Parrot ile Olivier Amerika'da

PETER CAREY

İngilizce'den Çeviren: Handan Saraç

AYRINTI

2 Man Booker Ödülü

PETER CAREY

7 Mayıs 1943 Avustralya doğumlu Peter Philip Carey, Booker Ödülü'nü iki kere kazanmış iki yazardan biridir. İlk ve ortaöğrenimini tamamladıktan sonra devam ettiği Melbourne'deki Monash Üniversite'si, Kimya ve Zooloji Bölümü'ndeki eğitimini bir otomobil kazası sonucunda yarıda bırakmış ve 1962 yılında reklamcılık sektörüne geçiş yapmıştır. James Joyce, Samuel Beckett, Franz Kafka ve William Faulkner'ın eserlerini okuyarak geçen bir dönemin ardından yazmaya başlar.

1960 sonlarında Avrupa ve Ortadoğu'yu da içine alan uzun bir gezinin ardından Londra'da bir süre tekrar reklamcılık yapar. 1970'te yeniden Avustralya'ya döner. 1980'de kendi reklam ajansını kurar. 1990'da Amerika'ya taşınır.

Halen City University of New York'a bağlı Hunter Collage'da yaratıcı yazarlık dersleri vermekte olan Peter Carey iki kez kazandığı Booker Ödülü'nün yanı sıra sayısız başka ödül de almıştır. Romanları dışında çok sayıda çocuk kitabı, hikâye ve deneme yazmıştır.

Romanları şunlardır: *Bliss* (1981); *Illywhacker* (1985); *Oscar and Lucinda* (1988); *The Tax Inspector* (1991); *The Unusual Life of Tristan Smith* (1994); *Jack Maggs* (1997); *True History of the Kelly Gang* (2000); *My Life as a Fake* (2003) [*Bir Sahtekâr Olarak Hayatım*, Çev. Handan Saraç, Ayrıntı Yay., 2010]; *Theft: A Love Story* (2006); *The Chemistry of Tears* (2012) [*Gözyaşının Kimyası*, Çev. Gökçe Gündüç, Ayrıntı Yay., 2013].

Ayrıntı: 798
Edebiyat Dizisi: 209

Parrot ile Olivier Amerika'da
Peter Carey

Kitabın Özgün Adı
Parrot and Olivier in America

İngilizce'den Çeviren
Handan Saraç

Yayıma Hazırlayan
Gökçe Çiçek Çetin

© Peter Carey, 2010

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak İllüstrasyonu
Art Media/Print Collector/Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti
Merkezefendi Mah. Fazıl Paşa Cad. No. 8/2 Topkapı-İst.
Tel.: (0212) 612 31 85-576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım *2014*
Baskı Adedi *2000*

ISBN 975-539-242-4
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Fax: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

Peter Carey

Parrot ile Olivier Amerika'da

SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ◂ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ◂ ADA/*Aldous Huxley* ◂ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ◂ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ◂ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ◂ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ◂ YARATIK/*John Fowles* ◂ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ◂ ZENCİLER/*Jean Genet* ◂ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ◂ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ◂ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ◂ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ◂ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ◂ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sabato* ◂ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ◂ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ◂ DİŞİ ADAM/*Joanna Russ* ◂ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ◂ ALDATMA/*Philip Roth* ◂ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ◂ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ◂ MANTISSA/*John Fowles* ◂ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ◂ BENJAMIN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ◂ METEORLAR/*Michel Tournier* ◂ ARKADAŞLIK/*Connie Palmen* ◂ AŞK VESAİRE/*Julian Barnes* ◂ SİRİUS'TAN GELEN KURBAĞA/*Tom Robbins* ◂ BAYAN GULLIVER CÜCELER ÜLKESİNDE/*Alison Fell* ◂ GELECEKTEN ANILAR/*William Morris* ◂ BENİMLE TANIŞMADAN ÖNCE/*Julian Barnes* ◂ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ◂ İYİ İŞ/*David Lodge* ◂ YİTİK RUHLAR IRMAĞI/*Connie Palmen* ◂ TERAPİ/*David Lodge* ◂ ÖLÜRKEN/*Jim Crace* ◂ GÜZELLİK HIRSIZLARI/*Pascal Bruckner* ◂ SÜPER KENT/*J.G. Ballard* ◂ SISKA BACAKLAR/*Tom Robbins* ◂ BETON ADA/*J.G. Ballard* ◂ İLK AŞK, SON TÖRENLER/*Ian McEwan* ◂ GILLES İLE JEANNE/*Michel Tournier* ◂ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ◂ KIZILDERİLİNİN ŞARKISI/*James Welc* ◂ SİNEMA MÜDAVİMİ/*Walker Percy* ◂ KARANLIKLARIN EFENDİSİ/*Ernesto Sabato* ◂ METROLAND/*Julian Barnes* ◂ BİZİ NEDEN TERK ETTİN SAYIN BAŞKAN?/*François Vigouroux* ◂ DÜŞÜNCE BALONLARI/*David Lodge* ◂ MİLENYUM İNSANLARI/*J.G. Ballard* ◂ MÜNECCİM KRALLAR/*M. Tournier* ◂ BEYAZDAKİ KARA/*Maggie Gee* ◂ KAYBOLUŞ/*G. Perec* ◂ HINÇ AYLARI/*P. Bruckner* ◂ LİMON MASASI/*J. Barnes* ◂ BÜYÜCÜ/*J. Fowles* ◂ GÜNDOĞUMUNA YOLCULUK/*J. Barnes* ◂ OKLUKİRPİ/*J. Barnes* ◂ FISKADORO/*D. Johnson* ◂ HAYALETLERİN GÖÇÜ/*P. Melville* ◂ ÖLEN HAYVAN/*P. Roth* ◂ SICAK ÜLKELERDEN DÖNEN VAHŞİ SAKATLAR/*Tom Robbins* ◂ PASTORAL AMERİKA/*P. Roth* ◂ ABANOZ KULE/*J. Fowles* ◂ ARTHUR VE GEORGE/*J. Barnes* ◂ VAHŞET SERGİSİ/*J. G. Ballard* ◂ VİLLA MEÇHUL/*Tom Robbins* ◂ ASKER GRAMAFONU NASIL TAMİR EDER?/*Saša Stanišić* ◂ FARMAKON/*Dirk Wittenborn* ◂ NE KADAR İLERİ GİDEBİLİRSİN/*D. Lodge* ◂ GERİYE UÇAN YABAN ÖRDEKLERİ/*T. Robbins* ◂ BİR SAHTEKÂR OLARAK HAYATIM/*P. Carey* ◂ İNTERNETTE BALIK AVLAMAK/*Nasreen* AKHTAR ◂ LANCELOT/*Walker Percy* ◂ ÖLÜ BİR DİLDE AŞK/*Lee Siegel* ◂ VAHŞİ İNSANLAR/*Dirk Wittenborn* ◂ GÜNEŞİ DURDURACAĞIZ/*F. Bouillot* ◂ SHYLOCK OPERASYONU/*Philip Roth* ◂ KAYBEDENLERİN BELLEĞİ/*Michel Ragon* ◂ SAVAŞ ARTIĞI/*Ha Jin* ◂ YAZAR, YAZAR/*D. Lodge* ◂ B, BİRA/*Tom Robbins* ◂ EVE YÜZMEK/*Rolf Lappert* ◂ HAFIZ DİVANI/*Hafız-ı Şirazi* ◂ KUZEYE GÖÇ MEVSİMİ/*Tayeb Salih* ◂ OEGSTGEEST'E DÖNÜŞ/*Jan Wolkers* ◂ TURİNGİN HEZEYANI/*Edmunda Paz Soldán* ◂ KOVBOY KIZLAR DA HÜZÜNLENİR/*Tom Robbins* ◂ NABIZ/*Julian Barnes* ◂ DANIEL MARTIN/*John Fowles* ◂ HARABELERDE AŞK/*Walker Percy* ◂ BAY BLANC/*Roman Graf* ◂ HAVAALANI BALIKLARI/*Angelika Overath* ◂ DAYICAN NAPOLYON/*İyrec-i Pézéşkzâd* ◂ HARMATTAN/*Gavin Weston* ◂ BİR SON DUYGUSU/*Julian Barnes* ◂ HEZEYAN/*Laura Restrepo* ◂ O ASLA GERİ GELMEYECEK/*Hans Koppel* ◂ YARASALAR/*Marcel Beyer* ◂ KAYBOLAN/*Hans-Ulrich Treichel* ◂ BİR KÜÇÜK İMPARATORLUK/*Christian Kracht* ◂ HAYAT DÜZEYLERİ/*Julian Barnes* ◂ GÖZYAŞININ KİMYASI/*Peter Carey* ◂ VÎS İLE RÂMÎN/*Fahreddin Es'ad-i Gorgânî* ◂ ANATHEM/*Neal Stephenson* ◂ BEYAZ DÜNYA/*Andrew McGahan* ◂ MUTSUZLUK ZAMANLARINDA MUTLULUK/*Wilhelm Genazino* ◂ KIRIK KÖŞELİ İLKBAHAR/*Mario Benedetti* ◂ GECELERİ DAİRELER ÇİZEREK YÜRÜRÜZ/*Daniel Alarcon* ◂ BİR BUĞDAY TANESİ/*Ngũgĩ wa Thiong'o*

Olivier

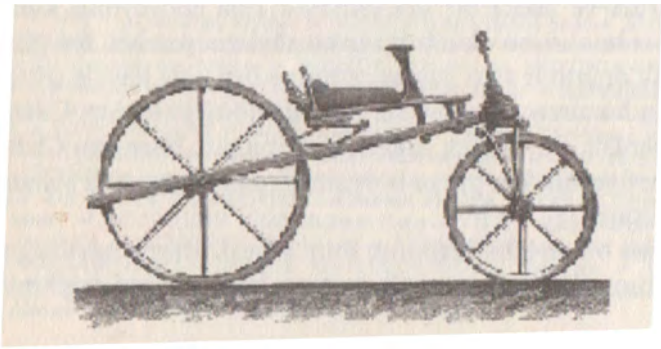
I

Hiç şüphem yoktu ki ben daha dünyaya gelmeden önce acı ve yıkıcı bir şey olmuştu ama ebeveynim kont ve kontes bunun ne olduğunu bana söylemeyecekti. Bu yüzden merak organım aşırı hassaslaşmış ve ben akla hayale sığabilecek en huzursuz ve sağlıksız yaratığa dönüşmüştüm. Cılız, soluk benizli, durmadan sağa sola tırmanan, burnunu Château de Barfleur'ün her pis su borusuna ve tavan arasına sokan bir çocuktum.

Ama bir an için düşünün: Bunca ateşli araştırmaya rağmen dayımın *célérifère*'ine rastlamayışım bayağı tuhaf değil mi?

Belki *célérifère* sizin ailenizde herkesçe bilinen bir şeydi. Benimkinde ise her şey gibi, bir muamma. Dayım Astolphe de Barfleur tarafından imal edilmiş bu hantal ahşap bisiklet, ancak bir çift seyyar dam taşı döşeyicisi onu çatı kirişlerine *kayışla bağlanmış* olarak gördüğünde gün ışığına çıktı. Neden kayışla bağlanması gerekmişti bilmiyorum; ne de bunu yaptığını varsaydığım dayımın neden bu iş için iki meşin köpek tasması kullandığına akıl erdirebiliyorum. Trajedi hayal etmeye yatkın bir tabiatım vardır. Evdeki sadık hayvanlar ölmüş olabilirdi mesela; ama belki de köpek tasmaları o an dayımın elinin altındaki şeylerdi sadece. Her neyse, Château de Barfleur'ün içinde kısılıp kalmış tipik bulmacalardan biriydi bu. Hiç değilse onu bulan ben değildim ve eğer öyle olsaydı annemin nasıl bir tepki vereceğini tasavvur etmek şimdi bile nabzımı delice hızlandırıyor. Annemin asabi gelgitlerini öngörmek imkânsızdı. Anneliğe has tutkularına gelince, bunları dışa vurmak âdeti değildi; ama benim öleceğimden korktuğu o hiç de seyrek olmayan anlarda, o durumların keyfini çıkarırdım. 1809 yılında doktoru elli üç vesileyle çağırmış olması kayıtlara geçmiştir. Yirmi yıl sonra hâlâ benim hayatımı kurtarmak için en akıl sır ermez adımları atıyor olacaktı.

Célérifère çocukluğumun ne keyfini artırmış ne tadını kaçırmıştı ve ondan hiç söz etmeyebilirdim; ama... buyurun işte, şimdi karşımızda duruyor.

Beklendiği üzere, Avusturyalı teknik ressam üç boyutu hissettirmeyi başaramamış.

Ancak:

Benim olanca pervasızlığımla kendime biçtiğim, bu arada sizin de bu kitabı elinize almak suretiyle destek verdiğiniz iş için daha münasip bir nakil vasıtası olabilir miydi? Yani siz benim çocukluğuma götürülmeyi kabul etmiş bulunuyorsunuz ve orada başımın şeklinin, kafatası bilgilerime dayanan özel karakterimin ve akciğerlerimin hacminin, doğum öncesi yıllarda meçhul baskılarla belirlenmiş olduğu kanıtlanacak veya kanıtlanmasa da kuvvetle sezdirilecektir.

Öyleyse haydi, bir at şeklindeki ahşap iskeletiyle o grotesk ve antika bisikletin emrimize amade olduğuna *inanalım* ve evime böyle gideceksek elbette dayımın oyuncak atını koruluğun içinde, yerlere dökülmüş dallar üzerinde itmeye hazır olalım. Çünkü bu bisiklet, sevgili Bébé'm Abbé de la Londe ile, küçük omzumu morartana kadar yüzlerce tarlakuşu ve serçe vurduğumuz koruluğun engebeli zemininde işe yaramayacaktır.

"Aman dikkat, Olivier, dikkatli ol canım."

Şimdilik burun kanamasını göz ardı edebiliriz; ama *gerçekçi* olmak gerekirse vücudum damarlarımda hızla akan tutkuları zapt edemeyecek kadar ince duvarlı bir kap olduğundan, kanın göz alıcı fışkırmaları, şaşaalı taşmaları her an beklenebilir; bu durumda serüvenimizi uydururken, *varsayalım* ki ne kan ne kompres ne sülükler ne de doktoru kahvaltısından sürükleyip getirecek dörtnala delice koşturmalar var.

Ve böylece biz okurlar, gizli tehlikelerle dolu ipeksi Seine'den ayrılıp engebeli ağaçlık araziyi geçerek ıhlamur ağaçları arasında uzanan patikaya girebiliriz ve ben, Olivier-Jean-Baptiste de Clarel de Barfleur, bir Miyopya asilzadesi, bir biçerdöver gibi özgürce pedal çevirirken bir yandan da size sol tarafta bulanık hatlarıyla sebze bahçesini, sağ tarafta sulubo-yaması lekeleriyle meyve bahçesini gösterebilirim. İşte gübreli

köy yolu! Buradan kolayca süzülerek, kayarak, bir yarasa gibi körlemesine geçip Château de Barfleur'ün açık bahçe kapsından girebilirim.

Merhaba Jacques, merhaba Gustave, Odile. Eve geldim.

Sağda, hemen içeride, Papa'nın genç köylüleri evlendirip onları askerlik hizmetinden ve Napolyon'un ordusunda erken bir ölümden kurtardığı mahkeme binası var. Bonapart yanlısı olmadığımızı söylemeye gerek yok; babam entrikaları başkalarına bırakır. *Sakin bir hayat yaşıyoruz*, der o. *Normandy'de sürgündeyiz* de der. Annem de aynı şeyi söyler; ama daha acılaşır o. Bir tek mimarimizde o zorlu ailevi travmanın işaretleri gözünüze çarpabilir. Sakin bir hayat yaşarız ama mesela avlumuz bir savaş meydanına benzer; o kadim ağırbaşlılık, hendeklerin, duvarların, kulelerin, kırmızı çamurların, beyaz kumların, gri döşeme taşlarının ve kökleri çuval bezinden topaklar içinde bağlanmış elli dört adet altınçanak bitkisinin hakaretine uğramıştır. Avlu kendine yaraşacak şaşaaya erişsin diye de, Avustralyalı mimar çizim tahtaları ve kurşunkalemleriyle birlikte Mavi Oda'ya yerleştirilmiştir. Geçerken bu *kendini beğenmiş* yaratığa bir göz atabilirsiniz.

Dayımın taşıtının en ciddi kusurundan söz etmeyi unuttum; direksiyonu yoktu. Başka kusurları da vardı ama kimin umurundaydı? İki tekerlekli *célérifère* başlangıçta kullanışsızlığı sebebiyle alaya alınan ama sonra bir anda, merdivenlerden aşağı paldır küldür yuvarlanan bir İtalyan uşak misali alelacele karşımıza çıkıveren, kaçınılmaz biçimde sahici ve son derece faydalı, o fevkalade makinelerden biriydi.

Emzirilmek üzere ilk kez anneme teslim edildiğim 1805'ten önceki yıllar, alabildiğine güzel ve dehşetengiz icatların çağıydı; ben de güzelliğin ve dehşetin ne olduğunu tam bilmeden bütün bunların çabucak farkına varmıştım. Anladığım şey sadece *sembolik birikim* dediğimiz şeyden çekip çıkarılmıştı; yani sırların birlikte akışından, annemin sütünün o tedirgin edici çeşnisinden, kendi nefes alıp verişimden, özellikle kış

öğle sonralarında hizmetkârların fenerleri yakmayı yine beceremediği saatte, o mahkûm sığırların beni inanılmaz kedere boğan korkunç ve amansız böğürmelerinden.

Ama yüzlerce kelime sarf edildi ve elbette o şatoya girme zamanı geldi; sessizce dönen iki tekerleğimizin üstünde iki yüksek mavi kapıdan geçip keskin bir sağ dönüş yapınca, o yüksek ve uzun galerinin bir ucundan diğerine sapanla fırlatılmış gibi öylesine hızla yol alacağız ki *çığlık çığlığa haykıracak* ve sol tarafta o kibirli mimarı ya da onun narin, sarışın asistanını fark etmeye ancak zaman bulacağız. Sağda, çabuk bakın, altı adet yüksek pencere var; her biri avlunun o huzur kaçıran keşmekeşini ve dışarısında köylülerle hayvanlarının yerlere sürekli saman ve dışkılarını bıraktığı bahçe kapılarını gözler önüne seriyor.

Pencerelerin arasında bir "de Garmont" veya bir "de Barfleur" veya bir "de Clarel" portresi de dikkatinizi çekebilir. Bu sülale o kadar eski zamanlara uzanır ki, eğer babam İhtilal'in en karanlık günlerinde, onu geri dönülmez biçimde bu asil imtiyaz ve tehlikelere bağlayan tüm mektup ve belgeleri yakmaya kalkışsaydı, kâğıtlarının avludaki o hâlâ canlı şenlik ateşinden yükselişini, dört yüz yıllık tarihin alevden kanatlarla havalanan tutuşmuş kargalara dönüşerek zapt edilmez bir istila halinde, benim görmek için doğmadığım soğuk, turkuaz bir gökyüzünü kaplayışını seyredebilirdi.

Oysa bugün hava pırıl pırıl, güneşli. Uzun galeri mermer döşeli bir yarış pistini andırıyor ve biz, annemin sabahlarını çoğu kez dua ederek geçirdiği küçük ibadethanenin o alçak, karanlık kapısına doğru ıslık gibi kayıyoruz.

Ama annem dua etmiyor; biz de onu ziyaret etmek için bisikletimizi bizzat taşımak zorundayız. Birinin böyle bir araç için meşe odununu seçmesi inanılır gibi değil ama dayım besbelli, nevi şahsına münhasır bir sanatçıydı. Şimdi o sonu gelmez merdivenlerde nefesimin güçlükle, ağır ağır çekilişini boğazımda sıçan kuyruğundan bir törpü gibi hissediyorum. Bu

hiç de eğlenceli değil, efendim; ama telaşlanmayın. Düşük omuzlarım, incecik kollarımla zayıf, nahif bir oğlan olabilirim ama kanım soğuk ve güçlüdür; bir nehir boyunca yüzüp bir kuşu vurabilir ve *célérifère*'i ikinci kata taşıyarak sizi şezlongdaki pelerinli, gözleri bağlı şahsiyete, annem Comtesse de Garmont'a takdim edebilirim.

Zavallı Maman. Bakın nasıl da acı çekiyor; avurtları çökmüş yüzü karanlıkta alev alev. Gençliğinde hiç hastalanmazdı. Paris'teyken güzeller güzeli bir kadındı; ama Paris elinden alındı onun. Rue Saint-Dominique üzerinde kendine ait muhteşem bir evi var; ama babam ihtiyatlı bir adam ve biz taşrada sürgün hayatı yaşıyoruz. Annem Paris'in matemini tutuyor. Bazen onu bir tövbekâr olarak da tahayyül edebilirsiniz. Günah işlemiş miydi? İşlemiş olsa da kim bana söylerdi ki? Kıyafetleri dindar bir kadına yakışacak şekilde hem koyu renkli hem de bol kesimli. Hayatı, onu düş kırıklığına uğratmış çocuğunun yukarısında bir düzlemde varlığını sürdüren bir çeşit ilahi ıstıraptan ibaret.

Ben de hastayım ama bu hiçbir bakımdan aynı şey değil. Ben sık sık, üstüne basa basa söylediğim gibi, *sefil bir hayvanım.*

İşte, o küçük korkunç yaratık; başı bir havlunun altında, buharın içinde kaybolmuş bir halde, yanımda kocaman elini daracık sırtıma koymuş, sabırla oturan iyi kalpli Bébé. Özel hocam ve günah çıkartan papazım olduğu kadar hastabakıcım da o. Can havliyle öylesine uzun bir süre güç bela solumaya çabalardım ki nihayet o *nöbetle* boğuşurken uyuyakalır ve küvette buhardan yanmış burnumla, ciğerlerim bir kovadaki balıklar gibi kapabildiğini kaparken uyanırdım.

Kim bilir kaç boğucu geceden sonra, çiyden ıslanmış kavak yapraklarını gecenin simsiyah sularından kaldıran şafağın solgun ışığına tanık olmak, kargaların bağrışlarını, taşra hayatının kadim gargoyle* eziyetlerini işitmek üzere hâlâ uyanık olurdum?

* Çirkin bir insan yüzü veya hayvan başına benzeyen oluk ağzı. (ç.n.)

Paris'te şifa bulacağımı biliyordum. Paris'te mutlu olacaktım.

Abbé de La Londe ise aksine, Paris'in iğrenç, yoğun ve zehirli sislerle dolu bir çukur olduğunu, bana kır havasının iyi geleceğini düşünüyordu. Catullus'umun ve Cicero'mun başına oturtması gerekirken beni ateşe hazır misket tüfekleriyle, *Bottom Hundred* dediğimiz yere sürüklerdi, orada kumru ve ardıç vurarak vakit geçirirdik; Bébé ise kuşları ürkütüp ortaya çıkaran kişi, saha görevlisi ve papaz rolünü oynardı. "Harika bir nişancısın" derdi bana, ganimetlerimizi toplamak için koşuştururken. "*Quam sagaticer puer telum conicit!*" diye tercüme ederdim. Miyop olduğumu hiçbir zaman öğrenmedi. Onu hoşnut etmeyi öylesine isterdim ki göremediğim şeyleri vururdum.

Annem ona *siz* ve *L'Abbé* diye hitap etmemi isterdi ama öyle bir karakteri vardı ki öldüğü güne kadar *Bébé* olarak kalacaktı.

Tuhaf, küçük, sevilesi bir yaratıktım onun için. Kar beyazı saçları ve hemen şefkatle dolan cin gibi gözleriyle yakışıklı ve kuvvetli bir adamdı. Babamı o büyütmüştü ve işte şimdi de ben kendimi tümüyle ona, o leke basmış koskoca ellerine, sabırlı tavrına, cüppesinin omzunu lekeleyen ve havasını solumamdan yirmi yıl önce beni Amerika'nın atomlarıyla dolduran Virginia tütününün kokusuna emanet ediyordum. "Gel delikanlı" derdi. "Gel, güzel bir gün bu- *Decorus est dies.*" Ve yağan dolu muhtemelen sırtınızın derisini yüzercesine dövüyor olurdu; ama o bu zalim yumruklamaya değil buzun mucizesine şaşardı. Ya da buza değilse, sanki Kuzey Denizi Seine'den yukarı doğru dalga dalga saldırırken nehri *bain*'den ayıran duvarı yıkıp götürecekmiş gibi bir şiddetle esen rüzgâra.

Kişiliksiz çocuklar yüzmek istemezdi; ama Bébé benim kişiliksiz olmama izin vermezdi. *Bain*'in derin ucunda, kırık bir heykel gibi çıplak, suları sıçratır dururdu: "Haydi Büyük Olivier!"

Eğer Tanrı'nın benim için tasarladığı her şeye karşın güçlü bir yüzücü olduysam, bu Jean-Jacques Rousseau'nun akla ziyan öğretileri sayesinde değil, bu iyi kalpli papaz ve benim onu hoşnut etme arzum sayesinde oldu. Onun için her şeyi yapabilirdim; hatta boğulabilirdim bile. Çocukluk evimin o berbat *atmosferinden* onun sayesinde sürekli uzaklaşıyordum; doktorlar ve sülükler refakatinde çok fazla gece geçirdiysem de, öte yandan ister istemez mevsimlerin bedensel hazlarını, nazik ellerimi kurutan o güzelim kırmızı toprağı tanımıştım.

Ve tabii ki abartıyorum. Château de Barfleur'de on altı yıl yaşadım ve annem gözlerini örten nemli bir bezle her zaman kendi köşesinde uzanıp yatmazdı. Babamın kilitli yazı masasının üstünde annemin kocaman, güzel bir karakalem portresi asılıydı; hiç doğmayacak bir çocuğun rüyası kadar hafifti o. Burnu burada belki biraz fazla ince, azıcık da haşindi ama resimde öyle gerçek bir hayatiyet vardı ki... Aydınlık bir alın, açık yürekli bir ifade, resme bakanı doğrudan kendine bağlayan meraklı gözler. Sadece burada değil, başka yerlerde de öyleydi o; çünkü çocukluğumun birçok gecesinde yatağından kalkar, bütün güzelliğiyle giyinip kuşanır ve eski dostlarımızı, çok kısa süre önce ve çabucak yükselmiş olanları değil, Cüppeli ve Kılıçlı Asilzadeleri* karşılayıp ağırlardı. O akşamlarda ahırların ardındaki bütün o haşmetli arabalarla birlikte gözden uzak, iç bahçede durup puslu aya ve Normandy'nin üzerinde hızla kayan soluk bulutlara bakarken kendinizi yitip gitmiş bir zamana taşınmış gibi hissederdiniz. O kocaman ön kapıya bir bisikletin üstünde değil de, terlikli, dengeli bir yürüyüşle yaklaşır, içeri girince de toz toprağın ve örümcek ağlarının değil, erkeklerin peruklarındaki incecik pudranın, hanımların göğüslerindeki nefis parfümlerin kokusunu alır, renkleri kıvrımların arasında yükselip alçalan ve mumlarla aydınlan-

* Eski Rejim döneminde Cüppeli Asilzadeler unvan ve rütbelerini hukuki ve idari mevkilerden alırdı. Bu mevkilere genellikle kalıtım yoluyla gelinirdi. Kılıçlı Asillerin asaleti ise, ailelerin feodal sistem altında geleneksel olarak asker sınıfında gördüğü işleve dayanırdı. (ç.n.)

mış gecenin içinde eriyen harikulade ipek ve satenlerin pembeleri ve yeşilleriyle *ancien régime*'in o olağanüstü paletini görürdünüz ve o davetlerde annem güzeller arasında en ışıltılı olanıydı. Ama onun hakiki güzelliği, o uçucu, çırpıntılı, karakalem portresindekinden daha derin ve belirgin olan güzelliği, üniformalı hizmetkârlardan oluşan izleyici topluluğunun tümü salondan gönderilene kadar ortaya çıkmazdı. O zaman perdeler çekilir, babam kendi elleriyle yaptığı kahveyi kendi dengi olan asillere özenle ikram eder ve hasta yatağındayken sesi kâğıt kadar ince olan annem şarkı söylemeye başlardı:

Gözleri yaşlarla dolu
Béarn'lı bir halk ozanı...

O andaki hali tavrı daha az resmi değildi. İncecik ellerini kucağına öylesine bırakır ve güçlü kontralto sesini Tanrı'nın Kendisine göstermeyi seçerdi. Şimdi bana boşboğazlık gibi görünse de, annemin "Béarn'lı Halk Ozanı" şarkısını söyleyişini toplum içinde yeterince sık anmıştım ve sonuç olarak o hikâye, fazla laubali kişilerce çok sık soruşturulan bir müzede tutsak bir seramik gibi, donuk, koruyucu bir verniğe büründü. Böylelikle, senli benli konuşan her burjuva ve karısı Comtesse de Garmount'un o ölmüş kral hakkında şarkı söyleyip ağladığını bilebilirdi; ama Olivier de Garmont'un, annesinin taşkın duyguları karşısındaki korku dolu şaşkınlığını hiçbir şey ele vermezdi ve Tanrı beni bağışlasın, onun böylesine *havaice* gözler önüne serdiği tutkuyu, benden gizlemiş olduğu bu tarihi duygu mahzenini kıskanırdım. O zaman, babamın sandalyesinin yanı başında kibarca hazır olda durmam gerektiği sırada, annem benim hakkım olan bir hazzı başkalarına verirken, duygularımı gizlemek zorunda kalırdım. Misafirlerimiz ağlardı ve ben ayan beyan sahnelenen bu mahrem gösteri karşısında şiddetli bir tiksinti hissederdim.

Gözleri yaşlarla dolu,
Söylerdi dağlılarına
Bu ürkütücü nakaratı:
Louis, Henri'nin oğlu,
Paris'te esir düştü

Bir gece şarkıyı bitirdiğinde, dostlarımız huşu içinde kıpırtısız dururken, ben yürüyüp geniş halıyı geçerek onun sandalyesinin yanında durdum ve hiç ses etmeden, bir akrep gibi, kolunu çimdikledim.

Elbette afalladı; ama özellikle hatırladığım şey, sınırı aşmanın, karşı gelmenin bana verdiği çılgınca, hınzırca hazdı. O, gözlerini fal taşı gibi açtı ama bağırmadı. Bunun yerine başını hızla savurdu ve o yaşla dolan gözlerinin altından, küçümseyerek gülümsedi bana.

Sonra, gayet soğukkanlı, yürüyüp yatağıma gittim. Kapımı arkamdan kapadığımda ağlayacağımı sandım. Doğrusu gayret de ettim ama beklediğim olmadı. Bunlar tuhaf, aşırı heyecanlı duygulardı ama görünüşe bakılırsa gözyaşı üretecek türden değillerdi. Farklı bir türdendi bunlar; belki yarı cahil varlığında hayatın özsuyu yükselen daha büyük bir erkek çocuktan bekleyecek olduklarınıza daha çok benzeyen yepyeni duygulardı. Günahkâr düşüncelerle ateşlenen taşkın duygular olabilirmiş gibi görünüyorlardı ama öyle değillerdi. O şarkıda, o asilzadelerle dolu salonda kokusunu aldığım şey, Château de Barfleur'ün damıtılmış esansıydı ve o da İhtilal'in gazabının ailemin üstüne çöken iğrençliği ve dehşetinden başka bir şey değildi. Bu gaddarca hakikat hakkında, benim işitebileceğim tek bir dürüst söz söylenmemişti.

Annem şimdi, onu çimdiklediğim için beni cezalandıracaktı. Soğuk davranacaktı. Bana *siz* diye hitap edecekti ama canıma minnet! Ama şimdi bu kokunun nereden çıktığını keşfedecektim. Annem dua ederken yazı masasının çekmecelerini karıştıracaktım. Kütüphanenin anahtarını alacaktım.

Babamın yazıhanesinin çekmecelerindeki kâğıtları inceledim. Sandalyelerin üstüne tırmandım. Karanlık ve yasak olan şeyleri araştırdım; şatoda *atmosferin* her nasılsa en tehlikeli ve kirli olduğu köşelerde dolaştım, kütüphanenin görgü kurallarının hayli ötesine uzanıp o kuru, mahfuz şarap mahzeninin ilerisindeki alçak, dört köşe siyah kapıdan geçerek, örümcek ağlarının mum ışığında tutuştuğu o uçsuz bucaksız, süfli, pis, karanlık boşluğa girdim. Hiçbir şey bulamadım; ya da ellerimdeki toza karışan ve kendimi bayağı hasta hissetmeme sebep olan korkudan başka hiçbir şey.

Ancak, hiç şüphe yok ki *silices si levas scorpiones tandem invenies*, yani eğer taşları kaldırıyorsanız er geç akrep bulursunuz... Veya lağım çukurunda ya da bir demirci ocağında yaşamak için doğmuş, soluk, saydam bir şey. Bir mösyönün anneme yazdığı ve hiç görmemiş olmayı dilediğim mektupları da kastetmiyorum. Kastettiğim, daha ziyade, demirci ocağının yanındaki birtakım alelade ufak paketlerde keşfettiğim hakikatti. O dumanlı karanlıkta beni beklemişlerdi ve onları dilediğim gün açabilirdim. Dört yaşındaki Olivier bile erişebilirdi onlara; raf öyle alçaktı ki demircimiz aletlerini dayamak için kullanırdı. Doğal olarak bu paketlerin çoktan ölüp gitmiş bir bahçıvanın mirası olduğunu varsayardınız: kurutulmuş tohumlar mesela ya da bir Jacques veya Claude'un yaşayıp göremediği bir mevsim için özenle paketlenmiş adaçayı ya da kekik. Ben o sümüklü burnumu onlara dayadığımda, ki annemi çimdiklediğim geceden çok uzun bir süre sonraydı bu, hâlâ belirgin ve kafa karıştırıcı bir koku yayıyorlardı. İyi bir koku muydu? Kötü bir koku muydu? Açıkçası, bilmiyordum. Montaigne bile, çoğunlukla kadınların ve yiyeceklerin kokusuyla ilgilenen biri olarak, buna dokunmaya hazırlıklı değildir. Küf ve mantar gibi alt türleri, ölüm ve kanı umursamaz o; halbuki tüm bunlar büyük adamların, mesela Büyük İskender'in terinden tatlı bir koku yayıldığına ilişkin gülünç iddiasından daha çok işine yarayabilirdi onun.

Eski demirci önceki kış ölmüştü. Gustave yeni demirci, Jacques da onun çırağıydı. Son günlerde, üst kenarları boyunca yırtıcı, iri çiviler olan hasarlı bahçe kapılarımızı onarıp yenilemişler, şimdi de onları tekrar yerlerine takıyorlardı. Gustave, Jacques'a bağırıp çağırırken ben de o misk kokulu paketlerden ilkini sessizce dışardaki döşeme taşlarının üstüne koydum. Kesinlikle ölümü ya da dehşeti çağrıştırmıyorlardı. Sarıldığı sararmış gazete kâğıdı çok eski olduğundan Epifani yortusunda yediğimiz gevrekler gibi ufalanıyordu; ama franjipan denilen enfes, bademli krema yoktu içinde –neye bakıyordum ben?– bir kuşun kurumuş bedeni vardı sadece, kupkuru kalıntılarından bir dizi ufak siyah karıncanın çıktığı bir güvercin. Ve beni böylesine allak bullak eden de bu karıncalardı. Kollarıma üşüşüp boynumdan içeri akmış ve beni ısırmışlardı. Az sonra ağlayarak avluda dört dönüyordum ve Gustave gömleğimi çıkarıncaya kadar da onlardan kurtulamayacaktım.

Çığlıklarım öyle yüksek perdedendi ki babam mahkeme binasından hâkim cüppesi ve peruğuyla koşup geldi. Gürbüz bir gelinle iri burunlu bir damat da onun peşinden gelip, bulduğum şeye dikkatle baktı. Sonra Gustave ve Jacques bu paketlerden düzinelerce çıkarıp, babamın talimatı uyarınca binanın yan duvarı boyunca düzgün bir sıra halinde dizdi yere. Hepsi sıraya girince de babam tümünün imha edilmesi emrini verdi; ben de doğal olarak, onların iğrenç karıncalarla dolu olmalarına bağladım bunu.

Odile çığlıklarımı duyup olanları görmek üzere dışarı çıkmıştı. Bébé de. Böyle bir yer için kayda değer bir kalabalıktı bu. Ama o sırada annem, açık bahçe kapılarından Tormentor [İşkenceci] adını taktığımız o sallantılı at arabasıyla girdi ve bir anda, babamın arzusu hilafına, aşağı inip kendini olayın en civcivli yerinde buldu.

"Hayır, Hennette-Lucie, sakın ha!" Bunlar babamın sözleriydi, tamı tamına.

Annem ufalanan kâğıdı babamın elinden çekip aldı. "Güvercinlerim!" diye bağırdı.

Anlamamıştım, bir an bile; ama hayatımın gerçek açıklamasını bulmuştum.

Annem mendiliyle ağzını örtmüştü. Görünüşe bakılırsa istifrağ ediyor olabilirdi. Gözü beni görmüyordu. Asil bir utançla yarı ölü gibiydi. Hizmetkârların refakatini istemedi; onu kavalyelik edip şatoya götüren aristokrat Bébé oldu. Kimse varlığımın farkında değildi ve babam geliniyle damadına tekrar mahkeme binasına dönme talimatı verirken ben geride kalmıştım. Orada durup güvercinlerin yakıldığı cenaze törenini seyrettim ama yine de her paketin bir İhtilal kurbanını ihtiva ettiğini anlamamıştım.

Tabiri caizse ahşap kaplamaların arasında ikamet ederek kırılgan bir kâğıdı rahatlıkla kurtardım ve onu güzel bir pervaneymişçesine özenle tutup, okumak üzere koruluğa götürdüm.

II

O korkunç Avusturyalı bana dik dik bakarken önünden hızla kaçıp küçük kiliseye doğru koştum ve sürgüsü yerinden çıkıp açılana kadar kapıyı yumrukladım. Gri ışığın içine dalıp, burnumdan kan boşanarak kendimi mihrabın önüne attım. Tanrı beni, avcumda ezercesine sıktığım o iğrenç şeyden korumayacak mıydı?

O zaman Bébé'm yanı başıma diz çöktü. Beni rahatlatmak ister gibi elimi tuttu ve sonra onu zorla açtı. Bileğimi sıkıca kavrayıp, bölük pörçük parçaları avcumdan şefkatle temizledi.

"Bu nedir yavrum?"

Bu bir güvercinin sarıldığı eski gazetedeki bir çizimdi.

Bir makine, korkunç bir bıçak ağzı, bir ip, bedeninden kesilip ayrılmış bir insan başı... Kralın başıydı bu; asil yüzünü tanıyordum. Bir el, kanın fışkırıp aktığı boyundan hunharca

kesilip ayrılmış başı tutuyordu. Süslü harflerden oluşan bir yazı beyan ediyordu: *Damnez le roi.*

Bébé, buruşuk mendilini uzattı. Beni asıl korkutan bunun *mutlak yetersizliği* değil, onun, benim kendi Bébé'min, Olivier'sine böylesine donuk ve yorgun gözlerle bakmasıydı.

"Bu *oldu mu*?" diye sordum.

Kocaman ellerini tevekkülle uzattı. Bu korkunçtu; ama ondan da beteri, çok daha beteri şuydu: *Omuz silkmişti.*

"İğrenç bu!" diye haykırdım, ürkünç karanlığın içinden uçarak geçen yarasalar gibi.

Altımda dipsiz bucaksız kocaman bir kuyu vardı, tabanı yoktu, duvarları yoktu ve zihnim baş kesmenin canavarca dehşetiyle dolup taşıyordu. Kralın başı her an gülümseyip konuşabilecek kusursuz bir canlı baştı, gözleri kusursuz gözlerdi, saçları bir krala yaraşır tarzda taranıp biçimlendirilmişti ve etrafındaki her şey öyle iyi ve güzeldi ki, bu alçak makine, bu uçuşan kan damlaları, bu iğrenç fışkırıp taşmalar dışında...

"Annem bu yüzden mi ağlıyor? Bunu biliyor mu?" Demek istiyordum ki, gözlerini o nemli bezle örtüp uzandığında gördüğü bu muydu?

"Evet, sevgili yavrum, heyhat."

"Öyleyse bu korkunç şeyi kim yaptı, Bébé? Böyle iğrenç bir manzarayı kim *tasavvur* edebilir?"

"Bunun daha merhametli olduğu sanılıyor" dedi Bébé.

"Napolyon muydu bunu yapan? Bu yüzden mi ondan nefret ediyoruz?"

"Hayır, Napolyon'un babası bu."

Anlamamıştım; ne demek istiyor olabilirdi? Bir *baba.*

"Bébé, o kadar güvercini kim öldürdü?"

"Köylüler, tohumları çaldıkları için yargılamış kuşları. Onları suçlu bulmuşlar, sonra da boyunlarını burup öldürmüşler."

"Ama bizim güvercinimiz yok ki Bébé. Çatı arası bomboş. Hiç güvercinimiz olmadı bizim."

"Büyükbaban güvercin beslerdi. Ektikleri tohumların yenmesi köylüleri bunaltmış gibi görünüyor."

Bu kadar küçük bir çocuğun üzerinden böyle bir dehşet selinin akıp geçtiğini tahayyül edebiliyor musunuz? Ama öyle oldu işte ve ben altı yaşındayken, annemin sütünün çeşnisi olan Dehşete dair ilk dersimi aldım. Annemlerin atılmış olduğu Porte Libre hapishanesinde her gün asil arkadaşlarından biri "ofise" çağrılır ve bir daha hiç görünmezdi. O aylarda babamın saçları ağarmıştı; *sansculotte*'ların Paris'ten yola çıkıp geldiği 1793 yılında güzel annem direncini yitirip çökmüştü.

Ailem sofradaymış, Bébé'nin anlattığına göre, "oğlanı o dışarı çıkarmış"; demirhaneyi geçip ıhlamur ağaçlarının altına götürmüş onu. Akşam yemeğindeymişler, annem, babam ve büyükbabam, bahçıvan telaşla içeri girip eldivenli ellerinde bir budama makasıyla karşılarına dikildiğinde.

"Yurttaş Barfleur" demiş annemin babasına, "dışarıda Paris'ten gelen bazı yurttaşlar var, seni istiyorlar." Saygı belirten *siz* hitabı kullanmanın İhtilal kanununa aykırı olması gerçeği hesaba katılsa bile, büyükbabama bir hizmetkârın böyle hitap etmesi çok ender rastlanacak bir şeydi.

"Küstahlıklarından ötürü kimse onlara vurmadı mı?" diye sordum.

Biz nehir boyunca tarlalarda yürürken, hava yeni biçilmiş saman kokusuyla tatlanmıştı. Meyve bahçelerinde sarhoş şeftalilerin nahoş kokusu vardı. Neden olmasın?.. Yere düşmüş her meyveye arılar, tatarcıklar ve yabanarılarından oluşan ve meyvenin etli kısmına tırmanıp düşen kendi sirk kumpanyaları eşlik ediyordu. Bu parlak, kurtçuklu kutlamanın orta yerinde, odunsu bir kabuğun içinde kilitli bir ceviz gibi yaşlı ve misk kokulu duran sırrı bulmuştum şimdi.

"Babam neden vurmadı onlara?"

Büyükbabam, Armand-Jean-Louis de Clarel Barfleur idi. Adı, şehrinin, nehrinin, Normandiyalılara ve onun ötesinde Clovis'e ve Clovis'in ötesinde de Toxandria'nın ormanlarında

savaşçılarıyla toplanan Salian Franklarının kralı Childeric'e kadar kesintisiz uzanan asil soyunun adıydı ve hayatının birkaç sarhoş baldırıçıplak tarafından elinden alınmasına izin verecek adam mıydı o?

"Açıklaması zor" dedi Bébé'm.

Hakikaten de inanılacak gibi değildi. Anlayabildiğim kadarıyla sadece iki adam vardı Paris'ten gelen. Ailem o güvercinler kadar ürkek davranmış diye düşündüm. Boyunlarının burulmasına izin vermişlerdi.

"Buna mı götürdüler büyükbabamı?"

"Nereye, yavrum?"

"Bu *şeye*."

"Evet, o şeye."

Biz *Bottom Hundred*'in içinden aşağıya doğru yürürken, otların arasında saklı bıldırcınlar havalanıyordu. Aileme çok kızgındım; özellikle de kılıcını çekmediği ve ona eziyet edenleri öldürmediği için babam hakkında verdiğim hüküm çok acımasızdı.

Ciğerlerim tıkalı, kalbim rahatsızdı ama Latince isim çekimlerim yine de öğrenilmeliydi. Gün biterken Bébé ve ben *hik-hek-hok*'layarak tuhaf solgun otların arasından tırmanıp vardığımız eski değirmenin basamaklarında bir elma yiyip dinlendik. Henüz hava kararmamıştı ama sık dalların arasından evimizin altuni ışıklarını görebiliyordum. O zaman, onu ilk defa bir gurur ve güç kalesi olarak değil, aciz bir yer, yaklaşan gecenin içinde korunmasız bir şey olarak gördüm. Büyükbabamı ve babamı sandalyelerinde sessizce, itiraz etmeden otururken gördüm. Katillerin, çıplak kıçları ve heybetli bıyıklarıyla, köyden gelen yol boyunca alacakaranlıkta yürüdüklerini tahayyül ettim; hava çalıntı şarapla kararmış, gökyüzü yanan çalı çırpıyla tutuşmuştu ve pembemsi semada kıvrılan yağlı siyah dumanın incecik büklümleri, kahramanlık sahneleri yansıtması gereken antika bir aynanın üzerine çizgiler çiziyordu: Babam kılıcını çekmiş, düşman kaçıyor.

"Ben olsam onlara vururdum Bébé, korkağın teki olmazdım."

Sevgili Abbé, biz köy yolundan karşıya geçerken, kapı bekçisi ağır bahçe kapısının kilidini açarken sessiz kaldı. Sonra, hizmetkârın kulübesine çekilmesini seyredip bekledi.

"Bébé, kızgın mısın?"

Kendimi bu kadar yalnız hissetmekten, beni her zaman sevmiş tek kişinin bundan vazgeçtiğini görmekten korkuyordum. Banyo zamanım gelmişti; ama saçlarıma sürtünüp geçen pervaneler gömleğime konarken kendimi onun kara gözleriyle mıhlanmış hissediyordum.

Konuştuğunda adımı bile söylemedi. Herhalde bir saat boyunca, gökyüzünün rengi solup bekçi kapısını kapatırken ve galerinin pencerelerinden vuran ışık toprağın üstünde sarı bayraklar gibi uzanırken, o bana nutuk çekti. Uçsuz bucaksız kâinat az sonra tepemizde belirdi ve benim çocuk fikirlerim dökülüp saçılmış tuzdan başka bir şey değildi artık.

Soluk alıp verişim pürüzlenmişti ama o hiçbir merhamet emaresi göstermiyordu. Kollarım kaşınıyor, bacaklarım ağrıyordu; ama Bébé bana o korkunç sabah vakti masada oturmuş olan o adamı anlatırken yakınmaktan fazlasıyla korkuyordum. Bu benim annemin babası büyük Barfleur idi ve benim için sadece bir isimden ibaretti. Görünüşe bakılırsa Barfleur, kralı o kadar çok seviyordu ki, etrafındaki tüm danışmanları onu yıkıma götürürken büyükbabam onu eleştiriyor, gözünü korkutuyordu. Krala, asillerden vergi almasını, Yahudileri yurttaşlığa kabul etmesini, Protestanların yasal olarak huzur içinde ibadet etmesine izin vermesini öğütleme cüretini gösteren Barfleur idi.

"Bu cesarettir" diyordu Bébé. "Krala saraydaki israfa son vermesini söyleyen Comte de Barfleur idi. Ona İngiltere'deki I. Charles'ın geçmişini hatırlatmıştı. Sen hatırlıyor musun onun ne olduğunu?"

"Yılını unutmuşum, Bébé. Özür dilerim"

"Yılın önemi yok. O kralımıza şöyle dedi: " 'Siz tacınızı yalnızca Tanrı'dan alırsınız, efendim; ama gücünüzü aynı zamanda tebaanızın gönüllü itaatinden de aldığınıza inanmanın tatmininden kendinizi mahrum etmeyeceksiniz.' "

"Kral" diyordu Abbé de La Londe ve sesi, avluda çepeçevre öyle berrak yankılanıyordu ki, demircinin, bekçinin, bahçıvanın kendi kapılarının gölgelerinde bizi dinlediğini tahayyül ederek korkuyordum. Benim sevgili, akıllı Bébé'm birdenbire insanların en pervasızı gibi görünür olmuştu.

"Kral kötü bir adam değildi" dedi bana "ama etrafı kendini beğenmiş ve bencil erkekler ve kadınlarca kuşatılmıştı."

Şimdi nefesim iyice pürüzlenmişti. Muhtemelen, pencereleri ardına kadar yaz havasına açık olan annem kral aleyhinde tek bir söz bile duymak istemediği için.

"Monarşiyi yıkan Versailles idi" dedi Bébé. "Sarayın körlüğü ve aptallığı da bizi sadece giyotine değil, Fransa'yı bir yankesici ve soyguncudan beter eden bu hırsız Bonapart'a götürdü."

"Bébé, içeri girmemiz gerekmez mi?"

"Hayır" dedi Bébé, "çünkü sen son derece tuhaf bir tarzda yetiştirildin, zavallı yavrum. Şimdi görüyorum ki ne kendinin ne de babanın kim olduğuna dair hiçbir fikrin yok. Benim hayatımı kurtardığını hiç anlattı mı sana?"

"Hayır, Bébé."

"Baban cesur bir adam. Paris'ten gelen yurttaşlarla savaşmak bir yabanarısı bulutuyla mücadele etmek kadar aptalca olurdu. Baban acısından feryat ederek koşuştu mu ortalıkta?"

"Hayır, Bébé, sanırım öyle yapmadı." Zihnimde babamı bir tarlanın ortasında, etrafını saran bir yabanarısı bulutu içinde kıpırtısız dururken canlandırdım.

"Cesaret budur" dedi Bébé, "karakter budur. Zavallı cahil insanları suçlamayacaksın, yavrum. Beni anlıyor musun? Bu felaketi hepimizin başına getiren Versailles kraliyet sarayıdır."

Bugün bile eminim ki insanlar yabanarılarıydı demek istememişti o; ama ben öyle algılamıştım bunu ve hayalimde artık, hemcinslerini incitenleri kılıcıyla katleden bir asilzade değil, kararmış tarlaların arasında çığlık çığlığa koşan, arılarca sokulmuş, canı yanmış, kendini Seine Nehri'ne atıp boğulan korkmuş bir çocuktum.

O gece nefes alıp verişim öyle kötüydü ki ne sarmısak ne de konyak şifa oldu bana; doktoru ise ancak şafak sökerken yatağından kaldırıp getirebildiler.

III

Giyotin şimdi elmas ışığını daha önce ev içlerindeki gölgelerde varolan sahnelerin üstüne salmıştı.

Bu tabii ki hayatım mahvolmuştu demek değildi. Yüzüyor, avlanıyor, karnım ağrıyana kadar yeşil erik yiyordum. Thomas de Blacqueville adında bir arkadaşım bile vardı; bir defasında on altı gün bizde kalmıştı. Yedinci yaş günümde Paris'e gidip Mme de Chateaubriand'ın evinde milföy yemiştim. Oradakileri güldürdüğüm rivayet ediliyor ama esprilerimi kimse hatırlamıyor. Büyümüş de küçülmüş bir çocuktum. Piyanoda olağanüstü yetenekliydim. Kendimi beğeniyordum. Yedi yaşıma bastığım 1812 yılına girdiğimizde Latince ve Grekçe'de ustalaşmıştım.

Vendée Kahramanı tam da o yaz vasıl olmuştu Château de Barfleur'e. Babamın doğum günüydü ama ziyaretçi ne hediye getirmişti ne de sol kolunu; bu ikincisi muhtemelen iğrenç bir makine tarafından kesilip kopartılmıştı. Beyaz ipekliden boş gömlek kolu bir hayalet gibiydi; ama benim en çok dikkatimi çeken annem olmuştu.

Genç ziyaretçinin geldiği ana kadar annem, yakıcı sıcağa rağmen panjurları kapatılmış Altuni Oda'da bir şezlongda uzanıyordu; yüzü nemli bir bezle öyle bir tarzda örtülüydü ki, evin yabancısı olan biri onu ölmüş sanabilirdi.

Teşrifatçı uşak anneme yaklaştı. Kaskatı bir eğilişle, İtalya'da öğrendikleri o gülünç fısıldayışla konuştu; ama annemin tepkisini görseydiniz kulağının dibinde bağırdığını sanırdınız.

Düpedüz *sıçramıştı* yerinden.

Eğer uşak yere yıkılacak olsaydı da annem farkına varmayacaktı; çünkü hizmetkâr kızararak telaşla odadan çıkarken, o bir ziyaretçiyi *eğilerek selamlıyordu*. Yani annem, statüsü hiç kimseye nazik bir reveranstan ötesini gerektirmeyen kadın, kolu kesilmiş bir adamın önünde adamakıllı eğilmişti. Sonraları düşündüm de eğilerek selamlama mutlaka ikisi arasında özel bir şeye *atıfta* bulunuyordu; bir piyes, bir alıntı, bir şaka: Molière?

Ziyaretçi, zaman zaman Vendée Kahramanı olarak da bilinen Marie-Jean de Villiers, *écuyer*, Marquis de Tilbot idiyse de, onun Mösyö'den başka bir hitapla çağrıldığını hiç duymadım. Bunun tevazudan mı gururdan mı kaynaklandığını bilmiyordum. İriyarı, yanağından kan damlayan bir adamdı; Calvados ve Orne köylülerinin İhtilal'e karşı öncülüğünü yapmış bir asil savaşçıydı. Keşke, demişti annem daha sonra, yüz tane Mösyö olsaydı.

Altuni Oda'da, Tilbot annemle çok alçak sesle konuştu. "Küçük bir şey" getirmişti; eski rejimin kayıp kütüphanelerinde popüler olan, egzotik türlerin gravürlerini içeren büyük boy bir kitaptı bu. Sanırım, onu anneme satmayı planlıyordu ama bunu o zaman bilmiyordum. İkisi birlikte kitabı sayfa sayfa inceliyor, Avustralya'nın tuhaf bitkileri karşısında sevinç çığlıkları atıyorlardı. Birbirlerine neler söylediklerine gelince, ben hiçbir şey duymadım; ama havanın ürperişini hissettim ve bu tek kollu kötü askerin, babamın yaş gününü bizden çalacağını anladım.

O akşam yemeği, tavuk yahnisi, ince kıyılmış keklik, közde pişmiş börekler ve yermantarlı tavuktan oluşan büyük bir olay olacaktı ve oldu da; ama şimdi o ziyafet harabeye dönmüştü ve bu, gök gürültülü bir fırtına tarafından değil, gerçeği bir ço-

cuktan saklama niyeti besbelli bir tarzda haddinden fazla konuşan ziyaretçi tarafından yapılmıştı. Şarkılar söylendikten sonra Bébé müsaade isteyip gitti ve onun kızgın olduğunu anladım. Ya babam? O son derece resmileşmiş ve sanki kendi kendisinin akıllı bir kopyasıymış gibi, cildi balmumu solgunluğunda perdahlı bir görünüm almıştı. Annem iki defa, babamı bekleyen yazı işlerinin miktarına değinerek, sanki halden anlar gibi bir tavırla, Paris'te hiç kimsenin onu bir sekreter ya da kâtiple onurlandıracak kadar düşünmediğinden yakındı. Gravürlerden hiç söz edilmedi.

Kolay heyecanlanan bir çocuktum; şimdi de allak bullak olmuş, sıkıntılı bir haldeydim. Babam, âdeti veçhile, hayatlarını kurtarmak için evlendirdiği genç köylülerden söz ettiği zaman Mösyö doğrudan anneme bakıp gülümsedi. Bunun ne anlama geldiğini bilmiyordum; ama ben babamın yerinde olsam, ziyaretçinin boş gömlek kolunu alıp suratına çarpardım. Bunu o kadar şiddetle istedim ki ciğerlerim bana isyan etti ve son hediyemi almak üzere oradan götürüldüm: Meyve şekerlemeleri yerine Odile ile sülükleri ve o Ağustos gecesi boyunca tüm gökyüzünü aydınlatan şimşekler.

Hatırladığım bir sonraki olay, M. de Tilbot'nun gidişinden birkaç ay sonra bir sabah vakti gerçekleşmişti. Annemi kendi dairesinde bulmuştum.

"Céleste nerede?" diye hizmetçisini sordum.

Annem cevap vermedi. Gülümsüyor, bir şarkı mırıldanıyor ve bir seyahat sandığını beyaz şapka rozetleriyle dolduruyordu. Başını bir yana eğmiş gülümsüyordu. Evet, öyle işte. Hoppala, diye düşündüm, neler oluyor? Annem mutlu mu yoksa?

"Maman, ne oldu?"

Sülük izlerini gizlemek için sarındığım şalın içinde, her yanıma iğneler batarak sessizce oturdum.

Daha sonraki yıllarda, aşırı *zayıf, nahif* olduğum için bana gerçeği söyleyemediğini savunacaktı ısrarla; ama kendini

Céleste ile birlikte giyinme odasına kilitlediğinde beni sadece daha da vahim bir noktaya getirmişti.

O dışarı çıkana dek ben kollarımı kanatıncaya kadar tırmalamıştım; ama bütün bu huzursuzluğum onu bir piyesteki gösterişli bir burjuva gibi giyinip kuşanmış gördüğüm zaman uçup gitti.

Beni kendi dairesine sürükleyip benim için iskelet kostümü denilen ve kısa kırmızı ceketle dar pantolondan oluşan bir kıyafet çıkardı. Neden bu kadar korkunç bir adı vardı acaba?

Sonra babamla aralarında, hiç beklenmedik resmi bir görüşme oldu. Dışarıda, annemin hemen gitmek üzere olmasından kaynaklanan bütün o rutubetli keşmekeşin ortasında gerçekleşti bu. Babam Titian portresindeki bir Garmont misali, bir cüppeli asilzade gibi giyinmişti; yan tarafından sarkan o muhteşem antika kılıcı ara sıra bir kesedeki altın paralar gibi şıkır şıkır sesler çıkarıyordu. Talk pudrası ve kuzgun yağı kokuyordu ve ben huşuya çok yakın bir duyguyla korkuyordum ondan. Böylece gayet resmi bir şekilde, birimiz Olivier iskelet kostümü, diğeri Mösyö le Comte rütbesinin tüm haşmeti içinde, birbirimizle yüz yüze geldik. Gökyüzü alabildiğine gri olduğu halde çok sıcak ve parlak bir gündü.

"Annen sana anlattı, değil mi?"

"Hayır, baba"

"Kral Louis dönüyor" dedi babam, besbelli taşkın bir heyecan içinde. "Comtesse, kraliçeye Dame du Palais olacak. Ben Lordlar Kamarası'nda yer alacağım. Sen de bir gün Comte de Garmont olacaksın. Majestelerini karşılamak için Paris'e gidiyorum" dedi, gözlerinde ıslak bir parıltıyla. "Annen evde kalmayı reddediyor. O da kendi arabasıyla gidecek."

Nefes alıp vermeye nasıl devam edebilirdim? Geride bırakmayacaklar beni, diye düşündüm.

Hizmetkârların gözü önündeyken her zaman olduğu gibi, müşfik babam beni kaskatı kucakladı.

"Aferin oğluma" dedi ve mağrur gövdesini kınlar, kandilisalar, eyer örtüleri gibi o kadim yüksek makamın tüm alametleriyle yeniden donattığı atına atladı. Paris yolunda her zaman uçuşan haberlerden daha güvenilir bir bilgiye sahip olmadan, gecenin içinde yanan çalı demetleriyle yürüyen adamların fikirlerinden daha fazlasıyla aydınlanmadan dörtnala uzaklaştı. Babamı giyotinle öldürecekler, ben de onları sürüler halinde öldüreceğim; Tanrı beni affetsin, diye düşündüm. Ama aynı zamanda, onu koruyacak hiçbir refakatçisi olmadan yola çıktığını görmekten de gurur duyuyordum. Babam, artık herkesin bildiği gibi, Rus mahkûmların ve yaralı Fransızların kapılardan arabalarla taşındığı Paris'e doğru yola çıkmıştı. Bazı yaralılar, yarı ölü bir halde altına düştükleri tekerlekleri kanlarıyla lekeliyordu. İçişlerinden çağrılıp silah altına alınan askerler, orduya katılmak üzere uzun sıralar halinde başkenti bir baştan öbür başa geçiyordu. Paris'te her şey hâlâ keşmekeş içindeydi. Tam da o gece, babam merkezden uzak bulvarlardan ağır silahlarla yüklü arabaların geçtiğini duyacaktı. Patlamaların zafer mi yenilgi mi anlamına geldiğini hiç kimse bilemiyordu.

"Notre Dame'ın kulelerinden, Rus konvoylarındaki başların, yıkıcı bir okyanus dalgasının kumsaldaki ilk alçalıp yükselişleri gibi belirdiğini görebilirsiniz." Böyle yazmıştı Chateaubriand ve muhtemelen doğruydu bu; ya da çoğu doğruydu.

Paris, istila edilme veya özgürleştirilme süreci içindeydi ve top ateşi Bois'daki ağaçları yarıyordu.

Château de Barfleur'de annem cesur ve korkmuş, ihtiyatlı ve pervasızdı. Daha önce söylemiştim, bir burjuva gibi giyinmişti ama sonra arabayı çağırttı ki bu da mazeret bildirmeksizin aristokratlığının beyanıydı. Beni kucakladı ve Bébé'yle birlikte kalıp güvende olmam gerektiğini bildirdi. Ne var ki sonra mutfağa girip kendi eliyle bir yiyecek sepeti hazırlamaya girişti; aşçıyı ve hizmetkârları görmezden geliyor, onların küskün yüzlerle ikram ettiği soğuk etleri ve meyveleri kesin bir tavırla

geri çeviriyordu. Ben de Paris'e gideceğimi böylece öğrenmiş oldum; annem tek oğlu için bir dizi ufak, tatlı sürpriz seçiyordu: Meyve şekerlemeleri, gül kokulu Türk lokumları, *caprices de noix*, o acı kakaoyla kaplanmış şekerli Périgord cevizleri.

Hemen Bébé'ye koşup ısrarla Paris'e gelmesini istedim. Ben Comte de Garmont olacağım artık, diye düşünüyordum. Neden bana itaat etmesin ki, diye düşünüyordum.

Koşarak dönüp annemin koca Tormentor'ına tırmandım. Odile ve diğer hizmetkârlar arkadaki arabaya şalgam turşuları misali tıkıştırılmış, peşimizden geliyorlardı. Sıradan bir gündü, hava gri ve kapalıydı; biz sürgünden kaçıp kurtulurken çok sessizdi her şey. Toprağın altında gömülü bir halde yıllarca yaşayan ağustosböcekleri gibiyiz, diye düşündüm.

Sonra arabanın tekerleri avlunun taşları üzerinde döndü ve annem ayağa kalkıp şarkı söylemeye başladı; ben de ona katıldım ve sararmış tenlerimizi, mahzun yatak takımlarımızı çamaşırcı kızlar için geride bıraktık.

IV

Annemin atlı arabası, efendisine benziyordu; değişime kahramanca dirençliydi. Yani hiçbir modern süspansiyon uymuyordu ona.

Başka zaman olsa, Odile ile birlikte ikinci arabada seyahat etmek için yalvarırdım.

"Vive le roi" diye fısıldadı annem, nihayet casus izleyicilerimizden uzak, yalnız kaldığımızda.

Onun ıslak yanaklarını öptüm.

"Vive le roi, Maman" diye haykırdım, bizi nelerin bekleyebileceğini düşünüp titreyerek.

Annem beni küçük göğsüne bastırdı. Broşu yanağıma dayanmış canımı acıtıyordu; ama o soluksuz, uykusuz, kanayan Olivier'nin istediği her şey sanki şimdi sahiden olabilecek gibi görünüyordu. Şanlı günler geri gelmişti. Her şey yasemin ve

meşin kokuyordu ama XVI. Louis'nin kan fışkıran kafasının iğrenç karikatürünü unutmamıştım; ne de annemin tebdili kıyafetine gözü kapalı kalmıştım. Dostlarımıza mı düşmanlarımıza mı dönüyorduk emin değildim; ne de bu soruyu açık açık sorabilecektim. Bu konuşulmayan endişeler dönüşümüze pekâlâ da gölge düşürebilirdi; ama annemin öyle bir hayat tecrübesi vardı ki dikkati dağıtıp oyalanmanın değerini biliyordu: Porte Libre hapishanesindeki aristokratlar Racine'i sahneleyip iskambil oynamamışlar mıydı? Bu faaliyetlerin hiçbiri duruma uygun olmadığından annem arabada aramıza bir yiyecek sepeti koymuştu.

Köylüler tarlalarını sürüyordu; hava gübre ve toprak kokusuyla yüklüydü. Annemin hatırladığı hava tamamen farklıydı; ama ben ilk akdikenlerin çiçek açmış olduğunu ve Tormentor'un o kadim, boyalı kabuğunun içinde, her biri cüppeli bir asilzade kadar mükemmel ve muhteşem, açık mavi kâğıtlara sarılı, o zarif ve güzel şeker çiçeklerini emdiğimizi açık seçik hatırlıyorum.

"Her şey bitti" diye ağlıyordu.

Ama sonra, benim tekrar oyunbazlaşan annem, bir tane daha minik mavi etek peydahlayıp bükümünü açarak dilimin üstünde nektar gibi eriyen beyaz bir gül goncasını ortaya çıkarıyordu.

"Kralı görecek miyim, Maman?"

"Elbette."

"Ona ne diyeceğim, Maman?"

"Olivier. Bak, bu ne olabilir?"

Şimdi ise sepetinden çıkardığı, babamın yazı masasından alınma aşina bir nesneydi; orada uzun süre bitkisel ıvır zıvır ve duygusal biblolarla birlikte durmuştu. Burada, hayatımın tereddütsüz en heyecanlı günü ilan edebileceğim bu günde, damla biçimindeki altı ve telle bağlı mantar tapasıyla bu dar boyunlu pembe cam şişe, Cervantes'in yaralı şövalyelerinden biri için sihirli bir balsam olabilirdi ve Madam bana onun bu-

hur ya da mür ile doldurulmuş olduğunu söyleseydi, ondan şüphe etmem için hiçbir sebep olmazdı; ne var ki üzerinde kabartma harflerle *MADE IN NEW YORK* yazıyordu.

O, annemin sonraları bana daha sakin, daha az coşkulu bir günde söylediğine göre, elektriği icat ettiği iddiasında olan Amerikalının babama verdiği bir hediyeydi. *Soda* idi bu.

Château de Barfleur'e gelirken bir peruk giymeyi bile akıl etmemiş olan Amerikalı, annemin umurunda bile değildi; ama mantarın çevresindeki bakır teli belli bir saygıyla çözüp açarak avcuma koyduğunda onu bir kutsal emanet olarak muhafaza etmemin beklendiğini anladım. Teli katlayıp iskelet kostümümün cebine tıkıştırdım. Sonra annem mantarı çekip çıkardı. *Soda*, şampanyanın vurucu gücünden ziyade kendine özgü farklı bir etkiye sahipti. Daha yuvarlak ve yumuşak bir şey; eğer aziz hatırasına saygısızlık etmeden söyleyebilirsem, sevgili Bébé'nin uykusunda yellenmesi gibi adeta.

Paris'e *roket* gibi gidiyorduk. Arabanın o hayvani Polignac yayları üstünde inip kalkıyor, iki yana sallanıyorduk; ama bütün bu hengâmenin ortasında annem bir kadehi dikkatle doldurdu ve ben hayatımın ilk soda kabarcıklarına tanık oldum. Gazın pis birahane mayasının tepesinden toplandığı aklıma bile gelmiyor, o altuni ışıkta yükselen kırılgan kristal küreciklerde sadece kendi ruhumun yükselişini görüyordum.

Annemle ben içiyor, gülüyor, çığlıklar atıyorduk. Kabarcıklar burnumun içinde, gözlerimin ardında patlıyordu. Yemin ederim ki sarhoş olmuştuk biz.

Sonra da tamamen ayıldık. Babam bana söylememiş olsa da önceden yapılmış bir ayarlamayla bizi bekler bulduğumuz, Oise kıyılarına varışımızın karanlık hatırası tüm berraklığıyla kafamın içinde. Herhalde hâlâ devam eden savaşlar vardı ve biz bu nedenle Paris'e bu güzergâhtan yaklaşmıştık. Babamı, arkasındaki caddeden kocaman sorguçlar gibi siyah dumanlar yükselirken belinde kılıcıyla atının üstünde öylesine yakışıklı ve asil görmek beni zerrece şaşırtmamıştı. Biz ona yaklaşırken

annem boş şişeyi aceleyle tekrar yiyecek sepetine koydu; ama babam konuşmaya bile zaman olmadan atının yönünü aniden çevirip arabamızın sürücüsüne seslendi ve rue Saint-Dominique üzerindeki eve doğru giderken bize refakat etti.

Başlarımızın yukarısında arabamızın sürücüsü ve demircimiz oturuyordu. Demircinin kucağında bir misket tüfeği vardı; sürücü ise kimse yaklaşmasın diye kırbacını yol boyu şaklatıyordu. Güneş altuni bulvarlar boyunca batarken, her ne kadar korktuğumuz Kazaklardan uzaklaşıp güvendiğimiz Avusturyalıların yanı sıra eşkin adım gidiyorsak da, her ikisi de Prusyalılarla birlikte İhtilal'in doğurduğu despotu yok etmeye gelmiş kurtarıcılarımızdı.

Solferino'da Seine'den geçerken güneş ufuktaydı ve bu kadim nehir, yolumuzun aşağısında, bizim özbeöz Fransız oğullarımızın ve babalarımızın gövdelerini bir sürü kesik kütük misali taşıyarak cıva gibi akıyordu. Sanırdınız ki manzaranın dehşeti, Napolyon'u azletmek için dökülen bunca kan, beni tiksindirecek; çocuksu mutluluğumu sokaktaki kokuşmuş bir gül yaprağı gibi ezecek; ama anlıyorsunuz ya, asil babam önümüzde, demirci yukarıdaydı ve Sol Yaka'ya vardığımız zaman ben aslında düşüncesiz, iğrenç bir küçük yaratık, savaşlardan zaferle dönen bir generaldim.

V

Seine'in kararmış gümüşünü terk edip bakanlıkların ağırbaşlı, isli gölgesinden çıkarak rue Saint-Dominique'i bulduk. Tekerleklerimizin altında her yerde kırık tuğlalar ve parke taşları vardı. Daha önce kükürtlü olan hava, burada çok pis ve kokuşmuştu. Demirci Gustave, attan inip misket tüfeğiyle havaya ateş ettikten sonra, parlak yeşil bağırsakları gecenin ışık-gölge oyunu içinde fosforlu, korkunç bir baloncuk gibi kabaran şişmiş bir atın etrafında arabayı gevşetmesi için arabacıya emirler yağdırdı. Büyük evlerde pek az lamba yanıyordu ve bu,

yani bize benzer insanların yokluğu, rahatsız ediciydi. Rue Saint-Dominique'e hayatımda sadece iki defa gitmiştim ama bir heyula gibi belirmişti hayalimde. Blacqueville'in ailesi de burada yaşıyordu ve böylece ikimiz de Kral XVIII. Louis'nin komşuları olacaktık.

"Hayır, hayır" diye haykırdı annem; Gustave'ın fenerinin ışığı, kör olmuş gözleriyle ince uzun bir konağı ortaya çıkarmıştı. Annem bu sokakta doğmuştu. Her bir evi ailenin adıyla tanıyordu. "Haydi, Demirci, haydi!" diye bağırdı. "Devam et."

O anda, titreyen ışığın yarı aydınlığında kule gibi bir hayalet belirdi; kömür rengi gökyüzüne karşı simsiyah kanayarak arabanın üstüne üstüne geliyordu.

"Maman!" diye çığlığı bastım.

"Nedir bu?" diye sordu annem, benimkine hayli yakın bir perdeden ses tonuyla.

Dehşetten tam anlamıyla dilim tutulmuş, ensemdeki ve başımdaki saçlar diken diken olmuştu. Parmağımla göstermekten başka bir şey yapamıyordum.

"Ah!" Annem gördü ve sonra bacağıma bir *şaplak* indirdi. "Blacqueville'lerin mor salkımı bu."

Eğer bu Blacqueville'lerin mor salkımıysa, aynı zamanda yaşayan bir şeydi; hor kullanılmış, saldırıya uğramış, yaralanmış, kesici darbeler yemiş, evden çekilip uzaklaştırılmıştı ve böylece tepemizde titrek bir kule gibi iki yana sallanıp duruyordu. Bu benim arkadaşım Thomas'nın eviydi. Onun nasıl cezalandırıldığını görmek midemi bulandırmıştı; güvercinlerin cezalandırılışı gibi, rue Saint-Séverin matbaacılarının, patronlarının kedilerini yargılayıp asmaları hakkında anlatılanlar gibi.

"Maman, Thomas nerede?"

Ama annem, omuzlarıyla birlikte elimi de silkip attı.

Demir parmaklıklı bahçe kapılarımız şimdi bize demircimiz tarafından açılıyordu; adam o anda, kapıların kurşun imali için eritilmiş altuni, stilize zambaklarından başka bir şey

düşünemiyor gibiydi. Ağır menteşeler harekete geçerken çeliğin çeliğe sürtünmesiyle çıkan gıcırtıyı duydum; şimdi kalbim deli gibi çarpıyor, kanım atardamarlarımdan ve toplardamarlarımdan boşanırcasına akıyordu. Sonra *başka bir korku*: O yüksek ön kapı açıldı ve bana dik dik bakan bir çift kapkara göz gördüm. Anneme sıkıca yaslanmış dururken yavaş yavaş, gözlerin bizden birine ait olduğunu anladım ve o kadın, yani şatonun kâhyası, hanımefendisini içeri almayı reddediyordu.

"Kaygılanma" diye beni payladı annem ama kaygılanan asıl kendisiydi. Vücudunun hararetini hissedebiliyordum. Bir an sonra, bir zambaklar denizi içinde kralın kendisini ağırlamayı planladığı büyük yemek salonuna girecekti.

O salonda, yirmi mumun ışığında, neredeyse iki metre yüksekliğinde, iğdiş edilmiş koca, siyah bir hayvanı parke döşemeye pislerken bulunca nasıl şaşkına döndüğümü artık siz hayal edin.

Hayvan dışkısı ve samanlar arasında kırık bir vazo, gümüş çatal bıçaklar, bir yığın halinde Şam işi perdeler gördüm. Seine'in öbür yakasında olup bitene kıyasla ufak bir hasar; ama yine de iğrenç bir zorbalık. Bağırsaklarımdan bir ürperti geçti.

Atın arkasında, hizmetkârlar hâlâ mumlarıyla toplanmaktaydı ve annem bir kez daha sahnedeydi ve ben, korkularını rahmindeyken emmiş oğlu olarak, onun bu halk duruşmasına katiyen tahammül edemeyeceğini biliyordum. Mesela, onlara nasıl hitap edecekti? İğrenç bir koku saldım. Comtesse de Garmont elimi bir defa, kısaca sıktı ve sonra güldü, kesinlikle çaresizce değil, daha ziyade bir kız gibi, sanki bu berbat manzara çok komik, tuhaf bir eğlenceymiş gibi.

"Gel" dedi annem; ama ben kımıldamaya cesaret edemedim. Başıma hafifçe dokundu ve hizmetkârlarına majestelerinin soğuk mesafesinden hitap ettikten sonra, o döner mermer merdivenlerden zarafetle yukarı çıktı. Böylece, ben odanın korkunç şiddetine terk edilmiş oldum.

Şatonun kâhyasına bizi karşıladığı için teşekkür ettim. Bana uygun bir dille cevap verdi. Atın, ahırlar yakıldığı ve Hobbes onun Kazaklar tarafından çalınacağına emin olduğu için orada durduğunu söyledi. Burnumun kanadığını hissettirdi.

Yatmaya giderken altı yabancı hizmetkâr bana eşlik etti.

Sonra Odile, pembemsi camdan, büyük bir Ch'ien Lung süs balığı kabıyla geldi. Bunun içinde benim sülüklerim vardı. Onu İngiliz işi, yaldızlı ahşap bir sehpanın üstüne yerleştirdi ve kabın boynuna sarılı tülbenti çözüp çıkardı. Bu *vieilles amies* hep onun sorumluluğunda olmuştu ve o, zili saat kaçta çalarsa çalsın, açlıktan ölen parazitleri o günden beri hiçbir yerde görmediğim bir düzenekle kepçeleyip çıkarmaya daima hazırdı; meşin ayakkabı bağlarıyla bir tahta kaşığa bağlanmış bir İngiliz çay süzgeciydi bu. Odile ağırkanlı ve iri yapılıydı ama fevkalade becerikliydi ve gerektiğinde tek bir yaratığı seçip başparmağıyla işaretparmağı arasında tutar ve doktor gittikten sonra sırf kalbinin iyiliğinden, benim ıstırabımı hafifletmek için onu burnuna yerleştirmeyi ihmal etmez ve hayvan iğrenç gövdesini havada sallarken o da gözlerini fıldır fıldır döndürerek bana bakardı.

Böylece Paris'teki ilk iki günümüz boyunca ben hasta ilan edilmiştim ve her ne kadar acı acı yakınıyorduysam da o denli fena bir şey değildi bu. Blacqueville'ler Normandiya'dan dönmemişti henüz. Onları penceremden seyrediyor ve uzun boylu genç Thomas'mı değilse de, arabayla ya da yayan gelen birçok başka ziyaretçiyi görüyordum; ellerinde sepetleri, paketleri veya elbise valizleri taşıyarak ya da yalnızca elbiselerinin kuyruklarını kaldırıp tutarak geliyorlardı. Annemin arabasını da görebiliyordum; hiçbir şekilde gizlenmeden, koşum takımıyla gün boyu emre amade bekliyordu. En şaşırtıcı türden insanlar ona bakmak için bahçe kapısının dışında dikiliyor ve yaramaz bir çocuk kapıdan içeri koştuğunda, atın bacaklarının kirişlerini kesmek için değil, kulağının önüne,

koşum takımına beyaz bir papatyayı nazikçe takmak için oluyordu bu. Esnafın ve pazarcı kadınların İhtilal boyunca "korumaya alınmış" mobilya, ayna ve diğer eşyalarla kapımıza geldiğine tanık oldukça kanım dökülüp saçılıyor, ciğerlerim yırtılıp daha yüksek perdeden kükrüyordu.

Babam sürgüne kaçan asillere katılmayı reddettiğinden, ev uğradığı kindarca hasara rağmen hep onun mülkü olarak kalmış ve şimdi iade edilen eşyalar, Direktörler Devri ve İmparatorluk kanunları nezdinde bile, aslında düpedüz çalınmıştı.

Ben yorgan döşek yatıyordum ve Odile bana amansızca papatya çayı getiriyordu. Bu beni sakinleştiriyor muydu, bilmiyorum. Annem sık sık beni yokluyor ama hep geri dönen bir arkadaşı görme telaşında oluyor, bazen et suyuna bir çorba, bazen de sadece sevinç ve heyecan dolu kalbiyle gidiyordu. Onun gözlerini hiç bu kadar parlak görmemiştim ve hep böyle kısacık olan bu ziyaretler içimi mutlulukla dolduruyor, bende hayatımın şimdi nasıl olabileceğine dair çok net bir beklenti doğuruyordu.

Hayal kırıklığına da uğramadım. Çünkü hasta yatağımdan kalktığımda annem bana yeni bir denizci kıyafeti getirdi. Kendi elbisesine gelince, siyahtan beyaza, yaşlılıktan gençliğe kaymıştı. Saçını kabartmıştı. O geniş mermer merdivenlerden aşağı, mükemmelin ötesinde plileri ve beyaz ipek kurdelelerle tutturulmuş, dalgalanan uzun kollarıyla tepeden tırnağa beyaz, keten kıyafeti içinde indi. O bir melekti; uzun ve güzel boynu, yanaklarından aşağı ustaca kıvrımlarla inen bukleleri, belki sokağın nahoş kokularını bastırmak gibi biraz bayağı bir amacı olsa da taze çiçek demetleriyle süslenmiş beyaz bonesiyle, asil bir prensesti.

Antreye kazlar gibi doluşan hizmetkârlar alkışladı.

Belli ki kontesi sarsmıştı bu. Sondan üçüncü basamakta durdu; tüm alnı kınayan bir kaş çatışıyla kabarırken, siyah gözleri katışıksız bir zaferle parlıyordu. İzleyicilerinin eleştirilerine böyle göğüs gerdi; bense onun arkasında, elimde Abbé

de La Londe'a yazdığım mektubu sımsıkı tutuyordum. Bahçe kapılarından geçerken, beyaz şapka rozetleri takmış her tür erkekten ve bazıları çok kaba saba olan kadınlardan oluşan bir kalabalık gördüm. Annem onların varlığını kabullensin mi kabullenmesin mi bilemeden, omuzlarına zambak desenli bir şal sardı ve bu basit eylem bir bağrışmaya daha yol açtı.

"Vive le roi!" diye bağırdılar.

"Haydi, içeri" diye tısladı annem.

İçime korku salan o Polignac canavarına atladım, annem de çabucak arkamdan geldi. *"Vive le roi"* diye kulağıma fısıldarken, şapkasındaki taze çiçekler yanağıma hafifçe değip geçti. *"Vive le roi,* hazinem benim." Böylece rue Saint-Dominique boyunca yola devam ederek rue de Rivoli'ye vardık ve orada Mme de Chateaubriand'ı ziyaret ettik. M. de Chateaubriand evde değildi ama diğer birçok aristokrat, parlak yeşil matbaacı kordonuyla bağlanmış kâğıtların tepeleme istiflendiği yemek masasının etrafında toplanmıştı. Tam da biz içeri girdiğimiz sırada bu kordonlar kesildi ve broşürler Marquise de la Tour-du-Pin, Mme. De Duras, Mme. Dulauloy ve adlarını bilmediğim ama Mme. De Staël'in de dahil olduğuna inandığım diğer birçokları arasında bölüştürüldü. Her neyse, hepimiz süratle rue de Rivoli'ye çıktık ve bizi bekleyen arabalarımıza binmeyip yoldan aşağıya, cenaze törenlerindeki gibi aheste aheste ardımızdan gelen arabacılarla birlikte indik ve parıldayan beyazlar içinde nadir flamingolar misali bir sürü muhteşem kuş, bulvarları ve meydanları geçip Saint-Germain banliyösünden Saint-Antoine banliyösüne kadar yayılarak M. de Châteaubriand'ın benim o sırada kralın dönüşünü ilan ettiğini varsaydığım broşürleri dağıttık. Bu gerçekten de M. de Chateaubriand tarafından yazılmış bir broşürdü ve kralın dönüşünü meşrulaştırdığı için halkın üzerinde çok büyük bir etki yapmıştı.

XVIII. Louis sonraları, "Bonaparte ve Bourbon'ların" kendisi için tüm bir alay değerinde olduğunu söylemişti. Acıma-

sızca pohpohlanmış olduğu Chateaubriand'ın hiç aklına gelmemişti ama bu konuda gelmiş geçmiş yazarların yarısından daha kötü değildi.

Sevgili Bébé'ciğim, sana iyi günler diliyorum. Sana bir şey söyleyeceğim. Majestelerinin ziyareti için yeni bir takım elbisem olacak. Vendôme Meydanı'ndaki heykel az önce yıkıldı ve yerine üstünde zambak olan bir bayrak dikildi. Hoşça kal, Bébé'ciğim, seni bütün kalbimle öpüyorum. Arkadaşım Thomas şimdi bütün kız kardeşleriyle burada. Seni soruyor ve çok yakında gelip bize katılmanı istiyor.

Olivier

VI

Bahçe kapıları onarılmış ve boyanmıştı. Mum ışığında parıldayan krem ve gümüş rengi yeni perdelerimiz, biri Pazar olan iki gün içinde dikilip takılmıştı. Atlarımız, rue de Berry'nin komşumuz olan genç yeğeninin yanında geçici olarak kalıyor, ahırlarımız yeniden inşa edilirken rue de Saint-Dominique'in tümü çekiç darbeleriyle yankılanıyordu. Ahırları inşa eden Marsilyalı grup öyle oburca yiyordu ki, akla ziyan talepleriyle başa çıkabilmek için fazladan bir aşçı işe alınmıştı. Kralın her an Paris'e gelmesi bekleniyordu. Gelişi her gün erteleniyordu ve nihayet bu heyecanlı bekleyişle uykularım adamakıllı bozulmuştu.

"Kral Paris'e neden gelmiyor?" diye soruyordum.

"O sadece Paris'in kralı değil ki Sahip Garmont. O bütün Fransızların kralı."

"Öyleyse katillerin kralı o!" diye bağırınca odama gönderilmiştim; orada Odile, Thomas'ya mektup yazmamı engellemesi yolunda emir almıştı. Elbette müthiş bir yaygara koparmıştım. Gözlerim Thomas'yı ararken, bahçede, tam penceremin altında cereyan eden bir konuşmaya şahit olmasam, kim bilir, belki

bütün gün öyle devam edecektim. Ama şunu apaçık işitmiştim: Duc de Blackqueville babama, majestelerini karşılamak üzere emniyet müdürünün Bolonya'ya gittiğini söylüyordu.

"Öyleyse yarın ha?" diye sordu babam.

"Veya öbür gün" dedi M. de Blackqueville.

Vive le roi, diye düşündüm, büyük bir rahatlamayla. Çok yakında burada olacak.

Blackqueville'lerin mor salkımı tekrar eski taşına bağlanmış ve bize Luxembourg Bahçeleri'nde oynama izni verilmişti. Yeni bir ziyaretçiler dalgası, evimizi *krallara layık* hale getirecek hediyelerle geliyordu; hediyelerin arasında yeni atanmış bir Meclis Üyesinin eşi tarafından gönderilen, üzerine Paris manzaraları resmedilmiş harikulade bir Sèvres sofra takımı vardı. Odile'in dediğine göre, babam çok yakında onun mevkidaşı olacak demekti bu.

Vive le roi, diye düşünüyordu Olivier. Ciğerleri daracık göğsünün kemikli askısına paçavralar gibi asılsa da, o hep güçlü ve bildiğini okuyan bir oğlan olarak kalacaktı. *Vive, vive, vive,* diye düşünüyordum, pirinç yüzeyleri temizlemek için kullanılmış limonların sarhoş edici kokusuyla ciğerlerimi doldururken. Çılgın bir çocuktum; askerlerin dalgalanan sorguçlarının ve sertleşmiş taze çamur serpintileriyle süslenmiş o muhteşem siyah kraliyet arabasının üstünde tam da o anda parlıyor olması gereken aya, fal taşı gibi açılmış korunmasız gözlerimi dikmiş bakıyordum. Hayalimde, terleyen atları gecenin içinden, kralın *iyi kalpli, dürüst* insanlarının parıldayan meşalelerinin yanından geçirip ileriye doğru sürüyordum. Onun için dua ediyordum. Ah, korkmayın kralım!..

Ben çarşaflarımın arasında döne döne onun düşmanlarını uzaklaştırdığım bu yolculukla meşgulken, Odile akşam izninden döndü. Nabzım deli gibi atıyordu ve bedenim çok sıcaktı ama Odile kadar değildi. Bunu nereden bildiğimi söyleyeyim size: Alnımı öpmek için eğildiğinde, göğsüne kadar kızardığını hissedebilmiştim.

"Ne oldu Odile?"

"Kral yeniden gözaltına alındı."

"Hayır, benimle dalga geçme."

"Bu sefer de Amiens'ın un tüccarları."

"*Un tüccarları* mı, Odile? Un tüccarları onun kellesini istemiyor mu?"

"Hayır, hayır, küçük efendim." Sıcak ellerini yanaklarıma koydu. "Değirmencilerin çok eskiden kalma imtiyazı bu."

"Değirmenciler" diye düşündüm. Ne *saçma*!

İyi kalpli Odile ben uyuyana kadar alnımı okşadı ve uyandığımda gitmişti; ama az sonra anladım ki odasında hıçkırıyordu. Bir köylünün kızı, diye düşündüm; ama Blackqueville'den ya da benden hiç farklı değil. İkimiz de bir gün daha beklemeye katlanamıyoruz.

Kahvaltıda Odile benimle uğraşmak istemedi; ben de onun tombul parmak uçlarını çekiştirip durdum, ta ki bacağıma bir şaplak indirene kadar.

Anneme söyleyeceğim, dedim.

"Kime söylersen söyle" dedi. "Bundan daha kötüsü olamaz." Hemen o gün Château de Barfleur'e geri gönderileceğini söyledi.

"Ah, zavallı Odile!" diye haykırdım. Majestelerini hiç göremeyeceksin."

Odile'in küçük toparlak burnu kendi ıstırabıyla kıpkırmızıydı; ama yine de gülümseyip başını salladı. Düşündüm ki benim için olduğu kadar kötü olmayacaktı onun için.

"Küçük Olivier" dedi, "senin budala Odile'in âşık oldu."

Bu, Kral olmalı, diye düşündüm.

"Bana kim bakacak, Odile?"

"Ah" diye haykırdı, "zavallı yavrucak!"

Onun bu tarzda konuştuğunu işitmek bir an için kafamı karıştırdı. Ancak, cömertçe şefkatinin ona yerini unutturması pek de ender gerçekleşen bir şey değildi.

Öğle yemeğinden az önce, biraz telaşla, o yabancı Paris hizmetkârları güruhunun çeşitli giyeceklerimi gönülsüzce, bilardo masasının üstüne yığdığını fark ettim. İlk önce onların bu korkunç yöntemine içerlediğim için, o kargaşanın içinde Ch'ien-Lung kabını ancak bir an sonra görebildim. O zaman, onun, bir hizmetçinin, bana neden *zavallı yavrucak* dediğini nihayet anladım. Ben de onunla birlikte gönderilecektim.

Annem korkularımı teyit ettiğinde, kahvaltımı pabuçlarımın üstüne kustum. Seyahat edemeyecek kadar hasta olduğumu bildirdim. Her halükârda, bir *hizmetkâr* uygunsuz davrandıysa neden ben sürgüne gitmek zorundaydım?

"Latince çalışman gerek" dedi annem, resmi bir tavırla. Saatler sonra ben artık yatağımda bitkin bir halde yatarken yine söyledi bunu. İğrenç, iğrenç bir gündü. Sülükler nihayet düşmüş ve alevlere atılmıştı. "Bébé seni evde bekliyor, bir tanem."

"Maman, biliyorsun, kral gelmeden buradan ayrılmam mümkün değil. Bébé gelsin buraya."

"Olivier, Abbé de La Londe Paris'e gelmeyecek."

"Seyahat edemem, Maman. Sahiden yapamam bunu. Latince'mi Blackqueville ile çalışırım. Hem o bana Grekçe de öğretir."

"Delikanlı, sen bir dağbülbülü değil bir Garmont'sun. Bütün gün aynı şarkıyı söyleyemezsin."

"Benim kalmam herkes için iyi olacak."

Vesaire.

Hemen ertesi sabah, izin alıp Thomas ile gözyaşları içinde vedalaştıktan sonra, *zavallı sıska bacaklarıma* sarılmış bir yorganla mahkûm arabama taşıdılar beni. Ne cüretle, diye düşünüyordum. Öz annem babam bana bu kadar aptalca davranmaya nasıl cüret edebilir?

Asil bir soydan geliyordum. Kalmak hakkımdı benim; oysa sürgüne gönderiliyordum. Atlar iliklere kadar ıslatan yağmurun, çamurların arasından zahmetle ilerliyor, şairin dediği gibi, *melankolinin içinden, melankoliye doğru* gidiyordu.

Hizmetkâr, aramızda duran Ch'ien-Lung kabını düzeltip sağlama aldı ve ancak o zaman itiraf etti: Biz *güvenli* bir yere gönderiliyorduk çünkü o, harikulade bir Avusturyalı muhafıza âşık olmuştu ve annem bunu duymak bile istemiyordu.

Bunun benimle ne ilgisi var, diye düşündüm.

"Her neyse, sen Abbé'ye kavuşacaksın" dedi, küçük kil piposunu yakıp tozlu dumanıyla arabayı doldurarak.

Kabahat Odile'de değil, diye düşündüm. Kabahatli olan Bébé.

"Bébé korkuyor" dedim. "Bonapart'ın onu kılıçtan geçirmesinden korkuyor." Hayatımda hiç bu kadar alçakça bir şey söylememiştim ve Odile'in beni utandırmasını bekledim; ama o, Ch'ien-Lung'u kucağına kaydırdı ve sanki çocuğuymuş gibi sıkıca kavrayıp karnına bastırdı.

"Herkesin korkması gerek" dedi. "Yeterince korkmuyorlar, zavallı yaratıklar."

"Sen de zavallı bir yaratıksın, Odile."

İşte o zaman gülmeye başladı. "Evet" dedi. "Şu halimize bak."

Château de Barfleur'ün kapılarından, tahmin ettiğimiz gibi günün o alabildiğine kasvetli vaktinde girdik; hiçbir ışık yanmıyor, şatonun karaya oturmuş siyah kitlesi alacakaranlığın içine kanıyordu. Ondan nasıl da korkuyordum; kendi evimin havasından, işkence görmüş bir azizin uyluk kemiğini barındırmak için yapılmış bir kutsal emanetler kutusunu çağrıştıran tozlu kokusundan... Kendi yaşımdaki tek kişi ben olacaktım orada.

Büyük avluda, Paris'te olduğunu sandığım Demirci Gustave ve bana karşı beni için için utandıracak kadar nazik ve sevecen olan Bébé tarafından karşılandık. Babamın göletin kıyısında yaptırdığı büyük kameriyede derhal bir *bivouac** inşa edeceğimizi bildirdi bana. Orada uyuyacak, orada çalışacaktık. Bitkileri inceleyip örnekler toplayacaktık.

* Açık ordugâh. (ç.n.)

Böylece Odile, hizmetkârların pek çoğu Paris'teyken mutlaka çok tenha olan şatoya sülükleri ve kederiyle girmek üzere orada kaldı. Gerçi düşündüm de, belki bu hoşlarına gidiyordu orada kalanların; belki gizli balolar ve büyük şölenler düzenliyor ve Bébé yattıktan sonra annemle babamın kıyafetlerini giyip mahzenimizin en iyilerini içiyor, piyesler sahneleyip hokkabazlık numaraları yapıyorlardı.

Bırak dans etsinler, diye düşündüm, zavallı yaratıklar.

Ama tabii şatoda danslı partiler yoktu. Ya da göze görünmüyorlardı. Kameriyeden, saçakların altındaki pencerede yanan tek bir mum görebiliyorduk sadece; Bébé'nin muhteşem ateşinden sıçrayan kıvılcımlara kıyasla çok yalnız bir mum. Yağmur çok geçmeden dindi. Gökyüzü açıldı. Yıldızların öncesiz sonrasız büyük mucizesi altında, ateşte kızarmış tavşan yedik.

Olivier'nin yağlı yüzünü yıldızların ışığında gözlemiş olsaydınız, onun kanamalı, kusmalı, nefesi tıkanmalı huzursuzluğundan kurtulduğunu sanırdınız. Oysa bildiğinden hiç şaşmayan, değişmeyen bir çocuktu o; kralını bir an için bile unutmamıştı. Bu nedenle Olivier'yi, ayın göletteki aksini hayran hayran seyrederken görseniz de, hiç şüphe etmeyin ki o, Abbé de La Londe'a dönüp gülümserken bile kraliyet arabasını, güneş resimleriyle süslenmiş hızla dönen tekerlek göbeklerini, burçlarla tasvir edilmiş gök kubbede son bulan parlak ışınları andıran ispitleri hayal ediyordu. İyi bir çocuktu. Duasını etti. Dayısı Barfleur'ün ayı postunun altına uzandı. Gözlerini kapayıp, geceyi yara yara ilerleyen o heybetli devlet gemisini tahayyül etti.

VII

İlk gecemizin temel avuntuları arasında, avunmak için ayı postumdan başka pek de bir şeyin olmadığı kısa bir oyalanma, bir piknik olayı vardı sadece. Kim derdi ki bütün yaz orada yaşayacağız ve geçici ordugâhımız, zorunlu olarak, büyükbabamın bakır yeşili kelebek somunlar ve çapraz bağlama tellerle ayakta duran antika kamp karyolası, Türk kilimleri ve koltuklarla, yerleşik bir karaktere bürünecek.

Güvercinlerin olduğu eski çatı arasında bir yemekhane masası bulmuştuk ve o iyice ovulup balmumuyla cilalanınca, bir gün önce toplanan bitki örneklerini Linnaeus'a göre sınıflandırarak sabahlarımızı geçirdiğimiz yer olmuştu.

Başımızın üzerinde geniş, alçak bir çatı vardı ve zaman zaman nehirden gelen yağmur içeriye savrulsa da yaz sıcaktı ve kilimlerimiz akdiken çiçekleri, çimen, gübre ve taze saman kokularıyla yüklü o harikulade kuru havada kolayca yeniden canlanıyordu. Ben çalışırken siyah balarıları ve yabanarıları, etrafımda dans ediyordu. Birkaç defa benekli orman kelebekleri masamızda güneşin keyfini çıkarmış, bir defasında da zangocun ineği kulağımın dibine kadar gelip, dehşetli bir böğürtüyle beni uyandırmıştı.

M. Blacksmith bir Kızılderili şöminesi, yani bir *babracot* inşa etmiş ve hizmetkârların kırdığı odunlarla İngiliz aşçımız nihayet av etlerini Bébé'yle benim tercih ettiğimiz şekilde ateşte pişirmeye razı olmuştu.

Annem her gün bir mektup yazıyordu. Açık mavi, senli benli mektuplarını, onun hayli resmi şahsına yaklaşırken asla hissedemeyeceğiniz yalın bir mutlulukla dört gözle bekliyordum. Mührünü, latif bir havada tembelce kayıp giden bir kartalınkine benzer düşsel bir hazla kırıyordum. Sanki annemin hayatında pencereler açılmış ve hava parlak mavi yusufçuklarla dolmuş gibi oluyordu. Bugün Henriette-Lucic'ye dair en tatlı hatıram, kâğıt kabuğundan sızan yasemin kokusudur.

Bu aşk mektupları, imparatorun zekice kurduğu mükemmel düzenin babam tarafından geliştirilerek tasarlanmış şekli olan posta sistemi yoluyla gönderiliyordu. Normandiya'nın bizim yaşadığımız köşesinde bir mektup, bir mangal kömürcüsünün evine bile şatoya ulaştığı hızda ulaşırdı. Babamın özel sistemi sayesinde, Marie-Claude adlı zangocun mektuplarımızı doğrudan kameriyemize teslim etmesi gibi bir şansa sahiptik. Zangocun atı yoktu, keza ihtiyacı da yoktu buna; çünkü köye olan mesafemiz bir kilometreden azdı ve gece bir ölüm vakası olmamışsa her sabah, uzun kolları ve öne doğru çıkık boynuyla, sanki şu tuhaf dünyanın kendi kendini anlatmasını ister gibi sallana sallana yürüyerek gelirdi. Çiyle ıslanmış çayırların arasında tökezleyerek ilerleyip, masamızın üstüne yayılmış bitki örneklerini incelerken mektubumu alıkoyup beni bekletmekten zevk alırdı.

Zangoç beni çileden çıkardı ama bana getirdiği şeyle, yani tüm o gafleti ve fıkır fıkır sarhoşluğu içindeki annemle de, bütün hayal ve beklentilerimi beslerdi.

Zangocun cebinin içinden, tutsak bir kuş gibi şakırdı bana o: *Güzel oğlum* derdi bana, *cesur oğlum* ve *akıllı oğlum* da: Kral henüz Saint-Dominique'e yemeğe gelmemişti ama annemle babam Tuilleries'ye gitmişti. Bu ziyaretin, kralın ne annemin ailesinin ne de XVI. Louis için ölen kahraman Barfleur'ün hizmetlerini unutmadığı anlamına geldiğini yazıyordu ve annem inanıyordu ki sırf bu nedenle babam pekâlâ bir *pair de France* olabilir ve Lordlar Kamarası'na girebilirdi.

Babam daha seyrek yazardı ve bana oğlum demek şöyle dursun yetişkin bir adam olmadığımı bile unutmuş görünürdü. Hem incelikli ve karmaşık hem de teklifsiz bir tonda yazardı; isimlendiremediğim bir düş kırıklığıyla beslenmiş buruk, kinayeli bir tondu bu. Mektuplarının tadı, içimde derin bir tedirginlik uyandırarak öylece kalırdı. Mesela:

Bizi karşılamaya çıktığında XVIII. Louis'nin üzerimizde yarattığı etkiyi asla unutmayacağım: Kralın çalışma odasından

ayaklarını sürüyerek, badi badi yürüyerek çıkan heybetli bir kitle gördük; bu kitlenin tepesinde düzgün, asil bir baş vardı ama yüzündeki ifade tamamen yapmacıktı; kral, eli kalbinin üzerinde, gözleri semaya dönük vaziyette ilerledi. Son derece duygusal bir tavırla, kusursuzca ölçülüp biçilmiş birkaç kelime söyledi. Provası yapılmış bir gösteri olduğu aşikârdı bunun. Bize gösterdiği özel nezaket karşısında duyduğumuz minnet ve mükemmel bir aktör olabileceğine dair samimi bir kanaatle kralın huzurundan ayrıldık.

Annemle babamın sevecen mektuplarında nelerden bahsedilmediğini bilmediğiniz sürece, bu pek de hürmetkâr olmayan tona anlam veremezsiniz. Babam, İhtilal'den kaçmamış olmasının onu ağır bir zarara uğrattığını söylemiyordu. Şimdi *émigré*'lerin de iade edildiğine dikkat çekmiyordu. Kral elbette onların tarafındaydı. Babamın sadakatinin ne övüldüğünü ne de ona değer verildiğini ve sonunda kendisine İngilizlerin deyimiyle "artıkların", yani Lordlar Kamarası'nda bir sandalye yerine Maine-et-Loire bölgesi valiliğinin bahş edildiğini anlamamıştım. Bu bir hakaretti ama babam bir Garmont'du ve bu nedenle yeni ikametgâhına doğru yola çıkmıştı.

Annem bunu kabul edemezdi. O Paris'te kalmıştı.

Sonbahar gelince hizmetkârlar kamp yatağımı, mostralık masayı, Türk kilimlerimi ve vazgeçemeyeceğim ayı postu dışında çadırın bütün muhtevasını toparlayıp götürdüler. Bébé'yle ben şatoya döndük ve o gülünç mimarla asistanının, özel bölgelerini genişletmiş olduklarını dehşetle gördük. Mavi salon ihtiyaçlarına kâfi gelmemiş, şimdi kütüphaneyi de işgal ederek orada tütsü alışkanlığı edinmişlerdi. Bébé'yle birlikte ikinci kata çekilip yemeklerimizi de orada yemeye başladık ve bana uyku hastalığı sanılan bir şey musallat oldu.

Bébé *oğlanı dışarı çıkarmak istiyordu* ama o gerilen bacaklar ve yay gibi açılan kollarla kutudan-fırlayan-kukla-Olivier patlamalarım beni bundan kurtarıyordu. Ne zaman ki

piscine'in üzerindeki buzlar eridi, ben de hâlâ sarındığım ayı postumla dışarı çıkmayı göze aldım.

Ve 1815 Mart'ının sonlarında bir sabah annemle babam Paris'ten döndüğünde, *piscine*'in suları üstümden akarak onlara doğru koştum; ben ve Bébé, ıslak ve kuru, ayı ve adam, el ele, öyle bir telaş içindeydik ki, az daha Paris yolundan yukarıya doğru bir alay asker tarafından çekilen gıcırtılı bir top arabasının altında ezilecektik.

Annem kutusundan yay gibi dışarı fırladı.

"Hurra" diye haykırdım. Beni duymadı. Tüylerini silkeledi ve arabaların boşaltılması işini hizmetkârlara bırakarak şatoya doğru seğirtti. Hizmetkârlar da, tıpkı evin hanımefendisi gibi hummalı bir telaş içinde, yerlere düşen değerli eşyaları hiç umursamadan bırakıp gittiler. Sözgelimi burada, mimarın döktüğü toprakların üstünde, pembe ortancaları andıran muhteşem bir balo tuvaleti yatıyordu.

Annemin galeri pencerelerinin yanından uçarcasına geçtiğini gördüm; tül bir perde gibi çözülüp açılıyor, merdivenlerin tepesinde beyaz bir tren gibi havada süzülüyor, güvercinli eski çatı arasının etrafında helezonlar çizerek ilerliyordu. Çok geçmeden kendi dairesinin güneşliklerini çekip kapattığını gördüm; ama sürgülü pencere açık kalmıştı. Avludaki herkes hanımefendilerinin ağladığını duyabiliyordu. Onun adına utanıyordum. Bébé beni yatıştırmak için elimi tuttu ama ben onu şiddetle çekip kurtararak içeri koştum; bildiğimden fazla anneme benzer bir halde, ıslak, beyaz ve çıplak, çocuksu cinsiyetim gözler önünde, yere düşmüş şapka ve kurdeleleri sürükleyen ayı postumu peşim sıra sürüyerek koşuyordum. "Béarn'lı Halk Ozanı" şarkısını söylemiş olan o aynı sevgili borulardan fışkıran bu korkunç rüzgâr uğultusuna doğru koşarken merdivenlerde tökezleyip bacağımı incittim. Sesin kanlı canlı kovuğuna girdiğimde annemi koltuğunda buldum; yüzünün derisi sırılsıklamdı ve kederden yüzülmüş gibiydi.

"Bonapart geri döndü" dedi. "Her şey bitti."

"Bitti mi?" Dehşete kapılmıştım. "Bitti ha!" Ayı postunu bir defa daha şiddetle çekip bir şeyi şangırtıyla yere düşürdüm. Ölümcül bıçağın oluklu meşe yuvasında takırdadığını duydum. Dışarı kaçıp merdivenlerden indim ve galeri boyunca son sürat koşarak babamın yazıhanesine ulaştım; babamı orada, yokluğunda birikmiş, kâğıt yığınlarıyla dolu deri kaplı yazı masasının ardında, güven verir haliyle oturur buldum.

"Ah, Üstat Garmont" dedi sanki sadece birkaç dakikalığına ayrılmışız gibi. "Buyur bakalım." Soyunuk olmam ya da kanayan bacağım hakkında bir şey söylemedi. Elini başımın üstüne koyup bana baktı ama beni görmediğini biliyordum; anemin bunca merdiven ve duvarın ötesinden buraya, bize kadar ulaşan sarsıcı ıstırabından başka hiçbir şeyi bilemeyeceğini biliyordum.

Elinde annemle benim madensuyu içtiğimiz şişe vardı; onu evirip çeviriyor, pür dikkat içine bakıyordu. Büyük bir adamdı ama artık bize yardım edemiyordu.

Yapılacak şeyi sadece Odile biliyordu. Düz tabanlı kocaman ayaklarıyla koşarak, o yıpranmış kavi ellerinde taşıdığı Ch'ien Lung kabıyla, annemin dairesine seğirtti. Çıplak tenimi bir dantelle gizleyerek onu yakından takip ettim. Annemin dairesinde Odile, bir ineği çitlerin içine girmeye ikna edeceğini düşünebileceğiniz türden derin, yatıştırıcı, tok sesler çıkararak oradan oraya dolaşıp mumları yaktı. Koltuğuna düzgünce yerleştirip annemin, o asil hanımefendinin alnını ıslattıktan ve rujuyla pudrasını sildikten sonra dikkatini kâsesine verdi.

Onun yanına çömelmiş, dantelimin içinde bir kız çocuğu gibi, titreye titreye beklerken, hapishanelerinde ihmal edilmiş sülüklerimizin o muazzam, yağlı ataletini gördüm: istenmemiş, unutulmuş, aç bilaç, emmeleri durmuş, bütün zafer hayallerim kararmış, kokuşmuş et suyuna dönmüş.

Parrot

I

Bu kim diye düşünebilirsiniz ve ben de, bu Tanrı diyebilirim; o zaman ne yapacaksınız? Ya da, bir kuş diyebilirim! Ya da, madam, mösyö, beyefendi, hanımefendi, bu adın bana nasıl verildiğini anlatabilirim size: Parrot adıyla vaftiz edilmişim çünkü saçlarım havuç rengiymiş; çünkü tenim tüylerle kaplıymış ve balina teknesine yuvarlandığımda dümenci, "İşte bir papağan, kaptan!" diye haykırmış. Böylece cevabınızı almış gibi oldunuz ama aslında almadınız.

Bana çocukken, tenim bir genç kızın göğsü kadar nazik ve beyazken Parrot adını vermişlerdi ve 1793'te, Olivier de Falan-

filan Garmont babasının gözünde anlık bir pırıltı bile değilken, ben hâlâ Parrot'tım.

Bu noktayı haddinden fazla vurgulayacak olursak, efendim, ben o doğmamış çocuğun besbelli büyüğüydüm ve halen de öyleyim.

1793'te Fransızlar birbirlerinin kafalarını koparırken, ben on iki yaşına gelmiştim bile ve *endodermis naturalus*'um, babamla benim uçsuz bucaksızlığından hiçbir zaman fazla uzaklaşmadığımız Dartmoor'un rüzgârı ve sisli havasıyla kamçılanıp sertleşmişti. Babacığımın peşi sıra çamurlu patikalarda taban tepmiştim ve Jack Larrit beni omzuna alıp Totnes'daki Northgate'ten geçirdiğinde bana hâlâ Parrot diyorlardı. Babam Parrot'ını seviyordu. Beni Kingsbridge Inn'deki barın tezgâhına oturtup o hayretlere seza ağzımdan çıkan harikaları dinletirdi herkese: *İnsan hür doğmuştur ve her yerde zincire vurulmuştur.*

Eğer bunun altı penilik değeri yoksa neyin vardır?

Babam bir matbaa kalfasıydı; iri kemikli dizleriyle sıska, sırık gibi bir adamdı. *İlk Prensipler* kitabını ararken, eklemleri yumru yumru elleriyle kızıl saçlarını karıştırır dururdu. Bu kuş yuvasının içinde onun ufak beyaz kafasını, parlak gri gözlerinin kıymetli motorunu bulmak bir sürpriz olurdu.

"Çocuklar yaradılışları gereği, sadece korunmaları için ihtiyaç duydukları sürece babalarına bağlı kalırlar" diye yazmıştı büyük Rousseau. "Bu sona erer ermez, doğal bağ çözülüp gider. Ne zaman ki çocuklar babalarına borçlu oldukları itaatten kurtulur ve baba da onlara olan sorumluluklarından özgürleşir, o zaman her iki taraf da bağımsızlığını eşit ölçüde elinde tutar. Birleşmiş halde kalmayı sürdürürlerse, onları birleştiren artık yaradılış değil kendi tercihleridir ve bu anlamda aile de yalnızca anlaşma yoluyla bir arada kalır."

Aşağı yukarı bu kadar.

Babam ve ben aynı kabuk içindeki iki bezelye tanesiydik. Bilgi edinmek bizim işimizdi; ama annem hakkında, kocası-

nın iki eliyle kavrayacağı kadar ince bir beli olması dışında hiçbir şey bilmiyordum. Onu hayatım boyunca özledim.

Daha kesirlere gelmeden Adam Smith'i tanıyordum. Sonra benim gibi babamın da sevmediği Latince'ye yöneldim ve bu hem kendimize hem de birbirimize dönük hatırı sayılır bir huzursuzluğa yol açtı. Bir gün Latince yüzünden babam sinirlenip kulağımın tozuna bir yumruk indirmiş, ben de yarı yanık bir çıra parçasını kapıp döşemenin üstüne bir şeyler çizmeye başlamıştım. Hayatımda hiç karakalem resim görmemiştim ve yaptığım şeyi görünce, aman Tanrım, onu icat ettiğimi sanmıştım. Ve nasıl bir heyecan, nasıl bir tutku, nasıl hazla uğuldayan bir günahkârlık hissetmiştim... Döşemenin her yerindeydi; kim temizleyecekti onu? Babamın elinin kemer tokasına gittiğini görmüştüm; sırf bu nedenle dayağa hazırdım. Ama tam o anda ruhun yabancı bir cangılına girdim. Kirli uzun burunlu bir adam çizdim. Sıçrayan bir alabalık. Tepetaklak düşen bir eşek.

Ama babamın kemeri belinde duruyordu.

Bana bakakalmıştı. Saçları karamela gibi dimdik kalkmıştı. Başını yana eğdi. Kömür çubuğumu elimden alıp beni başımdan öpmesine izin verdim. Ne ters ne de nazik bir söz etti. Beni peşine takıp alt kata indirdi ve orada ev sahibine bana bir zencefilli bira koymasını buyurdu. Sonra oturup benim içmemi seyretti; ne düşünüyordu acaba, tahmin edin bakalım.

Öyle ya, ailede bir gravürcü olmasının faydalarını.

Ondan sonra güçlü bir *protégé* oldum ve gerek Latince'yle gerek kesirlerimizle ilgili tartışmalarımızı unuttuk. Her ne kadar çizimlerim her zaman onları koyduğum yerlerde istenmediyse de, babam beni her an her yerde yüreklendirmiş ve kayağan taşının kalitesinden dolayı hep sakin bir kilise sundurması arar olmuştu. Konulara gelince, ince eleyip sık dokumazdı ama bir defasında ne yapabileceğimi görmek için bana bir sterlinlik bir banknot vermişti.

Bir başka sefer de, üzerine XVI. Louis'nin kocaman kanlı kafasını çizdiğim Dartmouth yaya geçidini fırçayla ovup te-

mizlemek zorunda kalmıştı. Babam bu ovma işinden rahatsız olmadığını söylüyordu; herhangi bir despotu yeryüzünden silmek bir zevkti onun için. Kasabadan ayrılabileceğimizi ima etmişlerdi. Dartmouth'da hiç iş yoktu zaten. Ama Ditsum dedikleri Ditisham'da, halicin tam Dart Nehri'ne dönüştüğü yerde, garip izbe bir matbaayı ve o daha eğitimli sınıfın üyelerini, yani matbaacıları bulduk. Onlar gibisi yoktur. Bütün günlerini kelimeler ve prova baskılarla geçirdiklerinden, canavar gibi okumuş ve münakaşacı mahluklardır hepsi; harfleri dizerken, demirbaşları kullanırken, mürekkebi inceltirken, sürekli tartışırlar. İngilizce'nin farklı türlerini konuşmuyor olsalardı kendinizi Fransa'da sanabilirdiniz. İhtilal'in en sarhoş zirvesindeydik ve her şey Girondist'ler, Cordelier'ler, Hume ya da Paine'den ibaretti.

Ditsum'daki matbaacılar, familya-cins-tür olarak *Textus miraculus* idi. Sadece patronları Mr Piggott ve karısıyla paylaştıkları, çam kerestesinden mamul uzun masada seslerini keserlerdi; çünkü karı koca ikisi de "mış gibi" cinsinden Katolik olup, özellikle Tom Paine hakkında gayet küçümseyici ve iğneleyici bir tavır takınırlardı. Mrs Piggott ülkesinde olup bitenlerden kolayca etkilenip gözyaşı döken genç bir Fransız kadınıydı; bu da erkeklere masada tehlikesizce söyleyebilecekleri hiçbir şey bırakmazdı... ama aldım başımı gittim galiba. Tek amacımızın barınacak bir yer ve doğru dürüst bir yemek bulmak olduğunu söylemedim.

Torquay'den akşam yemeği vaktinde gelmiştik. Babam kapıya vurup, "Hey, merhaba" diye bağırmış ve nihayet hepsi bir masaya oturmuş yemek yiyen, Lent kadar sessiz, yedi yetişkin insan bulmuştuk.

Sonunda biz de, yahni dolu kocaman kâseler, kepekli ekmek parçaları, birer bardak su ve bacaklarımızın etrafında miyavlayan yirmi kadar kediyle, masanın ucuna oturduk. Babam daha ağzına bir lokma atmıştı ki, patron onun kim olduğunu bilmek istedi. Babam muhabir ya da dizgici, en çok neye ihti-

yaç varsa o olduğunu söyledi. Aslında Mr Piggott'un bir dizgiciye, yani bin adedi altı peniden, harfleri yerlerine koyacak bir mürettibe ihtiyacı vardı; ama en başta bundan hiç söz etmedi çünkü gözlerini amansızca dikmiş, bana bakıyordu. Karısı ne kadar genç kız gibi olsa da kendisi düpedüz altmışlıktı. Hemen hemen dazlaktı ve burun namına ufak bir topak vardı suratında.

"Sen de kim oluyorsun?" diye sordu.

"Ben mi, efendim?"

"Sen, delikanlı."

Kısacık bir boynu ve masa kadar geniş görünen heybetli omuzları vardı; beni daha iyi görmek için ayağa kalktığında koca kafasıyla neredeyse bir keçi gibi tavana toslayacaktı.

Kaçacaktım ama babam bacağımı mengene gibi sıktı.

On yaşındaydım ve mürettip çıraklığı için çok küçük olduğumdan matbaacı çıraklığı yapmaya alışkın olduğumu söyledim.

Babam çatalının dişlerini gömleğinin eteğiyle temizlemekle meşguldü.

"Bir sürü kirli iş yaptım" dedim ihtiyar Piggott'a. "Oynamaktansa çalışmak isterim. Prova baskı makinesini temizleyebilirim..." dedim. "Matbaa harflerini doğru yerlerine koyma işinin ustasıydım."

"Bir yarış atı çizsin de görün" dedi babam.

Bu laf biraz şaşkınlığa yol açtı ama sonunda bana bir kalemle kâğıt verdiler. Sonra sonuç masada elden ele dolaştı. Kimse bir yorum yapmadı ama at onun önüne geldiğinde, Mrs Piggott sandalyesinden kalktı.

Patroniçe henüz yirmi yaşında bile olamazdı; ama ben bir kertenkele kamuflajı içinde ufak tefek, yaşlı birini görüyordum ve o yaratık bir mezurayı devasa bir dil gibi bana doğru sallayarak masanın çevresini dolanıp geldi.

Yüzüm ve boynum kıpkırmızı yanar bir halde, bütün o adamların önünde dururken, Mrs Piggott, tek bir açıklayıcı

söz söylemeden, yarış atımı tamamen görmezden gelip, beni tepeden tırnağa ölçtü, yalnızca boyumu değil, göğüs çevremi de, bir de kol altımdan en uca kadar.

"Ah ne güzel değil mi?" dedi babacığım; bir kap sıcak yemek için her şeyi söylerdi o. "Gördün mü Parrot, ölçüleceksin. Ne hoş" dedi Mr Piggott'a.

Mrs Piggott defterini önlüğünün cebine indiriverdi. Mr Piggott yumruğunu iki defa tavana vurdu, ki bu tos vurmaktan daha da ürkütücüydü. Bu işaretle her bir matbaacı, zındık kafasını öne eğdi.

"Benedictus benedicat per Jesum Christum dominum nostrum." Sonra hiç öksürmeden Latince'den İngilizce'ye geçen Mr Piggott, babamı işe aldı; ona elden ele geçirerek, Miss Parsons'ın Londra'da henüz basılıp on şiline satılan ama çok yakında yollarda altı şilin altı peniye satılacak olan *The Castle of Wolfenbach*'ını verdi.

Babam, "Tamamdır" dedi ve ölçme nedeniyle bana ne olabileceğine aldırmaz göründü. Yarış atım ekmek kırıntılarıyla orada kalakalmıştı. Daha önce hiç bu kadar az övgü almamıştım.

Yemekten sonra dışarı çıktığımızda bile babam olup bitenlere dair tek kelime etmedi. Onun yerine piposunu yakıp burasının kesinlikle River Dart olduğunu söyledi. Sığırların karşıya geçtiği bir yerdi ve onların toprakla karışan dışkısı yüzünden kıyı kötü kokuyordu. "Güzel bir gece" dedi babam. Bir kolu arkasında, dönmüş, matbaa binasını inceliyordu. Bir zamanlar belki görkemli bir malikâne olan yapı çoktandır koruluğun istilasına uğramış, her yerine sarmaşıklar dolanmış, nehrin kıyısındaki devedikenlerinin koruması altında ahşap araba ve tekerleklerle öyle bir kuşatılmıştı ki bir eski araba mezarlığı olduğunu sanırdınız oranın.

Piggott'unkine *kara ev* diyorlardı; çatının yumuşak hatlarını saran kirli kayağan levhalar yüzünden değil, *çarmıhın üzerinde* olanın basılması yüzündendi bu. *The Castle of*

Wolfenbach'ın bu ucuz baskısını yapmak, krallığa karşı işlenen bir suçtu.

Çok geçmeden Mrs Piggott her birimize birer bohça içinde yatak çarşafları verdi ve babam kendisine bir florin verince de sessizce yatakhane kapısının yanındaki bir yatağı gösterdi ona. Beni de yatakhanenin uzak ucuna götürüp bir zamanlar bir tür bulaşıkhane olan bir yerde bıraktı. Buranın kalmak için iyi bir yer olduğunu söyledi babam; ama onun tipik tavrıydı bu, en hevesli, en coşkulu olduğu zamanlar, hayatın ona en çok yüklendiği zamanlardı. Bana yatakta nasıl uzanıp sığırların sağılmak üzere eve gidişini seyredebileceğimizi gösterdi. Parıldayan gözlerine bakmak dehşet vericiydi.

Bu ilk gecede yatağıma oturmuş, acaba işimi görmek için dışarı çıkmaya cesaret edebilir miyim diye düşünüyordum ki ansızın omzuma bir şey saldırdı; bir kuş ya da yarasa sandım ama sonra iple bağlanmış bir deste yarım formalık prova baskı olduğunu anladım.

Babam her zaman bana bir kitap dayatırdı; ben de hoşnutsuz değildim bundan. Tomarı açınca, içinde resimli bir kitap için yapılmış gravürler bulup heyecanlandım. Heyhat ki bunlar bir çocuk için fazlasıyla rahatsız edici insan birleşmelerinin resimleriydi. Bir kralın kafasını kesebilirdim ama bunun için yeterince güçlü değildim.

Gördüklerimi babama hiçbir zaman söylemedim; ne de kendi yerimi neden terk edip üstümde gecelik entarimle yatakhaneyi boydan boya geçerek onun daracık karyolasına sığındığımdan söz ettim.

II

O ilk sabah nehirde yıkanışımız, esneyen suratları panayırda kelleler gibi bir dizi pencerede beliren matbaacılara eğlence oldu. İçlerinden biri bizim denizkızları olup olmadığımızı sordu; ne söylediği değildi önemli olan, adam o güzelim Londra

seslerini çıkaran bir Londralıydı ve insanoğlunun seslerine kesinlikle bayılıyordum ben.

"Miir-meyds" [denizkızları] dedi Parrot babasına. Babam sabun bezini ağzıma tıkmaya çalıştı. Uslu bir çocuk olsaydım ona izin vermem gerekirdi ama kaygan bir yılanbalığı gibi hınzırca kıvranıp kaçtım.

"Miir-meyd" diye seslendim.

"Şşş!" dedi babam. Ve kaçmaya başladı, sosisini hoplatarak, suları sıçrata sıçrata, çırılçıplak; nehrin kıyısına doğru yalpalayarak gidiyordu ve sanırım o yanımda olmazsa konuşacağım kimse kalmayacağını düşünüyordu.

"Aman Tanrım" diye bağırıyordum nehrin ortasından. "Bu bir miir-meyd değilse ne olayım."

Babamın sesi kıyının oradan, duyulur duyulmaz geliyordu. "Şşş!"

"Miirmeyds!" diye bağırdım, ellerimle bir huni yaparak. "Miir-meyds!" Güzel sesli harflerim vardı, İncili Kral'dım ben.

Babam giyinip matbaaya doğru yürüdü, başı önünde. Islak saçlarını öyle bir tarayışı vardı ki gülmesini saklamaya çalıştığını biliyordum. Yufka yürekliydi, ona bir yüktü bu. "Bunu *nasıl* yapıyorsun?" derdi sık sık. Islık da çalamazdı uğraştığı halde.

Kahvaltıda çayla ekmek yedik ve o Londralı adam bana göz kırpınca babamın korktuğu gibi bir düşman değil bir dost kazandığımı anladım.

Kahvaltıdan sonra matbaaya götürüldük. Londralı kendisine Gunner [Topçu] dediklerini söyledi ve babama çerçevesini göstermeye girişti. Babam zanaatinin alet edevatını çıkarıp *The Castle Of Wolfenbach* için hazır durumda, pırıl pırıl harflerle dolu bir çift harf kasasını yerleştirirken, bana öyle geldi ki, Piggott onu kuşkuyla izliyordu. Sonra beni de prova baskı makinesini temizleme işine koştular.

Bir lakabı olan sadece Gunner değildi. Birkaçını saymak gerekirse, Weasel [Gelincik], Bunter [Görgüsüz], Chooka [Ta-

vukçu], Chanker [Çekik] vardı. Gunner, makinesini o ufak tefek, fırlama Weasel ile birlikte çalıştıran bir muhabirdi. Bunter uzun boylu, yağ bağlamış, tembel bir işçiydi; iyi bir mürettibin içgüdüsü olan o şaşmaz mekanik intizama kulak asmadan harflerini birbirine karıştırıp, kürekle atarcasına toparlıyordu. Bütün bunları mürekkep tablasını temizlerken gözlemiştim. O kirli iş bitince, Ditsum gazetelerini ağır paketler halinde sırtlanıp arka kapıdan bir yük arabasına taşıma işine koşuldum. Bundan sonra da, ellerim bağlama siciminden hırpalanıp incinmiş vaziyetteyken, Bunter bana alkol ve matbaacı sabunuyla temizlenmemi buyurdu; sabun iri taneli kumlu dokusuyla hayli canımı yaktı. Ardından bu dört tekerli canavarı, önce tekerlek izleriyle oyulmuş bir yoldan yukarı, sonra da eve dönüş yolunu bulup bulamayacağımdan zerrece emin olamadığım için hiç hoşuma gitmeyen karmakarışık bir yollar ve patikalar şebekesi boyunca sürükleyip götürmem emredildi.

Ditsum yeterince büyük, insanlar da ketum tabiatlı olduğundan, gazeteleri abonelere ulaştırmak günün büyük bir kısmını almıştı. Çamurlar içinde bir kaplumbağa gibi kurşuni ve hantal bir halde, bizim matbaanın yolunu bulunca rahatlamıştım.

Akşam yemeğinden sonra babamla ben tekrar yıkandık. Suda boğulmuş bir adamın elleriydi sevgili babamınkiler, durmadan yıkanmaktan ölesiye ağarmışlardı. Kurulanıp kendimize çekidüzen verdikten sonra, yatakhanenin geniş basamaklarının yanında toplanan erkekleri, bir cumhuriyette kralların faydası üzerine belli ki bir süredir devam eden bir tartışmanın içinde bulduk. Babam mizaç itibariyle kolay heyecanlanırdı ama ihtiyatlı davranma alışkanlığındaydı; piposunu içiyor, başını sallıyor ama hiçbir fikir öne sürmüyordu.

Gece, rüyasının girdiği kötü bir dönemeçten ürküp neredeyse gözümü çıkarıyordu.

İkinci gün nehirde yıkanıp sonra kirlenmek, sonra da bir parti makbuz defteri işini Swan'a götürüp teslim etmekle geç-

ti. Makbuz defterlerini teslim alan büyükçe kız, yaşayan bir pislikmişim gibi tepeden tırnağa süzdü beni. Sonra birkaç yaşlı kadının çenelerini siyah birayla ıslattığı bir salona götürdü. Böylece ilk defa bir birahane masasında Piggott'un gravürlerinin *beceriksizce* diyebileceğiniz kalitesini görmüş oldum.

"Sniffy'ye ne oldu?" dedi kız.

Bilmediğimi söyledim.

"Sniffy öldü mü?" dedi kız.

"Bilmiyorum, hanımefendi." Bir kuğuyu çok daha iyi çizebileceğimi biliyordum. Neler yapabileceğimi ona gösterme arzusuyla neredeyse patlayacaktım.

Üçüncü gün de tıpkı diğerleri gibi başladı. Yıkandım. Kirlendim. Mr Piggott bizzat gelip bana talimat verdi.

"Yük arabasını al, delikanlı" dedi. "Bugün toplama işimiz var."

Ağır yük arabasını yola çıkarmak üzere büyük bir hızla harekete geçtim; ama o, makineyi benim yükümlülüğümden alıp bir keçi söğüdünün altına itti. Sonra beni birtakım ısırgan otlarının arasından geçirip evin arka tarafına getirdi. Burada kara yosunu ve liken kokusu hâkimdi ve boyaları pul pul dökülmekte olan bir kapı vardı; onu açmamı söyledi. Kendimi bir zamanlar mutfak olan bir odada buldum. Buradan da bir tavuk gibi kışkışlanarak içinde gri oymalı taştan büyük bir şömineden gayrı bir şey olmayan başka bir odaya yollandım.

"Şimdi" dedi Piggott, "şöminenin içine gir de sana göstereyim."

Şöminelere girme iznim olmadığını söyledim.

Cevap olarak Mr Piggott başını geniş omuzlarının üstünden geriye attı. Sonra omuzlarını, başını ve dizlerini büküp kendini katladı ve uzuvlarının bu tuhaf düzenini koruyarak yan yan şömineye girdi.

"Gel bakalım buraya" dedi, gözlüğünü çıkarıp önlüğünün içine kaydırarak.

"Ben yük arabasını alayım" dedim.

"Unut o lanet olasıca arabayı. Yük arabasına ihtiyacımız yok." Homurdanarak çıkıp beni yakalamaya çalıştı; çıplak gözleri ıslak ve balıksıydı. Gömleğimin önünü avcunun içinde burup çekti. Elinden zar zor kurtuldum, düğmelerim kopmuştu, hızla dışarıya, ağaçlarla alacalanmış sabah ışığına koştum, korkudan böğürürcesine haykırıyordum; ama uykuya ve yemeğe ihtiyacım vardı, böylece o aptal yük arabasını saklandığı yerden alıp matbaanın ana kapısına getirdim ve orada elinde bir harf çubuğuyla öbür yöne doğru koşan babamla karşılaştım.

Mr Piggott, savrulan kolları, sallanan kafasıyla ansızın üstümüze çullandı.

"Yine ne yaptı?" dedi babam.

Mr Piggott çubuğu babamın elinden aldı, dizilmiş harflere kıymet biçtikten sonra onu dikkatle bir pencere kenarına koydu. Sonra babamı benden uzaklaştırıp nehre doğru götürdü. Karanlık siluetlerinin ardında suyun parıldadığını görüyordum; ışık Mr Piggott'un başını çevreleyen saçların arasında bir hale gibi parlıyordu. Patron, babamın uzun sırtını sıvazladı, sonra onun oğluna dönüşünü izledi.

"Ne oldu?" diye sordum.

Beni taklit etmeye yeltendi ama iyi bir kulağı yoktu. Mahcup bir taşralı gibiydi ve bana bakamıyordu. "Hadi Parrot'ım" dedi sonunda. "Patronun senin yardımına ihtiyacı var."

"Hayır" dedim, yakalamaya yeltenen elinden sıyrılarak.

Babam ısırgan otlarının arasından, boş mutfağın içinden geçip boş şömineye gitmeye razı oldu. Ben de peşinden gittim.

Bu defa Mr Piggott açıklama zahmetine girdi; bunu yaparken sesi hem fısıltılı hem de yüksek çıkıyordu.

Şöyle diyordu: "Ulaşılması çok güç bir yerde çalışan çok iyi bir matbaacım var."

Babam çömeldi ve dikkatle şömineye baktı.

"Tam öyle işte" dedi Mr Piggott, kafasını aniden babama döndürerek. "İşte bu, John."

Babam bana göz kırptı.

"Çocuğun canını yakacak bir şey yok" dedi Mr Piggott. "Bütün yapması gereken..."

Geriye doğru bir adım attım ama babam kolunu omzuma sımsıkı dolamıştı bile.

"İşte bu" diye fısıldadı Mr Piggott. "Bütün yapması gereken bu."

Ellerinin ve dizlerinin üstüne çöküp şöminenin içine doğru emekledi. "Hadi yavrum" diye fısıldayınca burnuma ani bir nane esintisi geldi.

"Yukarıya bakar mısın?" diye işaret etti babam, içeriye sıkışarak. "Gördün mü?"

Babamla Mr Piggott'un yanına, içeriye çekilmeye razı oldum; adamın ibiğe benzer kulağından bir topak ot gibi beyaz kıllar çıkıyordu.

"Gördün mü?"

"Hayır" dedim ama görmüştüm: Şöminenin içinde, aralık duran küçük bir madeni kapı vardı.

"Evet, kapkaranlık görünüyor, değil mi oğlum; ama bir de içeri girdin mi, yanan bir gaz lambası bulacaksın. Kahrolası Noel gibi."

"Yani, tabiri caizse" diye uyardı babacığım.

"Evet, tabiri caizse" dedi Mr Piggott. "Söz temsili. Noel değil tabii; ama birçok sürpriz var. "Anlıyor musun yavrum" dedi önü açık gömleğimi sertçe çekiştirerek. "Lambanı yukarı kaldır, tam sana göre yapılmış bir geçit göreceksin, oraya buraya sapsa da aynen devam eder ve bir basamağa gelirsin, oradan yukarı tırmanınca da başka bir kapı çıkar karşına. Burun buruna geldiğinde bile kapıya hiç mi hiç benzemez ama sen ona şöyle sertçe vurursun. Yaparsın, biliyorum, yaparsın sen. Çünkü içeride baban gibi bir matbaa ustası var; onun kadar uzun boylu ve yakışıklı değil ama. Adı Mr Watkins. O sana bir şey verecek."

"Ne?" diye sordum.

"Gördün mü" dedi Mr Piggott, "hiç de zor değil."

"Ona ne verilecek?" diye sordu babam.

"Ee, söyleyince komik bir şey gibi ama günlük ekmeğin kadar sıradan bir şey."

"Nedir o?" diye sordum.

"Sanırım onun oturağı" dedi Mr Piggott, "ve güzelce çaresine bakmamız için onu buraya getirirsen matbaacı dostumuz çok minnettar kalacaktır."

Bütün bunları duymak beni müthiş rahatlatmıştı ama şimdi de babam beni tekrar odaya çıkarmak için yavaşça çekiştiriyordu ve Mr Piggott'un da bizi takip etmekten başka seçeneği yoktu; ancak üçümüz bir kutuya tıkılmış gibi hep birlikte hareket ediyorduk.

"Bu iş daha önce nasıl yapılıyordu?" diye sordu babacığım.

"Bir delikanlımız vardı tabii. Eğitime gerek yok bunun için" dedi Mr Piggott; babamın kafasının ne yönde çalıştığını anlamış olmalıydı.

"Hah işte" dedi babam. "Öyleyse bir çıraktan daha iyi o."

"Nasıl yani?" dedi Piggott.

"Eğitim yok. Daha az yenecek. Daha az çamaşır yıkanacak. Daha az ortalıkta olacak" dedi babam. "Ve neden ölçüldü? Eh, besbelli işte. Bu bir istihdam işlemiydi. Yasal anlamda."

"Bir peni" dedi Mr Piggott.

"Her bir yöne üç peni. Sonra da her ihtiyaç duyulduğunda her sefer için üç peni."

"Bunu herhangi birine yaptırabilirim" dedi Piggott. "İlk giriş çıkışta üç peni. Sonra da her yön için bir peni."

Bu noktada babamın saçı tepesinde kocaman, darmadağın bir yığın haline gelmişti ve mutluluğunu gizleme çabası içinde ensesini kaşıyordu; ama ben önceki oğlanın Sniffy [Kokmuş] olduğunu kestirecek kadar uzun bir süre kalmıştım orada ve her ne kadar babamın beni o karanlık açık kapıya doğru kaldırmasına razı olduysam da çocuk kollarımın üstündeki minik kırmızı tüyler diken diken olmuştu.

Hayli sıkışık bir yerdi ama engelsiz bir geçişti ve o geçit denilen şey kıvrıla büküle devam edip anlayamadığım bir duvara varıyordu. Mr Piggott'un basamak dediği şey buydu.

Sonra onu aşıp bir başka çıkmaza geldim ve tam boğazım dehşetten tıkanırken oraya vurdum. Gizli bir kapı açılıverdi. İşte oradaydı: Matbaacının ağzına kadar dolu oturağı suratıma doğru itildi.

"Al şunu" dedi matbaacı.

Tam bir öcüydü; öyle değilmiş gibi yapamayacağım. Çünkü her ne kadar genç bir adam idiyse ve bu nedenle yeryüzünde sık sık dolaşmış ve güneşi görmüşse de, o anda yerin çok derinlerindeki nehirlerde yaşadığı söylenen o şeffaf mahluklardan biri gibi görünüyordu. Saçları İngilizler gibi değil İsveçliler gibi ipeksi, ince telli, uzun ve beyazdı. Alnı çok genişti ve öyle beyaz, öyle pürüzsüzdü ki adeta fildişinden oyulmuş gibiydi. Solgun, çıkık kaşları, su gibi gözleri vardı.

"Şimdi yere koy onu" dedi.

"Ne?" dedim, onu gayet iyi duyduğum halde.

"Şu pis oturağı koy şu pis yere" dedi yalvarırcasına.

Bu kadar sinirli bir yaratıktan korkmak için bir sebep görememiştim ama itaat ettiğim anda başıma fena bir şaplak attı ve kulağımı tutup büktü.

"Eğer beni bir daha bekletirsen" diye fısıldadı, "*sert yola* başvuracağım." Aynen böyle ifade etmişti. "Piggott da istemez bunu. Kokla şunu" diye bağırdı, sesi çatlayarak. "Kokla."

Odasını kastediyordu. Omzunun üstünden baktım ve onun siyah mürekkep ve beyaz kâğıtlarla çalışan bütün diğer adamlar gibi olduğunu gördüm. Yeni basılı sayfaları testereyle kesilmiş kereste kadar temizdi ve daracık yatağının örtüsü gerilerek düzeltilmişti. Dar alanını bir giyotin makas ve hayatımda gördüğüm ilk demir kollu baskı makinesi ile paylaşıyordu. Adamakıllı kamburlaşmıştı; ince uzun kollarını, bana saksıya mahkûm bir ağacın, kabını doldurduğu için artık büyüyeme-

yen köklerini anımsatan bir biçimde kavuşturmuştu göğsünde. Boyunun uzunluğunu kestiremiyordum.

Ancak yıllar sonra, dünyanın öbür ucundayken, Piggott'un evinin, I. Elizabeth'in saltanatı döneminde papazlar için birçok gizlenme yerinin planını yapan Nicholas Owen adında zeki bir adam tarafından tasarlanmış olduğunu anladım. Piggott bu mülkü miras yoluyla mı yoksa satın alarak mı edinmişti hâlâ bilmiyorum. Tabii o zaman umurumda değildi bu; çünkü o daracık geçitte emekleyerek yol almak yeterince kolay olmuşken, çalkalanan oturağı itekleyip kaydırarak geri dönmek büsbütün başka bir meseleydi. Yavaş yavaş git, sabrın sonu selamet. Şimdi işim buydu: Gidiş geliş birer peni, yani bir servet, karşılığında günde üç defa Mr Algernon Watkins'e sandviçlerini getirip pissularını almak. Ve tek kelime kaçıracak olursam ağzımdan, öldürülecektim ve cesedim evin içine gömülüp üstüne tuğla örülecekti. "Mübalağa bu" demişti babam.

III

Hiç ipekböceği görmemiştim ve herhalde genç Watkins de hiçbir bakımdan benzemiyordu ona. Bununla beraber, Watkins'i 1793'te bir Çin imparatorunun hizmetindeki zavallı solgun esrarlı bir yaratık olarak, uzun kollarının ulaşabileceği yerde duran bütün o gerekli kâğıtlarla, topuklarının üstünde baskı makinesinin önüne oturmuş, onu bir zar atma kabı gibi çalıştırırken hatırladığımda, düşündüğüm şey bir ipekböceğidir. Algernon Watkins'i zamanla yeterince iyi tanıdığımı söylemem sürpriz olmaz sanırım; ama yol dönemeçli ve sizin beklediğiniz gibi olmayacak bu.

Piggott bir tilki kadar sinsi, bir kaçak avcı kadar kurnazdı. Benim izlerimi (ve kendisininkileri) öyle iyi örtüyordu ki, Jakoben olan Weasel'in ya da Bonapartist olan Chang'ın bile tepelerinde olup bitenler hakkında zerrece fikri yoktu. İhtilalci babama gelince, onun meşhur merakının üç peniden azıyla

öldürülebilmesi hazin bir gerçektir. Böylece, ben çaydan sonra usulca sıvıştığımda, bana nedenini sormamak gerektiğini biliyordu.

O eşiği geçene kadar, Watkins'in karanlık kapısına hayli çok sayıda nahoş yolculuk yapmam gerekti ve onun oturağa yönelik dehşetini ancak içeri girdiğim zaman gerçek anlamda kavrayabildim. Majestelerinin hizmetinde bulunmuş olan herkesin size söyleyebileceği gibi, başlangıçta içinizi kaldıran kokular, çok geçmeden sizin için "evim, güzel evim" haline gelir. Ama açık seçik bir ifadeyle söylemek gerekirse, kız kardeşlerinizin tümü bir araya gelecek olsa, yine de Watkins hepsinden daha titiz ve ketum bir adamdı.

Sonra anlatacağımız bir tür havalandırma mevcuttu ama baskı makinesini temizlemek zorunda olduğundan havada sürekli saf alkol dolaşıyordu ve Watkins bunların kendisini öbür dünyaya uçurmasından korkuyordu. Bu makul endişeyle, baskı makinesini çalıştırırken bile tek eliyle havalandırmanın ipine asılıyor ve kendisini George & Dragon Pub'ın dışında sol ayağıyla trampet çalarken sağ ayağıyla cevizleri çatırdatan, yirmi enstrümanlı Jack Pudding'lerden birine benzetiyordu. Bu, Watkins'in fena bir tasviri değildi; çünkü o da hem baskı ustası hem vantilatör olmanın dışında ıtır, sardunya ve karanfil yağı gibi aromatik yağlarla dolu şişeleri dizlerinin önüne sıralayıp bunları ağzına burnuna sardığı ipekli eşarba durmadan hafif hafif dokunduruyordu.

Ancak, sadece düzgün ince burnu değildi örttüğü. Her yeri; oturağını, baskı makinesini, giyotin makasını, kâğıt stokunu, şimşir bloklarını ve hakkak kalemlerini de beyaz kumaşla örtüyordu. Bu kalemler hayatımda öylesine ıstıraplı bir rol oynayacaktı ki bazen Tanrı'nın bana onları hiç göstermemiş olmasını dilerdim.

Hakkak kaleminin ne olduğunu belki bilmezsiniz; ben de bilmiyordum ve bir bıçak, yarımküresel sapıyla öldürücü bir çelik mızrak sanmıştım onu.

Watkins'in kendi deyimiyle *atölyesi* tıkış tıkıştı ama o Parrot'a kapının hemen iç tarafında, sığışıp oturabileceği bir yer göstermişti. Kendi yeri de kapının hemen içinde ama öbür taraftaydı ve saksı mahkûmu köklere benzer kolları dizlerine sarılmış, tavana yaklaşan başı öne eğilmiş bir vaziyette hep orada otururdu. Bu halimizle, birbiriyle uyumsuz bir çift demir ocak ayağına benzerdik.

Yirmisini geçmiş olamazdı ama bir çocuk olmanın neye benzediğini unutmuştu besbelli. Sorular, cevaplar ve yorumlar yoluyla sohbet ederdi, sanki ben kilise ders kitabımı öğrenmek için oradaymışım gibi.

Bana o gün neler gördüğümü sorardı. Bunlar çoğunlukla kuşlar ve hayvanlar hakkında olurdu ve onun hem açıklamaları hem de yorumları, özellikle kuşlar hakkında olanlar, çok tuhaf, çok kişisel ve çoğu zaman şaşırtıcı uzunluktaydı.

Babam sarhoş olduğu zaman da bazı garip sohbetlerimiz olurdu ama hiçbiri bunlar gibi değildi. Çünkü Watkins'in hatıraları onu ansızın çılgınca bir mutluluğa garkedebilirdi ve o zaman bir bozkırda hora tepenlerin resmini yapar, kuşların ve çalıların tüm renklerini parmaklarıyla sayabilirdi. Onun, üzerinde cennetin ışığıyla bir aziz olduğunu düşünürdünüz. Bu durumda, sözgelimi sıradan bir baştankara kuşu karşısındaki hayret ve hayranlığını size de bulaştırabilirdi ve işte bu çılgın ruh halini yakaladığım bir anda, döşemenin üstüne onun için bir tarla faresi çizmiştim.

Bu numarayı öyle sık yapmıştım ki, bir harika çocuk olduğumu biliyordum artık. Bu bakımdan, Watkins'in fareme dikkatle bakıp şöyle bir döndüğünü ve elini pamuklu bir örtünün altına soktuğunu gördüğümde, doğrusu, bunun hak ettiğim ödül olduğunu düşünmüştüm. Bir kare çikolata görünce hiç şaşırmadım.

Çikolatayı ağzıma götürünce bana güldüğünü gördüm. Kaskatı ve kahverengiydi, dişlerinizi kırabilirdi.

"Nedir bu?" diye sordum. Babam için biraya, kendim için karamelaya alışıktım. Avcumum içindeki bu soğuk, katı şeye değil.

"Bir sanatçının potin bağı bile değilsin" dedi.

"Nedir bu?"

"O bir fırça kutusu" dedi, "ve eğer sen bir sanatçıysan bıçağın altında tereyağıdır o."

Ona kendisinin bir sanatçı olup olmadığını sordum.

Cevap olarak sadece gülümsedi ve ben gözlerinin morumsu gözkapaklarının ardına saklandığında ne kadar iri olduğunu düşündüm. Çelik sertliğindeki tahtayı, Strand Meydanı'nı mesken tutmuş bir üç kâğıtçının el çabukluğuyla geri aldı; ona dokunmama meydan vermemiş ama bir tarafına gayet sanatkârca çizmiş olduğu bıldırcın resmini bir an için olsun görmeme izin vermişti. Bundan nefret etmiş ve beni övmediği için öfkelenmiştim. Ama aynı zamanda hayatımda tanıdığım hiç kimseye benzemeyen bir muammaydı o. Tekinsizdi, saksı mahkûmuydu, heyecan doluydu. Tetikteydi hep, çirkindi ama zarifti de. Bir mezar kadar ketumdu ama o fareyi çizdiğim gün bana, bir oğlan çocuğuna, büyük ihtirasını ve Piggott'a hizmetini satmasının nedenini ifşa etmişti. Yeterince *geld* biriktirip dünyanın görüp göreceği en iyi kuşlar kitabını hazırlamayı ve bastırmayı planlıyordu.

Bunu söylerken yaşaran gözleri öyle parlaktı ki o korkunç küçük mezardaki her şey onun neşesiyle aydınlanmıştı adeta.

"Neye gülümsüyorsun?"

Öyle bir kitaba bakmanın ne hoş olacağını düşündüğümü söyledim.

"Hayal edemezsin, oğlum."

Sanırım hayal edemiyordum.

"Ben bir çocuğum sadece."

Sanki faydamı ölçüp biçiyormuş gibi çok yakından baktı bana ve bakışını kaydırmadan, bıçağa, beklemekte olduğumuz o öldürücü görünümlü nesneye uzandı. Kapıya doğru atıldım

ama bacağını uzatıp onun açılmasını engelledi ve sonra şimşir levhayı alıp çalışmaya başladı. Beni öldürmeyeceğini anlamıştım ama çok uzun bir süre ne bana baktı ne de benimle konuştu ve o zaman bile daha işini bitirmemişti ama ben o hakkak kalemini nasıl ustalıkla kullandığını görmüştüm.

Tasarladığı şeyi tümüyle yapıp bitirdikten sonra ona kısacık bir süre dokunmama izin verdi. Onun potin bağı bile değildim. Oturakta işini görmek için beni dışarı gönderdi.

IV

İki hafta önce o büyümüş de küçülmüş Parrot, Leonardo'ydu, Cicero'ydu ve bir zanaatkârın mükemmel geleceğiydi. Şimdi ise yolunmuş, çırılçıplak kalmıştı, bir matbaacı çırağıydı, ipekböceğinin ibnesiydi. Kapılacak daha münasip hünerler vardı; mesela oturağı dirseklerimle havada tutup karanlığın içinden dizlerimin üstünde yol almak. Meşakkatli bir iş.

İlk oturağın muhtevasını ortancaların arasına boca etmiştim ve bu yüzden kulaklarım çekilmişti; neredeyse kaba etime de şaplağı yiyecektim ama, ne sihirdir ne keramet el çabukluğu marifet. Çukuru kaz, pisliği göm, boş oturağı geri götür: Olay buydu işte. Church of England'ın kayağan taşına resim çizmeye zaman yoktu. Boş su kovasını al. Kovayı dereden doldur. Başka meseleler de vardı: Mürekkep –yük arabası– sakın kaybolma! Her uzun günün sonunda Watkins'den, her biri dört tuğla büyüklüğünde, kahverengi kâğıtlara sıkıca sarılmış ve kırmızı mumla mühürlenmiş on kadar paket alırdım. Bunları Piggott'un talimatı doğrultusunda, tünel boyunca birer birer iterek getirir, gece alınmak üzere gizli kapağın iç tarafına bırakırdım.

Bu paketlere ne olduğu, yıllar boyunca çözemediğim bir muammaydı. Bir köpeğin yediği şeylerin kalıntıları gibi parçalanmış bir mühür mumu yığınından başka hiçbir ipucu bırakmadan ortadan kaybolurlardı. Mum, kırık cam kadar sertti ve

benim esas derdim dizlerimi acıtmasıydı. Ama dizlerime işkence ediyor olsam da, köpek arabasının koşum takımına kayışla bağlanmış olsam da, Mr Watkins'i bana oymacılığı öğretmeye nasıl razı edeceğim dışında bir şey düşünemiyordum. Koyu yeşil meşe dalları başımın üstünde kavisleniyordu ama onların tüm ihtişamına kördü gözlerim. Hakkak kaleminin elimde olduğunu, hafif vuruş ve itişlerle tahtayı oyduğumu, çeliğin sert tahtanın içinde tereyağında bir bıçak gibi ilerlediğini hayal ediyordum. Mr Watkins'in huzuruna dizlerimin üstünde bir dilenci gibi vasıl oldum.

Ona hemen hiç bakamadım, ne de o bana bir göz atmaya tenezzül etti.

Eğer beni eğitmesini isteseydim bir kaz gibi kurum kurum kurumlanacaktı. Ben de öylece oturdum kapının yanındaki yerime. Uzun sarı saçlarının, ellerinin sırrı üzerine bir perde gibi inişini izlememe göz yumdu. O affetmeyen çeliğe dokunma izni isteyecek cesaretim yoktu. Dört uzun parmağının nasıl geriye çekilip kıvrıldığına ve aleti başparmağının ilk boğumuna nasıl bastırdığına bakıyordum. Çok kolay görünüyordu ama en nihayet onu siğilli ellerime birdenbire dayadığı o iğrenç kokulu gecede, aletin benim ihtirasıma şiddetle direndiğini hissettim.

"Gördün ya" dedi bana, "bu Tanrı vergisi bir yetenek."

Ve hakkak kalemini geri aldı.

Değersizdim; ama çekip gitmeyecektim ve inadımdaki bir şey onu heyecanlandırmış olmalıydı ki nihayet benim o değerli şimşir bloklarından birini mahvetmeme göz yumdu. Bu kaç gece sürmüştü? Üç? O kokmuş delikte bağdaş kurup oymaya çabaladım, hayal ettiğim kır manzaralarını değil, yan yana dizili on düz çizgiyi. Yapmama izin verdiği tek şey buydu.

Yorgundum. Çok kızgındım. Vazgeçmeyecektim.

"Asla bir gravürcünün potin bağı olamayacaksın" dedi. Bunun duygularımı incitmediğini söyleyemem.

"Evet, efendim, biliyorum."

"Öyleyse git."

Örümceğe benzer uzun kollarıyla benim için kapıyı açtı ve bu defa günlük üretimi olan sarılı paketleri şahsen verecek kadar nazik davrandı. Sonra her zamanki gibi kapı kapandı ve ben dışarıda karanlıkta kaldım. Kapısının civarına zerrece ışık sızmıyordu; lambalarını söndürdüğünü, karanlıkta bıçak ve harf yatağı arasında çırpınan uzun elleriyle, alet edevatını kör bir saatçi gibi temizlemeye giriştiğini biliyordum. Çalışması bittiğinde, bana daha önce söylediği gibi, yatağına uzanıp vantilatörünün ipini çekecek ve çalar saati çaldığında gecikmeden işe başlamak için yanıcı beyaz ispirtoyu ortadan kaldıracaktı. Her sabah ilk feneri yakarken havaya uçmaktan korkuyordu.

Bulutlu bir şafak vakti şömineye girdiğimde, kırmızı mumdan tüm bir mührü bir bisküvi gibi parçalanmış durumda buldum. Sonra, emekleme alanının karanlığında, herhalde paketten düşmüş olan bir nesneye rastladım. Mr Watkins'in emeğinin bir numunesi olarak onu aydınlığa çıkardığımda, bu denli ince bir işi yapanın dünyanın her yerinde iş bulabileceğine karar verdim. Tuhaf, solgun, ipek eğiren bir sanatkârdı o; her ne kadar hakkak kalemiyle çalışmasını seyrederken bunu zaten anladıysam da, bu tek *assignat* onun yücelerin en yücesi olduğunu teyit etmişti.

Elbette siz, mösyö, bir *assignat*'nın o devirde Fransa'nın İhtilal hükümetinin kâğıt parası olduğunu bilirsiniz. Parrot her ne kadar *assignat*'dan tamamen bihaber cahil bir matbaacı çırağından başkası değildiyse de, ensesindeki tüyler diken diken olmuştu. Bu şatafatlı ve zekice kalpazanlığın gücünü ve tehlikesini kavramıştım. Hayatımda sadece, babamın bana çektirdiği tek bir İngiliz banknotu görmüştüm, o da bir lahana güvesi kadar soluk ve sıradandı ve Lord Filancanın ya da her kimse onun imzalı onayını gerektiriyordu. Oysa bu *assignat* başlı başına bir güçtü; altınrengiydi, bir parçası tereyağı sarısı, geri kalanı hardal tonundaydı, adeta şeffaf bir keten kâğıt üzerine basılmıştı: DOMAINES NATIONAUX. Avukat filan olmadı-

ğım halde, mürekkepli ellerimdeki şeyi basan bir adamın idam edilebileceğine inanıyordum. Akıllı bir oğlan onu imha edebilirdi ama akıllı bir oğlan doğmuş mudur hiç? Bu kadar güzel bir şeyi öldüremezdim. Ne de onu gömebilirdim; çünkü haddinden fazla güzeldi. Böylece onu bir kez daha katlanamayana kadar katladım ve pantolonumun içine sokup sabahın ilk ışıklarında çarşafların altında tapabileceğiniz bir hazineyi nasıl saklarsanız öyle sakladım.

Her zaman yorgundum, her zaman meşguldüm, başım yastığa değer değmez uyuyor, babam uyandırınca kalkıp yıkanıyordum. Matbaacılar, kendi deyimleriyle bizim *halka açık banyomuzu* eğlendirici bulmaktan çoktan vazgeçmişlerdi. Böylece temizlenmek ve Pazar sabahları da çamaşırlarımızı yıkamak için kendi başımıza kalmıştık.

Şimdi hatırlatacağım Pazar günü sıcak ve bulutluydu; kendimizi yalnızca yumurtadan yeni çıkmış bir sürü su sineğinin değil, bir gece önce yemekte dikkatimi çekmiş olan bir beyefendinin de yanında bulduk. Bu uzun boylu, geniş göğüslü, zengin tavırlı adamı dikkate değer kılan, küçük gri gözlerindeki ışıltı ile, kocaman kafasını saran ve ona bir İskoçyalı arazi sahibi görünümünü veren kıvırcık kızıl saç yığınıydı. Ama bütün bu farklılıkları gölgede bırakan, adamın sol koluydu; çünkü *hiç yoktu.*

Yemekte çoğunlukla Mrs Piggott'la ilgilenmişti; kadının müthiş heyecanlı olduğunu görebiliyordum ve huysuz bakışlarıyla bir bodur tavuk olmasına rağmen şimdi onları bir genç kız gibi kırpıştırmaya başlamıştı. Ansızın öyle konuşkan olmuştu ki yemeğine hemen hiç dokunmamıştı. Şundan bundan konuşup duruyorlardı; *parlez-vous* vesaire.

Ziyaretçimize Mösyö diye hitap etmemiz söylenmişti ama bana pek sıradan görünmüyordu ve Mrs Piggott'a *d'accord*'lar ve *madame*'larla iltifat ederken gözleri sürekli masanın etrafındaki adamların üzerindeydi; her biriyle, hatta benimle bile göz göze gelip kendisinin ne kadar parlak ve kaliteli olduğunu

ve ona karşı gelmenin, ihanet etmenin ya da böyle bir şeyi hayalinden bile geçirmenin hiç de akıllıca olmayacağını bildiriyordu hepimize.

Fransa'yla savaş halindeydik ama kıyıya çok yakın olan Devon'daydık ve Piggott'larda kural her zaman "soru sorma, yalan duyma" şeklindeydi. Emeğimizin meyvelerinin Louvres'da mı, Auxerre'de mi yoksa Tottenham Court Road'da mı hedefe varıp duracağını hiç bilmezdik. Piggott'lar her zaman müşterilerinin karnını doyurur, onları konyak ve Madeira şarabıyla şımartır, onlar da uyuyup yemeklerini hazmettikten sonra yola revan olurdu.

Fransız'ın sabaha gitmiş olacağını umuyordum. Ama işte oradaydı, derenin ortasında çırılçıplaktı ve bütün görebildiğim eskiden kolunun olduğu yerde parlayan sarsıcı mor deriydi; koldan geriye bir tür sarkık parça ya da kaplumbağa yüzgecinden başka bir şey kalmamıştı. Başka yerlerinde de derisi Aziz Sebastian'ınkinden daha delik deşikti ve her bir yara mahallindeki taze deri kızgın ipekten bir yama gibiydi.

Babam her şeyi bir çırpıda bilmek isteyen korkunç bir gevezeydi ama burada tek bir lanet şeyi bile bilmeme arzusu çok güçlüydü.

"*Bonjour*" diye seslendi bize Fransız.

Babamın gözleri ölgün ve donuk bir hal aldı.

"*Bonjour*" diye tekrar seslendi adam; ama babam akıntı yönündeki manzaralara kaptırmıştı kendini.

Seslenerek cevap veren ben oldum, hınzırlıktan değil de bunu becerebildiğim için. Belki asla doğru dürüst bir fare çizemeyecektim ama mükemmel bir taklitçiydim. Bir yetenekti bu. Tek bir sesli harfi kaçırmayan, uçan bir papağan.

Dedi ki: "*Parles-tu Français, monsieur?*"

Dedim ki: "*Parles-tu Français, monsieur?*"

Yüzü taş gibiydi. Zorla bir sırıtış çıkardım ondan. "*Vous*" dedi. "Ah, *vous?*" dedim.

Keşke o anda duyabilseydiniz beni; çünkü o zaman bu şey-

tani karmaşayı anlardınız: Kusursuz bir Saint-Germain banliyösü aksanıyla onun *vous*'larını *tu*'lerini bire bir tekrarlayan o kaba saba, küçük İngiliz oğlan. Zafer sarhoşluğuyla suya dalıp çıplak çocuk göğsümü çakıllı dere yatağına, kahverengi yaşlı bir alabalık kadar hafifçe sürttüm. Suyun yüzüne çıktığımda babamın benden uzaklaşıp çamaşırlarımızı almak için güç bela kıyıya doğru ilerlediğini gördüm.

"*Où habites-tu*?" diye sordu bana Fransız. Sesinde parayı duyabiliyordunuz.

"*Où habites-tu*?" diye cevap verdim.

Fransız, kendisine yapılanın ne olduğundan, incinmesi mi eğlenmesi mi gerektiğinden emin değildi.

Babam, giyeceklerimizi göğsüne sımsıkı bastırmış, suları sıçratarak bana doğru geliyordu. Kayalık ve zorlu yerlerdi ama babam bir defa bile aşağıya doğru bakmadı.

"Yıka" diye bağırdı bana. "Yıka!"

Mösyö enine boyuna kocaman bir ayı gibiydi; göğsündeki kıllar soluk, gür ve kıvırcıktı. Suları bana doğru sıçrattı, bir çeşit öpücük gibi. Ben de ona sıçrattım, çılgın bir yaratık gibi, delice bir mutluluk içinde.

Sonra, derenin ortasında babama katıldım; orada benim pantolonumu nehrin kayalarına vurmaya başlamıştı bile. Sol cebi dışarı çıkardı ve onu bir spanyelin kulakları gibi bomboş sallanmaya bıraktı. Dikkatini tam *assignat*'yı saklamış olduğum öbür cebe yönelttiği anda yanına vardım.

Tek kelime söylemeye cesaret edemeden yakamı çitilemeye başladım; babamsa benden ancak birkaç santim ötedeydi, öksürdü ve elini ağzının üstünden geçirdi. Pantolonumu ovaladığı süre boyunca sahte parayı ağzının içinde tuttuğunu anlamıştım.

Nihayet Fransız nehri terk etti ve sığır yoluna çıkar çıkmaz iri bir yabanköpeği gibi silkindi. Babam onun o büyük, gri, yamru yumru matbaa binasına dönüşünü izledi; matbaa, ejderha sırtı çatısıyla nemini salıyor, yükselen buğu gri gökyü-

züne karışıyor, tüm o gizemli karanlık pencereleriyle, işinin sizin üstünüze vazife olmadığını ilan ediyordu.

Fransız içeri girince babam nihayet konuştu: "Demek ki iş bu."

Dik dik bana bakarken, yırtıcı bir devekuşu gibi iri yanık burnuyla da işaret ediyordu.

"Ne işi?"

"Kapa çeneni" dedi.

Babam yürekli bir adamdı. Ama şimdi onun ciddi ciddi korktuğunu biliyordum ve korkusu onu bana karşı sertleştirip kabalaştırıyordu.

"Kimseye söyleme" dedi. Pantolonumu ölü bir hayvan derisi gibi bana fırlatırken, "Al" dedi. "Al şunu." Bana bir kalıp sabun verdi. Böylece bir Pazar günü hep yaptığımız şeylerle meşgul olduk; ama hayatım boyunca hiçbir gün kalbimin bu kadar ağırlaştığını hissetmemiş, babamın gözlerini bu kadar donuk ve uzak görmemiştim.

Nihayet, elbiselerimizi kıyıya getirip karaçalıların üzerine yaydık, en hafif deyimiyle gök gürültülü fırtınadan önce biraz esinti çıkmasını umarak.

V

Bir Pazar günüydü ve İngiliz matbaacıların ihtilalci hizipleri, koruluğun ve nehir kıyısının civarına dağılarak insan hakları üzerine bitip tükenmez tartışmalara daldılar. Orada, Piggott'un tekerlek ve kırık dingil mezarlığında, babamla Weasel konuşup görüşüyordu. Bunun dürüstçe bir çizimini yapabileceğimi düşünüyorum: Çürüyen bir tekerlekten fırlayıp serbest kalmış o tek demir halka, kambur matbaa binası, mürver çalıları, meşeler ve kavaklar, sığ akarsuyun yukarısında hayal meyal görünen ambar kapağı, Weasel'in çarpık bacaklarına sürtünüp duran, Piggott'un kedisi, ellerini şiddetle pantolon ceplerinin içine iten sırık misali babam ve orada, Jack Larrit'in

ovulmaktan ağarmış elinde, güneşte altın gibi parlayan bir *assignat*.

Bu sahte *assignat*'lardan binlercesinin Fransa, Britanya ve Hollanda'da basılıyor olduğu hakkında zerrece bir fikrim yoktu. Amaçları, paranın değerini düşürmek ve bu suretle, mürekkep ve kâğıt yardımıyla sevgili İhtilal'i yok etmekti. Bütün bildiğim, kalpazanlığın ölüm cezasını gerektiren bir suç olduğuydu. Mr Watkins'in işini inceleyen o iki matbaa ustasına tanık olurken, kafesinde kıstırılıp kalmış o zavallı tuhaf yaratığa ihanet etmiş olduğumu anladım.

Bunu Mr Watkins'e itiraf etmem gerekirdi tabii; ama onun beni sevmesini istiyordum ve öylesine utanç içindeydim ki o Pazar akşamı oymacılık dersi almak istemedim. Babamın bana ihtiyacı olduğunu söyledim.

"Öyle mi" dedi. Gözleri yağmur kuşu yumurtaları kadar kırılgandı; öfkeli oğlanlara av olacaktı.

VI

Ertesi sabah Weasel, o menşei belirsiz dürülü yatağını dar omuzlarına attı ve görünüşe bakılırsa kimseye tek söz etmeden ağaçlık arazinin içlerine doğru yola koyuldu. Bu gidişle ilgili olarak, gerek tartışmacı gerek şikâyetçi matbaacılar ağızlarını açmadı; oysa en iyi matbaa ustamızın yokluğu herkes için daha fazla iş anlamına geliyordu.

Birinci sınıf bir mürettip olan babamın harf tablasının başından kaldırılıp Weasel'in matbaa tablasının başındaki yerine getirilmesi bu şekilde oldu. Babam şimdi, çenesi ve burnu Punch'a benzeyen, bir elli boyundaki o mağrur, kılı kırk yaran matbaa ustası Chooka ile çalışacaktı. Babamın yetersiz performansı Chooka'yı öfkesinden küplere bindirecekti; çünkü Piggott pahalı keten kâğıda şık bir cep kitapçığı basmak üzere bir kontrat imzalamıştı ve matbaa işçileri ziyan için para cezası ödeyecekti.

Bununla birlikte, üçüncü kâğıt da ziyan olup atıldıktan sonra, öfkesiyle meşhur küçük Chooka'nın uzanıp babamın sırtına dostça vurduğuna ve babacığımın da utançla sırıtıp omuz silktiğine şahit olmuştum.

Ama hiç kimse Weasel'i suçlamıyordu. Bu da demekti ki daha yüce bir dava söz konusuydu. Ve sadece bir matbaa çırağı olmama rağmen ben de bu adamların her birinin gizliden gizliye bu davaya baş koymuş olduğunu anlamıştım. Onlar, bir duvar gibi sağlam yoldaşlardı.

Piggott beni yine yüz tane tatsız, kirli işe koşuyordu; bunlardan biri de, bira kokan hasatçıların *gıdı gıdı gıdı* diye beni çağırdığı anızlı tarlalardan koşarak geçip Ditsum Swan'a bir mesaj götürmekti. Böğrümde şiddetli bir sancıyla sağ salim döndüm. Mr Watkins'e geç kalmıştım ama o bana öyle nazik davrandı ki neredeyse ağlayacaktım. Yani, bana hakkak kalemini uzattı; ama ihanetimden sonra nasıl dokunabilirdim ona?

"Özür dilerim, Mr Watkins."

"Oturmayacak mısın evlat?"

"Zaman yok, efendim" dedim. Weasel'in Watkins'i yetkililer diyebileceğiniz kişilere ihbar etmeye gittiğinden emindim. Bu adam kuşlar kitabını asla yapamayacak, diye düşündüm.

"Ne var evlat? Ne oldu?"

Seni mahvettim, diye düşündüm. "Hiçbir şey, efendim" dedim.

İnce beyaz saçlarını geniş alnından arkaya doğru itti ve beni uzun uzadıya inceledi; sonunda kulaklarımın kızarana dek yandığını hissettim.

"Özür dilerim, efendim" dedim ve malum zımbırtısını kapı aralığından dikkatle geçirmeye giriştim.

"Mr Watkins'e zamanın yok mu evlat?" diye seslendi.

Oturağını havada tutup kendimi dirseklerimle öne doğru iterek, yılan gibi kıvrıla kıvrıla ondan uzaklaştım.

O gün öğleden sonra, adamlar basamakların üstünde çaylarını içerken babamı oradan uzaklaştırıp çürüyen tekerleklerin arasına götürdüm.

"Mr Stokes nereye gitti?" diye sordum babama; çünkü ona Weasel deme iznim yoktu.

Babam dosdoğru yüzüme baktı. O anki yüzümü şöyle tahayyül ediyorum: Aralanmış kupkuru dudaklar, kırışmış bir alın, yanakları basan ve kirli bir boyna benek benek inen hararet. Babam elini bana doğru uzattı, ben de onu sıkıca tutmaya yeltendim; ama o elini içime daldırdı, parmakları kaburgalarıma girdi ve beni soluk soluğa ağlatıp inlettikten sonra ayak bileklerimden yakalayıp baş aşağı çevirdiğinde, cebimdeki peni ve en çok sevdiğim iki taş yere düştü.

Kan başımı sanki bir kovaymışçasına doldururken, tepetaklak vaziyette avaz avaz bağırıyordum: "Nerede o?"

"Bizim Weasel gezginci bir usta" dedi babam, beni tekrar doğrultup hazinemi yerden toplamama yardım ederken. "Seyahat ediyor. Onun tabiatı böyle" dedi ve bana kendi penimin yanı sıra bir peni daha verdi; ama bu bile beni ikna etmemişti. Eğer Weasel bir Fransız matbaa ustası olsaydı, bu elbette onun tabiatı olurdu; hep yollara koyulur, işleri için İsviçre kadar uzak yerlere seyahat ederdi. Fransız matbaa ustaları yolda oldukları zaman için de para alıyorlardı ama İngiliz ustaların böyle heyecanları yoktu ve lütfen tartışmayın; çünkü gerçek bu.

Babamın bana Weasel'in tabiatı hakkında yalan söylediğini biliyordum; ama eğer *assignat* için kaygılanıyorduysam, Mr Watkins için kaygılanıyorduysam, babacığım için daha da çok kaygılanıyordum. Eğer bir erkek çocuk olduysanız, onun kaygılarını ve bunların nasıl üstünüze üşüştüğünü hatırlarsınız ve eğer ben şu ana kadar bunları size saymaya gerek görmediysem, benim sürekli yoldaşım olmadıkları anlamına gelmez bu. Bir erkek çocuğun hayatı, tıpkı bir kuşun hayatı gibi, genellikle varsayıldığı gibi değildir. Kuşlardan örnek verirsek, diken-

liklerde oburca tıkınan çalıbülbüllerini, böğürtlenler arasında pisboğazlık eden ötleğenleri, kuşburnu çalılarından savrulup uçan kara başlı yalıbülbüllerini seyredin: Hepsi yaz bitmeden şişmanlama paniği içindedirler. Ben de kendi hesabıma, ya babacığım da annem gibi ölüp giderse ve bana şefkat gösterecek, beni kendi arsız tabiatımdan, taklitçiliğimden, geceleri yollarda veya ağaçlıklardaki yabancılara, serserilere, haylazlara, keşişlere, oğlanları korkutmak için yüzlerine kâğıttan burunlar takanlara dair korkularımdan kurtaracak hiç kimsem olmadan yapayalnız bırakırsa diye sürekli endişe içindeydim.

Babam sevgi dolu hassas bir adamdı; bana yalan söylediyse bu yalnızca beni sevdiği içindi ve bana o peniyi verdiğinde gözleri nemlenmişti. Elimi onun avcuna koyup yürüyerek matbaaya döndüm ve çay molasına kadar büyük bir dikkat ve ciddiyetle çalıştım.

Sadece iki gün sonra, el arabamda gazetelerle yollardaydım ve etrafımda kahkaha çiçekleri, çançiçekleri, öküzgözleri ve öksürük otları, kıvrımları bir düşünce gibi açılan eğrelti otları, omuzlarımın çevresinde beyaz kelebekler vardı. Hepsini adlandırabilir ve hayal ettiğim kadar iyi olmasa da çizebilirdim; ama onlar benim gizemli, yakın arkadaşlarımdı ve bana bir çocuğun ilahi takdirle kendisinden alınıp yoksun bırakılana kadar sahip olduğunu bilmediği o huzuru veriyor olmalıydılar. Süpürge otları, yabani çuha çiçekleri vardı ve tekerlek izleriyle dolu dar yolun köşesini dönmüş, başında yeni, beyaz bir hasır şapka, çarpık bacaklarıyla paytak paytak yürüyerek bir adam geliyordu.

O adam Weasel'di ve değneğini havaya kaldırdığını görüp korktum.

Ama elbette, zaten tahmin edeceğiniz üzere, koluma attığı yumruk ve cebinden çıkardığı yapış yapış tozlu bir şekerlemeyle selamladı beni. Ben lolipopumu emerken o da el arabamdan bir gazete alıp, Bunter'in dizgisinden, otuz beş sütun santimde on beş hata bularak okudu onu. "Evim, güzel evim" dedi.

Ondan sonra da ortalık sütlimandı ve ben Mr Watkins'i ziyaret edip hakkak kalemini bir kez daha elime alabilmiştim. Hâlâ yaz mevsimiydi. Babamla geceleri ateş böcekleri görüyorduk. Sonra neredeyse sonbahar oldu. Yaprakların arasında fındıklar, akdiken meyveleri, akçaağaç tohumları buluyordum. Hasat bitiyordu ve ben kestirme yoldan Ditsum'a giderken sarhoş işçilerin oraklarını bir tahıl demetine fırlatarak mutat oyunlarını oynadığını görüyordum. Vicdan azabım yavaş yavaş hafifleyip geçiyordu ki, Mr Watkins bana karşı bir kez daha soğuk bir tavır takındı. Yine de, bana çapraz tarama denen şeyin eğitimini verdi. Ondan sonra nihayet bir yaratık çizme girişimine izin çıktı. Bir kelebek seçmiştim ve Mr Watkins onu acımasızca eleştirmişti; ama yeterince iyi yaptığımı anlamıştım çünkü onu cengâver kelebeği olarak teşhis etmiş ve bana adının nasıl yazıldığını öğretmişti.

Daha sonra, Ditsum'dan daha ilerideki, şimdi adını unuttuğum köye bir kutu düğün davetiyesi teslim etmek için gönderildim ve halkın arasından geçip kilise kulesine doğru yürürken bir meşenin koyu gölgesinden fırlayan bir hasatçı güruhunun saldırısına uğradım. Beni bir yamaçtan aşağıya, ağır akan bir dereye doğru kovaladılar; çalıların arasından geçip bir yola çıktığımda her yanım kesilmiş kanıyordu, davetiyelerimi ve cesaretimi kaybetmiştim. Ağlayarak yürümeye başladım; nerede olduğuma dair zerrece fikrim yoktu.

Ellerinde tırpanlarıyla bir grup adamın yanından geçtim. Beni kovalayanların onlar olduğundan şüpheleniyordum; bana bir şey söylemediler, ben de onlara yolu sormadım. Yüksek çalılıklar yüzünden yerimi yönümü kestirmem imkânsızdı ve bir atlı arabanın yol boyunca bana doğru ilerlediğini görünce, geriye, çuha çiçeklerinin arasına çekilmek zorunda kaldım. Çok büyük, siyah bir arabaydı, bilmediğim havalı bir adı vardı şüphesiz; ama kenarındaki altuni çizgiden fazlasını hatırlamıyorum. Işıldayan arka tekerleği yanımdan ancak geçmişti ki, durdu ve deyim yerindeyse beni parmaklıklarının arasında

hapsetti. Dingilin altına çöküverecektim ama ezilmekten korktum ve kızıl kesiklerle çizilmiş kara kirli yüzümle, çivilenmiş bir kelebek gibi öylece kalakaldım. Böylece sinekkaydı tıraşlı suratını pencereden çıkarıp beni inceleyen beyefendi tarafından kolayca teşhis edildim.

"Matbaacı çırağı" diye seslendi. Pek gösterişli bir sesi ve bir amiralinkine benzer bir şapkası vardı.

Perçemimi çekiştirdim; oysa babam bunu yapmamamı isterdi.

"Evet, efendim."

"Matbaa nerede, çırak?"

"Ditsum yakınında, efendim."

"Patronun şu ihtiyar Piggott mu? Weasel adında bir delikanlı tanıyor musun?"

"Evet, efendim."

"Kuş yuvası aramak için biraz geç değil mi yılın bu zamanı?"

"Mesaj götürüyordum, efendim. Beni kovaladılar, efendim."

"Kim kovaladı seni?"

"Çiftçiler, efendim."

Gözlüğünü burnunun üstüne indirdi. Bayağı da iri bir burundu; tombul değildi ama uzun ve mütehakkimdi. Peruğunun buğday nişastalı pudrasının kokusunu alabiliyordum.

"Pekâla, Piggott'un oğlanı" dedi sonunda, "seni arabayla götüreyim evine."

"Ben kayboldum, efendim. Nereye gideceğimi bilmiyorum."

"Öyleyse fevkalade şanslı bir çıraksın" dedi beyefendi; çünkü av hayvanı yetiştiricisi veya onun gibi bir şey olduklarını varsaydığım iki beyle birlikte arabasına otururken bana söylediği gibi, Lord Devon'un ta kendisiydi o. Adamları Mr Benjamin ile Mr Poole idi, onlar da bana şanslı bir küçük çırak olduğumu söyledi ve kirli ellerimi lütfen Lord Cenapları'nın

koltuklarına sürmememi istediler. Daha önce hiç böylesine şahane bir yolculuk yapmamıştım; kanayan bacaklarımı değebilecekleri her şeyden uzak tutarak dimdik oturuyor ve ellerimi kucağımda kavuşturmuş vaziyette, çalıların yukarısındaki solgun gökyüzünde süzülen bir alaca doğanı görebilme ayrıcalığının tadını çıkarıyordum.

"O bir şahin" dedi Mr Poole. Demek ki ceketinin dirseklerinde meşin yamalar da olsa bir av hayvanı yetiştiricisi değildi o. Kuşun ne olduğunu söyleyecek mi diye Lord Cenapları'na baktım.

"Ne dersin, çırak?" diye sordu bana gülümseyerek; gaga burunlu yüzü ansızın çok müşfik bir hal almıştı. "O bir şahin mi?"

"O bir alaca doğan, efendim."

"Peki bir alaca doğan ne yer, çırak?"

"Kuşları, efendim. Gerçi balık da yediğini duymuştum" dedim. "Babam bir tanesinin bir engerek kaptığını da görmüş."

"Aslına bakarsan" dedi Mr Benjamin, "hemen her şeyi yer."

"Matbaacılar da dahil" dedi Mr Poole.

Lord Cenapları hiçbir şey söylemedi ama birdenbire penceresinin dışında olup bitenlere yoğun bir ilgiyle bakmaya başladı. Bir kuş sürüsü, elli kadar kuş, çalılığın içindeki meyvelere hücum ediyordu. Bu onun dikkatini çok uzun bir süre meşgul etti.

"Koskoca bir aptalsın sen, Poole" dedi sonunda.

İpekkuyruk kuşları diye düşündüm ama söylemedim.

VII

Mrs Piggott, buklelerini elmaması yüzünden çekti.

Sonra Lord Devon kolumu kıskaç gibi kavradı ve birlikte Mrs Piggott'un kapı eşiğine doğru yürüdük. Kadın, Parrot'ı bir lordun refakatinde görünce afallamış olmalıydı.

"*Madame*?" diye sordu Devon. "*Je suppose que votre nom est Marie Piggott?*"

Mrs Piggott sanki çok memnun olmuş gibi reverans yaptı. "*Mais oui, monsieur*" dedi. "Benim."

"Biliyor muydunuz, madam" derken bastonunun hafif bir vuruşuyla ölü bir arı bitini basamaklardan itti. "Biliyor muydunuz ki, Mrs Marie Piggott, 1793 tarihli Yabancılar Kanunu bütün yabancıların, emniyet müdürlüğünün gümrük memurlarına kaydını gerektirir?"

"Ne?" dedi kadın.

Ama Lord Cenapları bir cevap ya da davet beklemiyordu ve hâlâ kendisine ilişik vaziyetteki Parrot'la birlikte basamaklardan yukarı hamle etti.

Mrs Piggott'tan kız çocuğumsu ufak bir çığlık, hızlı bir geri çekiliş geldi.

Benjamin ve Poole hemen arkamızdaydı. Şapkaları, peruksuz kafalarının üstünde kumsala çekilmiş küçük siyah sandallar gibiydi. Dördümüz de kaçan ev sahibesinin peşi sıra holden geçip yemek odasına girdik; kadın orada Mr Piggott'un yanında bizi bekliyordu, ikisi de lambri kaplı duvara yapışıp kalmıştı.

Bir an için hem evin sakinleri hem de davetsiz misafirleri, pozisyonlarını gözden geçirmek için duraladılar. Sonra Piggott ellerini ovuşturarak yüz on kiloluk cüssesiyle kendini bir kare öne fırlattı. "Amma şaka ha" der gibiydi.

"Bert Piggott hizmetinizde, efendim." Aşırı hürmet gösterisinde bulunmayacaktı. Sadece kafasını hafifçe salladı.

Lord Cenapları tek kaşını bile kaldırmadı. Pardösüsünü çıkarıp yeleğiyle kaldı; düğme ilikleri ve ceplerinin çevresindeki sırma işlemelerle kırmızı göğüslü, tehlikeli bir kuşa benziyordu. Daha büyük bir erkek çocuk bütün bu Tory nakışlarından korkacak kadar bilgi sahibi olabilirdi; ama ben, Piggott'u dehşet içinde görmekten müthiş zevk alıyordum.

Lord Cenapları pardösüsünü bir sandalyenin üstüne attı. Öyle huzurlu görünüyordu ki terliklerini istemeyişi şaşılacak bir şeydi.

"Karınızı kaydettirdiniz mi, efendim?"

Piggott, on kiloluk bir kovaya benzer kafasını kaldırıp çenesini öne itti. "Dediğiniz gibi, efendim, o benim karım."

"Öyleyse yasal konumunuzu anlarsınız, Mr Piggott. Onu yarın Exeter'e götürmelisiniz. Onu kaydettireceksiniz, anlıyor musunuz?"

"O hemen hemen İngiliz sayılır, efendim, lütfen."

Lord Cenapları kendi soylu ahbaplarıyla birlikteyken komik bir adam olmalıydı; çünkü gözlerini kocaman açıp pörtletti. "O tam olarak *ne* sayılır?"

"Tabiri caizse, efendim."

Devon, Poole ve Benjamin'e döndü. "Mr Poole" dedi. "Sen top yakalayıcısın. Mr Benjamin, sen de aptal top kesici."

Şimdi de kriket oynuyorlar, diye düşündüm. Lord Cenapları pardösüsünü aldı, kelebek kanadı kadar hafif, ipeksi bir şeydi bu, sonra onu Poole'a fırlattı. "Arılar sokar" dedi. "Karıncalar ısırır. Gözünü dört aç."

Bu ne kriketti ne de o ana kadar duyduğum başka bir oyun; o gizli dil ise çok ürkütücüydü. Babamı görme zamanının geldiğini biliyordum. Ancak, Lord Cenapları sanki zihnimi okumuş gibi parmağını ve kaşlarını kaldırınca onun komutası altında olduğunu anladım.

"Öyleyse onu Exeter'e götürürüm" dedi Mr Piggott, ellerini önlüğünün ceplerine sokarak. "Exeter'de iş yapıyorum ben, o bakımdan gayet münasiptir."

"Demek burası sizin mülkünüz, Piggott. *En avez-vous hérité? Ou avez-vous volé une banque*?"

"Korkarım bu dili bilmiyorum, efendim."

"Eviniz. Güzel eski bir yapı" dedi Lord Cenapları, elini lambrilerin sık kıvrımlı damarlı dokusu üzerinde hayranlıkla gezdirerek. "Nicholas Owen" dedi.

"Efendim?"

"İhtimal ki siz bir Katolik'siniz?"

"Evet, öyleyim, efendim."

"Zavallı Owen bir Cizvit'ti, sanırım. Katolikler için zor zamanlardı, o bu binayı tasarladığında."

"Size içecek bir şey ikram edebilir miyim, efendim? Bir konyak?"

"Konyak ha?" Devon bastonunu kaldırıp şiddetle lambrilere vurdu. İrkilen yalnızca Mrs Piggott değildi. "Evinizin meşhur olduğunu hiç kimse söylemedi mi size?" diye sordu, Piggott'a bakmadan ama parmak eklemleriyle duvara hafif hafif vurarak.

"Meşhur mu, efendim? Hah hah ha!"

"Meşhur, efendim" dedi Lord Devon. Şimdi evi sanki bir atmış gibi okşuyor, omzunun üstünden Piggott'lara harikulade bir tebessüm yolluyordu. Onları neredeyse ölesiye sevdiğini sanırdınız.

Sert, berrak bir tık sesi çıktı.

"İşte buyurun, Madam" dedi küçük bir panoyu yana doğru kaydırarak. "İşte size dua kitabınız için güzel bir yer."

"Mösyö?"

"*Un endroit parfait pour cacher un livre de prières*, eğer iki yüzyıl önce burada olsaydınız."

"Aman Tanrım!" diye haykırdı Piggott, acilen öne atılarak. "Aman Tanrım! İnanılır gibi değil." O gizli küçük hücreyi incelemeye öylesine kararlıydı ki o kocaman budala kafasını oraya sıkıştırabilirdi; ama majesteleri onu engelledi. "Hah hah ha, efendim! Bir şişe saklamak için güzel bir yer, Lord Cenapları." Piggott bir paçavrayla silinip ensesine matbaa mürekkebi bulaştırdı.

Lord Cenapları öyle tatlı gülümsedi ki, matbaacının annesi olabilirdi. "Ah, bundan çok daha fazlası da var, Piggott" diye haykırdı. "Bundan hiç de daha az olmayan hüner ve hamaratlıkla tasarlanmış her türlü hücre ve ibadethane. Bu evde vatan hainleri saklamışlar, Mr Piggott. Tasavvur edebiliyor musunuz?"

"Vay canına!"

"Ah evet, Mr Piggott, bacaların içinde."

"Bacaların içinde mi, efendim?" dedi Piggott. "Güzel bir konyağım var. Hemen gidip getireyim onu."

Şömine her zaman olduğu gibi hazır ve nazırdı ve Lord Devon'u onu incelemeye sevk eden de şüphesiz bu baca sohbetiydi. Başlangıçta Piggott'un şişko beyaz cüssesiyle arkasında dikilip durmasından rahatsız olmuş görünen Lord Cenapları, sonra ansızın, "Ah evet, efendim" diye ışıldadı. "Bir konyak işimizi görür."

Piggott başını salladı, gözünü kırptı, burnunu çekti ve çok geçmeden merdivenden çıktığını duydum, ki konyak şişesi için umulmadık bir yöndü bu.

Lord Cenapları, Mrs Piggott'a dostça başını salladı. Kadın, buklelerini şapkasının içine tıkıştırdı, sanki böyle yaparak daha çok İngilizleşebilecekmiş gibi.

"Matbaacı çırağı" dedi bana Lord Cenapları. "Git patronunu geri çağır. Konyağı hemen getirsin."

Piggott'un odayı terk ettiği kapıdan çıktım ve onu hemen, şimdi zekice bir saklanma yeri olan merdivende buldum. İlk üç basamak gerçekten basamaktı ama Piggott şimdi onları bir ambar kapağı gibi açmıştı ve içeride bir gece önce tekrar ortaya çıkan tek kollu Fransız görünüyordu.

Hiç kimseye hitapla, "Konyağını istiyor, efendim" dedim.

Tek kollu adam, Piggott'u şiddetle itti. Merdiven gerçek yerine dönerken, Piggott beni ensemden yakalayıp öbür tarafa çevirdi ve zorla bir kapıdan içeri, mahzene doğru itekledi. Aradığı şeyi bulunca da beni gayet zalimce merdivenden yukarı itti; taşlarda kavalkemiklerimi sıyırıp ellerimi kestim.

Döndüğümde Lord Devon'u şöminenin önünde diz çökmüş vaziyette buldum. Arkasında, Mrs Piggott ellerini ovuşturup duruyor ve kendisini ne olduğunu bilmediğim bir şeyden lütfen kurtarması için sessizce kocasına yalvarıyordu.

"Bir mahzuru yok ya?" diye kibarca sordu Lord Cenapları, çakmak taşı ve çırayla başlatmış olduğu küçük alevi takviye ederek.

"Ah hayır, efendim, lütfen efendim" diye haykırdı Piggott telaşla.

"Hayır, efendim?" diye sordu Lord Cenapları; yaktığı alev güçlenirken pek keyifli bir ruh hali içinde görünüyordu. "Lütfen efendim, hayır efendim, öyle mi?"

"Yaz günündeyiz, efendim."

"Ah, sıcağı severim ben" dedi Lord Devon, bir ömür boyu bu evde yaşamış olan çalı çırpı dosdoğru kendi mahvına atlarken.

Lord Cenapları ayağa kalkıp uzun çoraplı dizlerin tozunu silkti.

"Şimdi" dedi. "O vaat ettiğiniz içki."

Piggott, hatırlayacağınız üzere, koca kafalı koca bir adamdı ve kötü niyetli olduğu zaman bile, hali tavrı bir inek kadar ağırdı. Ama şimdi her iki Piggott da artık gizleyemeyecekleri bir asabiyet içindeydi. Mrs Piggott bulaşıkhaneye seğirtti; Mr Piggott onun peşinden koştu. İkisi de ayrı kapılardan, ellerinde farklı biçimde birer kadehle döndü.

"İşte size bir bilmece" dedi Lord Devon, seçenekleri gözden geçirerek. "İkisini de almazsam ne olayım." Amansızca çatırdayan ve kuru çam kütüklerinin patlamasıyla odaya ufacık el bombaları yağdıran ateşin önünde durup ellerini arkasına bağladı.

Piggott, iki kadehi de apaçık titreyen ellerle doldurdu.

"Susatan bir hava" dedi Lord Cenapları, iki kadehi de havaya kaldırarak. Yudumladı. Kıkırdadı. Sonra kendi hainliğinden duyduğu katıksız hazla, konyağı ateşe fırlattı, ateş birden ona doğru sıçrayıp sarı diliyle yaladı ve peruğunun üzerinde parıldayan bir yenik bıraktı; Piggott panik içinde patpatlayarak onu söndürmeye çalıştı.

Bunun için de tam göbeğine bir dirsek yedi.

Lord Devon yanan peruğunu çıkarıp gözler önüne serdiği başının kemikli sert parlaklığıyla beni şaşkına çevirdi. Hafifçe vurarak korları söndürürken sanki verecek bir haberim var-

mış gibi gözü benim üzerimdeydi. Ama benim tek düşündüğüm o dâhi kalpazan Watkins'di ve şimdi ona ihanet etmeyecektim.

Yemek salonu çok sıcaktı ama kimse ateşin önünden ayrılmıyordu. Görüyordum ki sıcak olduğunu kabul etmek daha kötü bir şeyi itiraf etmek olacaktı. Lord Devon eldivenli elini benim omzuma koymuş, bastonunu kayıtsızca ateşe sokup duruyordu. Baston güzel siyah meşedendi ve gümüş bir tepesi vardı; ama Lord onu sıradan bir ocak süngüsü gibi kullanıp sağa sola çarpıyordu. Sonunda ucu iyice kavrulup kızıl bir kora dönüşünce, şundan son derece emindim ki hiç de iyi olmayan bir niyetle onu Piggott'lara gösterdi.

"Bastonunuz yanıyor."

"Sizin de ocağınız, efendim." Bunu söyleyerek ateşin kalbine bastonuyla sert bir giriş yaptı. Piggott dili tutulmuş vaziyette seyrederken, yanan kütükler yemek salonunun döşemesine çarpıyor, kavrulmuş baston da bir ejderhayı öldürecek bir mızrak gibi ateşe tekrar tekrar saplanıyordu.

"Görüyorsun ya Piggott" dedi Lord Cenapları. Boğucu dumana, yüzündeki, ellerindeki kuruma aldırmadan, müthiş eğleniyordu. Gümüş saplı bastonuna gelince, şimdi onu bir işçinin levyesi gibi kullanabilmek için ters çevirmişti.

"Görüyorsun ya" dedi; sıcağa ve yanan odunlara tamamen kayıtsız, elini bir buzağılama vakasındaki bir çiftçi gibi içeri daldırıp için için yanan bir avuç parayı ortaya çıkardı; *assignat* değildi bunlar.

Sonraları krala ve ülkeye hizmetlerinin karşılığı Mr Pitt tarafından bir bahşişle ödenen o korkunç Lord Devon, hazinesini havaya kaldırdı: Soluk beyaz İngiliz banknotları, her biri beş sterlinlik.

Arkamda bir gürültü duydum ve dönünce her iki Piggott'u da yerde gördüm: Zavallıcıklar! Adam dizlerinin üzerindeydi, kadınsa dertop vaziyetteydi, uzun çorapları görünüyordu.

VIII

Nasıl ki bir kertenkele hayatını kurtarmak için kuyruğunu bırakırsa, Parrot da Lord Devon'un pençesinden kurtulmak için gömleğinin kolunu feda etmek zorundaydı. Kapıdan dışarıya, akşamın zifiri karanlığına kaçtım; gökyüzünde daireler çizen ev kırlangıçları dışında görünürde tek bir canlı yoktu. Ben öksürüp tıksırarak, tükürerek, tökezleyerek evin karanlık cephesinden aşağıya doğru koşarken, püsküllü söğüdün altından bir bıldırcın ürkerek havalandı. Kuş, oğlandan çok daha cingözdü; çünkü ben doğruca Watkins'in gizli hücresine koşarken o kanadı kırılmış gibi yapıp seke seke, çırpına çırpına nehre yönelerek beni yuvasından uzaklaştırmaya çalışıyordu.

Tam kapının önündeki ısırgan otlarına vardığımda, atanmış top yakalayıcısı beni yakaladı.

Mr Benjamin bir örümcek gibi ansızın üstüme atlayıp kocaman elleriyle göğsümü sararak beni kendisine sımsıkı bağladı; öyle yakındık ki birbirimize, burnunun içini koklayabiliyordum.

"Yakaladım seni!" diye haykırdı.

Parrot onun iğrenç düğümünün içinden kayıp gömleğin geri kalanından da vazgeçti. Eve yönelir gibi yaptım, kestirmeden geri dönüp nehre doğru koştum, hışımla püsküllü söğütten geçiyordum ki beni orada bekleyen Mr Poole ile burun buruna geldim.

"Yakaladım seni!"

Açık renk saçları, mavi gözleri ve kırmızı yanaklarıyla bir oyuncak askere benziyordu. Zayıftı, nahifti ama meşin bir top kadar sıkı ve sertti ve her ne kadar tekmeleyip, tükürüp, tırmaladıysam da, bileğimdeki kemikli kelepçeden kurtuluş yoktu.

"Lanet olası kolunu kırarım senin" dedi.

"Nerede o?" Lord Devon'du bu, basamaklardan bağırıyordu.

"Burada, efendim" diye seslendi Poole, beni yarı yüzülmüş bir tavşan gibi, dizlerimin üstünde kaydırıp vahşice sürükleyerek.

"O değil, sersem!" Lord Devon'un da kendi esiri vardı; ardından sendeleye tökezleye gelen Mrs Piggott'tu bu. "O değil, o değil!"

"Kim, efendim?"

"Hatırlamaya çalış" diye bağırdı Lord Devon. "Tanrım, aklımı koru, kimi almaya geldik biz?"

"Piggott mı, efendim? Nerede o?"

"*Bilmiyorum*" diye bağırdı Lord Cenapları, hâlâ yanan bastonuyla ilerleyerek. Poole, beni geriye doğru hızla itip uzaklaştırdı. Kırmızı yelekli derviş arayı kapatıyordu ve ancak korkunç bir gümbürtü durdurdu onu. *Deus ex machina*, derler ya. Hem de nasıl bir *machina*: Kızgın bir ışık Lord Cenapları'nın yukarı dönük yüzünü yıkıyor ve onun soğuk soğuk parıldayan hiddeti, orada, herkesin gözü önünde, evin çatı çizgisi boyunca kıvrana kıvrana ilerleyen ateşten bir halata esir düşüyordu.

"Lanet olsun!" diye bağırdı Lordlar Kamarası'nın üyesi. Ben de onun böyle konuşmasına şaşacak vakti nasılsa bulmuştum.

Matbaacılar koşarak merdivenlerden inip akşamın içine yuvarlanıyor, yüzleri aydınlanmış, boyunları yukarı uzanmış, bakışları o duman tüten kambur çatı çizgisine takılmış vaziyette geri geri yürüyorlardı. İlk alev çizgisi sönerek yitip gitmişti ama geride üç büyük yangın vardı; üç ayrı kiremit yatağından alevler fışkırıyordu.

Mr Benjamin kulağımın tozuna bir yumruk indirdi. Gösteri devam ediyordu; patlayan maytaplar şimdi karanlığın içinde yabani çiçekler gibi açıyordu. Bunlar da kulak zarıma beş defa, örs kemikleri gibi sertçe çarptı. Ardından ateş patlamaları geldi: çatı sırtlarından, vadilerden ve görüş alanımda olmayan yerlerden püsküren kırık kiremitler.

Gökyüzü şimdi yeşilin bulutsuz bir tonuydu ve Benjamin beni o ağır kiremit sağanağından uzağa sürüklerken, Mr Watkins'in hayatı için korkuyordum. Zavallı Watkins, her şeyden çok yangından korkardı, şimdiyse en az sekiz ayrı yan-

gın, püskürürcesine yükseliyordu çatısından. Sonra, neresi olduğunu bilmediğim bir yerden, bir sürü yarasa fışkırırcasına dışarı uğradı. Yarasaların arasında, ilk bakışta onlardan neredeyse ayırt edilmeyen, meçhul dillerle dokunulmuş binlerce tabaka kâğıt vardı. Sanki Piggott'un beyni infilak ederek o kemikli kabından çıkmış ve onun tüm hırsı, münakaşacı şaşkınlığı, sırları, fısıltıları, kaçakçı tekneleri tuzla buz olup kararan havaya saçılmış, kollarımıza ve yüzlerimize yabanarıları gibi konuyordu; beni esir alan da, tüm bunlar olup biterken adeta Devon semalarında Meryem Ana'nın göğe yükselişini görmüş gibi olduğu yerde mıhlanıp kalmıştı.

Bütün tabiatın düzeni bozulmuştu. Her zaman karanlığa kadar sessizce yerlerinde duran dağ kırlangıçları kendi bölgelerinin etrafında kanatlarını çırparak pike yapıyor, Lord Devon'un dumanı tüten peruğuna doğru dimdik dalıyorlardı. Yumuşak bir *kuuik* sesi çıkararak uçarken, panik halindeki kanatları da ürkünç bir alkış koparıyordu. Matbaacıların da aynı şekilde rahatı kaçmıştı; bağırıp çağırıyor, kovalarla ırmağa koşuyorlardı.

Kibarca, beni serbest bırakmasını istedim.

Poole ne yapacağını bilemiyordu. Eve su taşıyan adamlara sarhoş ya da rüyada biri gibi bakakalmış olan Lord Devon'u seyrediyordu.

Sonra sanki çatı arasından bir saman çuvalı atılmışçasına yumuşak, tok bir düşme sesi duyuldu.

"Aman Tanrım!" diye haykırdı Poole.

Yerde, basamakların yanında, bir adamın kırık dökük iri gövdesini gördüm. Piggott'tu bu. Benjamin beni onun yanına sürüklediğinde, matbaacının bir oyuncak bebek gibi bükülüp kalmış kocaman beyaz gövdesini gördüm; gözleri fal taşı gibi açıktı, yüzünde tüyler ürpertici bir zafer ifadesi vardı. Bu ifade karısının feryat figanıyla bir nebze bile değişmezken, sabırsızlıkla konuştu ona hitaben. "*Marie, il n'y a plus ici aucune preuve. Tout est brûlé.*"

Lord Devon hızla, Mrs Piggott'un kendisi için zerrece değer ifade etmediğine karar verdi. Onu öylesine inlemeye bıraktı.

"Budala" diye bağırdı Piggott'a, tutuşmuş beş sterlinlik banknotlar karanlık toprağa kiraz çiçekleri gibi dökülürken. "Budala, kanıtlar *yağmur* gibi yağıyor." Sonra, "Bırakın ev yansın" diye buyurdu matbaacılara; ama onlar Jakoben'di ve ondan da, onun türünden olanlardan da nefret ediyorlardı.

Pozisyonunu kavrayan Devon hızla arabasına koştu ve oradan birbirine dolanmış ağır bir zincir çıkarıp sertçe yere fırlattı.

"Bu size bir ders olsun" diye bağırdı adamlara.

Bir an için ortadan kaybolup sonra iki tabancayı sallayarak tekrar belirdi. "Ve işte bir tane daha." Tabancalardan birini çarçabuk Benjamin alırken Devon da diğeriyle kova tugayına meydan okudu.

"Nedir o söylediğiniz?" diye bağırdı. "Nedir o?"

Bunter'in omzuna şiddetli bir darbe indirdi ve namlusu ile hatırı sayılır miktarda dürtmenin yardımıyla kova tugayını sıraya dizilmeye "ikna etti" ve bir aşağı bir yukarı yürüyerek onları Grenadier'ler* gibi teftiş etti.

Gözünü bir an bile tutsaklarından ayırmadan, Benjamin'e tabancasını Poole'a geçirmesini emretti; böylece Benjamin'in elleri bu iyi adamların ayaklarını zincire vurmak için serbest kalacaktı.

Devon gökyüzünden kanıt toplarken, alevlerin yalayıp geçtiği babam bana gülümsedi. Omuz silkti, aziz insan, sevgili babam...

"Gel" diye Poole'a seslendi Devon. "Sen de yardım edebilirsin. Lanet bir dadı değilsin sen."

"Ama oğlan var elimde" dedi Poole.

"Evet, evet, evet" diye bağırdı Devon.

Babacığım, kulağında bir pire varmış gibi hızlı hızlı başını sallıyordu bana.

* [eskiden] İngiliz ordusuna el bombası atan asker. (ç.n.)

"Lanet olası" dedi Lord Devon, "kıpırdarsan beynini dağıtırım."

"Evet, efendim" dedim.

Chooka başını hızla oynattı. "Kaç" demek istiyordu bana.

"Koş!" diye haykırdı babam.

Devon hızla döndü. Ama şimdi de Poole tiz bir çığlık atmıştı. Parmağıyla işaret ediyordu ve Lord Devon dahil herkes gösterdiği yere dikti gözünü. Çatının tepesinde sanki ateşten bir melek belirmişti: Saçları alev alev havaya yükseliyor, ateş doğruca belkemiğinden aşağıya iniyordu. Çatı mahyası boyunca koşup havaya uçarak yaşlı bir meşenin ortasına düştü ve ağacın köhnemiş dallarını gürültüyle kırarak gözden kayboldu. Onu üç kişi daha izledi; bir kâbusun kıyısından taşan çığlıklarıyla, gecenin içinde kuluçkadan yeni çıkmış kuşlar gibi yükselen sahteciler...

"Koş!" diye bağırdı babam. "Parrot, koş."

Kulağımı sıyıran kurşunu ve Devon'un avaz avaz bağırışını duydum. Bir tavşan gibi koştum, dumanın ve pusun içinden, alacakaranlığın içinden, kırık tekerlek tarlasının içinden geçerek... Adamlar çığlık çığlığa tezahürat yapıyordu bana; bir tabanca kükredi. Koştum, gömleksiz, o açık ağaçlığın içine, ışıldayan çançiçeklerinin arasından, karanlığın ortasına doğru koştum, yıllar, yıllar önce...

Olivier

I

Bitti, diye haykırıyordu annem, 1815'te Château de Barfleur'ün koridorları boyunca hızla koşarken. "Sona erdi. Bitti."

"Bitti mi?" Dehşete kapılmıştım. Babamın önünde çırılçıplak dikiliyor, yalnızca bana annemin yanıldığını söylemesini diliyordum; ama istediğimi yapmayacaktı.

Ancak, *mesdames, messieurs,* işte size tuhaf bir şey: Babamın ve annemin zerrece fikri yoktu. *Bitmemişti*; hem de hiç mi hiç. Şüphesiz artık biliyorsunuz bunu, hatırlattığım için bağışlayın ama Napolyon Waterloo Savaşı'nı kaybetmişti. Sonra alelacele temelli sepetlenmiş, XVIII. Louis ikinci defa Fransız-

ların kralı olmak üzere geri dönmüştü. Annem ne gün isterse Paris'e dönebilirdi.

Yaşasın kral, diye düşünebilirsiniz.

Buna, evet veya hayır diye cevap verebilir ya da hiç vermeyebilirim. Babam bir asilzadeydi. Monarşi yeniden tesis edildiğinde, doğruyu söylemek gerekirse, ülkede güç sahibi olabilirdi; ama o bir korkak gibi İhtilal'den kaçmaya kalkışmamıştı ve bu durumda kralın yanı sıra dönen *émigré*'lerle aynı gruba dahil değildi.

Kim kaybeder, kim kazanır;
Kim içeride, kim dışarıdadır?

Hiç şüphesiz, Comte de Garmont dışarıdaydı. Böylece, yaldızlı kelebekler Lordlar Kamarası'nda otururken, babam taşrada bir idari birimin yöneticiliğine atanmıştı. Bunu zarafetle kabul etmişti ama karısı onun yatağını paylaşmak için Paris'i terk etmeyecekti.

"Metz mi?" diye bağırmıştı. "Can sıkıntısından ölürüm orada."

Kral halkın yeni keşfettiği haklardan yana olduğunu beyan etmişti; ama babam kralın bu demokrasi zerreciklerini tahammül edilmez bulduğunu açıkça görüyordu. Babama gelince, o bütün bu dehşetten "biraz hayır" çıkmış olduğunu düşünüyordu ama bunu, *Vive le roi* diye haykırmak şöyle dursun XVIII. Louis'yi şimdi fazlasıyla güçsüz ve modern bulan karısına asla söylemeyecekti. Annemle ben rue Saint-Dominique'te yaşamaya gittiğimizde, demokrasinin dinin ölümü olacağından korkan aşırı kralcı papazlar için bir salon ayırmıştı annem. Bu grup, kralın bakanlıkları peş peşe başarısız olurken, yakışık almaz bir keyifle seyrediyordu bu olanları.

Hayatının daha sonraki dönemlerinde annem, benim sonunda neye inandığımı keşfedince büyük bir sarsıntı geçirecekti. Eğer rue Saint-Dominique'te biraz daha az ibadet etmiş

olsaydı, zihnimin ne yönde geliştiğini fark edebilirdi. Thomas ve benim, ellerimizde kitaplarımızla "iyi öğrenciler" olduğumuzu gözlemliyordu; ama daha o zaman, iyi olduğumuz sırada, hâlâ lisede öğrenci olduğumuz sırada, Kutsal Katolik Kilisesi ile işimizin bittiğine karar vermiştik. O zamandan beri sadece deistlerdik biz, bu da bizi onun gözünde ateistlerden daha iyi bir yere koymayacaktı.

Ben tabii ki büyümüş de küçülmüş ve biraz da kaygılı bir çocuktum. Tarihçem sizde bu beklentiyi yaratacaktır zaten. Yeniyetmelik dönemimde ailemin hayatını mahveden İhtilal'in pespaye bir *tourisme* manzarası haline gelmiş olduğunu açık seçik görebiliyordum. Yabancılar bütün o kelle uçurmalarımızın meyvelerine tanık olmak için akın akın geliyordu. Sorbonne'da okurken, her köşede bu gülünç putperestleri görürdüm. Çıplak kafalı Amerikalılar, Alman işçiler, kürk paltolu Ruslar; hepsi mucizeyi görmek için sabırsızlanıyordu: Dünya *citoyen*'lerine eşitlik yolunda önderlik eden çıplak göğüslü mağrur Marianne. Kim bilir bu *vertu* turistlerinin gözleri ne görüyordu; ama benim görebildiğim, bir cehennem kamyonu üzerindeki başsız kraldı ve ardında dişlerini gösterip hırlayan, fraklı bir burjuvalar güruhu vardı: egoistler, kargalar, köpekler ve daha beterleri. Ve halk, yarım kilosu 30 kuruşa ekmekle hâlâ açlıktan ölüyordu.

On dokuz yaşında biri bile Fransa'nın iskambil kâğıtlarından bir ev olduğunu görebilirdi. Halihazırda kral olan X. Charles, halkın haklarından birazını daha eksiltecek olursa bu görkemli yapının çökeceğini anlayamıyor gibiydi. Yine de insanlar elbette yıllarca bir kronik kriz halinde yaşayabilirdi ve ben Versailles'daki mahkemelere vasıl olduğumda milletim hâlâ bu durumdaydı. On santim daha uzamış, yirmi beş yaşına basmış maaşlı bir avukattım. Yeni mesleğimde hayli iyi olacağımı hayal ediyordum ama kendi kendimi aldatmıştım. Toplum önünde konuşmak bir kâbustu. Kelimeleri zar zor buluyor, sa-

vunmalarımı fazlasıyla kısa kesiyordum. Yanımda kötü mantık yürüten ve iyi konuşan kişiler vardı. Bunun istisnası, rue d'Anjou üzerinde küçük gri bir evi paylaştığım sadık arkadaşım Thomas'tı.

Normandiya'da Thomas bana raket oyununu öğretmiş, beni üstünde sıkışıp kaldığım kestane ağacından kurtarmış ve harikulade kuzini Louise ile tanıştırmıştı. Şimdi de bunca yıl sonra Versailles'da yine benim özel hocam olmuştu; beni hitabet sanatı ya da İngiliz zevceler veya d'Aumont kızları gibi konularda eğitmesini kastetmiyorum; beni tarihimizin içinde kısılıp kalmayı reddetmemiz gerektiğine ikna ediyordu demek istiyorum. Böylece, tarihin kendisi bizim konumuz, düşmanımız, tutkumuz haline gelmişti. Birlikte onun sayfalarını, pencerelerini, kapılarını dövüyorduk. Peki neden? Çünkü Blacqueville'in ailesi de benimki kadar eski bir aileydi. Çünkü yaşadığımız semtlerde adları Normandiyalı fatihler sicilinde yer alan kişilerce kuşatılmıştık. Çünkü bizim birer hiç olma noktasına gelmemiz imkânsızdı.

Oysa perde, kan ve şanımızın üstüne inmiş ve biz kendimizi çiğ ışıkta gözlerini kırpıştıran zavallı solgun yaratıklar olarak boy gösterdiğimiz bir tiyatroda bulmuştuk. Kanlı caddelerde ucubeler ve devler dolaşmıyordu artık. Malesherbes, Diderot, Rousseau. Büyük adamlar ölmüştü. Danton bile. Robespierre de. Benim sözüme güvenmeniz gerekmez. Ressamlarımızın resimlerine bakın: İnsanlar doğa karşısında cüceleşmişti. Romanlara gelince, karakterler düşen yapraklar gibi iradesizce savruluyordu, okunmaya değmezlerdi. Daha da beteri, kendi soyağaçlarımızın gölgesinde kalmıştık. Ben bir Garmont'dum ama mütevazı bir askeri adli hâkimdim. Meslektaşlarım beni zayıf, nahif, miyop biri olarak görüyordu. Vücudumun ya da zihnimin gizli hayatını tahayyül edemezlerdi. Az konuşan, hatta soğuk biri olduğumu düşünürlerdi; oysa zapt olunmaz tezatlarla yanıp tutuşuyordum.

Blacqueville ve ben yarışmak için yetiştirilmiş aygırlardık,

şimdi ise insan gübresi taşıyan bir arabayı çekmeye mahkûm olmuştuk.

Peki şimdiki çağda ne yapacaktık? Toplum hangi türden asilleri hâlâ kabul edebilirdi? Arı kovanına çomak mı sokacaktık? Tarihin akıntısına karşı yüzerek boğulacak mıydık? Yerini henüz kestiremediğimiz kapıyı kırıp henüz doğmamış görkemli bir çağın kültür toplantılarına mı girecektik? Yoksa hayatımızı aktrislerin uylukları arasında mı geçirecektik?

Sevgili Blacqueville daha yakışıklı olanımızdı ama kalben hiç farklı değildik. Öğrenciler gibi okuyorduk mu demiştim? Savaşçılar gibi okuyorduk. Adolphe Thiers'in *Histoire de la Révolution Française*'inin on cildine de saldırmıştık. Liberal modernler addediyorduk kendimizi; oysa hâlâ asilzadelerdik. Bu yüzden İhtilal'in günahları için aristokratları suçlayan yazara karşı şiddetli bir nefret besliyorduk.

Bu bizim paradoksumuz, imkânsız pozisyonumuzdu.

Çünkü kralın danışmanları İhtilal'i geriye döndürmeye, burjuvazi ise ileri götürmeye çalışırken, biz kendimize has bir kategorideydik; ne kendi tarafımızın ne de öbür tarafın güvenine sahiptik, sürekli bir tutarsızlık ve şaşkınlık içinde yaşıyor, geleceğimizin neler getireceğini hayal bile edemiyorduk.

İşte bu susuzluk ve öfke içinde, Nîmes'den gelme Guizot adında bir Prostestan'ın konferanslarına yöneldik. Bizi demokrasinin geri çevrilmeyeceğini anlamaya zorlayan, boynunda bir rahibin siyah yakasıyla bu haşin adam oldu.

Böylece Blacqueville ve ben, pek azının mahkemede arkadaşları olan her türden vatandaşla yan yana, bu konferansların birçoğunu izledik. Gayretli ve ciddiydik. Notlar alıyorduk. Oynadığımız oyunun tehlikeli mahiyeti hakkında zerrece fikrimiz yoktu.

II

Versailles'da kasvetli bir gün. Hizmetkârımıza utandırıcı bir sebeple yol verildiğinden ve Blacqueville arabayla Paris'e gittiğinden, boş bir eve döndüm ve topluma karışabilmek için hemen üstümü değiştirmeye koyuldum. Sonra sırtımda gömleğimle kaldığımda, ne anlamı var ki bunun diye, sürünerek yatağıma girdim.

Böyle canı sıkkın halde uyuyakalmışken, Marquis de Tilbot'dan davetiye getiren bir uşak tarafından uyandırıldım. Okur, kolunun kesik olmasından başka tarife gerek duymadan Mösyö'yü hatırlayacaktır. Benim kendi hatırlayışım da hemen hemen aynıydı; şu farkla ki çocukluğumda önce annemin arkadaşıyken ondan hiç hoşlanmamıştım. Görünüşe bakılırsa Mösyö bu akşam Versailles'ı ziyaret ediyordu ve acilen refakate ihtiyacı vardı.

Mösyö, hani derler ya, *eksantrik* biriydi: Lordlar Kamarası'nda aristokratların avlanmaktan bitap düşmüş çiftçiler gibi yayılıp oturduğu İngiltere'de o kadar tedirginlik yaratmayabilirdi; ama benim Fransa'mda, onun Fransa'sında, biz üniforma hususunda ısrarlıyızdır ve o bize uymaya hiç zahmet etmiyordu. Sanki bu noktayı daha da vurgulamak ister gibi, şimdi de bu hizmetkârla sinirlerimi ayağa kaldırmıştı; insanı altüst eden demokratik *grameri*, gözlerindeki canlılık, konuşmasındaki kabalık ve apaçık tecessüsü ile annemin maiyetinde kesinlikle barınamayacak olan iptidai bir adamdı. Ama Mösyö, Vendée çalılıklarında gecelerce köylülerin yanında yatıp kalkmıştı; bu yüzden belki bu adam onu eğlendiriyordu.

Davetiyenin kaligrafisiyle boy ölçüşemeyecek korkunç el yazımla daveti kabul ettiğimde akşamın, de Tilbot'nun bana iddiaya göre İhtilal'in küllerinden kurtarılmış birkaç oyma baskı veya Sèvres porseleni satmaya çalışmasıyla sona ermesini bekliyordum.

Açıkçası can sıkıntısıydı beni yatağımdan çıkaran; lakin davet aynı zamanda burjuva avukatları camiasından kaçmak

için memnuniyetle karşılanan bir vesile olmuştu. Bunu söylediğim için nefret edilebilir, hatta öldürülebilirim; ama ben kendimi her zaman, de Tilbot gibi aşırı muhafazakâr bile olsa yalnızca asillerle, kendi kanımdan olanlarla, evimdeki kadar rahat hissetmişimdir.

İlkyazdı, yani astımlılar için yılın en zor zamanı. Saint-Louis mahallesinden geçip Hotel Juste'e doğru ağır ağır yürüdüm. Kapanmış köşkler. İhmal edilmiş bahçeler. Mevsim ne olursa olsun, Versailles genel olarak taş gibi ölüydü. İhtilal'den önce canlanıp gelişmiş olan iki yüz otel arasında bir miktar iş yapanlar belki ancak elli kadardı. Eğer Mösyö, Hotel Juste'ün XVI. Louis zamanındaki gibi olmasını beklemişse, sadece içinde tuvalet olmayışı bakımından yanılmamış olacaktı. Şurası muhakkaktı ki artık *karma bir topluluk* bulamayacaktı orada; kontlar opera şarkıcılarıyla ya da az önce kral için bir gala gösterisi yapmış olan heyecanlı dansçılarla yan yana olmayacaktı. Hepsi ölmüştü. Hepsi çekip gitmişti. Juste'de, bir dükü oynayan sıradan bir aktör gibi elini merdivene doğru sallamaktan öte bir hizmet görmeyen bir teşrifatçıya rastladım. İhtilal'den beri hizmetkârların durumu böyleydi. Hizmet vermeyi kabul ediyor ama itaat etmeye utanıyorlardı. Efendilerine, kendi haklarının haksız gaspçıları gibi davranmaya başlamışlardı.

Duvarları bir zamanlar mermermiş gibi görünen ve şimdi pul pul dökülmüş adi boyayı açığa vuran merdivenlerden yukarı çıkmaya başladım. Ölülerin gölgesinde yaşamak ne hazin...

Kapıyı çaldım ve ne hoş bir sürpriz ki, Château de Barfleur'ün *Güz Odası*'na çok benzeyen bir salon buldum karşımda.

Mösyö beni tuhaf bir pozisyonda kabul etti; tek kolunu şöminenin üstündeki rafa dayamıştı; Carrara mermerinden mamul raf XVI. Louis'nin gustosuna ve ihtişamına adanmış ebedi bir abideydi.

"Tamam mı?" diye sordu, bana değil, bir başkasına. Büyük adam, benimle, yani ziyaretçisiyle zerrece ilgilenir gibi görünmüyordu.

"Kımıldama" dedi o diğeri.

Ve orada, aman Tanrım, o korkunç uşağı ya da kâhyayı gördüm. Bu defa tenteli bir şezlonga resmen uzanmıştı.

Aman Yarabbi, diye düşündüm, işte komik bir olay; çünkü adam başını bana çevirmeye *zahmet etmeyen* efendisinin karakalem portresini yapıyormuş gibi görünüyordu. Eğer köpekler ayağa kalkıp yürüseydi bundan daha fazla allak bullak olamazdım.

"Perroquet" dediğini duydum ona Mösyö'nün.

Demek bir papağanla yarenlik ediyor. Pek tabii.

Daha önce son derece *karman çorman* bir şiveyle konuşmuş olan yaratık şimdi efendisiyle tıpatıp aynı tonlarda cevap verdi. "Bir dakikacık" dedi. Onunla böyle eğlenmeye nasıl cüret ediyor, diye düşündüm. Efendisi bunu hoş görüyor mu? Ama bu acayiplikler beni ne ilgilendirirdi ki?

Mösyö, gövdesini kesik uzvunu zekice gizleyecek biçimde yerleştirerek poz veriyordu. Ateşin kızılımsı ışığı yivli sütunlarda yansıyor, brokar ve döşemelik kumaşlardaki defne yaprakları, çançiçekleri, dişi ve erkek çobanların üzerinde hayaletler gibi dans ediyordu. Bu manzarada, oymalı gömme sütunlarla ayrılmış dört kemerli açıklığın, goblen ve brokarla kaplanmış duvarların yarattığı, o eski devrin sıcaklığı ve şaşaası vardı; ama orada, tuvalin kenarında, bu sahtekâr papağan duruyordu. Velázquez, dedim içimden, nüktemi paylaşacak kimse olmadan. Maymun, cüce, papağan.

Mumumu söndürüp şöminenin üstüne koydum.

"Sizi daha uzun boylu tasavvur etmiştim" dedi nihayet ev sahibim.

Ben de onun ağzında daha çok diş olacağını tasavvur etmiştim. Daha yaşlanmış, daha dazlaklaşmıştı; ağzı tuhaf müstehzi bir kalıba dökülüp donmuş gibiydi.

"Barfleur ailesinin işaretleri var sizde" dedi, sülüklerin beni çok yakınlarda ısırmış olduğu yerlerdeki ufak yaraları ima ederek. Bu cümlenin küstahça teklifsizliği beni rahatsız edebilirdi; ama tuhaf ve beklenmedik bir şefkatle söylenmişti. Bedeninde iz bırakmış yaralarla harabeye dönmüş bir savaşçıyı nasıl anlayabilirdim?

Kolunun yokluğu bahtsızlığına işaret ediyordu; ama gözleri yetmiş yaşında bile onun hâlâ heyecan ve tehlikeye adanmış bir adam olduğunu belli ediyordu. İhtilal'e karşı giriştiği kral yanlısı savaş başarısız olduğunda, göller ve tünellerden oluşan bir yeraltı dünyasına giren bir ırmak gibi olmuştu ve o gizli hayattan hiçbir coğrafyacının öngöremeyeceği bir yerde ortaya çıkacaktı. Napolyon'un saltanatı boyunca bu ırmağın nerelerde dolaşmış olduğunu bilmiyordum; ama bu uşakla olan garip ilişki, ziyadesiyle yeraltına dair bir şeyler ima ediyordu.

"Ah" dedi Mösyö. "M. Perroquet ile tanışıyorsunuz zaten."

Uşağın uzattığı eli nasıl bir tereddütle sıktığımı gören Mösyö'nün yüzü komik bir ifadeye büründü. Sarhoş muydu acaba?

Kanepeye gelip yanıma oturdu ve ben her ne kadar kraliyet atölyelerinin tüm gücü ve zarafetiyle destekleniyorsam da, ev sahibimin kendi bölgesindeki hali pek derli toplu sayılmazdı. Geniş omuzlu, geniş göğüslüydü. Bir Amerikalı gibi, peruk takmamıştı ve bu da çelişkili bir şekilde meşinimsi kafasını daha da büyük gösteriyordu; bir kulağından öbürüne en az yirmi beş santim vardı ve başının tepesini kızıl kahve kıvırcık saçlardan bir saçak çevreliyordu. Bana gülümsedi. Berbattı o dişler.

"Mr Parrot" dedi Mösyö, tekrar çizimine başlamış mahluka doğru başını sallayarak, "çok yönlü bir adamdır. Linneaus'da bulacaklarınızdan biri değildir. Seyahat eden bir beyefendi hizmetkârların insafına kalamaz."

Bu kösele gibi mahluk da ne, diye düşündüm.

Kızgındım. Yine de şimdi, yemeklerin muhteşem tören alayının kapılardan girmeye başladığını gördüğüm zaman,

onun beni olağanüstü bir lütufla onurlandırmak istediğini anlamıştım. Kavunla başlayıp yılanbalığı ve sazanla, sonra da şişte domuz pastırmalı etle devam edecektik. Bu niyetle masaya oturduk.

"Demek ki" dedi Mösyö, "Guizot'nun konferanslarına gidiyorsunuz."

Uşağa odayı terk etmesi söylenmeli, diye düşündüm.

"Altı kere gitmişsiniz" dedi Mösyö. "Blacqueville ise on kere."

Parrot bir an göz göze geldi benimle, sonra çizmeye devam etti.

"Seni endişelendirmesi gereken Parrot değil" diye fikir beyan etti Mösyö. "Güvenmeniz gereken tek kişi o."

"Ya siz, efendim?" diye sordum, dilimizin mümkün kıldığı bütün o mesafeyle, dikkatlice. "Size ne bakımdan güvenmem gerekir?"

Cevap olarak peçetesinin altından bir kitapçık çıkardı. Bana bir şey satmak istiyor, diye düşündüm. Sonra bunun sadece bez ciltli bir sipariş defteri olduğunu anladım. Oradan, beni etkilemek için ara ara durup gözlerini Comédie-Française'deki bir aktör gibi yukarı kaldırarak aşağıdakileri okudu.

"Orta Çağ" diye başladı, "Fransa'nın kahramanlık çağıydı, şiir ve aşk hikâyeleri çağı, hayalin insanların hayatında düşünebildiğimizden daha güçlü olduğu bir zamanda gerçek bir hayal âlemi..."

Guizot'ydu bu. Yani *delillerden* alıntı yapıyordu. Gömleğimin içinde kollarımdaki tüyler diken diken oldu.

"Öte yandan, Beyler, Orta Çağ'ın uyandırdığı nefreti açıklamak daha da kolaydır."

Üç hafta önce tam da bu satırları bir konferansta yazmıştım. Besbelli biri kalemimin her hareketini izlemişti; ciğerlerim, bağırsaklarım, tüm varlığımla apaçık biliyordum bunu.

"Sıradan halk, varoluşun o döneminde öylesine mutsuzdu, içine düşürüldüğü durumdan o kadar zarar görmüş olarak ve

öyle büyük bir çabayla çıkmıştı ki, derin bir içgüdü, bunun hatırlanmasını ıstıraplı kılar... Fransız İhtilali, Beyler, bize Orta Çağ'ın miras bıraktığı fikirlere, davranışlara ve kanunlara karşı belirleyici bir nefret patlamasından başka bir şey değildir."

Bonapart zamanında gizli servis, köylüler gibi üremişti ve rejimden nefret etse de para için çalışan birçok kişi vardı. M. de Tilbot o sefil sınıfın bir mensubu olabilir miydi acaba? İhtilal'de topraklarını kaybetmişti. Geliri ne olabilirdi? Saray için casusluk mu yapıyordu?

Mösyö, mum ışığında daha iyi incelemek için şarap kadehini kaldırdı. "Siz, Olivier de Garmont, çok vahim bir durumdasınız."

"Anneme mi söyleyeceksiniz, bunu mu demek istiyorsunuz?"

"Anneniz tasavvur edemeyeceğiniz kadar esnek ve ince düşünceli bir insandır."

"Onu iyi tanıdığınızdan eminim, efendim."

Gözlerini ısrarla dikti bana, sonra yüz hatları yumuşadı. "Siz bir Garmont'sunuz" dedi usulca. "Liberaller sizi görüyor ve bir casus olduğunuzdan kuşku duymuyor. Monarşistler sizi görüyor ve bir vatan haini olarak biliyor. Tehlikedesiniz."

"Gözden mi düşeceğim?"

"Tanrı aşkına..." Önündeki Pauillac kuzusunu itti. "Anneniz tehlikenin ne demek olduğunu bilir. Eğer sizi korumak istiyorsa, çok kişiyi kaybettiği içindir."

"Bana annemin kim olduğunu anlatmaya kalkma" diye düşündüm, "hayatımı öyle çok defa kurtardı ki neredeyse ölüyordum o yüzden."

"Chateaubriand terörün ortasında kendini nasıl kurtardı?"

"Benim de Chateaubriand gibi Amerika'ya mı kaçmamı istiyorsunuz?" dedim, annem benim için bir kez daha doktor çağırıyor diye düşünerek.

"Sevgili Olivier, o kaçmadı. Bir kitap yazmaya gitti."

Öyle mi, diye düşündüm. Amma pespaye isterik cümleler, amma içi geçmiş krizantemler koymuştu milletin vazosuna.

Şimdi bir kilisenin içinde çok uzun kalmış çelenklere benzer kokusunu duyabiliyordum onların.

Mösyö şarabımı alıp yarısını kendi kadehine boşalttı ve orada, o derbeder ihtirasımın içinde, hepimizi sürükleyip götürecek olan o lanet üzüm sarhoşu halkı, onun o devasa karanlık dalgasını gördüm ve kristal kadehimi alıp bana bırakılan şarabı, ev sahibimi elinde şişeyle ayağa kaldırana kadar, dalga dalga inip çıkan tek bir uzun yudumla içtim. O gülümsediği için mideye indirmiştim bu ikinci kadehi.

"İşte!" diye haykırdı o çekilmez mahluk, annemin asil dostu. "Şimdi birbirimizi anladık."

III

Blacqueville bir odaya girdiğinde gözler onu takip ederdi, sadece ona şüphesiz gıpta eden erkeklerin değil, pek çoğuyla sıkı fıkı olduğu kadınların gözleri de. Onun rue Temple üzerindeki Les Lilas'da masaların arasından geçtiğini görmek küçük çapta bir mucizeye tanık olmaktı. Altuni ışıklar saçan alçakgönüllü bir erkekti o; ama ışık tabii ki her biri yanan gazın sırlarını fısıldayan lale şeklindeki o zarif lambalardan gelirdi aslında.

Eğer Blacqueville iseniz tanınmadan dolaşmanız söz konusu değildi, hele de Les Lilas'da veya Sorbonne'da. Bu durumda, Guizot'nun bir sonraki konferansına gitmeye niyetlendiysem de, arkadaşımın casusların dikkatini çekmesini engellemek üzere Paris'e doğru yola çıktım. Ertesi gün o kadar erken bir saatte ayrılmam gülünçtü; ama o saat annemin kudretine hürmet olarak yorumlanmalıydı.

Sabahın ilerleyen saatlerinde, geceye kadar hiçbir meşgalem olmadan, kafam hâlâ hayli karışık vaziyette, kendimi Quartier Latin'in caddelerinde yürürken buldum.

Rue Saint Dominique'e uğramam kaçınılmazdı; babamı annemle birlikte kahvaltı ederken bulup şaşırdım. Ender rastlanan bir olaydı bu; uzun aydınlık masanın üzerinde de, geldi-

ğimin farkına vardıkları halde başlarını üzerlerinden kaldırmaya gönülsüz göründükleri birçok kitap vardı.

Babamın, bir kitabı yanında tüy kalem ve kâğıt, yoğun bir ilgiyle okuması olağandışı bir şey değildi; ama annemin kendisini böylesine kaptırması şüphe uyandırıyordu. Kontes'in zihni genellikle teolojiyle meşgul olduğundan, üzerinde tefekküre daldığı kanunlar Tanrı'nınkilerdi ve annem onların diz çökmüş vaziyette daha iyi tetkik edildiği kanaatindeydi. Bu bakımdan, şimdi bu sessiz sinema oyununda ittifak halinde olduklarını ve bunun şahsıma besledikleri ebeveyn şefkatiyle şöyle ya da böyle alakalı olması gerektiğini düşünerek ziyadesiyle duygulanmıştım. Elbette çok geçmeden Guizot'dan ve onun demokratik konferanslarından uzak durmam yönünde uyarılmayı bekliyordum; ama onların sevgili hazinesi olduğumu bildiğimden ikisini de heyecanla kucakladım.

Annemle babama onları böylesine büyüleyenin ne olduğunu sordum. Annem cevap olarak, Amerikalıların mahpusları islah eden hapishaneler icat ettiğini söyledi.

Amerika ha, diye düşündüm. Gülmedim; oysa hapishane reformu konusundaki bu heyecan, onun aşırı kralcı dostlarının hapishaneyi canilerin infaz veya ağır işçilik yoluyla cezalandırılana dek tutuklu kalacakları bir yer olarak tanımlayan görüşlerine şiddetle, hatta komik derecede ters düşüyordu. Yine de asil annemin, *olağanüstü bir karaktere* işaret eden dehalarıyla meseleyi tek hamlede tersyüz eden Amerikalıların yaratıcılığı karşısında duyduğu hayret içime dokunmuştu.

"Birinin bunu yapması gerekiyor" dedi annem. "Bu *fevkalade* bir fikir. Montavilet bir komisyon kurmalı" dedi babama. "Seni reddetmeyecektir."

Babamın zavallı sevgili yüzü bana olan tüm sevgisini yansıtıyordu. Anneme döndüğümde, tarihin korkunç çanlarını çalmak üzere olan gümbürtülü saatlerini şimdiden işittiğini yanaklarının bürümcük teninde gördüm. Babam, bana o gün için biraz harçlık bulma bahanesiyle az sonra beni ofisine götürüp kapıyı kapattı.

Beni Amerika'ya gönderme planı hakkında açık konuşacağını düşünüyor ve bu sohbetten çok korkuyordum; çünkü onu memnun etmeyi ne kadar istersem isteyeyim, bir ödlek gibi davranmayacaktım. Ama benimle yalnız kalır kalmaz fısıldayarak konuşmaya başladı ve bana hükümetin feci durumu hakkında bir brifing verdi; bu durum kralı öyle büyük bir baskı altına almıştı ki artık önüne konulan kanunları imzalamaya hazırdı. Yani majesteleri temsilciler meclisini dağıtmak ve zaten çok küçük olan seçmen kitlesini neredeyse sıfıra indirmek üzereydi. Bir başka deyişle, şimdiye dek dilim dilim kesip bitireceği azıcık demokrasi kaldıysa onu da yok edecekti. Bu da bir halk ayaklanmasına yol açacak ve neticede çıkacak kaosta her bir Garmont ve Barfleur tehlikede olacaktı.

Ben derhal, rue Saint-Dominique'de annem ve babamla kalıp onları koruyacağımı beyan ettim ama babam heyecanla yalvararak hiçbir kamu görevinde bulunmamamı, son derece ihtiyatlı davranmamı ve Versailles'da hazır bulunarak kendisinden haber beklememi istedi. Onu sessizce dinledim; sadece Blacqueville ile konuşmam gerektiğini düşünüyordum.

Babamın bu hükümetin gözünde zerrece önemi yoktu ama saraydaki yokluğu siyasi bir tavır olarak algılanacaktı; o bakımdan kısa bir süre sonra evden ayrıldı ve ben de Amerika'daki o tuhaf Quaker mezhebi hakkında cesurca, canlı canlı konuşan anneme katıldım. Onu sessizce seyrederken, güzelliğini İhtilal'in nasıl bir korku gölünde boğup öldürdüğünü düşünüyordum sadece.

Akşamın erken saatlerinde yıkandım ve tam evden çıkmaya hazırlanırken, daha önce Château de Barfleur'ün koridorlarını süslemiş olan birtakım kasvetli ya da benim öyle olduğunu düşündüğüm botanik gravürleri çarptı gözüme. Geçmişte yalnızca, bunların Mösyö'den bir hediye olduğunu ve annemle babama tamamen ayrı anlamlar ifade ettiğini biliyordum. Bir çocuğun neden onlardan kaçınma alışkanlığı geliştirebileceğini tahmin edebilirsiniz. Oysa şimdi gözüm tesadüfen, hâlâ

kullanılan adıyla *Eucalyptus globulus*'un yapraklarına değil de bu adı ilan eden düzgün yazılmış etikete ilişmişti. Bu el, Hotel Juste davetiyesini yazan elin ta kendisiydi; Mösyö'nün değil, onun o berbat papağanının eli. Başka bir gün olsaydı, bu muhtemelen beynime kazınıp kalırdı sonsuza dek. Ama akabinde olanları görünce onu unutmamı bağışlayacaksınız.

Geç olmuştu. Annemin arabasıyla son sürat Sorbonne'a götürüldüm; oraya varışım arabanın yakışıksız kraliyetçi süslemeleri yüzünden dışarıdaki kalabalığın dikkatini ziyadesiyle çekmişti. Kendimi hakarete uğramış gibi hissederek orada, karakterine damgasını vuran o pervasız zarafetiyle bana doğru yürüyen Blackqueville'i görene kadar bekledim. Öpüşürken, konferansa gitmemesi gerektiğini fısıldadım ona.

"Ah" diye bağırdı yüksek perdeden, "seninle tekrar karşılaşmak ne güzel!"

Sonra, geldiği yoldan geri döndü. Birkaç dakika sonra Les Lilas'da tekrar birlikteydik. Burada, sahibinin Blackqueville ile arkadaşlarına tahsis ettiği ve onsuz gitmeyi asla düşünmeyeceğim, "çardak" denilen yere götürdüler bizi. Babamdan duyduklarımı, aşırı muhafazakârların kralı kanunları imzalamaya zorladığını, casuslar tarafından izlenmekte olduğumuzu ve durumumuzun, Londra'da dedikleri gibi, çok sıkışık olduğunu anlattım ona.

Tartışılması gereken pek çok şey olduğunu düşünebilirsiniz; ama biz eylemlerinin ne kadar yanlış olduğunu düşünürsek düşünelim kralı savunmamızın bir namus borcu olduğu noktasında derhal fikir birliğine vardık. Ne korkunç bir gündü. Hiç gelmemiş olmasını dilerdik. Dolayısıyla, şartların gerektirdiği yönde eğlenceye vurduk kendimizi, yani şampanya içtik. Çardak kısa sürede doldu. Blacqueville, ismini vermeyeceğim ama az sonra arkadaşımın bana iyi geceler demesine vesile olacak çok genç ve güzel bir Bourbon prensesiyle meşguldü. Ertesi gün Versailles adliyesinde hazır bulunmak üzere anlaştık.

İşte tam o sırada, altuni ışığın içinden geçen zarif çifti gözlerimle takip ederken, olsa olsa iki masa ötemde Mösyö'nün uşağını gördüm. İşte böyle: Bir insanı hayatımızda hiç görmemişizdir ve sonra her gittiğimiz yerdedir. Gerçi itiraf edeyim ki ilk gözüme çarpan yanındaki arkadaşı olmuştu: Muhteşem siyah saçlı, kaymak gibi pürüzsüz beyaz tenli ve cömert göğüslü bir aktris. Boğuk bir çağrıyı andıran kahkahasını duymuş ve onunla göz göze gelmek için elimden geleni yaparken, yanındakinin kimliği üstüme üstüme gelmişti. M. Perroquet değişmişti ama fiziki görünümüyle değil durumuyla; yeşil gözleri küstah ve ışıltılıydı, burnu ise şimdi atmaca gibi vahşi görünüyor, aynı anda hem çekici hem itici olan bir tür ürkünç özgüven sergiliyordu.

Guizot'nun konferansları boyunca sürekli korktuğum casus o muydu? Nasıl olabilirdi? Efendisinin ipek yeleğini mi çalmıştı? Hayır, hayır. Onun içinde kaybolurdu o. Kadının o kusursuz minik kulağına bir şeyler fısıldadı. Kadın onu öpmesi için boynunu eğdi. Bir, belki de iki kadeh daha şampanya içtim; her neyse, bizim âşıklar gitmek üzere kalktığında ben daha içkimi bitirmemiştim. Kendimi birden ayakta buldum ve oldukça sağlam basıyordum yere. Arkadaşlarıma iyi geceler demeyi düşünmedim, oradan ayrılmak istediğimden bile emin değildim. Kesin bir karar vermemiştim; yalnızca bir ayağımı öbürünün önüne koya koya, bu masum yöntemle onları hangi yola saparlarsa o yol boyunca takip ederek, çok geçmeden kendimi Paris'in iğrenç bir semtinde buldum. Ne fener vardı ne bir şey, sadece karanlık. Bir çakmaktaşının çatırtısı duyuldu ama gerisi gelmedi. Aktrisin bir defa güldüğünü duydum, sonra bir sessizlik oldu, Bach'ın *Requiem*'inin son notalarını izleyen sessizlik kadar uzun bir sessizlik...

"Mösyö Perroquet" diye seslendim.

Karanlıkta tek başına kalmış, on santimlik pis kokulu çamur nedeniyle yerinden kımıldayamayan bir asilzadeydim ben; takibimin ayrıntılarına pek az dikkat etmiş olduğumdan,

rue Saint-Dominique'e nasıl ulaşacağıma dair ancak aşağı yukarı bir fikrim vardı.

Hangi caddelerde yürüdüğümü bilip söyleyemem; sadece lağım çukurlarının yoğun ve zehirli pusunu, fabrikaların demir sülfatını, İhtilal'in sevdiğini iddia ettiği insanlara bıraktığı havayı teneffüs ettiğimi biliyordum. Karanlık iğrenç, boğucu, lağımsı, ölgündü; ama nihayet iyi aydınlatılmış uzun bir bulvara çıktığımda, keşke gizlenmiş durumda kalsaydım diye düşünmekte haksız sayılmayacağımı anladım. Çünkü Grève'ün en kötü bölgesindeydim ve etrafım, işlemeli yeleğimi mevcut şartlardan sorumlu tutar gibi görünen, gözleri çukura kaçmış, bir deri bir kemik çocuklarla sarılmıştı.

Elimde son kalan birkaç kuruşu onlara atıp güneye doğru yürüdüm; bastonumu sallayarak bir zamanlar darağacının durduğu açık alandan cesurca geçtim ve korku içindeyken bile, bunun için mi dedelerimi, ninelerimi ve kuzenlerimi katlettiniz diye düşündüm, bunun için mi, bütün bu yıllar boyunca hiç kimse sizin için tek bir kahrolası şey yapmamışken o rezil kalabalık mahallelerinizde ve hapishanelerde toplanıp aşağılık iftiralarınızı yayabilesiniz ve benim ölmemi isteyesiniz diye mi; ve eğer neler yapıldığını görmek istiyorsanız, o zaman bana, sizleri son nefesine kadar korumaya, bakımınızı üstlenmeye yemin etmiş bir Garmont'a bağırmayın, durun da Avenue de Neuilly boyunca dizilen yeni burjuva evlerine bakın. Bunun için kendi kanınızı ve bizim kanımızı döktünüz; sokağa sırtını dönen, şişko kıçıyla yolunuzu keserken sizin ekmeğinizi yiyip kanınızı içen burjuvalar için.

Ah İhtilal'in heybetli şahsiyetleri, mazimizin o büyük insanları. Ah devasa aptallar, iddialı baldırıçıplaklar, hantal enayiler.

O gece rüyamda M. Perroquet'yi gördüm; etrafımda pervane gibi kanat çırpan bir haberci melekti. "Selam, Ey Tanrı'nın lütfuna nail olan" dedi alçalarak. Karanlıkta aniden, dine küfründen tiksinerek uyandım.

Parrot

I

O korkunç Tilbot'nun uşağı olmak, para karşılığında burnunu silip şarabını koymak yeterince kötüydü. Ama sonra bir casus da olmak zorunda kaldım; birtakım konuşmaları kelimesi kelimesine kaydetmek gerekiyordu. Bunlar daha sonra Comtesse de Garmont'a, yani Lord Migrain'in annesine iletiliyordu; çünkü kadın, Mösyö'nün, oğluyla yaptığı konuşmaların basitçe hatırladığı şekline inanmıyordu. Ona kafatasının ikinci çıkıntısının eksik olduğunu ve bu yüzden oğluyla hiç ilgilenmediğini dobra dobra söylemişti.

Mösyö o zaman, zihninin Tanrı tarafından yaratılmış olduğunu ve kafatası bilimi denen şeyin aforoz anlamına geldiğini hatırlatmıştı ona.

"Beis yok, Marie-Jean" dedi Kontes. "Olivier'nin neler söylediğini bilmeliyim ben."

Bunu biliyordum çünkü ben de odadaydım. Mösyö'nün kaşlarının inişini izledim. Bir asker için aşırı hassas bir dengesi vardı. Terazisinin sağ kefesinde Comtesse de Garmont'a olan karasevdası vardı. Solda ise çılgınca sabırsızlığı. Bir adamın boynunu kırabilirdi ve bir an sonra da, şimdi bir fincan çay ister miydiniz, Mösyö? Ama Lord Migrain'in annesiyle, âşık bir erkek çocuk gibiydi; her ne kadar penceresine çakıl taşları atmıyor ya da Sorel denen adam gibi merdivenlere tırmanmıyor olsa da, onun şeffaf teni, kuğu gibi boynu karşısında aptala dönüyor, kuvarsın altındaki o eski ateş hâlâ yanıyordu. Benzerini ne daha önce ne de sonra gördüm; kapalı arabalarda seyahat ederken kızararak fısıldaşırlar, bense yukarıdaki locamda, Bois'daki tabancalı adamlardan korunmak için elimde bir kamçıdan başka bir şey olmadan, karanlıkta otururdum.

Mösyö, Lord Migrain'e şöyle demişti: "Seyahat eden bir beyefendi hizmetkârların insafına kalamaz."

Ve ben, Parrot, bir portre çiziyormuş gibi yaparak bunu kaydederken sürekli düşünüyordum: Hangi mürettibe böyle bir lisanı dizmek nasip olabilirdi?

Mösyö beni bu tuzakta öyle çok yıl tutmuştu ki, sonunda onu hakkım olan yer olarak benimsemiştim. Babamın asla hayal edemeyeceği türden yiyecek ve barınağım vardı. Avrupa'nın en zarif, kültürlü insanlarının sahip olmak istediği baskı ve kitaplar elimin altındaydı ve kendime hayran hayran baktığım anlar pek de az sayılmazdı. Duvardaki bir sinek beni Mösyö'nün emir subayı, mirastan mahrum edilmiş erkek kardeşi veya yirmi yaşındayken peydahladığı gayri meşru oğlu sanabilir diye düşünüyordum; ama sonra, haydi artık diyor-

dum, bu kadar yeter delikanlı, şimdi o rüzgârlı, yağmurlu kahrolası Paris yollarına düşme zamanı: *Chevalier* –beni böyle çağırmak eğlendiriyordu onu– *Chevalier*, haydi bizi piskoposa götür. Öyleyse piskopos için Cehennem'in Kapısı'na. Umarım ölür o.

Nerede kalmıştım?

Temmuz 1830'da Frog'lar bir defa daha krallarına kızmış ve başkentte dolaşıp onlara kendi budalalıklarını hatırlatan ne varsa kırıp dökmüşlerdi. Görebildiğim kadarıyla, Temmuz İhtilali denen bu olay beni ilgilendirmiyordu. Onu görmezden gelip rue Saint-Honoré üzerinde bir pansiyonda kalan bazı İngiliz matbaacı arkadaşları ziyaret etmeye niyetlendim. Birayla biftek yemeyi umuyordum; ama eski dostlarım İhtilal aşkına dışarı uğramıştı.

Kendi ifadeleriyle, *özgürlük adına kendini gösterebileceğini düşündükleri* bir grup vatandaşımızı bir araya getirmeyi kafalarına koymuşlardı. İşte oradaydılar: Baskıcılar, dizgiciler, merdivenlerden paldır küldür öyle bir heyecanla inip çıkıyorlardı ki içlerinden birini köpek ısırmıştı. Bu yeterli bir uyarıydı. Kendimi derhal göstereceğimi söyleyerek onları delilikleriyle baş başa bıraktım.

Çok geçmeden elinde bir tüfekle şişman, yaşlı bir burjuva kesti yolumu. Bana rotamı değiştirmemi tavsiye etti; dediğine göre *une barricade* oluşturuluyormuş. *Une barricade* lafını ilk kez duyuyordum hayatımda. Pont Neuf'e ulaştığımda bir miktar zorluk yaşadım. Tuilleries'de halkın arasında bir velveledir gidiyordu; doğrultulmuş süngülerle ağır ağır yaklaşan askerler, güruhu uzaklaştırdı.

Bütün bunlar olup biterken, benim görevim hâlâ Comtesse de Garmont'un oğlunun gizli bakıcısı olmaktı. Ayaktakımına katılacak tek aristokrat o olmayacağından, gittiğim her yerde onu görebilmek için gözümü dört açıyordum ve bunu da sadece, asiller sınıfının toplumsal davranışlarına ilişkin cehaletimi açıklamak için söylüyorum. Olivier de Garmont kraldan

hoşnut değildi; ama benim anlamadığım şey, onun da, tabiri caizse *aynı takımda* olduğuydu. Bu durumda kral ne kadar kaçık olursa olsun, Olivier de Garmont onu ayaktakımından korumakla görevli bir asilzadeydi.

Böylece, ertesi gün şafak vakti benim İngiliz matbaacılarım, ellerinde kargılar ve Fransız bayrağıyla saraya doğru hışımla yürürken, annesinin Olivier'si benim haberim olmadan arkadaşı genç Blacqueville ile buluşup saray kapılarının önüne bir sıra milli muhafız dikmişti.

Sonradan ortaya çıktığı gibi, ayaktakımı değildi problem. İki asilzade ve adamları kendilerini *geriden* gelen bir şiddet eyleminin hedefinde buldular. Yani korumaya geldikleri adam, tebdili kıyafet etmiş olarak hışımla üzerlerine geliyordu; çuvallarında taşıyabileceği kadar gümüşle adi bir soyguncuydu bu. Kralın arabaları dörtnala yanlarından geçerken Olivier de Garmont, Bourbon'ların sonuncusu da çekip gittiği için gözyaşı döküyordu; kraliyet arma levhalarına utandırıcı bir dışkı gibi çamur bulaşmıştı.

Bütün bu casusluğun benim işim haline gelmesi hiç de hoşuma gitmiyordu. Yine de gümrük devriyelerinden gravür baskılar ve fildişi oymalar kaçırmaya kıyasla ehveni şer sayılırdı. İkinci haftada sorumluluk alanımın genişlemesiyle, soluk benizli zavallı yaratığın bir başka krala sadakat yemini etmesini izlemek de benim işim olmuştu. Bunu onun istemediğini biliyordum. Kişneyip homurdanmış ama annesiyle babasının buyruğuna boyun eğmişti. Yemini yazıya ben geçirdim ve Marki tarafından damgalanıp mühürlenince, onu *parquet*'ye, yani Versailles'daki mahkemeye götüren de ben oldum.

Garmont'un kendi takımı olan Bourbon'lar Orleans Hanedanı'na sadakat yemini ettiği için onun bir dönek olduğunu açıkladılar. Yeni takıma gelince, onlar da ondan hoşlanmıyordu. Neyi imzalayıp yemin etmiş olursa olsun, Bourbon tarafındandı o. Bu nedenle tekrar mahkemeye çağrıldı ve doğru işittiklerinden emin olmaları için ikinci defa yemin etmesi istendi.

Bunu seyrederken, onun kirişi kırmasının tavsiyeye şayan olduğunu düşündüm. Teklifi yaptım ama bu Garmont ailesine fazla basit ve dolambaçsız geldi. Calais'ye değil *hapishaneler* hakkındaki önemli kitaplardan almak üzere *kitapçılara* gönderildim. Aman Tanrım!

Böylece Olivier de Garmont'un *ağır hapis cezası* mevzuuna ilgi duyması teşvik edilmiş oluyordu. Bakayım bunu basitçe anlatabilecek miyim: Eğer *Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Cezaevi Sistemi ve Fransa'daki Uygulamaları Üzerine* bir rapor yazmaya hazırsa, yurtdışına gidip bunu yapması onun vatanseverlik göreviydi.

O zaman yeni hükümetin Garmont için tek kuruş harcamayacağı ama kendi masraflarını karşılaması halinde, geleceğin dünyasında mücrimlere en iyi nasıl işkence edilmesi gerektiğini keşfetmesinden memnuniyet duyacakları bildirildi.

Bütün bu hengâmede ben tamamen farklı bir meseleyle meşguldüm. Mathilde Christian'ı kastediyorum. Oydu yatağıma gelen, hâlâ tırnaklarının altındaki hoş kokulu yağlıboyayla, günlerini ustasının eskizler çizdiği tuvalleri boyayarak, akşamlarını da kurşun ya da mürekkepli kalemiyle geçiren, benim harikulade kaymak tenli kuzguni saçlı tombul kollu sokulgan şehvetli mütebessim kadınım.

Mathilde.

II

Elisabeth Vigée-Lebrun bir zamanlar kadın ressamların kaderinden yakınmıştı; kadınlar saltanat sürüyordu, demişti, sonra İhtilal onları tahttan indirdi. İhtilal elbette Elisabeth Vigée-Lebrun'ü tahttan indirmişti; ama bu ikinci ihtilale gelindiğinde, benim Mathilde'im Kontes X ve Markiz Y'nin salonunda var gücüyle çalışıyordu. Hatta bir defasında Comtesse de Polignac'ın resmini yapmak için çağrıldığında portre o kadar başarılı olmuştu ki ustası onu memnuniyetle kendisi

imzalamıştı. Âşığım ve hocam olan fırtınalı kadın buydu ve onun yanında uyandığımda çoğu sabah şanslı bir adam addediyordum kendimi.

Mösyö'nün Saint-Germain banliyösünde bir akrabasının bahçesinde inşa ettirdiği *petite maison*'unda kalabilir ya da Mathilde'in Saint-Antoine banliyösündeki stüdyosunu tercih edebilirdik; umurumda değildi. Gecenin ortasında dönüp mavi ay ışığında o dolgun, koyu dudaklarını görür ve bu ana varmak için onun kaç zorlu yolda seyahat etmiş olduğunu, benim kaç nehirde yüzmüş, karanlıkta tokat gibi şaklayan yelkeniyle kaç teknede yol almış olduğumu düşünürdüm; güç ve dişiliğin ender bileşimine sahip olan bu kadınla, erkek elbiselerini giymek için bir sertifika çıkartılması gereken Rosa Bonheur gibi değil kendisi gibi olan bu kadınla birlikte olduğum ana varmak için...

Annem olmadığı için mi tutkuyla göğsünü aranıyor, yüzüm bacaklarının arasına gömülmüş durumda uyuyakalıyordum ya da sadece evim olmadığı için mi onunla kendimi evimde hissediyordum? Her ne hal ise, ikimiz de fırça ve kalemlerimizle üst sınıf denilen şeyin önünde oturuyorduk ve o asil hanımefendilere göğüslerinin yokluğunu ya da gıdılarının sarkıklığını unutma lüksünü bahş etmek onun kısmetine düşüyordu.

Tüm bunlara rağmen, kendimizi şöyle ya da böyle kandırarak, onların hizmetkârı olmadığımıza inandırmıştık ve geceleri stüdyosunda, annesi yorgun ayaklarını suya sokarken o da lamba ışığında *Un tableau de deux figures en pied representant une femme peignant et un ange déchu* üzerinde çalışırdı.

Bu kısmen bir otoportre, yani kendisinin stüdyosundaki resmiydi; ama gölgelerin arasında sarsıcı bir sır vardı: gözden düşmüş melek, sabah ışığında uyuyan çıplak bacaklı Parrot'ydı onun. Sonraları bunun kâfirlik olduğuna hükmedilerek resim imha edilmişti ama asıl rezalet, onun ırzıma geçmiş olması ve benim de, resme bakan her erkeğin de bu suretle hadım

edilmiş olmasıydı. Bu da, böyle durumların en şaşmaz yargıcı, yani benim erkeklik uzvumun ta kendisi tarafından yalanlanıyordu.

Oysa bu resim hakkındaki gerçek çok daha sıradandı; çünkü biz onun stüdyosunda beraberken, ki sık sık oluyordu bu, onun ihtiyar annesiyle de ilgilenmek durumundaydık ve ancak Marsilyalı anne, çarpılmış belkemiği, ağrıyan mavi damarlarıyla merdivenlerden inip Les Halles'a doğru yola çıktığında, resmin ima ettiği eşsiz hazları tadabiliyorduk.

Etrafımızda dünya yükselip alçalıyor, insanlar açlık çekiyor, krallar kaçıyor, asiller endişeleniyordu; ama biz şimdiye kadar, çay tadında bir durgun suda yaşamış gibiydik. Resim hocası bir çeşit asilzade olan Mathilde, kendisine Louvre'da hayat boyu kiradan muaf bir daire tahsis edilmesini ayarlamıştı; hiç de küçük bir lütuf değildi bu ama annesi de oraya girmeye kalkınca bu lütuf esirgenmişti. Bu durumda ihtiyar Mme. Christian bizim yükümüzdü ama ben bu yükü memnuniyetle kabul etmiştim ve onun çirkin yaşlı ayaklarını ovmayı, düğüm düğüm olmuş ufacık omuzlarını yoğurmayı tatsız bir angarya olarak görmüyordum. Aklı tam başında değildi ama büsbütün de gitmiş sayılmazdı ve her ne kadar kendi kendine konuşma ve dolayısıyla diş etlerini sergileme gibi bir temayülü olsa da, her gün pazara gidip her şeyin en iyisini, en ucuzunu, en tazesini alır ve onları pencere kenarına dizerek bizim her birini incelememizi, her birini satın alınma macerasını baştan sona dinlememizi beklerdi. Bir de Loire'da kendi bağı olan bir tacirden alınma bir testi iyi şarap vardı ki hepimiz –belki en çok da madam– bayılıyorduk ona.

Kendi ölçülerimize göre, keyfimiz pekâlâ da yerindeydi.

Son Bourbon olan X. Charles'ın tahttan düşüşünden ve Orleans Hanedanı'ndan gelen adamın taç giyme töreninden pek az sonra, Mösyö'nün beni kabul ettiği *petite maison*'da, bekleme odasında değil de salonda, acilen hazır bulunmam emredildi.

Bu odayı pek tabii, aşk sahneleri Mathilde'in ustasının elinden çıkmış olan kubbeli tavanına varıncaya kadar tanıyordum. Mathilde'in kendisi ressam iskelesinin tepesine uzanmış ve her ne kadar Mösyö bilmese ve benim söylemem yasaklanmış olsa da, meleklerin en şahsi görünüşleri onun tarafından resmedilmişti.

Bana aynı anda hem çok güzel hem de sıradan gelen salon, son derece özel bir cennet gibi görünüyordu.

Mumlar yanıyordu; otuz mumun hepsini bir avize ve yaldızlı bronz raflara dizilmiş, Sèvres porseleninden şamdanlar taşıyordu. Bu otuz mum, leylakrengi panolara yerleştirilmiş usta ellerden çıkma güzel aynalarda yansıyordu. Sanki bir oyunun bir sahnesi için düzenlenmişe benzeyen odanın, bu dünyaya ait olmayan hayli ürkütücü bir güzelliği vardı.

Sathı Proudhon'un ta kendisi tarafından resimlenmiş alçak bir masaya rahat bir mesafede bir çift yaldızlı sandalye duruyordu.

"Otur" dedi, masasına piposunun ucuyla hafifçe vurarak.

O zaman korktum.

"Senin" dedi, "genç Garmont'u Amerika'ya götürmeni istiyorum."

Mathilde'i, bezelye ayıklayan annesini, stüdyonun kendi elinden çıkma resmini, Comtesse de Polignac portresini hayal ettim. Bunları hiç kimse için bırakmam, diye düşündüm. Çok fazla yoldan geçtim, çok fazla çalının dibinde uyudum, çok fazla yuva kaybettim. Neredeyse elli yaşındayım ve vücudum hâlâ güçlü olsa da, aynı zamanda kart bir kedi gibi de yara izleriyle dolu.

Reddedişim öyle çabuk ve haşin çıktı ki ağzımdan, beni bile irkiltti.

Mösyö beni dikkatle süzdü. Sonra dudakları büküldü ve gözleri fal taşı gibi açıldı.

"Şu senin yosma" diye haykırdı.

Onu öldürebilirdim.

"Ah, Chevalier." Güldü. "Lütfen."

Lütfen ha, diye düşündüm. Hür bir adamım ben. Yeterince lütfettim.

"Biliyorsun ya, Chevalier" dedi, "onun ustası münhasıran Bourbon tarafına çalışıyordu. Şimdi hava onun aleyhine dönecek. Comtesse de Polignac'ın portresinden fayda yok artık ona." Bunu söylerken öyle mutlu görünüyordu ki daha da korkmuştum.

"Eğer öyleyse" dedim, "bana daha da çok ihtiyacı olacak."

Sanki dehşete düşmüş gibi uzun uzun baktı bana. "Yeterince güzel bir kadın" diye itiraf etti.

O sıska Comtesse de Garmont'u görünce sürekli eli ayağına dolaşan adamdan bunu duymak...

"Sen İngiliz'sin" dedi sonunda. "Onun nasıl konuştuğunu duyamazsın."

"Peki nasıl konuşuyor, efendim?"

"Bir balıkçı kadın gibi, Monsieur le Chevalier. Marsilyalı bir balıkçı kadın gibi."

Kabul ettim.

Mösyö tatlı tatlı gülümsedi. Benim mazimi bilen az sayıda insandan biriydi. Beni ilk defa on iki yaşımdayken tanımıştı ve bazı bakımlardan çok yakınım, diğer bakımlardan bir yabancıydı. Şaşırtıcı bir gücü ve olağanüstü kısıtlamaları olan bir adamdı. Yıllarca babasının kütüphanesini satarak yaşadığı için bir uzman olarak hatırı sayılır bir şöhreti vardı ama aslında hiç de iyi bir gözü yoktu; ona Jean-Baptiste Staley'in *Lettres*'i için yaptığım gravürleri gösterebilirdim ve ördeklerin Fransız ördekleri olmadığından başka bir şey göremezdi.

Bu noktada kalkıp gitti ve yatak odasında hışır hışır bir şeyler yaptığını duydum. Tekrar göründüğünde elindeki gravürleri bana doğru fırlattı.

"İşte senin için yapacağım şey bu" dedi.

Bana bu manzaraları hediye ettiğini sandım; her iki resimde de geniş bir nehrin yukarısındaki yüksek bir tepede yer alan

küçük güzel evler görünüyordu. Burasının Amerika olduğunu tahmin ediyordum.

"Ne düşünüyorsun, Chevalier?"

"Çok güzel."

"Hangisini istersin?"

İki eser de çok kötüydü ama küçüğünde ustaca yapılmış bazı çapraz taramalar vardı.

"Bunu."

"Hayır, hayır, hayır" diye bağırdı; onu benden çekip alarak masaya yaydı ve küt parmaklı kocaman elleriyle bastırıp dümdüz tuttu. "Hangisi?" Ve başparmağıyla evlerden daha büyük olanına, iki katlı ve belki on pencereli olana vurdu. Ancak o zaman, yine eski numaralarına baş vurduğunu anladım: Bana bir ev teklif ediyordu.

"Hiç soğuk olmaz" dedi. "Sürekli yaz gibidir."

"Bu Amerika mı?"

"Hudson Nehri."

Beni oyuna getirip bıraktırdığı öbür evi düşünüyordum. Şimdi bile, yıllar sonra, hatasını ya da geride bıraktıklarımın onun yüzünden çektiği acıyı kabul etmeyecekti. Yeter. O mesele hakkında konuşmanın anlamı yok.

"Neden Amerika'da bir eve ihtiyaç duyayım?"

"New York'ta evler ucuz."

"Hangisi ucuz?"

"Hepsi. Bir inekle aynı fiyat."

Bunun doğru olamayacağını biliyordum. O da benim bildiğimi biliyor ve hızla devam ediyordu. "Orada İngilizce konuşabilirsin" dedi.

"Burada Fransızca konuşabilirim."

Bu sözüme karşı elbette, çirkin dudaklarını büzdü ve gözlerini devirdi.

"Otur" diye emretti, ben her zaman zaten oturuyor olsam da; lütfen ayağa kalk demek istemişti. "Benimle bir içki iç. Haydi!"

Dolapta İskoç viskisi buldum.

"Hayır, Armagnac'ı al. Şişeyi getir."

Kendi kendimi mahkûm ettiğim uşaklık ruhuyla ona itaat ettim ve bir içkiyle bile ödüllendirilmedim. Bunun yerine, Armagnac şişesini, mantarı, kendi piposu ve kadehiyle birlikte kullanarak planını izah etti: Ben Lord Migrain'le arkadaşının koruyucusu ve casusu olacaktım. Halihazırda, delikanlıların ikisi de kendi kurtuluşları için yapılan plana bağlanmaya gönülsüz olduğundan, seyahatleri için gerekli hazırlıkları beni yapmalıydım. Onlar için giysiler satın alacak, sandıklarını hazırlayacak ve ihtiyaç duyabilecekleri finansal belgeleri ayarlayacaktım. Kendi sandığımı hazırlarken de, onun az sonra bana göstereceği zekice icadı hiçbir surette ihmal etmeyecektim.

Birçok vazifemin arasında, Marki için yaptığım gibi, bir *secrétaire* olarak da hizmet verecektim. Bu onun yazışmalarının temiz kopyalarını çıkarmayı ve Lord Cenapları'nın daha sonra hükümete sunacağı rapor için dikte ettireceklerini yazmayı kapsıyordu.

"Sana açıkça göstereceğim" dedi Mösyö. "Kaşını gözünü oynatıp durma, aşağılık herif. Bilmediğin çok şey var."

Sonra, onu bunu taşımak için sadece bir tek eli olduğundan sağa sola telaşla koşturarak, dikte için gerekli şeyleri toparlayıp önüme koydu: Tüy kalem, mürekkep hokkası, bir sekreter defteri.

"Yaz şunu" diye buyurdu. "Aziz Perroquet" diye haykırdı.

"Kendime yazmamı mı istiyorsunuz?"

"Yaz şunu: Aziz Perroquet, büyük Amerika ülkesi seni dalgaların ötesinden çağırıyor, hah hah ha! Tamam, bu kadar yeter." Ve defteri çekip aldı ve bunu yaparken de Proudhon'un üzerine hayli mürekkep sıçrattı.

"Hayır, hayır, aldırma ona. Buna kıyasla bir hiç o."

Defteri dişlerinin arasında tutup sayfaların arasına gizlediği incecik siyah kâğıdı çıkardı.

"Bak" diye bağırdı, defteri hâlâ dişlerinin arasında sıkıca tutarken. Elinin gözlerimin önünde siyahlaştığını gördüm. Defteri, sanki bir Saint Bernard'dan bir topu alırcasına aldım ağzından ve karşıma olağanüstü bir kopyayı ihtiva eden ikinci bir sayfa çıktı. Bu benim karbon kâğıdını ilk görüşümdü. Bu fevkalade icat, Garmont'un sığındığı yerde de güvenliği konusunda hemen hemen aynı derecede endişelenen kaçık annesi için kopyalar yapmama imkân verecekti.

"Yosmanı da al götür Amerika'ya" dedi Mösyö, kararmış elini sanki tavandaki melekler inip onu yıkayacakmış gibi uzatarak. "Amerika'da resim yapabilir. Dünya kadar yer var; hem hiç soğuk olmaz."

"Amerika'da hamileri yok ki."

"Öfff. Hamiden çok ne var! Chevalier, bu yeni ülkeleri biliyorsun."

"Biliyorum ha?" dedim; çünkü başka hangi yeni ülkeye atıfta bulunduğunu biliyor ve gözlerimdeki şiddetle, neler kaybettiğimi kabul etmesini istiyordum.

"Gerçekten biliyorsun" dedi, bakışımdan kaçınarak. "Hamilerin sonu yok, duvarların sonu yok. Eksik olan *kültür*. Amerika'da onun bir dâhi olduğunu düşünecekler. Senin de, eğer istersen. Amerika'da bir at resmi yapabilecek kimse yok."

"Bunu biliyor musunuz, efendim?"

"Ben oraya gittim, Parrot. Oraya gittim. Tam sanatçılara göre bir ülke orası, senin bütün yapacağın da Lord Cenapları'nın söylediklerini yazmak."

"Kızın bir de annesi var, efendim."

"Hepimizin annesi var."

"Umarım vardır, efendim."

"Annesini de götürebilir. Neden olmasın? Geniş bir ülke. Senin *petite amie*'n resim yapabilir. Sen de Lord Cenapları'nın *secrétaire*'i olabilirsin. Eğlenceli olacaktır. Onunla birlikte hapishaneleri gezebilirsin. Ey vatandaş, bir Louis altınına bahse girerim ki önceden tanıdığın insanlarla karşılaşacaksın orada."

Sarhoş değildi ama neredeyse hastalık nöbeti diyebileceğim bir ruh haline girmek üzereydi ve ben de tek siyah eliyle Armagnac içen Vendée kahramanını icadıyla baş başa bırakıp gitmek için tam o anı seçtim.

III

Mathilde ile annesi, Saint-Antoine banliyösündeki bir evin altıncı katında yaşıyordu. Ev sahibi iki katı atölye olarak işleten, bir düzine gündelikçi işçi çalıştıran ve Paris'te biri rue Saint-Honoré üzerinde olan dört eve daha sahip bir marangozdu. Yine de her tarafı dökülen kendi mülkünü tamire yanaşmazdı.

Talaş, hatta tutkal kokusu konusunda fazlasıyla duygusal olabilirdim ama midem o pis kokulu rutubete sık sık isyan ederdi; rutubet, bataklık temellerden yükselip çatıdan aşağıya sızarak dördüncü ve üçüncü katlar arasında birbirine karışmış ve ıslak ıslak parlayan ekşi kokulu bir pislik tabakası yaratmıştı.

Oysa iki kat yukarısı, kapının yanındaki köşeden çatının en üst bölümlerine kadar Zeus'un şimşeğine benzer korkunç zikzaklar çizerek uzanan borusuyla küçük bir soba ve tavandaki pencereleriyle tam bir cennetti.

Kışları şüphesiz soğuk olurdu ama şimdi hava hâlâ sıcaktı ve ben *petite maison*'dan döndüğümde pencereleri ardına kadar açık buldum; aşağıdaki avludan gelen odun kokulu latif hava içeri doluyordu.

Bir köşede, annenin portatif yatağını gizlemeye yarayan bir paravana olarak tek bir tablo duruyordu; bir adam ya da kadın boyundaydı çünkü Mathilde'in otoportresiydi bu: hani mermer bacakları bir ipek çarşaftan dışarı çıkan düşmüş meleğiyle, stüdyosundaki ressamın resmi. Duvarlar çepeçevre alçı modellerle doluydu: Niobe'nin bir çividen sarkan başı, bir Venüs, bir el; tümü o sarsıcı tabloda resmedilen ve gün ışığında

da en az tuvaldeki kadar güzel olan o kadına ait olan başka şeyler. O akşam, boyanmış gözlerdeki tüm meydan okuma gitmiş, yerine öyle sıcak ve hoş bir parıltı gelmişti ki...

Onun Parrot'ı içeri girdi. O, elinde şarap kadehiyle yerinden kalktı; ayakları çıplak, kolları açıktı ve odanın bütün kadife gölgeleri o harikulade köprücükkemiklerinin içindeydi. Şarap ve soğan kokuyordu ve beni dudaklarımdan öptüğünde onu derin derin soluyup bedenini sımsıkı kendime çektim. Geri çekilip gözlerimin içine açık yüreklilikle baktı ve daha o anda bile, bedenlerimizin gece neşrettiği o küflü, şehevi, tuzlu parfümü koklayabiliyordum. Altı yıl boyunca böyleydik ve daha az tutkulu bir gün bile olmamıştı aramızda. Anneyi de başının tepesinden öptüm; o da beni dudaklarımdan öpmek üzere kırış kırış yüzünü kaldırdı ve bana *un verre*, daha doğrusu bir fincan doldurarak dana *daube*'ın hikâyesini anlatmaya başladı. Yılın hayli erken bir zamanı olduğunu mu düşünüyordum? Mevsimin değiştiğini hissetmiş miydim? Vesaire. İkisi birlikte öyle sevimli, öyle aile gibiydiler, birbirimize öyle düşkündük ki ve eğer ben gelmeden bir iki saat önce şaraba başlamışlarsa ne önemi vardı... Biz böyle yaşıyorduk işte. Hoşuma gidiyordu mayhoş kırmızı ağızlarımız. Az sonra Mösyö'nün teklifinden söz etmem gerekecekti; ama şimdilik Maman bana şarkı söylüyordu. Ne söylediğini Tanrı bilir: Provençal'di belki, titrek, Mağribi. Bir aşk şarkısı olduğundan şüphem yoktu; ama annenin gerçekte kim olduğunu ya da ne demek istediğini bilmiyordum. Parmaklarının şişmiş eklemlerini ovdum.

Harikulade bir ihtiyardı ve omurgası merdivenler kadar çarpık olsa da, gözleri suyun içindeki parlak taşlar gibiydi.

Sarı oyun masasına oturdum, onlar da bana servis yaptı. *Daube* yağlı ve mükemmeldi, şarap su gibi akıyordu ve ben sevgilime benimle birlikte Amerika'ya gelip yaşamak ister mi diye sordum, o da güldü, içti, kadehine etin sosu bulaştı.

"Sana muazzam bir stüdyo da inşa ederim" dedim, Hudson üzerindeki evi düşünerek ve hangi yöne baktığını merak ederek.

"Ah Parrot, ne hoş adamsın."

"Nehri seyrederiz, bir de yatımız olur. Onunla gezeriz."

"Sevgilim." Öne eğilip şarap, et ve yağ bulaşmış, parlayan dudaklarıyla beni öptü; annesi kalkıp tabağını bulaşıkhaneye götürdü ve tabağını yıkadıktan sonra avluda oturup çocukları seyredeceğini söyledi.

"Bir bahçemiz olacak, kazlarımız da."

"Onu duyuyor musun, Maman?"

Yaşlı kadın tatlı tatlı içini çekti, sonra gitti; merdivenlerden ihtiyatla indiğini duyabiliyorduk.

"Çılgının teki o" dedi Mathilde, şimdi yüzünü bana yaklaştırarak, öperek, burnunu sürterek.

"Amerika'da pek çok duvar var" dedim, "ve çok az sanatçı."

Başını yana eğip baktı bana. Sesimin içinde başka bir ses duymuştu.

"Neler çeviriyorsun?" dedi; değişmişti, hâlâ gülümsüyor ama sorguluyordu. Bakışını hissettim ve ondan gizlenemeyeceğimi anladım.

"Şunu soruyorum, Amerika'yı seviyor musun?"

Şimdi kesinlikle kelimelerimi değil, yüzümü okuyordu.

"Kaçıyorsun ha?" diye sordu, sanki onu oyalıyormuşum gibi.

"Nasıl yapabilirim bunu?"

"Sandalyesini geriye itti. "Kaçıyorsun!"

"Sevgilim."

"Amerika'ya gidemeyeceğimi *biliyorsun*. Neden söylüyorsun bunu? Şu pis ihtiyar Marki için."

"Senin için, aşkım." Ama ayaklanmıştı o; bulaşıkhaneden tangırtılar ve kazıma sesleri geliyordu.

"Hayır, sensin sebep. *Sen* kaçıyorsun."

"Delisin sen!" diye bağırdım, söylediğime inanmadan.

Bulaşıkhanede, yani kalın uzun bir tahta, bir kova ve bir tastan ibaret yerde, yüzü gözyaşlarıyla sırılsıklam buldum onu.

Şefkatle, tuzlu yanağına dokundum.

Şiddetle göğüs kemiğime vurdu ve sanki bir hapishane kapısıymışım gibi yumrukladı beni. "Yalancı!" diye bağırıp önlüğünü bir yana fırlattı ve sırtüstü yatağımıza devrildi; yüzü, göklere adanmış sızıntılı bir kayaydı.

Diz çökerek, sarıp sarmalayarak, onu sevdiğimi, asla bırakmayacağımı, hayatım boyunca hiç Amerika'ya gitmeyeceğimi söyledim ve ufak, sakıngan hareketlerle, nihayet bir öpücük izni alarak, küçük vahşi kızımı açık gömleğimin içine gelmeye ikna ettim ve orada, o aşina karanlıkta, zırhını kaybetti, gömlek değiştiren bir yılan gibi attı onu; kumaşlardan, kalıplardan, tablolardan, resimsiz çerçevelerden ve çerçevesiz resimlerden oluşan karmakarışık bir yığına, yatağımızın yanındaki mezarlığa karıştı o zırh da.

Maman döndüğünde barışmıştık. Sonra da üçümüz, testiye bağlılığımızı bildirdik ve yatmaya gittik; anne, portrenin arkasındaki portatif demir karyolasına, biz ise her şeyden çok bir opera ya da dans için kullanılan bir kostüm yığınına benzeyen kendi köşemize. Ve son fener de söndüğünde, sağa sola atılmış giysilerin renkleri, kadifemsi gecenin içinde kan ve antrasit gibi parıldıyordu etrafımızda.

Böylece, birbirimizin kollarında huzur içinde uykuya daldık ve sanırdınız ki mesele kapanmış, tenlerinin tatlı aşinalığı o pembe, alıcı ciğerlerimiz tarafından emilmişti. Yine de kendimizi bu şekilde görebilmemiz için unutmamız gerekiyordu; benim tuhaf sevgilim uyusa da yaşamaktan, tartışmaktan, savaşmaktan ya da kaçmaktan asla vazgeçmiyordu ve rüyalarını her zaman işgal eden ölüm kalım dramı en az uyanıkken gözlerinin önünde olup bitenler kadar gerçekti.

Böylece o, gece boyunca barıştan savaşa doğru yol aldı ve ben sırtüstü yatıp Loire'ın bağlarını sarsacak bir fırtına gibi horlayarak uyurken bile onun sanki uykunun gelgitleri üze-

rinde zorla benden çekildiğini, kollarımdan ayrılıp sırtını bana dönerek kendi tarafına yattığını hissettim ve dışarıdaki sokakların gürültüsüyle uyandığımız zaman bizi birbirimizden ayıran sert, soğuk bir şerit vardı yatakta. Kalkarken bana bakmadı bile; döşeme tahtalarını titreten ağır ayak seslerini dinledim. Karanlıkta arkadan vurulup soyulmuş ve tekmelenmiş bir yolcu gibi, acıdan ve aşağılanmaktan ziyade bunun topyekûn haksızlığını hissettim. Gömleğimi sırtıma geçirdim. O, tuvalinin önüne geçmiş, kahvesiz, ekmeksiz, çalışmaya başlamıştı bile.

Elleri başında, parmakları kulaklarında, yorganının altında kıvrılmış yatan anne ilişti gözüme. Dikkat etmem gerekirdi çünkü Maman kızını daha döl yatağından tanıyordu; kim bilir nasıl bir kıyamet koparmış olmalıydı...

Mathilde'in çıplak omzuna dokundum, saçını usulca geriye çektim.

"Git" diye bağırdı. "Git."

"Hiçbir yere gitmiyorum."

Bana bakmadı ama yatağımıza gidip pantolonumu aldı ve aşağıya, sokağa fırlattı.

"Ne yaptım ki ben?"

O benim hazinemdi; ışıltılı gözleri, küçük kavisli karnı, kusursuz uyluklarıyla benim ıstırap ve güzellik yumağımdı. Kiminle savaştığını bilmiyordum ama ben yeterince yaşlıydım, ayak bileklerimde ve kollarımda yara izleri vardı, kulağımın bir parçası eksikti ve o anın nasıl geldiğini görmüştüm, beklenmedik bir ölüm gibi, Tanrı'nın bir darbesi ya da yıldırım çarpması gibi; gemideki ranzasından düşüp zemin yerine ölümcül suları, köpüklü kabarcıkları, tuzlu gecenin gaddar soğuk parmaklarını bulmuş bir adamdım. Öl bakalım. Bir daha kalkma.

Başıma bunun geldiğine inanamıyordum.

Sevdiğim her şeyi bir defa daha kaybetmem adil mi diye sormanın anlamı yoktu. Sırt çantamı alıp içine alet edevatımı,

iyice elbiselerimi ve bir kitabı attım ve Maman'a tek kelime söylemeden o baş döndürücü, deniz tutmuş merdivenlerden inip yarı çıplak vaziyette avluya çıktım. Orada çocuklar pantolonumla oynamaya başlamıştı bile; ceplerinden bütün bozuk paralar ve hatta uğur için taşıdığım meşe palamudu bile gitmişti. Derimin yüzülmesi, kemiklerimin iyice soyulması ve mürekkep balığımsı ruhumun kurutulmak üzere güneşe çıkarılması sadece on dakika sürmüştü.

İngiliz matbaacılarıma doğru yöneldim; başka nereye gidebilirdim ki? Güneşli ve amansızca güzel bir gündü. Yol boyunca her kafede, geceyi birbirlerinin kollarında geçirmiş çiftlerin tatlı samimiyetini gizlice gözetledim; altı yıl boyunca onlardan biri olmuşken şimdi toplumun dışına atılmış, zavallı, yapayalnız yabancı bir sefildim. Arkadaşlarımın hepsinin işe gitmiş olduğunu gördüm ve bana her zaman çok hoş davranan ev sahibesi, evinin dolu olduğunu söyledi. Gönülsüzce bana bir şişe bira getirdi ve onu arkadaşımın hesabına yazdı.

Sonra oradan çıkıp rue Richelieu üzerindeki bir otele gittim; orada gerek Mösyö'nün ünlü adı gerek yatağın üzerine yayıp teşhir etmek zorunda kaldığım iyi elbiselerim sayesinde, ayda on iki franga "gökyüzünün bitişiğinde bir salon" verdiler bana.

Gerisini anlatmak midemi bulandırıyor. Defalarca döndüğüm Saint-Antoine banliyösünde Mathilde nihayet bana yüz metelik ödünç verecek kadar yumuşadı. İçler acısı olmayan pek az şey var ama ne kadar haksızlığa maruz kalırsa kalsın sonuçta bir erkek hâlâ erkektir ve sonsuza dek ağlayıp sızlanan bir sefil olamaz; ben de bu saçmalığın iyice geride kalmış olmasını beklediğiniz bir yaşta *petite maison*'da boy göstererek, Amerika'ya ya da Cehennem'e, beni halihazırdaki durumumdan çekip çıkaracak ne varsa oraya gitmeye hazır olduğumu bildirdim.

IV

Genel olarak Garmont'ların sınıfıyla ilgili sıkıntı, kıçlarının çevresi dışındaki hiç kimsenin hayatını tasavvur edememeleridir. Paskalya sadakasını verirler, teşekkürler efendim; ama kalan zamanda kendi hikâyeni onlarınki uğruna terk etmek zorundasındır ve onların emrinde sayfada koşuşturması gereken mürekkebe batırılmış bir karıncadan başka bir şey değilsindir.

O halde durun bir dakika. Bir sandalye bulup oturun, kendinize bir yudum rom koyun ve onlar beni asil ihtiyaçlarına hizmet için çağırmadan önce size anlattıklarımı düşünün.

Yıllar, yıllar önce, 1793'te, Devon'daydım. Babacığım tutuklanmıştı ve matbaa binası gecenin içinde alev alevdi, köknar ağacı tutuşmuştu. Unuttunuz mu? Tanrı aşkına, hani o gizli saklı kalpazanların tümü çatıdan fışkırıyordu, kiremitlerin arasından, yaşamı ölümü aynı anda tadarak... Ama ne çığlıklardı onlar!.. Parrot Larrit korkmuş bir çocuktu, koşuyordu, birbirlerine zincirlenmiş babası ve diğer matbaa işçilerinin yüreklendirmesiyle... Bayırdan yukarı koştum, bir misket mermisi av peşinde bir yabanarısı gibi vızlayarak geçti yanımdan, arpa baltasından kurtulmuş koruluğa doğru koştum, dehşet içinde, uykuda olduğuna karar verdiğim bir adamın duman tüten gövdesinin üstünden atladım. Böğürtlen çalılarının arasından tenimi yırta yırta koştum, durmayı göze alamadan, soluk soluğa, bayırdan yukarı, yangını görebildiğim yere, sonra aşağıya, Dart Nehri'nin kıyısına, yumuşak patika boyunca, yönümü hep akıntıya karşı tutarak ve yolun sonundaki Dartmoor'dan başka hiçbir şey düşünmeden... Bu kadar akıllıca bir seçim yapmış olmayı kendime, o tir tir titreyen boklu çocuğa değil, bana Dartmoor'un yararını ve onu yakınımda tutmanın mantığını öğreten babama borçluydum; Dartmoor bir yalnızlık ve sessizlik ya da *hemen hemen sessizlik* diyarıdır; çünkü çok derinlerde bir akıntının mırıltısını veya bir böceğin uykulu vızıltısını işitebilirsiniz ama eğer kendinizinki değilse, hiçbir insan sesi olmayacaktır.

Başka bir çocuk, evine, annesine koşabilirdi ama o bozkır her türlü havada benim annemdi ve ben onun kollarına doğru koştum. Ancak böğrüme saplanan sancı beni durdurduğu zaman takip edilip edilmediğimi anlamaya çalıştım; ama Dart Nehri'nin yukarısında hiçbir ses duyulmuyordu. Nehir Dartmoor'un düzinelerce dereciği ve çayının toplamından başka bir şey değildi ve bunların her biri notalarında babamın *huişt* dediği o tekinsiz tuhaflığı taşıyor ve burada, Dittisham'ın hemen dışında, karanlıkta, uçsuz bucaksız melankolik bir dalga sesi, karanlık bir keder kesesi yaratıyordu. Onun içerisinde kendimi toprağın ve deve dikenlerinin üstüne atarak, nihayet ay suyun üstüne yükselene kadar acı acı ağladım ve hayatta dört gözle bekleyeceğim başka bir şeyim olmadığı için, beni er geç Totnes, Buckfast, East Dart ve Moor üzerindeki Dartmeet'de bulunan West Dart'a götürecek yolda yürümeye başladım.

"*Bonjour Monsieur.*"

Bu dil kendiminki olsaydı, bir keçi, bir bozkır koyunu gibi sıçrayarak, karanlığa dalarken dehşet içinde meleyerek kaçardım; ama çoktan tahmin etmiş olduğunuz gibi, bu o tek kollu adamdı. Ben ürpererek olduğum yerde dururken o, tüm o muazzam karanlık cüssesiyle, tek elini şefkatle omzuma koydu ve söylediği hiçbir kelimenin anlamını çıkaramasam da, beni ehlileştirmeye niyetlendiğini anlamıştım.

Bütün o sızlanmalı şaşkınlığım içinde ne tarafa döneceğimi bilemiyordum ve ancak yola devam etmem için beni ittiği ya da yüreklendirdiği zaman, benim saklanacak bir yer bilmemi beklediğini anladım.

Bütün gece yürüdüm, nehrin akıntısına karşı, patikaları kaybederek, yenilerini bularak, belime kadar bataklıklara girerek gitgide daha yorgun, tek penceresinde bile bir mum yanmayan kapkaranlık Totnes'ın içinden bitkin ve kayıtsız geçerek, onun güçlü koluyla havaya kaldırıldığımı hissedene kadar yürüdüm.

"*Devons-nous suivre le fleuve?*" Buna benzer bir şey; çünkü kesinlikle nehrin akış yönünü mü takip etmeliyiz diye soruyordu ama benim Fransızcam ancak Latincem kadar olduğundan cevap veremedim.

Gece boyunca onun tarafından taşındım; derin uykuda, kararlı adımlarının her nasılsa farkında ama sonra onları bile hissetmeden.

Farklı bir mevsimde uyandım; titriyordum, sırtım bir kaya duvarına sertçe yaslanmıştı. Önümde uçsuz bucaksız bir ıssızlık uzanıyordu; gökyüzüne karşı gölgeli kavislerle okyanus dalgaları gibi sıra sıra yükselen sırtlar ve bu dalgaların arasında daha çok aslanları, sfenksleri ve diğer acayip canavarları andıran kayalık ada ve tepeler ve yamaçtan aşağıya doğru, çılgın bir karmaşa içinde sağa sola yayılmış kaya kütleleri... Ön planda da, içimi öylesine sızlatan bir aşinalıkla, babamsız alabildiğine sahipsiz, boynu bükük, yeşil bataklık parçaları, mor fundalıklar, kırmızı ve kahverengi sazlıklar ve üzerinde bir zamanlar tavşan ve kuş avlayıp yıldızların altında ateşin yanında yerken kendimizi alabildiğine özgür bir adam ve bir çocuk olarak kutsanmış bildiğimiz o dalga dalga pamuk otları.

"*Bonjour.*"

Ateşinin çıtırtısını zaten duymuştum ama o şimdi öylesine hüzünlü bir sesti ki dönmeye katlanamadım; onun başka bir adam, başka bir ateş olduğuna inanmayı tercih ederdim.

"*Attention.*"

Çömelmişti, çok pisti, yüzüne kül bulaşmış, kıvırcık saçı sırıtışı gibi yana çekilmişti; bana seslenmesi, belki Mr Piggott'un evinden ya da gece yol üzerinde bir yerden tedarik etmiş olduğu iki kangal kasap sucuğuyla ilgiliydi.

Planı iyi bir plan değildi çünkü sucuğa bir çubuk sokmuştu ve yemeğimizi berbat etmek üzereydi. Ona daha iyi bir fikrim olduğunu söyledim ve babamın bana öğrettiği gibi bir *Cornish çukuru*, yani tepesinde ateş yaktığımız küçük bir taş fırın yaptım.

İstediğimi yapmama izin verdi ama kahvaltısı için daha fazla bekleyeceğini anlayınca da, o zamandan beri on bin defa yaptığını gördüğüm gibi dudaklarını şişirip gözlerini devirdi. İşte o zaman, o çukuru kazarken, farkına varmadan onun hizmetine girdim.

V

Kocaman, heybetli bir hayvandı bu Fransız, bir ayıbalığı ya da at gibi, ağır kokulu, kütükler gibi iri uyluklu. Beni taşıdığı ve beslediği için onu koruyucum olarak hayal etmiştim; oysa hiç şüphe yok ki bir bebekti o. Pirinç bir pusulası vardı ama ne konuşabiliyor ne de kararsız adımlarla nereye gittiğini biliyordu; öne doğru eğilmiş, rüzgâra karşı, gözlerinden yaşlar akarak (Anne, Anne işte buradayım) yürürken ben de, babamın peşinden yıllarca keyifle gittiğim gibi şimdi de onun peşinden gidiyordum.

"O nord, O nord" diye haykırıyordu. "Monjay, monjay." Besbelli hiçbir şey bilmiyordu. Dartmoor'un kuzeyi, turbalıkları, sel yarıntıları, topak topak otları ve gizli çukurlarıyla tam bir bataklık arazidir; davar hırsızları için gökten inme bir nimettir ama feryat figan bir oğlanla haritasız bir Fransıza göre bir yer değildir. Böylece Mösyö Monjay'nin hiçbir şekilde babamın dengi olmadığı ortaya çıkmıştı: Tuzakla, kapanla bir şeyler yakalayan, kaçak avlanan ve beni besleyen sevgili babacığım benim, onunla Black Tor ve Yes Tor yakınındaki ıssız yerlerden geçmiştik; koyunları, tavşanları ve orman tavuklarıyla o bomboş dünyada insan olarak sadece ikimiz vardık, yer adeta patlardı ayaklarımızın altında. Babamla ben boğazlarımız acıyana kadar konuşurduk ve fundalıkların sessizliği yalnızca o hayaletimsi huişşt'le ve belki bir de orman tavuğunun gırtlaktan gelen *çık dışarı, çık dışarı* seslenişiyle bölünürdü. Böyle zamanlarda sevecen bir dirsek dürtmesiyle ifade edebileceğinizden fazlası hiç söylenmezdi.

Mösyö beni kuzeye geri götürmeye çalışıyordu; bana pusulasıyla vuruyor, eve gitmek isteyen tüylü ayaklı bir yük beygiri gibi olanca gücüyle kuzeye doğru zorlanıyordu. Ama ben kuzeye gitmeyecektim. Bunun yerine, kilometrelerce bozkırın ötesini, Princetown yönünü gösterdim.

"Monjay" dedim.

Üşüyordum, kirliydim, kederden içim kararmıştı ama bir tavşancık gibi zıplıyor ve elimi bir balık gibi yüzdürüyordum. Bir alçak, bir yalancıydım. Ona yiyecek vermek zorunda olduğumu anlıyordum ama gece indiğinde, içinde sığırların nesillerce barınmış olduğu boş gövdesiyle tek başına dikilen devasa bir demir ağacından başka bir şey bulamamıştım. Burada büyük bir gösteri havasıyla Fransız'ın pusulasına bakıp gözlerimi batan güneşin yönüne diktim. Çeşitli işaretlerle gayet hoşnut olduğumu belli ederek uykuya daldım.

Biz karanlıkta gübreler içinde uyurken, gece seması göçmen kuşların vahşi, metalik sesleriyle doluydu; kalplerinin pompaladığı kanı, kükreyen bir ateşin üzerinde etlerini canlı canlı kızartırken memnuniyetle içebilirdim.

Sabah bir berduş kahvaltısı yaptık, yani bir işeme ve etrafa bakınma: Babamın şakasıydı bu.

Kısa sürede bize bir monjay bulmazsam bana ne yapacağını bilmiyordum. Elbette siz bir bozkır insanısınız, efendim ya da dayınız, Van Diemen'in Ülkesi'ne* gitmeden önce öyleydi. Biliyorsunuz, her adımda etrafımızda iyi yiyecekler vardı, köstebekler, sülünler, iri tombul güvercinler; benim asıl ihtiyaç duyduğum şey bir pusula değil, bir avuç mısır ya da küçük bir yumak teldi. Babam yanında sülünleri cezp edecek mısır olmadan kesinlikle seyahat etmezdi. Ayrıca Dartmoor'da gayet güzel kuzu pirzolalar, dağ keçileri gibi sıçrayan harika koyunlar olduğunun da pekâlâ farkındaydım. Babam onların yoluna ilmekli bir ip atar ve tepesi yere doğru eğilmiş körpe bir fidana bağlardı ipin ucunu. Aptal koyun ilmeğin içine basınca fidan

* Bugünkü adıyla Tazmanya Adası. (ç.n.)

serbest kalır ve hayvan sertçe yukarı çekilerek bir ayağından asılı kalırdı. Eskiden bu tuzaklardan, onların şiddetinden ve insafsızlığından nefret ederdim; çünkü biz bulana kadar koyunlar günlerce orada asılı kalır, çılgınca debelenip kendilerini paralar, bacaklarının derileri sıyrılıp soyulurdu; ama şimdi de şu budala Fransız'ın ha bire taş atmasını ya da o dörtnala bir bataklığın ortasına koşarken avının kolayca seğirtip kaçmasını seyretmek zorundaydım.

Bozkırda küçük bir dereye rastladık. Öyle üşüyordum ki derim yolunmuş kaz gibiydi; karınüstü yatmış suyun içine bakıyor, bir yudum daha içersem kusacağımı düşünüyordum. Derken orada gölgeyi, sonra da onun sahibi olan uzun çeneli kahverengi alabalığı gördüm. Ben seyrederken balık tam benim üstünde yattığım kayanın altına kaydı. Artık ne av tüfeğine ne de ağa ihtiyacım vardı, sadece ayıyı ininden çıkarmak gerekiyordu. Kollarımı açabildiğim kadar açıp, bir kıskaç hareketi denebilecek şekilde soğuk suya daldırdım. İşte oradaydı, gayet sakindi, sadece işaretparmağımla karnının altını ovarken hangi ucun hangisi olduğunu sordum nazikçe ve kıçını başını ayırt eder etmez ellerimi yukarıya, solungaçlara doğru kaydırıp onları usulca başının çevresinde bir mengene gibi sıkıştırdım.

Hemen arkamda Mösyö'nün konuştuğunu duyabiliyordum; ama ben konuşamazdım çünkü yaptığım şey, leğende ıslak bir sabunu tutabilmek kadar marifet isteyen bir işti. Tek dizimin üstünde doğruldum, yakınlardaki bir kumruyu duyabiliyordum, *kuu*, *kuu*, balığım hâlâ elimdeydi, en az bir kilo vardı, kaymalı sekmeli kayalar ve çakıllar üzerinde, dereden bir kriket vuruşu mesafesine gelinceye kadar geri geri yürüdüm, artık Mösyö'yü görebiliyordum ve kumrunun ondan başkası olmadığını, o tatlı dolgun sesin onun umutla bekleyen kuru dudaklarından geldiğini anlamıştım. Alnına sertçe vurarak öldürdükten sonra balığı, onu bir defasında âyin kadehiyle Tanrı'ya şarap sunarken gördüğüm bir papaz gibi uzatıp sun-

dum ve o dev Marquis de Tilbot onu benden aldı; öyle vahşice sırıtıyordu ki ağzı kömür karası tıraşsız yüzünü boylu boyunca kesen bir yara gibi duruyordu. Parıldayan balığı yukarı kaldırıp öylece havada tuttu ve sarı loş ışıkta parlayan dişleriyle onun sırtından koca bir parça ısırıp kopardı; yediğini, omurgayı çatır çutur çiğnediğini duyabiliyor, öğüttüğünü, tükürüp attığını görüyor ve büyük bir sabırla kendi payımı bekliyordum. Hayatımın o tuhaf gerçek mahiyetini anlayamayacak kadar gençtim.

VI

Fransız'ın granitimsi yüzünde favorileri, çenesinde kabuk kabuk likenleri, rüzgâra karşı çizgi gibi kısılmış gözleri vardı. Dehşetin canlı bir örneğiydi sanki. Kırık bir dişi vardı; elinin yokluğunu nasıl telafi ettiğini, şu çiçeği nasıl koklayıp, bu taşı nasıl ısırdığını gördüğünüzde şaşılacak bir şey değildi bu. Kırık dökük bir tenekeci kulübesinin yanındaki bir inek leşi dikkatini çekmişti; hayvanın derisi meşinleşmiş, içindekiler çoktan yenip bitmişti. Adam onu hainçe tekmeleyip parçaladı, zavallı ölü kemiklerini sürükleyip götürdü ve bir taşla vura vura ezdi.

Keşke babam geri gelebilseydi.

"Hah hah ha!" diye haykırdı Fransız, elindekini puslu havaya saplayarak. Kemikten bir kama yapmıştı.

Babam her zaman çok sessiz ve sakindi, hiç telaşsız, hep usul usul. Onunla birlikte olmaktan başka bir şey yapmam gerekmezdi hiç. Fransız hiçbir bakımdan babama benzemiyordu. Her türlü yardıma ihtiyacı vardı ve ben de elimden geleni yapar gibi görünüyordum. Durup dinlenmeden, çamurların içinde şap şap yürürken, ensemden aşağı sular damlarken, pusulayı bir çatal çubuk, "hiçbir yere" doğru götüren bir arama çubuğu gibi tutuyordum. Hep o salamuraya yatırılmış fundalığın, bataklığın ve bataklı hayatın tuhaf, kökümsü kokusu:

Vadilerde derin çamur, daha yükseklerde sere serpe yayılmış bataklık turbası, bataklık devedikeni, uyuz otu, süpürge otu, benekli orkide, serratula, mor bataklık otu, ayrıca suyun ve siyah balçığın üzerinde ıslaklıktan ağırlaşmış yosun tabakasıyla, fokurdayan, sarsılan bataklık. Ve nihayet tesadüf eseri bir oyuktan yukarıya çıkıp daha geniş bir vadiye inince, bir kır evi ve onun ötesinde de bir yükseltinin tepesindeki uzun kahverengi kamışları gördüm. Bir koşu kopardım; Fransız'ın gümbür gümbür geldiğini duyuyor ve korku içinde daha hızlı koşuyordum, bacaklarım lastik gibiydi, düşüyor, yuvarlanıyor, kalkıp tekrar koşuyordum.

Bahçe kapısında Fransız bana yetişti ve beni omzumdan tutup çevirdi. Söylediklerinden tek kelime anlamadım.

Uzun kahverengi kamışları işaret edip tavşan dedim. "Korucu'yu denedim. İşe yaramadı. Bu bir tavşan korucusunun eviydi. Tavşan yiyebilirdik. Ama sonra burada korkunç bir şeyler olduğunu gördüm. Evde hayat yoktu, terk edilmişti. Vahşi köpeklerin saldırısına uğramış bir hayvan leşi gibi içi dışına çıkmış, marulların arasına saçılmıştı: saman yataklar, aletler, saz döküntüleri. Suça ilişkin tek ipucu, parçalanmış bataklık kömürü kazmalarıydı. Sanki bataklık kendi bağımlılığına isyan etmiş gibiydi.

"Hopidik, hopidik." Tavşan olmaya çalıştım. Anlamadı ve beni evin içine itti. Damı örten sazlar tamamen dökülmüş, büyük çatı kirişi ikiye bölünmüştü; odunun bu kadar az olduğu bir arazideki eve yapılacak en zalimce şeydi bu. Basit bir av hayvanı korucusuna bu korkunç ceza neden reva görülmüştü? Belki kaçak avcılık ya da kaçakçılık yapmıştı. Belki de başka birinin arazisinden bataklık kömürü alma alışkanlığındaydı; yoksa neden o aşı demiri, dilme bıçağı ve bataklık demirlerinin hepsi kırılmış olsun? Korkmuştum; çünkü Dartmoor'daki kanun kaçaklarının kindarlığı gayet iyi bilinirdi.

Çim bıçağını alıp çayırdaki bir tavşanın içini temizlemek üzere dışarı çıktım. Fransız'ı da çağırdım. Evden ayrılmak iste-

miyordu. Neredeyse ağlayacaktım, kanun kaçakları tekrar aşağı inerse diye kaygılanıyordum. Tavşanın içini temizleyişimi görmesi için onu dışarıya sürüklemeye çalıştım ama bataklık kömürü ve saz toplamakla meşguldü ve bir ateş yakılana kadar beklemem gerektiğini anladım.

Bana olan bütün inancını kaybetmişti; hakkı da vardı. Elime bir kaya parçası tutuşturdu ve onu çente çente bir çeşit balta yaptı, sonra da onu biledi. Ateş öyle sıcaktı ki bacaklarımı yakıyordu; tepemde gökyüzü gri ve ıslaktı.

Baltası hazır olduğunda gürültülü bir sevince kapıldı. Bunca yiyeceğin ortasında açlıktan öleceğimizi düşünüyordum.

Nihayet tavşanın içini temizleyişimi gördüğünde kesinlikle anlamadı. Ateşin yanında dertop olup acaba kaçmalı mıyım, diye düşündüm. Babacığım oğlunun ölü bedenini ıssız bir patikanın üstünde, derisi meşinleşmiş, içindekiler çoktan yenip bitmiş durumda mı bulacaktı acaba? Tek gerçek konforum bataklık kömürüydü: Alev çıkarmadan için için yanıp ısıtıyor, ciğerlerimi merhem gibi dolduran keskin, hoş bir koku salıyordu. Onu daha zengin bir oğlanın dolgu oyuncağını koklayabileceği gibi içime çektim ve bütün o sefalet ve sarhoşluğumun içinde uyuyakaldım.

Uyandığımda burnuma yemek kokusu geliyordu. Ateşin üstünde hurdaya çıkmış siyah bir kazan vardı ve enfes bir koku yükseliyordu ondan; ama Mösyö beni bir kol boyu uzakta tuttu; sırıtıyor, tencereye şarkı söylüyor, dudaklarını büzüyordu.

"Opidik, opidik" dedi.

Oturup onun tavşan haşlamasını karıştırışını seyrettim. Çok geçmeden de ağzımı yakıp midemi doldurdum. Sonra, onun pis kokulu ayaklarının dibine ölü bir tırtıl gibi kıvrılıp uyudum.

VII

Ertesi sabah Mösyö, tavşan korucusuna ait bir ağ bulup çıkardı ve onu sökmeye başladı; uzun beyaz ayak parmaklarını, sert kıllı ağzını ve tek elini kullanmasını gerektiren beyhude bir uğraştı bu. Kamburunu çıkarıp yaramaz bir maymun gibi işinin üzerine eğiliyor, tek bir ipliği kıvrık ayak parmağıyla yere bastırıp bir düğümü kıskaç gibi parmaklarıyla dişi arasında çekip çözüyordu.

Günün sonunda soğuktan donuyor, açlıktan ölüyordum. Koruyucum yararlı bir tuzağı mahvetmiş, onun yerine otuz metrelik çözülmüş ağ üretip onu yumak gibi sarmıştı. Sırılsıklam botlarımı çıkardım ve beyaz, buruşuk ayaklarıma baktım. Babam neredeydi acaba? Uyku bile beni bedbahtlığımdan kurtaramazdı.

Yağmur bir daha, bir daha yağdı. Sırtın üstünde bazen tekinsiz bir adam izlenimi veren yüksek, siyah bir kaya vardı. Onu hareket ederken yakalamaya çalışıyordum. Gece yaklaşırken Fransız ortaya ikinci bir ağ çıkardı ve onu gelinliğinin kuyruğu gibi sürükleyerek fundalık araziye doğru yürüdü.

Görünüşe bakılırsa onu takip etmek zorundaydım.

Farklı koşullarda fundalıkta güzel bir akşam olabilirdi; hava gayet latif, ışık yumuşaktı, cin berraklığındaki dere parlak yeşil çayırın kenarlarında fısıldayarak dolaşıyordu. Tavşan üretim sahalarının güvenliğini terk etmiş olan tavşanlar uysal kalabalıklar halinde yerleşmiş, uzun gölgelerini ön sundurma ile dere arasındaki taze otların üzerine salmışlardı. Onlara nasıl imreniyor, ölmelerinden nasıl korkuyor ve bunu nasıl da istiyordum.

Ağı, guruldayan midelerimizin arasına gererek tavşanların yatak odasını yemek masalarından ayırdık. Sonra Mösyö beslenmekte olan ailelerin arasına yüksekten bir taş attı. Tavşanlar başlarını kaldırdı, put gibi kıpırtısız duruyorlardı ve burunları seğiriyordu. Bir taş daha gelince panik halinde darmadağın kaçıştılar; birbirine dolanmış sıçrayıp duran bir

kalabalık, ağımızda kıvranıyordu. O toplu paniğin katıksız gücü neredeyse kalbimi durduracaktı. Kıvranan hayatlarını bohçaladık. Öyle sanmıştık ama bütün o karman çorman tiz bağırtıların arasında tavşanlar bir deliğe doğru üşüştü ve eğer Mösyö bir tanesini bacağından yakalamasaydı, bütün o canice niyetimize rağmen açlıktan ölebilirdik.

İri, tombul bir arkadaştı ölüme mahkûm olan; havada savrulup kafatasını yere sertçe çarpması da büyük talihsizlikti. Parçalanmayışı şaşılacak şeydi.

Tavşancığı yedik, yetmedi, hiç yetmiyordu, ne o gece ne ertesi gece. Kabuklu, sümüklü, her şeye burnunu sokan bir oğlandım; sürekli yeşilliklerin, yabani otların tadına bakıyor, terk edilmiş, küflenmiş yiyecek kırıntıları araştırıyordum. Böylece ertesi gün, kullanılmayan bir bacanın içinde, tavşan korucusunun bir ipe çamaşır gibi astığı gizli post deposunu keşfettim. Deriler mükemmel kurumuştu; iç tarafları kırış kırış ve gevrek, dış tarafları kürkle kaplı ve yumuşaktı.

Mösyö'ye bunların çatımız için bir tabaka oluşturabileceğini belirttim. O muazzam aristokratça cehaleti içinde bana kulak asmadı ve çok geçmeden onları harap etmeye koyuldu; tavşan postlarının kâh birinden kâh öbüründen beş santim eninde helezonlar kesiyordu. Bu mahvolmuş postları yanı başına üst üste yığdı.

Bir tavşan daha yakalayıp bataklık kömürü közünde pişirdik.

Şafak sökerken titreyerek uyandım. Mösyö'yü ıslak çayırın üstünde post şeritleriyle buldum. Onları bükerek birbirine bağlıyor, çılgınlığının etrafına dolanan uzun, kürklü bir tenya yapıyordu. Kaşlarını kaldırıp dişlerini göstererek bir postu ısırdı. Ensemdeki tüylerin diken diken olduğunu hissettim.

O iğrenç kürkün kendi ağzımın içinde olduğunu hayal edip koşarak kaçtım. Gördüğümün ne olduğunu, ne anlama geldiğini bilmiyordum; sadece kaba bir mahlukun yenilmemesi gereken bir şeyi yalayıp yutmasına dair biraz fikrim vardı. Küçük

billur deremiz dalgın, tanenli bir kırmızıya dönmüştü. Onun üstünden atlayıp nefessiz kalana kadar yamaçtan yukarıya koştum, sonra uzaktaki kayalık tepeye doğru yürüdüm. Sonra bir defa daha koştum, böğrüme bir sancı saplandı, vazgeçtim, elimi acıyan yere sıkıca bastırıp iki büklüm devam ettim yoluma. Tepe hâlâ çok uzaktaydı ama ona ulaştığımda, piposundan çıkan uçuk gri sinyal ve bozkırın üstünde uzun esnek adımlarla yürüyen gölgesi ile babamı göreceğime emindim.

Uzun bir süre bana yaklaşmayacaktı tepe; ama sonra nihayet üzerindeydim onun, pamukçuk gibi gri liken kaplı derisiyle, yekpare taştan koca bir devdi. O yıllanmış sırtına tırmanmak için dizlerimi ve ellerimi paraladım. Orada, kan revan içinde, aç açına çömelip oturdum; her tarafı kilometrelerce uzaklara, ta Plymouth'daki dumanlı kıyıya kadar görebiliyordum; ama bütün o muazzam, bomboş alanda tek bir ruh göremedim, eğer bir deniz şahininin ruhu yoksa tabii; yüksek, yapayalnız ve bilinmez, uçuyordu o ıssız boşlukta.

Herhangi bir akarsudan çok uzaktaki bu tepenin üstünde pürüzsüz yuvarlak gri bir dere taşı buldum; bir tür kayağan taşı olmalıydı çünkü bir granit parçasıyla çizebiliyordum üstünü. Burada, hiçbir sevimli izaha yer bırakmayan bir hesapla, ürkünç velinimetimin resmini çizmeye başladım. Ne yaptığımı anlayacak kadar akıllı değildim; ama korku ve hinlikten dilim tutulmuştu ve onun resmini bir madeni paranın üzerindeki bir imparator gibi çizdim.

Benim yokluğumda o deli, köşelerini deriyle bağlayıp tutturduğu tahta bir çerçeve imal etmişti. Bu çerçeveyi bir dokuma tezgâhı gibi yerleştirip kenarların arasına o kürkten ipleri germişti. Islık çalmaya ve bir budala gibi kaşlarını kaldırmaya başladığında, kendisine ufak bir battaniye yapmayı hemen hemen bitirmiş olduğunu anladım. Sonra yanağımdan bir makas alıp ardından elimi kavradı ve beni battaniyeye dokunmaya zorladı, kendisi de o kocaman, kıllı yanağını battaniyeye sürdü ve sanki karısıymış gibi öptü onu.

Ondan nefret ediyordum. Ona hiçbir şey vermek istemiyordum. Kemikten bıçağını alıp battaniyesini çerçeveden keserek ayırmasını seyrettim ve onu bana doğru attığında öfkeyle itip uzaklaştırdım. O zaman beni o muazzam tek kollu kuvvetiyle kavradı ve ben onu ısırıp tekmelerken sıkıca tuttu; ikimiz de mücadelemizden bitap düşene kadar geçen hayli uzun bir süre sonra o battaniyeyi benim için yapmış olduğunu anladım.

Böylece, müthiş bir sümüklü patlamayla teslim oldum ve o beni kucağına oturtup sıkıca battaniyeye sardı ve orada, o toprak zeminin üstünde, tüm o yıkıntının ortasında, ona kalan tek eliyle başımı okşadı. O zaman ağladım, Tanrım, saatlerce ağladım. Geleceğin ne getireceğini bilmeden, dere taşımı sakladım.

Olivier

Sevgili anneciğim, tüm dünyadaki tek dostumu aldılar benden. Blacqueville öldü ve işte ben, denizin ortasında, bu iğrenç ranzada kederimle baş başa, sözlerimi bu bayağı soytarıya yazdırıyorum. Güzel el yazısı onun kötü niyetine ve mücrimliğine dair zerrece ipucu vermiyor; suçlarının yegâne cezası da şimdi onları kendisinin kayda geçirmek zorunda olması. Layık olduğu cezayı ancak öbür dünyada ya da Amerika'da çekeceğini umabiliriz, her ne kadar birincisi ikincisinden muhtemelen daha önce gelip çatacak olsa da.

Le Havre'da olup bitenleri bildiğinizi bildirdiler bana. Sizden selam götürmemizi istediğiniz Kontes S'nin şatosunu zi-

yaret ettiğimizi söylediler mi size? Orada, sizin arzu etmiş olduğunuz üzere ölümden kaçarken, o bizi buldu. Kontes'in misafir salonunda, diğer zekâ ve mevki sahibi kişiler arasında Monsieur d'Audloy adlı biri de vardı. Bu beyefendi bizim Amerika'ya gitme niyetimizi duyunca bana vatan haini ve korkak dedi; bunun üzerine Blacqueville yüreğinin tüm cömertliğiyle her ikimizin de şerefinin sorumluluğunu üstlendi ve henüz kimse ne olup bittiğinin farkına varmadan, düello şahitleri tayin edilmişti bile. Doğal olarak ben düellonun sabahın erken saatlerinde olacağını tahmin ediyor ve tabancaların temin edilip savaşçıların meyve bahçesinde çoktan yerlerini aldıklarından habersiz, Comte du Beugnot'ya akıl danışıyordum. Durumu öğrenir öğrenmez tehlikeyi önlemek için oraya koştum ama daha terasın ötesine bile gidemeden o tek silah sesini duydum. Orada, o korkunç gri ışıkta, çiseleyen yağmurun altında, sevgili Blacqueville'imi ölümün kendisi kadar ölü buldum. O anda davranışlarımın ne vakur ne de erkekçe olduğu söylenebilir; çünkü düşünebildiğim tek şey onu kollarıma alıp kaldırmak ve hayata dönmesini emretmekti.

Pek tabii artık kaçmam söz konusu değildi; biletimi nakde çevirip Paris'e dönmeye ve orada arkadaşımı, hayattayken başaramadımsa da ölümünde onurlandırmaya karar verdim. Gemicilik firmasının ofisini açtırdım ama müdür nihayet göründüğünde, bana kendimi gemideki kaptana takdim etmem gerektiğini, ancak o zaman geri ödeme yapılabileceğini bildirdi ve böylece, yanımdaki bu korkunç kopyacıyla birlikte oraya gittik. Hollandalı kaptanı son derece medeni buldum. Beni kamarasında büyük bir nezaketle, halden anlar bir tavırla karşıladı ve eğer konyağını kabul etmemiş olsaydım şüphesiz şimdi bulunduğum yerde, yani geri dönme umudundan yoksun halde açık denizde, çevremde en dehşetengiz cinsinden burjuvalarla ve daha da beteri, o sefil kibirli yürüyüşü ve her an aptalca iğrenç bir sırıtışın kıyısında duran ağzıyla, bana temin ettiğiniz bu uşakla birlikte olmayacaktım. Paris'te kalmak

daha iyi olacaktı benim için. Ayaktakımı tarafından parçalanmayı tercih ederdim. Şüphesiz beni aşağılık buluyorsunuz ama önemi yok; besbelli sizin talimatınızla, benim arzum hilafına, gönderilmiş bulunuyorum. Bu Yunanlara layık bir trajedi, yani benim hayatımı kurtarmak isterken ölümümü garantiliyorsunuz; çünkü bu korkunç denizden kesinlikle hiç kimse sağ çıkamayacaktır.

Amerikalıların sohbetini, eğer buna sohbet denebilirse, asla tahayyül edemeyeceğinizden eminim. Kesinlikle trajedilerden bahis yok; ne Yunan ne de başka türlü. Sohbetçiler arasında zengin bir çivi imalatçısı, çiftçilikten dönme bir bankacı, onun karısı ile iki sıska kızı ve kendisini emprezaryo olarak tanıtan ve sözüm ona bir opera şarkıcısı olan Madame Desclée ile seyahat eden Eckerd adlı bir Yahudi var. Bu Eckerd denen adam sürekli o berbat posta güvercinlerini dert ediyor kendine; zavallı bitli mahlukları Amerika kıyılarının açıklarında serbest bırakmayı planlıyor. Kuşlar opera şarkıcısının varış haberini orada bekleyen basına taşıyacak, yani her şey bayağılık ve gösterişten ibaret olsa da, o komik Peek adına rağmen banker yeterince iyi bir adam olsa da ve ben onun sohbetinden yararlanabileceğimi tahmin etsem de, benim için cesurca ölen sevgili Blackqueville'imden başka bir şey düşünemiyorum; burada, *gloire*'dan çok uzakta, bir kopyacıdan başka yoldaşım olmadan bu pis ranzada rezilliğe batmış durumdayım. Kopyacının M. de Tilbot dışında bir hamisi yok ve o da, dobra dobra söylememe izin verirseniz, hayatınızın yol gösteren ışıkları olan tüm dini prensipleri ve aklıselimi mahvetmeye muktedir bir adam.

Gördüğünüz gibi, uşağı göndermiş bulunuyorum ve şimdi acemi kekemeliğini hiçbir öğretmenin düzeltemediği kendi elimle yazıyorum. Daha da çok para boşa gidiyor. Eminim ki bu Master Larrit, de Tilbot'nun düşündüğü gibi biri bile değil. Benim uyuşturulmuş durumumdan yararlanarak sevgilisini ve onun korkunç annesini de kaçak olarak gemiye soktu. Ban-

ker ve onun şen şakrak kızları, emprezaryo ve şarkıcısı ve uşağın kendi *à la Marseille* hayvan koleksiyonu yüzünden burada ahlaki düzey ziyadesiyle düşük ve beni asil kaderimden kurtarma arzusuyla her ne ödediyseniz, kapıldığınız panik nedeniyle bir kere daha, kesinlikle soyulmuş durumdasınız. Yaşadığım mahpusluğu tahayyül edememiş olduğunuzdan hiç şüphem yok; ama eğer öyle ise de, oğlunuzu böyle bir kadere terk ettiğiniz için Tanrı'nın affına sığınmak isteyeceğinizden eminim.

Hoşça kalın.

Olivier.

Parrot

Havre'ın kaptanı bir parça urgan kadar sert ve sıskaydı. Nezleli kısık gözleri, tütünden sararmış bıyıkları, bir rom ayyaşına yaraşır bir burnu vardı ve kesinlikle hiç kıçı yoktu. Ama parmakları iri, beyaz ve yumuşaktı; bir denizcinin hayatının karanlık ve gizli yerleri için yaratılmışlardı. Böylece, bu dalda büyük maharete sahip olan Mösyö bir miktar kâğıt parayı dürünce kaptan seri bir hamleyle rüşvete sarıldı ve isimleri daha önce listede olmayan bazı yolculara da yer temin edebildi. Yani bir trajedi nedeniyle bir kişiyi kaybetmiş olsa da şimdi iki kişi daha kazanmış gibi görünüyordu ve bu plan değişikliği yüzünden epey paranın el değiştirmesi gerekiyordu.

Bu durumun nasıl ve neden ortaya çıktığı konusunda hiç kimse beni bilgilendirmeye zahmet etmemişti; ama görünüşe bakılırsa benim sevgili Mathilde'im ve yaşlı annesi güvertede duruyordu ve her ne kadar sevgilim bana bakmaya tenezzül etmiyorsa da, kendinden emin bir edayla boş bir kamara bulunmasını bekliyordu. Etrafı tamamen, ambalajlı ya da ambalajsız, karmakarışık vaziyette, stüdyosundaki her bir kalem eşyayla sarılmıştı. Annenin, piposunu içerek üzerinde oturmakta olduğu Çiçero büstünü tanımıştım. Hatırladığım kadarıyla hepsi bundan ibaretti; ama doğrusu, toplantının notlarını tutacak durumda değildim. İnsan zihnini bilirsiniz, inanılmak için her şeyi anlatacaktır size. Benim zihnim de, Mathilde'in özel ilişkimize tam da alenen sahip çıktığı anda onu yadsımak istediğini söylüyordu bana; ama onu kamarasında yakaladığım zaman, çok geçmeden dişlerini var gücüyle yastığa geçirecekti. Bu gayet inanılır ve yenir yutulur bir şeydi; ama ben fırtınalı sevgilimi tanıyordum ve havanın çok yakında daha iyi olacağından şüphe etmiyordum.

Her neyse, Mösyö bu iki kadının yolculuğu konusunda taahhütte bulunmuştu ve şimdi, rezervasyon acentesi ne derse desin, Mathilde Mösyö'yü sözünü tutmaya zorlayacaktı.

Mösyö, kaptanın kamarasında tek kişilik iskambil oynayarak bekliyordu. Dirseğinden ancak yarım metre ötede, kaptanın yatağında, ilaçtan ölü gibi uyuşmuş vaziyette Olivier-Jean-Baptiste de Clarel de Garmont yatıyordu.

Müzakerelerin basit bir şekilde ilerlemediğine dair belli belirsiz endişelerim vardı ama tek düşünebildiğim, her şeye rağmen sevdiğimi kaybetmeyecek olmamdı ve sevincimden ağlayabilirdim; çünkü böyle bir kederi tekrar yaşayamayacak kadar yaşlıydım doğrusu.

Küçük kaptan sosis parmaklarını havaya savurdu ve Marquis de Talbot'nun bir kez daha elini pelerininin iç cebine soktuğunu fark ettim. Bunu rüyada gibi seyrediyordum; pelerinin ipeksi yüzeyi bir değirmen havuzu kadar kıpırtısızdı ama ada-

mın parmaklarını karanlıkta, aç yavruları için polenli arı ayaklarını ezerek yaşayan bir Avustralyalı hayvanın bacakları gibi kımıldarken tahayyül etmek zor değildi.

Kaptan şimdi adamakıllı düşünceli bir hal almıştı. Belki de gemiyi dümenle idare etmek gibi sıradan ama vazgeçilmez bir işi sadece kendisinin ve on dokuz yaşında Nantucket'lı bir delikanlı olan ikinci kaptanın yapabildiğini, bunun da en hafifinden bir ifadeyle bir adam açık verdikleri anlamına geldiğini düşünüyordu. Nefesimi tuttum; Mösyö'yü bekliyor, o tek elin avcunda bir altın yumurtayla ortaya çıkacağını umuyordum.

Sonra, kaşla göz arasında her şey olup bitti. Hayatım kurtulmuştu. Mathilde ile annesi güvertede telaşla harekete geçmiş ve lanet bir kamaraya girip kapıyı kilitlemişti. Az sonra Mösyö'nün arabası gümrük idaresinin kemeri altından tıngır mıngır geçerek Paris'e, rue Saint-Dominique'e doğru gidiyordu. Bir domuz kaçmıştı ve yüzerek gemiden uzaklaşıyordu; ikinci kaptanla ben Lord Migrain'i kamarasına taşıdık ve bu ufacık odayı onunla paylaşmak durumunda olduğumu anladığımda şikâyet etmedim. Bir gemide adalet beklenmeyeceğini biliyordum. Mr Eckerd güvercinlerinin güvertelerin arasına yerleştirilmesi için adeta yalvarıyordu ve kendisi de yol arkadaşı da, kuşların terk edilmiş oldukları büyük cankurtaran sandalında bütün bu çalkantıda kalırlarsa öleceklerini söyleyip ağlayarak itiraz ediyordu. Kuvvetli bir kuzey rüzgârı körfezde bile korkunç dalgalara yol açacak şiddette esiyordu; ama kıtık saçlı ikinci kaptan, güneş alçaldıkça rüzgârın kesileceğini ve Barfleur Burnu'nu atlatır atlatmaz rüzgârsız bir boğazda seyredeceğimizi söyleyerek beni ikna etti.

"Ah" dedi İnsan Beyni, "umarım bu delikanlı neyin ne olduğunu biliyordur."

Sonra Mathilde'in kapısının önüne oturup dudaklarımı pirince dayadım.

"Cevap ver bana, buradayım, Parrot'ınım ben."

Fısıldadığımı sanıyordum ama kim bilebilir. Dar ambar geçidinde hayli sıkıntı yaratıyordum.

"Lütfen konuş benimle. *Merde!* Bana neden kızgınsın?"

Kazıma sesleri.

"Eğer benimle seyahat edeceksen cevap vermelisin bana. Seni kıyıya çıkarttırırım ve yürümek zorunda kalırsın."

Sessizlik.

"Sinir bozucu bir budalasın! Pantolonumu neden attığına ve eğer pantolonumu atmışsan neden bu lanet olası gemiye bindiğine dair zerrece fikrim yok. Cehenneme kadar yolun var."

Sessizlik.

"Seni seviyorum."

Sessizlik.

"Şimdiden ne kadar sıkıntı yarattığını görmüyor musun? Mösyö'yü kendine düşman etmek iyi bir fikir değil. Sana modellik eden herkesi, hatta daha doğmamış olanları bile tanıyor. M. de Garmont bir portre isteyecektir. Onunla konuşacağım."

Sessizlik, daha da sessizlik.

"Pisipisi?" Ve artık dayanılmaz olmuştu. "Umarım ölürsün."

O sırada Amerika'ya doğru yola çıkmış bulunuyorduk ve kendimi iyi hissetmiyordum. Geminin mutfağında Mr Eckerd'in yanında bir sıra bulup oturdum. O güvercinlerini kurulamaya yeltenirken, bir şampanya şişesi de yerde ileri geri yuvarlanıp duruyordu ama onu yerden kaldırmak için başıma güvenmiyordum. Mr Eckerd genellikle taze yolunmuş kümes hayvanları gibi kokuyordu. Kıyıdan ayrılışımızı görmek için rıhtımın ucuna büyük bir kalabalık toplanmıştı ve biz geçerken tezahürat yapıyorlardı ama ben onlara bakamıyordum. Pupa yelken yola çıkmıştık ve ben Mr Eckerd ile birlikte havanın yatışmasını bekliyordum. İki saat geçti ve durum daha da kötüleşti. Yelken küçültmek için emirler verildi ve camadan vurulmuş bir ana yelken, bir trinketa ve ikinci boy bir flok yel-

kenine döndük. Bu kadar küçültülmüş bir yelkenle bile tekne zaman zaman neredeyse sulara gömülüyordu. Mr Eckerd inliyordu ve o zaman kollarında tuttuğu ikinci bir güvercin kafesiyle güvertede kayıp durduğunu fark ettim.

Bana planını gizlice anlatmıştı: Kuşlar Rhode Island açıklarında serbest bırakılacak ve ünlü opera şarkıcısının haberiyle New York'a uçacaktı.

Mme. Desclée hakkındaki şahsi düşüncem, midemi kaldıran ani bir dalışla sekteye uğradı; güverte fokurdayan denizin altına gömülürken sular kabini istila edip ayaklarımın üstünden dalga dalga aşarak kilitli kapıya çarpıp kırıldı. O kapının ardında, birbirleriyle çarpışan güvercin kafeslerinin ve cin şişelerinin şangırtısı arasında bile sevgilimin artık iyi olmadığını anlamama yetecek kadarını duyabiliyordum.

Tanrı'ya, Marki'ye ve Lord Migrain'e lanet okudum ve bu iş bitince de çizmelerimin üstüne kustum.

Olivier

Çocukluk arkadaşım öldürülmüştü ve şimdi derin bir oyuktan başka bir şey yoktu yerinde. İlaçlarla uyuşturulmuş, oradan oraya sürüklenmiş ve kusup duran bir kopyacının insafına terk edilmiştim; ciğerlerimin duruma el koymasını ve sülüklerimden mahrum bırakıldığım için gözlerimden kan fışkırmasını bekleyebilirdim. Bütün hayatımı bundan ya da bu tür bir şeyden korkarak geçirmiştim; ama ben bir Garmont'dum. Hiç kimse kederimi ya da hiddetimi görmeyecekti.

Benim sıkış tıkış pis kokulu odama kıyasla ana kabin, tuz ve katrandan beter bir şey kokmayan şifalı bir yerdi. İlk dalga-

yı takip eden o kabarmayı hissettiğimde burada oturuyordum; geminin kaburgasından geçen o uzun, korkunç ürperti teknenin bakır zırhına sığamamış, durulacağına daha da güçlenerek *Havre*'daki her insanın kemiklerinden geçen ölümcül bir titreşime dönüşmüştü ve nihayet ıslanıp, sönüp, boğulduğu, barka da kenardan aşağıya savrulduğu zaman ilk büyük dalganın kırıldığını hissetmiş, bu arada o iğrenç Parrot'ın gırtlağından müthiş bir biftek ve konyak karışımının püskürdüğünü görmüştüm. Bütün tekne bir kazana atılan ıstakoz gibi savrulduğunda da hiç korkmadığımı fark ederek çok memnun olmuştum.

Bu şiddetli fırtınanın ortasında, o rüşvet yiyici Hollandalı kaptan görev yerinden kaçıp önüme dikildi; burnundan ve muşambasından sular damlıyordu, şaraprengi suratı su içindeydi ve solgun, sırılsıklam elinde bir şişe şampanya vardı.

"Lord Cenapları" dedi sırıtarak, "rahatsızlığınıza iyi gelecek bir şey." Hediyesini takdim ederken aşağılık mahlukun gövdesinde öyle aşikâr bir *bükülüş* vardı ki sanki gemisinin bir tahtasına dönüşmüş, yaltakçılıkla açgözlülüğün birbirine zıt akıntıları arasında kalmıştı. Öyle kemiksiz ve zehirleyici görünüyordu ki, ona bakmak huzursuz ediyordu beni. İstenmeyen hediyesini kabul ettim. Bana başka nasıl bir hizmette bulunabileceğini sordu.

Eğer benim rahatımla ilgileniyorsa, kamarama bırakılmış, öğürüp duran o herifin çaresine bakabileceğini söyledim.

"Hah hah ha!" Güldü. "Pekâlâ, efendim." Fransızca'sı kötüydü.

İngilizce olarak, ağır ağır ve açık bir şekilde, bu kusmuklunun ambara veya pruvaya ya da bu tür kişilerin genellikle barındırıldığı bir yere gönderilmesini talep ettim.

Beni selamlayıp uzaklaştı.

Ana kabinde, şimdi fark etmiştim ki, başka bir yolcu daha vardı; uzun bir burnu, kısaca bir üstdudağı ve onu vurgulayan çarpık bir tebessümü olan, uzun boylu, zarif bir adamdı bu.

Öyle muhteşem bir çirkinlik sergiliyordu ki, Fransız olduğunu varsayabilirdiniz; ama henüz tanıştırılmamış olmamıza rağmen onun Mr Peek adında bir Amerikalı olduğunu biliyordum.

Tanışma faslına gelince, hayli tuhaf olmuştu doğrusu. Mr Peek benim işimle ilgili her şeyi bildiğini söylemişti memnuniyetle; arkadaşım için matemde olduğumu, hükümetim tarafından Amerika'daki üstün vasıflı cezaevlerini tetkik için gönderilen bir temsilci olduğumu biliyordu.

Deniz bir sonraki şiddet safhasına girerken, oturduğu banka gidip ona katıldım ve birlikte, suların hem pruvayı hem pupayı kaplayışını ciddiyetle seyrettik; ana kabine girerken hâlâ köpüren kocaman karlı dalgalar, boğulmuş iki güvercini ve benim şampanyamı teknenin kıçına doğru süpürmüş, bir sonraki dalganın sarsıntısı ise bize geri getirmişti. Suların bizim tarafımıza her gelişinde ayakkabılarımızı havaya kaldırıyorduk. Her nedense o bunu son derece komik buluyordu ve ben bile gülümseyebiliyordum.

Mr Peek elini suların içine soktu ve şampanya şişesi geçerken yakalayıp aldı onu. Sonra bileklerine kadar yükselen suları sıçrata sıçrata yürüyerek iki adet kırılmamış kadeh buldu. Bir dakika sonra onunla kadeh kaldırıyor ve Reims'in ılık sularını içiyorduk.

"Lord Cenapları" dedi Mr Peek, gemi mutfağının kapısı çarparak kapanınca. "Yanlış anlaşılmayacağımı umarak size bir tavsiyede bulunabilir miyim?"

Onu kendisinin nezaketine güvendiğim hususunda temin ettim; ama İngilizcem beni inandırdıkları kadar iyi değildi. "*Nezaket*" dedim ağır ağır konuşarak.

"Bakın, konu uşağınızın aşağıya gönderilmesiyle ilgili."

"İyi" dedim; ama onun fikrinin rahatlatıcı olmayacağını çabucak anlamıştım.

"Amerikalılar bunu hafife almayacaktır" dedi.

Almak kelimesini anladım ve *para almak* diye düşündüm.

"Kopyacınızın kovulması yani, Cumhuriyetçiler buna karşı olacaktır."

"Ah evet; ama uşak sizin doğal düşmanınız, bir *İngiliz*."

"Öte yandan siz, Lord Cenapları, bir aristokratsınız."

"Her şeyden haberdar görünüyorsunuz, efendim."

"Bana hiçbir şey söylenmeseydi de bu kadarı aşikâr olurdu Mr Peek. Başka bir kaynağı olamayacak bir incelik ve asalete sahipsiniz siz. Ama onlar, kamaranızı işçinizle paylaşmayı reddetmenizi hoş karşılamayacaktır."

"Onlar?"

"Amerikalılar, lordum. Onlar bunu hazmedemeyecektir."

"Ama onlar odalarını hizmetçileriyle paylaşıyor mu? Paylaşmadıklarına eminim."

"Paylaşmazlar; ama sizin bunu yaptığınıza inandılar ve sizi bunun için sevdiler. Şimdi o adamın dışarı atıldığını görmek onları rahatsız edecektir. Bam teline basmak, deriz ya. Onlara aristokratça görünecektir ve buna içerleyeceklerdir."

"Bundan emin misiniz, efendim? Bana çok tuhaf geliyor da."

"İki ay denizde olacağız ve Lord Cenapları'nı temin ederim ki hepimizin iyi yoldaşlar olmasında yarar var."

Kadehimi tekrar doldurdu ve bu saçmalığı Blacqueville'e anlatmak için sabırsızlandığımı düşündüm.

"Efendim" dedim, "kanaatim şu ki bu aşağılık adam beni ilaçla uyuşturup gemiye getirdi."

"Öyle mi" dedi Mr Peek, tek kaşını kaldırarak. "Lord Cenapları hayli acı çekmiş."

"Heyhat, Mr Peek. Dünyadaki en iyi dostumu kaybettim."

Mr Peek başını yana eğip bana baktı, sonra insiyaki olarak elindeki kadehin muhtevasını benimkine boşalttı. Böylesine kaba bir nezaketi reddetmeye cesaret edemedim.

"Konuştuğunuz andan itibaren size hayranlık besleyen biri olarak, Lord Cenapları, bir tavsiyede bulunsam?"

"Ne demek, elbette."

"İyi bir yoldaş olun, efendim. Demokratı oynayın. Kıyıya ayak bastığımız zaman adaletin o uşağa haddini bildirmesini sağlarız. Tutabileceğim bir sözü verecek konumdayım ben."

Kalan şampanyamın yarısını kendisine geri boşalttı ve kadehlerimizi tokuşturmadan önce göz kırptı, içkisini bitirince de bir sulh hâkimi kadar sinsi ve vakur, tepeden baktı bana.

"Neye içtik, efendim?" diye sordum.

"Derin, karanlık hapishanelere" dedi.

Ah Blacqueville, inanamazdın buna. Kadehimi Amerikalıma kaldırdım; o da kendisiyle tanışmamın isabetli olduğunu çünkü yeni açılan *Ergin Olmayan Suçlu Gençler İçin Sığınma Evi*'nin mütevelli heyeti üyelerinden olduğunu, beni Wethersfield ve Sing Sing'in yöneticileriyle tanıştırabileceğini söyledi. Bu ikinci görkemli yapının kendi mahpusları tarafından tam bir sessizlik içinde inşa edildiğini bana anlatan ilk kişi oydu ama sonuncusu olmadı.

Şüphesiz, hapishanelere olan ilgim Robespierre zamanından asla kurtulamayacak olan o zavallı, yaralı annem ve babamdan daha fazla değildi. Gemide bu kadar zeki bir insan bulmaktan memnuniyet duyduğumu söyledim.

O da, kendisinin de aynı şekilde memnun olduğunu söyledi; yolcular arasında memleketinden o kadar çok kişi vardı ki, yolculuğumuzun bir entelektüel düzey yoksunluğundan mağdur olacağı şimdiden belliydi.

Ona bu kadar çok bakımdan böylesine parlak olan bir millette böyle vahim bir durumun nasıl ortaya çıktığını sordum.

"İdrak eksikliği mi? Esasen" dedi, "kalıtım kanunu bu."

Bunu söyler söylemez de kadehimi tekrar, bu defa şişeden doldurdu ve şampanya haddinden fazla köpürdü ama hoş karşılanmasına engel olmadı bu.

"Hâlâ hatırlıyorum" dedi Mr Peek, gereğinden uzun bir nutuk uyarısı taşıyan bir tarzda yerine iyice yerleşerek. "Ülkemin, topraklarında İngiliz asilzadeleri gibi yaşayan zengin mal sahipleriyle dolu olduğu dönemi hâlâ hatırlıyorum. Zihinleri-

ni geliştirir ve belirli düşünce ve davranış geleneklerine uyarlardı. O dönemde yüksek ahlak kuralları ve zihinsel üstünlük, milletin belli bir sınıfı içinde mevcuttu. Ama şimdi hepsi yok oldu gitti" dedi. "Eski malikâneler bölünüyor. Şimdi bir adam çoğunlukla kendi satın aldıklarına sahip oluyor. Serbest zamana gelince, hiç yok gibi."

Neye mahkûm oluyorum ben, diye düşündüm. "O zaman varlıklı sınıflar böyle bir gidişatı nasıl karşılıyor?" diye sordum.

"Ne girizgâhı?"

"*Gidişatı*" dedim ve anlaşılmak istiyorsam daha yavaş konuşmam gerektiğini bir kez daha anladım. "İşlerin *gidişatı*. Varlıklı sınıflar nasıl bakıyor böyle bir gidişata?"

Yüzünü öyle bir buruşturdu ki üstdudağının tümü, azametli burnunun altında tek bir kalem çizgisine indi. "Katlanıyorlar ona" dedi. "Mesela nüfuzlu zenginle mütevazı işçi sokakta el sıkışıyor. Hah hah ha!" diye haykırdı. "Hoşuna gider mi bu, ha? Günaydın, tanıştığımıza memnun oldum."

O anda kaptan ıslak bir köpek gibi içeri daldı.

"Ah, kaptan" diye bağırdım, onu görünce rahatlayarak. "Halledilecek bir meselemiz var."

Bana sevimsizce baktı.

"Hayır, hayır." Yoldaşım beni engelleyip kaptanın yoluna devam etmesine izin verdi. Kaptan geçerken geri geri yürüyor, eğilip bükülüyordu.

"Geçecek" dedi yeni arkadaşım, bilmediğim şeyi kastederek. "Göz açıp kapayıncaya kadar kendimizi medeniyette bulacağız."

Korkarım, bu pek mümkün olmayacaktı.

Parrot

Günler birbirinin içinde dağılarak geçiyordu. Ben tabutumda yatarken, güvertede katledilen ördek ve kazların feryatları, yolcuların çığlıkları, itiş kakışlar, ana kabinin zeminine çarpıp parçalanan tabak ve şişelerin şargırtıları hücum ediyordu üstüme. Yastığım yemek masasına o kadar yakındı ki, çok geçmeden kulaklarım yemek sosları, Mr Peek'in karısının ve iki kızının, Mr Hill'in ve Mr Defenpost'un sesleri, fikirleri ve mazileri, ayrıca Mr Eckerd ve aktrisine dair düşünceleri ile dolmuş ve bunların hepsi kulak kirim ve bulantımla birbirine karışmıştı; öyle ki bu insanlar daha elimi sıkmadan bir hafta önce, ben onlardan bıkmıştım bile. Açlık beni ranzamdan kaldırınca, çılgınlar çılgını Mathilde'imi kamarasından çıkarken

görmekte gecikmedim; yumurta kabuğu gibi ince ve kırılgandı, üstünde yerleri süpüren gri bir etek ve sade, beyaz, yüksek yakalı *á la chinoise* bir bluz vardı. O güzelim minik kulaklarını Amerikalılara göstermek için saçlarını yukarıya kaldırıp tokalarla tutturmuştu.

Kaptan nihayet yelkeni büyültmenin güvenli olduğu hükmüne varmış ve Mr Eckerd ile güvercinleri dışında güverteye çıkma cesaretini bulanlar yalnızca benim sevgilimle annesi olmuştu. Bir kapı ağzında oturmuştum ki Mathilde'in eteği dizime değip geçti. Kokusunu duydum. Yaseminini. Beni hâlâ görmezden gelmesi katlanılır gibi değildi. Ondan böyle ayrı olmak, arzudan parladığını gördüğüm uyluklarıyla, ağzının haykıran tünelini, o gizli dişleri, o ufacık bademciği gösterecek kadar hevesle kendini bana açan ve benim sert gövdem ürperirken, yatağa çarpa çarpa "Durma" diye bağıran kadından ancak bir kanat değme mesafesi kadar ayrı düşmüş olmak dayanılmaz bir ıstıraptı; benim tuzlu sevgilim değişmişti, bir kalkan balığı kadar soğuktu şimdi.

Anneye gelince, eğer kızının kalbinde nasıl bir gizli yara açıldığını biliyorduysa da, söylemeye cesaret edemiyordu. Ve ben onun evladını ve onu sevmekten başka ne yapmıştım? Ve ben bir başka erkeğin hayalarını pörsütüp çürümüş erikler gibi yaz çimenlerinin arasına düşürecek bir şekilde Mathilde'in modeli değil miydim? Çünkü onu sınırsızca sevmiştim ve bu yüzden büyük bir mutlulukla, mağlup olmuş bir erkek gibi, suları çekilip kurumuş, aşktan ve sevmekten can verip çarşaflara serilmiş bir âşık gibi davranabilirdim.

Hem o, *Havre*'a binmiş durumdayken, hâlâ benim cömertliğimden yararlanmıyor muydu? Mösyö hangi nedenle bunca masrafa girip onu gemiye yerleştirmişti? O benim olduğu için. Onu ölesiye seviyordum. Onu yakalayıp, haşin gözlü öfkeli bir deniz kuşu gibi tiz çığlıklar atarken kıvranıp duran kızgın vücudunu parmaklıkların yukarısına kaldırıp, o yeşil camdan dalgalara çarparak mahvedebilirdim. İşte, boğuluyor orada.

Beni tanıdığını sanıyordu. O korkunç yara izlerim gözle görünmez ki. Her neyse, birtakım yeni hamiler bulmuştu bile; çok geçmeden de genç Miss Peek'in ona İngilizce öğretmekte olduğunu görmüştüm. Bu Miss Peek uzun boylu, çekici bir kızdı; parlak lepiska saçları ve bir erkeğin uzun, aheste bir yudumda içebileceği bir bardak su gibi açık, çok açık mavi gözleri vardı. İkisi, koyu ve açık, dolgun ve narin, kadın ve kız, son tabak da kırılıp son ördek kemikleri kaldırıldıktan sonra uzun süre masada kalıyor ve fenerler ileri geri sallanırken genç kız kadına İngilizce derslerinde yardımcı oluyordu. Kısacası, Fransız güzeli kendini onların gözdesi haline getirmişti ve ben, başımı yastığa gömüp kulaklarımı tıkasam bile ondan kaçıp kurtulamıyordum.

Lord Migrain, annesine sızlanmalı bir mektup yazdırdıktan sonra hizmetime daha fazla ihtiyaç duymadığından, bana sanki hiç doğmamışım gibi davranıyordu. Piç kurusu, Comtesse de Garmont'a mektubunda hakkımdaki kaba iftiraları göz önüne alındığında beni şaşırtmaması gereken bir tevazu noksanlığıyla işgal etmişti daracık kamaramızı. Ne olursa olsun, her sabah organını tam ve mağrur bir ereksiyon halinde sergilemek onu hiç rahatsız etmiyordu; o şaşırtıcı ebat, oturağına işemeyi becerene kadar küçülmüyordu. Bu kadar nahoş bir davranışı bir pansiyonda hiç görmemiştim.

Ne Mathilde'i ne de Migrain'e görmeye katlanabildiğim için geminin kıç güvertesine sığınmıştım; ama kaptanın yelkenler hakkındaki kararını her değiştirişinde ben de yer değiştirmek zorunda kalıyordum. Mathilde yağlıboyaları ve fırçalarıyla geminin en büyük cankurtaran sandalının yanına yerleşmeye kalkıştığında kamaraya çekildim. Orada Migrain beni bekliyordu; o küçük düzgün bacaklarını altına toplamıştı, o güzel elinde güzel kitabını tutuyor, omuzları güneş alması için parmaklıklı bir kafese konmuş bir incir ağacı gibi boynundan aşağı doğru çökerek kollarına akıyordu.

Güvertede Mathilde genç Miss Peek'in portresini iğrenç geçmişe ait bir tarzda, yani bir zamanlar Marie Antoinette'i bir dilim taze meyveye benzeten Elisabeth Vigée-Lebrun'ün üslubuyla yapıyordu. Bu denli utanmazca bir pohpohlama boşa gitmemiş, yeni model ve babası çok geçmeden mülkiyet şehvetiyle çıldırmıştı.

Gece uykuya dalarken Mathilde'in portreyi neden satmayacağını anlatan ve onu taparcasına sevmelerine yol açan gülünç bir İngilizce monolog duyuyordum.

Bir gün kahvaltıda ben de masadayken, Mathilde resmi Mr Peek'e hediye olarak sundu ve ben, topak topak yulaf lapamla yapayalnız ve buruk, sevgilimin yeni bir yüzüne şahit oldum. Resimlerini çizerken ve boyarken onu saatlerce seyretmiş ama müşterilerini nasıl bulabildiğini hiç düşünmemiştim. Bu konuya duyduğum ilgi, benim Mösyö ile çalışmama onun duyduğu ilgi kadar az olmuştu hep. Şimdi ise mallarından bir numuneyi nasıl da kurnazlıkla sunduğunu görüyordum. Bir zengin Amerikalıdan bir sonrakine devroluyordu o.

Onlara karşı sıcak, bana karşı soğuktu. İşkencesine dayanabilecek kadar yiğit olduğumu sanıyordum ama gerçekten çok yanılmıştım.

Onu ilk defa yalnız bulduğumda, bir kangal halatla inek kabini arasında kıstırdım. Hava henüz kararmıştı.

"Mathilde!"

Döndü, sıkılmış yumruklarını hem birbirine hem de göğüslerine bastırıyordu.

"Beni terk ettin" dedi. "Beni eski bir paçavra gibi fırlatıp attın."

"Mathilde, pantolonumu sen pencereden attın."

"Evet. Eski bir paçavra gibi" diye tekrarladı, sanki iddiasını kazanmış gibi.

"Öyleyse neden buradasın?"

"Her şeyi bırakmak zorunda kaldım. Stüdyomu, hamilerimi. Her şeyi!"

Bunu söylerken göğsümü yumrukluyordu, ondan usanınca da suratıma bir tokat aşk etti.

"Terk edilmeyeceğim" dedi.

Eteği uçuşarak aceleyle uzaklaşırken, Lord Migrain'le Mr Peek'in lombozdan baktığını gördüm. Canları cehenneme diye düşündüm. Güvertede kalıp, tuzlu rüzgârı incinmiş gururumun üzerinde hissettim ve karar verdim: Karaya çıkar çıkmaz hepsi cehennem olup gidebilirdi; çünkü bu istenmeyen son sürgünle Mösyö'ye, bir kırbaç ya da bir somun ekmek gibi çizik çizik kabarık izler bıraktığı hayatımın karşılığını ödemiş olacaktım.

Bu ağır düşünceler, cama vurarak beni içeri çağıran Lord Migrain tarafından kesintiye uğratıldı; annesine bir mektup daha dikte ettirmek istiyordu. Çok geçmeden, bunun daha önceki iki mektuptan pek de farklı olmadığı ortaya çıktı: En iyi arkadaşını kaybetmişti ve cenazede hazır bulunması engellenmişti. Ben en azından başlangıçta, tamı tamına onun söylediklerini yazıyordum ve bu bakımdan duygularının ana hatlarını elimle izliyordum. Buna rağmen, o sınıftaki Fransızların hepsiyle olduğu gibi, neler olup bittiğini anlamak zordu. Pürüzsüz, balmumu gibi yüzleri ve uzanan kollarıyla, kelimelerinin dolgun dudaklı, özenli şekillenişiyle, bu insanlar her zaman aktör gibi görünüyordu; sırasında kaba saba bir yaşlı adam olan Mösyö bile, bu allıklı pudralı hitabet tarzını benimsiyordu. Belki yeterince samimiydi ve ben şurada burada bir kelime değiştirdiğimde, bunu hainlikten ziyade haylazlıktan yapıyordum.

O gece daha sonra, yatağıma uzandım ve başka seçeneğim olmadığı için ana kabindeki Mr Peek ile Lord Migrain'in pekâlâ kendi kafamın içinde de olabilecek sohbetine kulak misafiri oldum.

PEEK: Ama efendim, sizin ülkenizde bir hizmetkârın kendi özel işinizi bilmesine izin vermek âdetten midir?

MIGRAIN: Evet, bu hizmetkâra ve işe göre değişir. Genel

olarak konuşursak, insanın davranışlarında utanılacak bir şey yoktur. Amerika'daki hizmetkârların kalitesi nasıldır? Onları Fransızlarla nasıl kıyaslardınız?

Hakkında konuştukları bendim, kendi iradesi olmayan bir şey, Paris'in saraylarından yeryüzünün haşin ıssızlığına bir tohum ya da tüy gibi savrulmuş biri.

PEEK: Ah, genellikle kalite çok düşük diyebilirim; ama ben kendi adıma, samimi duygularımı hangi milletten olursa olsun bir işçiyle paylaşmakta tereddüt ederdim.

MIGRAIN: Biz bunu onlardan biri tarafından giydirilmekten farklı görmeyiz.

PEEK: Giydirilmek mi, efendim?

MIGRAIN: Sizde âdet değil midir bu?

PEEK: Çıplak kalmak mı? Efendim, ben karımın yanında bile soyunmak istemem.

MIGRAIN: Bir hizmetkârla olduğunda buna soyunmak demeyiz.

PEEK: Peki ne dersiniz?

MIGRAIN: Giyinmek deriz.

Lord Migrain tekrar konuşmadan önce uzun bir duraklama oldu ve sonra konu giyinik bir hal aldı.

MIGRAIN: O halde avukatlar sizde çok yaygın; böyle dediniz sanırım.

PEEK: Sanırım, Avrupa'nın her yerinden çok daha fazla.

MIGRAIN: Toplumdaki yerleri ve karakterleri nasıldır?

Sonra, hani derler ya, başlarını alıp gittiler yine, bense onlardan öyle sıkılmıştım ki nihayet uyuyakaldım ve bir kez daha tarih boyunca uyuduğumu anlamamıştım; çünkü bu Lord Migrain'in Amerikalıları sorgulama çılgınlığının hemen hemen başlangıcıydı. Ertesi gün, yani *Le Havre*'dan ayrıldıktan iki hafta sonra, beni lekeli notlarının temiz bir kopyasını çıkarma işine koştu. Bunun için bana bel bağlaması bir hataydı; çünkü düzeltmeler için hiç sabrı yoktu.

Olivier

Çocukken miyoptum ama bir serçeyi her zaman kanadından vurabilirdim. Onu *göremezdim* ama yine de vurup öldürürdüm. *Havre*'ın ilk rüzgârsız kalışında, suyun üstünde yüzen bir fıçıya rastlamıştık ve çok geçmeden bir nişan tahtası olmuştu bu. Pek tabii ben kazanmıştım. Toprakları suluboya dalgaları gibi bulanık, kralı ise dans eden pervane gibi flu bir yaratık olan Miyopistan'ın bir vatandaşı olduğumu kim bilebilirdi? Les Lilas'dan çıkan sanatçıyı takip etmiştim ama *Havre*'da ortaya çıktığında, işe bakın, onu hayatımda hiç görmemiştim sanki.

Ama uşağımın göğsünü yumruklayıp yüzünü tokatladığında, kadının onun âşığı ve dolayısıyla da çağrışım yoluyla, o

muhteşem siyah saçlarına, kaymak beyazı tenine, cömert göğsüne, bu ikisini sokak içlerine kadar takip edecek kadar yakından ve haddinden fazla hayran olduğum o yaratık olması gerektiğini anladım.

Tekrar gördüğünde tanımadığı karısına yeniden âşık olan mecnun bir erkek gibi, bir defa daha büyülenmiştim; sadece o harikulade teni ve göğüsleriyle değil, kısa sürede diğer yolcuları pervasızca resmettiği portrelerle veya daha ziyade, bu faaliyeti sürdürürken yaydığı aurayla mı demeliyim? Düşündüğüm şuydu: Bu beni korkunç kederimden kurtarabilir. Ona sahip olacağım. Biliyordum ki benim sevgili Blacqueville'im bunu içtenlikle onaylardı.

Resimler hakkında hüküm veremezdim. Ama bu hiçbir anlamda engel teşkil etmiyordu. Her halükârda bana en çok hitap eden sanatlar filozofun, metafizikçinin ve iktisatçınınkilerdi. Rokoko tarzı bir tartışma çizgisini izleyebilir ve zihnimin hakiki düşünce *saraylarına* yöneldiğini keşfedebilirdim; ama dürüst olmak gerekirse bu kadının yapmaya kalkıştığı resimler, bilmediğim şeylere bağlı olarak, ya çamur birikintileri ya da güneş ışığı gibi görünüyordu.

Amerikalılar, pek de incelikli olmasını beklemediğim uzmanlıklarının düzeyi ne olursa olsun, kendilerinin onun sanatı hakkında hüküm verme kabiliyetlerinden hiç şüphe duymuyorlardı; eserlerin en yüksek kaliteye sahip olduğunu beyan ediyorlardı. Öte yandan aynı uzmanlar, onun İngilizce konuşma girişimlerini de sevimli buluyordu; oysa onun Fransızca'sını duyabilen ben, olsa olsa bir çekçek arabası kadar ahenkli sesler çıkardığını biliyordum.

Bunların hiçbirini onun bana itici geldiği imasıyla söylemiyorum; çünkü özellikle Auteuil civarında, gerek sesleri gerek kokuları bariz biçimde çiftlik avlusunu hatırlatan nice taşralı kız vardır ve bu hiç de kötü bir şey değildir çünkü benim kanım hiçbir zaman bezginliğimin en ölümcül olduğu zamanki kadar kızışmazdı: Yazları saman kokusuyla ağırlaşan hava,

meyve bahçelerinde otların arasına yayılan meyveler, dolgun, çürük şeftaliler, çiçeklere üşüşen arılar, eriyen balmumu, kovan çerçevelerinden sızıp damlayan bal...

Ve eğer (Plutarch'ın söylediği, Montaigne'in tekrarladığı gibi) Hint adalarının bir yerinde ağızları olmayan ve sadece birtakım doygun kokularla yaşayan adamlar varsa, bırakın Olivier de onların müttefikleri arasına katılsın.

Mathilde Christian adlı bu kadın, sadece bu bakımdan değil, sesinin kaba saba dokusu ile teninin ipeksi pürüzsüzlüğü arasındaki çok özel tezat nedeniyle de tapılmaya değerdi ve onun Parrot'ı dövüp suratını tokatladığını gördüğümde, ona bu ceza konusunda daha da yardımcı olabileceğimi anlamıştım.

Ertesi gün Mathilde, yeni arkadaşım Peek'i "yapmaya" hazırlanıyordu; Peek her ne kadar gururlu ve görgülü ise de, onu *bourgeois* diye yaftalamayı aklımdan bile geçirmezdim. Yani, burjuvaların kendilerinden daha iyileri taklit etme hevesiyle her zaman büründükleri kültürel "mış gibi" havalarının pek çoğu yoktu sevgili Peek'te. Edebiyat ve felsefe bahislerinde mankafanın biri olduğunu üstüne basa basa iftiharla söylerdi. Proudhon'dan ya da Elisabeth Vigée-Lebrun'dan söz ettiğimde, kim olduklarını bilmiyordu. Ve bu da, sanırım kendisini bir asil sınıfın katkısı olmadan var eden bu yeni demokrasiden bekleyeceğiniz ne ise oydu.

Kadın sanatçı, şişinip duran modelini pohpohlamak için apoletli bir ceket icat etmişti; bir kraliyet ceketi veya kraliyet ceketinin yanlış yorumlanmış bir şekliydi bu, yaldızlı kenarları ve fosforlu pembe rengi, modelin bir kılıç asilzadesi olduğu zehabına kaptırabilirdi sizi. Hakikate bir selam çakarcasına da, zavallı Peek'in yüzüne yarım yamalak, irkilmiş bir ifade vermişti, sanki adam henüz uyanmış ve varsaydığı şeyi görünce korkmuş gibi. Hiç şüphe yok ki sanatçının, hepimizi Peek'in *olmadığı şey olduğuna*, ki gayet aşikârdı bu, inandırmak dışında neyi amaçlamış olduğunu bilemezdi insan.

Bu sözüm ona *benzerlik* benim demokrasi kâbusum değil miydi? Önemli bir hanımefendi kabul edilen balıkçı kadın, asil bir Lord gibi azametle yürüyen banker? Kaçtığım kızıl pençeli mahluk bu değil miydi? Şimdi onun açık kollarına mı koşuyordum? Kamaramı uşağımla paylaşmamın öğütlendiği bir yere?

Ana kabinde, sanatçının hemen arkasında, tokalarından kurtulup serbest kalmış o güzelim saçları, o enfes beyaz boynu ve sevimli kulakları görebildiğim bir yerde dururken, sanatların çoğuna ilişkin tedirginliğimin belki de sadece miyopluğumun sonucu olmayıp, ahlaki bir endişe, *kendisi olmayan şeyi* seyretmenin tedirginliği olabileceğini düşündüm uzun uzadıya. Bu resim, eğer amatörce benzerlikleri kabul edebilirseniz, derin ve tehlikeli bir yalandı.

Çocukluğumda annemle babamın Château de Barfleur'deki küçük sahnede rol yapmalarına tanık olduğumda, annemin olmadığı şey olduğunu gördüğümde astımım tutardı; birkaç defa da annem makyajını çıkarıp da ben onu gerçekte kimse o olarak tanıyana kadar ağlayıp feryat etmiştim.

Hugo, hatta Molière hakkındaki duygularım da aynıydı: Olmayana dair bu büyük tedirginlik. O halde yağlıboya resmedilme tutkumu nasıl izah etmeliyim? O çamur gibi portresinin hayatında yaptığı en iyi *pazarlık* olduğunu beyan eden Peek tarafından kolayca (gerçi öyle değilmiş gibi yapmıştım) *ikna edilmiştim*. Değer biçmek, diyordu bana, çiftçi olmanın büyük meselesiydi. İşte bu sayede, diyordu; Amerika'da bir banker olarak böyle bir başarı kazanmıştı. Sevgili Blacqueville nasıl da güler, şaşar ve *kafa patlatırdı*; sadece bu pazarlık kavramına değil, hayatlarında tırtıllardan daha fazla safha olan Amerikalıların o cıvıltılı dünyasına da.

Portremin yapılması için kamaramın *süslenmesi* gerektiğine karar verildi. Bunun moralimi yükseltip yükseltmediğini açık yüreklilikle söyleyemem doğrusu; ama en azından müthiş heyecanlanmış *rolü oynamama* imkân tanıdı. Davam bütün

yolcularca benimsendi ve onların yardımıyla çeşit çeşit şark halıları ve ipekleri ortaya çıkarıldı, sonra da bunlar şen şakrak bir havada kıvrım kıvrım düzenlenerek sağa sola serildi. Bu sahneyi yaratmak için hiç şüphe yok ki uşak tahliye edilmeliydi ve bu eylem de *çoğunluk* tarafından alkışlarla onaylandı. Sonra, poz vermek için kaptanın koltuğuna oturmaya ikna edildim.

Sanatçının menfaatini gözeterek sırma işlemeli parlak deniz mavisi kraliyet ceketimi giydim. Bunu bir daha giymeyi tercih etmeyecektim; çünkü her ne kadar denizde Amerikalıların büyük hayranlığını toplamış olsa da, anlamıştım ki karada onların demokratik hassasiyetlerine halel getirecekti. Bu hayli istikrarsız meseleye birazdan daha çok eğileceğim ama şimdilik Mr Peek'in, üzerinde bir sorguç ile Latince bir motto bulunan bir kartviziti olduğuna ve bunun bir çiftçinin en küçük oğlu için tuhaf bir özenti anlamına geldiğine Blacqueville'in de katılacağını kaydetmek yeterli olacaktır.

Okurun kendisinin de *yapılmış* olduğu tahmininde bulunma riskini göze alamam ama hiç *oturmamış* olanlarınız için, bu deneyimi Château de Barfleur'a berberin yaptığı ziyaretlere benzetebilirim; orada tarakla makasın son derece yakın ancak masum ihtimamının tadını çıkarırken çoğu kez uyuyakalırdım.

Şüphesiz, bir erkek ressam farklı bir duygulanım uyandırırdı. Blacqueville bana resminin Proudhon tarafından yapılışını anlatmış, modele o anda yapılan işi tamamen unutturacak kadar hararetli ve cazip tartışmalardan söz etmişti.

Ressamla birlikte kamara çok sıkışıktı, dar yatakların arasındaki alan iki kilise sırası arasındakinden geniş değildi. Ressam konuşmuyor, hatta bana pek fazla da bakmıyordu; ama ben ondan başka bir şey düşünemiyordum: Eteğinin hışırdaması, bir kaş çatışla kırışan alnı, paletini birdenbire ortaya çıkarmadan önce uzun kollarını kıvırdığı daracık bluzun içindeki göğüsleri. Çok yakınımdaydı, öyle olması gerekiyordu.

Tam da mırıltıya benzemeyen bir ses çıkarıyordu. Nihayet konuştuğunda ise sesi daha derin aralıklara uzanıyor, hiç şüphe yok ki âşığının kulaklarında titreşen kadifemsi bir arenayı kapsıyordu.

Geçmiş ve gelecek, Tanrı'nın lütfuyla kaybolup gitmişti benim için. Her şeyin onun açısından tatminkâr olup olmadığını sordum.

Kaşlarını çatarak kendisinin, sanki bir loncanın kuralları çerçevesinde, asla, kesinlikle de bu kaba boyalarla, tatmin *olmaması gereken* biri olduğunu beyan etti. İnsan bunlarla nasıl resim yapabilirdi, bilmiyordu. Okyanusa fırlatılıp atılmaya müstahaktılar ama o yine de direniyordu ve bana taşra panayırlarında görülen, ellerindekini satmayı hiç umursamazmış gibi davranan tipleri hatırlatıyordu.

Hafiften yasemin kokuyordu. Bunu ona söyledim. Uzanıp saçıma dokundu, alnımdaki bir bukleyi azıcık yana çekti, sonra kaşlarını çatmayı sürdürerek fırçasının ucunu farklı renklerde tozlara batırdı; umduğumuz gibi sadece birine veya öbürüne değil, şundan buna, bundan bir sonrakine... Arka bacaklarıyla polen toplayıp hızlı daireler çizerek uçan bir arı hafifliğiyle dolaşıyordu. Sanki hangi renge ihtiyaç duyduğuna karar veremeyen ama her birinden mutlaka bir tadımlık almak isteyen modern bir şehvet düşkünüydü. Neler olup bittiğini sadece tahmin edebilirim: üç dört hızlı fırça darbesiyle özgür havanın saçlarımın çevresinde dolaşmasına izin veren saydam bir mavilik, yanağımda o sıcak satenimsi parıltı, yaşlarla dolan gözlerimin altına, kızıl kahveyle yanık pas sarısını karıştırarak düşürdüğü derin gölge. Yemin ederim ki gerçek fırçayı gözkapaklarımın altında hissettim.

Tuvalin üstünde olup bitenler için boşuna zaman harcamayacaktım. Diğer duyularımda olup bitenler ise beni sarhoş etmişti. Saatler leziz bir akışla geçerken, onun alnında ve göğüslerinin arasındaki o yerde ter damlacıkları birikiyordu. Gözlerinde bu dünyaya ait olmayan bir parıltıyla çalışıyor, be-

deni ufak kasılmalarla sarsılıyor ve sonra yatışarak kendini ağıt yakarcasına uzun, yavaş fırça darbelerine bırakıyordu.

Yeni arkadaşlarım arasındaki bağnaz eğilimlerin yüzü suyu hürmetine, kamaranın kapısını aralık bırakmıştım ve şimdi bu hassasiyetim için pişmanlık duyuyordum. Onu, sanki Adem'in günahkâr tenini *yaratan* bu fırçanın ta kendisiymiş gibi hissediyordum ve genellikle suskun olmasına, yüzünde de biraz tenezzül ifadesi taşımasına rağmen, üzerimde yoğunlaşmış haliyle son derece albeniliydi ve eliyle saçıma dokunmasından ya da çenemi tutup hafifçe indirmesinden hiçbir şekilde rahatsızlık duymuyordum. O güzelim minik tasvip seslerinin tadını neden çıkarmayacaktım ki?

Ancak güneş ufukta alçaldığında, bütün gün yemek yememiş olduğumun farkına vardım. Bunun yerine onun kokusu ve kendi arzumla beslenmiştim; fırçası şimdi çoraplarımda öyle ısrarla dolaşıyordu ki, hayvansı tabiatım gözünden kaçmış olamazdı. Hava aniden bastıran terebentin kokusuyla ağırlaşmış gibiydi; katlanmış bir bezi açıp tuvalin üzerine örttü. Gözümü yakaladı ve öylece tuttu.

Ona fiyatını sordum ve eğer bu bir *double entente** idiyse, bir tek onun anlaması içindi.

Birdenbire güldü, sonra boyayla kirlenmiş eliyle ağzını örttü. Ve sonra, ne niyet taşıdığını anlamadığım küçük bir reverans yapıp, katlanmış bir kâğıt parçası çıkardı. Bunun bir banka ödeme emri olduğunu fark edince hayal kırıklığına uğradım. Ancak o zaman, bakışlarımı yukarı kaldırıp gözünde bir an belirip kaybolan afacan ışıltıyı gördüğümde, bir düşünce öyle ani bir rüzgâr gibi geldi ki heyecanım şiddetle sönüp gitti.

Tanrım yardım et bana, diye düşündüm, tam bir aptal gibi hareket etmiştim. Paris'ten ayrılmanın büyük telaşı içinde finansal enstrümanların ayarlanmasını annemle babama bırakmıştım. Şimdi neredeydiler? Ne idi onlar? Bir gemide meteliksiz uyanmıştım.

* Çift anlamlı lastikli söz. (ç.n.)

Parrot

Lord Cenapları'nın yeleğinde veya pantolonunda saklı, hileli bir saat vardı ve o şimdi gece yarısını çalmıştı. Onu neyin çaldırdığını bilmiyordum ama İngiliz beyefendilerinin de aynen böyle yaptığını görmüştüm. Kendi malikânelerinde derin matemdedirler; ama bir de onları ekvatorun aşağısına koymaya görün, bir düğündeki Yahudiler gibi dizlerini kaldırarak, ellerini sallayarak, olmayan bileziklerini tıngırdatarak, oynak bir dansa kaptırırlar kendilerini. Lord Migrain'in gemideki hali de böyleydi; denizin üstünde yüzen fıçılara tabancayla ateş ediyordu. Amerikalılar da ortalığı sakinleştirmekten uzaktı. Kazanmanın bir asilzade için ne demek olduğunu görmüş ve onun zaferini kibarca sağlama almışlardı. Ne zaman ki

ebediyet kadar uzun bir süre sonra, fıçı denizin üstünde paramparça yüzer hale geldi, o da kutlamak için hepsine şampanya ısmarladı.

Bana karşı ise buz gibi bir efendiyi oynuyordu; belki de Monsieur de Tilbot'ya hayatımı borçlu olmakla birlikte kendimi köle olarak satmamış olduğumu anlamıyordu. Özgür bir adamdım ben, işareti Migrain'den alıp bana pislik gibi davranan şu banker ve tüccarların hepsinden daha Amerikalıydım. İnsancıl bulduğum yegâne iki yolcu Mr Eckerd ile şarkıcısıydı. İkisi de birbirinin dilini bilmiyordu, dolayısıyla o noktada yapmam gereken epey şey vardı.

Önceleri yeni arkadaşlarımla vist oynayacak birkaç boş saatim oluyordu; ama çok geçmeden el çabukluğu marifet olmaya başladı. Migrain ansızın Amerikalılar hakkında *kapsamlı bir kitap* yazacağını haykırdı. Onların hayatında gördüğü en ilginç mahluklar olduğunu yüksek perdeden beyan etti. Aslında ne düşündüğünü tahmin etmek zordu; ama onlarla birer birer mülakat yapmaya başladı. Sanki bu tarımla ilgili bir durumdu ve her birinin ağırlığını, dişlerini, soyunu sopunu soruşturmalı, kimin beyefendi kimin sıradan bir kadın olduğunu bilmeliydi; bunların hepsini de defterine kaydediyordu. O bitirdiğinde de, kargacık burgacık el yazısını temize çekerek günlüğüne yazmak ve her durumda güvenlik amacıyla Fransa'ya gönderilmek üzere bir karbon kopya çıkarmak da benim önemli ayrıcalığımdı. O mütecessis annesinin, kendisini bebeğinin güvenliği konusunda korkutacak bir şey bulmuş olmasına ihtimal vermiyorum. Aslında o uzun ve sıkıcı yazıları okumaya katlanabiliyor mu diye de merak ediyordum. Hatta acaba, bir bölümü daha sonra o meşhur kitaba girecek olan o hayli uzun konuşmaya, hani o çok sofu çivi imalatçısının Fransız Hükümet Temsilcisi'nden Fransa'yı doğal durumunda, yani her toprak parçasının onu işleyecek cesareti olan herkese açık olacağı bir durumda hayal etmesini istediği konuşmaya, tahammül edebilecek kadar *meraklı* mıydı?

"Herkese yetecek kadar olduğunda" diyordu çivi imalatçısı, "hükümete gerek yoktur."

"Ama ya yoksullar?"

"Çalışmaya hazır olan hiç kimse yoksul olamaz."

Büyük adam gece yarısı kulağımın dibinde işiyordu. Şikâyet etmiyordum. Giyinip kuşanıp kasım kasım kasılıyordu. Ben kendi rolümü oynuyordum. Ama ne zaman ki Mathilde'de gözü olduğunu gördüm, onun göğsüne çöküp ağzını pislikle doldurmayı düşündüm.

Cingöz bir küçük kızdı benim Tildy'm. Peek'in kızının resmini yaparken kimse onunla pek fazla ilgilenmemişti. Mr Peek'e sıra gelene kadar bir hayran kitlesine sahip olmuştu. Hayranlarının en başında Lord Migrain vardı ve bir kadını seven bir erkek için bu cilveleşmenin gözlerinin önünde cereyan etmesi korkunç bir şeydi. Ne kadar kaçsam da, yastığımı kulaklarıma bastırsam da faydası yoktu; artık o ikisi sürekli muhabbetteydi ve nihayet dans bittiğinde, adam portresinin yapılmasına gönülsüzce razı olduğunda ve onlar benim kendi lanet kamaramda işe başladığında, ıstıraptan kıvranıyordum.

Onları yalnız bırakıyordum. İskambil oynuyordum. Ama Tanrı aşkına, o zaman da kendileriyle ilgilenmem için ısrar ediyorlardı.

"*Garçon*" diye bağırdı.

Bu emirle kendi kamarama girmek, yağ ve terebentini, aşkımızın, gecelerimizin, günlerimizin parfümünü içime çekmek zorunda kaldım. Mathilde kamaranın uzak köşesinde duruyor ve fırçasını yıkıyormuş gibi yapıyordu. Ona bakamadım.

Lord Migrain sıska vücudunu sandalyesinde büküp çevirerek bana kahrolası cüzdanını bavula koyup koymadığını sordu. Tanrı seni kahretsin, diye düşündüm.

"Hayır, efendim" dedim, "cüzdan yok, efendim." Doğruydu bu.

"Ufak para yok mu, Mösyö? Nakit yok mu?"

Soğukkanlı efendiyi oynuyordu ama heyecandan sesi titriyordu. Amerikan bankalarıyla ne tür anlaşmalar yaptığını sorarak bıçağı kanırttım.

"Anlaşmalar mı?" Öldürücü bakışımla karşılaştığında yanakları kızardı. "Anlaşmaları Comtesse de Garmont yaptı. Onu duydunuz. Israrlıydı bunda."

"Sanıyorum istiyordu, evet. Ama bunu yaptığını hiç görmedim."

Gözlerimi kaçırmadım ve ona Bank of New York'a takdim mektuplarını yazanın Mösyö'nün *secrétaire*'i, yani ben olduğumu söylemedim; onların tam nerede olduğunu elbette biliyordum.

Sandıkların arasında bir finansal *enstrüman* arayacaksam, dedim ona, kamara boşaltılmalı. İkisi de dışarı çıkmalı. Ya da olmazsa, dedim, başka bir gün arayabilirim.

"Şimdi" diye dayattı.

Mathilde böylece tahliye edilmiş oldu. Yanımdan geçmekte zorlanınca bir vakitlerin o aşina kalçasıyla vahşice vurdu bana.

Boyaları, halıları, kıvrım kıvrım kumaşları birer birer kaldırdım. Bu bir zevkti neredeyse. Kapıyı kapattım. Tek başıma oturdum. Mathilde'in kokusunu teneffüs ettim ve o kadar az teselli buldum ki, o lanet mali belgeleri hemen bir saat içinde ortaya çıkardım.

Sonra Mathilde Christian adına 20 dolarlık bir ödeme emri hazırlama görevi verildi bana. Bu iş de bittiğinde bahşiş olarak verilen romu birlikte içmek üzere Yahudi ve şantözüne götürdüm; üçümüz onu yudum yudum aramızda bölüştük. Mr Eckerd'in, benim aheste tercümemin yardımıyla, Miss Desclée'nin bir şarkıcı olmadığını nihayet keşfetmesi de bu alışveriş esnasında oldu. Görünüşe bakılırsa bir manifaturacı olan Nîmes'li bir meslektaşının tavsiyesine güvenmişti ve ancak ben konuşmalarını tercüme ederken, Miss Desclée'nin bir trajedi oyuncusu olduğu meydana çıktı.

"Şarkıcı değil mi?"

"Hayır, Mösyö" dedi genç kadın vakarla ve bunun böyle olduğunu son derece inandırıcı bir şekilde gözler önüne serdi.

Başka bir adam olsa bu yanlışlığı duyunca çılgına dönerdi; ama Eckerd o tuhaf saçlarını tarayıp bir an düşündü ve daha ben bir sonraki üç yudumu dağıtmadan, tamamen yepyeni bir prodüksiyona karar vermişti: New York halkının bala üşüşen arılar gibi geleceğine yemin ettiği bir İhtilal dramı olacaktı bu. Bu hikâyeyi bana anlattı, ben de Miss Desclée'ye tercüme ettim. Kadın büyük bir ciddiyetle dinlerken, solgun ve durgun gözlerinde sahnedeki aktör arkadaşlarına şüphesiz yararı dokunan, güvertede ise tam anlamıyla sinir bozan bir gerilimle gözlerimin içine bakıyordu.

Hikâyenin ne olduğunu tam bilemiyorum, unuttuğum için şanslısınız; ama o safhada Charlotte Corday ve belli bir kontes ile ilgiliydi. Miss Desclée her iki karakteri de oynayıp oynayamayacağını sordu.

Eckerd bunun tam da oyun yazarının tasavvur ettiği şey olduğunu ve kostüm değiştirmeler her gece tekrarlanan bir bela olacak olsa da oyunun çekiciliğinin yarı yarıya bundan kaynaklandığını ilan etti.

Tercüme ederken olayı yanlış anlatmak istemediğim için Eckerd'e bu iki karakterin sahnede asla birlikte olmayacağını mı söylediğini sordum.

"Asla" diye haykırdı.

"Bir defa bile mi?"

"Hiçbir zaman."

Bunu Miss Desclée'ye bildirdim, o da başını büyük bir ciddiyetle eğdi ve onun bu teklif üzerinde resmen durduğunu anladım.

Sadece sessizliği bozmak için, Mr Eckerd'e oyunları baştan sona kafasında taşıyacak kadar iyi bir hafızası mı olduğunu sordum.

Bana acıyarak baktı; gülümsüyor ve romunu öyle bir yudumluyordu ki altdudağı bir erik gibi ıslak ıslak parlıyordu.

Kadehini güverteye bırakıp o kocaman, kaba saba ellerini havaya kaldırdı. Haham olan erkek kardeşiydi asıl allame olan. Kendisi hiçbir şey hatırlayamazdı, dediğine göre; ama duruma uyacak oyunu kesinlikle yazabilir ve sağ kalan güvercinlerini bu haberle salmak için zamanında bitirebilirdi.

"Bu nasıl mümkün olur?"

"Burası Amerika" dedi. "İnanın bana."

Vakur aktrisi düşündüm; başına gelecekleri tamı tamına anlayıp anlamadığını merak ediyordum.

"Öyleyse Fransızca olacak?"

"Amerika'da İngilizce konuşulur" dedi Eckerd; kendi aksanı adamakıllı koyuydu. "O operacı. Onların şarkıyı söylemek için tek kelimeyi anlaması gerekmez."

"Ama o operacı değil ki."

"Her neyse" dedi. "Ben yazacağım. O da öğrenecek."

"Ama bunu nasıl bilebilirsiniz?"

"Benim için" dedi üstüne basa basa, "repliklerini öğrenecek."

"*Monsieur*" diye nihayet konuştu trajedi oyuncusu. "*Je suis presque certaine d'accepter avec plaisir.*"

"Bunu yapacak" dedim ve o saatten itibaren umumun görüş alanından çıktılar ve böylece zihnimi bağırsaklarımın içindeki sıçandan uzaklaştırabilecek tek şeyi de çekip almış oldular. Bunun üzerine, içtim, tabii aşırı miktarda, ta ki düşmanımı sıkıştırmam gerektiğine ikna olana kadar.

Kamaramın kapısını sertçe çekip açtım. Söz konusu şahıs orada olmadığı için ona vurmam gerekmedi. Kraliyet ceketinin sandalyenin üzerine bırakılmış olduğunu gördüm; nakışların öğle sonrası ışığında parıldayışı iticiydi. Tuvali sorarsanız, hem portreyi hem de üstündeki örtüyü zapt edip aldım. Gerisine dokunmadım. Ana kabine döndüğümde o azametli Mr Peek ile küçük sıska kızlarını gördüm. Migrain bir masada oturmuş, şarabını yudumluyordu. Bana el salladı. Kendimi güverteye atıp geminin kıç tarafına yöneldim. Orada Eckerd'in

ayakta dikildiğini, Miss Desclée'nin ise ağladığını gördüm. Sancak tarafına geçmek için yüksek bir halat kangalının üstünden atladım ve orada hem tuvali hem de örtüyü denize fırlatmanın o harikulade sarhoşça hazzını yaşadım.

Portreyi hiç görmedim. Kıpırtısız suyun üzerinden uçup arka üstü düştü. Örtü bir an havaya yükseldi, sonra aşağıya doğru dalgalanarak indi ve çekip gitmesi iki hafta sürecek bir gölge bıraktı. Yani, kendimi alenen bir deli konumuna sokmuştum. Bu cinnetin sonucu olarak Migrain umumi izinle, portresi için kapısı yüzüme kilitli vaziyette poz vermeye başladı. Onları düşünmeye katlanamıyor, bir delinin berraklığıyla tam ne yaptıklarını ve onu yaparken nasıl göründüklerini biliyordum. Geceleri de rüyalarımın domuz bağırsağı içinde onların o iğrenç, hayali birleşmesiyle, o kirli günün, yağın, terebentinin ağır boğucu havasında uyumak zorundaydım.

II

Piggott'ların matbaa işçileri Fransız İhtilali'nin fazlasıyla duygusal destekçileriydiler ve benim karınca ezmez babam bile Marie Antoinette için bir damla gözyaşı dökmezdi; ama ben bunu ilk duyduğumda çocuktum ve bu yüzden anne babaları bıçağın önünde eğilmek zorunda bırakılan bütün çocuklar için gizli gizli ağlardım. Ama Lord Migrain'e gelince, onun kuş beyinli kafasını memnuniyetle o pencereye sokup, eski tabirle *öbür tarafı* görmesine izin verirdim.

Beni kamaramızda oturtup sanki bir sirk köpeğiymişim gibi, soğuk bir tavırla söylediklerini yazdırıyordu ve bu bana acı da verecekse, daha iyi ya, isabet!

Sevgili Anneciğim, dedi bana, ben de bunu yazdım.

Sevgili Anneciğim, daha önceki mektubum Calais'ye giden bir hızlı tekneye verilmişti. Sanırım, şimdiye kadar sevgili rue Saint-Dominique'e varmış olmalı. Sizi kendi dairenizde, Paris'in gün ışığı yazı masanızın balrengi dokusuna dimdik

vururken, babama o sodayı da getiren Amerikalının vermiş olduğu gümüş bıçakla zarfı açarken görür gibiyim. Dünyanın mutlu bir yer olabileceğini düşünürken açtığımız o pembe şişeyi hiç unutmadım.

Sevgili Annem, size ilk yazdığımda kederden çıldırmış halde olduğumu anlamışsınızdır ve gerçekten, her ne kadar *ortama uymanın* en doğrusu olduğuna hükmetsem de hâlâ ruhumun yarısının parçalanıp gittiğini hissediyorum. Sanırım, dullar da böyle acı çekiyor olmalı. En zalimce ıstırap, kederin bıçak gibi saplanması değil de unutkanlık anları. Günde bin defa insan, "Ah bunu Blacqueville'e anlatmalıyım" diye düşünüyor ve sonra, o anda, arkadaşım bir defa daha ölüyor. Babamın benim namıma talep ettiği araştırma görevini yerine getirmek için elimden geleni yapacağım. Nüfuzunu kullandığınız kişilerin gözünde Blacqueville'in hatırasına leke sürmeyeceğime inanıyorum. Yüz kızartıcı bir durum olmadan sürgün imkânı bahş edilmesi hiç de küçük bir şey değil. Marquis de Talbot'nun karakteri ve sizin onun üzerindeki kudretiniz hakkında ne düşünürsem düşüneyim, sadakat ve gayretim konusunda yeni hükümeti tatmin edecek dürüst ve titiz bir rapor yazacağımdan emin olabilirsiniz.

Şu an için, dedi (ben de yazdım), sorgulayacağım hiçbir cezaevi ve panoptikon* yok ve çalışmamın konusu kaçınılmaz olarak çevremdeki mahluklar; prangaya vurulmuş mahkûmlar değil, özgür Amerikalılar... İtiraf etmeliyim ki anneciğim, onların ülkesi benim ilgimi çekiyor; çünkü her ne kadar biz ikimiz bunu istemesek de, Fransa'nın geleceği onların tecrübesinden etkilenecek ve demokrasi dalgası başımızın üzerinde kırıldığında, onun ağırlığıyla parçalanmak yerine onu kendi amaçlarımıza göre nasıl eğip bükeceğimizi bilmek en iyisi olacaktır.

Ahbaplarım, dedi (ben de yazdım), her şeyin ötesinde sevimli insanlar; ama şimdiden belli ki Amerikalılar milli guru-

* Hücreleri gözlemcilere bakan dairevi hapishane. (ç.n.)

ru bütünüyle fazla ileri götürüyor. Onların ağzından ülkeleri hakkında en ufak olumsuz gerçeği bile almak mümkün müdür, şüpheliyim doğrusu. Çoğu, basiretsizce ve yabancılara nahoş gelen bir saldırganlıkla, ülkesiyle böbürleniyor ve pek az zekâ pırıltısı sergiliyor. Genellikle, bana öyle geliyor ki büyük şeyler görmeye alışık olmayan insanlar gibi büyütüyorlar nesneleri. Bunlar da, bildiğiniz gibi, seyahat edenler, yani bu demokrasinin üstün sınıfları. Bu son cümleyi okuyunca bunun pek de doğru olmadığını görüyorum. Bir yanlış anlaşma sonucu sözleşme yaptığı bir aktrisle beraber olan berbat bir Yahudi var burada ve bu ikisi güvertede sürekli prova yapıyor. Besbelli ki bu bir trajedi; çünkü Yahudi hep hınçlı, aktris ise kederli görünüyor. Bir de benim toplum dışında kalan o korkunç İngiliz uşağım var, ki onun da bu kaligrafi dışında bağışlatıcı bir özelliği yok. Bu boş hünerle hem zekâyı hem bilgiyi kopyalamayı beceriyor. (Lakabının Parrot olduğunu söylesem inanmazsınız.) Gözlerinizin önünde duran, onun el işi. Bu zarif telkâri işin arkasında bizzat oğlunuzun, kendi el yazısı asil kanıyla çelişen o isli, lekeli Olivier'nizin olduğunu düşünmek ne tuhaf.

O söyledi, ben yazdım: Gemide çok sayıda Amerikalı kız var ve eğer vatanlarındaki kız kardeşlerini temsil ediyorlarsa, ülke genellikle neşeden yoksun olmalı diyebilirim; çünkü bunların her biri, dik omuzlarından o tuhaf, bükülmez kollarına kadar, her şeyiyle kişisel bir sakınmayı dışa vuruyor.

Seni gidi küçük tavşan götü, dedim içimden.

O söyledi, ben yazdım: Bunlar flört etmiyor ve her ne kadar yeni Üniteryen mezhebine bağlı ve dolayısıyla gayet modern olduklarına inansam da, dans ettiklerinde gemide Püritenlerin hayaletlerini hissediyor insan. İlgi uyandıran bir başka genç kadın var ama hiçbir bakımdan evliliğe uygun bir aday değil; yani lütfen o uzun saplı gözlüğünüzü o yöne doğru kaldırmayın. O bir Fransız kadını, bir portre ressamı.

Bir Fransız kadını, dedi ağır ağır. Ben de yazdım: Marsil-

ya'nın o kaba, çakıllı şivesiyle konuşan bir kadın. Gemiye pipo içen yaşlı annesiyle bindi; annesi yün şalı ve daima burnuna erişme çabası içindeki çenesiyle hakikaten *à la* Victor Hugo bir kocakarı.

Bu kadına dair en umulmadık şey, Anneciğim dedi, Lord Çivi de Tıknefes, Lord Züppevakvak, en umulmadık şey, diye yazdım, onun birçok dostumuzun kabul salonlarında bulunmuş olması... Eminim ki yaptığı portrelerden en az bir tanesini görmüşsünüzdür. Komşumuz Catherine de Castille'inkini kastediyorum, diye yazdım, hani dükün antreye astığı şu resim... Yanlış hatırlamıyorsam, böylece adamın yeni karısı, ilk karısının eski arkadaşlarının eve girerken göreceği ilk kişi olacaktı.

Her ne kadar hâlâ bitmemiş olduğunu düşünseniz de, Anneciğim, sizin o portreyi her zaman çok beğendiğinizi biliyorum.

Yazıyordum: İşte bu kişi, benim de iki portremi yaptı; ama birincisi sarhoş bir anında İngiliz uşak tarafından çalındı.

Düşünüyordum: Dinlememeliyim. En kötüsünü biliyorum ama duymaya katlanamam.

Her neyse, dedi, tekrar poz vermek zorunda kaldık. "Tekrar *gaz vermek*" diye yazdım.

Dedi ki: Bunun ne kadar usandırıcı olduğunu bilirsiniz, Maman. Sizin üç defa poz verme sıkıntınızı ve bunun sadece sohbetle hafifletilebildiğine dair anlattığınız hikâyeleri hatırlıyorum. Benim küçük Marsilyalım pek tabii dinimizin önemli meselelerini tartışamaz ya da sevgili Bébé'mizin Jansenist eğilimlerini eleştiremezdi; ama yine de nasıl başarılı olduğumuzu göreceksiniz.

Yazdım.

O çok sıradan kamaramda, sizin bir hizmetkâra bile vermeyeceğiniz kadar ufak bir odada, en harikulade olaylar cereyan etti ve ben de şimdi size onları anlatacağım.

Düşünüyordum: Anlatacaksın, küçük Çivi de Tıknefes.

Ama ben daha iyisini anlatacağım ona. Ona birlikte anlatacağız: Anne, diye yazdım, filozofun *İtiraflar*'ına olan tiksintimi paylaştığını biliyorum ve ikimizin de okumak istediğimiz son şey, Jean-Jacques Rousseau'nun Madame de Warrens'ın kollarındaki başarısızlıklarının genel mahcubiyetidir. Benim anlatacaklarım, sizinle aynı odada, evde, hatta kıtada olsaydık asla anlatamayacağım şeyler olsa da, en ufak bir başarısızlık unsuru barındırmıyor.

Bunu size göndereceğimden şüpheliyim, diye yazdım; çünkü bir oğul, o biricik tatlı, namuslu annesine, açıkça dile getirilmiş hiçbir davet olmadan, samur fırçasını tam da erkekliğinin üstünde gezdirip, böylece sanırım eskilerin deyişiyle "haz incilerini" yaratan bir genç kadının en mahrem giysilerini çıkardığını nasıl anlatabilir?

Sevgili Anneciğim, diye yazdım, onu *düzdüm*.

Başımı kaldırınca Lord Migrain'in dik dik bana baktığını gördüm. Canın cehenneme, diye düşündüm. Onu yere yatırdım, diye yazdım; ve hediyenin ambalajı tamamen açıldığında, ranzaların arasındaki dar alana sığmayı reddeden hevesli bir partner, bir Marsilya hayvanı buldum. Nasıl da berelenmiş olmalı, Maman. Bütün işi üstlenmek için öyle mücadele etti ki... Ama ben buna razı olmayacaktım, o da pişman olmadı zaten ve öylesine bir zevki ana kabinin o kadar yakınında yaşıyordu ki o lanet yastığa dişlerini geçirmek zorunda kaldı. Yemin ederim ki onu parçalamıştı çünkü güneş ışığında uçuşan tüyler vardı.

Lord Migrain başını yana eğmiş, kalemimin durmasını bekliyordu.

Ben yazıyordum.

Ve bütün bunlar olup biterken, Sevgili Anneciğim, ancak yarım metre ötede Püritenler vist oynuyordu. Bunları size, Olivier'nin annesine uşak yazıyor, Kontes. Sizin küçük Migrain'iniz hayal ettiğiniz kişi değil, diye yazdım. Alçağın biri o. Benim aşkımı çaldı. Kalbimi kırdı. Ve size bu haberi, şimdi ve

gelecekte kendimi size sevgi dolu oğlunuz olarak tanıtacak olan el yazısıyla gönderiyorum.

Adieu, Sevgili Anneciğim. Rüzgâr batıdan esiyor.

Daha sonra onun zarfına boş sayfalar koydum ve kendi çılgınlığımı da onun karbon kopyasını da lime lime edip havaya saldım; ama o kelimeler, kendimden başka kimsenin yaratmadığı o zalim nesneler, kum taneleri gibi acıta acıta kalbime sürtünmeye devam ettiler.

III

Çılgın bir kadın için mükemmel bir âşık olduğumu söyleyebilirdiniz; itiraf ediyorum ki o gölgeli dirilik, o ani şehvet nöbetleri, döner merdivenler, bir fırtınanın dağdağasında kartalların kanatlarını kırabilecek şiddetli girdaplar cezp ediyordu beni. O tür beni hiçbir zaman korkutmadı; gerçi belki korkutmalıydı. Onların keder havuzlarının fazla derinlerinden mi içmiştim?

Mathilde ve ben ilk defa, Mösyö'nün *petite maison*'undaki duvar resmiyle ilgilenmek üzere gönderildiği zaman tanışmıştık. Aralık ayında hep olduğu gibi, Paris gri ve ıslaktı. O burada, ayaklarında üç çift kalın çorap, omuzlarından habire kayan koyun postundan bir şalla, Cupid'in ayaklarının çok kötü yapılmış küçültmesini hale yola koymaya girişmişti; aslında ona ait bir hata değildi bu ama fırçasıyla dokunduğu anda onu kabullenmişti.

Cupid, pek tabii birçok erkeğin *petite maison*'unda temel bir motifti ve söz konusu Cupid, Linnaeus'a ve yaşlı adamın tasnif ve vaftiz etmiş olduğu, müstehcenliği çağrıştıran bütün çiçek ve böceklere bağlılığını ifade ediyordu; bu resimdekiler, hayali ve sahici karışımı bitkiler ekili bir bahçedeki tıka basa dolu, skandal kırmızısı yusufçuklardı.

Mathilde kendisine bu görevin verilmesine memnun olmamıştı. Her şeyden önce, hata onun hocasınındı. İkincisi, o çiz-

gilerde değil renklerde yetenekliydi. Üçüncüsü, kimse bunu asla tahmin edemezdi ama incelenip yargılandığını hissediyordu. Benim tarafımdan! Ben de kendi adıma, onun bana bir angut ve cahil olduğumu düşünerek tepeden baktığını varsayıyordum.

Böylece çabalayıp duruyordu; bu deforme ayaktan sorumlu olmaktan acı çekecek kadar utanç duyuyordu. Onu düzeltmeyi başaramamasından tüm kadın milletinin sorumlu tutulacağını sanıyordu. Orada öyle oturup, yanakları solgun elma renginde, biçimli üstdudağında belli belirsiz bir karakalem bulaşığı, duvara öfkeyle bakıyordu.

Mösyö, Antwerp'te gelmiş geçmiş en aristokrat kitapçı rolünü oynarken, alacaklılarını yatıştırma görevi de bana kalmıştı. Her zaman son derece karmaşık olan ve asla, asla aceleye getirilmemesi gereken bir işti bu. Miktarlar çoğu kez tartışmalıydı ve imzası bile hafife alınmamalıydı; bu bakımdan nakit havalesini kolaylaştırmak ve sair işler için her gün bankerler ve sarraflarla toplantılar yapıyordum.

Kısacası, Mathilde'in sandığı gibi bir kapı uşağı değildim ben. Ama bu intibayı nasıl düzeltebilirdim? *Lütfen matmazel, gelip gravürlerime bakar mısınız?*

Bir sanatçı olarak şüphesiz onun seviyesinde değildim; ama Dük de Tilbot'nun kütüphanesinden kalan parçalar arasında Mantegna'nın *Camera delgi sposi*'si tarzında yapılmış ve bana o kadim küçültme sanatında eğitmenlik yapmış bir oyma baskı vardı. Bu sayede onun şu anki mücadelesine neredeyse eğitimli bir gözle tanık olabiliyordum.

Ve tabii, onu çok güzel buluyordum ve bana ne kadar soğuk davranıyorsa, ben de tamı tamına kim olduğumu görmesi için onu o kadar zorlamak istiyordum. Nihayet anladığı zaman da, küstahlığı için cezalandıracaktım onu.

İkinci gün tekrar geldiğinde, kapının kilidini açık buldu. Sandalyesine otururken bir anda Cupid'in minik okuyla vurulmuş gibi kalakaldı; orada, ayağın olması gerektiği şekilde

mürekkepli kalemle yapılmış çok güzel bir çizimini görmüştü. Hiçbir mesaj yoktu ama anlam gayet açıktı. "İşte" diyordu. "Bak."

Ben bütün dikkatimle Mösyö'nün hesap defterlerine bakıyormuş gibi yapıyordum.

"Kim yaptı bunu?" diye talepkâr bir tonda sordu nihayet.

"Bir ressam, sanırım."

Başını yana eğdi, sanki gülümseyecek gibi oldu, resmimi buruşturdu, sonra onu gayet düzgün bir şekilde masamın üstüne koydu; adımları uzaklaşırken kâğıt yavaş yavaş bir çiçek gibi açıldı.

İki saat sonra duvar resminin onarımı tamamlanmıştı. Ve tabii o zaman mesele artık çizgi ya da perspektif değil, onun dokunduğu her şeyin her köşesinden gelen ışık ve ruhtu. En kasvetli kahverenginin altında bile, seyretmekten usanmayacağınız bir ateş yanıyordu.

Mathilde tuvallerine, eserleri kendi imzalayan hocasının asla yaklaşamayacağı bir şey getiriyordu. Ateşli bir kırmızıya güç kazandırmak için baz olarak açık bir ton, belki sarımsı beyaz kullanırdı. Ya da daha serin bir kırmızının altına yeşilimsi bir beyaz koyup güçlü renkte bir kat şeffaf boya çekerdi üstüne. Bu kaplama boyalarını gerektirdiği yerde kısmen siler ya da bitişik alanlardaki her türden renkle karıştırırdı. Böylece, gözü tekrar tekrar çelen ve hiç yormayan bir muamma çağrışımı yaratırdı.

İki yıl sonra *Havre*'daki kamaramızda Olivier de Garmont'un resmini yaptığında en kayda değer şey, bu işe saldırmasının hızı değil –karaya çıkmadan önce biriktirecek pek çok müşterisi vardı– büyük bir telaş içinde çalışırken parlak, ışıltılı bir mücevher yaratmış olmasıydı. Lord Migrain'in ceketinin ve nakışlarının, teninin, hatta arkasında dalga dalga dökülen açık mavi ipek kumaşın öyle ışıltılı bir canlılığı vardı ki, eğer çılgınca bir kıskançlığa kapılmışsanız, modelini bütün kalbiyle sevdiğini düşünürdünüz ressamın.

Eser tamamlandığında Lord Cenapları ana kabinde, okuyormuş ya da, daha beteri, yazıyormuş gibi yaparak oturuyordu; ama ben, o dişi şeytan tüm enerjisini ondan çekip götürürken, kendi arzusunun kancasında kıvranıp durduğunu gayet açık görebiliyordum. Böylece büyük Fransız âşık, karanlıklar içine savrulmuştu. Sonra Mathilde, tüm o çılgın sapkınlığı içinde, teveccühünün odağı olarak Mr Eckerd'i seçti. Amerikalıların kendisine nasıl da âşık olduğunun, *yapılmak* için nasıl da yaygara kopardıklarının hiç önemi yoktu; o, defterini ana masanın üstüne bırakmaktan fazlasını yapmayacak ve böylece bir portre isteyen herkes adresini oraya bırakabilecek, o da New York'tayken onları ziyaret edecekti.

Belki Migrain'in çekeceği ıstırabı kendi cehaleti azaltıyordu. Oysa ben, Mathilde'in onun hakkında tam ne düşündüğünü anlıyor, bunu o ten tene, derinden yakınlığımız dolayısıyla biliyordum. Mathilde kendi kendinden tiksiniyordu. Aristokrasiye yönelik bir öfkeyle yanıp tutuşuyordu ve her ne kadar hayatta kısmetine düşen onları pohpohlamak olsa da, her ne kadar güvenliği buna bağlı olsa da, bu aynı zamanda onu hasta ediyordu. Bir portreyi tamamlar tamamlamaz eve mutlaka, Seine kıyısında uyurken bulduğu bir deri bir kemik kalmış bir şair, bir fahişe ya da çocukla gelirdi. Annesi onları besler, o da resimlerini yapardı. Dansçılar, yabansı kadın çiftler, afyon batakhanelerinde uyuyan erkekler... Bu küçük tuvaller dünyasında hiç kimse güzel olmazdı; ama her biri yaralı derisinin içinden parıldayan kutsal bir ışıkla aydınlanırdı.

Pek tabii Eckerd onun fiyatını asla ödeyemeyeceğini söyledi ve onun istediği tam da buydu. Ufacık bir bezi gerdi ve adamın koca burnunu daha da büyüttü, sonra da onun neredeyse üstdudağına değecekmiş gibi kıvrılışını vurguladı. Alnının ortasında saç çizgisindeki V'yi tıraş edip kundura boyası gibi siyah bir hat bıraktığı alnının tepesinden geçen gri gölgeyle, o tuhaf saçlarına sevecen bir ihtimam gösterdi. Ancak, sadece saç çizgisine odaklanmak resmi çarpıtmak olur; çünkü Mr Ec-

kerd, tarağın ve bol miktarda pomadın yardımıyla saçlarını asil alnının üzerinde düzgün bir sıra halinde uzanan kıvrık püsküllerde son bulan bir çeşit halıya dönüştürmüştü. Öylesine kendinden emin, öylesine kararlıydı ki, sizi bütün erkeklerin saçlarını tam da böyle taradığı bir şehir olması gerektiğine ikna eden vahşi ve yabancı bir güzellik yaratıyordu bu olağanüstü görünümünden. Bu metropolün bütün gururu, size yağlıboyalardan dosdoğru bakan korkusuz gözlere yerleştirilmişti.

Poz veren şahıs, kendisinin bu şekilde resmedilmesine hiç mi hiç şaşırmış gözükmüyordu. Kadehindeki apsenti yudumluyor ve izleyicileriyle hiç ilgilenmiyormuş gibi yapıyordu. Ama diğer yolcuların içi gıcıklanıyor ve Connecticut'ın hayal meyal sahili çimen yeşiline dönerken, onlar güverteyle ana kabin arasında mekik dokuyarak *Yahudi'nin Gelişmesi*'ni inceliyorlardı. Başlangıçta eğleniyorlardı ama sonra her nasılsa eğlenmez oldular. Nedenini kim bilebilir? *Havre* Long Island Sound'a girdiğinde, artık onaylarını geri çekmişlerdi; yalnızca bu girişimden değil, Mathilde'in kendisinden de. Yüreklerini o dar Yankee burunlarında açığa vuruyorlardı. Son gece yemekte o pembe beyaz Peek'in, Mathilde'e sanki hilekâr bir kumarbazmış gibi baktığını ve eteğinin altındaki en özel yerde sakladığını bildiğim o cömert banka ödeme emrinden pişmanlık duyduğunu gördüm.

Ertesi sabah New York'a arka kapıdan girdik. Camsı doğu kıyısında, Vendée Kahramanı'nın bir inekten pahalı olmadıklarını söyleyerek bana teklif ettiği evlerin ta kendileri çıktı karşıma. Yanılmış olabilirim ama on pencereli bir tanesi vardı ki tam da Mösyö'nün bana almam için baskı yaptığı ev gibi görünüyordu. Çimlerinin üstünde koşan iki çocuğu gayet net görebiliyordum ve size asla söylemeyeceğim korkunç, günahkâr bir sırla, göğsüme bir şiş saplanırcasına keskin bir acı hissettim.

Öyle sevimli bir sayfiyeydi ki: çimenlerle kaplı yamaçların içine sokulmuş davetkâr koylar, suyun tam kenarına kadar

inen envai çeşit süs ağaçları ve sonradan *kulübeler* denildiğini duyacağım bir sürü büyük ev. Kocaman çikolata kutularına benziyorlardı ve sahipleri boş zamanlarında pencerelerden, her yönde geçip duran iki direkli yelkenlileri, gondolları ve her boyda tekneleri temaşa edebiliyordu.

Bütün bu güzelliğin ortasında ben lanet olası bir yalnızlık içindeydim ve Mathilde ile annesini görmek şişlenmiş kalbimi kırıyordu. Güvertede tek başıma duruyordum ve gömleğimin pürtüklü sert kumaşı, üşüyen, yapayalnız göğüs uçlarımı tırmalıyordu.

Havre, Manhattan Island'ın dibindeki Cortlandt Street rıhtımına yanaştı ve ben bir ömür boyu verilmiş yanlış kararlar ve eşya torbamla kıyıya çıkmaya hazırlandım. İleri doğru gıdım gıdım ilerlerken bana kötülük edeceklerinden kuşku duymadığım Migrain ve Peek'e karşı tetikteydim. Borda iskelesi indirildiğinde Olivier de Garmont'u, bulmak için belki bir hafta harcayacağınız gizli kilidi, saklı kirişleri, alengirli zıvanaları ile akıllı bir odacık gibi inşa etmiş olduğum finansal enstrümanların mucizesini keşfetmeye bıraktım.

Amerikalı memur ve polisler kulübelerinde dizilmiş bekliyorlardı. Benden ne isteyebileceklerini bilmiyordum; ama bende, üzerinde bir prensten çaldığımı sanabileceğiniz kadar çok mühür olan gayet resmi bir giriş belgesi vardı. Bu kâğıtları bir polise gösterdim.

"Bon Jour" dedi. Bow Bells kadar* Londralıydı.

"Merhaba" dedi Parrot.

"Bak hele" dedi Londralı Amerikalı. "Pek küstah bir arkadaşa benziyorsun."

"Ben buyum, muhterem efendim."

"Peki bu kâğıdı nasıl ele geçirdin?"

"İşverenim bir Fransız. O bir Lord."

"Öyle mi sahiden?" deyip belgelerimi iade etti.

* St. Mary-Le-Bow Kilisesi çanlarının sesini duyacak kadar. (ç.n.)

"Şimdi ne olacak?" diye sordum. "Adımı kaydetmeyecek misiniz?"

"Çek git buradan" dedi.

İşte bu kadardı.

Dışarıda bir curcunadır gidiyordu; faytonların ve pansiyonların, yırtıcı avcıların ve avların arasında Mathilde, Maman, Mr Eckerd ve aktrisi gördüm; yolunu tıkadıkları bir hamal tarafından tartışılıyordu mevcudiyetleri. Mathilde resmini ısrarla Mr Eckerd'e verdi. O da ödemek istedi. Mathilde almak istemedi. Adam nihayet kabul etti ve duygulandığını gizlemek için hızla döndü. O arada Miss Desclée de çok yakında ne kadar meşhur olacağı hakkında belli ki bir fikri olmadan, kederli gözlerle Cortlandt Street'in sert parke taşlarına bakıyordu.

Olivier

Amerika'yla eğlenişimi Blacqueville'den başka kiminle paylaşabilirdim? Bana her an sanki sorar gibi bakan Amerikalılarla değil: Gördüğün harikalar karşısında nutkun tutulmuyor mu? Bu bir mucize değil mi? Buna imrenmiyor musun? Şuna hayran olmuyor musun? Ancak Manhattan Island'ın alt ucuna yaklaştığımızda ve arkadaşlarım kendi meseleleriyle ilgilenmeye başladığında, o can sıkıcı gerçeği artık zihnimden atamaz oldum: Cebimde ne tek bir altın sikke vardı ne de benden nefret eden adamın eliyle İngilizce yazılmış o laf kalabalığıyla dolu kredi mektubundan başka bir şey.

Mr Peek nihayet kendisini o terk edilmiş ana kabine çekmeme ses çıkarmadı; orada kaptanın sandalyesine oturup

okuma gözlüğünü taktı ve ince burnundan aşağıya, mektubuma dikkatle baktı.

"Otur" dedi.

Bu gösteride bir nebze orta sınıf burnu büyüklüğü sezilivorduysa da, onun ardındaki dostluğun tamamen farkındaydım. Benim de okuyabilmem için dokümanı çevirip dört köşe uçlu parmağını hitabın aşağısında gezdirdi.

"Bank of New York." Gülümsedi.

Söylediğine göre bundan münasibi olamazdı; çünkü bu onun bankasıydı, başkanıydı o bankanın, ofisi de Cortlandt Street'teki iskeleden kısa bir yürüme mesafesindeydi.

"Öyleyse" dedim, "basit bir mesele bu."

Ama bütün dokümanı okumak zorundaydı yoksa hiçbir şey okumamış olurdu; böylece büyük bir dikkatle sayfa sayfa ilerledi, sanırım beş sayfaydı, ben de onun titizliğiyle rahatlayıp destek ve himayesiyle ısınarak bekledim.

"Tamam" dedi dostum, sonuna geldiğinde, sonra beş sayfayı tekrar dikkatle bir araya getirip iğneledi. "O herifin adı ne?"

"Kimin?"

"Uğraşmamız gereken şu uşağın."

"Ona Parrot diyorlar."

"Yasal adı?"

"Muhtemelen Perroquet."

"Larrit" dedi kararlı bir tavırla. Gözlüğünü çıkarıp gözlerini ovuşturdu. "Bu enstrümanı kim tanzim etti?"

"Annem."

"Müstesna bir hanımefendi olmalı."

Bir Amerikalıya bu asil hanımefendinin o iğrenç giyotine karşı nelerini kaybettiğini izah etmeyecektim; ne de onun her gece babasının katledilmesinin kâbusunu yaşadığını öğrenecekti. Nevi şahsına münhasırdı gerçekten; ama hiçbir tehdit olmadığı zaman bile oğlunun hayatını kurtarmak için mücadele etmesi hiç de eğlenceli değildi. Bu onun yara iziydi. Onu şerefiyle kazanmıştı.

"İmzaladığınız şeyi zahmet edip okudunuz mu hiç?"

"Ben avukatım, Mr Peek."

Mr Peek'in yüzünden bir ifade geçti; çok küçük bir kuşun bir göletin suları üstüne düşen gölgesi gibi kısa bir geçişti bu. Sabırsızlık mıydı yoksa daha onur kırıcı bir şey mi? "Heyhat" dedi. "Mr Larrit'imize hapis yolu gözükmüyor hiç."

"Nasıl yani?"

"Annenizin istediği bu. Onu bizim deyimimizle, bankamızla müşterek imzacı tayin etmiş."

"Annem mi? Hayır."

"Anneniz, evet."

Eğer sinirlerimi bozmaya niyetleniyorsa, aptalın tekiydi. "Çok şükür ki" dedim, "siz ve ben karşılaştık. Ne şans!"

"Hakikaten de çok hayırlı oldu" dedi; ama neden gözlüğünü patentli kabına koymakla bu kadar meşguldü?

"Bankanız beni tanıyacak tabii."

"Elbette, aziz dostum. Sizi bizzat kendim götüreceğim. Birlikte gidebiliriz. Benim arabama binersiniz ve sizi müdürümle tanıştırırım."

"Bu öyle büyük bir şans ki" dedim, "aksi takdirde bana tek kuruş vermezlerdi."

Peek o zaman dosdoğru baktı bana.

"Efendim" dedi, beni biraz inciten bir resmiyetle. "Efendim, bu yolculukta benim iyi bir arkadaşım oldunuz. Sizi tanımak büyük bir ayrıcalıktı; dostluğumuzu daha da derinleştireceğimizi, beni ve ailemi evimizde ziyaret edeceğinizi umuyorum. Şüphesiz, gerekli göreceğiniz daha başka takdimler için de devreye girerim. Başka vesilelerle de söylediğim gibi, İltica Evi'nin direktörü Mr Hart ve Connecticut'taki Wethersfield Devlet Hapishanesi yönetim kurulu üyelerinden Mr Godefroy ile tanışıklığım var ve size hükümetinizce verilen görevi ifa etmeniz konusunda yardımcı olmak için elimden gelen her şeyi yapacağım."

Ona teşekkür ettim.

"Fakat aziz Olivier" dedi, adımı ilk defa kullanarak ve elini kolumun üstüne koyarak. "Olivier, aziz dostum, bankam size tek imzayla katiyen para veremez. Kanuna aykırı bu."

"Neyse ki" dedim gülümseyerek, "ben bir avukatım."

"Amerikan kanunu, efendim" dedi sertçe. Onun adaletini sorgulamayacaktı, tıpkı yıllanmış ormanları kâr uğruna parçalanan, taşınıp götürülen, yok edilen Connecticut sahilinin görüp görebileceğiniz en sarsıcı tamah abidesi olduğunu kabul etmeyeceği gibi.

"Onu tevkif edemeyiz" dedi Mr Peek. *Havre* rıhtıma gürültüyle çarparken, Hollandalı kaptan da yolcuların arasından ite kaka kendine yol açarak ve korkunç bir Fransızca'yla haykırarak lombozun önünden koşup geçti.

"*Tereyağından kıl çeker gibi* deyimini kullanmıştınız."

"Doğru" dedi Mr Peek. "Ama şimdi Mr Larrit'i özgürlüğüne kavuşturmanız gerekiyor. Onun imzası olmadan size ekmek yok."

Protestanın o yabancı gözüyle karşı karşıya kalmış, düşünüyordum: Neden ben, onca insanın içinde başkası yokmuş gibi, bütün hayatını zindanların, tuzakların, darağaçlarının, düşen başımın üstünden koşup geçen farelerin korkusu içinde geçirmiş olan ben, neden tek bir hapishaneyi bile incelemek isteyeyim? Gemiyi terk etmeyecektim. Derhal eve dönecektim. İsterlerse kellemi uçursunlar. Hiç değilse evimde olacaktım.

Ama Mr Peek bana kolunu uzattı ve ben, bir Yehuda keçisinin rehberlik ettiği bir hayvan gibi, alışılmış olanı yaptım.

"Gelin, Olivier" dedi Staten Island çiftçisinin irikıyım oğlu. "Adamınızı bulacağız ve onunla barış yapacağız."

Güverteyi, şimdiye kadar aşağıda tutulmuş olan küflü, kötü kokulu bir insan kalabalığıyla dolu buldum. Onların omuzlarının arasından, o üst üste yığılmış, eski püskü bavullarının gerisinden, New York'u güç bela seçebildim: Mebzul miktarda parlak sarı taze kereste, muazzam bir tuğla yığını, inşa edil-

mekte ya da yıkılmakta olan bir taşra kasabası. Eşyalarımı iriyarı bir siyahi adama emanet ettim. Köle miydi hamal mıydı, bilmiyordum; tek bildiğim, sandığımı omzuna yerleştirip valizimi kolunun altına sıkıştırarak, birinci mevki yolcularının zarafetini hiç umursamadan bana peşinden gitmem için başıyla işaret ederek, borda iskelesinden herkesi ite kaka kendine yol açıp indiğiydi. İster istemez zencinin kabaca itip kakmasını taklit ettiğimde, bir Araf'a vardım; ne tam kıyıda ne tam karada, bir dalgakıranın üstüne inşa edilmiş, yanları açık, uzun bir depoydu burası. Peek'i aradım. Görünürde yoktu. Önümde uşağın o korkunç saçını görebiliyordum; ama şimdi o siyahi dev beni bir memurun önüne getirmiş ve bagajımı onun masasına koymuştu.

Teftişi kolaylaştırmak için her bir parçayı açmış olan hamal para istedi.

Ona sadece Bank of New York nezdinde bir kredi mektubum olduğunu izah ettim. Her ne kadar yaptığım açıkça gülünç bir şey de olsa, annemin bir Garmont'un böyle davrandığını görünce gözlerini devireceğini hayal edebilsem de, dokümanı o kocaman kara suratı son derece ürkütücü bir şekilde çarpılıp buruşan lanet olası hamala gösterdim.

Memurdan aracılık etmesini isteyerek, bana hamalın adını verirse ertesi gün dönüp parasını ödeyeceğimi söyledim.

Müşterek imzacımı elimden kaçırma kaygısıyla, korkarım mektubu neredeyse memurun yüzüne dayadım ve böylece kasıtsız bir cürüm işlemiş oldum. O zaman köleyle ikisi bana karşı savaşta birleşti ve ben küçük bir memurun toplumda kendisinden yüksek mevkide olanlara reva görebileceği tüm zorbalığa maruz bırakıldım. Bunun neticesinde, eşyalarım birer birer dikkatle incelenirken hemen hemen bir saat alıkonulmuş oldum. Valizimin karnı deşilip içi dışına çıkarılana ve ben asaletimin kesin niteliği, Cumhuriyet ile ilişkimde nerede durduğum ve General Lafayette safında mı yoksa ona karşı mı olduğum hakkında sorgulanıp serbest kalana kadar (her ne kadar

böyle soruların asillere hadlerini bildirmek gibi bir umumi arzu dışında geçerliliği olmasa da hepsine diplomatça cevap verdim) hem müttefikimi hem de hizmetkârımı kaybetmiştim.

Çilem sona erdiğinde hâlâ hiç *şıngırtılı malzemem* yoktu. Bu durumda kendi bagajımı Peek'in beni beklediğini gördüğüm yere taşımak zorunda kaldım. Yürürken beni bir düzine hamal düşmanca bakışlı donuk gözlerle seyrediyordu; hiçbiri poposunu kaldırmaya ikna edilemedi, bir İhtilal dostuna konukseverlikte kusur ettikleri için o kabadayıları şiddetle suçlayan Peek tarafından bile.

Mr Peek kızlarıyla karısını önden göndermişti ve ikimiz nihayet onun arabasına bindiğimizde bana içerideki mektuba daha sonra cevap verebileceğimi söylediği şişkin bir zarf uzattı. Bu "mektubun" Amerikan banknotları olduğunu anlayarak, bu incelik gösterisinin genç demokrasinin görgü kurallarına dair iyi bir alamet olduğuna hükmettim.

Sonunda yolculuğumuzu benim sandığımla bir arada yapmak zorunda kaldık; çünkü arabanın tepesi Peek ailesinin *hatıra eşyalarıyla* tamamen dolmuştu. Marco Polo bundan fazlasıyla mı dönmüştü acaba? Çamurlu yükleme alanından bir deve gibi yalpalayarak parke taşlı caddelere çıktık.

Broadway denilen caddede Bank of New York'u bulduk; görünüşte neredeyse tıpkı Parthenon'a benzeyen görkemli yapının ön cephesi size onun burjuva manasını hatırlatmaya hizmet ediyordu sadece. Burada Peek beni müdürüne takdim etti; alabildiğine köle tavırlı bir adamdı bu. Mr Larrit'le birlikte döneceğime söz vererek, kalabileceğim uygun bir yer aramak üzere arabaya döndüm.

Önce sadece müstakil evlerin önünden geçtik; ama sonra her türden geniş mağazalara geldik. Hiçbir müze ya da opera binası görmedim ama Amerikalıların Broadway'lerinde paralarını harcayabilecekleri değişik yerler olduğunu öğrendim: Kuyumcular ve gümüşçüler, araba imalatçıları, kahvehaneler ve oteller.

Eyvah, benim Mr Larrit'im Peek'in tercih ettiği otelin sütunlu girişine gelmişti. Portre ressamıyla öyle derin bir sohbete dalmıştı ki bizim geldiğimizi fark etmedi. Biz de yaşlı kadının öne atılıp kızının iki yanağına da hızlı ve okkalı birer tokat aşk etmesini görmek için tam zamanında gelmiştik.

Kız evlat Broadway'in bir yukarı tarafına, bir de öbür tarafına baktı. Bir an sonra üçü de dönüp otele girdi.

"Eh" dedi Peek, "hiç değilse müşterek imzacınızın nerede ikamet ettiğini biliyorsunuz."

Beni Broadway üzerinde biraz ötede, her şeye rağmen iyi karakterli bir insan olduğu düşünülen İrlandalı bir kadının işlettiği bir pansiyona bıraktı. Mr Peek kendi evleri yandıktan sonra karısıyla kızlarının altı ay orada kaldığını söylemişti. Burada o hanım tarafından gayet sıcak karşılandım ve itiraf etmeliyim ki bir din kardeşimin çatısı altında olmaktan hiç de hoşnutsuz değildim. Bana kalacağım dairenin yolunu gösterirken, Katoliklerin New York'ta hatırı sayılır bir resmi kiliseleri olduğunu söyledi. Burası dindar bir ülke mi diye sordum. Dine olan ihtiyacın burada başka yerlerden daha büyük bir kuvvetle hissedildiğini söyledi. Katolikler de Protestanlar da henüz öyle olmasalar bile burada ateşli dindarlara dönüşüyorlardı. Bunu, Amerikalıların tabiatı hakkındaki diğer bazı gözlemlerimle birlikte günlüğüme kaydettim.

O gece Amerikalılar gibi yemek yedim, yani hadsiz hesapsız jambon tükettim. Hiç şarap yoktu ve görünüşe göre hiç kimse olması gerektiğini düşünmüyordu.

Kahvaltıya kadınların sanki bütün gün için itinayla giyinmiş gibi geldiğini görüp şaşırdım. Ev sahibem müstakil evlerin hepsinde böyle olduğu bilgisini verdi. Görgü kurallarına gayet uygun olarak bir hanımefendiyi sabahın dokuzunda ziyaret edebilirdiniz.

Uşağımı aramak için dışarıya çıktığımda saat ancak sekizi geçiyordu. Bir Parisli için Broadway'in görünüşü acayipti. Görünürde ne kubbe ne çan kulesi ne de büyük gösterişli binalar

vardı; dolayısıyla insan sürekli bir banliyödeymiş zannına kapılıyordu. Şehir tümüyle tuğladan yapılmış gibiydi ve bu da ona son derece monoton bir görünüm veriyordu.

Mr Larrit'in otelinde kartımı takdim ettim ve bir ricacı kimliğiyle bir yere oturdum.

Parrot

Yanağı annesinin tokadıyla dağlanıp kabaran Mathilde kendini benim kollarıma attı; çay sıcağı gözyaşlarıyla bir buharlı lokomotif gibiydi. O benim kelebek vidam ve işkence sehpamdı. Hatırlatılmasına ihtiyacım yoktu ama dört haftayı aşkın bir süredir şişelenmiş, tapalanmış, kapatılmıştım ve beşinci kattaki odamızda, o enerjik nehrin manzarasına karşı, gemilerin halat brandaları direklerini döverken, ben barış için yalvarıyordum.

Yaşlı Maman bizim *müzakeremizi* görmezden geliyordu; kendi kendiyle derin bir tartışma içine girmişti: Bir çantayı bir odaya koyuyor, sonra onu geriye sürüklüyor, dürülmüş tuval-

le güreşiyor, Bonapart altınları gibi denizaşırı taşıdığı hırpalanmış, kararmış kap kacağı tangırdatıyordu. Baş sallama ve dirsek dürtmesiyle bana tek görevimin hıçkıran kızını kollarımın arasında tutmak olduğunu açıkça belirtti. Kalbim dolup taşıyordu: Bir parça öfke, bir parça büyüklük taslama; hepsi kalbimin odacıklarında çalkalanıyor, lıkırdıyor, fışkırıyordu.

"Çarşının nerede olduğunu sorsam iyi olacak" diye ilan etti o harikulade ihtiyarcık. Tanrı onun ceviz suratını, eğri büğrü ayak parmaklarını korusun!.. Kapıyı arkasından kapattı. Anahtarı çevirdi. Kızının elleri çoktan elbisemi çekiştiriyordu ve yukarı dönük yüzü kumru kuğurması ve kaplan öfkesiyle doluydu. Ağzı gözyaşlarıyla yıkanmıştı. Onu yedim, içtim, kaynattım, usul usul çırpınan güzel bir balık gibi olana kadar okşadım; saçları sırılsıklam oldu, bakışları sabitleşti ve tenlerimiz kayarak birbirinden ayrıldı. Çiftlik hayvanları, deniz yosunu ve nehrin yukarısındaki tabakhaneler gibi kokuyorduk.

Kollarımda bitkin, kaygan yatıyor, rahatlayıp çözülmüş ağlıyordu; bütün çektiklerimizden, onun kendi kendine çektirdiklerinden sonra, yerden göğe kadar *haklıydık* ağlamakta. Kıyıya vurmuştuk, iç organlarımız kumların üzerinde deniz anaları gibiydi ve nihayet, çok uzun bir süre sonra, alacakaranlık çökerken, sevgili anne İngilizce dilindeki yorucu gezilerinden döndü. Mathilde, siyah bukleleri terlemiş alnına yapışmış halde, yatakta kalacağını bildirdi.

Maman bir göz kırptı bana. Her şey yolunda. Aferin. Hangi anne çocuğunun iyiliğini bu kadar gözetmiştir?

Ev sahibesi gelip Mr Larrit'le görüşmeye son derece istekli bir Fransız beyefendinin ziyaretini anons ettiğinde Mathilde hâlâ yataktaydı. Ev sahibesi ziyaretçinin ehemmiyeti dolayısıyla kabına sığmaz bir haldeydi; çakmak taşı kıvamındaki İskoç suratı heyecandan tombul tombuldu, yani ta ki sevgilim gözüne ilişene kadar.

"Rahatsızlığı nedir acaba?"

"Karım istirahat ediyor."

"*Karınızın*" dedi, "ateşi var."

Ev sahibesi Maman'ın pişmiş kelle gibi sırıttığını gördü. Bunun üzerine yüzü canlı bir renk alarak kapıyı kapattı; ancak bu onu akşamın daha geç bir saatinde dumanı tüten bir kâse tavuk suyuna çorbayla dönmekten alıkoymadı. O zaman da bileğinin tersini küstahça Mathilde'in alnına dayadı.

Mathilde ancak, kapı daha fazla yardım ve hizmet ihtimaline karşı kilitlendiği zaman kalktı. Sonra çarpık bacaklı küçük bir masaya oturduk ve Mathilde ile annesi çorbayı amansızca eleştirdi. Sevgilimin boynunda kırmızı döküntüler vardı ve alnı hararetten ıslak ıslak parlıyordu. Bu noktada onun çok hasta olduğundan kuşku duymayacaksınız; ama Mathilde damarlarında ve rüyalarında ağaçların gizli köklerini izleyen bir ateş gibi şiddetle hüküm süren birçok ihtirası barındırdı içinde; onun için ihtirastan hasta düşmek ve ertesi sabah yatağından alnı serin, gözleri berrak kalkmak hiç de olağandışı sayılmazdı. Daha şimdiden çorbasını sağlıklı bir şekilde içiyordu. Bir defa daha çorbanın yağından şikâyet etti. Her şey normal görünüyordu, ta ki taburesini geriye itip kollarıma yığılana kadar. Onu yatağa taşıdım.

Ve sonra, Tanrı yardımcımız olsun, hastalandı.

Saçlarını okşadım ama irkilip geri çekildi, dikleşti, şiddetle sallandı. Annesi su ve yıkama bezi getirdi ama bu bir yarış atının kuyruğunda zencefil etkisi yaptı ve yaşlı kadın geri çekilip beklemekten başka bir şey yapamadı. Dipdiri aşkımızı öylesine tutkuyla ilan etmemizin üstünden bir saat bile geçmeden böyle olmuştu ve ben, Mathilde'in öleceği korkusuyla içim içimi yiyerek, Romen kıyafetleriyle dolu bir bohçanın üstüne oturup kaldım.

Ve her ne kadar, geçen otuz yedi gün boyunca onun soğuk, yalancı kalbine karşı öfkeden köpürmüş de olsam, şimdi sadece Saint Antoine banliyösündeki küçük yuvamızı ve paylaştığımız mutluluğu düşünebiliyordum. Keşke konuşabileceğim bir Tanrım olsaydı.

Bütün gece onun başında bekledik; ertesi gün de. Kapımızın dışına bir tepsiyle bırakılan yağlı çorba ya da yahni için şükretmeyi çabuk öğrendim.

Yeterince sıcak olduğu için pencerelerimizi açık bırakıyor, böylece havayı bir liman kentinde mümkün mertebe taze tutuyorduk ve ancak o zaman, nehirden esen rüzgâr küçük mum stokumuzu tüketip bizi aysız karanlıkta oturmaya terk ettiğinde, Mathilde'in babasını hangi koşullarda kaybettiğinin hikâyesini dinleyebildim.

Bıyıklı bir genç adamken, güçlü ciğerleriyle "Marseillaise'in kanlı tehditlerini ulurcasına haykırarak Paris'e yürümüştü. Pek çok cana kıymıştı. Sağ gözünü İhtilal'e bağışlamış, karşılığında karanlık ve korkunç bir kemik kabuğundan başka hiçbir şey almamıştı. *La Patrie* için yeterince fedakârlık yapmıştı.

Sonraları, Napolyon onu istediği zaman, artık mazur olduğunu biliyordu. Bir gaziydi. Bir çocuğu vardı. Bir daha gitmeyecekti. Onu gönderecek biri varsa o da *Gendarmarie* idi; ama şansına, birlikte yumurta hırsızlığı yaptıkları günlerden beri tanıdığı adamlardı bunlar: Jean Marc ve Küçük Julian. Onlara tekrar gitmeyeceğini söyledi ve onu gece yarısı, acı acı feryat eden çocuğundan koparıp çizmeleri parke taşlarında kıvılcımlar çaktırarak sürüklediler.

Bir yıl içinde La Patrie'ye şiddetle arzuladığı içkiyi verdi: çalkalanmış karın içinde donan sıcak sarımsaklı kan çorbası. Kızına miras olarak yakıcı bir öfke bıraktı.

Çok geçmeden iki kadın evlerini kaybetti, önce Nîmes'de, sonra Montpellier'de sonra da Arles'de ve her seferinde durum daha da kötüleşiyordu. Sonunda Languedoc'daki Claret köyünde yaşlı bir kadının kölesi oldular; zemin toprak, duvarlar bir metre kalınlığındaydı.

"Onu bağışlayın, efendim" dedi bana annesi. "Elinde değil. Mutluluk hep çekilip alınıyor ondan. Üstündeki lanet bu."

Üçüncü gün artık *symptôme*'ları kendimizden bile saklayamaz olmuştuk ve evden tahliye edilmekten müthiş korkuyor-

duk. Lord Migrain'in birdenbire içeri daldığı gündü bu; Mathilde'e beti benzi öylesine aniden atarak bakakaldı ki onun hastalığını açıkça gördük.

"Tanrı aşkına" diye bağırdı bana, "doktora görünmeli o."

Sen kendi kahrolası işine bak, diye düşündüm; ama utanmıştım. O şimdi benim yapmam gerekeni yapıyor, basamakları üçer üçer atlayarak merdivenlerden aşağıya koşuyordu. Kötü İngilizce ve daha beter Fransızca bir sürü bağrışmadan sonra bir ara sessizlik oldu. Ve çok kısa bir süre sonra Dr Halleck ile tanıştırıldık; böceğimsi gözlü, koca kulaklı, uzun boylu, cılız ve terzisine büyük muhabbet besleyen bir adamdı. Aristokrasinin hizmetinde gelmişti. Bunu yanaklarının renginde, heyecanlı parlak gözlerinde, hırpalanmış eşyalarımızın hâlâ yerlere dökülüp saçılmış halde durduğu odayı bakışlarıyla tararken açık kalan ağzında görebiliyordunuz.

"Kont'un arkadaşları mısınız?"

"Oui, d'accord" dedim soğukça, sanki karıma âşık olan doktormuş gibi.

"Siz Fransızsınız" dedi.

"Ben bir İngilizim" dedim, bir piskoposun sofrasına yakışacak bir dizi sesli harfi bir araya toplayarak.

Nihayet o kılı kırk yaran dikkatini camlaşmış gözleriyle bakakalmış sevgilime çevirdi ve ihtiyatla üzerine eğilerek ona dokunmak dışında yapabileceği her şeyi yaptı. Çantasını kaldırıp hastanın yatağının üstüne koydu ve onun kursağından kahverengi bir kavanoz çekip çıkardı. "Bu bir macun" dedi, dazlak tepesinin etrafında hindiba tohumları gibi yükselen kır saçlarını hafif darbelerle yatıştırarak. "Bunu yaraların havayla temasını kesmek için kullanacaksınız."

"Yarası yok ki..."

Ama o çantasını kapatmaya girişmişti bile.

"Ya borcumuz?" Soruyu hava basmak için sormuştum sadece.

"Arkadaşınız Kont'a selamlarımla" diye cevap verdi.

"Peki, hanımefendinin ne derdi olduğunu söyleyeyim ona?"

"Çiçek" dedi ve merdivenlerden aşağı tabana kuvvet koşarak indi.

Doktor ahmağın tekiydi. Tavsiyesi bedavaydı ama macunu o kadar acımasız ve kaşındırıcıydı ki, derisini kaşımasını engellemek için Mathilde'in ellerini karyolaya bağlamak zorunda kaldık. Adam ikinci gün yine geldiğinde onu hakiki ve doğal benliğimle karşıladım. Yani ona, karımı benim daha iyi tedavi edebileceğimi bildirdim.

"Sizi bu evden attıracağım" dedi. "Karınızın bulaşıcı bir hastalığı var ve halk için tehlike arz ediyor."

Ona bunu keyfinin istediği kadar çabuk yapabileceğini ama işe Kont'la konuşarak başlayabileceğini söyledim. Gitti. Ben de o zaman hizmetkârların merdiveni yoluyla dışarı çıktım ve domuzların bulunduğu avluyu geçip Francis Bailey'nin Barclay Street eczanesine giderek kimyagerden iki şişe zeytinyağı istedim. Adam acele etsin diye karımın çiçek çıkardığını ve yağa hemen ihtiyacım olduğunu söyledim.

"Al ve git" dedi, şişeleri uzatıp benden uzaklaşarak. "Ödemek için beklemene gerek yok."

Böylece Maman ve ben Mathilde'in zavallı vücudunu, baldırları kızarana, o cennetlik kaburga kemikleri karanlıkta parlayana kadar yağa buladık. Bu iş bitince uyudu ve dört uzun saat süren uykusundan uyandığında kendini dinçleşmiş hissettiğini ilan etti.

Mathilde bir hafta daha hasta yatağında kaldı ama bir daha hiç o kadar ölüme yakın görünmedi ve zaman zaman, genellikle öğle sularında ama bazen de akşamüstü, Fransız âşık gelip kapımızı tıklattı. Ona bir an için bile, hatta bohçalanmış çarşaflarımızı merdivenlerden indirenin ve kaynayan bakır kazana atıp bizzat çaresine bakana kadar onlara kimsenin dokunmasına izin vermeyenin o olduğunu öğrendikten sonra bile (özellikle o zaman) güvenmedim.

Her halükârda Mathilde Lord Cenapları'na hiç cesaret vermiyordu. Hayatını kurtardığım için teşekkür ettiği bendim, *Mon Perroquet* idi ve cildinin iyileşmesini inceleyebilmesi için ona Maman'ın küçük aynasını ben tutuyordum. Çok kısa bir süre içinde cildinde, burnunun harikulade gölgesinde ebediyen gizlenecek tek bir küçük çukurdan başka bir hasar kalmamıştı.

İnsan çiçek hastalığını zeytinyağıyla iyileştiremez diyeceksiniz.

Aslında yapabilir bunu. Ben yaptım.

II

Marquis de Tilbot'ya,

Aziz Mösyö, siz her zaman benim işime uygun olmadığımı söylerdiniz, yine de mizacımı yeterince iyi anlayarak bu bilgiyle beni yıllarca peşinize takıp götürdünüz; dolayısıyla ilginç bir hayatım olmadığını söyleyemem.

Size hizmet etmek başka bir şey, Mösyö; fakat M. de Garmont benim geçmişimi ve yeteneklerimi bilmiyor. Hakaretleriyle onurumu kırıyor. Sizin zarafetinizden ve ruhunuzdan tamamen yoksun. Beni tehdit etti ve karımı baştan çıkarmaya kalkışarak kendini aptal durumuna düşürdü. Bu sonuncusu için onu öldürsem de suçlanmazdım; dolayısıyla bu mektup onun için, ilişkiyi koparmanın daha az acı verecek bir yoludur.

Beni sürgüne gönderdiğiniz bu ülkeyi isteyen ben değildim; ama yıllar öncesinde Port Jackson'ın yaptığı gibi, bana bir şans veriyor ve ben bunu ziyan edemeyecek kadar yaşlıyım.

Bir başka deyişle, istifamı vermek zorundayım.

Saygılarımla,

J. Larrit

III

Garmont'dan derhal kurtulup özgür kalmaya kararlı olduğumdan, acilen bir işe ihtiyacım vardı. Bu bakımdan hem Broadway hem de Chatham caddelerindeki matbaaları ziyaret ettim; ama yanımda ne bir oyma baskı ne de tavsiye mektubu vardı ve aldığım en iyi teklif, bir numune tedarik edebildiğim takdirde işimi inceleyeceklerini söyleyen Barnett Bros'dandı. Denedim ama onları memnun edemedim. Sonra kendime mürettip süsü de verdim ama bir saat içinde, ücret yerine teklif edilen dayağı yemeden azledildim.

Nihayet haşin yüzlü ev sahibemizin merhametine sığındım ve o da beni şöminenin üstünde pembe yanaklı bir çift oğlanın resmi asılı olan küçük, karanlık bir salona götürdü.

Burada ufak tefek kemikli gövdesini sandalyesine yerleştirip Mathilde'in senetlerini birer birer inceledi. En nihayet derileri soyulmuş kırmızı eliyle, yazı masasının üzerinden tek bir banknot itti bana doğru. Bu ödeme emri, çivi imalatçısı Mr Hill tarafından, kızının bir portresi karşılığındaki ödeme olarak tanzim edilmişti.

"Karınızı yatağından kaldırmalısınız."

"Dinlenmeye ihtiyacı var, hanımefendi."

"İyi de oda ücretinin tamamen ödenmesine de ihtiyacı olacak."

"Evet, hanımefendi."

"İşte" dedi, "bu senet Pearl Street'teki Bank of Zion'a yazılmış. Onu oraya götürün. Yazı kabul etmesin. Hiçbir bankanın çıkardığı banknotu da almasın."

"Dolar da mı?"

"New York'ta daha uzun kaldığınız zaman, ortalıkta yirmi sentten fazla etmeyen bir sürü dolar olduğunu anlayacaksınız. Şimdilik altın ve gümüşten şaşmayın. Ateşi düştü mü? Dert etmeyin. Bankada ateşe dair hiçbir şey söylemeyin."

"Aramızda kalacak" dedim.

"İşte budur, Mr Larrit, çabucak kurtulacaksınız borçtan."

Sonra beni çok şaşırtan bir şey oldu, parmaklarıyla yanağıma dokundu ve ufacık bir dulun kıpır kıpır kanıyla dopdolu elini hissettim. "Gidin" dedi. "Kapıları kapanmadan gidin."

Donuk, gri bir pazartesiydi ve şehir şimdiden hasılatını sayıyor, atlarını kırbaçlıyor, mücevherleri kasalarından çıkarıyordu. Pearl Street'e doğru yola çıktık ama belediye binasının çevresinden dolanıp kendimizi Chatham Street'te bulduk ve orada Mr Eckerd'in *İhtilal'in Trajedisi* oyununun reklamını görmek bizim için sürpriz oldu.

Gemideyken Manhattan'daki sağlıklı esintiler hakkında hayli konuşulmuştu. Herhalde New York domuzlarının kıçlarından esen yelleri kastetmiş olmalıydılar. Beckman Street bir bok yığını gibi kokuyordu, Saint-Antoine banliyösünden beterdi. Güneye yöneldik, Theatre Alley'i geçip bir tür isli karakalem labirente girdik; burada yüksek sağrılı New York domuzları, New York kâtipleriyle birbirine karışmıştı: Yakaları hep yatıktı ve incecik tüylü çenelerinde bol miktarda kibir vardı. Kâtipleri kastediyorum. Mathilde çok geçmeden rahatsızlandı ve harareti çok yükseldi; o zaman onu ben taşıdım ve bu da bir grup beyaz gözlü siyah çocuğu cezp etti. Pearl ve Wall'a kadar bize yol gösterdiler ve faturalarını ödeyemediğim zaman hakarete uğradıklarını bildirdiler.

Bank of Zion'un banka işlemleri salonu son derece mağrur sütunlarla takviye edilmişti; ama adı bana oranın Yahudi bankerlerin yuvası olduğunu düşündürmüşse, aptalın biri olmalıydım. Kubbesinin altına geldiğimizde, zeminin mozaiğine gömülü büyük bir sembol gördük; bir üçgen, defne dalından bir çelenk ve üç yıldızdan oluşan bu sembolün, yolculuklarının Yahudilerinkinden daha üstün olduğuna inanan Amerikan Protestanlarının işareti olduğu ortaya çıktı. Boyutları ve pürüzsüzlüğüyle büyük bir buz pateni pistine benzeyen bu dairenin çevresinde de sütunlar vardı ve bunların arasına birtakım soluk benizli çirkin memurlar yerleştirilmişti; onlardan biri Mathilde'in senedini bir defa, sonra iki

defa okudu, sonra da bir pardonsuz, sessizce geri çekildi kaleminden.

Beş dakika bekletildikten sonra nihayet New Yorkluların *patron* dediği biri tarafından sorguya çekildik; bu kısa boylu, redingotlu, favorili adam, kubbenin altındaki geniş zemini geçip yanımıza gelerek bunun kimin *enstrümanı* olduğunu sordu. O zaman epey bir hırgür oldu ve bu en az bir çeyrek saat sürdü.

"Beyefendi pantolonunu gümüşle mi doldurmak istiyor?" vs vs.

"Beyefendi öyle istiyor."

Bu patron o zaman bizim köylü hallerimizle alay ediyormuş havasına girdi ve ben de ona ganimetimizi nasıl üçe bölüp kırıştığımızı izlemenin kocaman, pişmiş kelle sırıtışlı keyfini tattırdım. Kapanış saatinin geçmiş olduğu belliydi; ama ancak yükümüzü paylaştıktan sonra dışarı çıkmak üzere bize refakat etmelerine izin verdik. Ceplerim öyle ağırdı ki pantolonumun adamın gözü önünde yere düşmesinden korkuyordum.

Broadway'den yukarı doğru yürüdük; akşam vakti gökyüzü kobalt mavisi, lambalar sarı, birahanelerin içinde titreşen alevler kızıl ve turuncuydu. Yükümü hafiflettikten ve Mathilde'i yatırıp üstünü örttükten sonra, kısacık bir süre için dışarı çıktım. Marquis de Tilbot'nun bizi sürgüne göndermiş olduğu bu yeri sessizce incelemek dışında bir planım yoktu. Belki biraz da istiridye. Neden olmasın?

Broadway'in gaz lambalarının beyaz ışık seline daldım; ama gecenin içinde cıva gibi akan gümüşi Kuzey nehriyle karanlık Doğu nehrini göremedim ve tam o saatte Bowery civarında, yoğun dumanlı kızıl benekli bir hayat akımının, karıncalardan değil insanlardan, yaşayan bir insan kitlesinden oluşan canlı bir şehrin kükreyerek güneye, bana doğru geldiği ışıksız caddelerde neler olup bittiğini nasıl tahmin edebilirdim?

Sonradan öğrendim ki meğer belediye meclisi üyeleri üç yüz kadar domuzu Canal Street polis ardiyesine kapatmış.

Caddede bir ilan görmüştüm ama domuzlar beni ne ilgilendirirdi ki? Belediye bundan böyle, basiretsiz sahiplerinin sokaklara saldığı, başıboş gezinip herkesin önünde utanmazca ihtiyaç gören ve çiftleşen domuzlara müsamaha göstermeyecekti.

İnsanların domuzları onlardan çalınmıştı ve bunun neticesinde ardiyenin etrafında had safhada bir toplumsal çalkantı vardı. Bütün öfkeli domuz sahipleri, kimileri çekiçlerle, kimileri küskülerle, diğerleri ise sadece bir tulum dolusu John Barleycorn ile silahlanmış olarak, bir mıknatısa doğru çekilen demir tozları gibi bu ardiyeye çekilmişti.

Böylece ben bir düzine New York istiridyesinin fiyatını masumane merak ederken, ürküp paniğe kapılmış yüz kadar domuz o pek kibar Hudson Square'e üşüşüyor ve daha fazla sayıda adam da tökezliyor, düşüyor, avaz avaz bağırıp çağırıyordu. Kimi sadece kendi domuzunu yakalayıp eve götürmek, kimi yeni bir domuz çalmak istiyordu; ama çoğunun bu kovalamanın coşkusunu paylaşmaktan başka bir ihtirası yoktu.

Onların geldiğini duymuştum sanırım; ama o kadar çok yıl Paris'te yaşamıştım ki gürleyen seslerin yakınlardaki bir boks maçından başka bir şey olmadığını düşündüm.

Broadway ile Chambers Street'in köşesinde garip bir manzara gördüm; gaz lambalarının ışığında İsa gibi parlayan pembe saray ceketini gözlerden gizleyemeyen peleriniyle bir Fransız asilzadesiydi bu. Mürekkep bulaşmış sağ elinde gümüş başlı bir baston, sol kolunun altında ise dağınık bir deste kâğıt vardı.

Lord Migrain'in miyop olduğunu unutmuştum; bu yüzden beni görmeyince kasten tanımazlıktan geldiğini sandım. Neden olmasın ki? Onun ikinci imzacısı olma niyeti taşımadığım aşikâr olmalıydı artık. Ama sonra beni hiç de görmezden gelmediğini anladım. Kâğıtlarını kolunun altına sıkıştırıp bana elini uzattı.

"Ne tarafa yürüyorsun?" diye sordu.

Bir kere daha İngilizce konuşmaya teşebbüs ettiğinden onu anlamakta geciktim.

"Mrs Larrit iyileşmiştir, umarım."

Ve işte o anda, zavallının hâlâ âşık olup olmadığını merak etmeye fırsat bulamadan, domuzlar ve ahbapları tepemize yığıldı. Murray Street karanlık bir caddeydi ama Broadway, Battery'den ta Olympia Theatre'a kadar ışıklandırılmıştı; bu nedenle onu bir kapı girişine çektiysem de parlak ışık süslü ceketine vurdu, bu da tüm o çılgınca koşuyu ya da hantal bir İrlandalı ve onun Karayipli arkadaşından müteşekkil bir bölümünü duraksatmaya yetecek bir cevherdi; derhal aristokratın kim olduğunu ve nereden geldiğini kendilerine söylemesini istediler.

"Ben Mr Olivier de Garmont'um" dedi, durumuyla pek de uyumlu olmayan azametli bir üslupla. "General Lafayette'in arkadaşıyım."

Buna karşılık Karayipli, nasıl olup da kafasının yıllar önce omuzlarından ayrılmış olmadığını bilmek istedi.

Bizim ufaklık ışığın tam ortasına yürüyüp, Fransızların teatral konuşmalarına özgü geniş el kol hareketleriyle kendisinin bir demokrasi öğrencisi olduğunu ilan etti.

Heyhat, dinleyicileri ne Fransızlar ne de tiyatro hakkında bilgi sahibiydi. Sarhoştular ve muhtemelen onun korkmuş gibi davranma inceliğini göstermeyişi nedeniyle, hakarete uğradıklarını düşünmüşlerdi.

"Seni gidi ay tükürüğü kesmiği seni" diye haykırdı İrlandalı ve kolunu ince boğazına dolayıp onu Murray Street'e sürükledi; öyle şiddetle büküp çekiyordu ki kâğıtlar ve baston uçarak karanlığa karıştı.

Bastonunu arayıp gümüş topuzu sayesinde buldum. O sırada o iki iriyarı adam onu aralarında bir badminton topu gibi ileri geri yollayıp duruyor, bir yandan da tahrik edici seslerle bağıra çağıra şarkı söylüyordu:

Aux armes, citoyens!
Formez vos bataillons!

Marchons, marchons!
Qu'un sand impur
Abreuve nos salons!

Bu kelimeleri şimdi düzgün bir yazıdan okudunuz. Migrain ise şarkının ölümcül niyetini anlamamış gibi görünüyordu.

Gümüş topuzlu olsa da olmasa da, Lord Cenapları'nın bastonu yararlı bir silah olamayacak kadar hafifti. Şans karşıma münasip uzunlukta bir kereste çıkardı; on santim eninde, beş santim kalınlığındaydı diyebilirim. Bu *enstrümanı* Karayipli'nin koluna indirdim.

Tanrım, ne çatırtı!

Adam kolunu acilen göğsüne dayadı ve bana tam bir sessizlik içinde amansızca gazap yüklü bir nazar atfetti.

"Lütfen şu alçağın icabına bak, Jim" dedi; ya da bu mealde bir şeyler.

Oldukça uzun boylu ve yeterince güçlü kuvvetliydim; ama İrlandalı daha uzun ve daha iriydi. Daha sonra onun ağzı bozukluğuyla ve tartışmalı iskeleleri zorbaca gasp etmesiyle meşhur bir feribot kaptanı olduğunu okumuştum. Yakında milyoner olacaktı. Şimdi de beni katletmek üzereydi.

İrlandalı yüzüklü yumruğunu havaya kaldırmıştı.

"Aman Tanrım!" diye araya girdi Karayipli, aniden yere oturarak.

"*Allez!*" diye haykırdı Lord Migrain. Fransız'ın kolunu görmek için başımı çevirmeme gerek yoktu. Kol yere paralel uzanıyordu ve bir ucunda yirmi santimlik namlusuyla bir tabanca vardı.

"Hayır" dedim; çünkü ona barut koymaya nasıl zaman bulduğunu anlamamıştım.

"*Allez-vous*" dedi.

İrlandalı gülmeye başladı ama bu bir hesap hatasıydı; çünkü bir alev parlamasına yol açmış ve topukları üstünde şiddetle geriye savrulmuştu.

"Sen ha!" dedi, kendi kendine sarılarak. Omzuna bir kurşun yediği belliydi.

"Şimdi" dedi şaşırtıcı müttefikim, iki saldırganımıza, "*maintenant vous rentrez chez vous.*"

Olivier de Garmont hakkında öğreneceğim çok şey olduğu aşikârdı.

Olivier

Finansal enstrümanlarımın düşmanca mahiyetine rağmen New York'taki ilk iki haftam boyunca gayet iyi yaşadım; bunun birinci nedeni Mr Peek'in verdiği harçlık, ikincisi öğle yemeklerimi pansiyonumda yemem, üçüncüsü de banker dostumun kehanette bulunduğu gibi kısa sürede tepsime yığılan yemek davetlerini kabul etmemdi.

Amerikan hapishaneleri üzerine uzun bir inceleme raporu yazma görevini üstlenmiş bulunuyordum ve belli ki misafirleri bana isteyebileceğim bütün istatistikleri sağlayabilecek kişilerden seçilmiş olan o yemek davetlerinde şüphesiz her gece birçok farklı fikir duyuyordum. Her gün notlarımla öyle meşguldüm ki şöyle daha hafif bir yazı hakkında düşünecek vak-

tim yoktu: *Amerikalıların Midelerine İndirdikleri Şeyler Üzerine*. Demokrasinin bu *gastronomik* veçhesi Fransa'da tamamen gözden kaçırılmıştı ve ben, ısmarlama yazı yazan genç bir yazara Amerikan kahvaltısı, Amerikan akşam yemeği, Amerikan çayı bahislerinin her birine en az bir cilt vakfetmesini, ayrıca hemen her yemekte bol miktarda sunulan domuz pastırması üzerine de okkalı bir ek yazmasını önerirdim. Yayıncı hafif bir akşam yemeği ve pastalarla çaydan oluşan öğleden sonra ziyafeti için de bir ek basmayı kârlı bulabilirdi. Hiç şüphe yok ki demokrasi bir gün kendi Larousse'unu bulacak ve biz de bu sayede çok daha iyi olacağız.

Larrit Efendi'ye sık sık uğruyor ve "benim için" evde olmayışına sinirleniyordum. Ancak, ben bir Fransız hükümet temsilcisiydim ve bunu hak edecek hiçbir şey yapmasam da her an her yerde bana hizmetkârlık edecek Amerikalı beyler vardı. Bunun haberi Mr Parrot'a ulaşmadıysa, öyle olsun. Ölüm döşeğindeki karısına bir doktor göndermiştim; ama belki de onun ölmesini istiyordu ve planlarına karıştığım için canı sıkılmıştı. Benim varlıklarımı dondurmuş ve şüphesiz, son derece perişan olacağımı hayal etmişti; ama ikinci haftaya girdiğimizde, genel anlamda vicdan borcu saydığımdan karısının hastalığının yayılmasını durdurmak için çaba göstermenin ötesinde artık ilgilenmiyordum onunla.

New York'taki ikinci pazartesi günümde Mr Robert O'Hara diye biri beni ziyaret etti. Bana, okumaktan memnuniyet duyabileceğimi belirttiği, geçen haftanın *Mercantile Advertiser*'ından söz etmek dışında kendini tanıtma mecburiyeti hissetmediği aşikârdı.

Bu yeni *égalité* durumuna öyle çabuk uyum sağlamıştım ki tahmin edebileceğinizden çok daha az rahatsız oldum. Hatta bu takdimin açık yürekli eksantrikliği, o zamana kadar en varlıklı Amerikalılarda bile görmediğim bir rahatlıkla davranan bu yabancıyı sevdirmişti bana. Ah, işte bu, diye düşündüm, insanın keyifle selamlayabileceği bir yeni dünya.

Geleceğin Adamı orta yaşlı, uzun boylu, geniş omuzlu, sakallıydı. Geniş alnından "romantik" tarzda geriye doğru taradığı, kabarık gür siyah saçları vardı. Koltuğuna kendini biraz sıkıştırarak oturması gerekiyordu ama bir kez yerleştikten sonra da gerçekten çok rahat ediyor, dikkate değer bacaklarını üst üste atıp ufacık çayını yudumlarken, yüzünün bütün hatları benim cevabımı hevesle bekleyişini yansıtıyordu.

New York gazetesinin ön sayfasında şöyle yazıyordu: *Haber aldığımıza göre, Fransız İçişleri Bakanlığı'nın talimatıyla ülkemizdeki çeşitli hapishaneleri inceleyip Fransa'ya dönüşünde bir rapor hazırlamak üzere gönderilen Sulh Hâkimi M. Garmont,* Havre *gemisiyle şehrimize varmış bulunuyor. Fransız hükümeti hapishane sistemlerini ıslah etme ve bu amaçla konuya ilişkin bütün bilgileri edinme düşüncesi ile, Avrupa ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelere de birer komisyon gönderiyor. Ülkemize ayak basmış olan beyefendiye bu konuda her kolaylığın gösterileceğinden şüphe duymuyoruz.*

Bu makalenin bankaların bana itaat etmesini sağlayacağı düşüncesiyle misafirime gülümsedim.

Mr O'Hara mütevazı bir tavırla başını eğdi. Hapishanelere annemden fazla ilgi duymadığımı bilemezdi. Fransa'nın yeni hükümetine gelince, Amerika'nın ceza sistemi onlar için zerrece önem ifade etmiyordu; sadece İçişleri Bakanı, raporumun hem uzun hem de ayrıntılı olmasında ısrarlıydı. Böylece onun değerli vaktini aldığım için cezalandırılmış olacaktım.

Ben gazeteyi tekrar okuyormuş gibi yapıp bir yandan da bu adamla ne yapacağımı gizlice merak ederken, Mr O'Hara da sakin sakin bekliyordu.

Sonra birdenbire, bir bahçıvanın dobralığıyla kendisini benim hizmetkârım ilan etti.

Ne diyebilirdim? Onu tanımıyordum. Derhal ölçüsüz komplimanlara sığındım. Ona benim lisanımı bizden biri gibi konuştuğunu söyledim; ama mülayim gri gözleri benimkilere öyle bir açık yüreklilikle baktı ki, samimiyetsizliğimden ötürü

hemen pişmanlık duydum. Fransızca'sı gerçekten de komik ve tedirgin edici biçimde aşinaydı. Öte yandan, geldiğimden beri bana had safhada güçlük çıkaran İngilizce'mden kesinlikle çok daha yüksek düzeyde bir konuşmaydı.

Daha sonra mevsimin son günlerinden, canlı renkleriyle yapraklardan söz ettik ve misafirim bana Avrupa'da tanıdıklarımızdan çok daha güçlü renkleri olan kızıl akçaağaç, isfenden, kızılcık ve sumak gibi ağaçların adlarını saydı. Bu konuya devam eder gibi görünerek, Mrs Dougdale diye birinden bir mektup çıkardı ortaya. Mrs Dougdale'in el yazısı ve benim İngilizcem arasında bir yerde, O'Hara'nın bir anlamda bir büyükelçi olduğunu anladım sadece. Kadının belki onun sevgilisi olduğunu düşündüm; ama sonra mektubun yazarından gelen bir hediyeyi çıkarıp gösterdi: *Devlet Hapishanelerinin Sefaletini Hafifletme Cemiyeti* başlıklı, haşin görünümlü siyah bir kitapçık.

Yani: Kadın onun sevgilisi değildi. İçim karardı. Kitapçığın kasvetli, keyifsiz, Protestan görünümü moralimi bozmuştu. Görünüşe bakılırsa Fransız hükümetinin temsilcisi, Mrs Dougdale'in hürmet ve hayranlığının hedefiydi. Onun davasının destekleyicisiydim ben. Cemiyetin yayınını Fransızca'ya tercüme etmem bekleniyordu. Bu sinir bozucu konu üzerine yazılmış daha başka ne varsa bir solukta okuyup bitirmek zorundaydım.

Pansiyonum dışında nerede daha uygun bir ofis bulabileceğimi sordum.

O'Hara benim hizmetkârımdı. Beni derhal Athenaeum'a götürdü. Birlikte Broadway'den aşağı yürüdük; bu da bana burada bizim Fransa'da birbirinden ayrı tutmaya pek hevesli olduğumuz iki sınıfa dair hiçbir işaret olmadığını gösterdi. Onu sorgulayabilirdim ama bir Fransızdan tamamen farklı olarak; onun kendisiyle ilgili hiçbir hilesi hurdası ya da sırrı yoktu. İtiraf edeyim ki demokrasiden hoşnutsuzluğunu ve *ennui* nedeniyle yaşamış olduğu ruhsal çöküntüyü duymak beni hayal

kırıklığına uğratmıştı. Dediğine göre, ancak 1984 yazında İngilizler başkenti yakıp yıktığı zaman toparlanmış ve o zaman öyle büyük bir öfkeye kapılmıştı ki bu en az iki yıl boyunca onu canlandırmış, güçlendirmişti. Nihayet *ennui*'si kendini tekrar şiddetle hissettirince Avrupa'ya gitmiş ve orayı aynı anda hem ileri hem de geri bulmuştu. Benim, tabiri caizse tercümanım olarak üzerine düşeni yapmak onu fazlasıyla mutlu edecekti ve dediğine göre bütün New York bir Fransız asilzadesinin onların aklına saygı göstermek üzere olduğu fikriyle sarhoştu.

Athenaeum okuma odası sanki kendi özel işyeriymiş gibi davranıyordu ve gerek *Mercantile Advertiser*'daki yazıdan gerek Mr O'Hara'nın benim başarılarıma ilişkin yetersiz bilgilere dayanan heyecanından fazla bir temele ihtiyaç duymadan beni geçici üye yaptılar. Bunun ancak iki hafta sonra daimi üyeliğe dönüşebileceğine dair özürlerle, orayı serbestçe kullanma hakkına kavuştum.

Sevgili Blacqueville'imi nasıl da özlüyordum. Versailles'da tam da kendi sınıfımız yok olup giderken önemli adamlar olma çabası içinde kaderlerimizle boğuşmuştuk. Bahtsızlığı ve trajediyi zaten tanıyorduk ama işin bu noktaya bu kadar çabuk varacağını hangimiz tahmin edebilirdi; birimiz ölmüş, diğeri kaçırılmıştı ve sürüldüğü toplum öyle bir kendini yaratma telaşı içindeydi ki en iyi kütüphanesinde bile içkili bir kulübün sersemletici atmosferi hâkimdi.

Bu demokratik toplumun hızla en üst seviyelerini işgal etmiştim ama bu nasıl da kafa karıştırıcıydı; iyimser gözlemci kendini bir an yüceltilmiş, bir an sonra ise tam bir çaresizliğin derinliklerine atılmış buluyordu.

Mesela:

Dini hassasiyetleri ya da suçluları ıslah etme sevdaları ne kadar güçlü olursa olsun, Amerikalıların kafalarını ticaret ve paraya takmış oldukları çabucak belli oluyordu ve o özel hücrenin duvarları ötesinde kendi kendilerini kutlama coşkuları-

nı azaltacak hiçbir şey göremiyorlardı. Ellerinin altında muazzam bir kıta vardı ve en sıradan biri bile biraz gayretle onun bağrından sınırsız zenginlikler söküp çıkarabilirdi. Çıkarılacak bu kadar çok şey olduğu için de, halkın nasıl yönetildiği ya da yönetilip yönetilmediği önemli değildi; çünkü herkes için her şey bol olduğu zaman tartışmaya ihtiyaç yoktur. Bu zenginlik anlayışına adanan enerji, insanın kültür olarak düşünebileceği herhangi bir şeye pek az yer bırakıyordu ve bu o kadar barizdi ki ben nispeten varlıklı ailelerden söz ederken daima *orta sınıf* tabirini kullanır, asla *bourgeoisie* demezdim. Bana sürekli, memnuniyetle söyledikleri gibi, aristokrasiye hiç gerek yoktu.

Doğrudur, ilk birkaç haftam boyunca insafsızca hükümler vermiştim; ama yine de ihtiyacım öyle büyüktü ki onların tepedeki efsanevi şehrini bulmayı tercih ediyordum. Böylece yorulmak bilmeksizin direndim, belediye başkanı ve o tostoparlak polis şefiyle dolaştığım bütün hapishanelerin listesiyle okuru sıkmayacağım; ama Tombs, Suçlu Gençler İçin Sığınma Evi, Bloomingdale Deliler Hastanesi, Fifth Avenue'deki Sağırlar ve Dilsizler Barınağı, Bellevue Düşkünler Yurdu ve Cezaevi, Blackwell's Island gibi isimleri saymama izin verin. Genellikle tüm bu ziyaretler, hiçbiri Fransızca bilmeyen yirmi kadar beyefendinin refakatinde gerçekleşiyordu. Akşam yemeklerini, o tuhaf menüleri, sadece evlenmek için yaşayan ve evlendikten sonra da sadece kocalarını düşünen kadınları sayıp sayıştırmama ise nezaketim engel oluyor.

O'Hara sayesinde *paçayı kurtardığımı* düşünüyordum. Daha az sathi bir anlayış olacaksa, bunun ondan geleceğine inanıyordum. Başka bir Amerikalının neden hâlâ İngiliz uşağımla yüzleşemediğimi anlayabileceğinden şüpheliydim; onun, karısının doktoruna sadece kendi menfaatimi gözeterek ödeme yaptığımı düşünmesinden korkuyordum. Larrit Efendi'yle elbette buluşacaktım; ama kendimi öyle basitçe onun insafına bırakmaya henüz hazır değildim.

O'Hara'nın dediğine göre uzlaşma ricasında bulunmaya gerek yoktu; ama İrlandalı ev sahibem hesabımı kapımın altına koymaya başlamıştı.

Kendi ülkemde olsam O'Hara'nın parasını kabul etmeye gönülsüz olurdum. Onu biraz sığ ve belki de hovarda biri olarak görürdüm; ama Peek çiftliğine çekilmişti ve başka tavsiyelerden yoksun, lisanım tarafından tecrit edilmiş ve durumumdaki sahtelik dolayısıyla ruhsal çöküntü içinde olduğumdan, O'Hara paha biçilmez bir hazine gibi görünüyordu.

O, kaldığım daireye üçüncü pazartesi, yani Fransız hükümet yetkilisi olarak ilk gerçek izimi bıraktığım günün akşamında gelmişti. O gün öğleden sonra, *Birleşik Devletler'in Cezaevleri Sistemi* adıyla bilinecek olan eserin ilk yirmi sayfasını tamamlamıştım. *Toplumun günümüzde içinde bulunduğu huzursuzluk halinin iki sebebi vardır* şeklindeki ünlü sözlerle başlayan kitabın ilk bölümü o sırada Athenaeum'da, haşince Calvinist bir yazı masasının üstünde duruyordu. İlk cümleye neredeyse can sıkıntısından başlamıştım ama ilerledikçe bana *gerçekten* de iki sebep varmış gibi göründü. Ve belki sofrada can sıkıcı da olsalar, Amerikalılar Fransızların hiçbir zaman yapmadığı bir şeyi yapabilecek durumdaydılar: hapishaneleri ve mahkûmları ile deneyler yapmak. Gardiyanları ve hayırseverleri sorguya çekerek on üç akşam ve öğle yemeği geçirmiştim. Bentham'ı ve Duc de la Rochefoucauld-Liancourt'u okumuştum. O kadar erken, o kadar asimetrik koşullarda bile, hapsetmenin tarihi ve amaçları üzerine kafa yorabilecek kadar iyi donanımlıydım. Bütün New York bana daha da fazlasını anlatmak istiyordu.

O'Hara bana rehberlik edecekti, ona her bakımdan güveniyordum. Ancak, dost canlısı Katolik o akşam kıvrak adımlarla odama girdiğinde, Bronx'daki değerli akşam yemeğimizden vazgeçeceğimizi bildirdi. Bunun icabına bakmıştı. Ya nereye gidecektik?

"Five Points'e mi?"

"Evet; ama önceki plandan daha iyisi."

Başlangıçta adaletten had safhada yoksun o bölgeyi bir polis refakatinde ziyaret etmeyi önermişti; ama şimdi bizi gönlümüzce oyalanmak için serbest bırakacak daha iyi bir kumpas düşünmüştü. Yani, silahlanıp gidecektik. Böyle diyerek mavi astarlı pelerinini geriye atıp, elindeki zarif, gül ağacından kutuyu çıkardı ortaya.

Kapağı, kutunun kırmızı kadife bölmelerine gömülmüş iki güzel tabancayı görmeme yetecek kadar açtı.

"Bir serseriye tabanca göstermek polislerle birlikte gitmekten daha keyifli; üstelik bu daha ucuz, daha iyi bir yoldaş. İşte sevgili Olivier, lütfen dikkat et; çünkü burada gösterdiğim şey İngilizlerin *kanlı mucize* dedikleri şeydir."

Ben düellonun kötülükleri hakkında alenen yazılar yazmış biriydim ama O'Hara kutuyu önüme koyup da onun Yankee tasarımının harikulade giriftliğini sergilediğinde, adeta kendimden geçtim. Burada uzun namlulu iki tabanca ve şimdiden tıka basa barut dolu bir düzine pembe kâğıt silindir de dahil olmak üzere çeşitli teçhizat vardı.

Tabancaların her birinin üzerinde, etrafı bir dizbağıyla çevrilmiş ve tepesine bir dük tacı yerleştirilmiş bir tekir balığından oluşan bir asalet simgesiyle süslenmiş bir kalkan gravürü vardı; ama bu noktaya odaklanan dikkatimi gören O'Hara beni o kadar yanlış anladı ki dükün hiçbir şekilde *légitime* olmadığını bilmemi ve bunun zihnimi çok daha önemli bir şeyden uzaklaştırmasına izin vermememi söyledi ısrarla.

"Bizim cafcaflı konuşmalarımızdan hoşlanmayabilirsin, ahbap" dedi, "biz pek çok bakımdan kahrolası geri kafalı bir güruhuz ama kabul etmelisin ki bu bir deha eseri. Bu bir Amerikan patenti."

Kutunun içinde anladığım kadarıyla *chapeaux de percussion* dediğimiz küçük altın konilerden müteşekkil bir hazineyi barındıran ufak bir bölme vardı. Bu küçük şapkalar namlu kuyruğuna oturtulmuş bir manşona takılmıştı. Manşon da

ateşi kartuşa taşıyan minik bir kanal ihtiva ediyordu. Ama Amerikalıların mahareti bununla da bitmiyordu. Tabancaların her birinin iki namlusu, iki horozu, iki tetiği vardı. İki üst namlu boşaldığında dört namlu bir pimin üzerinde dönüp dolu namluları horozlarla aynı hizaya getiriyordu.

"Eh, Voltaire'in dengi değil" dedim, "ama yine de güzel bir şey."

"Daha bitirmedim, efendim."

Bana gözlerimi kapama talimatı verdi, ben de öyle yaptım; ayrıca istediği zaman kollarımı öne doğru uzatıyordum. Omuzlarıma ve sırtımın alt kısmına nazikçe dokunup geçen ellerinin hafif basıncını hissettim ve sonra, birdenbire, bir açıklaması olmayan tuhaf bir dokunuş, sıkı bir eyerci sarılışı...

Sonra da konyak kokulu bir fısıltı:

"Gözlerini aç."

İtaat ettiğimde kendimi meşinden bir koşum takımı içinde buldum. O'Hara onun içine patentli tabancayı, sertliğini kaburgalarımın üstünde hissedebileceğim gibi sıkıca oturttu.

"Yakışıklı görünüyorsun" dedi.

Geri çekildi ve bir bacağını büküp parmağını dudaklarına koyarak bana baktı.

"Çok güzel" dedi ve pelerinini geniş omuzlarından atarak benimkinin tıpatıp aynısı olan bir tertibat çıkardı ortaya. Buna da ikinci tabancayı yerleştirdi.

"Saat onda" dedi. "Azizim Olivier, seni o zaman alacağım."

"Bütün bu sessiz kelime oyunundan sonra beni terk ediyorsun ha" diye şakalaştım.

"Seni hiçbir zaman terk etmeyeceğim" dedi.

Ansızın büyük bir memnuniyet duydum; sadece onun arkadaşlığından değil, onun temsil ettiği şeyden, şu ana kadar kolonyal davranışların çiğliğiyle gizlenip kalmış olan o şahane Amerikan yaratıcılığından. Bu patent, bu beklenmedik mekanizma, Guizot'nun New York'un sosyal düzenlemesinde bulabileceğimizi ima ettiği şeyin tam muadiliydi: Göz kamaştıran

ve genellikle hayli geliştirilmiş bir şey; bütün patlayıcı güçlerin güvenlik içinde barındığı bu lüks pembe kartuş gibi bir yönetim metodu. Öyle düzenli ve özgündü ki, onları bir elmanın yanı başına koyabilir ve sadece renklerin ışığa karşı oynaşmasını hayranlıkla seyredebilirdiniz.

"Saat onda" diye haykırdı, yanağımdan bir makas alarak. "Bu gece Amerika'daki ilk gecen olacak." Hiç sözünü etmediği halde, Paradise Square, Black-and-Tan kabarelerini ve Curlers Hook'u kastediyordu. "Haz sanatı" diye bağırdı O'Hara, beni ezercesine göğsüne bastırarak.

Ve sonra, beni tütün ve meşinin hatıralarıyla bırakıp gitti. Bir medeniyetin bir sonraki baş döndürücü adımını atması bu hava içinde gerçekleşebilir miydi?

Tabancalık denildiğini artık öğrendiğim şeyi çıkarmaya başladım. Nasıl bir bağlama düzeneği olduğunu göremiyordum; ama çok geçmeden onun sırtımın ortasında, ta yukarıda bir yerde olduğunu anladım. Tıraş aynamla bile onun tuhaf yapısını çözemiyordum ve her ne kadar eğilip büküldüysem, dönüp uzandıysam, yatağıma yatarak poposunu havaya doğru ittiren korseli şişman bir kadın gibi şekilden şekle girdiysem de, her ne kadar kendimi pespaye bir görünüme soktuysam da, karşılığını alamadım.

Önümdeki üç saat boyunca tutsak kalmak dışında seçeneğim yoktu.

Kısa bir süre koltuğumda oturdum; ama gövdemi sıkıp acıtıyor, kesiyordu üstümdeki. Kitaplarım Athenaeum'da olmasaydı kalkıp çalışabilirdim ve sonunda zaten oraya gitmeyi ve Amerikan hapishane sisteminin Fransa'da nasıl bir uygulaması olabileceğini soruşturmaya devam etmeyi düşündüm.

Broadway'de, sırrım gövdeme sımsıkı sardığım pelerinimin altında gizlenirken, dişi cins için korse takmanın avantajını kavramıştım; çünkü gerçekten inanıyorum ki, gecenin içerisine doğru adım atarken, hayatımda hiç bu kadar umutlu olmamıştım.

Parrot

Lord Migrain'in tabanca atışı yüzünden ben enselenmiştim; ama polis tarafından değil de mahalli ismi *gece bekçisi* olan bir çift süslü püslü kasap tarafından. Bu palyaçolar silaha el koyup beni Tombs'a* atacaklarını beyan ettiler; bunun bir mezarlık olduğunu sanmıştım ama çok geçmeden Lord Cenapları'nın incelemek üzere gönderildiği türden bir "gelişmiş" Amerikan sistemi olduğu ortaya çıktı. Centre Street üzerinde penceresiz, isli bir zindandı. Kralların tümü ölmüş ve gömülmüşken, bu kadar iğrenç bir şeyi kim inşa ederdi?

Hapishanenin dehşet verici adını duvarlarının içerisinde kendilerini asmış olan bütün o zavallı sefillerden aldığını du-

* Kelime anlamı mezarlar. (ç.n.)

yunca hiç içeri girmek istemedim; ama Centre Street'in soğuk parke taşlarına katlandıktan sonra nihayet bir hücreye kapağı atmaya hevesliydim.

Gece bekçileri bir mangalın etrafına cadılar gibi toplanıp bana ara sıra bir yağlı sosis atarak kendilerince eğleniyorlardı. Kızaran etlerin kokusu, mutlaka niyetlendikleri gibi, bir işkenceydi; ama ben köpek değildim ve onun gibi davranmayacaktım.

Şafak sökmeden önce devasa bir araba caddeye girdi ve bana yakın taraftaki at işini ayağımın dibinde görürken, kamburu çıkmış ufak tefek bir adam arabadan indi. Bir sulh hâkimi gelmesini bekliyordum ama onun düşük omuzlu mağdur hali, sıkıcı işinin hükmüyle ezilmiş bir bakkal çırağını çağrıştırıyordu.

Gece bekçileri sessizleşti ama bunun dışında yeni gelen adamı kendi haline bıraktı; adamın işi hapishane girişinin sağ tarafındaki bir kapının kilidini açmaktı. O içeri girdiği zaman gece bekçileri de ateşi söndürmeye girişti, içlerinden biri su almak için tulumbaya gitti. Nihayet Tombs'un sürgüleri gıcırdayıp tıngırdadı ve korkunç bir kapı, menteşeleri üzerinde pis pis sırıtır gibi ağır ağır açıldı. O karanlık kapıdan, aralarında çok mahzun güzel bir kız da olan on mahkûm çıktı ve daha küçük kapıdan içeriye, muhtemelen arabadan inen adamın önüne dikilmek üzere götürüldüler.

Ben de onların arasına dahil edilmeyi umuyordum ve o zaman tabancayla ateş edenin o Fransız lordu olduğu ve benim onun uşağından başka bir şey olmadığım şeklindeki basit gerçeği açıklayacaktım.

Oysa ben yürüyerek hapishaneye götürüldüm ve bir gardiyanın nezaretine bırakıldım. Yakışıklı bir yüzü, ölgün mavi gözleri ve tam burnunun tepesinde kömür karası tek bir kaş çatma çizgisi olan uzun boylu, sağlam yapılı bir adamdı.

İyi bir kütüphanesi olan herhangi bir beyefendi, hatta Mösyö bile, mimarlık mesleği kendisinden esirgenince hakkak ka-

lemini *carceri* diye bilinen o kasvetli şeytani hapishaneleri inşa etmek için kullanan Piranesi'nin karanlık beyninin içine getirilmiş olduğumu derhal anlardı.

Gardiyan bana bu sabahki celseler için çok geç kaldığımı ve değiştirilemeyecek bir karar üzerinde tartışmanın bana yarar sağlamayacağını bildirdi. Beni dar ve yüksek bir hücrenin daha derinlerine götürdü. Piranesi'nin çivili tekerlekleri ortalıkta görünmüyordu ama bir mahkûmun burun delikleri, o günden sonra kreozot demeyi öğrensem de ölüm ve tabut tahtası kokusu olarak zaten gayet iyi bildiğim iğrenç, katranlı kokunun işkencesine maruz kalmışken onlara kimin ihtiyacı olabilirdi? Yabaniasma kokusunu ne zaman duysam bir kez daha altı yaşında, babamla birlikte bir tarlada dikiliyor olurum. Bir anlık bir kreozot püfürtüsü olsa kendimi New York Tombs'da bulurum ve her şey boğucu derecede sıcaktır çünkü yakacak odun müteahhidi birinin arkadaşının arkadaşıdır ve o da yüksek çatı pencerelerinin camları kasvetli sarı katranla kaplı bu fırında çile çeken zavallıların arkadaşı değildir.

Bu loş, kasvetli, uzak yerden, bir işe yaramayan iki pörsük manika sarkıyordu. Hücrelerin bulunduğu üst üste iç balkonlar, her iki uçta merdivenler ve ortada, her bir iç balkonun iki kenarının arasında köprüler vardı ve bu köprüler üzerinde uyuklayan, okuyan ya da konuşan gardiyanlar oturuyordu.

Bu boşluğun en altında da, girdiğimde dosdoğru önüme çıkan bir darağacı duruyordu. O zamana kadar adamakıllı korkmuş değildiysem de, işte şimdi öyleydim. Tombs'un içerisinde vuku bulan her intihar duvarlarının dışındaki medeniyetten kibarca gizleniyorsa da, bu darağacı bütün hücrelerin görüş alanındaydı. Dışarıda, caddedeki yurttaşlar masum ve nazikti; çiftleşen domuzlardan rahatsız olma lüksüne sahiptiler. Ama burada yasal cinayetin ürpertici soğuğu, teneffüs ettiğim havanın içindeydi.

Gardiyan ne gaddar ne de nezaket yoksunu biriydi. Birlikte ilk katın merdivenlerini çıkarken bana bir yolcuyu odasına gö-

türen bir Devon hancısını hatırlatmıştı. Benim gibi bir beyefendinin içine düştüğü bu durum için özür diledi. Silahla yaralama konusunda benim hikâyemi anlayışla dinledi; tabancanın bana ait olmadığından hiç şüphesi yoktu ve onun gece bekçisi tarafından, bana dedikleri gibi delil olarak değil kâr amacıyla çalınmış olduğu beyanımı da ciddiye aldı. Tavrı ancak, birkaç gümüş dolarımın da çalındığını anladığı zaman değişti ama ruh halindeki bu değişikliğin hiçbir surette tersine çevrilemez olmadığını da ima etti, ben de ona pansiyonumun adresini verdim; orada Mathilde'in, gardiyanın "doğru olan şey" dediği neyse onu yapacağından emindim.

Nihayet beni tek ışık kaynağı yüksek bir pencere boşluğu olan küçük bir hücreye götürdü. Hiç sandalye yoktu ama basit bir masa ile üst üste iki yatak vardı. Alttaki ot şiltede bir adam oturuyordu; hiç de uzun boylu ya da kolunu bacağını sallayan biri değildi ve aslında babama zerrece benzemiyordu ama yine de bana ilk bakışta hatırlattığı kişi babacığımdı. Nasıl da korkunç bir sarsıntıyla yerinden oynamıştı kalbim. O tuhaf duygunun, babamın zalimce hapse atılmış olduğu duygusunun üstüme ilk çullanışı da değildi bu.

Adam gözlerini kaldırıp baktı ve başını sabırsızca sallayıp kitabına döndü. Kapı arkamdan gürültüyle kilitlendiğinde mahkûmun elbiselerinin hücrenin zeminine saçılmış olduğunu gördüm; şüphesiz, intiharlar için çok popüler olan kancaların ortalıkta bulunmayışı yüzündendi bu. İçerisi kömür gibi karanlıktı ve havaya tabut tahtalarının ağır kokusu hâkimdi. Üst ranzanın saman yatağından başka gidebileceğim yer yoktu, ben de oraya tırmandım ve karanlık bir makinenin içine düşmüş bir orman hayvanı kadar sessiz ve ürkmüş bir halde, benim kadar korku ve öfkeye kapılmış ruhların uzaklardan gelen tedirgin feryatlarını dinleyerek öylece yattım. Hücrenin içerisindeki sessizlik, samanların arasına gizlenmiş öldürücü bir şey gibiydi. Kendimi bu tehdide karşı duyarsızlaştırmaya çalışırken ve aradan pek de uzun bir süre

geçmeden, tüy gibi bir ses suçumun mahiyetini sordu çekingence.

Yatağımdan aşağıya baktım ama hitap edebileceğim gölgeli bir yüz bile yoktu. Gardiyana ne anlattıysam, sorgucuma da az çok aynı şeyleri anlattım, o da hiç yorum yapmadı.

Ben de onun suçunu sormamın görgü kurallarına uygun olacağını düşündüm; ama soruyu duymazlıktan geldi ve bir üst katta başka bir hücrede tutulan on yaşındaki oğluna ilişkin kaygılarını anlatmaya başladı. Kendisiyle ilgili hiç derdi olmadığını söylüyordu; çünkü çok yakında yargılanacak, sonra da beni hapishane kapısında karşılayan o düzenekte asılacaktı.

"Peki ya oğlun?"

"Ah!" İçini çekti. "Keşke onun için bir şey yapılabilseydi. Neler vermezdim ki!"

Böyle deyip ayağa kalktı. Gevşek, düşük omuzları, gagalanmış gibi karışık seyrek saçlarıyla iriyarı, soluk benizli, münzevi bir adamdı. Biçarenin bir kalpazan olduğunu düşündüm hemen; çünkü hayatına mal olacak başka ne yapmış olabileceğini tasavvur edemiyordum.

"Oğlunun annesi yok mu?"

İri beyaz ellerini öyle bir uzattı ki bana doğru, Dürer'in Pontius Pilate gravürünü hatırladım. Düşüncelerim oğlana doğru uçtu, onun yerinde olduğumu tahayyül ettim: korkmuş, yapayalnız, babam ölmek üzere...

"Ona uğrarım ben" diye haykırdım. "Burada uzun süre tutmazlar beni."

Bu basit vaadin müthiş bir sonucu oldu. Mahkûmun çok bariz biçimde kamburlaşmış omuzları şimdi sertçe geriye çekilip dikleşmişti; başını vahşice öne uzattı ve umut dolu gözleri böyle bir delikte bulunacağını sandığınızdan daha fazla ışığı yansıttı ansızın. İyi bir adam, çocuğu evlat edinmeyi teklif ederdi, diye düşündüm. Sadece ziyaret etmem ne aşağılık bir şey.

"Bunun yararı olur" dedi. "Yemin ederim ki olur."

"Yok canım."

"Teklif ettiğin şey büyük bir lütuf, Mac." Bir İncil olduğundan kuşku duymadığım kitabını alıp o uzak pencere boşluğundan gelen ışığın zemine çarpık bir dikdörtgen şeklinde düştüğü yere götürdüğünü görmek içimi acıttı. Açık sayfaları ışığa doğru eğip bakarken, ne okuduğunu sordum ona.

"Birinciyi ve en iyisini" dedi. Sırtını kamburlaştırarak kutsal kitabının üzerine eğilirken tavrı, hırpalanmış zavallı biri gibiydi. Ama Yaradılış'ın hangi bölümüne kendini kaptırdığını anlayınca, bu bilgiyle ne yapacağımı bilemedim. Çünkü huzuru için gittiği yer şiddet dolu ve kanlıydı; ben de vuku bulduğu iddia edilen olayları resimlemeye zorlanmıştım bir zamanlar. Abraham'ın dehşet verici hikâyesiydi bu. "Oğlunu al" diye okudu İncil'den, "tek oğlunu, evet, çok sevdiğin Isaac'ı al ve Moriah diyarına git. Orada kurban et onu." Bana bakıp sırıttı.

Sonra kitabını kapatıp berbat bir papaz taklidiyle göğsüne bastırdı.

"Sana çok para veririm" dedi.

Abraham'ın ödlek bir budala, Tanrı'sının bir Lord veya daha beteri olduğunu düşündüm.

Ölüm mahkûmu adam yanıma yaklaştı, çok nahoş bir nefesi vardı: mide bulandırıcı bir koku, ekşimiş süt, ölen bir çocuğun ruhu gibi. Ay gibi parlayan gözlerinde gerçeği gördüm: Bir yabancının, oğlunu öldürmesini istiyordu.

"Beş yüz dolar" dedi.

Cevap olarak uygun bir kelimem yoktu; sadece hava dolu kara bir çuval...

"Beş yüz dolar, efendim. Kâğıt değil. Bank of Zion değil. Burada hiç kesinti yok."

"O bir şahitti" diye haykırdım. "Seni şeytan."

"Ben bir şeytanım" dedi, "hem de zengin bir şeytan."

Ona bir tokat atmaya yeltendim ama bir kurbağa kadar çevikti.

"Ah, acelesi yok" dedi; şimdi bir güreşçi gibi çömelmiş, ellerini geniş dizlerine koymuştu. "Düşünmek için uzun bir gecen var." Gülümsemeye cüret etti, dilini şaklattı; ben de kendimi karanlığın içine doğru, beyaz yumrulu omurgam taşlara kaskatı dayanana kadar geriye çektim. Çılgın yaratığın aşağıda, hücrenin her yerinde yılan gibi kayarcasına dolaştığını hissedebiliyor, lanetli İncil'ini okuyan ufacık sesini duyabiliyordum. Geceyi burada geçirmeyecektim. Yoksa uykumda öldürülürdüm.

Ranzadan kayıp indim; o da İncil'ini masanın üstüne koyup bana tebessümünü gösterme lütfunda bulunmak için ışığa doğru çekildi.

"Annesini öldürdün" dedim. "Küçük oğlun da şahitti."

Karşımda bir köpek gibi silkindi.

"Seni bu yüzden asacaklar."

Kedi gibi *mırladı*; ama şüphesiz öyle yapmamıştı. Her neyse, fazlasıyla tuhaftı.

"Benim onu para için öldüreceğimi sanıyorsun ha?"

"Ah, ben *öldürmek* demedim ki" dedi adam, o kocaman akça pakça çamaşırcı kız ellerini havaya doğru açarak. "Aman Tanrım. Asla böyle demedim. Sadece ufaklığı buradan kaçırmanın bir yolunu bulmalısın. Güzel bir küçük adam. Gardiyanlara sor. Hep ondan bahsediyorlar."

Başını yana eğip bana tek gözüyle bir legorn tavuğu gibi aptalca baktı. "Ah, onu öldürmeye gerek yok" dedi, "sadece giderken onu da yanında götür." Soluk tüylü kafasını hafifçe salladı.

Ona bakamıyordum. Ranzaya madeni bir şeyle hafif hafif vuruyordu.

"Bende para var, yani bir kısmı. Gerisini de getirmiş olacağım. Çocuğu ziyaret etmene göz yumacaklar, tabiri caizse" dedi. "Öyle düşünmüyor musun?" Israr ediyordu ama mecalsizce, sanki uyanmış ve nerede olduğunu bilemiyormuş gibi.

Tanrı ona acıyabilirdi ama iğrenç biriydi ve o bozuk süt kokusunu sonsuza dek kesmek istiyordum ve bütün gücümle üstüne atlayıp kocaman kuvvetli ellerimle boğazını sıktım. Onun gücünü ve o tavuk yağından kılıf içinde saklı şiddeti, ancak bileklerimi neredeyse kırıp göğsümü kollarıyla çepeçevre sararak içimdeki canı ezmeye girişince kestirebildim. Hiç sesim çıkmıyordu. Ciğerlerim pis sütle dolmuştu.

"Götürün şunu buradan" diye bağırıyordu. "Götürün şu sersemi."

Sonra beni yere bırakıp yumruklarıyla girişti; beni öldürmesine engel olmaları için sürekli yalvarıyor, ağlıyor ve başıma, boynuma tekrar tekrar vurup duruyordu.

Gardiyanlar beni Piranesi cehennemi karanlığının daha da derinlerine sürüklemek için geldiğinde kendimde değildim.

II

Beni "ağlama odasına" attılar. Ona böyle diyorlardı çünkü kapısı kuru otlar ve kasnakçı çeliğiyle bağlanmıştı. Tombs'un zenciler ve annesinin ölümüne şahit olmuş o küçük oğlan için ayrılmış en alt katıydı. Sımsıkı bağlanmış kuru saplar, çekiştirip koparınca dökülüp saçıldılar; siyah ve ağır havayı tutuşturacak bir çakmaktaşı bekliyorlardı.

Sevgili Mathilde'im saçında mehtabın incecik sisiyle yatağında uyuyordu. Onu sevmiş ve nefret etmiş ve bir kez daha sevmiştim; şimdi de Broadway'deki pansiyon için sanki benim çocukluk evimmiş gibi ağlıyordum. Böyle kaç ev icat etmiştim acaba; hanlar, kilise sundurmaları, matbaalar, küçük çiftlik evleri, insanların eski devirlerde inşa ettiği taştan arı kovanları? Yakındaki hücresinde yaşayan oğlanı düşündüm, Rembrandt tarzında yapılmış gravürdeki Ganymede'i, kartalın işeyen bebeğin kollarını sıkıca kavramış pençelerini düşündüm; hepsi o edebi cehennemin dehşetinin altındaydı ve benim zihnimde, kara gözlü Rembrandt stüdyoda, canlı bir benzerlik yaratmak,

ölü kanatları havada tutmak için içinden soğuk amansız teller geçirilmiş, ölünün ölüsü kartalıyla birlikteydi.

Böyle bir çocuktum bir zamanlar, omuzlarıma sarılmış tavşan postu battaniyeyle Fransız'ın peşinde, Mist Tor, Over Tor, Sweet Tor ve yağmurun başladığı Yelverton'dan aşağıya doğru taban tepiyordum; bütün o alçak, gri gökyüzü ufkun içine kanıyor ve benim ağrıyan ayaklarıma doğru çöküyordu; pelerinimle bana, tek koluyla ve yanak kemikleri canlı derisinin altından parlayacak kadar kazınmış yüzüyle ona doğru. Çiseleyen yağmurun kasvetli sisi ve nahoş tavşan kokuları içinde Roborough Hanı'na vardık; efendim orada, avluda bekleyen bir atlı posta arabasını fark etti.

Yürüyerek avluya girdi ve ansızın bir dilsize dönüştü; gözlerini fıldır fıldır döndürüyor, ağzını kurcalıyor, kaşlarını kaldırıyordu bana.

"*Comprends-tu?*" diye fısıldadı. Ve beni tökezleterek öne itti aniden.

Onun düşmanlarımız olan Fransızların dilini konuşmaya cesaret edemediğini anlamıştım. Ayrıca, posta arabasının bizi Plymouth'a götürmesini istiyordu ve bu yüzden, ahırda piposunu tüttüren arabacıyı güç bela bulana kadar pençesi omzumda beni oraya buraya çekiştirip durdu.

Fransız, kendi dilsiz ağzına yönelik çaresizliğini ifade etmek için ayaklarını hızla yere vurdu.

Ben de sürücüye, "Babam bizi arabayla Plymouth'a götürmenizi rica ediyor" dedim.

"*Onlar* var" dedi sürücü, Plymouth'dan öğle yemeği için hana getirdiği bir grubu kastederek.

Fransız ağzından bir altın sikke çıkarıp benim omzumda kuruladı. Arabacı gözlerini kısmış, onu seyrediyordu. Homurtuları ve el kol hareketlerini anlayamazdı ama teklif edilen bir İngiliz altınını tanırdı.

Pekâlâ, beyefendiler yemeklerini yerken bizi götürebilirdi.

Plymouth'a varana kadar savaşın ne anlama gelebileceğini hiç bilmezdim. Wimple Street'teki Guild Hall'u geçtikten hemen sonra, sürekli boru seslerini, askerlerin rap rap adımlarını, Pool'un sokaklarında bağıran denizcileri duydum. Herkes sanki kendinden başka herkesi öldürmek istiyormuş gibi görünüyordu. Arabamızın yanında üstü başı yırtık pırtık zavallı Fransız savaş esirleri ayaklarını sürüyerek yürüyordu; o kadar yakındılar ki kalbim olmasaydı bir şapka çalabilirdim. Devasa yoldaşım, bizi Sutton Pool kalabalığının ta ortasına kadar götürmesi için sürücüyü ikna etmeye yönelik ahmakça bir sırıtış kondurmuştu yüzüne; orada kocaman savaş gemileri burunlarını şehrin merkezine kadar sokmuşlardı. Sürücü, sözleşmenin gereğini yerine getirdiği izlenimi altındaydı; ama hayır. *Hoe* dedikleri o yüksek tepeye çıkmalıydı. Hoe yeşil fakat ağaçsızdı; soğuk, sert, tuzlu bir rüzgârın estiği açık denize bakıyordu.

Pekâlâ; ama doğruya doğru. Sürücü belediye meclisinin önemli bir üyesini handa bırakmıştı ama Mösyö de parasını vermiyordu. Arabacıyı asık suratıyla bırakıp Hoe'nun tepesinde kumları rüzgârla savrulmuş çıplak çakıllı patikalarda bir o yana bir bu yana yürüyüp duruyor, beni de sımsıkı yanında tutuyordu.

"Neler çeviriyor bu adam?" diye bağırdı arabanın sürücüsü. "Nedir kumpası?"

Mösyö, Plymouth'u, Devonport'u, Stonehouse'ı, Stoke Temples'ı, çok yakın geçmişte onun vatandaşlarını ateşe vermiş olan o muhteşem yüzer şatoları inceliyordu. Casus değildiyse de öyle görünüyordu. Kiliseleri, çan kulelerini, sıra sütunları, revaklı girişleri, taraçaları, bahçeleri, koruları, meyve bahçelerini, çayırları ve haliçlerle kesilmiş yeşil tarlaları ağır ağır içine çekerken sulanan gözlerini silişini seyrettim. Pençesiyle ensemi sıkıca kavradı. Dikkatini Hoe'nun aşağısındaki patikanın üzerindeki darağaçlarına kaydırdı; onlardan birinde bir adam ya da bir zamanlar bir adam olan bir şey asılıydı.

Darağacının kokusunu duyabildiğimi sanıyordum ama bunun Hulks'dan gelen iğrenç koku olması daha muhtemeldi. Bu gemilerin birer hapishane olduğunu henüz bilmiyordum ama daha sonra onları görecektim: Çarşaflar, elbiseler, deniz yosunları ve çürüyen halatlarla sarmalanmış yüzer cehennem deliklerini. Ancak bu, kralın hapishanelerinin nahoş kokusuydu. Tanrı onu kurtarsın. Benden hayır yok ona.

Hoe'nun aşağısında, okyanusa doğru inen ve hepsi birbiriyle kesişen birkaç çakıllı patika vardı; üzerlerine birçok basamak ve hilal şeklinde banklar yerleştirilmişti. Alttaki patikadan yürüyerek gelen küçük askeri birliğin en önünde her biri boş birer sarı tabut taşıyan sekiz İngiliz asker daha vardı; tabutlarla askerler arasında da zincire vurulmuş dört adam yürüyordu ve bu korkunç manzarayı seyrederken, denize ve öne en yakın adamın, uzun boyu, leylek gibi sıska ve sakar hali, düşük omuzlarıyla benim öz babam olduğunu ansızın fark ederek sarsıldım. Elimi kaldırmayı bile akıl edememiştim ama grup tamamen gözden kaybolacağı noktaya vardığında, o da dönüp bana baktı.

Fransız'ın ne anladığını bilemem ama beni kavrayıp kaldırarak o tek güçlü kolunun dirsek çukuruna oturttu ve yüzümü kıllı boynuna sıkıştırdı. Sürücüye altınını verdi ve ona bir hayvan gibi hırladı. Sonra beni, belirsizliği yüzünden daha da katlanılmaz dehşetimin içinde yapayalnız, bir patikadan aşağı doğru taşıdı ve nihayet tekrar iskelenin üstündeki tüfekçilerin arasına dönüp oradan da ikinci bir iskeleye geçtiğimiz zaman beni döşeme taşlarına, sonra da alçak ahşap bir mendireğin üzerine indirdi. Orada kendimi, hepsi hemen hemen tıpkı benim gibi ağlayan zavallı bir erkekler ve kadınlar kalabalığının içinde buldum ve onların yoldaşlığında büyük bir cankurtaran sandalına binmeye razı oldum. Mösyö'nün kolundan da, yağmur sonrasında mutsuz tavuklar gibi kokan diğer yolcuların ıslak pazenlerinden de rahat yoktu bana.

Daha önce hiç tekneye binmemiştim. Denize de, babamla birlikte gittiğimiz bir iki kumsaldan öte yaklaşmamıştım; oralarda işe yarar bir fırtına kalıntısı aramış ama çentikli bir vaftiz kadehi ve denizin öfkesiyle kadife pürüzsüzlüğünde zımparalanmış meşe çıralarından başka hiçbir şey bulamamıştık. Okyanusta hiç yıkanmamıştık ama paçalarımızı sıvayıp onun kalleşliğine merak ve hayretle bakmıştık. Falmouth'da karanlık bir öğle sonrası babamla ben, cankurtaran sandalının dalgaları güç bela yararak fırtınanın içine dalıp, bir zamanlar *Dundee*'de gemici olan sırılsıklam, suları sıkılmış adamları geri getirmesini seyretmiştik.

Limanların civarında bol bol denizci görmüş ve onların sert, düşmanca havasından hep korkmuştuk. Kimilerinin gözleri ya da parmakları eksikti. Başka adamları öldürmüşlerdi ya da ben öyle sanıyordum. Onlar denize aitti, biz ise karaya, basıla basıla sertleşmiş patikalara ve o *huişt* sesleriyle Dartmoor derelerine aittik.

Geminin büyük sandalı mendirekten uzaklaşıyordu. Şu anda bile babam tabutunun peşinden yürüyordu ya da ona yaptıkları alçakça bir şey yüzünden ölmüştü. Bu düşünce göğsümü sıkıştırıyordu. Bir kalpazanın yanında çalıştığı için mi öldürülecekti? Hatta o babam mıydı? İngiltere topraklarından ayrılırken, çocuk aklım bu devasa düşüncelerle cebelleşiyordu. Tanrı'nın ilahi yüzü görünmüyordu. Plymouth Harbour'daki bütün büyük gemiler bir arı kovanının içindeki yaratıklar gibi sıkış tıkıştı, hepsi savaşın uğultusuyla titreşiyordu. Topların burunlarının altından geçtik; şıpırdayan deniz gri gökyüzünün altında zehirli cıva gibiydi, tavuk bağırsakları ve patates kabukları teknelerin yükselen gövdelerinin çevresinde birikiyordu.

Yegâne koruyucum, İngiltere'nin bir düşmanıydı. Beni *Samarand*'ın yüksek siyah duvarına ulaştırmıştı.

İp merdivenden çıkarken yarı yolda altımı ıslattım. Çişli donumla, topallayarak, sığır ağıllarının ve tavuk dolu kutula-

rın yanından geçirilip baş kasaraya doğru götürüldüm. Sonra Fransız da kaptanın kabinine ulaştı; artık bir dilsiz değildi, iyi Fransızca ve kötü İngilizce konuşuyordu. Kendimi tutamayıp kusmaktan korkuyordum ve bu, Mösyö'nün yakışıklı kaptana bir avuç dolusu sterlin banknotu takdim etmesinden daha önemliydi. Böylece para, donanmayı kozla almış oldu; yoksa siyasi duruşu ne olursa olsun Marquis de Tilbot'yu bir darağacında, ayakları bacaklarından düşene kadar memnuniyetle sallandıracaklardı.

III

Bir ağlama odasından hallice olmayan bir kamaraya hapsolmuştum, tüm uzunluğu ancak bir kalas enindeki yatağın boyu kadardı. Bu yatağın yanında ayakta durmak ve giyinmek için çok sıkışık bir aralık, onun ötesinde de Fransız'ın çizmelerini kabul edemeyecek kadar sığ bir dolap vardı; onlar adamın ayaklarının üzerindeki tavana takılı bir çengelden sallandırılmak durumunda kalmıştı. Genç Parrot Larrit işte bu rahatsız kutuda, çoraplarla domuz pastırması karışımı çorbamsı bir atmosferde asılı duran hamağın üzerinde denize açıldı. Sert havalarda koruyucumun çizmeleri suratımı tekmeliyordu.

Bu durumda beni neyin ve kimin beklediğine dair zerrece fikrim yoktu.

Önce Doktor Bingham geldi. Lincolnshire'lı narin ve yakışıklı bir adamdı; tavşandudağı ara sıra o bir tutam soluk bıyığının altından görünüyordu. *Ara sıra* dediğimde, açık ağzımın içine dikkatle bakıp "kötü dil" aradığı zamanları kastediyorum. Tavşandudağının hiç önemi yok. Ondan söz etmemeliydim bile.

Doktor Bingham yüreğimi sıkıştıran kederi bilemezdi. Ölmek istiyordum ama o bana bir *kusturucu* verdi ve garanti ettiği gibi içim dışına çıkana kadar kustuktan sonra da parlak turuncu bir *müshil* verdi, onu da tükürmeye çalıştım.

Eminim ki iyi bir adamdı ama o işini bitirdiğinde ben çaresizce sıçıp duran bir hayvancıktım ve kaptan demir attığı yerden ayrılmak için Donanma Limanı Amirali'nden emir almıştı. Hamağımda yatarken gri bir bulantı ve mide krampı perdesinin arasından, yakışıklı Yorkshire'lının "Lanet olası rüzgâr yokken kaptan herkesi deniz tutması pahasına neden limanı terk ediyor, anlamıyorum" diye bağırdığını duyuyordum. Lanet olası dediği için özür diledi (böylece yanımızda bir kadın olduğunu anladım). Kaptan *yetersiz yükseltilme* nedeniyle yüksek perdeden acı çekiyordu ve ben teknenin omurgasının zemine sürtünerek liman girişindeki seti geçtiğini hissediyor, aynı zamanda da tepemde korkunç takırtılı bir sürükleme gürültüsü duyuyordum.

Oturağı doldurmuştum. Her vardiya çanıyla uyuyup uyanıyordum. *Samarand*, ipe serilmiş çamaşırlar gibi çırpınan yelkenleriyle sallana sallana gidiyordu. Bense kusuyor, sıçıyor, ağlıyordum. Dalgalı denizde güvertede yürümeyi beceremiyordum; ama oturağımı boşaltmak için baş tarafa ulaşmak zorundaydım. Şafak sökerken uyandığımda benimle bir yabancının ilgilendiğini gördüm. Kısa boylu, tombul, güzel bir kadındı ve altımı sildiğinde utanamayacak kadar tükenmiş bir haldeydim.

Doktor Bingham'ın karısı Mrs Bingham da tıpkı kocası gibi yumuşak bir Lincolnshire sesiyle konuşuyordu. Hamağımda yatıyordum. O da ranzada yatıyor ve bileğimin içini okşayarak bana işkence ediyordu. Delireceğimi sanıyordum. Bir gün geçti, sonra da bir gece.

"Yataklar güverteye" diye bir haykırış ve başımın üzerinde korkunç takırtılı sürükleme gürültüleriyle uyandım. Bir erkek sesi haykırıyordu: "Sabahın kanatlarını alıp denizlerin en uzak yerlerinde yaşasam..." Ellerimle kulaklarımı kapadım.

Uyuyakalmışım. Yelkenin şiddetle çarptığını, bütün geminin inildediğini, acı acı gıcırdadığını duydum; nihayet yola çıkmıştık.

Bir yaprağın içindeki bir kurtçuk gibi dertop olmuştum, konuşmuyordum; babamla sarı tabutunun kâbusları rahat bırakmıyordu beni.

Kıllı kocaman bir surat beni inceliyordu: O Fransız. Gri gözleri küçük kamaradan ve küçük parlak bir benekten ibaret olan denizden başka bir şey yansıtmıyordu.

Çok geçmeden rüzgâr haşinleşti, deniz kabardı ve nihayet o yağ gibi dalgalar, bir zamanlar Devon kıyısına sarı köpüklü bir öfkeyle kükreyerek çarpıp parçalandığını gördüğüm dalgalara benzedi. Şu farkla ki ne kıyı vardı ne *orası* ne son durak ne tahdit; sular dalga dalga kabararak yanımızdan, tepemizden geçiyor, yalnız kemiklerimizi değil, pruvadan pupaya bütün gemiyi sarsalıyor, güvertelerin üstüne püskürerek yayılan fıskıyeden sorguçlar yolluyor, tabutlanmış başımın tepesine toprak gibi muazzam bir ağırlık yığıyordu. Yalnızlığı, bozkırdaki boşluğu önceden de bilirdim; ama hiçbir zaman bir *hiç* olmamıştım, bir hiçin üzerinde yüzen, hiçbir şeyin bilmediği bir hiç, yıldızların arasındaki boşluktan daha yalnız ve soğuk. Ölü olmaktan daha ürkütücüydü bu.

Mösyö'ye, "Nereye gidiyoruz?" diye sordum.

Ondan alabileceğim hiçbir teselli, hiçbir kazanç yoktu ve ben de bir ayıbalığının sert siyah gövdesinden kayar gibi kayıp ayrıldım ondan; o ise kapımız sımsıkı kapalıyken bile dilsiz numarası yapıyordu.

Biraz şefkati nasıl da arıyordum, doktorun karısından bile; ama bana yemekhanede birlikte yemek yenen masaya katılmam için yalvardığında, hangi soruların sorulacağından, hangi ölümcül sırları ele verebileceğimden korkarak kabul etme cesaretini gösterememiştim. Nihayet kahvaltıya oturduğumda da bu sadece gemi şiddetli bir yalpayla beni pruvadan masaya attığı içindi.

"John" diye bağırdı Dr Bingham, ben geldiğimde. "Biraz yulaf lapası ye bizimle."

"John" dedi doktorun küçük tombul karısı, sonra Parrot'ı

elinden tutup onu herkese takdim etti, güvertede başka işi olan ikinci kaptan ve mahpuslarla ilgilenen Binbaşı Alexander dışında. Hangi mahpuslardan söz ettiklerini bilmiyordum. Düğmelerimi ilikledim. Altımızda deniz bir alçalıp bir yükselen ön güverteye iri dalgalarla saldırıyordu. Yukarıda gemiciler fırtınaya tutulmuş, yumuşak meyveler gibi yapışmıştı delişmen iplere.

Mösyö tek eliyle bir yumurta yiyordu.

Bir de ulurcasına ilahiler çığıran rahip vardı. Ben kır saçlı haşin bir keşiş canlandırmıştım gözümde; oysa o bir pisboğazın çifte gerdanına, bir erkek çocuğun düz yumuşak siyah saçlarına sahipti. "Baban senin için endişeleniyordu, John" dedi.

Babam? *Dilsiz* tek kelime söylemiş olamazdı; şimdi de kocaman omuzlarını kamburlaştırıp alnını gelgitle çekilen denizin altındaki kum gibi dalga dalga kırıştırmaktan öte bir teselli veremiyordu.

Kaptanın çakmaktaşı gözleri, olası bir çift kaçak avcının peşindeki bir av hayvanı bekçisi gibi üstümüzdeydi.

Mösyö çatık kaşlı bir boğaydı adeta. Masadaki herkesin üstünde kule gibi yükseliyor ve bana onu Piggott'larda çay içerken gördüğüm ilk günü hatırlatıyordu. Şimdi de o zaman yaptığı şeyin aynısını yapıyordu: Göğsünü ve boğazını şişiriyor, tek kelime söylemeden herkesi uyarıyordu.

"Günaydın, babacığım" dedim. Onu öptüm ve bir yabancının teninin ürperişini hissettim. Kolumu sıkıca kavradı ve seyircilerin hatırına gırtlağından sahte bir inilti çıkardı; hayatında hiç sevecek bir oğlu olmadığını düşündüm. Sanki bir duvarmış gibi sıkıca yaslandım ona. Beni kim sevecek, diye düşündüm.

"Küçük bir oğlan için büyük bir macera" dedi rahip.

Bana bakacak mıydı acaba?

"Annen seni özlüyordur, John" dedi. Ağzımı aradığını anlamayacak kadar toy değildim.

"Annem öldü, efendim."

Mösyö'nün burnu kasıldı; iyi bir cevap vermiştim galiba.

"Yeni bir hayat" dedi doktorun karısı, elimi okşayarak. Onu ölçüp biçtim. Bana bakar mıydı acaba?

"Evet, hanımefendi" dedim, kendimi sevdirmeye çalışarak.

"Önemli bir görev" dedi kadın.

"Efendim?"

"Babanın sesi olmak. Ne kadar iyi bir şey bu, John. Senin için ne büyük bir ayrıcalık."

Mösyö ölü gibi solgun bir tebessüm bahş etti masaya. Tek kelime anladığından şüpheliydim.

Doktor fiyakalı saçını eliyle tek darbede arkaya attı ve masanın öbür tarafından eğilerek bana gülümsedi. Ben de bunun için beni seveceği umuduyla gülümsedim.

Kaptanın yanakları rüzgârla zımparalanmış gibiydi. Biçimli ağzını peçetesiyle silip sandalyesinin arkasına yaslandı. "Avustralya'da ne yapacaksın?"

Benden hoşlanmıyor, diye düşündüm.

"Avustralya" dedi kaptan. Şeker kâsesini benim yulaf lapama doğru kaydırdı; kâse tam masanın kenarına gelinceye kadar durmadı.

Tek bildiğim, Avustralya'nın hapishaneye dönüştürülmüş bütün bir kıta, bir ateş ve mızraklar cehennemi olduğuydu. Öyle bir yerde bana kim bakacaktı?

"Dr Bingham, ekselanslarının rengi hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Sabah ışığında doktorun tavşandudağı, kayalık bir kıyı gölcüğü içindeki deniz şakayığı gibi görünüyordu.

"Hasta o" dedi.

Lütfen beni Avustralya'ya gönderme, diye düşündüm.

"Passez moi le sucre" dedi rahip, şaka yapar gibi.

Mösyö'nün gözü, adamın üstüne konup sıkıca tuttu onu. Keşke biri beni sevseydi.

"*Le sucre*" diye bağırdım. *"Passez-moi le sucre."*

Fransız dizimi öyle bir sıktı ki canım yandı.

"Hah!" diye bağırdı rahip kızararak, sanki bir iskambil oyunundaki son kart ondaymış gibi baktı masadakilere. "Demek Fransızca biliyorsun."

"Hayır, efendim."

Rahibin dolgun dudakları yaladıkça ıslak ıslak parlıyordu. "Babanın ceketinin kesimine hayranlıkla bakıyordum" diye devam etti. "Eminim ki son modadır." Öyle keyiflenmişti ki, kaptana yan bakışlar fırlatıyor, gözlerinin üstüne sarkan perçemleriyle şaşkın bir dişi köpek gibi gözlerini kırpıştırarak bana bakıyordu.

"Ben sadece bir papağanım, efendim" diye bağırdım, tam bir Londralı gibi.

Rahibin poposu sandalyede zıpladı ve Fransız onu sakinleştirmek istermiş gibi, o uzun tek kolunu yavaşça uzatıp elini bir pençe gibi rahibin omzuna koydu.

"*Et quel est le but de votre voyage*?" diye diretti rahip; ama daha *voyage* kelimesine gelmeden tiz bir çığlık attı. O zaman, hayal edilebilecek en dostane tavırla gülümseyen Mösyö'nün, elini rahibin etine bir olta iğnesi gibi batırdığını anladım.

Dr Bingham, "Temiz havaya ihtiyacın var, John" dedi.

O gün temiz havadan kurtuldum; ama ertesi sabah doktorun refakatinde pupa güvertesine çıkarıldım ve orada bir defa daha "*yataklar güverteye*" haykırışını duydum. Bu sefer aşağıya bakıp askerlerin güvertede kocaman çivili bir ambar kapağını kaldırdığını ve bu ağızdan, geminin karnından, dayanılmaz, korkunç pis kokularıyla cüce ve dev mağara adamlarının ortaya çıktığını gördüm. Bu mahluklar çarşaflarını toparlayıp ağlara sararken onları tiksintiyle ve büyülenerek seyrettim. Oğlanlara gelince, hiç böyle oğlanlar görmemişsinizdir; yengeç gözleri gibi kara, kimsenin istemediği kara üzümler gibi büzülmüş gözleri vardı.

Hepsi zincirleri içinde şakırdayarak bir araya toplanıp en üst güverteye sıkış tıkış doldurulunca ve çevreleri tüfekli, kasaturalı askerler tarafından kuşatılınca, Peder Potter sabah du-

asını eda etti; bu da erkek ve kadın mahkûmlardan birçoğunun diz çökmesiyle birbirine sürtünen, güverteye düşüp çarpan zincirlerin korkunç gürültüsüne yol açtı.

Hava almak için bir dahaki dışarı çıkışımızda korku içindeydim; sadece denizden değil, ayaklarımın altındaki yuvada kaynaşan o kara, zehirli kalabalıktan, o *Avustralyalılardan* da korkuyordum. O berrak günün ısıran ayazında kendi emniyetleri için aşağıda tutuluyorlardı; ama sular ne zaman ön güverteyi aşsa, tüyler ürperten bağrışmalarını ve acı feryatlarını duyabiliyordum. Kim olduklarını tahayyül edemiyor, sadece bu korkunç mahlukların boğulma dehşeti içinde olduğunu anlıyordum.

Yukarıda, güvertede tavşan postuma, kürklü tarafı içe buruşuk tarafı dışa gelecek şekilde sımsıkı bürünüyordum. Muazzam dalgalar hızla yanımızdan geçerken fıskıye gibi püskürttükleri su zerrecikleri yüzümü tokatlıyordu.

Cankurtaran halatına var gücümle asılıyor, dilsize sımsıkı yaslanıyordum.

Dr Bingham ve Peder hemen yanı başımızdaydı. Kaptan koca bir halat kangalının üstüne oturmuş, bir kez daha piposunu kurcalıyordu.

Dümende yeni bir tayfa, Mr Pillock, vardı ve tam da az rastlanır büyüklükte bir dalga ansızın bastırdığında, denizi bordaya aldı. Bir anda bütün deniz tonlarca ağırlığıyla üzerime yığıldı. İçimdeki havayı bir darbede boşaltıp soluğumu kesti. Çoktan boğulmuştum, bir tavuk kanadı gibi kırılmış, fırıl fırıl dönerek ölümüme doğru sürükleniyordum ve o burgulu acının ortasında, Peder'in yanımdaki meyilli güverteden aşağıya kaydığını gördüm; sonra Mösyö, rahibi yakaladı ve üstünde kaptanın oturmuş olduğu halat kangalı da teknenin kenarından kayıp denizde yılan gibi çözüldü.

Ben çılgınca güverteye tutunmaya çalışıyordum. Marquis de Tilbot'nun o güçlü tek kolunu Peder'in boynuna doladığını gördüm. Hep birlikte güverteden aşağı, okyanusa doğru kay-

dık. Fransız'ın rahibi şöyle bir büktüğünü gördüm, büyük bir balığın hafif bir kuyruk vuruşu gibi. Ölümüme doğru kayarken sıska dizlerim küpeştelere sıkıştı. Ayak parmağından dizime kadar sıyrılmıştı derim. O anda Peder Potter'ın da hâlâ hayatta olduğunu sanıyordum.

IV

Kaptan, diz çöküp rahibin zavallı, sırılsıklam gövdesinin üzerine eğildi.

"Zavallıcık boynunu kırmış."

Mösyö beni tutuyordu. Kıvranıp kurtulmaya çalıştım. Bana bakıp dudaklarını büzdü. Ne demek istiyordu? Titriyordum ve kanım onun gömleğine bulaşıyordu. Ben *sucre* dediğim için mi rahibi öldürmüştü? O kocaman, sert, ayıbalığımsı kitlesini hissettim; ıslak soğuk burnu boynuma yapışmıştı.

"Mon petit" diye fısıldadı benim gizli İngiliz kulağıma, o ölümcül dilde, o korkunç ısırgan denizde.

Öğleden sonra parlak ışık yılanları subay salonunun bir ucundan öbürüne dalga dalga yayılırken ben de bacağım sargı beziyle sarılmış, göğsüm çıplak vaziyette, Mrs Bingham'ın gömleğime bir matem şeridi dikmesini seyrediyordum.

Akşam, zincirler güvertede gök gürültüsü gibi seslerle sürüklenmeye başladı ve ben o korkunç mahkûmların yürüyerek güvertenin çevresini yedi defa dolaşmasını izledim. Bir oğlan bana el salladı. Görmezlikten geldim.

Ertesi gün, zavallı Potter'ın defin günü, Plymouth'dan ayrıldıktan sonra yaşadığımız en güzel gündü; bulutsuz bir gök, aşağısında bir cam tabakası gibi uzanan kocaman okyanusta yansıyordu. Çok soğuktu. Pupadan, yanımız sıra giden büyük balıklar gördüm. O yemeğin dehşeti!

Törene ayrılan saatte pupa güvertesine Mrs Bingham ile döndüm. Mösyö de bizi takip edip arkamızda durdu. Mahkûmların güverteye getirilmesini beklerken onun yapış-

kan parfümünün kokusunu duyabiliyordum. Fransız içini çekti? Neden içini çeksindi ki? Sağlam biçimde çerçevelenmiş lombar ağzının açıkta kalan ahşap doğramaları yayvan başlı çivilerle kaplıydı; çiviler birbirine o kadar yakındı ki kesilmesi mümkün olmayan çelikten bir tabaka oluşturuyorlardı. Şimdi bu zırhlı gırtlağın içinden, zavallı mahpuslar güverteye çıkıyordu; erkeklerin kafaları mavimsi ve tıraşlıydı. Beraberlerinde getirdikleri berbat koku Mrs Bingham'a göre kendi kabahatleriydi çünkü güvertelerini doktorun istediği gibi raspalamıyorlardı. Yerleri deniz suyuyla silmekte ısrar ediyorlardı ve neticede güvertelerinin tümüne bir kovada bırakılmış paçavralar, ter, idrar ve karanlık gibi ekşi, pis bir koku sinmişti.

Boyunlarında mavili beyazlı fularlar, ayaklarında kırmızı çizgili gri çoraplar vardı ve hepsi zincire vurulmuştu. Sonraları mahpusların çoğunun prangaları çözülecekti; ama Mr Potter'ın defnedildiği gün en şanslılar bile hâlâ tek taraftan zincirlenmiş durumdaydı. Avustralya'nın pas ve çeliğinin tadını ağzımın içinde hissedebiliyordum.

Nihayet geminin çanı bir cenaze çanının ciddi tonlarında ağır ağır çalmaya başladı ve kaptan bütün tutsakların arasında yerini aldı. Yirmi bahriyeli ve sivri uçlu süngüleri, onların sırtlarının çevresinde bir duvar oluşturdu.

Sonra haşin yüzlü, sakallı, başları açık iki denizci ve onları takiben iki kişi daha, bir lombar ağzında belirdi; aralarında bir parça yelken bezine sarılmış ve ayaklarına büyük bir ağırlık bağlanmış, yamru yumru, uzun bir paket taşıyorlardı.

Mösyö elini omzuma koydu; paketin ne olduğunu anlamıştım.

Çan çalıyordu. Denizciler uygun adım yürüyerek o kalabalık üst güverteye gelene kadar Peder Potter'ı geminin çevresinde dolaştırdılar; güvertede onun yerleştirileceği bir tahta yere uzatılmış bekliyordu.

Aşağıya, kaptanın açık başına baktığımda, ince saçları hafif esintide uçuşan çıplak kafa derisini görebiliyordum.

"Muhterem Peder Potter'ın ailesi yoktu" diye başladı.

Görünürde hiç kara yoktu; karaya benzetilecek bir bulut bile. Ufukta neyin uzandığını hayal ederek mideni kaldırabilirdin: Daha da çok deniz ve ne sevgi ne imdada gelen.

"Peder Potter sadece, Timothy olarak tanıdığımız bir arkadaşa bir mektup bıraktı. Bu bize bir ders olsun."

Defin töreniyle değil mahpusların kendi durumlarıyla ilgili olduğunu farz ettiğim bir zincir şıkırtısı ve bedbahtlık iniltisi duyuldu. Mösyö'ye baktım ve yanaklarının yaşlarla ıslandığını görüp öfkeye kapıldım.

"Timothy'ye şöyle yazmış: Okullarımın tam çalışır düzende olduğunu görmek seni çok ilgilendirirdi."

Pupada bile koku kuvvetliydi: berbat kokulu koca bir peynir bulutu.

"Şöyle yazıyor" dedi kaptan. "En iyi eğitilmiş mahpuslar arasından öğretmenler tayin ettim; her birinin sınıfı onun çevresinde bir yarım daire şeklinde diziliyordu, her sınıfta birtakım yaşlı ve dik kafalı adamlar vardı ve hepsi büyük bir ciddiyetle okuyup yazmaya çabalıyordu."

Kaptan sanki rahibin ölmesi onların hatasıymış gibi hiddetle bakıyordu.

"O kamarasına döndüğünde sizleri, ruhlarınızı, eğitiminizi düşündüğü hiçbirinizin aklına gelmiş miydi?"

Zavallı bir kadın ağlayarak diz çöktü. Genç değildi. Diz çökmek canını yakıyor olmalıydı.

"Dinleyin" diye bağırdı; sanki hepsi birden onun sabrını taşırıyormuş gibi parmağını sayfanın üzerinde hızla aşağı kaydırıyordu. "İşte" diye haykırdı. "İşte bu: Mahkûmların bazılarının istirahata çekilmeden önce diz çöküp kendi şahsi ibadetlerini yaptıkları bildiriliyordu bana; diğerleri de genç mahkûmları toplayıp onların dualarını ve 'Akşam İlahisi'ni dinliyordu."

Şimdi artık herkes ağlıyor; zincirler hiç susmuyordu.

"Öldü o" diye haykırdı kaptan. "Bizi bırakıp gitti. Sizin için öldü."

Dinleyemeyecek kadar rahatsız olmuştum.

Kaptan devam etti: "Ey ölüm, iğnen nerede? Ey mezar, zaferin nerede? Görkemli bir diriliş için tam bir umutla bu bedeni derinliklere teslim ediyoruz."

İki denizci tahtanın bir ucunu kaldırdı. Bundan sonra olana hazır değildim; Peder Potter, ruhumu ansızın dehşetle dolduran bir fışırtıyla karanlık denizin derinliklerine ok gibi dalıp gitmişti. Sonra, o ebedi suların yüzünde hafif dalgacıklardan başka bir şey görünmez oldu.

Gri çizgili mahkûmlara emirler verilirken ben titreyerek ayakta dikiliyordum. Kumanda düdüğü çaldı, rüzgâr yavaşça yükselerek yelkenleri doldurdu ve *Samarand* tekrar Botany Bay'e doğru döndü.

O zaman Mösyö beni subay salonuna götürüp denizi gösterdi; orada besbelli ardımızdan gelen büyük bir siyah balık vardı. Boynunu tutup aşağılık yanağından öptüm. Alın size Parrot. Keşke başka türlü olsaydı.

V

Sayısız geceler çıplak toprak, çamur ve çakıllar üzerinde uyumuş, tenimi bereleyen dolu sağanaklarına maruz kalmış, hayaletlerden ve ateş böceklerinden korkmuş, Mr Watkins'in deliğine giden küf kokulu tünellerde emeklemiştim; ama şimdi, Mr Potter'ın öldürülmesinden sonra kaptanın masasında oturmak en kötüsüydü.

Onu, bunu yaparken görmüştüm: Çevir ve kır.

Altımızda dalgalanan yosunlar ve kayalar, korkunç şekilli, sarkık burunlu balıklar vardı ve *Samarand* onların arasından suları yararak ilerliyordu; karnında ağlayıp duran yaratıklarla bir balinadan da büyük bir yaratıktı o. Sıcak koyu çay ve şeker kadar aşina olduğum bir katran kokusu vardı. Denizciler su-

bay salonunun dumanlı tavanlarını kireçle badana etmişti ve o sevgili ev kokusu sazların, yamru yumru duvarların ve bir yabancının kalbinin iyiliğinden kopan yahninin canlılığını taşıyordu. Ama konfor namına ne varsa bu kadardı ve tuzlu hava bir hayat kadar uzun bir öğle sonrasının geçişiyle soğuktan sıcağa dönüşmüştü.

Fransız, bir davar hırsızı gibi terli ve irikıyımdı; sürülerini ölüm kalım gücüyle yöneten o rüzgâr yanığı haşin vadi adamlarından biri gibiydi. Masada ayrıca kaptan, binbaşı ve levazım subayı da vardı; hepsi de krala, saraya, yani üstlerindeki altın düğmelerde, aslanlarda ve taçlarda taşıdıkları tüm imparatorluğa, hizmet için giyinmişlerdi.

Yine de, masanın hâkimiyetini ansızın ellerine geçirenler, o tavşandudaklı doktorla uysal karısı, yani Bingham'lardı. Daha dün parlak gözlü iki küçük kuştu onlar: tombul, hoş bir ardıç kuşu ve uzun boyunlu bir akça balıkçıl; şimdi ise ölümle beslenmişlerdi. Peder'in kaybı herkesi küçültmüştü ama Bingham'lar her nasılsa parlıyordu. Matem elbisesinin kanayan siyahlığı içinde ışıldayan genç kadın şimdi kaptana, ölen adamın yerine kendisinin öğretmen olmasının bir Hıristiyanlık görevi olduğunu söylüyordu.

Adamın soğuk ve korkunç sessizliği, kadının küçük kahverengi gözlerini zerrece donuklaştıramıyordu.

Gizli emelleri ve hiç beklenmedik kararlılıklarıyla Bingham'ların her ikisini de ele veren, bu gözlerdi. Hatırlarsanız, ben o doktorun gözlerini tanıyordum ve onların tehditkâr ya da tuhaf olduğunu hiç düşünmemiştim. Ama şimdi gözlerini tüm dikkatiyle nasıl katile çivilediğine tanık oluyordum. *O biliyor*, diye düşündüm.

Sonra da, *hepsi biliyor*, diye düşündüm. Kaptan biliyor. Kaptan zaten onun bir Fransız olduğunu biliyor. Muhasebeci biliyor mudur? Ya Binbaşı? Yahnileriyle oyalanıyor, Rio de Janeiro'yu bekliyorlar diye düşündüm, sonra onu tutuklayacaklar ve zincire vurup bir gemiye bindirecekler.

Peki beni kim sevecek, diye düşündüm.

Doktorun tuhaf, ince uzun parmakları vardı ve şimdi onları uzatıp Mösyö'nün koluna dokunmuştu. Mösyö geri çekilip kaşığını yavaşça masaya koydu ve tüm dikkatini doktorun bakışına verdi.

Bingham aniden bana saldırdı. "Baban beni tamamen anlıyor. Öyle değil mi?"

"Bilmiyorum, efendim. Pek öyle diyemem."

Babam şimdi Dr Bingham'a sırıtıyordu, eğer dişlerini göstermeyi böyle tanımlarsanız. Ağzını açtı, masanın üzerinden eğilip ağzının içini işaret etti, bir inilti çıkardı, sanki kendi dilsiz taklidiyle açıktan açığa alay eder gibiydi, sanki bütün Shakespeare'i sana ezberden okuyabilirdim ama bunu yapmayacağım çünkü sen ürkek bir budalasın der gibiydi.

O sırada neden bu kadar gülünç bir riske girdiğini anlayamamıştım; ama daha büyüdüğümde Marie-Jean de Villiers, *écuyer*, Marquis de Tilbot'nun, bir tür tehlikede olmadıkları sürece asla mutlu olamayan savaşçılardan biri olduğunu öğrendim.

Kaptan rüşvetini almıştı ve sessizliğini koruyordu; ama şimdi sanki kendisine bir sterlin fazla yükleniliyormuş gibi içini çekti. Yemeğiyle, yani ince kemiğine sımsıkı sarılan o zavallı gri etiyle oynayıp duruyordu.

"Haydi ahbap" dedi Mösyö'ye, "açık konuş. Rio'da karaya çıkıyor musun?"

Mösyö, sanki zeki bir köpekmiş gibi başını yana eğip kaptana baktı; ama eğer bu bir şakaysa kaptan ona iştirak etmeyecekti. Binbaşıya ve levazım subayına dönüp yola rahipsiz devam etmeye istekli olmadığını ama Rio caddelerinin Anglikanlarla dolup taştığından da şüpheli olduğunu bildirdi. Konuşurken Mrs Bingham'a baktığını gördüm. Ama emir verdiği, onun kocasıydı. "Doktor" dedi sandalyesini geriye iterek, "güvertede iki kelime etsek."

Düşünüyordum: Fransız'ı tutuklayacak.

Mösyö kesinlikle öyle düşünmüyordu. Konyak şişesine uzanıp kadehini doldurdu. Karısının öğretmen olma isteği kabul edilen Dr Bingham ile kaptanın müzakerelerinin neticesine şahit olan bendim. Mrs Bingham'ın on bahriyelinin refakatinde o korkunç lombar ağzından yürüyüp girdiğini gördüm.

Aralık ayıydı. Babamla birlikte tavşan kızartıyor ya da küçük kuytu bir barın sandalyesine tünemiş, bir peni karşılığında bir kartal çiziyor olmam gerekirdi. Kamaraya çekildim ve orada bir postane saati gibi sımsıkı kurulmuş, savaşın yara izlerini taşıyan, gömleksiz, tek kollu bir yaratık buldum. Parmak dudaklara. Eller havayı okşar gibi. Kapıyı kapatmalıyım. Ranzaya tırmanmalıyım. İşte, bak, bir tahta parçası, çalmış olmalı. Onu kapı kolunun altına sıkıştırdı. Böylece içeride kilitlenip kaldım.

Sonra o korkunç tebessüm, o eksik diş.

Uzun kolunu hamağıma uzatıp tavşan postumu aşağı çekti. Şiltenin altından geniş saplı, delici çelik uçlu bir kunduracı bizi çıkarttı.

Şimdi de bunu doktora saplamayı planlıyordu, öyle düşünmüştüm.

"Rio" diye fısıldadı bana.

Öyleyse sıvışacaktık. Anladığımı belli ettim ona. Üstünde onun portresi olan taş, cebimde duruyordu. Tek hediyem, tek zenginliğim, verecek tek şeyimdi o. Tavşan postumu alıp, sanki savaşılacak bir boğaymış gibi bir o yana bir bu yana tuttu. Sonra bir sihirbaz oldu. Yatağına bağdaş kurup oturdu ve kunduracı bizinin ikiye katlanmış bir postun dikişlerini nasıl sökebileceğini gösterdi; içinde bir cüzdanmış gibi sıcacık oturan bir deste beş sterlinlik banknot vardı.

Bu hazineyi ortaya çıkarırken Piggott'un cayır cayır yanmasının kokusunu saldı.

"*Pour moi*" diye fısıldadı ve parayı pantolonunun içine koydu. Bu numarayı üç defa daha tekrarladı ve işi bittiğinde elimi alıp postun üzerinde dikkatle gezdirdi. Tavşan derileri,

eminim biliyorsunuzdur, doğal olarak kırış kırıştır ama şimdi elimi kürklerin iki kat olduğu ve kırışıklık duygusunun kabaca kurutulmuş deriden daha fazla bir açıklama gerektirdiği bir yere götürmüştü.

"*Pour toi*" diye fısıldadı kulağıma. "Senin için."

Omuzlarımı tutuyor ve bana çok sevecen bakıyordu. Birden, kaçıp gitmek ve beni terk etmek üzere olduğunu anladım.

Derin bir acı içinde hazinemi çıkarıp onun eline fırlattım.

Onu tam bir anlayışla kabul etti; öyle düşündüm ben. Beni havaya kaldırdı ve sanki henüz yakaladığı bir balıkmışım gibi baktı bana.

"Çok güzel" dedi. Beni susturmak için dudaklarını büzdü, sonra kulağımı ağzına yaklaştırdı. "Geri gelirim, *comprendez*. Dönerim."

Soluk casus gözlerinin içine baktım; tuhaf bir biçimde ıslak ve lombozun geçit verdiği tüm ışıkla doluydular.

İki gün sonra aynı lombozda durup, Mösyö ile Dr Bingham'ı taşıyan erzak sandalının kıyıya doğru yola çıkışını seyredecektim. Sugar Loaf'a doğru zahmetle ilerlediler, sonra belli bir noktada denizciler küreklerini kaldırdı, sandal hızla sola doğru döndü ve Marquis de Tilbot gözden kayboldu.

"Gelirim. Söz veriyorum." Ama onun gözyaşlarına kim güvenebilirdi?

Olivier

I

Otuhaf küçük grubumuz Tombs'un girişinin bir yanına toplandığında New York'ta bir sonbahar sabahıydı. Hapishane kapılarının karşısına yerleşmiş, alçak damlı bir rehinci dükkânı sayesinde Centre Street'in doğu tarafındaki suratsız depoların arasından güneşe bir yol açılmıştı. Zincirleri çözülmüş parmaklıklı demir dişleriyle güdük ve perişan görünen, rehinci dükkânının getir götürcü çocuğu ya da çırağı iğrenç bir toz bulutu kaldırıyor, gölgelerin içine doğru havalanan tozlar az sonra tekrar yere çöküyordu.

Kumpanyamızın baş aktörleri, Mr O'Hara (hani şu rehberim) ve Banker Mr Peek (seyahat arkadaşım ve dostum), uşa-

ğın sevgilisi, sevgilinin annesi ve pek tabii önceleri Versailles'da bile adı sanı bilinmeyen ama şimdi bütün New York'ta *Fransız Hükümet Temsilcisi* olarak tanınan o yirmi beş yaşındaki asilzade. Yani bendeniz, Olivier de Garmont.

Daha önce adı geçenlere ilaveten, kuşatmamıza katılan çok sayıda silindir şapkalı centilmen, adlarını artık unuttuğum belediye başkanları, valiler ve hükümet temsilcileri vardı. Eğer arabanızla oradan geçiyor ya da muhasebe büronuzun penceresinden bakıyor olsaydınız, makul bir varsayımla *Genç Demokrasiden Ders Alan İhtiyar Avrupa*'ya rastladığınızı düşünebilirdiniz.

İster Center Street'te ister Pearl Street'te bir istiridye lokantasında ya da atlı bir omnibüste olsun, hükümet temsilcisi daima yüce milletinin şerefli vekiliydi. Bunun sürekli farkındaydı ve yemin edebilirim ki ne giyimi ne tavrı ne de hafifçe kısılmış gözleriyle, hiçbir surette bir dehşet gecesinden henüz çıkmış olduğunu açığa vurmuyordu. Çünkü neredeyse tüm hayatını kendi asil Garmont yiğitliğinin, Barfleur şan ve şerefinin öğrencisi olarak geçirmiş ve kendini Parisli *citoyen*'leri terslemeye hazırlamış olan Olivier Jean-Baptiste de Clarel de Garmont, Fransız hükümet temsilcisi sıfatıyla toplumsal bir skandala karışmama kaygısıyla, kendi uşağı haksız yere tutuklanırken seyirci kalmıştı.

İtiraf ediyorum işte: O korkunç Jean-Jacques Rousseau bile daha utanç verici olamazdı. Ben, babamın oğlu, fırtınaya tutulmuş bir kedi gibi, ayaktakımından usulca sıvışıp uzaklaşmıştım; üstüm başım yırtılmış, kâğıtlarım sağa sola saçılmış vaziyette Murray Street kerhanelerinin kenarından, College of Columbia'nın yanından geçip, o binalar blokunun çevresinden dolanıp geri dönmüştüm. Broadway'den yukarı çıkarken yol boyunca gaz lambalarının amansız sorularıyla yüz yüze kalınca kendimi mazur görmekte direnmiştim, yani milletimizin şanı şerefi için kaçıyordum. Eğer pansiyona döndü-

ğümde O'Hara ile karşılaşmasaydım, bitkin bir günahsız gibi sürünerek yatağıma girecektim.

Onu yarım şişe boyunca bekletmiştim, yani fazlasıyla uzun bir süre.

Besbelli haksızdım ama yine de biraz incelik beklerdim, özellikle de kendi vatandaşlarının görgüsüzlüğünü bu denli hor gören birinden.

Odama geldiğimde, tabancasını kaybettiğimi açıklarken beni büyük bir sükûnetle dinledi. Başlangıçta o heybetli sakalını sıvazlayıp başını sallıyordu. Ama sonra çarpıcı bir biçimde değişti. Bir ihtimal Madeira'yı sorumlu tutabilirdiniz; ya da karakterinin mermerinde mevcut olan ve yeni bir yönden yeni bir baskıya maruz kalınca tümünü paramparça eden incecik bir çatlağı.

Bir dakika önce bilgece başını sallıyordu. Bir dakika sonra, aman Tanrım, o çam yarması erkek gövdesini topyekûn kanepeme *fırlatmış*, pencereden atılmış bir inek gibi düşmüştü oraya. Cıyak cıyak bağırıyordu. Kolu kırılmıştı. Kuyruğu kesilmişti. Bir kapana kısılmış gibi uluyordu ve çok geçmeden komşularım döşemelerine, duvarlarına ve tavanlarına vurmaya başlamıştı. Benzerini bir daha asla yaşamak istemediğim iki saatin sonunda onu yatıştırmış ve ürkek gece kapıcısını, arkadaşıma bir oda verip benim hesabıma yazma yetkisine sahip olduğuna ikna etmiştim.

Ertesi sabah O'Hara'yı Tombs'un dışında, yeni mumlanmış bıyığı ve taze sürülmüş pomatla ışıldayan dalgalı saçıyla gördüğünüzde, asla, bir an bile, onun bana ne itiraf etmiş olduğunu tahmin edemezdiniz. *O tabanca hiç kendisinin olmamıştı ki ödünç versin.* O, Mr Astor diye birinden, O'Hara'nın hararetle tavsiye ettiği bir tabanca ustasına cilalatılmak üzere *ödünç* alınmıştı. Bir başka deyişle, O'Hara aşağılık herifin tekiydi.

Ama oradaydı işte; Center Street üzerinde güneşin tadını çıkararak bir senatör gibi dimdik duruyordu. Sabah çok erken

başlamıştı ve o şimdi altın cep saatine bakarken, Mr Astor'un bulunup geri getirilmiş olan tabancası da dar kesimli ceketinin formunu bozan hafif bir kabarıklıktan öte bir aleni utanç kaynağı olmaktan çıkmıştı artık. Böylece New York avukatlarının deyimiyle tekrar *yekpare olan* O'Hara, bizim Peek'le, Manhattan'lıların dünyadaki tüm şehirlerin sakinlerinden daha fazla malumat sahibi olduğu konuda, yani Manhattan'daki emlak fiyatları hakkında sohbet ediyordu.

Şüphesiz hepimiz, Tombs'a hapsedilmiş olan Mösyö Perroquet'nin salınmasını bekliyorduk. Bu Fransa'da akla hayale gelebilecek bir olay değildi çünkü ben bu adaleti, ki adaletti gerçekten, dolarlar dağıtarak elde etmiştim; kendi dolarlarım da değildi bunlar, Mr Peek'ten ödünç almıştım ve o da bizzat, başlığı nedeniyle saygısızca meşin kafa denilen nöbetçiye *bahşiş* verilmesini, iki gardiyana *bahşiş* verilmesini ve diğer bazı kurumlara bir *bağış* yapılmasını ayarlamıştı. Bunun ancak gece el ayak çekildikten sonra halledilmesi gerekecek kadar tiksindirici bir mesele olduğunu düşünebilirsiniz; ama ne gezer. Yararlanıcılar doğruca evlerinden ve muhasebe bürolarından gelmişti ve Mr Peek, çukur çenesine bulaşmış bir nebze yumurta sarısı dışında şık ve zarifti. İşte buradaydılar; New York'un Büyükleri ve İyileri bir hayır işi yapmaya kararlıydılar.

İki Fransız kadın, güneş ışığıyla yıkanan alanın uzağında, o yörede tanınmış bir çizgi romancı ve avukat olan bir adamın Mr Peek'in özel elçisi sıfatıyla girip gözden kaybolduğu küçük kapıya en yakın yerde bekliyordu. Kadınlar beklemek dışında hiçbir şeyle meşgul olmadıkları halde, önceki gece O'Hara'nın sızlanmasından kaçıp kafamı dağıtmak için perdemi kaldırdığımda gözlediğim o tuhaf duygu yoğunluğunu yansıtıyorlardı. Aşağıya, rue d'Anjou kadar sessiz ve taşralı koca Broadway'e baktığımda sadece iki insan bedeni görmüştüm; biri grili öbürü mavili iki kadın, doğrudan doğruya benim ışıklı pencereme dikmişti gözünü.

Alt kattaki kapıcı onların yolunu kesmiş olduğunu itiraf etmişti. *O biçim,* diyordu onlar için. Kadınların içeri alınmasını ve kaldığım odalara kadar onlara refakat edilmesini emrettim; orada, yanakları çürümüş elma gibi olan o çetin ceviz ihtiyar mahluk, soğanlı bir minnettarlıkla üstüme çullandı. Güzel genç kadın ise daha mesafeli ve sert tavırlıydı. Ağlamıyor ya da yardım dilenmiyordu ve şimdi de Center Street'teki hapishanenin önünde yine o ruhla dikiliyordu. Bir çan saat 10'u çalarken daha küçük olan hapishane kapısı içeri doğru savruldu ve gölgelerin içinden çizgi romancı ve onun kocaman, toparlak, saçı dökük kafası belirdi.

Bravo, vs.

Bir an sonra M. Perroquet, başı hafifçe öne eğik, karşılanmasının karmaşık mahiyetiyle şaşırıp sersemlemiş vaziyette gün ışığına adım attı.

Sonra, tüylerimi diken diken eden ve nefesimi kesen muazzam, vahşi bir kadın uluması duyuldu. Mademosielle, mavi etekleri uçuşarak öyle bir *ivmeyle* hücum etti ki, kahramanını neredeyse tekrar hapishane duvarlarının içine deviriyordu. Tökezleyip birbirlerine tutundular. Adam aşağıya uzanıp kadının beline sarıldı ya da daha beterine. Kadın yukarıya uzanıp adamın kafasını, adeta ezeceği bir balkabağı gibi yakaladı ve onu aşağı çekip o hapishane ağzından öptü. Cık cık cık mı yoksa değil mi? Ne düşündüğümü bilmiyordum. O herifi sevmemiştim. Onun imzasını dilenen bir saray mensubu gibi beklemek zorunda bırakılmıştım; ama o da onur meselesi yaparak benim safımda savaşmaya gelmişti. Cık cık cık mı yoksa değil mi? Bize doğru geldi, eli içtenlikle kadınının beline dolanmıştı. Uzun boyluydu, yaylanarak yürüyordu. Göründüğünden daha yaşlıydı. Hem sol kulağı hem de burnu, yolda bir yerlerde, belki bir savaşta ya da bir meyhane arbedesinde şekil değiştirmişti; ama adama tuhaf, atmacamsı bir farklılık veriyordu bu. Belli bir sertliği paylaştığı o ünlü Mösyö'nün uşağıydı. Sırım gibiydi. Sanki bir çiftçi ya da maceraperest bir bota-

nikçiymiş gibi hayli yıpranmış bir cildi vardı; ama keskin bir zekâyı yansıtan dürüst yeşil gözleri berrak ve şeffaftı.

"Teşekkür ederim" dedi bana.

Başını azıcık eğdi; saygıyla mı yoksa istihzayla mı, bilemedim doğrusu. Sandığımdan çok daha uzun boylu olduğunu fark ettim.

Ama elini bariz bir hoşnutlukla tuttum; onu özgür gördüğüm için bu kadar mutlu olduğumu keşfetmek şaşırtmıştı beni.

"Asıl Mr Peek'e teşekkür etmen gerek" dedim.

Peek'e baktı; teknede birlikte seyahat etmiş olduklarından göz aşinalığı vardı, şüphesiz. Başını salladı, biraz sertçe diye düşündüm; ama sonra yanağının çürümüş olduğunu fark ettim. Eh, hapse atıldığı için kime ne şükran borcu olsundu ki?..

"Tek başıma gidemem buradan" dedi.

İngilizcem mükemmel değildi. Düşündüm ki doğal olarak kadınla sevişmek istiyordu.

"Elbette" diye haykırdım. "Özgürlüğün sana ait. Zaten hiç alınmamalıydı elinden."

"Mösyö" dedi, beni taciz için taklit ettiği o kusursuz aristokrat Fransızca'sıyla. "Büyük tehlike içinde olan masum bir çocuk var. Hiçbir suçu yok. Salıverilmezse öldürülecek."

Ama ben ne yapabilirdim? *Amerikan* hükümet temsilcisi değildim ki. Ricalarımla zaten diplomasinin sınırlarını çoktan zorlamıştım.

"Olmaz, Mösyö" dedim, beni mutlaka aptal ve güçsüz göstermiş olan tebessümüm için pişmanlık duyarak. "Hapishaneleri boşaltacak kudretim yok benim."

"Öyleyse ben döneyim."

Beni tehdit etme, diye düşündüm; ama biri ona engel olana kadar hızla hapishaneye dönmüştü. Sevgilisi muazzam bir gözyaşı seline gark olmuş, Tanrı bilir beni neyle suçluyordu; lehçesi toplumsal kabul sınırının ötesindeydi.

Sonra *iki* kadın da benim tepemdeydi. O dil!.. Bütün o fiyakalı memurlar büyük şaşkınlık içindeydi. İki gardiyan, iriyarı solgun yaratıklar, etli omuzlarını silkerek, avuçlarını yukarı doğru açarak gün ışığına çıktı.

O'Hara tekrar saatine baktı. Saat kendisinin miydi acaba?

Romancı aceleyle tekrar Tombs'un kapısından girdi ama görünüşe bakılırsa yolu kesilmişti çünkü o pek ferah poposu, sanki rue Temple'da gösteri yapan bayağı bir soytarıymış gibi kalabalığa sergilenir vaziyette kalmıştı. Peek beni sıkıca kolumdan tutup caddeden aşağıya, gölgelerin içerilerine götürdü.

O mesafeden genel bir hengâme gözledim: bazı valilerin ayrılıp gidişi, bazı meclis üyelerinin gelişi, O'Hara'nın sevgiliyle tartışması, O'Hara'nın yanağından burnuna uzanan bir tırmığa maruz kalışı. Seçkin meclis üyelerinin trafiğin arasından yol açıp rehinci dükkânının önünde durduklarını gördüm. Peek'le ben şimdi hapishanenin güney köşesindeydik ve orada Fransız hükümetinin bu durumda onun eyleme geçmesini istemeyeceği husunda onu temin ettim.

"Vay canına" dedi. Bu ifadenin o dudaklardan çıkması sarsıcıydı.

Çocuk mahpus Tombs'dan dışarı çıkarıldı ama "çocuk" kelimesi gördüğümüz yaratığı hiç mi hiç getirmiyordu akla: On beş yaşlarında iri, hantal bir delikanlı; uzun bir çene, dar bir alın ve sanki sopayla dövülüyormuş gibi alabildiğine berbat bir duruş. Güçlü kuvvetli bir gençti ama omuzları kamburlaşmıştı; elleri birbirine o kadar yakın duruyordu ki zincirlenmiş de olabilirdi. Gözleri ve ağzı tuhaf bir şekilde küçüktü ve Mr Perroquet elini o yaratığın omzuna koyup kulağına aceleyle bir şeyler söylerken, o da gözlerini önünde olup bitenlere dikmiş, bakıyordu.

"Bu..." dedi Mr Peek; ama sözünü kesen bir mahkeme kâtibi bize oğlanın adının Joshua Boulton olduğunu ve bir cinayet duruşmasında şahit sıfatıyla kendisine ihtiyaç duyuldu-

ğunu açıkladı. Mahkeme, onu katil asılana kadar beslemek kaydıyla bu centilmenlerden herhangi birinin garantörlüğüne memnuniyetle bırakacaktı.

Mr Peek bu teklifi sessizce tartarken, Mr Perroquet, saçları güneşten tutuşmuş, eli hâlâ şahidin omzunda, onu o dilberin durduğu yere götürdü. Onların konuşmasını duyanlar lisanı anlayamadı; ama herkes kadının "çocuğa" birkaç sikke verdiğini ve dudaklarını onun yanağına değdirdiğini gördü.

Oğlan dönerken, mahkemede ifade vermeye gönderildiğini düşündüm. Ama rehinci dükkânının dışındaki beylerle konuşması istendiğini sanıyor gibiydi.

"Hayır, buraya gel" diye seslendim.

İrkildi, benim tarafıma baktı, tuhaf bir biçimde sıçradı. Ve ansızın kaçtı; en sakarından bir hamleyle, ezik omuzları, içe dönük ayaklarıyla, başını hızla eğip kaldırarak, bir birahane arabasının önüne fırlayarak, ancak bir bıçak eninde bir sokağa dalarak, daracık karanlıkta bir hamamböceği gibi kaybolup gitti,

Buna karşılık, o mis kokulu Mademoiselle Mathilde Christian beni yanağımdan öptü. Mr Peek de arabayla *küçük bir gezi* teklifinde bulundu.

II

Peek'in arabasının içinde, o erkeksi meşin ve tütün kokuları arasında bile, ayrılıp giden dilber tıpkı öpücüğünün tenime sinen hafif, hoş kokusu gibi kaldı hayalimde. Bunun neden böylesine aşina olduğunu bilmiyordum. Çıplak formunu açıkça belli eden ince elbisesinin kıvrımları mıydı? Ya da diri, biçimli bacakları, küçük ayaklar mı?

"Hatıranın" nereden geldiğini gördünüz bile: Gökyüzüne açılmış kâfir göğüsleri, elinde misket tüfeği ve süngüsüyle, Delacroix'in delişmen savaşçısı Mairanne. Onu *vernissage*'ındaki o kana susamış tabloda görmüştüm. Ve o tabancalı kaçak

şeytan ile İhtilal için bir mimber, bir heykel kaidesi oluşturan o kırık dökük cesetler yığınını.

Peek'in arabası parke taşlarının çatlakları arasından daima umutla fışkıran taze yeşil otları ezerek giderken, banker elini dizime koydu ve *ortak imzacımı* serbest bıraktığımız için çok memnun olduğunu beyan etti. Bütün bu icraatın bu kadar bayağı bir amaçla gerçekleştirildiğini düşünmesi bende şok etkisi yaratmıştı.

Şüphesiz, Marianne hakkında tek kelime söyleyemedim. Ne de masum bir adama adaleti garanti edebilecek yegâne şeyin para olduğu bir toplum hakkındaki olumsuz görüşümü ifade etmeyi uygun buldum.

Böylesine ürkek bir yürekle aradığım daha iyi gelecek bu değildi. Daha önce belediyenin öğle yemeği davetlerinde önüme değerli gümüş sofra takımları gibi konulan Amerikan hu-

kuk sistemi kesinlikle bu değildi. Sadece bankerin çenesindeki o tek yumurta lekesi bile, bu arada her şeyin olması gerektiği gibi olmadığının ipucunu veriyordu.

Marianne ile ilgili düşüncelerim, hem siyasete hem de felsefeye dokunmaları nedeniyle duruma uygun görünmüyordu. Ancak, kaçak oğlan konusunda birtakım gözlemlerde bulunmaktan kendimi alamadım; çünkü bu yaratığın şekli şemailinde bile aşağılık bir şey vardı; sanki doğuştan bağlı olan kolları, bacakları onu bir mücrim gibi şekillendirmişti. Sırf onun yalpalayarak koşup o daracık ışıksız sokağa bir yılan gibi kayarak girdiğini görmek bile, ıslah olmadan o bulaşıcı kötülük yuvasına döneceğini ve suç kanını toplumun atar ve toplar damarlarına daha da pompalayacağını anlamaya yeterdi.

Peek bu görüşü kibarca dinledi; ama sözümü bitirdiğimde bacağıma bir kez daha vurdu.

"Seyret" dedi. "Sonunda başkan olacak."

Başka şartlarda bunun küstahça ya da çılgınca olduğunu düşünebilirdim. Ancak, geniş alnına, asil burnuna, güçlü çenesine baktım ve bana bankasının kurallarını ihlal etmeyeceğini, bu kuralları bütün o olağan dostluk kurallarının üstünde tuttuğunu söyleyen gururlu adamı açıkça gördüm. Onun katı kuralcı Yankee türünün mükemmel bir örneği olduğunu düşünmüş, kısa bir süre önce gerçekten de haftanın ibadet günü konusunda kendisinin ve ailesinin çok titiz olduğunu keşfetmiştim; hatta bir pazar gününü karısının fırını için odun kırmaya ayıran bir komşusuna sinirlendiğini bile görmüştüm.

"Bu çocuk bir suçlu değildi" diyordu şimdi bana. "Masum bir şahitti o ve bunun için de büyük bir tehlikeyle karşı karşıyaydı. Böylesi daha iyi oldu."

"Sonunda başkan mı olacak?"

"Biz Amerikalılar bu ihtimale fırsat tanımak zorundayız. Sonunda sadece zengin de olabilir. Azizim Olivier, burası o sizin kadim Fransa'nız değil. Ama eğer öyle olsaydı, o çocuk benzer bir inisiyatif gösterdiği takdirde Loire kıyısı boyunca

uzanan toprakların yarısına sahip olabilirdi. Eğer sıkı çalışırsa. Amerika'da kimseye ait olmayan, birilerince alınmayı bekleyen dönümlerce arazi var. Amerikan Avignon'umuzu mu istiyorsunuz, boş duruyor. Sizin olsun. Onu size veriyorum."

Bunun çocukça ve cahilce olduğunu düşündüm. Ona bu oğlanı görmüş olduğumu hatırlattım. Tek bir iyi tarafı yoktu onun, asaletin adi bir kopyası bile. Belki Peek'e bir oyunda rol verebilir ve sadece İngilizce konuştuğu sürece ona bir kontu oynatabilirdiniz ama o lümpen çocukla asla böyle bir şey yapamazdınız.

"O oğlan, Peek" dedim, ilk adını söylemekten kurallar gereği kaçınarak, "onu yeni bir milletin tohumu olarak örnek gösteremezsiniz. Eğer örneğiniz o ise, deneyiniz acı bir sona mahkûm demektir."

"Deney mi" diye haykırdı, hoşuma gitmeyecek kadar vahşice gülerek. "Deney diye bir şey yok. Bu dönüşümü her gün yaşıyoruz. *Fukaralıktan zenginliğe* diyorlar buna. Hiç duymadınız mı? Pekâlâ, onu bir eve yerleştirebilirim. Ona uygun bir evim var. O çocuğa kredi verebilirim. Çalışıp geri ödeyebilir."

"Size inanamıyorum."

"Aaa, kaşlarınızı çatmayın öyle, azizim Olivier. Siz bu oğlandan hoşlanmıyorsunuz da, değerli uşağınız ve onun dolgun küçük karısı neden öyle düşünmüyor?"

"Onun karısı olduğundan emin değilim."

"Daha iyi ya" derken o dikkatli, gri gözlerde garip bir heyecan yakaladım. Akıl çelen büyüleyici çağrıların ötesinde olmasını umduğumuz kişilerde bayağı ihtirasların işaretlerini sezdiğimiz zaman çoğu kez olduğu gibi bir rahatsızlık hissetmiştim. "İşte" dedi. "Onu bir eve yerleştireceğim."

Kızarmış olmalıyım çünkü hemen kendini toparladı.

"Efendim" dedi, "beni yanlış anladınız. Sigorta istatistikleri uzmanı gözüyle, kadın daha üstündür. Kredi riski açısından kocasından daha iyi."

Bu milli nükte tarzından adamakıllı bezmiştim artık; burada asıl maksat böbürlenme ve abartmanın da yardımıyla misafiri aptal yerine koymaktı. Ve bunların tümü, Amerikan üstünlüğüne dair cahilce bir mefhuma hizmet ediyordu.

"Onlardan birine neden borç veresiniz ki?"

"Gemide kadına hiç dikkat etmediniz mi?"

Ne gördü ki o, diye düşündüm. Ne biliyor ki? "Müthiş cilveliydi" dedim, "sizin de mutlaka bildiğiniz gibi."

"İşinde çok usta olduğunu düşünmüştüm."

Sanırım, yüzümü buruşturdum. Şüphesiz bütün bu sohbeti öyle nahoş buluyordum ki bunu anlamasını ve konuşmaktan vazgeçmesini bekliyordum. Ama Fransız değildi ki o.

"Bu şehirde kaç kadının pansiyon işlettiğini biliyor musunuz?" diye üsteledi. "Ben size söyleyeyim: Yüz elli. Hemen hepsine borç verebilirdim. Bu kız... Sizin resminizi yaptı o."

Evet, diye düşündüm. Şimdi de mahcup olmuştum. Her halükârda rue Saint Dominique'de duvara asabileceğimiz bir iş çıkarmamıştı.

"Ona ne kadar para ödediğinizi biliyorum" dedi ısrarla. "Diğerlerinin de ne kadar ödediğini biliyorum. Peki siz, bu öğle sonrası bu şehirde onun kaç portre siparişi alabileceğini biliyor musunuz?"

"İyi bir ressam olsaydı, muhtemelen yüzlerce." Para, para, para, diye düşündüm.

"Resminizden çok memnun kaldığınıza dair beyanınızı işitmemiş miydim?"

Peek, Staten Island'da doğmuştu ama hiç şüphe yok ki, sanatın konusu olarak bir ölü tavşan yığınını başka hiçbir şeye değişmeyen Anglasakson ırkına mensuptu o. Her neyse, resim sanatını bir çiftçiyle tartışamazdım.

Peek dostça gülümsüyordu; ne o gri gözlerde yansıyan derin gücü ne de karakterindeki cana yakınlığı inkâr edebilirdiniz. Onun gerçekten zengin bir adam ve bir banker olduğunu hatırlattım kendime. Dorik sütunlarını görmemiş miydim?

Parke taşlardan ayrıldık. Boş arsalardan ve ham kereste yapılardan oluşan kasvetli bir sokak manzarası içinde ilerledik. Yapılar o kadar karışıktı ki, onların inşa edilmekte olan yeni evler mi yoksa dişçi kerpeteniyle çekilmiş eski evler mi olduğunu anlayamıyordunuz.

Amerika'nın böyle bir yer olacağını düşünmemiştim. Bütün saflığımla burada, Fransa'nın geleceği için bir model; ya da hiç değilse, eğer demokrasi durdurulamaz idiyse, en azından geleceğimizi nasıl birtakım prensipler veya kurumlarla koruyabileceğimize dair bir işaret bulmayı ummuştum.

Oysa bütün öğrendiğim, ayaktakımının hükmetmesine izin verildiğinde onların altında ikinci bir ayaktakımının ortaya çıktığıydı ve Amerikalılarla Fransızlar arasındaki fark, Amerikalıların hemcinslerinden çalıp çırpmaya ihtiyaç duymamasıydı; çünkü onlar kırsal bölgede sürüler halinde dolaşıp ağaçları kesebiliyor ve servet edinebiliyordu. İster bir gübre toplayıcı ister bir portre ressamı olsun, herkes şatosunu inşa etmek için bir araziye sahip çıkabilirdi.

"Şuraya bakın" diye haykırdı Peek, yumruğunu tavana vurarak. Sürücüsü bizi metruk bir yere getirmişti: Birçok patika ve yolun kesişme noktası, boş arsalar, bir demirci ocağı, böğürtlen çalıları, bir sıra akçaağaç...

"İşte" diye haykırdı. "Onu buraya yerleştirebilirim. Bir stüdyosu olabilir."

Mr Peek *dümdüz bir çubuk* gibi görünmüştü bana; ama şimdi çubuğu bir köpeğinki ya da ördeğinki gibi görünüyordu. Bunu düşünürken elbette o kadının benim kendi kasıklarımda da ne ihtiraslar uyandırmış olduğunun farkındaydım.

"Belki de" dedim, "bunu kocasına ödünç vermek daha makul bir fikir olurdu."

"Ama onun kadının kocası olmadığını söylemiştiniz. Her halükârda o adamı uzaklaştırmaya ihtiyaç duyabilirsiniz, değil mi?" Ona bakmayı reddediyordum. "Ama o kadının burada bir geleceği var. Size bir yer daha göstereceğim" diye haykırdı,

o ıssız manzarayı arkamızda bırakıncaya kadar tavana gürültüyle vurarak.

Sanırım o, daha sonra Mr Ruggles'ı New York'ta öylesine büyük bir adam yapan Union Place idi.

Biz sallana sarsıla adanın daha yukarısına doğru yol alırken, bu Protestan'ın korktuğum kadar katı olmadığına dair kanıtlar bularak rahatlamıştım. Marianne'ını bir *petite maison*'a yerleştirecek, diye düşündüm. En azından Delacroix hakkında bir şakaydı bu.

"Mr Peek" dedim, "İngilizcem zayıf ve bazen bir yabancının hatalarını yapıyorum. Sizin bir banker olduğunuzu biliyorum, Mösyö. Uşağımın sevgilisine sadece bir ev alması için borç para vereceğinizi ve bunu, bağışlayın ama açık konuşmalıyım, tamamen art niyetsiz yapacağınızı ima ettiğinizi düşünmekte haklı mıyım?"

Bana baktı ve yine dizime şaplak atarak kükrercesine güldü. Haddinden fazla yüksek sesle güldüğünü ve çok sert vurduğunu düşündüm. Dizim bayağı acıyordu.

"Ben bir alçak ya da aptal mıyım demek istiyorsunuz, efendim? Hiçbiri değilim. Bakın şimdi." Cebinden bir kurşunkalem çıkarıp tavana vurdu ve araba durunca bir defteri açıp yazmaya başladı; harflerini şekillendirirken bir yandan da konuşuyordu.

"Manhattan'da arazi işi" dedi, "matematikseldir. Ben de matematiksel bir adamım. Bu benim hobim ve ilgi alanım; aritmetiği kastetmiyorum. Mr Newton'un kalkülüsünü okur musunuz, efendim?"

"Biliyorum onu."

"Bakın önce A artı B. Aritmetik. Amerika'ya göç yılda otuz bin kişi artıyor. Bu göçmenlerin yüzde yetmişi New York yoluyla geliyor."

"Anlıyorum."

"Öyleyse fazla çabuk anlıyorsunuz. İşçiler işlerine yakın yerlerde oturuyor, parası olan insanlar dışarıya taşınıyor, bu-

raya, şuraya, şehirden uzağa. Şimdi, yazdığımı okuyabiliyor musunuz?"

Şöyle yazmıştı:

$h(t) = Xit\beta$

"Birinci denklem" dedi, "konut miktarını (logaritma cinsinden), konut birimi i'nin nitelikleri X'in lineer bir fonksiyonu olarak ifade ediyor."

Falan filan, diye düşündüm. Ne anlama geliyor bilmiyorum ama nahoş bir farmasonluk kokusu var bunda. Tuhaf semboller, matematik, bunların bir kehanetin hizmetinde kullanımı...

"Bir Manhattan arsasının herhangi bir yıldaki fiyatını (Xit) tahmin edebilirsiniz.

Kalkülüs nutukları atan bir çiftçi. Amerikalılar böyle işte. Bir adamın karakterini anladığını sandığın anda yabancı bir aptalsın demektir.

$Ph(t) = -\delta t\ \beta T = 0$

"Bana Grekçe gibi geliyor" dedim. Latife niyetine.

"Ah; ama bu *gerçekten* Grekçe" dedi otodidakt.

"Ama denklem ne olursa olsun, borcunu ödeyemeyeceği neredeyse kesin olan birine ödünç para vermek hiç de akla uygun değil."

"Ah" dedi, "bir banker gibi konuştunuz. Birbirlerine ödünç para vermekle meşgul iyi arkadaşlarım gibi konuştunuz; ama sizin ressamınız borcunu bir yıl, iki yıl, üç yıl boyunca ödeyecek bana. Gayet iyi durumda olacağım. Borcunu ödemediği anda yine o noktaya dönülür:

$Ph(t) = -\delta t\ \beta T = 0$

Arazi bir servet değerinde. Sixteenth Street'de bir evim var ve sonra tekrar para kazanırım."

Bunu söyler söylemez bir defa daha tavana vurdu ve bir kilometre daha gittik, sonra tekrar tavana vurdu. Çamurlu dar bir yola gelmiştik; kenarında ince uzun, yapayalnız bir ev vardı, kolları ve dirsekleri ahşap yan kaplamalarına sıkıca yaslan-

mıştı. Bir aile bu yapıdan çıkardığı masa, karyola ve yatakları bir arabaya yüklüyordu; bu faaliyetin bir süredir devam etmekte olduğu belliydi. Evin bezgin erkeği diz çöküp yerden bir taş aldı ve yüzü korkunç bir öfkeyle çarpılarak onu boşaltılmış kulübeye doğru fırlatıp ön camını tuzla buz etti.

"Başınızı eğin" dedi Peek usulca.

Kendimi muhtemel bir saldırı hedefi addetmiştim; ama sonra bankerin, başımın arkasından, bir baltayla birlikte arabaya takılmış olan misket tüfeğini almak istediğini anladım. Bir anda silahı doldurup misketi namluya sürdü.

"Seyredin şimdi" diye fısıldadı ve namlusunu pencereden dışarı çıkardı.

Ateş etti.

Bir kişneme, bir küfür duydum ve araba yoldan aşağı doğru harekete geçti.

"New York'ta mülk sahibi olmak" dedi Banker, tüfeği tekrar rafına yerleştirirken, "bir bilimdir."

Böylece evin onun mülkü olduğunu ve haciz yoluyla ona el koyduğunu anlamış oldum.

Sonra araziyi teftiş için arabadan indik ve Peek'in kendi mülkünü tekrar ele geçirme hakkını savunurken yaşadığı coşkuyu görerek sarsıldım. Ancak o zaman, heyecanın zaten her halükârda gerçekleşmiş olan tahliyeden değil, arabanın penceresinden vurduğu tombul güvercinden ileri geldiğini anlamış oldum. Ve bunu bile doğru dürüst anlamamıştım; çünkü onun en gayri-Protestan hazzının kaynağı, güvercini atın yakınına düşürmüş ve atın ürküp ileri fırlamasıyla borçlularını kredi alanından çıkarmış olmasıydı. Bu başarıyla çocuk gibi mutluydu. Güvercini görebilmem için havaya kaldırdı.

"Fena değil ha" diye haykırdı.

Marianne için küçük bir ev, diye düşündüm. İhtilal'in dikkatinden kaçan kayda değer bir fikirdi bu.

III

Bundan birkaç gün sonra pansiyonuma döndüğümde Mr Perroquet'yi dış merdivene oturmuş, beklerken buldum. "Efendim" dedi sabık mahpus, yavaşça ayağa kalkarak. "Siz güvenli bir şekilde yerleşene kadar hizmetinizde kalmaya karar verdim."

"Sahi mi" dedim, doğru duymamın imkânsız olduğunu düşünerek.

"Marquis de Tilbot'ya da bilgi verdim."

Bu yabansı, çetin mahluk şimdi sanki benim gitmeme müsaade ediyormuş gibi görünüyordu. "Nezaketine diyecek yok" dedim.

O yeşil gözler sabit bir bakışla hiç kırpılmadan duruyordu; ama o yeraltı ifadesi bir tebessüm olabilir miydi?

"Öyle düşünmüştüm" dedi.

"Pekâlâ" dedim, gitme müsaademi bir hizmetkârdan almayacağımı düşünerek, "teklifinizi düşünmeme izin vermelisiniz."

"Lord Cenapları düşünürken" dedi benim konuşma tarzımı taklit ederek, "belki bankada bazı kâğıtları imzalamaktan memnuniyet duyabilir."

"Ama zamanınızı işgal etmekten çekiniyorum" dedim düzenbaza; hâlâ hapiste olmasını nasıl da isterdim. "Ne zaman müsait olabilirsiniz?"

"Ne zaman mı!" diye haykırdı iyilik ışıltıları yayarak. "Hemen, derhal."

Gülmekten başka ne yapabilirdim? O da benimle birlikte güldü, her ne kadar bunun ne anlama gelebileceğini kestiremesem de. Dakikalar sonra o çekilmez alçakla birlikte Bank of New York'ta birbirinin dengi iki kişi olarak oturduğumuzda hâlâ bir muammaydı bu. Burada bir sayfalık bir hesap kâğıdı çıkardı ve bana gün ve hafta bazında ne kazandığını Marquis de Tilbot'nun mutat bahşişine de işaret ederek açıkladı. Hizmet mi alıyordum yoksa soyuluyor muydum, bilmiyor, hatta

umursamıyordum. Ona ödemeyi yaptım. O da imzaladı. Mr Peek için, ona tüm borcumun ödenmesi için bir ödeme emri yazdım. Bunu da Parrot ve Olivier birlikte imzaladı. Böylesine olağandışı bir dünyayı kim hayal edebilirdi? Onun senetlerde değişiklik talimatı vermiş olduğunu söylemesini bekledim ama tek bir kelime söylemedi ve ben bunu ondan nasıl isteyebilirdim? Broadway'den aşağı, zihninde bilmediğim daha ne sahtekârlıklarla sallana sallana yürüyüşünü seyrettim; ama o düzenbazı bir daha asla görmeyeceğimi biliyordum.

Oysa ertesi gün yine benim dış merdivenimdeydi.

"Hizmetimde olmaya devam ediyorsun ha?" diye sordum nezaketten yoksun bir tonda.

Mr Peek beni bir gün sonra, yani cumartesi günü, öğle yemeği için Peek Farm'a davet ediyormuş. "Ne zaman yola çıkacağız, efendim?" diye sordu.

Biz? Yepyeni redingotuna ve gri yeleğine bakakaldım. Sonra davetiyenin, uşağımı ve onun karısını da getirmem yönünde bir talimat ihtiva ettiğini gördüm. Peek hepimiz için bir araba gönderecekti. Bu rezaleti okuyunca yüreğime indi. Olivier de Garmont, adi bir pezevenk gibi, bir kadın teslim edecekti. Besbelli Peek'in onun için planları vardı.

Böylece ertesi gün, o dolgun Mrs Parrot'ı arabada görmeye kendimi tamamen hazırlamıştım ama annesinin de bizimle geleceğini öğrenince hiç mi hiç memnun olmadım; çiğ sarımsak ve maydanoz çiğnerken bir yandan da yol boyu değişen manzara üzerine kaba saba yorumlar yapacaktı.

"*Broadway, pöh!*" diye haykırdı Canal Street'ten geçerken. Onun Aubagne'daki bir at arabası yolundan hallice olmadığını ilan etti.

Bir Fransız köylüsünün kabalığı için Amerikalıları suçlayamazdım; ama bütün bu nahoş kokulu *égalité* beni müthiş bir ruhsal çöküntüye sürüklüyordu. Benimle konuşmak istiyordu ve ben de ona engel olamıyordum. Mösyö, sarhoş bir arabacının bir bataklığın çevresini dolanacak en iyi yola itiraz etmiş

olduğu yeri göremiyor muydu? Ya da şu ırmağı geçecek yeri? Ve şu tartışmalı patikayı; bir sapak gibi başlayıp tepeden aşağıya aklını kaçırmış bir asker gibi dolana dolana inen yolu? Adam sarhoştu, Mösyö, *küfelikti*, işte, daracık vadiye dalıyordu. Mathilde, şu ıssız, bakımsız yere *regardez, fou Américaine*'in ev yaptığı yere.

"Lütfen Madam, dizime vurmamanızı tercih ederim."

O zaman da hiddetlenip suratını astı. Kelimelerle ifade edilmeyecek kadar sevimsiz bir durumdu ve bunun hayatımın en önemli günü olacağı aklımın köşesinden bile geçmemişti. Aylardan ekimdi ve ağaçlar ihtirasla alev alevdi. Tek düşünebildiğim, küf mantarlarıyla dolu havanın bir *crise*'e yol açabileceğiydi.

Burnumu kanatacak kadar sıcak değildi hava; ama Peek'in çiftliğine yaptığımız yolculuk çok zahmetli oldu. Çiftlik, New York Komisyonu Sokak Planı'nın gerçek bir yetkisi varsa, bugün güneyde Doğu Kırk Sekizinci Sokak ve kuzeyde Doğu Elli Altıncı Sokak tarafından sınırları çizilen arazi üzerine yerleşmişti. O el değmemiş yerlerden asabi bir ruh hali içinde çıktığımda ipeksi bir araba yolu, ağaçlık derin bir vadi, olgun bir meyve bahçesi ve oralara has otların arasından akan berrak, dar, kayalık bir dere buldum karşımda. Bir bent duvarı boyunca tangır tungur ilerleyip bir tepeciğe vardık, oradan East River'ın öbür tarafında Blackwell's Island'a kadar uzanan harikulade manzaranın tadını çıkardık. Moralim yükselmiş miydi? Katiyen. Küçük bir koyun kıyılarında alçak yerlerde büyüyen birkaç güzel ağaç vardı; yemyeşil, hiç kıpırtısız ağaçlar ve yaprakların arasından görünen bir sahilin beyaz kumları. Bir an sonra Peek Malikânesi'ni gördüğüm zaman, yapının heybeti yaşlı kadını afallamış bir sessizliğe gömdüğü için memnun olmuştum sadece.

Girişteki büyük salonda, Mrs Peek ve sıska kızlarıyla tanışıklığımı tazeledim.

"Haydi" dedi alacaklım hemen, "bir tur yapmalıyız."

Görünüşe bakılırsa ev sahibinin misafirlerini bir mezatçı gibi oda oda gezdirmesi bir Amerikan âdetiydi. En adi nesnenin bile bir hikâyesi vardı; en önemlilerin ise bir fiyatı. Kütüphane denen yerde kitap bulunmaması, mobilyaların gravürlerden kopyalanmış olması dikkatimi çekti, otuz dört odadaki altı tablodan üçü *Havre*'da yapılmıştı. Bu da güya New York'un en önde gelen yurttaşlarından birinin eviydi.

Yemek salonunun girişindeki kemerler yeşil yapraklar ve güz yapraklarıyla süslenmişti. İçeri girince karşınıza hemen yine güz yapraklarıyla süslenmiş çok sayıda vazo çıkıyordu. Kısacası gayet canlı ve parlak görünüyordu her şey.

Bununla birlikte salonun esas süsü yerel bitki örtüsü değil, iki kız kardeşin arkadaşı olan ve Connecticut'tan misafir olarak gelen Miss Godefroy'du. Damarlarında besbelli, yüzyıllar önce British Isles'ı talan eden Viking'lerin zaferini taşıyordu ve bu ırk karışımı öyle şaşırtıcı etkilere yol açmıştı ki üç yüz yıl sonra anneme ağabeyi Astolphe'dan miras kalan o çılgın saç rengi haritalarına konu olmuştu.

Miss Godefroy'u görünce New York hakkındaki fikrim derhal değişti; sebebi de saman sarısı saçlı, mavi gözlü, dik duruşlu, uzun boylu, güçlü, bir tanrıçaya benzeyen ama alçakgönüllü ve cana yakın, hatta belki biraz çekingen olan böyle bir yaratığın yeryüzünde dolaşıyor olmasıydı.

Yemekte her nasılsa Mrs Perroquet ile annesinin arasında oturmuştu; Peek kızları ise bilmediğim şeyler anlatarak beni eğlendiriyordu. Bütün dikkatimi bu kızlara vermiştim ve her ikisinin de bana, Miss Godefroy'un Wethersfield Hapishanesi Yönetim Kurulu Üyesi Mr Philip Godefroy'un kızı olduğunu söylemesi ilgimi çekmişti. Bundan daha mükemmel ne olabilirdi?

Yiyecekler vardı. Yedik.

Piyano ve flüt vardı. Miss Peek'lerin sesleri *Havre*'dan bu yana bir gelişme göstermemişti.

Yemekten sonra ev sahibiyle birlikte arazisinde gezindik. Domuzlarını hayranlıkla seyrediyor, benim Philadelphia'ya yapacağım seyahatleri konuşuyorduk; böylece öğle sonrasının büyük kısmı geçip gittikten sonra kendimi Miss Godefroy'la birlikte yürüyor buldum. Bu nasıl olmuştu, hiç fikrim yoktu. Bu uygunsuz duruma bu kadar kolayca izin verilmesi bende sevinç ve şok etkisi yaratmıştı; yoldaşımın, Mrs Perroquet ile Peek'in koyu bir sohbete daldığını gördüğüm terastan ne kadar uzağa açıldığımızı fark etmesinden korkuyordum. Ama itiraza gücüm yoktu.

Etrafımızda bir vahşinin ya da Mösyö'nün hediye edermiş gibi yapıp anneme sattığı o inanılmaz kuşun, o tepeli devekuşunun renkleriyle tüm o sarhoş çılgınlığı içinde bir Amerikan sonbaharı hüküm sürüyordu. Araba yolunun ötesinde kızıl yapraklarla kaplı yeşil yosun halıları vardı. Miss Godefroy'la ben yan yana yürüyorduk ve şimdi, kimsenin bizi göremeyeceği kadar evden uzakta, benimle usulca konuşuyordu. Fransızca.

Aman Tanrım. O ne müzik, o ne sevimli, mükemmel bir konuşma tarzıydı. Yanında Molière'ini getirmediğine üzülüyordu; onu kendi zavallı kolonyal sesiyle okuması yerine, gerektiği gibi okuyabilirdim ona.

Cilve mi yapıyordu?

Bu soruyu sormak onu anlamamak demektir.

Her adımı bir dansın ilk adımı gibi atıyordu. Kızıl yapraklara ayağının ucuyla vurarak onları kuşlar gibi havalandırıyordu. Kıyı çizgisinde Peek'in her iki Perroquet ile yakın bir sohbet içinde olduğunu gördüm. Ne şeytanlık planladığını kestiremez, aralarına girmeyi umut edemezdim. Hiç beklenmedik bir şekilde cennete gelmiştim.

Gözlerimin önünde hiçbir ressamın resmedemeyeceği bir manzarayla çevrelenmiş muhteşem New York uzanıyor, daha doğrusu ışıldıyordu. Her an buharlı gemiler geçiyordu.

Amerika.

IV

Şimdi yazılacak dört mektup vardı. Birincisi, her anlamda, o harikulade Miss Godefroy'a olmalıydı. Birkaç müsvedde yazdım; bir mahkûmun bir aşk hatırasıyla yaptığı gibi, kalbimin tüm dağdağasını mektubun sade tasarımının ardına gizleyene kadar yontup durdum. Elli yedi İngilizce kelimeyle o melek gibi yaratığa, bu hafta içinde Wethersfield Connecticut'taki hapishaneyi ziyaret etmeyi planladığımı ve orada sadece babası ile, yönettiği hapishane konusunda mülakat yapma fırsatını değil, eserlerinin iyi bir baskısını yanımda getireceğim Molière hakkındaki sohbetimize devam etme fırsatını da bulabilmeyi ümit ettiğimi bildirdim.

İkinci olarak, sekreterime bunu altın yaldızlı bir karta yazma talimatı vermek için kısa bir not. İtaat etmesi beni rahatlattı.

Sonra Miss Godefroy'un babasına bir mektup yazarak kendimi Fransız hükümet temsilcisi olarak tanıttım ve uygun olan en yakın tarihte kendisiyle mülakat yapmayı ümit ettiğimi belirttim.

Bu da tamamlanınca beni bu cuma Crooked Billet Wharf'a bekleyen Philadelphia'lı Quaker'lara hitaben bir mektup taslağı kaleme aldım. Görüşmeyi derhal iptal ettim. Mr Vaux'ya hitaben yazdığım mektupta, onların Eastern Prison'daki tek kişilik sistemleri lehine pek çok şey duymuş olduğumu (ki bu yalan değildi) vurgulayarak, önce Wethersfield, Auburn ve Sing Sing'i ziyaret etmenin daha akıllıca olacağını düşündüğümü belirttim. Bu hapishaneler, hepsi de, tabiri caizse koridorun kırbaç tarafında olan farklı sistemleriyle, kendisinin Eastern Prison'ı ile karşılaştırılmaları için sağlam bir mukayese zemini oluşturacaktı. Bu plan değişikliğinin onu veya Mrs Dougdale'i ve *Devlet Hapishanelerinin Sefaletini Hafifletme Cemiyeti* üyelerini rahatsız etmeyeceğini, bilakis sonunda aralarına daha eğitimli biri olarak katılmamı sağlayacağını umuyordum.

Sadece Blacqueville'e daha veciz yazabilirdim: Sevgili dostum, ben âşık oldum.

Anneme sırrımı açmayacaktım elbette; Paris'e Amerikalı bir eşle dönen Comte de Heudreville olayını asla unutmamıştı ve zavallı kadının Katolik olmasının ya da suluboya resimlerinin kayda değer bir incelik yansıtmasının hiç önemi yoktu. Annemde benim *Heudreville gibi yapmam* endişesi o kadar barizdi ki Amerikalı kadınların alışkanlıklarına dair soru sormadığı bir mektuba ender rastlanıyordu. Ben de, Comtesse de Garmont'u tanıma ayrıcalığına sahip olmayanlara haddinden fazla açık sözlü gelebilecek bir tarzda cevap verme alışkanlığındaydım.

"Sevgili Anneciğim" diye güven veren bir tonda yazdım o pazar akşamı. "New York'ta bulunmaktayım ve hayal edilebilecek en hareketli, heyecanlı hayatı yaşıyorum. İltifatlara gark oluyor, ziyaretlerin altından kalkamıyorum vs vs. Peşimi bırakmayan *sayısız arkadaşımdan* kurtulabildiğimde kendi fikirlerime dalıyor, çözülecek problemler belirliyor ve bir gün bana ün kazandırması gereken büyük bir eserin temellerini atıyorum.

Daima iyi hazırlanmıştan daha sert etlerin ikram edildiği ve etrafında oturan çok güzel insanlara kimi zaman bazı çok çirkin insanların eşlik ettiği bir sofrada yerimi alıyorum. Bana buradakiler için kadınların en büyük meziyetinin ne olduğunu sormuştun. Hmm, Maman, sanırım şudur: Çok taze bir tene sahip olmak. Bunun ötesinde bedenin zarafetine çok güçlü katkısı olan ve eğitimli gözü alabildiğine okşayan, büyüleyici niteliklerin pek azına sahipler ya da hiçbirine sahip değiller.

Neden onların fiziki özelliklerinden bahsettiğimi bilmiyorum; çünkü tam olarak bunları sormamıştınız ve zaten onlar da her şeyden çok ahlaki değerleriyle dikkat çekiyor. Genellikle çok katı prensiplere ve kusur bulunmayacak davranışlara sahipler.

Akşamları dışarı çıkıp sosyal hayata karışıyorum. Birkaç Amerikalı aileyi, bilhassa bankerimiz Mr Peek'in ailesini, ol-

dukça sık görüyorum. Kendisi New York'un en zengin işadamı. Peek ailesinde sonsuz bir nezaketle karşılanıyorum. Mrs Peek cana yakın bir kadın, olabildiğince çekici ve sizin önceden tahmin ettiğiniz gibi cilveli. Ama koketliğinin daha ileri gidip gitmediğini bilmiyorum ve hiçbir zaman bilmeyeceğim. Birkaç gün içinde New York'tan sadece dört-beş kilometre mesafede olan Sing Sing'deki hapishaneyi ziyarete gideceğim. Oradan da, her zamanki gibi, okunaklı yazısı bu mektubu okumanıza fırsat veren, M. de Tilbot'nun adamının refakatinde, Wethersfield Connecticut'a ve onun meşhur hapishanesine doğru yol alacağım.

Eğer sosyal hayata zevk-ü sefa veya baştan çıkarma gibi niyetlerle girseydim burada geçirdiğim zamana kayıp gözüyle bakabilirdim. Ama benim kararlarım bu sonucun tamamen aksi yönünde olduğu için, bunda sadece kazanç görüyorum. Her şeyden önce kaçınılmaz olarak İngilizce öğreniyorum; çünkü her ne kadar birçok kadın Fransızca konuşurmuş gibi yapıyorsa da İngilizce konuşmak zorunda olduğum en az yirmi kişi var.

Mr Godefroy'un Wethersfield'deki hapishanesine giderken yolda daha uzun yazmayı umuyorum."

Gerçek duygularımı gizlemekten zerrece utanç duymuyordum. Benim kendi doğal toplumumdan ayrılışımı planlayıp düzenleyen annem değil miydi ve ben şimdi buradayken hâlâ bir erkek değil miydim? Temmuz İhtilali denen tehlikeden uzak olabilirdim ama aşk tehlikesinden uzak değildim.

Yatağımda, kızışmış vücudum serin çarşaflara yaslanmış, son derece keyifli bir ruh hali içinde uzanıyordum. Vatandaşlarım Amerika'yı tahayyül ettiklerinde, vahşi insanları, ayıları ve peruk takmak istemeyen başkanları düşünüyorlardı. Onların arasında, endamının güzelliği ve zihninin zarafetiyle, zekâsı, inceliği, o çılgın kızıl yapraklar arasındaki narin ayak bilekleriyle Miss Godefroy'u kim hayal edebilirdi? Hayatın beklenmedik dönemeçleri böyleydi işte: Bu yolculuğa korkunç

bir matem içinde başlamış olan ben, şimdi yaşamanın o enfes tadına tekrar varıyordum.

Büyük bir mutluluk içinde uykuya daldım ve sabah Larrit Efendi'den son derece şaşırtıcı ve usturuplu bir hizmet aldıktan sonra ona dört mektubun hepsini kopyalaması ve en süratlisi hangisiyse o yoldan gönderilmesi talimatını verdim. Adamcağız pazar gününü Peek'in çiftliğine kadar yürüyerek geçirme sorumluluğunu üstlendi.

Ona cömertçe bir bahşiş verdim. Kısa bir süre sonra da, binlerce defa duymuş olduğum gibi, Elam Lynd'in iki yüz mahkûmu kendi hapishanelerinin inşasında çalıştırmakta olduğu Sing Sing'e giden buharlı gemileri soruşturmaya gitti. Wethersfield'li Godefroy'lara giden yolumdaki ilk durak olacaktı o ziyaret.

Akşam olduğunda, uşak iskeleye gidip biletlerimizi almış ve Mrs Parrot'a görevi icabı seyahatte olacağını bildirmişti. Bütün bunları yaparken örnek bir davranış içindeydi ve *Havre*'dayken gözlerinde gördüğüm isyandan artık eser yoktu. Sing Sing'deki pansiyonlar ve Hudson boyunca uzanan dağlardaki iklim hakkında araştırma yaptı, yeterli erzak tedarik etti; sandıkların üstüne etiketler yapıştırdı ve Mr Fulton'ın meşhur buharlı gemisine tam nereden bineceğimizi öğrenmek için Schermerhorn Row'a uğradı. Bense Miss Godefroy'un üç eskizini yapmak için başarısız girişimlerde bulunmaktan öte bir şey yapmadım.

Sonra çabucak iki şey oldu. Önce, bana karşı son derece tuhaf bulduğum soğuk bir tavır takınmış olan Mr Peek tarafından ziyaret edildim.

Ancak Miss Godefroy'a yazdığım, açılmamış mektubu çıkardığı zaman durumu anlamaya başladım.

"Kendileri gitmiş bulunuyor" dedi.

"Ne çabuk."

"Tam beklendiği gibi" dedi haşince.

Gri gözlerinin içine baktım ve orada yoğun bir endişe ve tereddüt gördüm.

"Kendi evine döndü" dedi. O zaman anladım. Peek bir babaydı. Yemekte beni kendi güzel kızlarının arasına oturtmuştu. Benim onlardan biriyle evleneceğimi mi hayal etmişti? Onlar namına kendini hakarete uğramış hissediyordu.

"Pekâlâ" dedim. "Mr Godefroy'a ulaşabileceğim başka bir adres var mı sizde?"

"Hapishane" dedi.

Beni böyle durduracağını sanıyorsan görgüsüz bir ahmaksın, diye düşündüm. O korkunç kızlarına gelince, deli misin sen? Ama yine de gecikmeden onu yatıştırma çabasına girmeliydim çünkü sakıncalı bir düşman olacaktı.

Bu hiç hoş değildi ama sonra sabah postası Philadelphia'daki Mr Vaux'dan son derece çaresiz bir tonda yazılmış bir mektup getirdi; kendisi benim anlayışıma sığınıyor, ziyaretimin seyrinin elli beyefendinin toplanmasıyla belirlenmiş olduğunu ve söz verdiğim tarihte Crooked Billet Wharf'ta hazır bulunmazsam bunun genel olarak hapishane sistemi davası, özel olarak da Eastern Prison için bariz bir sıkıntı yaratacağını izah ediyordu.

Bu durumda o lanet olası Quaker'lara gitmem gerekiyordu. Gerçekten benim olduğunu bildiğim hazzı ertelemek ne büyük bir ıstırap! Çünkü onun ruhunu, yanaklarındaki heyecanı görmüştüm. Kanının parıltısıyla aydınlanan o yanaklarda en solgunundan, en incesinden, en güzelinden işaretler vardı; çil değildi bunlar, o familyadan bile değildiler.

Büyük bir coşkuyla sanki yüz mektup yazmışım gibi geldi bana; Mr Vaux'ya, Peek kızlarına, Mrs Peek'e, O'Hara'ya, Mr Elam Lynds'e; ama duygularımın hedefi olan kişiye gelince... Sabırlı olmalıyım.

Bir sonraki perşembe sabahının çok erken bir saatinde Schermerhorn Row'un karşısındaki iskeledeydim; orada ruh halimi mükemmel bir giysi gibi saran o alçak hafif sisin içinde,

Mr Parrot'la birlikte New Brunswick'e, yani kalbimin beni götürmek istediği yerin tam tersine gidecek olan *Raritan*'a bindik. Köpüklü dalgalar arasından New Brunswick'e doğru yol aldık, sonra da *iyi tenteli posta arabası* diye reklamı yapılmış olan ve iğrenç bir zımbırtı olduğu ortaya çıkan bir vasıtaya aktarma yaptık. O akşam, karasevdalı, ağrılı ve kirli bir halde Bordentown'daydım ve *Phonenix* buharlı gemisi şimdiden rıhtımında, gitmemesi gereken yere giriş izni isteyen bir boğa gibi sabırsızca düdük çalıyordu bize. Nihayet, on dolar ve yirmi altı sefil saat harcamış olarak, bir cuma sabahı saat dokuzu biraz geçe Philadelphia'daki Crooked Billet Wharf'a vardık.

V

Phoenix rıhtıma yaklaşırken, o gülünç papaz şapkalarıyla haşin görünüşlü altı beyefendi gördüm orada. Aman Yarabbi, dedim içimden, umarım benim *karşılama heyetim* değildir bunlar. Hüzünlü, incecik sisin içinde kuzgunlar misali sarınmış, şemsiyeler gibi kapanmış, ne kuru ve yavan yaratıklardı onlar öyle! Belki Miss Godefroy'un da Wethersfield'de aynen böyle bir iskelesi vardı; mesela kazların birbirinden farksız ötüşleri, sahilden gelen inek böğürtüleri ama hepsi *onun* sisi, *onun* kazları, *onun* sığırları, *onun* evi olacaktı, her bir sis zerresi kendi aurasını taşıyacaktı. Kemiklerimdeki bu kof yalnızlık, bu sancı, orada olmayacaktı.

Annemi derin bir kedere sürükleyerek sadece bir deist olmuştum; oysa şimdi bir Katolik aile ortamı nasıl da burnumda tütüyordu. Aradığım dogma değil, öyle tatlı bir nefesten mamul bir havaydı ki kendi esenliğimin nedenlerini bile görmeyecektim. Şimdi, diye düşündüm, Philadephia'da şimdiye kadar tasavvur edilebilmiş en müşfik hapishaneyi inşa eden Protestanlarla birlikte kapanıp kalacağım. Mücrim başına iki bin dolara mal olduğunu hesaplamak için Peek'in denklemine ihtiyaç yoktu; bu maliyete devlet onları nehir kıyısında, bir

düzine semiz domuzla birlikte, nereye baksan vazoların içinde taç şeklinde düzenlenmiş kızıl yapraklar gördüğün güzel bir eve de yerleştirebilirdi.

Bunun Fransa'ya veya bana ne yararı vardı? Cevabı biliyordum ama yine de araştırmak zorundaydım ve ülkede bu kadar kısa bir zaman geçirdikten sonra bile, beni kıyıda bekleyen evrak odasını, o soluk gri kurdeleyi, o korkunç Amerikan derneklerinin *bildirilerini* ve *tutanaklarını* ihtiva eden ama onlarla da sınırlı kalmayan sıkıca bağlanmış raporları şaşmaz bir kesinlikle tahmin edebiliyordum. Bu hür *derneklerin*, Amerika'nın sağlam demokrasisinin kemikleri olduğunu iddia eden O'Hara mıydı yoksa Peek mi? Belki bu baş döndürücü günlerde öyledir; ama onların huzursuzluk ve fesat araçları olarak büyüyüp gelişmesini bekleyip görelim. O zamana kadar ben gitmiş olacağım diye düşündüm.

Yine de, elim Miss Godefroy'a yazılmış mektupla oynamıyor muydu? O mektup, pansiyonumdan ilk ayrıldığında bakir bir nesneyken Peek tarafından reddedilip onun pederane eliyle saflığı bozulduktan sonra şimdi de aşk acısından mustarip bu Fransız Hükümet Temsilcisi'nin mürekkep lekeli parmaklarıyla bükülüp kirlenmiyor muydu? Peki ya Miss Godefroy duygularıma karşılık verirse? Âşık olmak ne yıkıcı şey!

Mr Parrot güvertenin parmaklığında yanımda duruyordu. Varlığından yayılır gibi görünen şey endişe miydi? Beni Miss Godefroy'un yanında yürürken görmüş müydü? Yanaklarımdaki rengi fark etmiş miydi? Bu çalkantılı yolculukta ne büyük bir gayretle bana hizmet etmişti: Sandığımı taşımış, posta arabasındaki yerimi sağlama almış, o berbat otelde beni rahat ettirmek için dövüşmeye hazır bir ruhla uğraşıp durmuştu.

Phoenix korkunç bir gürültüyle Crooked Billet Wharf'la buluştuğunda Parrot'ın eli omzumdaydı. Âşık olduğumu biliyor, diye düşündüm.

Rıhtımda *Devlet Hapishanelerinin Sefaletini Hafifletme Cemiyeti*'nin üyeleri bizi bekliyordu: Mr Vaux, Mr Washing-

ton-Smith, Mr Devlin, Mr Weatherspoon ve kâtipleri olduğunu tahmin ettiğim başka bir adam, kökünden sökülüp çıkarılmış bir Fransız. Bu M. Duponceau özellikle dikkatimi çekmişti: İnce yapılı yaşlı bir adam, ufak bir göbek, yele gibi kır saçlar, perhizkâr ama muzip bir ağız, berrak ve capcanlı gözler. Zavallı sürgün, diye düşündüm, sen de çok eskiden âşık mı oldun?

İşte *Fransız Hükümet Temsilcisi'nin Philadelphia'da karşılanması*. Crooked Billet Inn arkamızda duruyor. Bir köpek gökyüzüne dalmış, bakıyor. Buluşma ve selamlaşmanın olağan karışıklığı. Benim için sadece seyahat arkadaşımı nasıl tanıtacağım meselesi vardı.

"*Secrétaire*'im Mr Larrit" dedim. Ve bu iltifat için, kendimi o centilmenin dürüst, yeşil gözleri tarafından sorgulanır buldum. Kahrolası alçak, bir de benimle eğlenecek miydi? Yüzü güneşle, rüzgârla ve zamanın ağaç kabuklarına çizdiği o her tür pürüzlü izle işaretlenmişti; ama kırk yaşında mıydı yoksa elli mi, bilemiyordum. Ve tabii benim sınıfımda kaçınılmaz olan şey, daha sonra gırtlağımızı kesecek olanlara tekrar tekrar cömertçe bir sevgi besleyecek olmamızdır.

Philadelphia'da, pansiyonumun önceki gece çatısını kaybettiğini, lakin kaygılanmama gerek olmadığını öğrendim. Derneğin bütün evrakı kurtarılmış ve kullanmam için bana yeni bir ev tahsis edilmişti. Bu amaçla o tuhaf yaşlı Fransız tarafından götürülecek ve daha sonra da bir Fransız hükümet temsilcisinin kaderi olan eğlencelere katlanacaktık: Bunlar, zamanla göreceğimiz gibi, New Orleans'lı berbat bir kumpanyanın sahnelediği Napolyon hakkında bir oyun, tarih cemiyetinde bir konferans, Mr Vaux'nun evinde bir akşam yemeği ve Mr Walsh'ın evinde bir müzikal suareyi kapsayacaktı.

Quaker'lar tez vakitte yeniden buluşma vaadiyle bizi uğurladı. Sonra Mr Duponceau bizi kendi arabasıyla götürdü; böylece mektubumu Miss Godefroy'a nasıl ulaştıracağım meselesiyle sessizce boğuşmak için kendi başıma kaldım. Onun bu

anda benim kendisine beslediğim iyi duygulardan zerrece haberdar olmayışı hatırı sayılır bir endişe konusuydu. Şüphesiz, bir not beklemiş, onu alamayınca da yüreğini bana karşı katılaştırmıştı. Nasıl yol almalıydım? Bin tane takdim mektubum vardı ama *père* Godefroy'a bir tane bile yoktu. Bu hizmeti yerine getirebilecek yegâne kişi olan Peek de, kızlarının *menfaatleri* aleyhine hareket etmeyecekti.

Bizi kalacağımız Chestnut Street yönüne götürmekte olan Duponceau'nun arabasının tekerleri gibi, bu problem de kafamda hızla dönüp duruyordu.

Philadelphia bir İngiliz taşra kasabası üslubunda tasarlanmıştı; evler ve işyerleri birbirinden uzağa yayılacak, çevreleri bahçeler ve meyve ağaçlarıyla sarılacaktı. Mr Penn ve sadece Mr Penn, öyle düşünmüştü. O tarzı belirleyecek bir üst sınıfa mensup kişilerin yokluğunda, şehrin sakinleri kendi kazançlarının peşinde Delaware River kıyılarına üşüşüp, arsalarını daha küçük parçalara bölerek, bir kâğıdı tekrar tekrar katlayabileceğiniz kadar çok defa satmışlardı. Böylece, şehrin büyük merkezi Amerikan demokrasisinin doğum yeri olarak sık sık övülürken, çoğunluğun saltanatının sonuçlarını sadece nehir kıyısında görebiliyordunuz.

Evvelsi günkü pansiyon felaketinden sonra Mr Vaux'nun yeğeninin nazik bir jestle boşaltmış olduğu ev güzel bir kır eviydi. Sandıklarımız yerlerine taşınırken biz üçümüz bir orta sınıf evinin misafir odası denilen ana salona gittik ve Mr Duponceau, Fransız'dı ya, bir şişe Burgundy çıkardı ortaya; ama bu evde yaşayanlar alkol kullanmadığı için şişeyi hizmetçi kadın gittikten sonra kendisinin açıp servis yapacağını belirtti.

Böylece üç alakasız karakter bir araya gelmiş oldu. Ben rehberimi sorguya çekme imkânı bulduğum için memnundum; o da Quaker'larla ya da onların hapishaneleriyle alakası olmadığını itiraf etti ve hani yolu düşüp de bu milletin doğum yerini ziyaret eden şu Fransızlarla konuşsun diye, o renkli ifadesiyle, ***teşhir edilen*** biri olduğunu söyledi.

İnsanın uzun süre oturmasının bir günah olduğuna hükmetmiş kişilerce tasarlanan sandalyelere oturduk. Duponceau'ya, bir Fransızın kendi dilinde basılmış bir Molière'i nereden alabileceğini sordum.

Bu öylesine keskin bir bakışı tetikledi ki, onun annemin mümtaz bir temsilcisi olduğu o tuhaf partiye, yani 1665'te *Tartuffe* ile ilgilenmeyi aforoz cezasıyla yasaklayan Paris Başpiskoposu'yla hâlâ hemfikir olan gruba, mensup olmasından korktum.

"Mösyö" dedim, "eğer Molière ismi sizi rencide ediyorsa, onu hiç söylememiş olmayı dilerdim."

"Bilakis" dedi; ama tavrı sıcak değildi. "O isim beni sınırsız bir hayranlıkla doldurur" dedi. "Genellikle o büyük yazara iftira edenler sadece Almanlardır. August Wilhelm Von Schlegel'di Molière'in bir soytarı olduğunu, Racine'in de keza beş para etmediğini, Fransızların dünyanın en yavan insanları olduğunu ve Fransa'da şiir diye bir şey olmadığını söyleyen."

Konuşma sesi hafif ve biraz tizdi; buna zayıf, nahif vücudu ve canlı gözleri de eklenince insana bir öğretmeni, bir papazı, bir antikacıyı düşündürüyordu. İlahiyat öğrencilerinde rastladığınız görünüme sahipti, o düz ağız, parlak dövüşken gözlerle. Göz açıp kapayıncaya kadar sıçrayıp baskın çıkmaya hazır, çiftlikten veya balıkçı teknesinden kurtarılmış o cin gibi küçük oğlanlardan biriydi.

"Wordsworth de aynı derecede kötüydü" dedi tuhaf uşak.

"Öyle mi" dedi Duponceau.

Edebiyattan söz eden bir uşak, bir papağan, Perroquet. *Daha ziyade bir papağan çünkü benim kanımca ezberden konuşuyor.*

"Fransızlara hemen yüz çevirdi" diye açıkladı bana, o sözüm ona *secrétaire.*

"Ama bunu bilme ihtimali olabilir mi?" diye sordum.

"Coleridge bizi yumuşak ama zalim bir ırk olarak nitelerdi" diye araya girdi M. Duponceau; bunu yaparken de uşağın ka-

dehini ağzına kadar doldurdu. Kiracılarınızın fazla içip, deyim yerindeyse *menfaatlerinin nerede olduğunu* unuttukları o halk panayırlarından beter bir şey yoktur.

"Sorunuza cevabımı açıklayayım" dedi M. Duponceau. Burgundy'sini dişlerinin arasından bir tüccar gibi zorlarcasına emiyor ve şu Amerikan yüksüklerinden biri olan kadehini, sanki rengin kalitesini müşterilerine göstermek ister gibi ışığa doğru kaldırıyordu. Aman Tanrım, dedim içimden, tükürecek bu adam.

"O Quaker beyefendileri benim bir kütüphanem olduğunu gayet iyi bilir." Yutkundu. "Kendi dilbilimsel meraklarımın, özellikle Çince'nin yanı sıra, bizim büyük Fransız yazarlarımıza ziyadesiyle değer veririm. Saint-Martin-de-Ré'de henüz bir çocukken İngilizce'yi çok sevdiğim için papaz okulu öğrencileri bana *L'Anglais* derdi; ama bugün bana hiçbir şey Molière okumaktan ve her fırsatta Amerikalı arkadaşlarımı her tür tiyatro girişiminden caydırmaktan daha fazla zevk vermiyor."

İşte benim adamım, diye düşündüm.

"Kolayca ikna olmayanları, Mösyö, masama getirip onlara eseri yüksek sesle, bilinmesi gereken tek dilde okurum. Az önce şüpheyle baktıysam, bunun sebebi bir defasında evime sizinki kadar asil bir aileden, adı lazım değil, meşhur bir misafir getirmeleriydi, efendim." Ve burada ben tam olarak kimi kastettiğini anlayınca o da başıyla tasdik etti. "Bana sizinki gibi bir araştırma nedeniyle getirilmişti. O asil lorda *Le Misanthrope* adlı eserin bendeki baskısını ödünç vermiştim; o da kitabı dağ bayır yürüyerek okurken uyuyakalmış, şiddetli bir yağmurla uyanıp kaçmıştı."

Tanrım, diye düşündüm, harika bir şey bu. Böyle bir durumda sudan azıcık hasar görmenin ne önemi var? Kitabı ondan alırım. Miss Godefroy'a okurum.

"Ve kitap mahvoldu" dedi.

Bu gerçek miydi?

Dikkatle, ona kendisininki gibi büyük bir kütüphanede yetiştirilmiş olduğumu söyledim. Tabii bu bariz bir pohpohlamaydı. Onun kütüphanesi ister istemez, bir sürgünün en fazla otuz yıl içinde bin bir güçlükle toparlanmış koleksiyonu olmalıydı. Yine de ondan, kütüphanesindeki en perişan parçanın bile bir Garmont'un elinde emniyette olacağını anlamasını rica ettim.

Bu da sonuç vermeyince, beni belki *Tartuffe*'ün iyi bir baskısını alabileceğim bir kitapçıya yönlendirmesini istedim.

"Eh" dedi, dudaklarını büzerek, "bu bir araştırma konusu olabilir."

Bu durumda, diye düşündüm, *Tartuffe*'ün bir baskısı var onda. Onu bana emanet edecek. Yapacaktır bunu. Bu işi sağlama alacağım.Hiç de fena olmaz çünkü Wethersfield tepelerinde ezberden Molière okumak dışında bir gizli planım yok.

VI

Ertesi gün, çok seçkin bir Philadelphia'lı olan Mr Walsh'ın evinde bir müzikal *soirée*'ye davetliydim. Yeterince iyi şarkı söylüyorlardı; bu da demek oluyor ki konserde Amerikalı namına tek bir erkek veya kadın yoktu, bütün gösteri bir İtalyan ve birkaç Fransız kadının eseriydi. Yaradılıştan buz gibi soğuk olan Amerikalılar, amatör İtalyana baştan sonra deli gözüyle baktı; çünkü adam şarkı söylerken elini kolunu fazla oynatıyor ve dramatik tavırlar takınıyordu. Konser birkaç vals ve kadril ile sona erdi.

Ardından o yaman Mrs Dougdale ile tanıştırıldım; hayalimdeki bir deri bir kemik kadından daha da uzak olamazdı. Tıpkı siyah bir ineğin beyaz olanlarla aynı ırktan olması gibi, zencilerin de bizimle aynı ırktan olduğuna tamamen inandığını söylüyordu. Zenci çocuklar beyazlar kadar zekiydi, çoğu kez daha hızlı öğreniyorlardı. Ona siyahların vatandaşlık haklarına sahip olup olmadığını sordum. "Evet, bu eyalette

ve kanunen öyle" diye cevap verdi, "ama oy vermeye gelemezler."

"Neden?"

"Kötü muameleye maruz kalırlar."

"Peki o durumda kanunun hâkimiyetine ne olur?"

"Kamuoyu tarafından desteklenmezse bizim için kanun bir hiçtir."

Böylece, bir kere daha: Çoğunluk.

Soirée'de bir damla bile şarap yoktu; memleketlime, onun yer yer güzel olan şehrinin sokaklarında yürürken bu eksikliğe dair gözlemimi aktardım. M. Duponceau Quaker'ların hiçbir şeye dokunmadığını ama öbür partinin mensuplarının daha da beter olduğunu çünkü genellikle Kanarya Adaları'ndan gelen tatlı şarapla kafayı bulduklarını söyledi. Bazen bir Porto veya Maderia ikram ediliyor, ancak bunların çoğu, taşıdıkları mallardan numune almayı kendilerine hak gören kayıkçılar tarafından sulandırılmış oluyor. Çoğunluğun üst sınıflara yönelik kadim bir düşmanlığı olduğundan bu "vergi", ödemek zorunda olanlarca kabul ediliyor. Fransızca ve İngilizce'nin tuhaf bir karışımıyla konuşan yaşlı Duponceau, kendisinin Philadelphia'daki en yalnız adam olduğunu itiraf etti; çünkü her ne kadar Médoc, Graves ve Bourgogne'dan birinci sınıf şaraplarla dolu bir mahzeni varsa da, ahbaplarının hiçbiri onun kendilerine ikram ettiklerinden zevk *almış gibi* bile yapmıyordu.

Onun belki de iyi bir damak tadı olmadığını düşündüm; çünkü hangi doğru dürüst şarap sağ salim ulaşırdı buralara? Misafirlerinin neyi reddettiğini sordum.

"De la Fite."

"Aziz Duponceau." Onun önünde eğildim. "Sizin dostunuz olmaktan şeref duyarım." Redingotlu Larrit de benim oyumu destekledi, kuşkusuz bir şarap garsonuydu o; üçümüz, çok farklı varlık ve eğitim durumlarımıza rağmen, aniden bu *Patrie* ve *Terroir* aşkıyla birleşip, geniş kaldırımlarıyla yayalar açı-

sından gayet olumlu, hoş bir şehir olan ve yegâne kusuru güzelliğinin monotonluğundan ibaret kalan Philadelphia'nın caddelerinde adeta dolu dizgin koşturduk.

Bütün yapılar düzgün ve son derece bakımlıydı; hepsi de yeni binaların tazeliğine sahipti. M. Duponceau'nun evine ulaştığımızda, cephesinin gayet Quakervari bir tevazu ile sokağa baktığını gördük. Bütün yapı testere ve çekiçlerin eseriydi.

Ev iki katlıydı, görünürde bir çatı arası yoktu, vaftizsiz sokağa bakan sekiz pencere ve sanki bir çocuk eliyle tam ortaya çizilmiş gibi duran bir kapı vardı.

Böylece, ev sahibimizin karakter ve mevkiini bildiğimi hayal ederek içeri girdim.

Antre tam umduğunuz gibiydi, tahtaları gizleyecek bir kilim bile yoktu. Bir manastırdaki gibi, duvarlar gri, tavan beyazdı. Sadece en uzak ucunda, neredeyse ev sahibimizin fenerinin yarı gölgesinin ötesinde, geçişimizin monotonluğunu kıran bir kapı vardı. Duponceau'nun peşinden, kaynağını henüz teşhis edemediğim bir lüksü hatırlatan karanlık bir odaya girdim. Burada, sürgündeki memleketlimin hafifçe eğilerek lambadan lambaya yürüyüp yaktığı her fitille, şimdi bu hayli büyük evin giriş katının neredeyse yarısını işgal ettiğini kavradığım bir kütüphane adım adım gözler önüne serilirken saf bir şaşkınlıkla bakakaldım. En uzun iki duvarından sadece biri, girdiğimiz tek kapıyla kesintiye uğramıştı. Bu duvarlarda o lüks kokunun kaynağı açıkça görünüyordu: Kitaplar, kitaplar, kitaplar... En başta kokunun öküz derisi olduğunu düşünmüştüm; ama o kadar basit olamazdı. Ah o kokuların harikulade çeşitleri! *Ancien régime* kokulu eski kitaplar, laboratuvar ve gazlara dair daha parlak ciltler, çiçek, peruk pudrası, balmumu kokulu Amerikan baskıları. Hepsi de bir yaz akşamında sümbülteberler gibi tutkal ve dana derisi kokuları yayıyordu. Üstünde Diderot'nun ismi olan parlak kırmızı bir bez cilt dikkatimi çekti; ama çoğunlukla kitapların sırtları bronz, bej

ve toprak rengiydi. Her birinin üstünde doğduğum günden beri aşina olduğum bir filozof ya da şairin (ve İhtilal'de başı vurulan büyük Lavoisier'nin) adı vardı. Eğer bütün bu etki, hayatına besbelli bir badanacının cahil refakatinde başlamış olan bir merdivenle çelişiyor idiyse, o zaman açgözlülüğün ülkeyi parçalayabileceği ama yine de aşağı tabakanın bu kadar yükseğe tırmanabileceği bir demokrasi için daha güçlü bir karşı iddia olabilir miydi?

Titizce mazbut sokaktan perdeyle iyice ayrılmış odanın ortasında yeşil çuha kaplı bir masa vardı ve onun etrafına da, sanki çalışmayı seven arkadaşların kullanımı içinmiş gibi, yumuşak minderli dört sandalye yerleştirilmişti. Ev sahibi bunlardan üçünü itip çekerek dağınık bir grup oluşturdu ve Larrit'le bana burada oturup Médoc'un hazlarını beklememiz bildirildi. Duponceau merdivenlerden inerken onun mahzenini hayal ettim; küçük bir göldeki derin bir yansıma, latif kokulu kitaplar yerine tozlu şişelerin bulunduğu kütüphanenin gizli bir aynası olarak... M. Duponceau'nun, hayata yoksul bir manifaturacının oğlu olarak başlayan ve İngilizce'sini Saint-Martin de Ré'de üslenmiş askerlerden öğrenen biri olduğunu öğrendiğimde, Amerika'nın insanı lüzumlu korkularından kurtarmaya yeten o göz kamaştırıcı *hayallerinden* birini görmüş gibi oldum. Ellerimi kucağıma kavuşturmuş, daha ziyade azizlerin hayatına yakışacak türden bir heyecanla, boya lekeleriyle kaplı merdiveni seyrediyordum.

Çuha kaplı yüksek masanın üstünde, sırtlarını kolayca okuyabileceğim şekilde konumlanmış iki kitap duruyordu ve bu yerleştirme tesadüfi değilmiş gibi geldi bana. Aşağı yukarı göz hizamda olan bu kitaplar, bir misafirin yatağının yanına konulmuş bir şiir kitabı gibi sunulmuştu. Birincisi, annemin çok sevdiği Avustralya ve Yeni Zelanda botaniği hakkındaki en büyük ebatlı baskılardan birine benziyordu; ama benim ilgi alanlarım düşünülerek seçildiğini anladığım kitap ikincisiydi: *Oeuvres de Molière avec de remarques grammaticales, des*

avertissements, et des observations sur chaque pièce, par M. Bret. Onu kucağıma aldım. Kendine özgü bir keçi derisi ve tutkal kokusu vardı. Onu yapan zanaatkârları tahayyül edebilirdiniz: Hemen hemen kesinlikle asil bir ailenin hizmetinde olmalılardı ve o ağır sayfaları karıştırırken, hiç kitap okumamış bu insanların kendilerini ebedi olanın hizmetinde gördüklerini açıkça hissediyordum.

"İşte" diye haykırdı ev sahibimiz kapıdan. Sol elinde iki şişe, sağdakinde de bir üçüncü vardı ve o parlak gözlü sevimli deli bu üçüncü hazineyle kitabı gösteriyordu.

"Şişeyi sallamayın, efendim" dedim içimden.

"İşte." İşaret etti. "İşte." Salladı. "*Tartuffe*'ünüzü bulmuşsunuz, efendim."

Ben M. Molière'i çabucak kendi yerine koyarken Duponceau da mantarları çekip çıkarıyor –zarif olmayan ama daha sonra "müthiş bir havalandırma" dediği şeyi başarmada şüphesiz etkili bir şekilde–şarabı banyo suyu gibi köpürten bir şapırtıyla karafa boşaltıyor, bir yandan da bana o kitabın yayımlanmasının hikâyesini anlatıyordu. Biraz huzursuzca dinlerken, sıkıcı şarap meraklıları ve sıkıcı kitap meraklıları olduğunu düşünüyordum. Ben hararetle birincileri tercih ederdim. *Tartuffe*'e gelince, cebimde bu devasa baskıyla Westerfield'de arz-ı endam etseydim nasıl da koca bir aptal gibi görünecektim!

"İşte böyle" dedi nihayet eğitici söylevinin sonuna gelmiş olan Duponceau. "Büyük Molière'in şerefine."

"Molière'e." İçtim.

"Molière'e" dedi Larrit ve orada hantalca dikilirken, kendisinin de kitabı incelemeye izni olabilir mi, diye sordu. Konuşurken ev sahibimizi taklit ederek, şekli bozulsa da yumuşak ve zarif bir Fransızca'yı benimsemişti; *Tartuffe*'ün satırlarının onun papağan zihninde nasıl yankılanacağını merak ettim. Bu sadece bir anlık bir düşünceydi ve bir kitabın onu sohbetten çekip çıkaracak olmasına hiç üzülmemiştim. Demokrasi, asla

öngöremediğim gerginlik ve endişeler getiriyor beraberinde; hem çok sayıda hem de *Bottom Hundred*'deki tüm kelebeklerden daha fazla türden.

Duponceau ile sohbet ettik veya çene çaldık. Onun Médoc'unu soğuk ve ekşi bulan Philadelphia'lıların damak zevki için üzülmüştüm doğrusu. Mucizevi bir şekilde hiç tortusu yoktu ve kadehime hayatının en mükemmel safhasında dolmuştu. Bir yıl içinde eski soluk korsajlı, zengin bir yaşlı dul olacaktı ama şimdi ağzımda güçlü ve erkeksiydi; bestesi tamamlanmıştı, orkestrası tümüyle yerli yerinde ve hatasızdı. Aman Yarabbi, böyle küçük şeyler insanı ne kadar mutlu ediyor! Ev sahibime Quaker hapishanesindeki kırk iki mahpusun her biriyle mülakat yapma planımı açıkladım. O da bana o meşhur dış duvarın maliyetinin 200.000 dolar, yani hapishanenin bütün maliyetinin üçte birinin biraz altında olduğunun gayet iyi bilindiğini söyledi.

Bir şişeyi bitirdik, bir diğerini boşalttı karafa.

"Duydum ki" dedim, kadehimi havaya kaldırıp içindeki hazineyi hayranlıkla seyrederek. O harikulade lalrengi, kadehin kenarına doğru solarak tuğla kırmızısına dönüşüyordu. Bir karısı, eğer karısı yoksa bir aşçısı var mıydı acaba? "Duydum ki" dedim, bu doğru olmadığı halde, "siz işlerinizi yürütmeleri için genellikle ehil olmayan insanları görevlendirmişsiniz."

"*Siz* görevlendirmişsiniz?"

"Siz de bir Amerikalı olmadınız mı?"

"Doğru ya, öyle görünüyor" diye içini çekti M. Duponceau. "Ve evet, duyduğunuz şey yaygın olarak söyleniyor. Tercih nadiren ehil insanları buluyor. Bütün resmi makamlar siyasi sebeplerle veriliyor; hizip ve entrika ruhu burada da monarşilerde olduğu gibi gelişiyor. Sadece efendi farklı."

Bütün bunlar konuşulurken, o nevi şahsına münhasır Larrit tek kelime söylemiyordu. O beni dinlemek için para alıyor, diye düşündüm. Mösyö'ye rapor veriyor, o da anneme yazıyor. Eh, öyle olsun. Masada bir akça balıkçıl gibi duruyordu;

omuzları kamburlaşmış, şarabına dokunmamış, ağır ağır kitabın sayfalarını karıştırıyordu. Bu davranışı o kadar garipti ki, ilk fikrimi korusam mı yoksa görgüsüzlüğüne sinirlensem mi bilemiyordum.

"Amerikalıları incelemek için buradasınız" dedi Duponceau, şarabını tazelerken. "Sizin için henüz açık seçik olmayabilecek hoş farklılıklar var. Gerçi zamanla gayet netleşecek bu... İşte bunlardan biri: Mesela Fransa'da ahlak anlayışımız, her bir insanın kurtulmayı umut edemeyeceği belli bir kürenin içine kapatılmış olduğu bilgisiyle şekillenmiştir."

Bir hapishaneden söz eder gibi konuşuyor, diye düşündüm.

"Burada" dedi, gülümseyerek, "mal mülk ve servete giden yol, kim nereden başlarsa başlasın herkese açıktır."

Neden herkes benim dizime vurmak zorunda, diye düşündüm.

"Bu nedenle sizin anlamakta zorlanacağınız bir ruhsal huzursuzluk ve bir servet hırsı var."

Miss Godefroy. Ruhsal huzursuzluk, diye düşündüm.

"Evet, takdir etmelisiniz ki burada herkes zengin olmak ve dünyada yükselmek istiyor ve kendi başarma gücüne inanmayan hiç kimse yok. Bundan da, yorucu bir sosyal faaliyet, durmadan değişen entrikalar, sürekli heyecan ve herkesin diğerlerinden üstün olmak için duyduğu denetlenemez arzu çıkıyor ortaya."

"Ama bütün bu cinnet içinde" dedim, "eşitliğin kaderi ne olur?"

"Eşitlik sadece pazar yerinde vardır" diye cevap verdi M. Duponceau.

"Vay canına" diye haykırdı Larrit.

Şimdi yere çökmüş, kitaba yakından dikkatle bakıyordu.

Duponceau sıkıntılı görünüyordu. Çabucak konuyu değiştirip *Tartuffe*'ün bir cep veya 13x20 cm ebadında baskısını nereden alabileceğimi sordum.

"Onu tercüme ettiklerinden şüpheliyim" dedi. "Gerçi etmeleri gerekir; çünkü Philadelphia'da fark edeceğiniz pek çok şey var *Tartuffe*'de."

"Onu içinde doğduğum dilde okuyacağım."

"O zaman Fransa'ya yazmalısınız."

"Hiç zamanım yok."

Duponceau başını yana eğdi. Onun Sanat ve Zaman kavramlarını mı incitmiştim yoksa bir şekilde ruhumun içine bakıp Miss Godefroy'u mu görebilmişti, bilemiyordum.

"Pekâlâ" dedi sonunda. "Adamınızı New York'a göndermelisiniz. Şansınız yaver gidebilir."

Aman Tanrım, onu New York'a gönderemem, diye düşündüm. Adamın ressam karısıyla Peek'in ne işler çevireceğini kim bilebilir? Ama şuna bakın, diye düşündüm. *Diz çökmüştü* yere. *İçini çekiyor* ve *haykırıyordu*. Şimdi ayaktaydı. İki elinde tuttuğu o nadir ciltle, bize doğru döndü. Saçları çılgın görünüyor, diye düşündüm. New York'a göndereceğim onu.

"Bunu ben yaptım" diye bağırdı.

Orada dikiliyordu: Kocaman ellerinde açık duran kitap, gözleri ışıl ışıl, yüzünde alabildiğine kaygılandırıcı bir tebessüm, Balıkçıl Birader rahledeydi.

"Bu benim eserim."

VII

Bir kişinin zekâsını sadece ona bakarak kestirmek nispeten kolay bir şeydir; ya da ben M. Duponceau'nun kütüphanesinde John Larrit'i sorguya çekene kadar öyle sanıyordum.

Onu orada, bir çocuğunki kadar parlak gözleriyle, rüzgârdan ve güneşten köseleye dönmüş kocaman ellerinde saygıyla tuttuğu o ağır kitapla görmek, insanın kendi sağduyusundan şüpheye düşmesi demekti.

"Bunu ben yaptım" dedi.

Kitabı hemen elinden alıp ışığa tuttum. Şarabını döktüğü-

nü varsaymıştım ama kâğıdın üstünde hiç renk yoktu; sadece hamur ezilirken canını kurtarmış olan birtakım ufacık gömlek ve iç etek parçaları vardı.

"Saçma" dedim, gereksiz yere telaşa kapılmış olmama sinirlenerek.

Bana dimdik baktı. "Bu mümkün değil."

Duponceau da bakmaya gelmişti; kendi hazinesine değil, uşağa bakıyordu. "Mümkün olmayan ne?"

"Bunlar benim gravürlerim" dedi Parrot. "Bizzat bana ait."

M. Duponceau, bir cerrah gibi itinayla, kitabını rahlesine taşıdı. Burada, mağrur mal sahibi sayfaları çevirirken üçümüz de kitabı inceleyebilirdik. Okudum: *Sauvages des environs de la rivière Nepean. 1. Jedast; 2. Tara; 3. Nemare.*

"Nepean Nehri nerede?" diye sordum Larrit'e.

"New South Wales'de" diye cevap verdi.

"Öyleyse bunlar hayali ha, bu yüzler?"

Hiddet, fırtına gibi gelip şaşkınlığını zapt etti. "Onlar gerçeğinden çizildi" dedi. M. Duponceau'nun yukarıya uzandığını (çünkü tam bir baş daha kısaydı) ve elini onu kürek kemiklerinin arasına koyduğunu gördüm.

Dedi ki: "Vah zavallı, suçun neydi senin?"

Aman Tanrım, dedim içimden, o bir mahkûm. Onunla aynı kamarayı paylaştım ben.

Duponceau, bir sayfa çevirerek annemin çok sevdiği gibi botanik çizimlerin olduğu bir sayfayı gözler önüne serdi.

"Peki, Botany Bay'e nasıl ulaştın, Mr Larrit?"

"Gemiyle tabii."

"Kaç yaşında?"

"Çocuktum, efendim."

Böyle bir konuşmaya taraf olduğuma inanamıyordum. Dar sokaklarda doğuran, gecekondularda sıkış tıkış yaşayan milyonlarca suçlu, yoksul insanı düşünüyordum. Bu adam benim tebaamdı, benim vazifemdi. Bütün bir kıtayı hapishane yaptıkları yerde *la solution anglais* idi o.

"Yankesicilik mi yaptın?" diye tahminde bulundu ev sahibimiz; sesinde kaygılandırıcı bir iyilik ve azami incelik vardı.

John Larrit başını hayır anlamında salladı ve bileğinin tersiyle gözünü sildi.

"Baban sürgüne mi gönderilmişti?"

"Ah, keşke öyle olsaydı, efendim. Beni bir beyefendi gönderdi sürgüne, deyim yerindeyse. Hepsi bu."

"*Hepsi bu?*" dedim içimden. Ne alçakça bir iş bu duyduğum?

"Bu beyefendinin ismi neydi?" diye sordum. Annemin botanik çizimlerini hiçbir zaman sevmemiştim. Daha yakından bakmalıymışım. Ama kesinlikle bu tasvirlerdi. Kadınların mahrem yerlerine benzer dudakları olan o acayip tohum zarfları.

"Size hiçbir şey ifade etmezdi, efendim. Onu tanımanıza imkân yok. O bir kalpazandı. Bir kalpazanı tanımazsınız siz."

Bana hiç böyle *efendim* dememişti, diye düşündüm. Bu davada ben *procureur général* olmuştum ve o da suçlu.

"Bir kalpazan ipe çekilirdi."

"O hiç tutuklanmadı ki, efendim" dedi mahpus. "Gemiye masum bir çocuk olarak bindim ama sahte banknotlarla bulundum."

"Kısacası, Mr Larrit, bir mahkûmsun sen."

"Hayır, efendim."

"Bir ceza sömürgesine sürülmüşsün. Kaç yaşındasın?"

"Bilmiyorum, efendim."

"Bilmiyor musun?"

"Unutmaya karar verdim. Bunca yıl kaybetmiş olmak beni haddinden fazla öfkelendirecekti. Günleri saymayacağım, diye düşündüm ve saymadım."

"Mümkün mü bu?"

"Benim için mümkün oldu, efendim. Gemiden inince beni önce geçici olarak sömürgeden sorumlu Binbaşı Grosse'un hizmetine verdiler. Mrs Grosse bir hizmetçi kız istemişti ama hiç kız yoktu; o da bana bir entari giydirdi."

Nasıl bir hikâye bu, diye düşündüm.

"Ne kadar süre kadın kıyafeti giymek zorunda kaldın?"

"Galiba bir yıldan fazla."

"Bir yıl mıydı, iki mi? Mevsimleri fark etmişsindir mutlaka."

"Soğuktu, sonra da sıcaktı. Sanırım, mevsimler olabilirdi bunlar. Ama sonra bir sahteci daha gönderildi oraya. Page adında bir Sussex'liydi. Asılmaktan söz ettiniz, efendim, katiyen. Onu mimar yaptılar. Gerçi bu hiç onun işi olmamıştı. Onun yanında çalışmaya gönderildim. Birbirimizi eğittik, tabiri caizse."

"Ve kaç yaşında olduğunu bilmiyorsun?"

"Muhtemelen on üç yaşındaydım."

"On üçünde bir mimar." Güldüm. Absürd görünüyordu bana.

"Belki de on sekiz, efendim. Birçok gezi oldu. Blue Mountains'dan bir yol bulmaya gönderilmiştik. Bu çizimler de oradan işte."

"Bir kâşiftin de demek?"

"Onda başarısız olduk, efendim."

"On sekiz miydi?"

"Büyük ihtimalle. Belki de yirmi."

"Belki de yirmi."

Baş sayfaya döndüm ve orada yazarın, kasvetli gölgeleri çocukluğuma düşen o botanik gravürlerin yaratıcısı olarak tanıdığım Marquis de Tilbot'dan başkası olmadığını gördüm.

"Sen, bayım..." Şimdi Larrit'e hitap ediyordum ve çok öfkeliydim. "Sen aşağılık bir yalancısın."

"Değilim" dedi. Geriye doğru bir adım atıp çuha kaplı masadan kadehini aldı ve küstah elini kalçasına dayayıp tek bir yudumda içti şarabı.

"Sen Marquis de Tilbot'nun bir vassalısın."

"Öyle görünüyor, değil mi?"

"Öyleyse bu eserin yazarı o değil mi?"

"Sanırım, kelimeler ona ait, efendim; ama kesin olarak öyle diyemem. Sadece gravürler hakkında konuşabilirim."

"O zaman yalan söylüyorsun; çünkü bunlar onun."

"Tek kollu bir gravürcü ha?"

"Lütfen dikkat et, Mr Larrit, tehlikeli durumunu unutma."

"Onlar benim, efendim. İmparatoriçe Josephine'e bir hediye olacaktı. Bana söylediği buydu."

"Marquis de Tilbot söyledi ha? Belki onunla aynı hücreyi paylaştın?"

"Dediğim gibi, hiç hapsedilmedim ben."

"Ama bir ceza sömürgesine hapsedilmiştin."

Alçak herif kendine muazzam bir kadeh Château Lafite doldurdu. Dönüp baktığında gözleri değişmişti; elmacık kemiklerinin tepesinde kısık ve hınzırdılar.

"Lütfen beni dinleyin, Lord Cenapları" dedi. "Eğer bu hikâyede bir kötü adam varsa, Mösyö adındaki kişidir o, her ne kadar aslında benim kellemi kurtarmış, sonra hayatımı mahvetmiş, sonra beni tekrar kurtarmış olsa da ve ben asla anlayamayacağınız bütün bu korkunç şeylerin sonucunda kendimi ona borçlu hissediyor olsam da. Onun adını sizden saklayabileceğimi ummuştum; ama yazıklar olsun bana, beceremedim. Sahte parayı dolaşıma sokan Marquis de Tilbot idi. Beni bırakıp kaçan, canımı zor kurtardığım ve insan etinin canlı bir sırttan kırbaçla soyulduğunu gördüğüm bir ceza sömürgesinde bırakıp giden de oydu, efendim. Avustralya'da kullanılan paranın ne olduğunu biliyor musunuz?"

"Sterlin, İspanyol doları?"

"Rom, efendim. Oydu işte. Bırakıldığım ve bir adam olduğumda o Marki denen adamın dönüp beni bulduğu yer orasıydı. Merhaba, dedi. Beni nasıl tanıdığını bilmiyordum. Gelip seni alacağıma söz vermiştim, dedi.

Besbelli bu bir yalandı; sadece her nasılsa o adamın içindeki oğlanı tanımıştı. O korkunç kolu olmasa ve elinde ona vermiş olduğum bir hatırayı, yüzünün bir taşa oyulmuş portresi-

ni tutuyor olmasa, ben de onu tanımayabilirdim. Müthiş sarsıcı bir şekilde içime dokundu bu; çünkü bunu tam da bu nedenle vermiştim ona, bir gün dönecek ve bana, al işte gördün mü, diyecekti.

Bu kadar zaman sonra beni bulmak için gemiyle ta Sydney'e gelmesi beklenti sınırlarının ötesindeydi. Ama bir casus olduğuna inanmak zorundaydım ve bir casus olarak hiçbirini bana anlatmadığı bir düzine planı vardı. O ve ben, fundalıkların arasında, kır çiçekleri toplayan sarhoş kız öğrenciler gibi uğraşıp didinmiştik; çünkü tohumları Malmaison'daki Josephine'e götürecekti, nedendir bilmem. O sırada artık imparatoriçe değildi. Klişeler sonunda nereye gitti bilmiyorum ama provaları bana hiçbir kâr payı bırakmadan sattığını biliyorum. Sanırım, onun korumasındaydı klişeler. Böyle büyük yapraklı bir kitap olacağını bana hiç söylememişti ve eğer kitabı bulduğumda aklımı kaçırmış gibi olduğumu gördüyseniz, kendimi soyulmuş hissetmemin şokuydu bu. Bu kitap, gördüğüm ve resmetmeye çalıştığım şeyleri ihtiva ediyor. Belki kelimeleri o yazmıştır. Hiç sanmıyorum ama... Burada oynadığı tek rol, Avustralya'nın haritasını çizme konusunda bilgi vermekti. İşte, efendim. Bundan kendine pay çıkarabilir ama görüyorsunuz ya, böyle yapmak işine gelmez çünkü beni Kaptan Larrit'e dönüştürdü o."

"Ben kaptan değildim, hayatımda hiç olmamıştım ve bu hayali resmi onun verdiği bilgilerle çizdim. *Avustralya Deltası* onun icadıydı, bunu biliyorum çünkü adını öyle çok değiştirdi ki beni de sonsuz sıkıntıya soktu. Eğer onun söylediği yerde bir deniz varsa, onu henüz hiç kimse bulamadı."

"Neden böyle bir şey yapsın ki?"

"Ah, efendim, onu elbette tanıyorsunuz."

"Şüphesiz, hem de hayatım boyunca."

"Peki ne iş yaptığını sanıyorsunuz?"

"O asil bir beyefendi."

Carte de l'Australie entière, Capt. John Larrit, 1804

"O bir casus. Ama harita hakiki casusluk değildi. O sahteydi. Napolyon'un hoşuna giderdi değil mi, bütün o verimli toprakların sahipsiz olduğunu hayal etmek? Neden olmasın; ülkeyi sömürgeleştirmek için bir milyon Fransız canisini sürebilirdik oraya."

"Yine de seni kurtarmış, öyle demiştin."

"Kendi fikrince."

"Ve Botany Bay'den onunla birlikte ayrıldın. Seni kurtardı mı, kurtarmadı mı?"

"Amerikalıların, kaçmasınlar diye kölelerini sellerden kurtarması gibi. Beni bir şekilde satın aldı. Onun aklına eseni kayda geçirmek üzere istihdam edilmiştim. Gemiyle Yeni Gine ve Yeni Kaledonya'ya gittik; son gemi bizi almaya geldiğinde de benim eve dönebileceğimi söyledi."

"Sizi kurtardı."

"Beni aldattı; kaçırmaktan farkı yoktu. O sırada bir karım, bir evim, bir bebeğim vardı. Botany Bay'de."

"Peki şimdi neredeler?"

"Nereden bileyim?" diye haykırdı; şimdi yüzü buruşmuş, gözyaşları sel gibi akıyordu. O, gölgelerin arasına çekilirken, ben de Duponceau ile, onun namına mahcup olmuş bir halde kalakalmıştım.

"Bu ne kadar önce oldu, aziz dostum?" dedi Duponceau.

"Bana Sydney'de kalırsam meteliksiz bir gravürcü bile olamayacağımı söyledi. Bir sokak çocuğuydum ben. Yapılabilecek hiçbir şeyi görmemiştim. Bana bir yıllığına Paris'e gelmemi ve beni bir sanatçı yapacak şeyleri göstereceğini söyledi."

"Sen de gittin."

"Bir aptal gibi."

"Ama bir sanatçıya dönüştün."

Aşağılayan bir tavırla güldü, tam efendisinin yüzüne. Kollarından sarkan ellerini gördüm; yumrukları tehditkâr gülleler gibiydi. "Faydalı birine dönüştüm" dedi, daha sakince.

"Şimdi ne istiyorsun?" diye sordu ev sahibimiz.

Soruyu tartarken Duponceau'ya nasıl gözlerini dikip baktığını gördüm; bütün hayatını ve seyahatlerini düşündüğünü, değerlendirdiğini ve dikkate aldığını hayal edebiliyordum.

"Hareketsiz kalmak" dedi ve gülümsedi.

Duponceau başını salladı ve parmaklarını o uzun, zapt olunmaz saçlarının arasından geçirdi. "Durağanlık" dedi.

John Larrit kelimeyi anlamamış gibi görünüyordu. "Ne yol" dedi. "Ne de deniz." Ellisinde olabilir, diye düşündüm. Gerçeği söylediğini anlamıştım ve ağlayabilirdim; ama buna hakkım yoktu.

Parrot

I

Fransız hükümet temsilcisi olması gereken bendim, diye düşündüm, ördek bacaklı asilzademin peşinden Eastern State Cezaevi'nin yavru kapısından girerken. Kırpılmış kurtbağrı çalılarının arasından geçip, yedi uzun pasajın bir çarkıfeleğin parmakları gibi çevreye açıldığı merkezi bir odaya geldik. Her bir pasajın iki tarafında da uzun birer sıra halinde alçak hücre kapıları vardı.

İki defa koluma dokundu, adeta şefkatle.

Etrafımıza sessizlik hâkimdi; gerçi zaman zaman kalın duvarlar, içlerindeki canlı kâbusların boğuk ipuçlarını veriyordu: bir dokumacı mekiğinin uzaktan gelen *taktağı* ya da çeliğe

çarpan bir çekicin *çınçını*... İlki meşe ikincisi çelik olan o numaralanmış çifte kapıların her birinin ardında bir insanoğlu vardı; kemikten kafesinin içinde bir zihin, kendi güneş sisteminin merkezi, pişmanlık ve öfkeyle yanan, yalnız ve sessiz bir işe, sonu gelmez bir dünyaya mahkûm bir insan...

O ölgün bahçede hükümet temsilcisine izah edilmiş olduğu gibi, bu parmaklı tekerlek düzeneği bir *ıslahat sistemi* idi. Bize bir siyah kukuleta gösterdiler ve başımıza takıp denememizi istediler. Ne lanet bir nezaket! Bu kukuleta her mahkûma yavru kapıda verilen taçtır. Gözü kör girer içeriye. Bahçeyi görmez. Ayaklarını sürüyerek pişmanlık koridoru boyunca yürüyüp hücresine gider, tek başına, dehşet içinde, bir sonraki adımının ölümcül bir düşüş mü olacağını bilmeden, yeryüzünde yalnız mı yoksa on beş kilometrelik bir kalede başkalarıyla kuşatılmış mı olduğunu anlamadan.

Bu Eastern Cezaevi, geçmişte alçak kralların yaptığı gibi bir adamı parçalamak ya da bağırsaklarını erimiş kurşunla doldurmak istemeyen Pennsylvania Quaker'larının eseridir. Onlar doğrudan *ruh* üzerinde çalışır.

Olivier de Garmont'un inşaat maliyetini sorgulamasını dinledim. Ben John Larrit'tim, kâğıtları ve karbon kâğıtlarını taşıyan ve şimdiden fazlasıyla uzun yaşamış olan soytarı ve *secrétaire.*

Ziyaret ettiğimiz ilk zavallı, dokuma tezgâhının başında oturuyordu ve bütün konuşma boyunca o sonu gelmez *taktaklarına* asla ara vermedi. Şöyle bir yüz ekşitip omuz silkti ve bana sevdiğim kadını hatırlattı. Bize dans etmeyi hep sevmiş olduğunu söyleyip tezgâhının önünde ayaklarını sürttü durdu; bir şakaydı bu. Ve Lord Cenapları'nın hizmetkârları bir zamanlar pervaneleri ve kelebekleri nasıl toplamışsa, ben de bu konuşmaları onun *Birleşik Devletler'in Cezaevi Sistemi ve Fransa'daki Uygulanışı* adlı önemli kitabı için öyle topladım.

Hanımlar, Beyler, buyurun! İşte budur. *Les conversations pittoresques.*

"Mahkûm beş yıldır oradaymış" diye yazdım, "beş yılı daha var. Çalıntı malların alıcısı olarak hüküm giymiş ama uzun bir mahpusluktan sonra bile suçunu inkâr ediyor."

"Şunu ilave et" diye buyurdu Lord Cenapları. "Her bir hücre bir vantilatörle havalandırılıyor ve içinde hiç koku yaymayacak şekilde yapılmış bir *fosse d'aisance* bulunuyor. İnsan ancak bu Philadelphia hapishanesinin tüm hücrelerini görmüş ve onların içinde günlerce kalmış olmalı ki oralarda teneffüs ettiği havanın temizliği ve saflığı hakkında bir fikir edinebilsin." Ah, şanslı adam.

Kendiliğimden şunları yazdım: "Bir İncil'i, bir levhası ve bir kurşunkalemi var. Usturası, tabağı, teneke kabı ve leğeni duvarda asılı. Somyası yukarıya kalkıp duvara kapanıyor ve bu da daha çok çalışacak alan bırakıyor ona. Çalışıyor, uyuyor, uyanıyor, değişen mevsimleri sayıyor ve yaşlanıyor."

Bir sonraki hücreye geçtik; oradaki yalnız mahkûm, korkunç kokusu dışında bir alameti olmayan bir kedi ya da tavşan almıştı içeri gizlice.

Fransız hükümetinin raporu şöyleydi: "Mahkûm okuma yazma biliyor ve cinayetten hüküm giymiş bulunuyor. Sağlığının hapishane dışındakilere kıyasla bozulduğunu ama kötü olmadığını söylüyor. Mahkûmiyetinin nedeni olan suçu işlediğini şiddetle inkâr ediyor, öte yandan kavgacı ve dinsiz bir ayyaş olduğunu hemen itiraf ediyor. Ama bugün, diye ekliyor, ruhu değişmiş bulunuyor; yalnızlıktan bir nevi zevk alıyor ve sadece ailesini tekrar görme ve çocuklarına daha önce hiç düşünmediği bir şey olan ahlak ve Hıristiyanlık eğitimini verme arzusu nedeniyle azap çekiyor."

Amma zırva ha, diye düşünüyordum, işverenimin İngilizce'sini düzelterek bunları yazarken. İster demokrasi olsun ister monarşi, hiç önemi yok; devletin işkence ettiği zavallı insanlarla dolu dünya. Zenginler bitmez tükenmez bir mahpus stoku üretiyor ve Amerikalılar özgürlüklerini kazanınca, İngilizler mahkûmlarını koyacak yeni bir yer bulmak zorunda

kaldılar. Böylece, Avustralya İngilizler tarafından icat edildi, pörsümüş memeleri mücrim dudaklarımıza sunulan o kupkuru leş. İşte efendim, bundan âlâ kefaret yeri mi olur!

Philadelphia'da sağ elimle yazıyor ama zihnimde yabani otlarla dolup taşan muazzam bir bahçede dolaşıyordum. Olivier'cik şüphesiz zeki bir delikanlı; ama bu kederli çizmecinin içinde kilitli ne güçler olduğuna dair zerrece fikri yok. Lord Cenapları'nın, hani derler ya, dünyadan haberi yok. Bu adam Sydney'de çabucak pis kokulu bir tabakhanenin sahibi olurdu. Ayyaş mı, evet, kim değildi ki? Kavgacı mı, evet. Dinsiz de; ama önünde bütün bir hayat ve umut olan bir adam.

Bir gece önce, çıtkırıldım Olivier'ye o kırbaçlanmayı anlatmıştım ama sadece gözyaşlarımın utancını hafifletmek için. O bir yalandı. Kırbaçlanan bir adamı hiç görmemiştim, şükür Tanrı'ya, sadece barakanın kapısında karasineklerle parıldayan bir parça insan etiydi gördüğüm.

O kıyılardan asla ayrılmamalıydım, doğruya doğru.

O gemiye bir kandırmacayla bindirilmiştim. Daha da beteri beni kandırmalarına *izin* vermiştim; çünkü anlamıştım ki zavallı bir küçük çocuktum ben, ihanete uğramış, terk edilmiştim, korkunç bir kaderin kurbanıydım. Aklımda hep şu vardı: Ait olduğum yere, yuvama dönmeliydim.

Duponceau'nun evinde ağlamakla aptallık etmiştim; ama Port Jackson'dan ayrılmam çok daha büyük bir aptallıktı. Bir karım, bir çocuğum, bir evim vardı; ama tüm bunlara karşın oranın *benim yuvam* olduğunu anlamamıştım. Karım da orayı evimiz olarak görmüyordu. Etrafımızdaki herkes aynıydı; askerler, mahkûmlar, hatta ambarları tıka basa romla dolu kaptanlar. *Yuva* değildi *burası*. O *başka yerdeydi*. Ne zaman kendi gerçek yuvamıza döneceğiz, diye sorardık birbirimize. Karımla ben toprağı gübreler, lahana yetiştirir, kanguru kuyruğu kızartır, genç erkek ve kızların tenindeki o hoş kokuyu içimize çekerek bütün gece birbirimize sarılıp yatardık. Geceleri Tanrı'nın bizi yarattığı gibi çırılçıplak yüzerdik. Kayalardan

istiridye toplar ve kabuklarını açıp o canlı özsularını istekli ve insafsız boğazımızdan midemize indirirdik. Kahkahalarla güler ve yellenirdik. Ateşlenir ve iyileşirdik. *Yuvamıza* gitmeyi bekler, *yuvamızı* özlerken aslında yuvamızdaydık. Yukarıya, kobalt mavisi gökyüzüne, uzaklara, lacivert denizlere bakar ama onların güzelliğini değil yalnızca bizimle *yuvamız* arasındaki bomboş, soğuk mesafeyi görürdük. Bu nedenle sürekli hasret çekerek yaşadık hayatımızı.

Böyle böyle, kendine acıyan bir erkek çocuğu büyüdü ve Londra'nın tümünde görülmemiş şeyleri görme lütfuna erişen bir sanatçı oldu. Duponceau'nun o geniş yapraklı kitabını gördüğüm zaman, nasıl bir hazineyi fırlatıp atmış olduğumu anladım. Daha yetenekli, daha adam gibi bir adamdım. New Southwales'de daha iyi bir insandım ben.

İşte bunun için ağlamıştım; ama aslında neden ağladığımı kim bilebilir? Adı Aoibheann'dı. Kâğıtları imzalayana kadar onun Eevan olduğunu sanıyordum. Yumuşak başlı, İrlandalı bir kadındı. Açık renk bir teni, benimkine benzeyen saçları vardı; dolgun dudakları, güçlü bacaklarıyla bir melekti o. Sahici bir aşk, sahici bir evlilikti bizimki ve her ne kadar kum taşından tuğlaları keserken testerenin öbür ucunda o vardıysa da, ellerimiz su toplamış olsa da, o evi sahici bir ev olarak görmemiştim ben.

Eastern State Cezaevi'nde, Fransız Hükümet Temsilcisi'nin dört mahpusla mülakat yapmasına yardım ettim. Daha huzur bozucu bir iş düşünemiyorum; öyle bir safdillik ve yalancılık, dehşet ve aristokratça ahmaklık çorbasıydı ki. Günün sonunda mazgallı duvarların dışına çıkınca, işverenime rakının tadını merak edip etmediğini sordum çünkü mahpusların her birini mahvetmiş bir içkiydi.

"Neden olmasın" dedi.

Basit bir meyhaneye girdik, orada bize bir şişe rakı, su dolu bir sürahi ve iki kadeh verdiler.

Nihayet konuştu: "Bir sorum var."

Cevap verdim: "Burada İngilizce konuşursak daha iyi olur."

"Benim için bir yolculuk yapar mısın? New York'a."

Alışkanlık, hevesimi gizlemeye zorladı beni. "Nasıl istersenız" dedim.

"Bir mahzuru yok yani?" dedi. Gözlerini değiştiren neydi bilmiyorum; rakının berbat kokusu mu yoksa asil zihinleri rahatsız eder gibi görünen o tuhaf hassasiyetlerden biri mi. "Benim için bir Fransız oyununun iyi bir baskısını bulmanı isteyeceğim. Kitaplardan anlar gibi görünüyorsun."

"Ne istediğinizi ve ne kadar harcamak istediğinizi söyleyin bana."

O kadar basit bir şeydi ki söyleyeceği, neden bir türlü cevap vermediğini anlayamıyordum. Uzun uzun düşündü. "Karını göreceksin değil mi?" diye sordu nihayet.

Hastir, dedim içimden. Ne bu şimdi? "İzninizle."

"İyi bir kadın, değil mi?"

Neden böyle bakıyor, diye düşündüm: Gözleri ince uzun burnundan aşağıya dikilmiş, her bir solgun yanağın üzerinde birer kırmızı leke. İçkilerimizi bitirdik ve konakladığımız yere doğru yola çıktık. O kadının ismine ya da cismine halel getirecek bir adamı yaşatmam ben, diye düşündüm.

II

Rakının tadı naftalin, hintyağı ve tabut tahtasına benziyor, boğazınızı kemiriyor, beyninizi kavuruyor ama Port Jackson'a Bombay'dan *Amity* ile gelen Hint rakısı mevzubahis olduğunda, iştah açıcılığı inkâr edilemez doğrusu. Hakikaten de Albay Paterson *Amity*'nin kaptanına içkileri satma izni verdiği zaman bütün sömürge çıldırmış ve ben albayın karısı tarafından tavan arasına gizlenmiştim.

Amerikan türü rakı üzerine konuşmaya hakkım yok; hangi canlı nebat veya mahluktan mayalanıp damıtıldığını bilmiyorum ama onun Lord *Comte Nez Pointu* [Kont Sivri Burun]

üzerindeki etkisini anlatacağım. Meyhaneden kaldığımız yere döndüğümüzde kendisi bir Quaker kadar ayık görünüyordu.

Çok geçmeden başımın tepesinde bir aşağı bir yukarı yürüyüp durmaya, sonra da ölüm döşeğindeki efendisine bakan ihtiyar Mrs Hobbs gibi habire merdivenlerden inip çıkmaya başladı.

Şöyle: Takıdık tukuduk. Yastık, Parrot'ın kafasının üstünde.

Sonra yağmur yağmaya başladı; yarın sabahın karanlığında o soğuk ve kasvetli Crooked Billet rıhtımını, *Phoenix*'in güvertesindeki çadır bezi tentenin altında ıslak kümes hayvanları gibi sıkış tıkış yığılmış yolcuları hayal ediyordum. Yağmur yatak odamın camlarını kamçılıyordu; avuç avuç çakıl taşı yağıyordu sanki. Yatağım bir cüceye göre yapılmıştı. Bu ıssız, yabancı yağmurda sevgilim neredeydi?

Comte Nez Pointu tepemde bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Döşeme kirişlerini yüz yirmi santimlik aralıklarla yerleştiren inşaatçıyı öldürebilirdim. Sadece gacırtılara, gucurtulara dayanarak size tümünü, planı ve dikine kesitini çizebilirdim; New South Wales'de asla kalkışmayacağım bir şeyi yaptıkları için Amerika'nın tümünü şiddetle tenkit ediyordum.

Yağmur şiddetlendi. Ben de uyuyakaldım. Ön kapının çarpmasıyla uyandım, sonra o kutsal sessizlik hâkim oldu.

Tekrar uyandığımda, karşımda yüzüme sular damlatan feneriyle bir hayalet buldum.

"Tanrım, ne oluyor?"

Yeni bir rakı şişesini havaya kaldırıp tepemde bir sarkaç gibi salladı. Asil Garmont'un bu çehresini görmek istemiyordum.

"Saat kaç?"

"Geç değil" dedi ama kilise çanı yalancı çıkardı onu. Giyindim ve mutfakta ona katıldım; her sandalye bir eziyetti, kıçımın kemikleri şimdiden özür diliyordu meşeden.

"Hadi bakalım, John" dedi.

John? Bir sulh hukuk hâkimi dışında beni John diye çağıran olmamıştı hiç.

İki kadehi taşırana kadar doldurdu ve ifadesiz bir yüzle içti.

"Umarım ki, John" dedi, "yarınki görevinin önemini anlayacaksın." Gecenin kömür karanlığında yanakları ve dudakları kiraz kırmızısıydı. "Kitap kimin için, biliyor musun?"

Tanrı aşkına, bırak da uyuyayım.

Kızın herkesin içinde, onun söylediği her kelimeyi içercesine dinlediğini görmüştüm. Canlı, ışıl ışıl, bana tepeden bakan ama onun için yanıp tutuşan, camın ötesinden görebildiğiniz şu ışıltılı *bakirelerden* biriydi: Çin porseleni, dokunmayınız!.. Ona kur yapmak için bir kitaba ihtiyacı yoktu. Sırtüstü yere fırlatıp yağmurda becerebilirdi onu.

Sessizce içkimi yudumluyordum.

"Marquis de Tilbot ile ilişkini öğrenmek" dedi, "ne kadar ilginç. Onu hayatım boyunca tanırdım ama karakteri ya da genel olarak işi gücü hakkında hiçbir fikrim yoktu. Belki bir gün gelir bana onun ne çeşit bir adam olduğunu anlatırsın."

Müthiş dikkatli ol, Parrot'ım, dedim içimden.

Dudaklarımı azıcık rakıyla ıslattım. İğrenç, pis bir içkiydi; bardaktan boşanırcasına yağan yağmur pencereyi dövüyordu, koridordan yavaş bir damlama sesi duyuluyordu. Çatı akıyordu ama benimki değildi. Ben kendi mülkümü Mösyö yüzünden kaybetmiştim. Bana bir başkasını alacağını söylemişti. Bunu ilk defa 1814'te söylemiş, sonra 1830'da tekrarlamıştı. Bir evin maliyeti bir inek kadar, demişti bana. Peki ya bir eş ve bir çocuk? Onların yerine de yenisini koyabilir miydi?

Onu öldürmeyi, gözüne bir tornavida saplamayı hayal etmiştim. Sonunda, daima, kendi tabutumu taşımayı...

"Son bir kadeh" dedim ve kalanı mideme indirdim. Ayağa kalktım.

"Peki, hayatından memnun musun?" diye sordu *Comte Nez Pointu.*

Kahverengi gözleri fenerin ışığında parlıyordu; çenesi gamzeli, alnı kırış kırıştı. Ona güvenip kalbimi açacağımı mı sanıyordu sahiden?

"İyi geceler, efendim. İçki için teşekkürler."

Beş saat sonra karanlıkta *Phoenix*'e bindim. O zamana kadar rüzgâr dinmişti ve Delaware boyunca uzanan karanlık evlerin hepsi taze yıkanmış gökyüzüne karşı canlı, dimdik ve yeni görünüyordu. Onların inilti ve feryatlarını kim sezebilirdi?

Phoenix'in ana güvertesi bugün her taraftan kapatılmış, bir Şangay ambarı gibi yığın yığın fıçılar ve çuvallarla doldurulmuştu. Üst güverteye çıktım. Yukarıdan motorun sarsılışını, sağlam ve azametli bir kafes içindeki piston kolunun bir boğa gibi öne hamle edip dönüşünü görebiliyordunuz. Burada iki genç adama rastladım; yirmiden fazla görünmüyorlardı. Redingotlarını ve silindir şapkalarını giymiş, iki dirhem bir çekirdek, güvercinleri boğazlamakla meşguldüler; onları teker teker bir tel kafesten çıkarıyor, sonra güvertede aralarındaki yığına cansız bir gövde daha ekliyorlardı. Diğer yolcular aşağıda toplandıkları için, delikanlıları haşin görevlerinde rahatsız eden yoktu.

Bir süre durup onları seyrettim ve *Havre*'daki Yahudi'yi hatırladım. Para kazanmalıyım, diye düşündüm.

Delikanlılar yoğun çalışıyor ama işlerini dikkatle yapıyorlardı; çok geçmeden, kaçamak bakışlarından, yaptıklarını açıklamak istediklerini anladım. Besbelli pazara gidiyorlar, diye düşündüm. İkisi de sırım gibi, sarışın, al yanaklı, dar alınlı, kalkık burunluydu. Buna rağmen yakışıklı da diyebilirdiniz onlara. Hollandalı veya Alman olarak doğmuşlardı ama şimdi Amerikalıydılar.

"Franklin Street'e mi?" diye sordum.

"Söylesene" dedi bir tanesi.

"Sen söyle" dedi öbürü.

Georgia eyaletine gitmekteydiler; orada yakın geçmişte,

Creek Kızılderililerine ait olan bölgede iki parsel arazi satın almışlardı. Başkan Jackson sayesinde bunlar şimdi bölgeye yeni yerleşenlere kura yoluyla veriliyordu. Yoksa Jefferson sayesinde mi Creek'ler toprağı bırakıp gitmişti? Her neyse, Georgia'nın yerlisi olmadıkları için kuraya katılamamış ama bir komisyoncudan iki parsel almışlardı; biri altın bakımından hayli zengin olduğu söylenen Cass County'de kırk dönümlük, diğeri ise Paulding County'de iki yüz dönümlük bir arsaydı ve ellerinde oraya inşa edecekleri evin resmi ile köle ve sığır almak için epey para vardı.

Daha uzun boylu olanın adı Dirk idi. Altı çocuk sahibi olmak istediğini söylüyordu. Yeryüzünde *United States*'ten daha iyi bir yer olmadığını söylüyordu; bunu biliyordu çünkü ataları şimdiye kadar hep yoksul olagelmişti.

Bunda güvercinleri açıklayan hiçbir şey yoktu; onların cansız sıcak gövdeleri tuzlu havada üst üste yığılmaya devam ediyordu; zavallı siyah gözlerinde öbür dünyaya dair hiç umut yoktu şimdi. Kuşlarla ne iş çevirdiklerini sordum.

Dirk bir vurgun vurmuş olduklarını söyledi.

Eğer niyeti şaka yapmak idiyse, yüzünden belli değildi bu. *Bin dolara yakın* para kazanmışlardı ve bunu nasıl yaptıklarını tahmin etmemi istiyordu benden.

Açık renk parlak gözlerine, ıslak altdudaklarına, uzun, acemi ellerine baktım ve bunu nasıl yaptıklarını tahayyül edemedim, ne kadar uğraştıysam da bir türlü beceremedim.

"Sen anlat ona" dedi Dirk.

Pekâlâ" dedi öbürü. O da Peter'dı ve Peter'ın oğluydu. Babasının New York'ta, North River'ın yakınında bir mandırası vardı. Şimdi onu satmış, nehrin üstünde bir pub'da keyfine bakıyordu ve İngiltere'den, Londra borsasından haber getiren posta gemileri de oraya geliyordu. Eğer Londra borsa fiyatlarını New York'tan Philadelphia'ya bir attan daha hızlı ulaştırabilirlerse, gayet kârlı olabileceklerini gören de babasıydı; çünkü Londra gazetelerinde olanlar hemen hemen her bakımdan,

gelecek demekti ve eğer geleceği biliyorsanız borsada zengin bir adam olabilirdiniz. Ve bu amaçla oğullarına, o Kardeş Sevgisi şehrinde yaşayan bir beyden elli adet posta güvercini kiralamaya yetecek kadar para vermişti.

Onlar da üç ay boyunca bunu iş edinmiş, istedikleri bin doları kazanmışlardı ve şimdi de bu işten çıkmışlardı; ama onlara güvercinleri kiralayan beyefendi, kurnazca bir iptal maddesine dayanarak onları geri almayı reddetmişti (bu koskoca bir aldatmacaydı çünkü hiç kimse bir şey yazmamıştı). Bu hazır yiyici hergele şu anda kamarasındaydı ve gelip de şimdi güvertede yığılan o iptal maddesini gördüğünde adamın suratını seyretmeye can atıyorlardı.

Bekleyip gösteriyi görmem gerektiğini söylediler bana; ama benim zevkime göre değildi bu. Güvercinler veya pamuk ya da her şey için fazla yaşlı olduğumu hissettirmişlerdi bana; ancak balmumundan bir heykelin uşağı olabilirdim.

Pansiyona alacakaranlıkta ulaştım ve Mathilde ile annesinin gitmiş olduğunu gördüm.

Olivier

I

Hizmetkârları idare ederken, olağan nüans, ironi ve mizah anlayışınızdan tamamen vazgeçin. Ne kelime oyunları yapın ne de varsayımlarda bulunun. Tam olarak istediğinizi söyleyin ve sonra onu sadece bir defa tekrarlayın.Bu suretle, hizmetkârlarınızın sandığınızdan daha zeki olduğunu keşfedeceksiniz.

Bu alışkanlığının farkında olsa da olmasa da, babam her üç aylık ödeme gününde hemen hemen bu kelimelerle bu nasihatte bulunurdu ve bana Amerika'ya yazdığı mektuplarda da böyle yapmaya devam etti. Belki eksantrik bir davranıştı ama bu onun değerini azaltmıyordu. Şüphesiz, mahkûm kalpaza-

nıma davranışlarımda babamın ilkelerine sadık kalmıştım. Onun New York'u ziyaretiyle ilgili olarak da, almasını istediğim kitabı ve dönüş tarihini açıkça belirtmiştim.

Pazartesi günü dönmediğinde, yokluğu zihnimde adamakıllı bir rahatsızlığa yol açtı: Her şeyden önce onu amansız bir ailevi travmaya *itmiş* olma korkusu vardı içimde, ikincisi de bana itaat etmemiş olduğu için duyduğum öfkeydi. Bu iki duygu birbiriyle çelişkili gibi görünebilir ama bir çekiç ve çivi hepsini birleştirebilir.

Bütün bunlara ilaveten, koşullarda biraz sonra değineceğim bir değişiklik olmuştu. Bu nedenle salı günü Philadelphia'ya gidip oradan Kaptan Elihu Cammer'ın *Zeus* gemisiyle New Haven'a seyahat etmek üzere düzenlemeler yapmıştım. Adamım o pazartesi günü *Phoenix*'i kaçırmasaydı bu kolayca gerçekleşebilirdi. Ertesi sabah, *Phoenix*'in *günlük* varış zamanıyla *Zeus*'un *haftalık* kalkış zamanı arasında, her ne kadar kan davalı gemi sahipleri, pervasız ırklar ve patlayan buhar kazanları yüzünden bu tarifeler en iyi ihtimalle takribi olsa da, sadece iki saat vardı.

Yine de ben, âşık, sabırsız, uykusuz bir genç adamdım. Evimde bir aşağı bir yukarı yürüyerek bekleyemezdim. *Phoenix*'in gelmesi beklenen saatte aşağıda, rıhtımda olacaktım. Ve bu da uşağımın sandığını toplamamı gerektirecekse, babam o sandığın önünde diz çöktüğümü asla bilmeyecekti. Her neyse, onun eşyaları hakkında bir fare yuvasının muhtevasından daha az merak besliyordum. Okumaya hiç vaktimin olmadığı bir yığın acayip kâğıt vardı: Haritalar ve çeşitli gravürler. Daha çok sıkıntıya yol açan benim sandığımdı. İpek çorapların bu kadar zor zapt edileceğini, bir saray ceketinin dümdüz yayılmaya bu kadar direneceğini kim düşünebilirdi? Tabiatıyla her şeyi yüzüme gözüme bulaştırdım; ama şimdi New Haven buharlı gemisine koşmaya hazırdım, eğer Mr Parrot tekrar arz-ı endam eylerse…

Duponceau nezaketle, sandıklarımı ve beni Crooked Billet Wharf'a götürecek bir zenci ayarlamış ve ona yanımdan hiç ayrılmaması için kesin talimat vermişti. Adamın adı "James" idi ve bu da müthiş komikti çünkü kömür gibi karaydı; ama besbelli kendisi bunu şaka olarak görmüyor, gözlerimin içine sanki bir senatörmüş gibi bakıyordu.

"Evet, efendim, Mr Duponceau" dedi. "Beyefendinin yanından ayrılmayacağım."

Bu James denen adam, dizleri ve kolağızları yamanmış ve örülerek onarılmış kaba bir yünlü takımın mağrur sahibiydi. Çok kısa bir pantolonu, iki farklı tek eldiveni ve en ufak bir bahanede kaldırdığı alçak tepeli geniş kenarlı bir şapkası vardı. Ancak, Crooked Billet'e vardığımızda, kendisine emir verildiği gibi yükleri boşaltmaya niyeti olmadığını ve sürücü koltuğunda kalacağını açıkça belirtti. Duraklayıp öne doğru eğildi ve parlak sarı bir tütün bulamacı tükürdü; bu eylem derhal atının kıçı tarafından taklit edildi. Söz vermiş olduğu gibi, efendim, kutularıma göz kulak olacaktı.

Ona haddini bildirebilirdim ama bir sis düdüğü işitince *Phoenix*'in erken gelebileceğini düşündüm. Bu yüzden bir balıkçı kadın ve bir kasabalı kalabalığıyla birlikte iskeleye çıkıp yürüdüm ve incè sisle kömür dumanının içine doğru dikkatle baktım; sis ve duman, hiziplerini kahverengi ve beyaz şeritler halinde demokratça düzenlemiş ve tümü alabildiğine titrek bir ışıkla aydınlanmıştı. Bu hayal meyal seyelanın içinde, heybetli bir karaltı şeklinde, yüksek perdeden düdük çalarak *Phoenix* belirdi. Sessizce rıhtıma doğru sürüklenirken, sancak tarafında Amerika'nın simgesi olabilecek biri duruyordu: Redingotlu, çok uzun boylu ve dik duruşlu, silindir şapkası geniş alnından arkaya devrik duran bir adam. Demokrasinin en kötü görüntüsü bu diye düşündüm: cahil, odun gibi kaba, abartılı giyinmiş, kültürden nasibini almamış ve daha önce o korkunç Andrew Jackson portresinde gözlediğim fizyonomiye, yani mağrurca –saç çizgisinden kaşlara, kaşlardan burna,

dudaklardan çeneye– üç eşit parçaya bölünmüş bir yüze sahip: Bir başka deyişle, kendisinden üstün olanların aklına hiçbir zaman değer vermeyecek birinin yüzüne. Bunların başkanının yüzünü görmek, çiftçi ve teknisyenin Yeni Dünya'nın lordları olduğunu anlamak demek. Efkâr-ı umumiye onların kendi fikirleri; halkın iradesi onların kendi iradesi. Bu hiçbir surette benim bulmayı umut ettiğim şey değildi.

Hayalet, elini selam mahiyetinde kaldırdı ve onun bizzat benim uşağım olduğunu fark ettim. Bunun miyopluk nedeniyle olduğunu söyleyebilirsiniz. Oysa ben derim ki o süslü kıyafet yüzünden, kendini bir şeyden başka bir şeye dönüştürme şeklinde bir milli uğraş gibi görünen Amerikan âdeti yüzünden; çünkü onlardan birinin bana söylediği gibi, bunca yoldan "oldukları gibi kalmak" için gelmemişlerdi. Havada tuz ve sanayi kokusu vardı. Düzenbaz herif öbür elini kaldırdı ve o elde, mutlaka *Tartuffe* olması gereken ince, uzunca, kahverengi bir paket seçebildim. Uykularım kaçarak beklediğim şey buydu işte ve birkaç dakika sonra o ve ben iki ortak gibi yan yana, James ve arabasının ardından *Zeus*'un kömür ikmali yaptığı Hitheren Wharf'a doğru gidiyorduk.

Nihayet yük iskelesinin yukarısına geldiğimizde yolculuğundan bir hasar görüp görmediğini anlamak için John Larrit'e iyice baktım. Kıyafeti kesinlikle haddini bilmezin biri olduğunu ima ediyordu; ama onu yakından görünce, karısını içinde bulduğu ev halini merak edecek kadar rahatladım. Geç kaldığı için onu suçlamadım.

"Miss Godefroy'un babasından haber aldım" dedim ona, kendi kendime biraz şaşarak.

Bana gülümsedi. "Heyamola" dedi.

"Mektup sen gideli iki saat bile olmadan geldi. Kimse teşvik etmeden kendiliğinden yazmış."

"Herkes valiyle tanışmak ister."

"Hükümet temsilcisi" dedim. "Kitabı aldınız, değil mi?"

Redingotun yan cebine hafifçe vurdu. Yolculuk sırasında provasını yapabilirdim. Daha Exeter'e varmadan onu kelimesi kelimesine biliyor olacaktım.

"Karınızla ilgili her şey yolundaydı, değil mi?"

"Elbette" dedi kısaca.

Şimdi *Zeus*'un pis bir pus, balık ve kömür kokusu içinde demir atmış olduğu yere doğru çamurlu bir geçitten aşağı iniyorduk.

O ıslah olmaz James, sandıklarımızı o muazzam sırtına yan yana yüklemişti. Ona bahşiş vermem gerekir mi acaba, diye düşündüm. Bir köle olması mümkün müydü?

"*Cartouche* yoktu orada" dedi Parrot.

"Orada?"

"Kitapçıda hiç *Cartouche* yoktu."

"*Tartuffe*." Zoraki gülümsedim; bazen İngilizlerin dediği gibi benimle *dalga geçtiğinin* farkındaydım.

"Önemli değil" dedi. "Lord Cenapları rahatlayabilir."

"*Tartuffe*?"

"İngilizce çevirisinden çok vardı ellerinde; ama onlara dokunmadım bile."

"Aman Tanrım" dedim, besbelli umduğu ödülü bekleyen James'e bakakalmış vaziyette.

"Lord Cenapları'nın endişelenmesine gerek yok" dedi John Larrit, nihayet o korkunç şapkayı çıkararak. "Size Molière'in güzel bir baskısını buldum."

James elini uzattı.

"*Bon voyage*" dedi.

Ben siyahi adamın tozlu elini sıkarken Parrot şefkatle bakıyordu bana.

"*Cartouche*'u mu sordun?" dedim ısrarla. "Yoksa *Tartuffe*'ü mü?"

"*Tartuffe, Tartuffe,* elbette *Tartuffe*. Şaka hoşunuza gitmediyse boş verin. Önemli olan benim elimde ne olduğu."

Paketi çıkardı ama ufak bir çakı çıkarıp sicimi kesen ve kâğıdı açıp toparlayan, hâlâ bekleyip duran, kömür siyahı James oldu.

Ancak o zaman, o, Parrot'ın elini sıkarken, neye baktığımı anlamaya başladım.

"Gördünüz mü" dedi papağan familyasının üyesi, "güzel bir baskı bu."

James, bir badminton maçını izler gibi dikkatle bakıyordu yakından.

"Bu *nazım* değil" diye bağırdım. "Nazım değil."

"Bu Molière." Omuz silkti, halinden hoşnuttu, beni nasıl taklit ederse etsin yarı eğitimliydi ve korkacak kadar bile zeki değildi.

"Bir *oyun* bile değil bu. Onu okumadın mı?"

"Lord Cenapları, sayfalara bakın" dedi. "Lütfen. Bu bir hazine."

Ve o zaman şüpheye yer bırakmayacak şekilde gördüm ki bana sevimli bir resimli kitap getirmişti. Ama resimli bir kitabı nasıl ezberden okuyabilirdim? Hiç mi hiç yaramazdı işime. Her dükkâncı *Versailles Impromtu*'nün gerçek anlamda bir oyun bile olmadığını bilir. Karakterlerin kendi replikleri yoktur. Bunu kendileri de kabul eder. Krala göre bir performansları olmadığı için kaygılanır dururlar. Bu tamamen Molière'in, eleştirmenlerinden nasıl intikam alacağı hakkındadır; ama sonunda kralın onları bağışlamasıyla biter. Nazım yoktur. Oyun yoktur. Yüzümü al bastığını biliyordum. Pancar gibiydim.

"Canım efendim" dedi Mr Larrit, sahtekâr, hırsız, katil, bildiğim kadarıyla... Fahişelerin para kesesine benzeyen kitaba uzandım; o büyük Molière'in adının çevresinde saçma sapan telkâri bir işleme vardı ve ben bu İngiliz'in sözüm ona vahşilere ve okaliptüslere dair resimlerini düşündüm. Kitabı şiddetle büküp çektim elinden ve sanki onu kömür ocağına fırlatacakmış gibi yaptım.

"Bu bir zırva" diye haykırdım, kitabın isteğim hilafına elimden kurtulup, kuş ürkütücülerinin havalandırarak vurdurduğu cansız bir keklik gibi Delaware Nehri'ne düşüşüne dehşetle bakarken.

Uşağım korkunç bir çığlık attı, bir martı gibi ilkel ve kulak tırmalayıcı. Şapkasını ve ceketini kenara fırlatıp atladı. Suya müthiş bir gürültüyle çarptı. Gözden kayboldu.

Aman Tanrım, diye düşündüm, kendini öldürdü. Fransız hükümet temsilcisiydim ben. *Lekelenemezdim.*

Ama kömür işçileri el çırpıyordu ve o kocaman korkunç *kuş* suyun yüzüne çıktı: Tükürüyor, öksürüp tıksırıyor, sırılsıklam kitabı havada tutuyordu; gözleri bir kedi yavrusu gibi kırmızı kenarlıydı.

Bana bakmayacaktı, James ve ben onu çekip rıhtımın üstüne çıkardığımızda bile. Molière'imi emanet ettiği kişi o zenciydi.

"Al" dedi. "Koru onu."

Kim oluyordu da koru onu diyordu!.. Ama ben James'e bir gümüş dolar verip malımı geri aldım ve böylece *Zeus*'a bindik. Hakikaten de pek şapşal bir çifttik.

II

O salı sabahı Kaptan Cammer'ın buharlı gemisi *Zeus*, kazanlarını ta New Haven'a kadar beslemeye yetecek kadar yakıtı yüklenerek Crooked Billet Wharf'tan ayrıldı. Adı neyse ne, kesilip istiflenmiş bir odun yığını gibi yüzerek körfezin içine doğru ilerledi.

Güvertelerin altında manzara daha az vahimdi; uşağımın damla damla ıslattığı yolu takip ederek bir Broadway istiridye lokantası tarzında perdeli pencereleri olan geniş bir umumi kamaraya girdim. Her iki taraftaki su geçirmez bölmeler boyunca, daha sonra ranzalara dönüştürülebilecek kanepeler diziliydi. Bu kamaranın teknenin kıçına yakın tarafında o azgın

makine dairesi, onun da gerisinde iki küçükçe kamara vardı; onlardan birini *Versaille Impromptu*'sünü kendisinden uzakta (kamarotun ifadesiyle *bir tepside puding taşır gibi*) tutmaya devam eden sırılsıklam İngiliz'im için ayırtmıştım. Kendim için de, pek kayda değer olmayan büyüklüğü nedeniyle değil, kıç tarafa bakan geniş kapı üstü pencereleri nedeniyle lüks sayılan kamarayı almıştım.

Buraya, Amerikan ihtişamı üzerine tefekküre dalınması için kusursuzca inşa edilmiş bu kompartımana, demokratik huzursuzluğa adanmış korkunç bir abide olan o kaçınılmaz araç yerleştirilmişti: Salıncaklı sandalye.

Ah Blacqueville, keşke burada olup bu Amerikalıları görebilseydin! Müthiş çalkantılı, huzursuz, tatminsiz insanlar; İtalyanlardan ve Yunanlardan bin beterler. Tefekküre demokrasiden daha az uygun hiçbir şey olamaz. Burada asla, aristokrasilerde olduğu gibi kendi rahatına bakıp arkasına yaslanan bir sınıf ve durumunu düzeltmekten umudunu kestiği için kılını bile kıpırdatmayan bir diğer sınıf bulamazsın. Amerika'da herkes tedirgin bir kıpırtı içindedir: Kimileri güç elde etmek, kimileri de servet edinmek için. Hareket edemedikleri zaman da sallanırlar. Kanallar kazar, makinelerin gazabıyla, nehirler boyunca her şeyi yarıp parçalayarak ilerler, bir bıçkı hendeğindeki hızarcılar gibi işleyip duran motorlarla asırlık ağaçları yok edip kıyıları çırılçıplak bırakırlar. Napolyon Fransa'nın zenginliklerini yağma yoluyla geri getirmişti; burada da ona benzer bir ekonomik prensip kanunlaşıyor: Çim biçme makinesi, tırpanı kıymık kıymık parçalıyor, fabrika bacası rüzgârı yiyip bitiriyor. Ve eğer Old Hickory emeline nail olursa, dönümlerce fazlası olacak talan etmek için.

New York ve Philadelphia'da, Amerikalıların refah arayışına eşlik eden ateşli coşkuyu ve ona ulaşmak için ya en kısa yolu seçemedilerse diye içlerini kemiren belli belirsiz korkuyu gözlemek tuhaf geliyor insana.

Duponceau'dan duyduğuma göre, o yerinde duramayan – iddiaya göre kendi kendine beş lisan öğrenmiş, bifokal gözlüğü ve paratoneri icat etmiş olan– Benjamin Franklin, o korkunç salıncaklı sandalyenin de sorumlusu. O müstesna canavarı bu *lüks* kamaradan çıkarttırıp yerine, olanca ağırlığımla otursam da sallanmayacak, rahat bir berjer koydurttum. Bütün evrakı yatağımın üzerinde düzenledikten sonra deri çantamı kucağıma koydum ve orada, bütün fiziki heyecanları bir yana bırakıp, hızla dönen çarkların beni götürdüğü o kıza dair hatıralarımın tadını çıkarmaya hazırlandım.

Önce Mr Godefroy'dan gelen, son derece nazik mektubu aldım elime. Beni Sing Sing'in öbür tarafına götürmek istediğini söylüyordu. Orada Mr Elam Lynds ve onun işgüzar kırbacı dikkatimi dağıtmadan hakiki Auburn tarzında bir cezaevine tanık olabilecektim. Bu son yorumu tam olarak anlıyordum. Auburn sisteminin tehdit altındaki gaddarlığına itiraz ediyordu ama aynı zamanda Quaker'lara da karşıydı. Umuyordu ki (bu cümlesinin üzerinden gözlerimin belki de altıncı geçişiydi) ben onun kendi evine misafir olayım ve *ailesinin henüz tanışmadığım fertleriyle* tanışayım.

Aman Yarabbi! Sevgili Miss Godefroy, benden bahsetmiş ona.

Kapı aniden açıldı, pirinç pirince çarptı bangırtıyla. Ve orada Mr Stasis'in ta kendisi duruyordu, havaya kalkmış saçları ve insanı onun kemikli dizlerinden ve kocaman çıplak ayaklarından esirgemeyen komik, sarı gecelik entarisiyle.

"Çok üzgünüm" diye bildirdi.

İyi, diye düşündüm hayalete değer biçerken, bir tür Kutsal Horoz'du bu.

"Son derece üzgünüm" dedi. "Sadece hizmet etmek istemiştim."

Ne hizmeti, diye düşündüm. Aman Tanrım, şuna bak.

"Molière'i lanet olası *nazım* şeklinde istediğinizden hiç haberim yoktu. Öyle demediniz, efendim. Hiç söylemediniz."

"*Tartuffe* demiştim, dostum."

"*Tartuffe*'ü alacaktım zaten; ama lanet olası bir zerresi bile yoktu. O ihtiyar Yankee, *Tartuffe*'ü isteyen kimse olmadığını söyledi. Bana o dilde hemen hemen hiçbir şey olmadığını gösterene kadar inanmadım ona. Yerden tavana kadar İngilizce'ydi, en kötü cinsten kitaplar. Bu nasıl yapılır. Şu nasıl yapılır. Ve İncil'ler. Ve ruh hakkında tartışmalar. Raflar onlarla doluydu ve biraz zevk alacağınız tek kelime yoktu."

"Elbiselerini kurutmalısın."

"Elbiselerim zerrece umurumda değil. Umurumda olan sizin o kör olası kitabınız."

"Mr Larrit, artık git ve çok sessiz ol."

"Kitabınızı kurtarmaya kararlıyım" dedi daha sakince, ceplerini beyhude karıştırarak.

"İlle de yapacaksan, yap lütfen."

"Bir dakika, efendim. Daha sizi ikna edeceğim."

"Neye?"

"Bu *Impromptu*'nün sizin adamınız olduğuna."

Bu ahmak benim Miss Godefroy'u, karşısında büyük bir adamın başarısızlığını oynamak için mi yürüyüşe çıkaracağımı sanıyordu?

"Yok yok, kalsın, zavallı dostum."

"Ah; ama ben biraz talaş buldum" dedi ve beni kurcalamaya pek az hevesli olduğum bir muammayla baş başa bırakıp gitti.

Kitap, antika oluşu ve dana derisi cazip kapağıyla tam bir fetişti. Larrit bu *objet*'yi muhtevasıyla karıştırma hatasına düşerek ona hayranlık ve saygı besliyordu; tıpkı zenci James'in o siyah beyefendi şapkasını alıp kendi kır saçlı kafasına koymakla uğradığı türden, utanç verici bir yanlış anlamaydı bu. Kendini yükselmiş sanırken, gülünç olmuştu o. Bu heyecanlı Mr Statis ve *Versailles Impromptu*'sü de böyleydi işte.

Öte yandan, onun nedameti bana dokunmuştu. Bu, bana hakikaten hizmet etmek istediğine dair verdiği ilk işaretti. Mülakatlarımın sayfalarını düzene sokup yazıya geçireceğimiz

ve Fransız Hükümet Temsilcisi'nin raporunun ana hatlarıyla ilk sıralamasını yapmaya başlayacağımız günler ve haftalar için daha olumlu bir beklenti uyandırıyordu içimde. Mr Lynds'in karakteri üzerine yaptığım çalışmaya döndüm; bir katilin eline keskin bir ustura vermiş ve bir araya toplanmış mahpusların önünde caniden kendisini tıraş etmesini istemişti.

"Efendim."

O koca Avustralya Kuşu, şapkası veya pabuçları olmasa da, üstünde bir kez daha gri yeleğiyle geri gelmişti.

"Lekelenme yok" dedi.

"Lekelenme mi?"

"Sayfalarınız kurtulacak. Ütülenmeye hazırlar."

Ve çıplak ayaklarıyla çekip gitti; geminin salma omurgası boyunca koştuğunu hissettim.

Döndüğünde günbatımının son demleri Long Island Sound sularının üzerinde uzanıyor, ben de fenerimi yakmış bir parça zencefil şarabı tadıyordum. Kamaranın kapısında, redingotunu ve ayakkabılarını giymiş, duruyordu. Elinde, beni engin bir hayal kırıklığına uğratmış olan o baskı vardı.

"Efendim?"

"Gir lütfen."

Karşımda durup kitabın sayfalarını birer birer açmaya başladı; eğer o benim kâhyam, o sayfalar da, sözgelimi, gömlekler olsaydı, yaydıkları köpek kokusuna rağmen, giriştiği kurtarma operasyonundan etkilenirdim.

"Görüyorsunuz ya, efendim" dedi. "Nadide bir parça bu."

"Zeki bir adamsın."

Komplimanımı vakarla kabul etti. "Kâğıdı bilirim, efendim" dedi koltuğumun yanına çömelerek. Molière'in o ender rastlanır başarısızlığına zerrece ilgi duymuyordum; ama yine de gösterdiği şeye baktım çünkü itiraf etmek gerekir ki bir *objet* olarak gayet iyi yapılmıştı: Dana derisi kapaklar ince yaldızla kaplanmıştı, her köşede de bir çiçek ve üçlü bir şerit vardı.

"Bunu Amerika'da bulmak ne şans" dedi, bir sahnedeki beş aktörü resmeden gravüre umduğum gibi dikkatle bakarak.

"Hollanda kâğıdı bu" diye bir gözlemde bulundum.

Bana gülümsedi; tebessümü öyle tatlıydı ki adamı zor tanıdım. "Gerçekten öyle" dedi. "Gravürcü Gravelot bu; ama belki armayı da gördünüz."

Amerikalılar dikkatimi sürekli armalı kalkanlara çekiyordu. Bu yüzden sanırım küçümseyerek baktım ve Bourbon armasına baktığımı anlamakta geciktim.

"Gördünüz ya, efendim."

"Gördüm" diye itiraf ettim ama asıl şaşkınlığımı gizledim; zira bu kitap bir Bourbon kralının kütüphanesindendi.

"Majesteleri de onu sizden fazla beğenmemiş" dedi. Şimdi benimle eğlenme sırası ondaydı.

"Buna ne kadar para verdin?"

"İki dolar; ama maksadınıza uygun değil."

"Maksadım, benim şahsi meselemdir."

"Unuttunuz mu efendim, bana maksadınızdan söz etmiştiniz. Dizeleri Miss Godefroy'a okumak istiyordunuz."

"Ona bu kitaptan dizeler okuyamam ki."

"Elbette okuyabilirsiniz."

"Küstahlaşma."

"Şüphesiz, kendi işinizi siz bilirsiniz."

"Farklı düşünüyorsan ona nasıl kur yapacağımı göster bana. Ne önerirsin?"

"Hmm, hikâyeyi anlatın."

"Oyunun hikâyesini mi? Onda bir şey yok ki."

"Hayır, o aptal İngiliz uşağınızı nasıl *Tartuffe*'ü almaya gönderdiğinizi. Cahilin biridir o." Tek kaşını kaldırıp bekledi.

"Devam et."

"Tahmin edeceğiniz gibi, uşakta kültür namına bir şey yok. Elinde bu saçma sapan oyunla dönüyor. İki dolara almış; değerinden fazla bu. Ama sonra siz onun kral kuzeninizin kütüphanesinden olduğunu keşfediyorsunuz."

"Kuzenim değil ki."

"Akraba olsun olmasın, zırnık kadar önemi yok. Şöyle düşünüyorsunuz: Bu ahlaksız onu kraldan *çaldı* mı acaba? Ve biliyor musunuz, benim sevgili, tatlı, Amerikalı leydim (burada fısıldayacaksınız), Molière ve onun oyundaki tiyatro grubundan, tam da bu kral için oynamaları istenmiş. Kitabın hakkıyla sahibi olan kişi için. Louis Quatorze."

"Fransızcan korkunç."

"Aslında seninkinden daha iyi."

"Bana sen deme! Soytarılığı bırak da bunu Miss Godefroy'a nasıl okuyacağımı söyle."

"Benim onu sizin için nasıl oynadığımı anlatın ona. Miss Godefroy, tatlım, deyin." Ve alçak herif bir metre yana sıçradı. "İşte. Farklı rolleri böyle oynuyorum."

"Şimdi karşınızda Mrs Molière." Otuz santim kadar öte tarafa sıçradı. "Herkes nerede?" diye haykırdı.

"Ne?"

"Bütün rolleri oynuyorum" dedi ve tekrar sıçradı. "Sahnede önce Molière var. Oyuncuları çağırıyor; herkes nerede diye bağırıyor."

"Geliyorum." Parrot sıçradı.

"Burada değil." Parrot yine sıçradı.

"Neyin var senin?" Yan yan geriye sıçradı ve gürültüyle kamaranın duvarına çarptı.

"Görüyorsunuz ya" dedi, "çok atletik bir şey bu. Baldırlarınızı gösterecek bir şey yapmalısınız."

"Bu hiç romantik değil" dedim. "Ben bir Fransız aristokratıyım. Benim bir soytarı olmamı istemez o."

"Hayır ama bu komik, efendim. Kabul edin ki öyle. Gülümsüyorsunuz."

"Benim alay konusu olmamı istiyorsun."

"O sizin bir aristokrat olduğunuzu biliyor. Onunla ne yapmayı planlıyorsunuz? Sizden hoşlandı. Gülecek. Gülmekten

yerlere yatacak. Gerisi size kalmış" dedi, o berbat zencefil şarabını kocaman bir yudumda içerek.

"Oynanması beş saat sürecek."

"Kısa bir oyun bu."

"İki saat."

"Ah!" Parmağını kaldırdı ve o buzlu cam gözlerde çok canlı bir şey gördüm. "Şimdi Lord Cenapları yüksekten atıyor."

Tam da yoldaşlığının keyifli olduğunu itiraf ettiğim sırada, yüzündeki ifade bulutlandı.

"Karın iyi mi?" diye sordum.

"Yabani bir boğa kadar zinde" dedi. Tuhaf bir deyim.

"Ya anne?"

"O da iyi."

"Çok komiktin, Mr Larrit. Okumayı nereden öğrendin?"

"Çok küçükken babamdan öğrendim. Bir mürettipti o."

"Sağlam bir kaynaktan öğrendiğime göre" diye fikir yürüttüm, "mürettibin dehası tek kelime anlamadan harfleri tanımaktır."

"Kaynağınız kimdir, Lordum?"

"Comte d'Auvergne, sanırım."

"Doğru değil bu."

Bir an durup dışarıdaki karanlığa baktı ve ben sahiden de çok keyifli bir havayı bozmuş olduğumu fark ettim.

"Belki Amerika'ya yerleşirsin" diye bir öneride bulundum.

Elini fenere yaklaştırıp bana gösterdi. Neyi? Alyansı olmadığını mı? Gözlerinin birer ayna olduğunu mu? Karaciğer lekeli köselemsi derisinde yazılı korkunç bir sırrı görmem için mi?

III

Şüphesiz, hemcinslerime yönelik meraktan yoksun değildim; ama sezgilerim ve duygudaşlığım kökenimin belirlediği şartlarla sınırlanmıştı. Uşağım gibi biri, yabancı bir ülkeydi,

bu durumda onu *çok samimi olarak* hayalimde canlandırmak istesem de, buna nasıl başlayabilirdim?

Bu mesele, yağlı kaz eti yediğimiz bir akşam yemeğinden sonra Larrit Efendi bir şişe konyakla odama gelip biraz *laflamamız* gerektiğini açıkça belli ettiğinde daha da acil bir hal aldı.

"Keşke senin için de bir sandalye olsaydı."

Kâğıtları bir yana itip yatağımın kenarına oturdu. Sonra işaretparmağını bir köy şenliğindeki süfli bir palyaçonun tavrıyla yukarı kaldırıp, bir cebinden okkalı bir su bardağı çıkardı ve onu aramızda yüksekte tutarken cömertçe bir miktarla doldurdu. Aynı kaba üslupla devam ederek ortaya ikinci bir bardak daha çıkardı ve sonra da besbelli konyak olan içkiyle kendini cömertçe ödüllendirdi.

İlk fasıl bitince şişeyi yatağın üstüne fırlattı.

İçtik.

Gülümsedik.

Ona teşekkür ettim.

Peki ya sonra?

Belli ki konuşmamız gerekiyordu; bunda kararlıydı, bunu *talep* ediyordu; ama besbelli, sosyetede bu oyunun nasıl oynandığı konusunda fikri yoktu. Böylece birbirimize kadeh kaldırıp durduk; inildeyip sızıldanan ve sonu gelmez *révolutions industrielles* dalgalarıyla ayaklarımızı titreten o iptidai motorunkiler dışında bir yorum yapmadan.

Yine de bir gösterici tavrıyla bileğini büküp dizinin üstüne koydu ve şimdi ne yumurtlayacak acaba diye merak etmekten kendimi alamadım.

"Demek ki" dedi nihayet, "kur yapmaya gidiyorsunuz?"

Başıma çok sık geldiği gibi, dediğini hemen anlamamıştım; ama sonra sorusunun şahsi niteliğiyle daha da sarsıldım. Ona zaten fazlasıyla açılmıştım; böylece şimdi de telaşla onun küstah şahsiliğinden genelin güvenliğine kaçtım. Amerikalı kadınlar hakkındaki izlenimlerinin neler olduğunu sordum.

Gülümsedi ve evli bir erkek olduğunu söyledi.

"Tek başlarına bir hayli yürüyorlar" diye teşvik ettim.

"Ah evet" dedi, "onlara her yerde rastlayacaksınız; ya da genç arkadaşlarıyla birlikte. Flört ederken" dedi ağzı kulaklarına vararak. Öyle ki, beni Peek's Farm'da Miss Godefroy ile birlikte tahayyül ettiğinden hemen hemen emin oldum.

"Büyük bir özgürlüğün keyfini sürüyorlar" dedim. "Evlenince de vazgeçiyorlar ondan."

"A, şimdi öyle ha?" dedi. "Bilmiyordum bunu."

"Bilakis" dedim. "Demin söylediğin gibi evli bir adamsın sen. Ve daha önce de bir defa evlenmişsin; öyle demiştin. Bir çocuğun varmış." Zalimce konuştuysam, bir aygırın ağzına taktığımız gemin zalimliğinden daha fazlası değildi bu. İşe yaradı.

"Evet" dedi o başa çıkılmaz saçlarını ovalayarak.

Aslında onu cezalandırmaktan ziyade, sadece sormak istemiştim: Kimsin sen? Kendi türümden olanlarla asla bu kadar açık sözlü bir *entrée* yapamazdım; ama ona şöyle dedim: "Sende epey bir şeyler var, John Larrit."

Beni ölçüp biçti. "Bir insan, derisinin içinde kaç hayat barındırabiliyor, şaşılacak şey doğrusu" dedi sonunda. "Onların hiçbirinden kurtulmayı beklemiyordum. Bir değişiklik olacağını hiç ummuyordum, beni anlıyor musunuz? Ben okyanusta bir şişe mantarıydım, efendim." Tekrar gülümsedi ve ben, kendinden hiçbir beklentisi olmamak nasıl bir cehennem olmalı diye düşündüm; aile bağları ve sorumluluğun böylesine kolayca bir kenara itildiği bu sonsuz, köksüz özgürlük dışında hiçbir şey...

"Sürgüne gönderilen babandı senin. O kalpazan."

"Dinlemiyorsunuz" dedi haşince. "Babam iyi bir adamdı. Komik, şefkatli ve aramızda dediğimiz gibi *kuşlarla dolu* biriydi. Onunla birlikte yürüdüğüm yolların benim hayatım olacağını sanırdım. Belli bir yerin kuşları, ağaçları ve havası. Hiçbir zaman bile bile terk etmedim kimseyi."

"Peki o belli yer neredeydi?"

"İngiltere'de." Bana daha fazlasını açıklamayacaktı. "Bir talihsizlik sonucu sürülmüştüm" dedi. "Sizin anlamanız gerekir. Sanırım, sizin Amerika'ya yolculuğunuz da aşağı yukarı aynı şeydi. Benim durumuma gelince, mahkûm bir çocuğa dönüşmüştüm ve hep sürgünde kalmaya mahkûm gibi görünüyordum. Neticede teselliyi sürgünde bulacaktım."

Karısını ve çocuğunu kastettiğini sanmıştım; ama hayır.

"Bakın, sanat yapabiliyordum. Yarım yamalak da olsa."

"İllüstrasyonlar yapıyordun" dedim, Duponceau'nun kütüphanesindeki kitabı hatırlayarak. Bana keskin bir bakış fırlattı. "Onların incelikten yoksun çizimler olduğunu kabul ediyorum" dedi sonunda. "Bana saygı duyuyorlardı ama sadece daha iyisini yapabilen olmadığı için. Benim ustam bir tavuk bile çizemezdi. Tek doğru dürüst öğretmenim Mrs Peterson'a ait bir gravür kitabıydı; ama o da mükemmel değildi. Daha iyisini yapabilirdim. Daha iyisini yapabileceğimi biliyordum."

"Bir demokraside şu veya bu şekilde, sanata dair bir problem olabileceğini düşünüyor musun?"

"Demokrasi mi? Tanrım. Beni mazur görün, efendim. Bir hapishaneye demokrasi diyemezsiniz. Bir diktatörlüktü o, hem de zalim bir diktatörlük. Bir adamı Kraliyet Akademisi'nde göründüğü için sürgüne göndermezlerdi."

Bardağı boştu ama önce benimkini doldurdu. Fener sallanmaya başlamıştı.

"Pekâlâ" dedim, kendimle aynı düzeyde biriyle konuşur gibi, "ama Philadelphia'nın duvarlarındaki resimlere dikkat etmedin mi? İdeal güzellik anlayışının ve onun resmedildiğini görme hazzının, demokratik bir toplumda asla aristokratlar arasında olduğu kadar yoğun ve yaygın olamayacağını düşündürdüler bana."

"Sanatla ilgileniyorsunuz öyleyse?" diye sordu ve o nahoş anda benimle alay ettiğini düşündüm. "Sahip olduğunuz bir iki tablo vardır, sanırım?"

"Sanatla dolu bir evde doğma ayrıcalığını yaşadım ben."

"Büyük ressamlar, efendim. Baktığınız her yerde eserleri asılı."

"Gerçekten de öyle" dedim. Bu zenginlik ve kültürün altında eziliyor muydu acaba?

"Turner'ın babası berberdi" dedi ansızın. "Burnunda bir siğil olan sıradan, yaşlı bir berber."

"Turner?"

"Bir İngiliz ressamı."

"Nereden çıktı bu şimdi?" diye sordum; siğil özellikle eğlendirmişti beni.

Alnına bardağıyla hafifçe vurdu.

"Doğru söylüyorsunuz, bu bir ayrıcalık. Benim Woollahra'da bir evim vardı" dedi dilini o vahşi ismin etrafında döndürerek. "Geceleri insanlar boyanmak için gelirdi. Mrs Peterson'ın kitabı nedeniyle ışık ve gölge efektlerine aşırı düşkünlüğüm vardı; yine de yeterince popülerdim."

Yanlış anlamasının muazzamlığı karşısında sıkılmıştım. Bana dimdik baktı, sonra bardağını son damlasına kadar boşaltıp, sallanan fenerin altına tuttu; bardağın kenarının altında yuvarlanıp giden bir alkol damlasını inceliyordu.

"Konyakta" dedi, "daima son bir damla vardır."

İhtiyatla bardağımı kaldırdım.

"Ya siz" dedi, doğrudan bana bakarak. "Siz kimsiniz?"

Çattık, diye düşündüm.

"Sizin, efendim, bir tek hayatınız vardı, yekpare bir bütün, suda inip çıkan bir şişe mantarı değil. Yine de bazı havalarda sızlar, sanki kırık bir kemikle doğmuşsunuz da iyileştirmişsiniz gibi."

Ne demek istediğini anlamamıştım. Bunu nereden biliyor, diye düşündüm.

"Her neyse" dedi, "o lanet Marquis de Tilbot beni almaya geldi."

"Paris'e."

"Sydney'e. Beni çocukluğumdan beri görmemişti. Evet, bir çocuk. Hükümet mimarının ofisine girdi ve 'Ah, işte buradasın' dedi sanki beni daha bir gün önce görmüş gibi. 'Döneceğime söz vermiştim' dedi ve ben memnun oldum! Düşünebiliyor musunuz? *Memnun* oldum. Koskoca gösterişli bir Fransızdı; güneş yanığı kafatası saçlarının arasından görünüyordu artık. İşimi övdü. Bana ihtiyacı vardı, öyle sanıyordu. Onunla gelip İmparatoriçe Josephine ya da imparatoriçe her kimse onun için bitkileri inceleyip örnekler toplamam gerekiyordu. Bana bunu söylemesini hayal edebiliyor musunuz? Sadece o kelime, efendim. *İmparatoriçe*."

"Bu hangi seneydi?"

"Ben aptalın biriydim. Yüceltildiğimi sanıyordum. Ama döneceğime hep inanmıştım. Karıma söz vermiştim."

Onu çapraz sorguyla sıkıştırabilirdim; ama içini çekti ve yatağın üzerinde kâğıtlarımı koyduğum yere doğru uzandı. Sonra tek bir kâğıt çekip tepsimin üzerine koydu ve bir renkli kalem alıp kaşlarını çatarak, dişlerini göstererek çizmeye başladı. Ara sıra başparmağını konyakla ıslatıp kâğıda sürüyor, çizdiklerini yayıp dağıtıyordu. Yukarıya baktı, tek kaşını kaldırdı, resmine döndü. Bir portreyle mi onurlandırılıyordum acaba? Beni pohpohlamaz o, diye düşündüm.

"Birazdan yatacağım" dedim.

Başını peki anlamında salladı.

"Anlıyorsunuz ya" dedi "dâhi dedikleri şey neyse, bu kadın o işte."

"Bu kadın mı?" diye güldüm.

"Bu kadın, Mathilde." Yukarıya bakıp o berrak, tedirgin edici gözlerini gözlerime dikti. "Hani o sarkık kaputunu sertleştiren."

Bir daha asla içmemeliyim onunla, diye düşündüm. Karanlıkta Amerika kıyılarına çarpıp kırılan dalgaları duyabiliyordum.

"Bir dahi mi?"

"O sadece ışığı resmediyor" dedi haşince. "Onun için başka bir şey yok." Kâğıdı kaldırıp gösterdi. Bir kadının yüzüydü ama kesinlikle Mathilde değildi.

"Benim bütün yapabildiğim bu" dedi. "Ne kadar çalışırsam çalışayım, yeteneğim yok."

Ben her şeye rağmen etkilenmiştim; yalnızca o yirmi yaşlarında, kıvır kıvır gür dağınık saçlı kızın portresinden değil, yaratım sürecine getirdiği aciliyet ve ıstıraptan. Kelimenin "eğitimli" anlamıyla sanat değildi; çünkü resmin bütünü, o telaş ve bitmemişlik içinde gerçekten fazlasıyla rahatsız ediciydi.

Çocuğunun annesinin resmi bu, diye düşündüm. Dudakları şişmiş. Ağlıyormuş.

Onu bana vermek istediğini anlamıştım; ama hediyeyi kabul etmek üzere elimi uzatırken birdenbire, üst diş etlerinin pembe hattını tümüyle göstererek ürkütücü bir biçimde hırladı. Köpek dişlerini hiç gizlemeden, portreyi avcunda top gibi buruşturup dışarıya, gecenin içine fırlattı.

Daha sonra kamarasında çıkardığı korkunç tangırtıları işittim.

IV

Nihayet kalbimin arzusuyla aramdaki son engel olan tepenin doruğuna çıktığımızda, arazinin estetik dengesi, çitlerin kusursuz düzeni, tertemiz beyaz ambarı, ahırları ve bahçıvan kulübeleriyle önümde uzanan malikânenin sakin otoritesinden ve evin açıkça dışa vurduğu demokratik idealizmden, Miss Godefroy'un mirasının mahiyetini anlamıştım.

O ana kadar battaniyenin altında somurtup oturan refakatçim bir yorum yaptı.

"Oo" dedi. "Dört ayağınızın üstüne düştünüz."

Böyle işte, her zamanki gibi, ben tam da onunla yoğun bir duygudaşlık yaşarken...

Connecticut'ta aylardan kasımdı ve sonbaharın vahşi parıl-

tısı sönüp gitmişti. Pürüzsüz akçaağaçlar çıplaktı. Sadece birkaç elma ağacı yeşil direnişini sürdürüyordu. Kapalı bir gök, küçük bir gölün yüzeyine hoş, gri bir durgunluk veriyordu.

Çimenlerin arasında tatlı bir kavis çizerek uzanan düzgün pembe yoldan yaklaşırken, nihayet New York ve Philadelphia'nın göstermeyi reddettiği şeye, yani o yeni milletin gizli merkezine, onun en yüksek ihtimaline yanıt veren parçasına rastlamış gibiydim. Malikânenin Dorik sütunları bu denli berrak bir düşüncenin ürünü olarak hakkıyla kazanılmış gibi görünüyorlardı; hem asil hem de demokratik bir emelin ifadesiydiler. Ben de bütün bunların ortasında buraya nasıl geldiğimi düşündüğümde eğlenmiyor değildim; güzel bir ayak bileği aklımı çelmiş, cömert bir göğüs de beni bu yoldan hızla geçirip meyve bahçesine doğru tırısa kaldırarak, küçük gölün çevresinden dolanıp, inişli çıkışlı uzun çimenliğe getirmişti. Orada genç bir kadın zarif, atletik hareketlerle koşuyor, zıplıyordu; sanki eski Yunan idealine hitap eden yalnızca mimari değil, o bedenin kendisiydi. Oydu aslında. Onun kendisiydi.

Malikânenin çevrede bilinen adı *Old Farm*, Amerika'nın öyle sevimli bir ifadesiydi ki sevgili Blacqueville'i özlüyordum; onunla bu ifadenin önemini parçalara ayırıp inceleyerek tekrar birleştirebilirdik; ciddiyetten uzak tasasız anlarında bile İngiliz istihzasından çok daha fazlasını sunabilecek birikime sahipti o.

Tanışmak üzere olduğum adam hakkında ancak Duponceau'nun bana anlattığı kadarını biliyordum. Mr Philip Godefroy, kendi kökenleri konusunda aralarında mükemmelen bölünmüş Güneyli bir aileye mensuptu; bir grup Fransız kökenli olduğuna karar vermişken, muhalif grup İsveçli Godfrid'lerden geldiğine kaniydi. Böylece, geçmişleriyle bağlarının istedikleri hemen her tarzda şekillendirilip tanımlanacak kadar az önem taşıması bakımından, bana bütün Amerikalıların oldukça tipik bir örneği gibi görünüyorlardı. Duponceau emin değildi ama her ikisi de çevrelerinde gördükleri şeyleri geliştirip

mükemmelleştirmekle meşgul olan karı kocanın armalara ve armalı kalkanlara zerrece önem vermediği kesindi. İkisi de köleliğe tedirgince karşıydı ve herkesin oy kullanma hakkını savunuyorlardı. Mr Godefroy Yale Üniversitesi'ne gidip doktorluk diploması almış ama toplum ve onun tabiatla ilişkisine dair gayet kesin bir teori ortaya attıktan sonra hiç doktor olarak çalışmamıştı; *veranda* tarafından somutlaştırılan bu fikir konusunda beni daha sonra saatler süren sorgulama ve varsayımlarla meşgul edecekti. Böylece, her ne kadar bir veranda size yeterince önemli bir şey gibi görünmese de, Godefroy'un tasarısında o aynı anda hem fiziki bir yapı hem uçsuz bucaksız boşluğun bir tasviri hem de bir metafordu. Verandanın önemi, onun sayesinde yalnızca zenginlerin değil sıradan insanların da tabiatın tadını çıkarma lüksünü yaşamasından kaynaklanıyordu. Aslında onu bir tür toplumsal motor gibi görüyordu Godefroy; doğru dürüst tasarlandığında bir teknisyenin, çiftçinin ya da işçinin daha faziletli ve eğitimli olmasını sağlayabilirdi o.

Derya gibi bilgili ve yakışıklı ev sahibimle tanışmam ve farkında değilmişim gibi yaptığım genç kızın varlığıyla yanaklarımın yandığını hissetmem, işte bu mütevazı ek yapının Grek tarzı, büyücek bir versiyonunda gerçekleşecekti.

Hatırladığımdan daha uzun boyluydu ve köpeğiyle kovalamacadan henüz dönmesine ve saçında küçük bir dal parçası, yanağında bir çizik olmasına rağmen, hatırlamaya cüret ettiğimden çok daha güzeldi.

Bana aşina gelen adını Peek'lerde duyduğumu zannettiğim Amelia, Mr Larrit'in ne yukarıda ne aşağıda, iki arada müztehzi, çelişkili konumunun yarattığı sosyal ivintileri kolaylıkla aşıyordu. Genç kız onun eşya torbasını bir erkek çocuğuna taşıttı ve onu ikinci kattaki yatak odalarından birine yerleştirdi; bu odalar, pahalı merdivenlerden kaçınmayı amaçlayan Amerikan tarzında, evin cephesini farklılaştıran çok yüksek tavanlı kabul salonlarının gerisindeki alçak tavanlı iki kata sıkıştırılmış odalardı.

Ona teşekkür etmedim. Ona tek kelime söylemedim. Bunları yapacak yerde babasını Wethersfield'de kırbaç kullanımları hakkında deli gibi sorguladım. Köpek elimi yaladı. Onu hissetmedim. Ev sahibimin, beni kendimden kurtarıp yaşlı erkek hizmetkârlarının ihtimamına devretmek için tüm zarafet ve mizah yeteneğini kullanması gerekti. Mrs Godefroy'un, elini şefkatle yaşlı hizmetkârının omzuna koyarak söylediğine göre, adamcağız arabamın kaldırdığı tozu "ta Taylor's Flat'te" fark ettiği anda banyom için su ısıtmaya başlamıştı.

Benim gelişim için böylesine dikkatle çalışan tek kişi o değildi; odama ulaştığımda sadece buharı tüten küveti değil, yatağımın yanındaki komodinin üstünde *Tartuffe*'ün bir baskısını da buldum. Beni seviyor, diye düşündüm. Bir budala gibi yastığı öptüm, o ailesel, aşina toz ve balmumu kokusunu içime çektim. O benim olacak; beni durduramayacak kadar uzaktasın.

V

Sevgili Anneciğim, umarım şimdiye kadar Philadelphia'dan yazdığım bütün mektupları ve benim için tuttuğunuz uşağın geçmişine dair raporumu almışsınızdır. Bu konuda söylenecek pek çok şey var ama günler geçtikçe onun ne olduğundan daha az emin oluyorum ve şimdi Wethersfield, Connecticut'a vardığımıza göre kendisinin refakatinden özgür bir tatil yapmayı umut ediyorum.

Wethersfield Cezaevi Yönetim Kurulu Üyesi Mr Philip Godefroy'un evindeyiz; onu arayıp bulmamım sebebi bu göreviydi ama şimdi onun icraatının en önemsiz parçası gibi görünüyor bu. Kendisi Amerika'da tanıdığım en yapmacıksız seçkin şahsiyet. Ülkesini ilgilendiren tüm siyasi meselelere hâkim olup, Birleşik Devletler'in adli kurumlarını da en hassas biçimde kavramış bulunuyor.

Halen bütün zamanımı onunla birlikte, bana her bakımdan kazanç sağlayan sohbetler yaparak geçiriyorum. Yalnız kalır

kalmaz da onun söylediklerini not ediyorum. Şimdiye kadar kendisinden bu kadar çok şey alabildiğim başka tek bir kişiye rastlamadım. Evinde üç sevimli kadın var: karısı ve kızları Amelia ile Catherine. Catherine ancak on yaşında, Amelia ise benim yaşıma daha yakın ve eğer bu konuda ilk ve son defa kararımı vermemiş olsaydım, aklımı iyiden iyiye başımdan alabilirdi. Kızlarının ikisi de, İngiliz kadınlarda tek tük görülen, Fransa'da ise hemen hiç bilinmeyen o pembe beyaz tene sahip. Birleşik Devletler'de böyle bir kadife yumuşaklığına daha önce hiç rastlamamıştım; tarifi imkânsız bir şey bu. Ama neden onun hakkında uzun uzadıya konuşayım ki? Devam edecek olsam benim âşık olduğumu zannedecektiniz ve gerçek şu ki, değilim. Her halükârda, burada üç dört gün daha kalmayı umuyorum ve o zamana kadar onun benim için şarkı söyleyeceğinden ve diğer benzer durumlarda olduğu gibi güçlü irademi tamamen gereksiz kılacağından şüphem yok.

Philadelphia'dayken çok varlıklı ve seçkin bir aile tarafından ağırlanmıştım; her şey öylesine mükemmeldi ki kendinizi asla dünyanın bir ucunda gibi hissetmiyordunuz. Ama ya müzik? Bu insanlar *armoni hususunda*, inkâr edilemeyecek kadar münasebetsiz bir düzen kurmuş. Beni bu *musique miaulante* ile eğlendiren genç hanımların en hoşlandığı şey, zorlu geçişler. Bu konudan bir tür içerlemeyle söz ettiğimi düşünüyor olmalısınız ve bu bir gerçek; ama anlamalısınız ki bu sadece iğrenç bir müziğin neden olduğu hoşnutsuzluk değil, insanın istese de istemese de dinlemeye ve aynı zamanda *hoşnut* görünmeye zorlandığında maruz kaldığı manevi şiddet duygusudur.

Bu durumda, Sevgili Anneciğim, içiniz rahat etsin; Olivier'nizin sizi Amerikalı bir zevce ile telaşa düşürmeye hiç niyeti yok. Eh, biliyorum, hiçbir zaman öyle bir şey söylemediniz; ama ben sizin kalbinizi tanıyorum ve ona lütfen sakin ol diyebilirim.

Bu akşam ya da yarın Mr Godefroy beni Wethersfield şehrine götürecek ve orada yurttaşların belediye meclisi üyelerini

seçeceği bir toplantıya katılacağım. Bu Connecticut eyaletinde olacağı için, kendi eyalet şarkılarını söyleyip söylemeyeceklerini gerçekten merak ediyorum. İşte Sevgili Kontes, o şarkıdan küçük bir örnek sunuyorum size:

Yankee Doodle şehre gitti,
Bir tayın sırtında;
Şapkasına bir tüy taktı
Ve makarna dedi ona.

Bu da bizim sırrımız olsun.
Olivier

Parrot

I

Sabah olduğunda malikâne tavşan sürüleri misali bir çocuk kalabalığı tarafından sömürgeleştirilmişti; çocukların botları atların toynakları gibi dövüyordu koridorları. Başımı çevirdiğim her yerde bir Godefroy kuzeni veya bir Godefroy komşusu vardı; hatta dediklerine göre bölgenin okulundan öğrenciler bile oradaydı. Öğretmenleri bacağını kırdığı için çocuklar derslerini yapmak için sekiz kilometre yürüyüp Miss Godefroy'a gelmişlerdi. Her zaman çocuklardan uzak durmayı tercih ederdim. Daha sonra, müştemilatın duvarına taş atan mahzun bir çocuğa rastgeldiğimde, kalbime bir tirbuşon giriyormuş gibi bir acı hissettim.

O, bensiz büyümüştü.
Benim kendimdi.
Beni tanımayan o ruhun derin kederini çok iyi tanıyorum.

II

Miss Godefroy, Olivier'nin bardağına çay koyuyordu. Bir kuyruksallayan kuşu gibi, diye düşündüm, tüylerini kabartıp şarkı söylüyor, bak şu işe. Elde var bir kuş, dalda da, gözleri ışıl ışıl, kahkahaları dört bir tarafta. *Gelin ona tapalım*, Olivier de Garmont'a, *Tartuffe*'ü olmazsa ölecek olan, *Impromptu*'sünü yok etmeye kalkan, Miss Godefroy'u düşünmekten uyuyamayan o herife. Aşktan böylesine sersemlemiş biri, işi biraz daha ileri götürmek için ufacık bir şansı bile göremez mi acaba?

Yok efendim, hayır efendim, hiç bu kadar burnunun dikine, yanlış yoldan kur yapan bir adam görmemiştim. Sütlü çaydan bir yudum içti, sonra *babanın* refakatinde yürüyerek verandadan çekip gitti.

"Şey, Mr Larrit" dedi bana Miss Godefroy, o güzel yüzü hiçbir duyguyu belli etmeden. "Biraz işim var benim." O da sahneyi terk etti ve çok geçmeden aşçıyla vıdı vıdı ettiğini işittim. *Soğan kızları* için bir eşek ve araba sipariş ediyor, terk edilmiş çocukları zaptürapta alıyor, onları büyük kabul salonunda yere oturtup çarpım tablolarını şarkıyla söyletiyordu; bütün bunlar ve daha da fazlası aynı anda değil belli bir süre içinde yapılıyordu. O sürenin sonunda, ona ait olduğuna inandığım hüzünlü çellonun sesini duydum. Hiç bu kadar yürek paralayıcı bir feryat işitmemiştim. İngiltere Kilisesi'nin bir orgu bile sizi böyle bir ıstıraba gark edemezdi.

Verandadan inip malikânenin arkasında dolaştım ve orada pek zevk vermeyecek kadar acı bir pipo içtim. O muhteşem sığırları gördüm. Soğan sanayiine tahsis edilmiş siyah alüvyonlu toprağı fark ettim. Mr Godefroy'un nehir düzlüklerinde çalışan *soğan kızlarını* seyrettim. Çok geçmeden, cazibelerin-

den fazlasıyla emin dünyevi kadınlar olduklarını bana açıkça hissettirdiler. Öyla ya da böyle, zaten kütüphaneye gitmem gerekiyordu.

İki beyefendi, rahat maroken koltuklarında oturmuş beni bekliyordu. O dokunaklı viyolonseli duyduklarına dair hiçbir emare yoktu yüzlerinde.

Godefroy bir amiral kadar yakışıklıydı. Çağıldayan bir ırmağın öbür tarafından duyabileceğiniz türden bir sesi vardı; ama gözleri bir dizi hoş kırışıkla çevriliydi ve Godefroy adama, bu adama, dosdoğru bakıp elini sıktı; ne gevşekçe ne de (zavallı Duponceau gibi) aşırı sıkıca. Onun kızı mıydı biçare kalbini çellosunun yayıyla açan?

"Buyurun" dedi. "Buraya oturun."

Bana bir ceviz masayla dik arkalıklı bir sandalye temin edilmişti.

"Hâkim Welles ile yazışıyordum" diye söze başladı benim aşk hastası efendim; ben de o sıkıcı dikteyi almaya koyuldum, bir yandan da çellonun tam nerede olduğunu merak ediyordum. Zihnimde onu koridorla yemek salonu arasındaki açık kapının girişine yerleştirdim.

"Ah evet, Welles" dedi Godefroy çift kanatlı kapıya doğru kaşlarını çatarak. "Ondan hoşlanacaksınız."

"Mr Welles, beş yüz mahpusu olan bir hapishanenin devlete kârlı bir getiri sağlamasının mümkün olduğunu yazmıştı. Bu benim hükümetim için cazip bir teklif olabilir."

Çello sustu. Sonra tekrar başladı. Bir döşeme tahtası gıcırdamıştı. Bundan ve diğer delillerden, müzisyenin sarkaçlı büyük saate kadar usulca yaklaştığını tahmin ettim. Çılgınca bir hayaldi: Miss Godefroy haddini aşan bir yerden çalıyordu çellosunu.

"Hâkimin aritmetiğine bakacağız" dedi kızın babası. "Ben kayda değer bir kâr hatırlamıyorum; ama Wethersfield'de böyle şeylere soğan mahsulümüzle bağlantılı olarak bakıldığını anlamalısınız."

Efendim korkunç bir kaş çatışla karşılık verdi. Sırf burun ve alın, zavallıcık.

"Connecticut'ta" dedi Mr Godefroy, "ihtiyar Avrupa'da hayal edemeyeceğiniz şeylere şahit olacaksınız."

Doğruya doğru, diye düşündüm. Efendim başını eğdi ama tekrar yukarı baktığında benimle göz göze geldi; yanakları alev kırmızısıydı.

Godefroy'u pencere kenarındaki soğanı kapıvermeye iten şey mahcubiyet miydi? Öyle ya da böyle, ay ışığında bir sıçan kadar çevikti; gümüş çakısını açtı, iki hızlı kesik attı ve soğanın kalbinden yarım santim kadar kalınlıkta tek bir dilim çıkardı. Onu başparmağıyla işaretparmağı arasında pencereye doğru tuttu.

"Güneş ışığında güzel değil mi?"

Ne korkunç, diye haykırdı çello.

"Hakikaten öyle" dedi Olivier.

"İçinden dünyayı seyredeceğiniz özel bir mercek gibi düşüneceksiniz onu."

"Eşsiz bir şey."

"Azizlerin cüppeleri bunlar, görüyor musunuz? Öyle değil mi? Piskoposun moruyla çevrelenmiş serin ve sulu beyaz. Ve bakın, Mr Garmont, ortasındaki şu bahar yeşili ateşli nüveye bakın."

Mr Garmont ayağa kalktı; belki de soğanın ihtişamı konusunda daha çok ikna olmak için.

"Şimdi" diye haykırdı Godefroy, "bir de daha öteye, bu naçiz adamın babalık ettiği endüstriye bakın."

Pencerenin dışında her yerde soğan kızlarını görebiliyordum: Uylukları, ayak bilekleri, hasır şapkaları simsiyah toprağın üstünde parlıyordu; çello sevda yüklü, karanlık ve ısrarcıydı. Biri mutlaka bir şey söylemeliydi.

Olivier gözlerini kısıp pencereden dışarı baktı; bir yarasa kadar kördü.

Yüksek perdeden haykırdım: "Ah, sizin soğan kızlarınız!"

"Güzel bir manzara değil mi?" diye sordu ev sahibi.

"Hakikaten öyle" dedi işverenim, gözlerini kısarak.

"Şapkalardan söz ediyorum, tabii." Güldü. "Size onlar hakkında bilgi vereyim. Başkan Madison bizim imalatçı bir millete dönüşmemizi arzu ettiği için ortaya çıktı onlar."

Müzik durdu. İçinde birkaç sıçrama olan bir tangırtı duyuldu. Bir yayın koridor boyunca fırlatıldığını hayal ettim. Sonra ev sahibinin hikâyesi büyük müstehzi bir sessizlik içinde anlatıldı.

"Bu istek" dedi Mr Godefroy, "Wethersfield'deki on dokuz yaşında bir kızın kulağına geldi. Etrafta büyüyen sorguç otlarına baktı, onun için bedavaydı bunlar, sermayeye hiç gerek yoktu. Otları hasat etti. Sonra onları örülmeye uygun hale getirmek için kaynattı, beyazlattı, nemlendirdi, tütsüledi ve kuruttu. Sonra da Legorn stili denilen şapkaları yaptı."

"Mahpusların girişebileceği kârlı bir iş olabilir mi bu?"

"Mahpusların mı? Ah, hayır efendim. Ne büyük israf. Kızın adı Sophia Cunningham ve şimdi zengin bir imalatçı. İcadı için bir patenti var. Böyle bir şeyi Fransa'da hayal edebilir misiniz? Bu kız hayattaki konumunu tamamen değiştirmiş bulunuyor."

Bu noktada çello dehşetli bir yakınmayla tekrar başladı.

"İzninizle" dedi Godefroy, ayağa kalkarak. "Wethersfield'i bu akşam göreceksiniz."

O odadan çıkıp gittiği anda çellonun sesi kesildi. Olivier bana baktı; yanaklarını al basmış, boynu kızarmıştı. Hınzırca bir sırıtış lütfetti bana.

Godefroy geri geldi, yerine oturdu ve sıkıcı uzun bir öğle sonrasını, Connecticut'ın belediye meclisi toplantılarının nasıl idare edildiğini, kanunların neye dayandırıldığını, seçimlerin nasıl yapıldığını, federal hükümetin işleri ne ölçüde etkilediğini ve toplantılardaki *topyekûn cahil* çoğunluğun ev sahibimize

zorbaca baskı yapmasının nasıl engellendiğini kaydederek geçirdim.

III

Çayı erkenden içtik. Sudan başka içecek hiçbir şey yoktu burada. Küçük Catherine bizim asilzadeye Fransız İhtilali hakkında ne hissettiğini sordu ve Lord Cenapları da hepsini, en çok da Miss Amelia'yı ağlatacak bir hikâye anlattı. Tanrı aşkına, dedim içimden, *ilgilen* onunla!

Genç kız bana, "Onun arkadaşı olmak harikulade bir şey olmalı" dedi.

Bundan sonra da benim, yani John Larrit'in, o akşam Godefroy'larla bir belediye meclisi toplantısına katılmamın beklendiğini açıkladı. Babasının benimle ilgili isteğiydi bu. Bir içki istiyorum, diye düşündüm. Kim oluyor da bana emir veriyor, diye düşündüm. Arabalarımızı bulmak için dışarı çıktığımızda bir limon ağacı kadar ekşi suratlıydım; ama sonra alacakanlıkta, flörtçü kontumuzun Mr Godefroy'un iki koltuklu fiyakalı arabasına atlamak üzere olduğunu fark ettim. Yeter, diye düşündüm, *onun yanına git*. Ona öyle sert bir omuz attım ki neredeyse kıç üstü düşecekti.

Kendini toparlayıp parlak mavi redingotunun tozunu silkti ve kırmalı beyaz yakasını eliyle hafif hafif vurarak düzeltti. O sivri burnuna bir yumruk indirebilirdim.

"Hey!" Başını yana eğip baktı bana. "Ne var, ahbap?"

"Dikkat et, ahbap, *dikkat* et. Yanlış arabaya biniyordun." Kızın arabasına binmelisin demek istiyordum.

"Sen bir ahmaksın" dedi.

Ben bir *neydim*? Onu göğsünden ittim. Sendeleyip iki adım geri gitti.

Godefroy arabasından indi ve kolunu öne uzatıp sanki vurulması gereken bir atmışım gibi üstüme yürüdü. Yakama ya-

pıştı ama silkinip elinden kurtuldum; bütün bunlar olup biterken gözüm hep o sözüm ona efendimin üzerindeydi.

New York'a gidip dönerken bütün o ağlamaklı çocuksu gevezelikler... Tanrı aşkına, efendim, *binin* şu arabaya. İstifamı vermeye hazırdım.

"Bakın Mr Larrit" diye başladı Godefroy; neredeyse hayalarına bir diz atacaktım.

"Hayır" diye haykırdı Olivier. "Kötü bir haber aldı o."

Godefroy mu kötü haber aldı, diye düşündüm. Ama sonra benden bahsettiğini anladım. Yok yahu, almadım ki, diye düşündüm.

"Almadın mı?" dedi ısrarla; gözünü gözümden ayırmıyordu.

Ben mi kötü haber almıştım? Huzurumu kaçırmıştı. Kovulduğumu mu söylüyor?

"Almadın mı, John?"

"Evet, efendim, aldım."

Böylece öfkem izah edilmiş ve bir kızamık vakası kadar doğal bir şekilde mazur görülmüştü; sonra her şey eskisi gibi sürüp gitti. Yani Olivier de Garmont Mr Philip Godefroy'un yarış arabasına bindi, ben de Miss Godefroy'la öbür arabaya bindirildim. Onun bana ne yararı vardı? Oraya kız kardeşiyle birlikte birkaç sümüklü küçük öğrenci de doluşmuştu; uğraşlarının tabii ürünü olan nemli, küflü bir kokuyu da getirmişlerdi beraberlerinde.

Miss Godefroy, "Aldığınız habere üzüldüm" dedi.

"Teşekkür ederim, küçükhanım."

"Çok mu kötü?"

"Evet, küçükhanım."

"İçini çekti ve ellerini kucağında kavuşturup oturdu. Araba hareket ederken o çok hafif, akşam vakti portakal ağaçlarının kokusunu anımsatan parfümünü hissettim ve kötü bir haber yoktuysa da gerçekten kötü bir haber almışım havasına girmeye başladım; sadece Mathilde'i ve onu kaybedersem öleceğimi

düşünüyordum. Aristokrasiye hizmet etmek için onun yanından ayrılmakla aptallık etmiştim. Mum ışığında Tom Paine okuyordum ama günün on sekiz saati bir vassaldım.

Eve, Mathilde'e gideceğim, diye düşündüm ve araba beni hafif hafif Miss Godefroy'a doğru salladıkça, benim kabahatim olmadan, uyluğunun ya da daha fazlasının basıncını hissedebiliyordum. İstifa edecektim. Olivier'nin flörtü beni hiç ilgilendirmiyordu. Ama yine de, toplantı salonuna vardığımızda, gecenin içine doğru yürüyüp gidebilecekken, onların peşinden içeri girdim, hâlâ Lord'umun hizmetinde.

Hayatımın başarısı, kendimi hiçbir yararlı zanaatı olmayan birine dönüştürmek olmuştu. Bir Fransız soylusunun sekreteri, kuryesiydim; bir uşak, bir kâtip bile değildim, tarif edebileceğiniz hiçbir şey değildim ben. Olabilecekken bir sanatçı da olamamış, belki ancak bir sanat pezevengi olmuştum.

Bu hırçın düşünceler yaprak küfü ve sonbahar dumanı kokuları arasında üreyip duruyordu. Etrafımızda fenerler yükselip alçalıyordu; sokaklardan çıkıp gelen ve toplantı salonunun, yani aslında heybetli beyaz kulesi gecenin içinde parlayan bir kilisenin, pencerelerinden sel gibi akıp bir araya gelen devasa ateş böcekleri gibiydiler.

Bu Ditsum matbaacılarının tasavvur ettiği türden bir toplum, bir çeşit hayaldi; Piggot'ın matbaasında Gunner, Weasel, Chooka ve Chanker'in alacakaranlıkta tartıştığı o hayalin üzerine inşa edilmiş ülkeydi bu. Ama işin içinde bir kilise olacağını hiç düşünmezdim. Hakikaten de İngiltere'yi baştan başa araştırsanız bunun benzerini göremezdiniz. Tamamen ahşaptı: İnce bir marangozluk, kusursuz dik eklemli köşeler, demir çiviler yerine ağaç pimler. Saf beyaza boyanmamış her yer, cilalı düz kerestedendi ve alt katların tümünde –çünkü bir de üst kat vardı– sıralar her birinin bir kapısı olan bir dizi kafes gibi bölünmüştü. Bir tavuk kümesi düşünme eğilimindeydim ama bu ona hiç mi hiç benzemiyordu ve bütün şehir, bin kişi vardı herhalde, itiş kakış girip yerlerine oturdu; dini havaya

rağmen onlar hakkında iyi şeyler söyleyen büyük bir kesinlik, berraklık, sadelik vardı.

Hiç vitray yoktu; sadece şeffaf camlar vardı, sanki dışarıya bakıp fırının ya da kütüphanenin yanındaki çimlerin üzerinde duran azizleri görebilecekmişiz gibi.

Parrot diye adlandırılmış bir sıra yoktu. Miss Godefroy'u arkadaşlarına, teyzelerine ve kucağındaki çocuklara bırakıp ayrıldım oradan. Yanlarında kalmamı istediler ama kendi başıma daha iyiydim. Bütün bu insanların yanında kendimi çok yalnız hissediyordum. Benden ve bildiğim her şeyden uzaktılar; babam ve ben, yıldızların altında katılaşıp münzevileşmiş olduğumuzdan, kâinatın mucizesini bir kafesin üzerindeki örtü gibi tavanlarla gizleyecek insanlar değildik, gururlanırdık bununla.

O anda Olivier de Garmont'un kiliseye gelişine tanık oldum. Godefroy'un ancak omzuna geliyordu ama belirgin bir ışık yayıyor gibiydi. Şüphesiz, etrafı alabildiğine siyah ve griyle kuşatılmış mavi ceketiydi bu. Bir de parlak beyaz yakası. Ama başka bir şey daha vardı; parıldayan teni, zarif tavırlarıyla, *aristokratik* deyin buna, başıyla selam vererek ilerlerken, sanki onları ziyarete gelen doğaüstü bir varlıktı, içeriye alınıp elden ele geçirilerek kovanlarının merkezine kabul edilen harikulade bir hayaletti ve ben onları, boneli karılarını, kiliselerini kıskanıyordum, nefret ediyordum bundan.

Böylece, o sırayı işgal eden tek kişi olarak, oturdum ve seçilmişlerin onlara verdiği bilgileri ve hepsinin (gerçekten de hepsi gibi görünüyordu) bir verginin tahsilatı veya okul için yeni kıymet takdiri ve ödemelerini aynî olarak yapması gerekenler konusunda söylediklerini dinledim. Ömrümde hiç bu kadar sıkıcı, ipe sapa gelmez konuşma duymamıştım.

Temelin ilkbaharda atılması teklif edildi.

Verginin peşinen yükseltilmesi teklif edildi.

Devlet yolunun yerleşim merkezi sınırında son bulması teklif edildi.

Sonuna geldiğimizi sandığım her defasında daha fazlası vardı ve Wethersfield halkı hiç acele etmiyordu; hatta bizimki ayağa kalkıp şehrin nasıl soğanın patentini alabileceğini izah ettiği zaman ve hatta onlar da ona soğanın Tanrı'nın işi olduğunu ve dolayısıyla patentlere dahil olmadığını izah ettiği zaman ve hatta o da bu soğanların, babası ve amcası tarafından "kuzular gibi yetiştirilmeleri" hasebiyle o özel vasfa sahip olduğunu izah ettiği zaman, hiç kimse onu boğazlamaya kalkışmadı.

Yaygın olarak rastlandığı üzere, benim sandalyem oturmayı tasvip etmeyen biri tarafından yapılmıştı ve Godefroy ayağa kalkıp Fransız hükümet yetkilisini takdim edene kadar, kaba etim tamamen hissizleşmişti.

Ama Olivier, Lord Migrain... ışıl ışıldı. Yanakları kızarmış, tebessümlerle kıvrımlanmıştı. Gözünün kenarını sildi. Evine, vay canına, gelmiş olduğunu beyan etti. Hayatının en önemli akşamıydı bu. Oradan ayrılırken ona yol açtılar ve tüm şaşaası içinde bana doğru bir gelin gibi yürüdü.

Olivier

Connecticut'a vardığımızda, bir zamanlar bende nefret uyandıran Parrot'ı artık Arkadaş dışında bir adla anmam imkânsız olmuştu. Arkadaşlar hep öyledir ya, o da kesinlikle mükemmellikten uzak ve çoğu kez hayli müziçti; ama ayaktakımına karşı benim safımda yer alıp suçu üstlenmiş, hem hapishaneye hem Philadelphia'ya katlanmış, ıstırabımı dindirmeye çalışmış ve beni güldürmüştü. Old Farm'ın araba yolunda, ev sahiplerimizin gözü önünde beni şiddetle ittiği zaman da, tuhaf ve vahşi bir sevginin hedefi olduğumu hissetmiştim.

Asil kanım ona şöyle demeye zorluyordu beni: *Her şey yolunda aziz dostum, onunla göz göze geldim, eli elime değip geç-*

ti. Oysa her bir hareketim arkadaşımdan bir gerçeği gizlemek amacıyla hesaplanmıştı.

Benim en olağandışı arkadaşımdı o; ama ilk önce Marki'nin adamı olmuştu ve kendisinden isteneni dürüstçe yerine getirmeden bu makamı öyle uzun bir süre işgal edemezdi. Onu Versailles'da gördüğüm ilk gece açıkça belli olduğu gibi, o ihtisaslaşmış bir yaratıktı. Marki'nin baskısı altında, mahkûm, hizmetçi kız, mimar, haritacı ve botanikçi olmuş ama onun istedikleri dışında hiçbir şey olamamıştı. Aşırı kralcı bir casus olabilirdi. Mösyö'nün kâtibi ve *secrétaire*'i olmuştu. Bu yıl Paris'te, bavulunu karbon kâğıtları ve kim bilir başka hangi *matériel de l'espionnage* ile doldurmuştu. Amerika'ya beni, evet ama aynı zamanda da Garmont ismini korumak üzere gönderilmişti; bu da her şeyden çok, annemi gönül maceraları konusunda uyarmayı içeren bir görevdi.

Umarım açıkça belirtmişimdir: Annem dindar bir kadın, aşırı kralcı biri ve bir aristokrattı; ama bazı konularda da bir köylü kadar sarsıcı bir dobralıkla konuşabilirdi. Hizmetkârına hiçbir zaman, Olivier eğleniyor mu diye sormaz, "*Kadın Protestan mı*?" ya da "*Ont-ils baise*?" diye sorardı.

Mektuplarımda en latif Amerikalı kadının bile onun gözlerine itici görünmesini sağlayabilirdim; ama M. Perroquet'nin benim namıma gerçekleri gizlemesini bekleyemezdim.

Daha önce de dikkatsiz ve patavatsız davranmıştım; ama ancak biz tepenin zirvesine ulaşıp aşağıya, Old Farm'a baktığımızda ve ben önümüzde yayılan dönümlerce araziyi ve yumuşak hatlı tepeleri, Connecticut Nehri'nin soğan tarlalarını kucaklayan koluyla dirseğini, derin alüvyonlu toprağı, otlaktaki besili kızıl Holstein ineklerini gördüğüm zaman, ancak o anda, kasaba toplantısından çok önce, benim flörtümün ne kadar ciddiye alınabileceğinin farkına varmıştım. Burası Versailles değildi. *Les plaisirs anglais* arayışı içinde Boulevard de La Reine'den karşıya geçme meselesi değildi bu.

Böylece Old Farm'a, ensemde gece vakti Seine'in yüksek duvarları boyunca çakırkeyif yürürkenki o *frisson* gibi bir iğnelenmeyle girmiştim. Çelloyu işittiğim zaman kolayca düşüp boynumu kırabileceğimi biliyordum.

Bu genç kadının yakıcı eline belli belirsiz dokunurken, hayal edilemez bir şeyle flört ediyordum ve nasıl Amerika'ya genel olarak ilgi duymuş ve ondan tedirgin olmuşsam, Amelia Godefroy'un cüreti ve güzelliğine de hakikaten ilgi duymuş ve bundan tedirgin olmuştum. Arzu ve dehşetten neredeyse uyuşmuştum. Herhangi bir ciddi seviyede böyle bir bağ düşünülemezdi ama seçilebilecek başka bir seviye yoktu.

Fransa'da gözlerden uzak bir buluşma ayarlamak biraz karmaşık bir mesele olurdu; ama Amerika Fransa değildi. Birleşik Devletler'de Protestan doktrinleri çok özgür bir anayasa ve çok demokratik bir sosyal devletle birleşmişti; başka hiçbir ülkede bir kız bu kadar erken veya bu kadar bütünüyle kendi başının çaresine bakmaya terk edilmezdi. Aldatılacak refakatçi kadınlar yoktu başlarında. Amelia Godefroy ile birlikte bir yürüyüş ayarlamak hiç de güç olmadı. Bu yürüyüşü zerrece yanlış anlamıyordum; çünkü doğruya doğru, başka yürüyüşler de yapmış ve bir Amerikalı kızın kontrolü hiçbir zaman tamamen elden bırakmadığını gözlemiştim. Müsaade edilen bütün zevklerin tadını çıkarır ama hiçbirinde kendini kaybetmez. O çoğu kez dizginleri gevşek tutuyor gibi görünse bile, aklı onları gevşetmez.

Kısacası, kendi uşağımdan başka atlatacak kimsem yoktu ve o da randevu saatinde hâlâ uyuyor olacaktı.

Serin bir sabahtı; Amelia Godefroy'un küçük şifalı ot bahçesi üzerinde uzanan ve onun pastel renkli pelerinine sarılan kalın sis örtüsünün içinde hayalet gibi sığırlar geziyordu. Genç kızın ham yünden başlığı, belirgin kaşlarıyla kusursuz oval yüzünü açıkta bırakıyordu. Söylediğim için umarım beni bağışlar: Burnu biraz pembeydi ama iklime de uygundu bu. Hem çok da biçimli bir burundu ve kusursuzca dolgun bir üstduda-

ğın tepesinde hazır ve nazır oturuyordu. Ben yaklaşırken o kekik topluyordu; ama beni görünce sepetini araziyi bölen setin basamağına koydu.

Bir an için ikimiz de sustuk ve o harikulade aşina sessizlikte bir kumru öttü. Amelia içtenlikle güldü, sonra mahcup bir edayla eldivenlerini ellerine geçirdi.

"Belki size babamın peyzaj mimarlığını gösterebilirim. En iyisi böyle diyeyim ona; yoksa bir şeylerin yapılmış olduğunu fark etmeyebilirsiniz." Gözlerindeki muzipliği gizlemeye gerek görmeden, "Babam" dedi, "insanoğlunun geometrisiz de medeni olabileceğini ispat etmek istiyor. Bir tezi var" –nasıl da tapıyordum o dudağa– "ama manzaranın içinde yürümek, onun açıklamasını dinlemekten çok daha keyifli."

Az sonra birlikte, Godefroy'ların bakımsız otlarının arasına daldık; tüm o sonbahara özgü çöküş içinde, bakımlı ağaçlarla olağanüstü bir tezat halindeydiler. Ağaçları, belki yirmişerlik iki zarif takıma ayırmıştı; her ikisi de geç biçilmiş bir çayırın ortasında hazır olda duruyordu. Bu tasarım, kendi haline bırakılmış araziyle işlenmiş topraklar arasındaki bölgede kızılımsı bodur çalıların yetişmesine imkân tanıyordu; çalılar da bir kıyı çizgisi gibi kâh çimlerin kâh yabani otların içlerine doğru kıvrılan sınırlarla şekillendirilmişti. Peyzaj ustası doğal ormanları da aynı ruh haliyle kucaklamış, tümü doğal güzelliklerle uyuşacak bir tarzda olmak üzere su kanalları, patikalar ve araba yolları ilave edilmişti. Bahçıvanların kulübeleri bile doğal ortamın kendi bünyesinden çıkıp gelişmiş gibi görünüyordu. Zihnimde annemin gözlerini gördüm; dehşete kapılmış ama muzaffer bir gizlilik içinde, bir yemek masasının öbür tarafından benim gözlerimi arıyor gibiydiler.

Miss Godefroy beni nehir boyunca uzanan, sıkıştırılmış sarı toprak patikaya yönlendirmişti. "Anlatın bana, siz nerede yaşıyorsunuz?" diye sordu. Yol o kadar dardı ki birbirimize çarpmamak için dikkat etmek zorundaydık ve umduğunuz

gibi, dikkatli olduğumuz ölçüde dikkatsizdik. "Fransa'ya hiç gitmedim. Neye benzediğini hayal bile edemiyorum."

"Korkarım, çok fazla geçmişte yaşıyoruz." *Tam* bir samimiyetle konuşmamıştım çünkü ülkemi alaya alır gibi yapıyordum ve bir Fransız hükümet temsilcisi için kötü bir alışkanlıktı bu; ama insan iş başında öğreniyordu. Yine de doğruyu söylüyordum çünkü biz Fransızlar henüz geçmişten ileriye giden bir yol açmamıştık. Olmuş olan ile olabilecek olan arasındaki bataklığa saplanıp kalmıştık ve yöneldiğimiz her çıkış yolu kötü yönetimle gelen korkulara, çamura ve kana bulanmıştı. Oraya takılıyorduk. Buraya takılıyorduk. Ve biz oyalanırken demokrasinin o muazzam lavları önlenemez bir şekilde bize doğru akıyordu.

"Dün gece sizin tarlalarınızı düşünüyordum" dedi usulca, "onların mutlaka yüzyıllardır nasıl sürüldüğünü ve hudutlarında, hatta çitlerinde ve hendeklerinde, bilmem haklı mıyım, belli bir yumuşaklık olması gerektiğini düşünüyordum."

Dün gece ne zaman düşünmüştü bunu? Yatağında yatarken mi? Benim hendeklerimi.

Nehir boyunca, nereye varacağımızı umursamadan yürümeye devam ettik. Evet, diye düşündüm, tarlalarımızı gayet iyi tahayyül ediyor. "Kasaba toplantınız beni kemiklerime kadar sarstı" dedim. "Hâlâ yankılanıyor içimde."

Yankılanıyor, dememeliydim, diye düşündüm. Bütün gece onu hayal ettiğimi de söyleyebilirdim.

Kızardığımı hissettim; tabii, durumu sadece daha beter etti bu. "Tam olarak neyi tartışıyorduk, Miss Godefroy?"

"Amerika'daki demokrasi" dedi. "Beni sorguya çekiyordunuz."

"Pekâlâ." Gülümsedim. "Hükümet sizin kasabanıza hiç baskı yapmaz mı? Bu cemiyetin tehlikeli olduğunu düşünmezler mi?"

"Her zaman her yerde tehlike vardır." Gülümsedi.

"Ama sizin kasaba toplantınız eski bir uygulama değil mi? Merkezi hükümetle hiç çatışmadınız mı?"

"Atalarımız bu kasabayı devletten önce kurdu. Birleşik Devletler var olmadan önce de kasaba toplantıları vardı."

"O halde bir sorum var. Haddini aşan bir soru olabilir."

"Ah lütfen, haddinizi aşın." Elini tekrar kolumun üstüne koydu. "Wethersfield'de kimse haddini asla aşmaz."

"Cadılarınızı yargılayıp mahkûm eden de bir kasaba toplantısı değil miydi?" Bu Blacqueville'in *densizlik* diyeceği bir şeydi. Sadece zihnimi epey meşgul ettiği için söylemiştim bunu. "Affedersiniz, terbiyesizlik ettim" dedim.

"Bilakis" dedi nazikçe. "Her şeyi fazla hafife alan, ciddiyetten uzak olan bendim. O kadınlar bir teokrasi tarafından öldürüldü. Demokrasiyle alakası yoktu. Bir terördü o; ama Amerikan terörü değildi."

Eğer kısa bir süre soğukça davranmışsa da, artık öyle değildi. Gözleri parlak ve berraktı. Aman Tanrım, işte bu, dedim içimden.

"Sevgili büyükbabanızın akıbeti karşısında kim kayıtsız kalabilirdi?" dedi.

Amerikalı kızlara, düşüncelerini canlı bir sohbetin resifleri arasında yönlendirerek yol alma imkânı veren o üstün cesaret karşısında ilk şaşalayışım değildi bu.

"Pek tabii" dedi, "öyle asil ya da kültürlü değiliz. Size hayli taşralı görünüyor olmalıyız."

Ne hissediyor acaba, diye düşündüm.

"Biraz taşralılık gayet arzu edilen bir şeydir" dedim ve onun kızardığını gördüm. "Fransa'da" dedim ısrarla, "merkeziyetçilikten çok çektik: İhtilal, Bonaparte, biliyorsunuz işte."

"Arzu ettiğinize sahip olacaksınız" dedi ve birdenbire döndü. Aman Tanrım, ne demek istedi? Bana nehir boyunca öncülük ederken narin sırtını seyrediyordum: Yanı başımızda, ıslak ıslak parlayan sırtında mavi gökyüzünün yansıdığı bir karabatak. Hemen şurada bir incir ağacı. Genç kız iyice eğildi

ve ben kalbim deli gibi çarparak onun ardından karanlık ve dikenli koruluğa girdim. Hatırı sayılır büyüklükte bir tarlaya çıktık. Otuz dönüm kadar bir alana yayılıyordu, ormanla perdelenmişti, görünürde hiç insan yoktu. Elimi ona uzattım, o da gayet kararlı bir şekilde tuttu onu, sonra birlikte tarlanın ortasına doğru yürüdük. Dünyanın öbür tarafındaydım, o amansız göze görünmüyordum.

Düşünüyordum: Burada yaşayabilir miyim? Bu kasabada?

"Ama ya kıskançlık?" diye sordum ona. "Eğer çoğunluk yönetecekse, onun herkesi aynı düzeye getirme arzusu ne olacak?"

Dinledi; ama bir konuşmanın sadece kulakla algılanamayan parçasını dinlemiş ve beni gerçekten çok iyi duymuştu ve kollarımı açtığım zaman yavaşça bana doğru geldi, çenesi kalkmış, gözleri kısılmış, dudakları…

Beni kim kıskanmaz ki, diye düşündüm. Ulu Tanrım, diye düşündüm, dosdoğru onun burnundan gelen çılgın, sıcak havayı içime çekerken.

Parrot

I

O sürpriz at merdivenlerde gizlenmeye çalışıyordu. Hey Tanrım, hiçbir uşak hayatında böyle bir sürprize maruz kalmış mıdır? Onu görmemiş gibi yaptım ama neden bu zahmete girmiştim bilmem. Hiç utanması yoktu.

"*Bonjour*" diye seslendi odasına çekilirken.

Bon–kahrolası–*jour*, hakikaten. Şafak sökeli çok olmamıştı ve uzun çorapları dizlerine kadar ıslaktı.

"B*onjour*" deyip sade, beyaz odama döndüm ve yatağın üstüne oturdum.

O ve onun *dachshund* gözleri, diye düşündüm. Eninde sonunda bir damızlık at.

Orada memnuniyetle emirlerini bekleyebilirdim ama beni nihayet merdivenlerden inmeye iten, sadece kahvaltıyı kaçırma korkusuydu. Ve sonra kütüphanede, o sinsi Fransız Hükümet Temsilcisi'ni ve üstünde güneşte ışıldayan beyaz muslin elbisesi, elinde tüy kalemiyle benim yerimde oturmuş, dikte ya da benim işimi mi desem, almaya hazır vaziyetteki güzel Miss Godefroy'u görmediysem ne olayım!

Güldüm. Gülümsedim ama ne düşündüğümü bilmiyordum. Bir taraftan: Seni gidi çapkın. Ama aynı zamanda: Kız o mürekkebe dikkat etmeli.

İşverenime bu sabah bana ihtiyacı olacak mı, diye sordum.

"Hayır" dedi.

"Ben ne yapayım?"

Kaşlarını Miss Godefroy'u güldürecek şekilde kaldırdı. Neden incinecektim ki? Güzel bir gündü ve uçuk mavi gökyüzü tüy gibi bulutlarıyla bir annenin porselenleri kadar hoş görünüyordu göze. Zamanım tamamen bana aitti; böylece Wethersfield'e doğru yola çıktım ama daha üç kilometre yürümemiştim ki diğer efendim, yani midem, dönmem için yüksek perdeden emirler yağdırdı.

Öğle yemeğinde bir defa daha Lord Cenapları'nın bana ihtiyacı olacak mı, diye sordum. Hayır, diye cevap verdi.

Öğleden sonra onun Miss Godefroy eşliğinde kütüphaneye döndüğünü gözledim. Bu defa kızın babası da hazır bulunuyordu. Müzakereler başlamış mıydı şimdiden? Neler söylendiğini kim tahmin edebilir?

Akşam yemeğinde, ertesi gün efendim bana ihtiyaç duyacak mı, diye sordum.

Ama ertesi gün Şebat günüydü. Aman Yarabbi, bunun korkunç bir şey olduğu ortaya çıktı. Evin hanımı bu sabaha kadar amansız meşguliyetiyle tebarüz etmişti ama şimdi o faaliyet tamamen sona ermişti ve masaya oturduğu zaman onu, hani derler ya, etten kemikten biri olarak görme şansını buldum. Doğudaki pencerelerden sel gibi akan o tavizsiz ışıkta bile Mrs

Godefroy'un bir zamanlar tam bir afet olduğu belliydi. Ama sanki bir şey onu ürkütmüş veya hayal kırıklığına uğratmıştı; ya da belki fanatik bir dinci olmanın meşakkati, poposunu taşlaştırmıştı.

Öte yandan, Lord Cenapları pek şen şakraktı ve Miss Godefroy'un ona nasıl bir hayranlıkla baktığı gözümden kaçmamıştı. Bir aristokrat yakalamıştı ve bundan hoşnuttu. Lord durmadan konuşuyordu; her zamanki gibi öne doğru eğiliyor, başını yana eğiyor, bildiği her İngilizce kelimeyi yanlış telaffuz ediyordu. Miss Godefroy onun mükemmel olduğunu düşünüyordu. Kızılderililerin bir dini var mıydı, bilmek istiyordu Lord; yoksa bu onların kült diye adlandıracağı bir şey miydi?

O zaman anne cevap verdi. "Korkarım, Fransız Hükümet Temsilcisi bizi sıkıcı ve aptal bulacak."

"Bilakis, madam." Asil tavırlarını gururla sergileyerek gülümsedi.

"Bu bizim dinlenme günümüz" dedi Mrs Godefroy, dobra dobra. "Eminim sizin kendi ülkenizdekinden çok farklı bir gündür."

Kadın onun lanet bir Roman Katolik olduğunu ve elinden gelse onu yakacağını ima ediyordu.

"Bana göre hava hoş, madam" diye cevap verdi efendim, her birimize sırayla gülümseyerek. "Çalışmayı pazar eğlencelerinden daha çok severim."

Bu noktada kavalkemiğine bir tekme atmak vacip olmuştu.

"Aynı kanıdayım" dedi, beni gayet iyi anlayıp dudağını düşünceli düşünceli ısırarak. "Herkes kiliseye."

"Kimileri kiliseye gider ama çoğu da küçük ibadethanelere. Wethersfield'de Fransız tarzı bir şey olup olmadığından pek emin değilim" dedi Mrs Godefroy.

Miss Godefroy kızarıyor, öfkeyle tabağına bakıyordu.

"Ben bir Hıristiyan'ım." Lord Cenapları Protestan ekmeğine bir miktar Katolik tereyağı sürerek gülümsedi. "Mezhepleri

ne olursa olsun, bütün Hıristiyanlara inançlarında kardeşçe katılabilirim."

"Sahi mi?" dedi Mrs Godefroy. "Öyleyse doktrininiz hayli kapsamlı diyebilirim."

Besbelli aile daha önce bu kavşaklarda bir defadan fazla didişmişti ve şimdi de Miss Godefroy yüzü parlayarak annesine hitap ediyordu: "Tabii, Mr Farrar'ın orada ibadet edeceksin?"

"Sen de bizimle geleceksin, değil mi?" diye sordu annesi.

Poole ve Farrar adında vaizlerin olduğu ve bunların birbirine muhalif takımlarda yer aldığı dışında hiçbir şey anlamamıştım.

"Ben Mr Poole'u dinlemeye gideceğim" dedi kızı. "Ve eğer beyefendi de" diye ekledi, masanın öbür yanında temiz dişlerini herkese göstererek oturan Olivier de Garmont'a doğru hafif bir baş eğişle, "bana refakat edecek olursa, ona yolu göstermekten mutluluk duyacağım."

"Mr Poole değerli bir rahip. Daha önce de söylemiştim bunu."

"Aman Yarabbi" dedi Mr Godefroy, üzerine Dartmoor sisi gibi bir kasvet çökerken bir kızına bir karısına bakarak.

"Evet, Sevgili Mr Godefroy" dedi karısı. "Mr Poole vaiz kürsüsünde Mr Farrar'dan daha heybetli bir adam. Ama heyhat, neredeyse bir Üniteryen o."

"Yani aklını kullanan bir insan" dedi Mr Godefroy, gülümseyerek.

Espriyi anlamamıştım ama kendimce dostça kıkırdarken Mrs Godefroy bu defa bana hücum etti. "Ya siz, Mr Larrit, siz nereye?"

"Mazur görün" dedim. "Ben ateistim."

Fransız Hükümet Temsilcisi kaşlarını çattı bana. Miss Godefroy başını öne eğdi ama kaşlarının altından bakan parlak gözlerinin kenarını görebiliyordum. Belki de eğleniyordu ama annesi bir daha asla benim tarafıma bakmayacak gibi görünüyordu. Evin hanımına saygısızlık etmiş olmaktan rahatsızdım;

ama gelecekte beni neyin beklediğini söylemeyen işverenim kadar haşince canımı yakamazdı o.

Kahvaltıdan sonra büyük verandada tek başıma dikildim ve kırsal araziden geçerek tufan öncesinde karıncalar misali farklı varış noktalarına doğru sel gibi akan âyincileri seyrettim. İki saat sonra yemek saati geldi. Sonra öğle sonrası âyini. Sonra çay saati. Sonra akşam âyini. Sonra akşam yemeği. Sonra Mr Godefroy İncil'den bir bölüm okudu; Tanrı bilir hangisiydi.

Ee, benim geleceğim ne olacaktı?

Tek kelime yoktu.

Gece soğuk, battaniye ise inceydi. Nihayet pazartesi olduğunda, şevkle çalışma masama gittim ama onu çoktan Miss Godefroy'un işgal ettiğini gördüm.

"Günaydın, Mr Larrit" diye haykırdı.

"Bana gerek var mı?" diye sordum işverenime.

"Hayır" dedi.

Bana söylemek istediği başka bir şey var mı, diye sordum. Olmadığını söyledi. Lanet olsun. Paraya ihtiyacım vardı.

Aristokratların genel düşüncesizliği üzerine düşünerek odama döndüm. Onlar bir insanın kendine ait bir hayatı olduğunu asla düşünmezler. Onunla işleri bittiğinde, bitmiş olur ve onu istedikleri zaman da tekrar gelmek zorundadır. Marquis de Talbot ile böyle olmuştu; sanki on iki yıldır değil de on iki dakikadır uzaktaymış gibi gelip girmişti mimarın ofisine. "İç kesimlere gel" demişti. "Sen zeki bir adamsın, isim yaparsın orada."

Eh, bir ismi olmasını kim istemez? "Ama benim bir ailem var" dedim.

"Onlara da cebinde para, ceketinde kraliyet nişanlarıyla döneceksin."

Peki onun sözüne güvenmemi sağlayacak ne biliyordum ki hakkında? Hiçbir şey. Bir alabalığı canlı canlı yiyebilirdi. Bir casustu. Korkmuş bir oğlan ona inanabilirdi; ama ya bir adam?

Sekiz ay sonra, dizanteri ve tropikal çıbanlara katlanıp karımla çocuğum için sürekli endişe çekmiş, Queensland ve Yeni Gine'nin en berbat yerlerinden yol bulup geçmiş olarak Porte de France'a vardım; orada Sydney'e giden bir hızlı teknede bir ranza bulacağımdan emindim ama Porte de France'dan Sydney'e giden hiçbir gemi yoktu; ne o zaman ne başka zaman. Mösyö de bunun, hele de savaş zamanı olabileceğini hayal ettiğim için şaşkınlığını yüksek perdeden dile getirdi.

Ama *voilà*! İkimiz de Marsilya'ya birer ranza bulabildik.

"Bildiğin gibi" dedi, "gravürlerin İmparatoriçe Josephine tarafından özel olarak sipariş edilmişti ve kendisi ısrarla senin onu evinde ziyaret etmeni istiyor."

Bu ve diğer yalanların sonucunda, bana Fransa'da ne olacağı konusunda aptalca fikirlere kapılmıştım. Sevgili karıma bir mektup yazdım. Mektubumun bir kopyası yok elimde; ama korkarım, haddinden fazla İmparatoriçe'yle ve yetersiz cesaretle doluydu. Öyle ya da böyle, bu ahmakça hareket onun oğlanı o meşhur yalancı Ted Spence ile birlikte Melbourn'a götürmesine yol açtı.

O iki sayfalık mektubu kaleme almak ömrümde yaptığım en budalaca şeydi ve şimdi Wethersfield'de olduğu gibi, hayatım boyunca bu hatıra daima yüzümü ekşitip feryat etmeme sebep olmuştur.

Tekrar aşağı indim ve "Beni kovuyor musunuz?" diye sordum.

Kütüphanede başını arkaya atmış, gözleri yarı kapalı, ezbere fikirler sıralıyordu.

"Hayır, hayır" dedi Miss Godefroy. Onun üstüne vazife olduğunu düşünmüyordum. Daha evli değildi onunla.

"Sana verecek önemli bir işim var" dedi Lord Cenapları, hâlâ arkasına yaslanmaya devam ederek.

"Nedir o?"

"Sana daha sonra söyleyeceğim" dedi; ben de kör bir domuzdan fazla bildiği şey yok bunun diye düşündüm. Belki

beni *iç kesimlere* yollayacak; ya benim kendi hayatım, kendi mutluluğum ne olacak?

O gün öğleden sonra, sadece boğazımda rakının yakışını hissetme arzusuyla Wethersfield'e yürüdüm. Bana kasabada içki olmadığı söylendi üç defa; tam İsa ve papazlarının cümlesini hedef alan esaslı bir hiddete kapılmak üzereyken, muhtemel bir kapı aralığından girip İspanyol şarabını meyve ve alkolle karıştıran bir hancı buldum. Bak sen şu işe!

Bu içkiyi denedikten sonra bana *kokteyl* dedikleri şeyden yaptı, ondan sonra da doğal mizacım olanca hızıyla geri geldi. Hancı o zaman kendi *canlandırıcı içkisini* denememem için ısrar etti. Ona bu iyiliği de yaptıktan sonra, ilmihallerini bilmeyen insanların yakıldığı bir kasabada dinin rolünün ne olduğunu sormaya hazırdım.

Buna derin bir bas sesle terennüm ettiği kederli bir ilahiyle cevap verdi: *Lanet! Ah, lanet...* Bu da karanlık bir köşede mahmur mahmur sallanan bir kadının hırıltılı bir kahkaha atmasına yol açtı.

"Selamet değil" dedi muhtemelen karısı olan kadın. "Lanet, lanet." Ardından bu ikisi Noel şarkıcıları gibi başladı yeniden.

Canlandırıcımı bitirdim ve Connecticut hakkındaki fikrimi olumlu yönde değiştirdikleri için bu çifte teşekkür ettim. Sonra Old Farm'ın ne tarafta olduğunu keşfetmek üzere yola çıktım. Neyse ki şansım yaver gitti, mehtap eve giden yolu aydınlatıyordu ya da belki yolumu kaybetseydim daha iyi olacaktı çünkü merdivenlerden yukarı çıkar çıkmaz efendimin odasına daldım ve onu şiddetle sarsarak uyandırdım.

II

Ertesi sabah gözlerimi açtığımda Olivier de Garmont'un, ipek ropdöşambrı ve şaşırtıcı derecede atletik bacaklarıyla yatak odamın kapısında dikildiğini gördüm. Işık tüm Hıristiyan itikatları gibi parlak, ropdöşambırı ise kirli bir paçavra gibiydi.

"Kendini nasıl hissediyorsun, Larrit Efendi?"

"Hastayım."

"Herhalde öyle olmalısın."

"Ne yaptım ben?" Aman Tanrım, sanırım onu öldürmeye çalıştım. Ama o zaman neden gülümsesin ki? Suratı sanki bir kömür kovasında yiyip içmiş gibi.

"Mr Parrot, bir tatil izni almalısın demiştim ve neden bilmem bu seni çok kızdırdı. Bir kokteyl içmişsin, öyle söyledin."

Tatil izni nedir bilmiyordum ama ona kızıp köpürdüğümü ve benim nasıl karaktersiz biri olduğumu düşündüğünü hatırladım. "Bana para teklif ettiniz."

"Pek tabii. Para talep eden sendin."

"Bir işim olmalı, efendim. Çalışmak istiyorum."

"Seni işten çıkarmayacağımı ama gitmen gerektiğini ve sana yine de para ödeyeceğimi söyledim."

"Hah işte!"

"Bundan sonra ne yaptığını hatırlıyor musun?"

"Beni, size şantaj yapmakla suçladınız."

"Hayır, New York'a seyahat ederken bile sana ödeme yapacağımı söyledim. Bu bir tatil. Tatil izni eski bir tabir, sanırım."

"Benim bir casus olduğumu düşündünüz. Sizin fingirdeşmenize şahit olamayacağım bir yere gitmemi istediniz. Para istediğimi sandınız."

"Para istedin, elbette. Ne yaptığını hatırlıyor musun?"

Onun gözlerini takip ederek odama göz gezdirdim. "Benim sandığımı karıştırdınız."

"Hayır, efendim, *sen* kendi sandığını karıştırdın."

Kapak açıktı. Her yerde darmadağın kâğıtlar vardı; benim bütün evrakım ve incecik siyah parçacıklar. Ditsum'da gökyüzünün gece kuşları misali uçuşan alev alev banknotlarla dolup canlandığı o korkunç gün gibi. Burada, bu aydınlık "beyaz Hıristiyan" odasının her tarafına karbon kâğıtlarım saçılmıştı, hepsi paramparçaydı. Nasıl bir kâbusa uyanmıştım?

"Lütfen söyleyin efendim, ne yaptım ben?"

Efendim gelip yatağımın üstüne oturdu ve o ince düz burnundan aşağıya doğru dikkatle bana baktı. Onu bir mahkeme ortamında tahayyül etmek güç değildi. "Demek ki anneme hiçbir şey yazmıyormuşsun. Ne de benim kopyalarımı gönderiyormuşsun ona."

"Her şeyi yapamam ben."

"Elbette. Şükürler olsun."

"İşime ihtiyacım var."

"İşin senin, John Larrit. Şimdi biraz suyla sabun getirsen iyi olur, sonra da senin *tatil iznini* konuşuruz. Bilmeyi hak ettiğin bir tabir bu."

Başıma dokundu. Keşke dokunmasaydı. Beni o hengâmeyle baş başa bırakarak çekip gitti. Şeytanla savaşmıştım ve onun karanlık, pırıltılı pulları her yere dökülüp saçılmıştı. Bir aristokratı karbon kâğıdıyla tıka basa doldurmaya kalkışmış olmam da ihtimal dahilindeydi; ama bunu sormaya asla cesaret edemedim.

III

O hafta *Zeus*'un kaptanı buhar kazanını patlatıp birinci mevki yolcularını yakmış ve mavnayı batı kıyısı boyunca masumane çekmekle meşgul bir atı öldürmüştü. Bu yüzden benim de *tatil iznim* için posta arabasıyla yola çıkacağım bildirildi. Mr Godefroy tarafından, kendisinin tek atlı gezinti arabasına misafir olarak davet edilme şerefine eriştim.

"Haydi tırısa kalk!" diye bağırdı Godefroy.

Ve bir anda kalkıp son hızla tepenin zirvesine yöneldik. Ne manzara ama: El sallayan asilzade ve onun Godefroy'ları, Old Farm'ın bütün o kara, bereketli, dönümlerce toprağı, kuştüyü kaplı dağlara yumuşak bir sis gibi inen incecik yağmur, gri ve uçuk renklerin on altı tonu ve aynı anda aşağılarda, kuzeyden güneye doğru, akarsuyun sathını kaynıyormuşçasına pürüzlendiren ufak beyaz yemlik balıklar misali yağmur damlaları.

Çok geçmeden orada, aşağıda bir *orangerie* göreceğimizden hiç şüphem yoktu.

Bir Dartmoor çisentisinin, sonra ince bir sisin, ardından iğne iğne batan bir yağmurun içinden geçip hızla düzlüklere indik. Mathilde'in beni görmesini istediğim gibi giyinmiştim; üstümde yeleğim, silindir şapkam, vurguncu havalı gri redingotum vardı. Ama sürücünün giyim kuşamını incelediğimde üstümdekilerin yetersiz olduğunu fark ettim.

Sürücü elli beş yaşındaydı ve kendi kilisesinin bir aziziydi ama aynı zamanda *fevri* dedikleri türden biriydi; parlak gözleri ve dişleriyle atını o iğneleyici yağmurun içinden sürerken, o korunaklı, kuytu kokusuyla muşamba yağmurluğuna sarınmış, has bir arabacıydı.

Handa terk edilmiş vaziyette, rutubetli bir tevekkül içinde kendi zatürreemin yönüne dönerken *şlak* diye başımdan omuzlarıma kayan bir şey hissettim. Arabacının muşamba yağmurluğuydu bu.

"*Bon voyage*!" diye haykırdı. Ona hediyesi için teşekkür bile edemedim; çünkü çoktan çıkmıştı yola, üstünde sadece gömleği vardı, *deh deh*! Eğer bir ateist için bunu yapıyorsa bir Katolik oğulla da baş edebilir diye düşündüm.

Böylece, keyifli bir ruh hali içinde, gelecekteki mutlu *vuslat* umudunun ve o sahnenin ince hazlarının tadını çıkararak yola düzüldüm. Boğazımdan ayak bileklerime kadar kuru olsam da hayli üşüyeceğimi anlamam biraz zaman aldı. Sonu gelmez saatler ve nihayet günler boyunca ağır bir arabanın tepesinde oturup meşin kayışlarının üstünde sürekli sallanarak, virajlarda yalpalayarak, silkine silkine tepeleri aşarak, o branda kaplı aheste hantal yük arabalarını tehlikeli bir hızla geçerek, konaklayacağımız hana hiçbir zaman günbatımından önce varamadan ve vardığımızda da iliklerime kadar üşümüş olarak yolculuk yaptım.

Hanlar pire ısırıklı, yataklar sert, posta arabalarına hizmet verenler ise, tıpkı hancılar gibi bütün gereksiz maliyetlerden

kaçınmaya kararlıydı. Her bir geçiş kapısına yaklaşırken, sürücü kulak tırmalayan borazanını çalıyordu. Bu, aynı şirkete ait olup bariyerin öbür tarafında bekleyen başka bir posta arabasına verilen bir sinyaldi. Aynı zamanda biz yolculara da az sonra çantalarımızı indirmek zorunda olacağımızın işaretiydi ve kimi zaman bize yardımcı olacak bir el arabası varsa da çoğu zaman yoktu; o durumda da eşyalarımızı taşımak, üç sentimizi ödemek ve öbür tarafta yeni bir arabaya binmek zorundaydık. *Zeus* burnumda tütüyordu.

Bir pazar akşamı Manhattanville'e vasıl oldum ve arabanın ertesi güne kadar daha ileriye gitmeyeceğini öğrendim. Canı cehenneme. Bir seyyar tenekeciden yağ lambası alıp yaya olarak yola düzüldüm. Tanrı bilir ne tür bir pislik vardı fenerimin içinde; tabakhane veya muzır zanaatlar denilen işlerin ağır nahoş kokusunu neşrediyordu ve Mathilde'i son gördüğüm yere varana kadar sırılsıklam olmuştum.

Pek de uzun olmayan bir süre önce Philadephia'dan New York'a gönderildiğimde onun pansiyondan firar etmiş olduğunu öğrenmiş ve kaldığı yeri bulana kadar hayli sıkıntı çekmiştim. O zaman kendimi çok daha kötü hissetmiştim. Tanrı beni korusun. Mathilde gitmiş, bir *ev* almıştı, "yalnız kadın statüsü" ya da o tür bir saçmalıktan yararlanarak. Bu şu demekti ki evli değildi ve dilediğini yapabilirdi, buna cangılda bir *ikametgâh* satın almak üzere bir kontrat yapmak da dahildi. 16. Street diyorlardı ama üstünde tekerlek izleri olan bir keçi yolundan başka bir şey değildi. Ev ahşaptı, hani şu tahta kaplama tabir ettikleri cinsten. Her adımda sarsılması kötüydü ama şu daha beterdi: Mathilde'in teknede işportacı gibi sattığı portrelerden kazandığı dışında hiç parası yoktu.

Buna rağmen Mr Peek ona bir ev satmıştı ve eğer buna inanmıyorsanız, o zaman ben de inanmamıştım; ama inanmak zorundayız. Çünkü Peek, Mathilde ile Shylock'u oynamıştı: Ona ana parayı ödünç vermiş, sonra da her çeşit ek ücret, zorunlu sigorta, komisyon ve kendisinin icat ettiğine hâlâ

emin olduğum vergilerin avans ödemeleriyle onu kırılma noktasına kadar yüklemişti. Bu nedenledir ki işimi kaybedemezdim ben; maaşım Mathilde ile, hadi haciz demeyelim, borçlular hapishanesi arasında duruyordu. Ve bütün bu süre boyunca şüphesiz onu seviyor, özlüyordum; kötü kokulu fenerim de onun yatağına giden yolumu aydınlatmaya ancak yetecek kadar ışık veriyordu. Çanlar saatin onunu çaldıktan biraz sonra, çamurlu küçük derenin sığ yerinden yürüyerek karşıya geçip sevgilimin satın aldığı evin orada durdum.

Hayır efendim, ev orada değildi. Eskiden oradaymış. Şimdi yoktu. Eğri büğrü bir baca dışında. Ve yarı yanmış bir odun yığını. Fenerimi bir aptal gibi sallarken, tanıdığımı sandığım yanık bir parça ipek ve annenin taşıyıp oraya getirdiği bir tencere buldum. Gece havasında ıslak küllerin ve benim zehirli lambamın kokusu vardı. Toprağa saplanmış tahta bir haç buldum; ancak yarım metre boyundaydı, muhtemelen bir kedi veya köpek içindi ama yine de korkunçtu.

Bir alabalık gibi iç organlarım sökülüp atılmıştı, gri ciğerim küllerin arasında yatıyordu.

Orada öylece kalakaldım, acı çeken, pis koku yayan bir fabrika gibi ve bir ışık gölge oyunu içinde başka bir fener gördüm; onun yarı aydınlığında, bağları çözülmüş iki çift bot seçebildim. Neredeyse çocuk yaşta, çok genç bir çiftti.

"Nerede o?" diye sordum.

Kız, feneri oğlandan alıp bana doğru kaldırdı. "Kim nerede?" diye sordu.

"Fransız kadın."

"Sen Mr OK misin?"

"Perroquet mi?"

"Mr OK?"

"Evet."

"O, bunu başka kimseye söylemeyin dedi."

"İyi" dedim. Yaşıyordu. "Çok iyi."

"Senin o olduğunu nereden bilelim?"

"Size Fransızca konuşurum." Öfkeli ve çaresizdim. Bunun anlamsız olduğunu biliyordum. Onlara para vermem gerektiğini düşündüm. Ama geri çekilip kendi aralarında istişarede bulundular ve döndüklerinde kız, "Devam et" dedi.

"*Cessez de me faire perdre mon temps*" dedim.

Bana bir Broadway pansiyonunun adresini verdiler ama ben oraya varana kadar ev sahibesi işini elden çıkarmıştı. Gece nöbetçisi yeniydi ve kokumdan hoşlanmamıştı; eğer hizmetçi kızı uyandırmasaydım, bir erkeğin kaldırabileceğinden daha fazla kayba maruz kalabilirdim.

Böylece, Tanrı bilir saat kaçta, bir defa daha gecenin içine döndüm. Fenerim kurumuştu, onu Collect'ten rüzgâr yönünde giderken terk ettim. Oradan itibaren bulutların insafına kalmıştım ve nihayet, bir talihsizlik eseri, daha sonra Bestevaar Kill ya da Manetta Water olduğunu öğrendiğim nehre düştüm; küfrederek sendeleye sendeleye onun kıyısı boyunca yürüyüp North River'a geldim ve orada nehir tesadüfen, benim yönlendirildiğim evin yanından akıyordu. Aziz İsa, her kimsen şükür sana, işte, ismi bahçe kapısına oyulmuş küçük bir mandıra.

Köpeklerin, zincirlerini zorlayarak sağa sola atıldığını duyabiliyordum. Şiddetli bir saldırıya uğrama korkusuyla, ayın solgun aydınlığında, ortasında otların yükseldiği bir araba yolunu takip ettim. Sonunda, kavalkemiklerim sıyrılmış, gözüme bir şey batmış vaziyette verandaya çıkabildim.

"Mathilde?"

"Kim o?" Bir erkekti bu.

"John Larrit."

"Ne istiyorsun?" Evet, diye düşündüm, işte yine çektim geldim, gecenin bir yarısında, şimdi kim sevecek beni?

"Mathilde."

Kapı açılmaya başladığında, öbür tarafında olandan şimdiden nefret ediyordum. Kapıyı tekmeledim ama onu sıkıca tu.an bir zinciri vardı.

"Eckerd?"

"Öyle biri yok?"

Fenerin ışığında *Le Havre*'daki Yahudi'yi gördüm; vahşi ve yabancı güzelliğini, briyantinin kokusunu, alnının tepesine düşen gri gölgeyi...

Beni gördü, elbette gördü. Burnunun altında dudağını büktü, sanki kokumdan rahatsız olmuş gibi.

"Karımı görmek için geldim buraya."

Sanki beni hatırlamamış gibi gönülsüzce açtı kapıyı. Ama orada, onun arkasındaki merdivende, elinde bir mum, mavi şalına sarınmış, görmeye geldiğim kadın duruyordu.

"Ah, canım Parrot'ım benim" diye haykırdı ve bana koştu. Yüzümün her yerini ve kaşlarımı öpüyor, gözlerimi emip ağzının içine çekme tehlikesiyle karşı karşıyayken bir yandan da kokumdan şikâyet ediyordu. Ruhum, ah nasıl da özlemiştim onu, onun yanıcı maddelerini, terebentinini ve beziryağını... Ve bütün bu süre zarfında kürek kemiğimin üstünde, ondan başka birinin o tuhaf, hafif vuruşlarını hissedebiliyordum.

"Sevgili Mösyö Perroquet" dedi Mr Eckerd. "Evimize hoş geldin."

IV

Tildy uyku kokuyordu. Bu evde neler olup bittiğini bilmiyordum ama Yahudi'nin ensesinden etek ucuna kadar sırmayla ipek bir tavuskuşu işlenmiş o çok süslü ve hoşuma gitmeyecek kadar az mahfuz ropdöşambrı dikkatimi çekmişti. Geniş bir orta koridordan geçtik; bir postane gibi dekore edilmişti, yani bir sürü paket ve portmantoyla ve henüz gelmiş ya da hemen gidecek olmanın tüm alametleriyle doluydu. Hiçbir şey durmuş oturmuş değildi; tek istisna, bir şapka askısı olmasını bekleyeceğiniz bir yerde, Eckerd'in bu ropdöşambrla yapılmış kocaman, taze kokulu bir portresi olmasıydı. Bir bambu koltukta, arkasına yaslanmış, bacakları açık, oturarak poz vermiş;

ti. Mathilde modelini fauborg Saint-Antoine'daki evimizin tavan arasından çalınmış, eğik duran bir pencere çerçevesinin yanına koymuştu ama pencerenin dışında bir başka ülke vardı; kırık dökük ıssız bir yer, devrilmiş ağaç gövdeleri, kıymıklanmış sarı kökler, bir erkek bacağının bir parçası. Kimse böyle bir eseri almak istemezdi. Evini yangında kaybetmişsen böyle hayır için emek harcamak da aptallığın daniskasıydı.

"Tuvallerine ne oldu?" diye sordum.

Soruyu Eckerd'e havale etti.

"Yandı" dedi adam.

Yahudi'ye baktım; o da gözümü yakaladı ve sımsıkı tuttu.

"Tek bir canlı sağ kalmadı" dedi.

Tildy araya girip beni mutfağa sürükledi; çiftlik tarzı tuğla zemini olan eski, geniş bir odaydı bu. Eckerd bizi kapının eşiğinden seyrederken, sevgilim elimi tutup dudaklarına götürdü. Mr Eckerd koyu mavi bir kadehte rakı getirdi bana. Eğer yeterince karakter sahibi olsaydım bunu reddederdim; ama bütün vücudum donmuş ve tükenmişti, ben de peş peşe üç kadeh içtim, o yüksüğü ağzına kadar doldururken öylece bekliyordum.

Mathilde banyo için su ısıtmaya girişti. Eckerd'i gözlüyordum; bacaklarını açıp kollarını bulaşık teli gibi kıllı geniş göğsünde kavuşturarak nasıl durduğuna bakıyordum. Beni yıkanırken de mi seyretmeyi planlıyordu acaba? Tildy leğeni çengelinden indirmeye yeltendiğinde onun yardımına koştu.

Annesinin nerede olduğunu sordum.

Bana öyle bir gülümsedi ki içimi eritti. O zaman elini kulağına götürdüm ve o eski aşina nefesi duydum.

"Yangının sebebi neydi?" diye sordum; ama en normal ve makul soru bile sahte ve şifreli gibi görünüyordu. Kendim olamıyordum.

Tekrar Eckerd'e baktı.

"Söyle ona" dedi adam.

Tildy bana annesinin balık kızartırken bir tencere kızgın

yağı döktüğünü anlattı. Yanarak ölmediği için şanslıydı yine de.

Bütün kalbimle onu kollarımın arasına alıp sevmek istiyordum; ama bana her şeyi anlatmak için neden onun iznine ihtiyaç duyuyordu? Banyo hazır olunca Eckerd kendi yatak odasına çekildi. Onun nerede olduğuna dikkat etmiştim; zemin katta, arka taraftaydı. Ama ikimiz yalnız kaldığımızda bile Tildy ile çok mesafeliydim ve kendi kendime yıkanmakta ısrar ettim; o da bir sandalyeye oturup bana baktı. Suskun, sinirli ve mahzunduk.

Eşya torbamda kuru giyecekler buldum ve merdivenden yukarı çıktık; her belli belirsiz değmenin ve kazara çarpmanın, soruların, suçlamaların farkında, adım adım... Merdiven sahanlığında bir kapı vardı, altından ışık sızıyordu.

"Hayır" diye haykırdı, ben kapının kulbuna uzanırken.

Doğal olarak içeri girdim.

Köşede, bir tuvalin önünde bağdaş kurmuş oturan bir mahluk gördüm; Sacré-Coeur'de basamakların etrafına üşüşen çarpık çurpuk, lime lime dilencilerden daha korkunçtu. Alnı geniş, kafatası saçsızdı ve yüzü öylesine yara izleriyle dövmelenmişti ki kızgın yağ tamamen üstüne boca edilmiş olmalı diye düşündüm. Ancak bu mahluk yeni oluşmuş değildi, çok eskiden kalmaydı; soluk mavi gözleri lime lime derisinden dışarıya, sanki kararmış bir melaloyka ağacının içinde mahpus kalmış gibi bakıyordu. Ona ve resmetmekte olduğu ölü kuşa bakakalmıştım; altın sarısı ve siyahtı, bir karatavuk kadar iriydi, gagası hafif aralık duruyordu, bacakları ve pençeleri bir gergili işkence aletine sımsıkı bağlanmıştı ve zavallı yaratığın tüm gövdesinin içinden teller geçirilmişti.

Fırçasını öylece havada tutuyor, besbelli rahat bırakılmayı bekliyordu.

Mathilde beni geriye, koridorun öbür tarafına çekti; orada, yerde bir palet ve sevgilimin nice gece bizi sarmalamış ve bir-

birimize dolaştırmış olan bütün o güzel yorganlarıyla şallarını gördüm. Eşya torbamı daha yere koymamıştım.

"Sana göstereyim" dedi.

Bir duvarın kenarında elma bahçelerinde kullanılanlara benzeyen bir merdiven vardı; ama üst basamaklara çıkmak için "Parmak Çocuk"un kendisini istihdam etmeniz gerekirdi. Mathilde şimdi bu merdivenle tavanı dürtüp bir çatı kapağını kaldırdı ve merdivenin sivri ucunu tavanarasının karanlığına soktu. Basamaklara bir tek ayak bile sığmayana kadar yukarı çıkıp içeriye uzandı ve doksan santime doksan santim ebadında, yani kare kapağın köşegeninden bile ucu ucuna geçen bir tuvali aşağı indirdi.

"Ben alayım onu."

Ama onu benden gizledi, ta ki yere inip onu bana doğru çevirene kadar... Aman Tanrım, neydi bu?

Ah Mathilde, diye düşündüm, yanık süt kadar çekici bir portre yapmışsın: Savaşın yıkımından dikkatle bakan soluk gözleriyle o hilkat garibesi küçük adam. Yüzü korkunç derecede siyah ve enfes bir pembe; tam bir dehşet, kötü bir rüya. Rafının üstünde bir kuş vardı ama benim daha önce görmüş olduğum değildi. Altlığında, Grekçe bir kutsal yazı gibi özenle nakşedilmiş şu ibare vardı:

h(t) = Xit.

Kuşun gözleri parlaktı, o uzun mavi tüyler ipek gibi ışıldıyordu; adamın derisi ise koyu, karıştırılmış, kahverengi, kırmızı boyadan mamuldü, çiğ ve pişmiş karışımı.

"Aman Tanrım!"

Bu dehşetteki dehayı ben bile görebiliyordum. Bunu hiç kimse satın almazdı, asla. Bunu söyletmek için meydan okudu bana. Söylemeyecektim. Onu övdüm, bencil sanatçı iradesine duyduğum gizli bir öfkeyle ama samimiyetle övdüm, her ne kadar bu eser bir asır boyunca meçhul bir delikte kalacak ve sonra çıkarılıp yakılacak olsa da...

"*Cher Perroquet, m'aimes-tu toujours*?" Gözleri gözlerime dikilmiş, yüzü o aşina tebessümle kıvrımlanmıştı; ansızın o hem bir Venüs hem de bir canavar gibiydi; bir çift sivri çan kulesi arasında ateşin üstüne gerilmiş bir ipte dans eden şeytandı. Böyle olduğu zaman bir tanrıçaydı o, çıplak göğüslü, parlak gözlü, bir faninin dokunmaması gereken içkilerle sarhoş. Ona nasıl karşı koyabilirdim?

Ve böylece eşya torbamı yere koydum, sonra bir defa daha âşık olduk birbirimize, yorganları darmadağın ettik, birbirimizin kolları arasında uzanıp konuştuk ve ancak o zaman bana yangının mali bilançosunu açıkladı. Mr Peek, Mathilde'in her kuruşunu alma cinneti içinde onu kendi şirketinden sigorta yaptırmaya zorlamıştı; sadece ev için değil, kendi portresi için en üst bedeli ödemiş olması nedeniyle değerlerini yükseltttirdiği bütün resimler için de.

Sonra da gerçekten bir yangın olunca, her zaman olduğu gibi, sigortacı ödeme yapmak istememişti. O gün Eckerd, Mathilde için zeki bir Yahudi avukat tutmuş ve sonunda Peek (veya Hand in Hand Sigorta Şirketi) ödemeyi yapmıştı. Aynı zamanda, bundan sonra kendisinin de bir başkasının da onu bir daha asla sigortalamayacağını bildirmekten de mutluluk duymuştu.

Ama bu onun umurunda bile değildi, öyle diyordu Parrot'ına, başını onun göğsüne yaslayıp mis kokulu saçlarıyla burnunu gıdıklarken. Ona nedenini sormalıyım.

"Neden, sevgilim?"

Çünkü o toprak parçasını, yani elimde fener tökezleyerek dolaştığım yeri Mr Ruggles'a satmıştı. Onun kim olduğunu sormalıyım.

"Peki Mr Ruggles kim?"

Union Place'in kuzeyindeki arsasına bu araziyi ekleyen zengin bir adamdı ve Mathilde yangın sayesinde gayet iyi geçinip gidiyordu. Her şey yolunda gitmişti. Şimdi de burada işlenmiş olan tüyler ürpertici cinayet nedeniyle çok ucuza satılan bir çiftliği almıştı onlar.

"*Onlar* kim peki?"

"Ortaklık şeklinde" dedi.

"Kiminle?"

"E tabii Mr Eckerd ile olmalı" dedi. "Ben kendi adıma sigorta yaptıramam ki."

"Bu yazılı olarak var mı sende?"

"Ama zekice davranmamış mıyım? Görmüyor musun? Beni aptalın biri sanırdın ama değilim. Bu, Eckerd ile bir anlaşma, sevgilim" dedi. "Ona güveniyorum."

"Peki bu Apollo kim?" dedim, yerdeki portreyi başımla işaret ederek. "Onunla da ortak mısın?"

"O Mr Algernon Watkins" dedi.

"Neden burada o?"

"O da bir ortak."

"Peki nereden tanıyorsun onu?"

"Mr Eckerd'in iyi bir dostu o."

Gülünçtü bu kadın. İmkânsızdı. Çekiciydi. Vücudum ağrıyordu, bitkindim ama uyuyamıyordum, o uyuduğu zaman bile. Mumu söndürdüm ve karanlıkta öylece yattım; onun o tatlı eski kokusunun ve kapının altından incecik sarı bir bıçak gibi sızan ışığın farkındaydım.

Gözlerimi kapadım. Arabanın yalpaladığını gördüm. Kıskançlığım, şüphem yakamı bırakmıyordu. Bitip tükenmeyen sarı yolları ve o enfes kuşu üzerinde çalışıp didinen Algernon Watkins'in hayalini görüyordum. Öyle korkunç derecede çirkin ama öyle tedirgin edecek kadar aşinaydı ki, olağanüstü geniş alnı, dimdik sırtı, bağdaş kurup oturuşuyla. Dilimi bir türlü uzak tutamadığım çürük bir diş gibi, sonunda ona dikkatimi gereğince vermek zorunda olduğumu biliyordum. Kendimi Tildy'nin gül pembe uçlu beyaz göğüslerinden dikkatle ayırdım. Yataktan aşağı kayıp bir yorgana sarındım.

Kapısını ikinci defa açtığımda aşağı yukarı ilk seferki gibi görünüyordu; şu farkla ki şimdi onu Mathilde'in portresinin bana öğrettiği gibi algılıyordum: o soluk mu soluk gözler, on-

lardaki tuhaf kararlılık, eriyen ağzın etrafında bir tebessüm ya da bir dudak bükme olabilecek o kararsız titreşim.

"Mr Watkins?" diye sordum.

"Kim bilmek istiyor?" dedi ve sesli harflerdeki Devon uğultusunu duydum.

"Mr Watkins" dedim, "ben o oğlanım."

V

Watkins kollarımı mengene gibi kavrayıp beni kendinden ötede tuttu; bütün o erimiş yüz hatları bir istiridye veya titreyen bir bataklık ya da katran yatağı gibi ürperiyordu. Duygularının bu kadar güçlü olmasını kim beklerdi?

"Marie" diye seslendi, sanki *çabuk, ağı getir* der gibi bir tonda. "Marie kalksana."

Marie'nin bir çocuk olacağını ummuştum ama narin bir yaşlı kadındı ve zarif kemikleri, berrak ve müşfik kahverengi gözleri, dans eden ışıkta canlı ve kıvraktı.

"Marie, o oğlan bu."

Kapının eşiğindeki yabancı bana öyle ışıltılı, öyle aşina gülümsedi ki, uzundur kayıplara karışmış teyzem olabilirdi. Mumunu itinayla bir sandalyenin üstüne koydu; o henüz yerleşilmemiş dumanlı odadaki her nesne gibi, sandalye de bir yerlerden aceleyle henüz oraya gelmişti ve türdeşleriyle yararlı bir bağlantısı yoktu. Kadın gri, yünlü çoraplarıyla bir kedi gibi sessiz bana yaklaşıp elimi tutunca onun mahrem teninin tenime temasını hissederek utandım.

"Hadi ama" dedi beni hafifçe sarsarak. "Neden bu kadar şaşırdın bilmem. Bunu muhakkak yapacaktı zaten. Hiçbir şey durduramazdı onu."

Sonra, Watkins'in yanında durdu ve ince uzun, sade elini onun omzundan aşağı sarkıttı. Daha çok bir genç kız gibi, diye düşündüm.Aralarında öyle hoş bir muhabbet vardı ki onun karısı olduğunu anlamıştım; ama benim tanıdığım Watkins

bekârdı ve bu kadar insafsızca yandıktan *sonra* kim evlenirdi onunla?

"Sık sık bahsederdi senden" dedi, sanki Washington Street'te oturmuş ve bir kaplumbağanın yerkürenin çevresini yüzerek katedip yuvasını yapmaya gelmesini beklemişler gibi.

Kadın diz çöküp, eğri büğrü teneke bacası sarsak sarsak yükselerek açık pencereden dışarı çıkan mangala bir topak kömür koydu. İngilizce'si kulağa İngilizce gibi gelmiyordu ve zanaatları gereği gecenin en durgun saatlerinde çok fazla sınır aşmış Walloon matbaacılarını hatırlatıyordu bana.

"Ama tabii" dedi kadın, "mürekkep lekeli küçük bir oğlanın böyle bir yeteneğe sahip olduğunu duymak bir sürprizdi benim için."

"Şimdi de bir Fransız kadınla evlenmişsin" diye ekledi.

Ne yeteneği, diye düşündüm.

Yanık sanatçı ürkünç başını salladı. "Çok hoş" dedi. "Daha mutlu olamazdım."

"Senin hakkında öyle çok konuşmuştuk ki" dedi kadın. "Koruluğun içinden koşarak kaçan matbaacı çırağı. Senin için dua etmiştik."

Watkins'in dindar olması tuhaf diye düşündüm; ama ateşin içinden yürüyen bir adam keyfi isterse perilere de inanma hakkına sahiptir.

"Ona ateş ediyorlardı" dedi Watkins, sanki bunları yaşayan ben değilmişim gibi.

"Bir tavşan gibiydin" dedi kadın.

"Bir tavşan gibiydi."

Çok duygulanmışlardı, her ikisi de bana ellerini uzatıyordu; bense şaşkınlık ve mahcubiyet içinde onlara biraz çekingence karşılık verebildim.

"Sizi hatırlayamadım" diye nihayet itiraf ettim kadına. "Beni bağışlayın."

"Beni farklı bir şekilde tanıyordun" dedi. Acaba *Swan*'da etiketleri teslim ettiğim kız olabilir miydi? Ama o kızın bu ka-

dar yaşlanmasına yetecek kadar yıl geçmemişti aradan. Ben 1793'te bulunmuştum Dittisham'da. Piggott'un matbaasının babamı öldürmesinin üzerinden otuz yedi yıl geçmişti.

"Ben Mrs Piggott idim" diye açıkladı.

Aman Tanrım, diye düşündüm, o korkunç Mrs Piggott'a *daha az* benzeyen birini görmemiştim hiç; bu dünyaya gelmiş en gergin, en ufak tefek, en kuru, en sevgisiz mahluktu o.

"Olamaz" dedim.

"Bırak da kendi adımı bileyim" dedi kadın ve Watkins'in titreyen ağzından onun kesinlikle Mrs Piggott olduğunu anladım. Ama Mrs Piggott onca yıl önce de yaşlı değil miydi? Nasıl olur da biçimli beyaz ayakları, göl mavisi ipek sabahlığıyla, Vermeer'in öpücüğü ve lütfu olan o saf ışığı taşıyabilen ten rengiyle bu zarif ve kıvrak hanımefendiye dönüşebilirdi?

Kocasını asmaya götürdüklerinde bir kız çocuğundan farksız olduğunu söyledi bana az sonra. Hayatının o zaman bittiğini düşünmüştü.

Hayatım boyunca ona karşı nefret beslemiştim; ona ve o korkunç kocasına. Bunun gözlerimden belli olacağını hissederek, yanık adamın tuvaline döndüm. Adam ne kadar sarsılmış ve kavrulmuşsa tuval de aksine o kadar tazeydi ve onun bana yıllar önce itiraf ettiği tutkunun en üst seviyede gerçekleşen başarısını gözler önüne seriyordu. Dünyadaki bütün kuşları ihtiva eden bir kitap oluşturacağım demişti bana. Yoksa Amerika mı demişti?

İşte orada duruyordu, bir mucize gibi, ahırdaki yemlikteki Bebek İsa gibi; köşelerde hav döküntüleri, tozlar ve fare pisliği topaklarıyla domuz ahırı gibi bir evde, bir kuş, bir tablo, bir mücevher.

"Hayatımda gördüğüm her şeyin ötesinde" dedim.

Watkins övgüyü derhal bir yana iterek hararetli bir heyecanla her şeyin Amerika sayesinde olduğunu öne sürdü. O ve Marie buraya yoksullaşmış, yıkıma uğramış bir halde gelmişti. Herhangi bir nüfuz sahibi hiç kimseyi tanımıyorlardı; ama on-

lara yirmi bin tane isimsiz kuş bağışlanmıştı. Bunlar toprağın kendisi gibi, kâr etme fırsatıyla birlikte gelmişti. Belki kayda değer bir kâr değildi ve yarattığı sanat eserlerinin her zaman onların değerini bilecek kişilere gitmeyip böylesine dağılması zaman zaman Marie'yi hüzünlendirmişti.

"Bize bak" dedi Watkins.

"*Ona* bak" dedi Marie. "Tanrı Amerika'yı korusun bunun için."

Bildiğim her şeyden, bildiğimi sandığım her şeyden şüphe ediyordum şimdi. Bu kadın baştan beri âşığı mıydı onun? Gecenin geç saatlerinde o tünelden sürünerek geçmiş miydi? Çünkü eğer Mrs Piggott o evin bağırsaklarında yılan gibi kıvrıla kıvrıla dolaşmışsa, daha başka kimler emekleyerek, kayarak dolaşmıştı oralarda ve eğer bu kadın dopdolu sıcak kalpli, yumuşacık aç dudaklı bir âşık idiyse, geçmişimde daha başka neler olup bitmişti karanlıkta?

"Ya sen?" dedi Watkins. "Yaralanmadan sağ salim kaçıp kurtulan sen? Ne yapıyorsun? Neler yaptın şimdiye kadar?"

Ters çevrilmiş bir kova ve bir sandalyeden başka oturacak yer yoktu; o yüzden mangalın yanında duruyorduk ve sabık Mrs Piggott itinayla ilgileniyordu mangalla: Orada burada ufak bir parçayı düzeltiyor, kömürleri bir vazodaki çiçekler gibi nazikçe düzenliyor, yoksul insanların yaptığı gibi idareli davranıp ateşi sürdürüyordu; ama onların Rembrandt'ın çobanları gibi hevesli, hararetli yüzlerini gördüğümde, yıllar süren sohbetleriyle küçük Parrot'ı öve öve, onu hiçbir zaman ulaşamayacağı bir yere, yani bir sanatçı mertebesine yükseltmiş olduklarını anladım.

"Yeter" dedim ve gerçekten korkunçtu acım.

"Haddinden fazla mütevazısın."

"Ben bir hizmetkârım! Fazlası değil."

"Evet" dedi Watkins. "Sanat zorlu bir efendidir."

"Dur!" diye bağırdım. "Bir defasında bana bir gravürcünün botunun bağcığı bile olmadığımı söylememiş miydin?"

Ama hiçbir şey onu sarsamıyordu. "Eh, kafanın şimdiye dek ne kadar büyüyeceğini düşün."

"Belli ki" dedi kadın, "gayet hoş bir şekilde büyümüşsün."

"Madam, kırk dokuz yaşındayım ben! Evet efendim, hayır efendim, iki dolu çanta. Bir hizmetkâr."

"Bir çocukta büyük kabiliyetin laneti" dedi Watkins, "kolayca tembelliğe yol açmasıdır. Ben de öyleydim. Çok şükür ki burnum sürtüldü."

Yüzü, titreyen bir bataklık gibi kıpırdıyordu ve sanırım gülüyordu; ama ben kendi hesabıma yüzümü kemiklerimden söküp atabilirdim. Ne büyük bir işkenceydi bir zamanlar önümde yaşanmaya hazır; ama benim yeterince adam olup yaşayamadığım bir hayat olduğunu duymak...

Bir kez daha onun tuvaline sığındım: o mavi kanatlı kuş, o beyaz halkalı göz, o gaga, o çatırdayan çekirge. Bu harika yeni ülkeye kalbim, ceplerim, hayatım bomboş geldiğim için kendimi hırçın ve çok ama çok kederli hissediyordum.

"Her neyse" dedim, "benim işimi başka bir zaman tartışabiliriz; çünkü artık geç oldu. Kader bize birlikte birkaç saat geçirme fırsatı verdi."

Ve böylece, onlara bu umulmadık evliliklerinin nasıl gerçekleştiğini sorma nezaketini bile göstermeden iyi geceler diledim ve yatağa, Mathilde'in yanına kayıverdim. Onun boğuk, hoşnut mırıltısı bana şen şakrak evlilik ilişkimizin tüm tatlı ve terli tatminlerini hatırlatmalıydı; ama şimdi bir kalas gibi dümdüz, sırtüstü yatmış, tepemdeki o mürekkep gibi müphem havaya bakarken, ovarak sürülmüş ve katmerlenmiş karakaleminin içinde kıskançlığın boyasını fark ettiğim hatırı sayılır bir kederle kırılıp buruluyordum. Etrafımı saran o soğuk ve boş evin içinde öyle bir sanat yapılıyordu ki böylesi daha önce hiç yapılmamıştı. Bu sanatçılar her gün bir öncekinden daha dikkate değer bir şekilde kendilerini gösterirken, görünüşe göre mebzul miktarda yetenek lütfedilmiş olan ben, onları boşa harcamış, kötüye kullanmıştım.

İnsan nasıl olur da bir kadını hem sevip hem haset edebilir ona? Bu ışıkta Mathilde'e olan hayranlığım başka bir renk almıştı ve ben o mahkûm sığırların şafakla sakinleşmesine kulak vererek gözümü kırpmadan sabahı ettim.

O zamana kadar kendimi genç bir adam sanıyordum.

VI

Grande vacance'ımdan ne hazlar beklemişsem, mavi ve külrengi kabukları içindeki Long Island istiridyeleri kadar mahrem kalmalı; ama en sonunda sabah oldu ve ben uyandığımda kendimi cennette yalnız buldum. Mathilde, elimden bir buçuk metre kadar ötedeki beziryağı kıyısına gitmişti. Orada bir defa daha, çamurlu bir zeminde parlayan iki sarı yüzü kazıyıp ovalıyor ve fırça darbeleri indiriyordu onlara.

Burnumu ensesine gömdüm, uyku ve tütün kokusunu içime çektim. Boğazının içinde mırıldandı, dudaklarımı ve gözkapaklarımı öptü; ama çok geçmeden anladım ki kadın milletinin bir dehası tarafından *bir vaatle*, hani derler ya, otlamak üzere çayıra salınmış, yani emekliye ayrılmıştım.

Aşağıda, tuğla döşeli mutfakta, o burgulu omurgalı, güzelim yasadışı kayınvalidem sarımsaklı bir hoş geldin dedi bana, çayım için teneke bir kupa ve üzerine bolca beyaz domuz yağı sürülmüş esmer ekmek kabuğuyla. Sohbete gelince, Pennsylvania işi sobasıyla tartışmakla meşguldü Maman; külleri silkip eşelemek için ızgarayı sarsalıyor, ateşi dürtüp karıştırarak cezalandırıyordu. Ne zaman ki kahvaltımı alıp ön verandaya çıkmaya yeltendiğimi gördü, bana bu erişimin sadece o zeki Yahudi'ye tahsis edilmiş olması nedeniyle orada asla yüzümü göstermememi haşince buyurdu.

Benimle öyle mi konuşmuştu? Eh, o karışık kafasına nazar değmesin. İncindiğim için aptalın tekiydim ve zaten bacaklarını açıp oturarak portresini yaptıran o beyefendiden aşırı rahatsız oluyordum. Çayımı ve gururumla kıskançlığımın mu-

azzam yükünü soğuk ve tozlu merdivenlerden yukarı taşıdım. Mathilde sadece son bir öpücüğe izin vereceğini açıkça belirtti. Eh öyle olsun madam, şimdilik kâfidir bu.

Neden eski ahbabım Watkins'i ziyaret etmediğimi sordu.

Lanet olsun, dedim içimden. Wethersfield'den onca yolu tepip geldim ve şimdi de günü arka padokta geçirmeye yollanıyorum.

Koridorun öbür tarafında çağımızın ikinci büyük dehası, o kabuklu midye suratından parlak mavi bir bakış lütfetti bana. Yaptığı balıkçıl kanadını nasıl bulduğumu sordu: İnsanoğlunun şimdiye dek yapmış olduğu hemen hemen en mükemmel balıkçıl kanadı değil miydi o? Elinin tersi, kavrulmuş, donuklaşmış kenarlarıyla Avustralya'nın o tırtıklı kurtkulağı tohumları gibiydi; ama avuç içinin ve beyaz İngiliz gülü renginde taçyapraklarını andıran parmaklarının bakir hazinesini muhafaza etmişti. Onları kaldırıp bana gösterdi; korkunç bir tür kibir, diye düşündüm, bir nişan. Böyle bir talihsizliğin ortasında böyle bir azamet. Benim bir potin bağı kadar değerim olmadığını söyleyen adamın ta kendisi.

Kırılacak odun var mı, diye sordum ona.

Bunun bana yakışmayacak bir iş olduğunu ima etmedi. Karısının benimle, "eski günler" hakkında çene çalmaya can attığını söyledi. Hey Yarabbi, o kâbuslara verdikleri isme bakın. Onu arka verandada buldum. Hep *yaşlı Mrs Piggott* olarak düşündüğüm kadın tuhaf bir şekilde parlak, narin ve biçimli görünüyordu. Yeni öldürülmüş balıkçıllardan başını kaldırıp ışıl ışıl minik kuş gözleriyle selamladı beni. Dar bir bankın arkasında üç ayaklı bir tabureye oturmuş, ölü kuşları düzene sokuyor, soğuyan kemiklerini düzeltiyordu.

Çorap yamayıp dururken işi yarıda kesilen bir kadın gibi başını kaldırıp baktı bana; incecik telleri ölü etin içinden geçirirken duraksamıştı. Avlu güneşliydi ama onun bütün işi o soğuk, rutubetli arka verandadaydı; yağlı siyah zeminde daha önceki sakinlerin pek çok hayvanı kesip parçalamış olduğu

belliydi. Kadının tepesinde bir dizi paslı et çengeli asılıydı. Tespih taneleri gibi, diye düşündüm. Huzur içinde yatsınlar. Tümünün anısına…

Belki o anda, ben kendi hemcinslerimle birlikte New York denen mezbahadayken, genç Olivier, Godefroy'un o canlandırıcı verandasında dikiliyordu. Soğuk çay içtim, bir sigara sardım ve Mrs Piggott'un ölü şeylerle oynamasını seyrettim. Verandanın direğine yaslandım. Benim ince burunlu Olivier'min o güzel Amerikalısıyla ilişkisi nasıl gidiyordu acaba?

Mrs Piggott kuşların sorgulayıcı başlarını, sanki merhaba ahbap demek üzere bana doğru kaldırmak için telleri büküp kıvırıyordu.

Bana Mr Eckerd'in tiyatrosuna bedava bir bilet ister miyim, diye sordu. İhtilal hakkında gümbür gümbür bir oyun vardı. Sanki benim çekip gitmemi teşvik eder gibi, başını alacalı, gölgeli, çamurlu patikaya doğru salladı; sumak ağaçlarının altındaki verandadan başlayıp birbirine dolaşmış kuşburnu çalılarının arasından ve akçaağacın yanından geçip giden yoldu bu.

Acaba bana bir lütufta bulunabilir mi, diye sordum.

Memnuniyetle, dedi.

Bana babamdan söz edebilir mi, diye sordum. O kelimeleri söylemek şaşılacak kadar zordu.

Küçük yumuşak bir kuşu önlüklü kucağına koydu. Bir an sessiz kalarak onu bir telle gagasından kuyruğuna kadar ölçtü.

"Sen yaşadığın sürece" dedi ve bir adet parlak göz beni olduğum yere mıhladı. "Sen yaşadığın sürece o da yaşayacak."

Teli kesti; aramızda ne konuşulduğu hakkında zerrece fikrim yoktu. Yetişkin bir adamdım ama o mavi taşbebek gözlerin neler görmüş olduğunu hayal etmekten çocuk gibi korkuyordum.

"Seni buraya getiren nedir?" diye sordum. Başka bir deyişle, lütfen bana sorduğum şeyi anlatma da ne anlatırsan anlat.

Telini kuşçuğun altından içeri sokup çimdikleme ve masaj yardımıyla gagasından dışarı çıkarmayı becerdi ve böylece kafasını kıvırıp bana baktırabildi.

"Beni buraya ne mi getirdi?" Ölü yaratığı sabolarının yanına yatırdı ve telleri ölçüp kesmeye girişti. "Baban iyi ve cesur bir adamdı" dedi. "Sen yaşadıkça o da yaşayacaktır" diye tekrarladı.

İçimdeki her şey ne bakımdan ona benzediğimi bilmek istiyordu ama soracak yüreğim yoktu. Babamın öldüğünü görmüştü, biliyordum ama o günün dehşetini yaşamak istemiyordum: Mösyö o tek eliyle İngiliz altınını havaya atarken askerlerin cıvıl cıvıl sarı tabutlarıyla uygun adım yürüyüşlerini.

"Sonra" dediğinde, *ben babanın öldürüldüğünü gördükten sonra* demek istediğini biliyordum. "Sonra, bir daha asla görmek istemediğim yerden başka gidecek yerim yoktu. Biliyor musun" dedi, "ben hiçbir anlamda Mrs Piggott değildim."

Ona nasıl diye sormadım ve hiç sormayacaktım. Orada telleri, kuşları ve sabolarıyla oturuşuna baktım; sonbahar havasını, nehir yosunu ve domuz yağını içime çektim ve bu tuhaf yabancı hayatın labirenti içine inmek için hiçbir istek duymadım. Hepsi yıldızlar âlemi gibi kalabalık, hepsi korkunç yoksunlukları içinde mırıl mırıl yakınan, feryat eden o başkalarının hayatlarını tahayyül ederek çıldırabilir insan. "Matbaaya döndüm" dedi. "Dumandan ve yıkıntılardan, kalpazanlığın cezasının asılmak olduğunu duyurmak için ağaçlara çivilenmiş yasak levhalarından başka hiçbir şey yoktu. Yulaf unu ve suyla bir çorba yapıp yıkık dökük basamaklardan aşağıya yavaşça indim ve evin bodrumunda ölmeye kararlı bir kedi gibi merdiven altına sokulup girdim."

Korkunç şeylere şahit olmuş bir genç kadındı. Eski hayatının zemin katının altında en iyiyi ve en kötüyü bulmuştu; söylemekten hoşlandığı gibi ruh ikizi olacak yanmış bir adam, bütün gün yanında oturup renklerini öğüteceği, ringa balığını

tam da sevdiği gibi gevrek, çıtır çıtır kızartacağı aşkıydı. Onu orada, toprak hattının altında, yanmış domuz kızartması gibi kırık dökük, inleyip titrerken bulmuştu; saçları çiftlik peynirinin kabuklarında veya sert kilden testilerde gördüğünüz otlar gibi, derisinin bir parçası haline gelmişti.

İhtiyar Piggott'un döşemeleri için depoladığı bir küvet dolusu tung yağıyla onu kurtarmıştı ya da birbirlerini kurtarmışlardı. Her ne kadar adamı nasıl öldürmeden yerinden kaldırıp götürdüğü ve onun bu yağlı rahmin içinde yeme ve dışkılama işini nasıl hallettiği gibi şeyler inanılacak gibi değildiyse de. Tung, adamın açık yaralarını korkunç bir renge döndürmüştü. Kadın bazen onu zehirlediği kaygısına kapılıyor, o zaman dışarı çıkmasını buyuruyordu; ama sonra onun zaten ölmekte olmasından korkuyor ve onu tekrar küvete sokuyordu. Eğer mangal gibi bir yüreğim olsaydı, karı ve buzuyla, açlığıyla, hastalığıyla gelen kış karşısında mücadelelerini anlatır, kurnazlıklarını birer birer sıralar, bir sahtekârlık, savaş ve şüphe denizinde yaşama iradelerini naklederdim size; ama benim ıstırabım daha az da olsa, onları gizlemek zorunda.

Perry Street'in sonlarına doğru, birbirine çarpan yelken iplerini, kuğuran güvercinleri, satılmaya getirilmiş sığırların sürekli huzursuzluğunu işitme mesafesinde ufak tefek önlüklü bir kadın, elinde kullanışlı bir penseyle oturuyordu. 1793'te, en iyi para çantasını kurtarıp bir kovanın içinde dağlamış ve içine en işe yarayacak şekilde yanmış sahte paraları koyarak bir Katolik papaza götürmüştü. Papaz onu bizzat Bank of England'a götürüp, "dul kesesi" diye adlandırmaktan hoşlandığı bu otuz sterlini yenileriyle değiştirmelerini istemişti ısrarla.

Otuz sterlinden çok daha fazlası vardı ellerinde; ama kadın her an asılabileceklerinin bilincindeydi ve gayet ihtiyatlı davranıyordu; bu hileyi sadece son bir defa kullanmıştı. Sonra o kokulu sızıntılı sevgilisini gemici kılığına sokmuş ve her görenin tiksinti ve merhametinin yardımıyla, Amerika'ya giden

bir gemiye bindirmişti onu. Adamın hakkâk kaleminden ve o parlak, mavi, kararlı gözlerinden başka çeyizi yoktu.

Kadın Amerika'dan, erkeklerin mahrem yerlerini kesen ve beyaz kadınları kendilerine eş olarak alan Comanche ve Cherokee'lerden çok korkuyordu, öyle diyordu bana; ama Mr Watkins hiçbir şeyden korkmuyordu. Nasıl yiyip içeceğiz, diye sormuştu ona. Watkins de kendileri için daha iyi bir şey olamayacağını çünkü Amerika'da bütün dünyanın görüp göreceğinden daha fazla kuş olduğunu ve onların her birinin gravürünü yapacağını, levhaları basıp dünyadaki her zengine ulaşacak bir kitap yapacağını söylemişti.

Zenginler hakkında ne biliyorsun, diye sormuştu ona.

Hiçbir şey bilmiyordu tabii, Devon'lı bir çocuktu o. Kadına, şu anda Maderia şarabını müteakip horlamakta olan zengin adamlar arasında, arkadaşlarına göstermek için güzel kuş resimleriyle dolu kitaplar istemeyecek hiç kimsenin bulunmadığını söylemişti. Bu sekiz santim kalınlığında, yaldız işlemeli, maroken ciltli kitabı istemeyecek ne oldum delisi tek bir Bradford fabrikatörü yoktur demişti.

Mrs Piggott kimdi ki ona, o yanık, kabuklu ipekböceğine inanacaktı? O ağlayan derisi olmasa insan olduğunu bile bilemezdiniz. Sonraları kendini bir taş olarak gizlemiş bir zehirli balığın gravürünü görmüştü. Orada neyi tanıdığını merak etmişti; oydu, aşkıydı o.

Gemiciler onu bir sedyeyle taşımıştı. "Ha gayret, ahbap" diye sesleniyordu taşıyıcılar; her biri onun denizde petrolle yanmış olan kendisi olduğunu düşünüyordu. Böylece New York'a kadar, değerli bir yaratık gibi bakılmıştı. O mosmor gizli eliyle onların resimlerini çiziyordu. Onlara *Resimli Kuşlar Külliyatı*'nın yazarı olduğunu söylüyordu.

"Ya o büyük kitap?" diye sordum.

"İngiltere'de asla mümkün olmayacaktı o" dedi Mrs Piggott.

VII

Er ya da geç, bir gün veya bir sonraki gün, Mrs Piggott'un kuşlarından öteye giden çamurlu patika beni sevimsiz bir su yoluna ya da dereye götürüp nihayet parlak kırmızı bir sumak ağaçları topluluğunun içinden geçmeye kışkırttı ve yan yan yürüyerek, pek de dürüst görünmeyerek, King Street yaya köprüsüne getirdi.

Ve burada *grande vacance*'ıma ya da *tour*'uma başladım.

Önce, çevresinden dolanıp evin ön kapısını inceleyeceğim Washington Street'e çıktım. GEO WILLS DEMİRCİSİ'ni arkama aldığımda, öğle sonrası güneşinin son ışıkları Washington Street'in doğusunu aydınlatıyor, Batı'ya bakan çatıların tepesinde gökyüzü, yelkenleri rüzgârla sürekli dalaşan o kocaman gemilerin direkleriyle doluyordu. Ön kapıya, sanırım, adeta kendisini sürüsünden ayıran çitin kapısındaki bir boğa gibi yaklaştım. Eğer bu size komik geliyorsa, çiftlik evinin bir cinayet mahalli ya da mezbaha kadar komik olduğunu söyleyebilirim sadece; hem de her ikisiydi o. Sağa sola iyice yayılan dallarıyla Wethersfield'de bir güzellik timsali olabilecek kayın ağacı bile, ürkmüş sığırlarca kemirilmiş bir haldeydi. Ön kapı bir asma kilit ve kaba saba büyük bir delikten geçirilmiş bir zincirle sağlama alınmıştı. Bütün bu amansız önlemlere rağmen bir defasında meçhul bir fahişe müşterisi umut bağlamıştı bu eve; kapının etrafına beş altı santimlik kehribarrengi vitraylardan oluşan pahalı cam panolar yerleştirilmişti. Kapı üstü vasistasında renkli camdan bir tavuskuşu vardı.

Yeni sığınağıma kıymet biçerken, kış güneşi arkamdaki hanın üst köşesinden sıyrılıp çıktı. Tavuskuşu böylece, birdenbire, şiddetle tutuşuverdi: Ey Aziz İsa Yine Gel İlahi Işığınla ya da bu mealde sözler. Bull Inn'e kafam öyle bozuk döndüm ki hemen herkesle kavgaya tutuşabilirdim. Pencere kenarındaki kanepeye yerleştim ve orada ilk kadeh romdan önce, akıllı Yahudi'nin karşı kapıdan çıktığını gördüm; o tavusla taçlanmış, altuni vitray şaşaasıyla çerçevelenmişti: O acayip saçları

parıldıyordu, gözleri ışıktan kısılmıştı. Kadehimi kadırdım. Beni fark etmedi. Eğilip kilidin zincirini taktı, mendiliyle ellerini sildi ve Washington Street'e çıktı; pırıl pırıl cilalı kunduralarını, paye ve gaye sahibi bir adam olmaya kararlı biri gibi kaldıra kaldıra yürüyordu. Oysa benim durumum ne kadar farklıydı.

Hayatım boyunca hep ileriye doğru hareket etmiştim. Her ne bahtsızlıkla karşılaşırsam karşılaşayım, yola nasıl devam edeceğimi her zaman bilirdim. Babamı kaybettiğimde bile, önümdeki günle, medcezirle, rüzgârın veya nehrin gücüyle baş edip bir yerlere varabileceğime, yükümü bir sonraki yere taşıyabileceğime inanırdım; gerekirse entari bile giyebilir ama her zaman bir erkek olarak, hayatın akışı içinde, aceleyle bir hedefe doğru koşardım, akşam vakti gökkuşaklı alabalıklarının sıçrayışına, bir yuvaya, bir eşe, bir çocuğa, bir sevgiliye, bir yemeğe, tatlı uykuya, bir sevgilinin boynunun havasını solumaya doğru; hep Parrot olduğumdan ve dolayısıyla da mağrur, seçkin bir adam olduğumdan kesinlikle emindim.

O sabah güneş doğduğunda hâlâ çok şanslı olduğumu düşünüyordum. O Fransız kadının nefesini, beziryağını, terebentinini içime çekmemiş miydim? Portresinin orasını burasını silip ovalamasını çırılçıplak ayakta seyretmek için kalktığımda mutluydum. Kendimi işe yaramaz hissetmiyordum. Yani, Parrot olarak uyanmıştım; ölesiye sevilen, hükümete karşı olan, bir Jakoben, bir sosyalist, geleceğin adamı olan, tarihin gelgitlerinde seyahat eden, Newton'ın kanunlarına tabi olan ama krallarınkine olmayan, bir tebaa, evet ama daima gururlu ve şahsi bir isyan içinde olan biri. Kendime özgü karakterim öyleydi ki lordlar ve kontlar ismimle söz ederdi benden. İmparatoriçe Josephine neredeyse benim çevremden sayılırdı. Kendime karşı dürüsttüm. Bir *hiç kimse değildim*, lütfederseniz.

Ama Greenwich Street üzerindeki Bull Inn'de oturup Eckerd'in kapısını kilitlediğini gördüğümde, birdenbire *kafa-*

ma dank etti ki o evi işgal eden herkesin günümüzde geçerli meşgaleleri vardı. Onlar Yeni Dünya'da yaşıyordu ve bunu nihayet anlamak ne korkunç bir şoktu. Beni bu Yeni Dünya'da bırakıp gitmişlerdi ama ben nesli tükenen bir türün müzmin uşağıydım. *Grande vacance*'ımda olabilirdim ama lanet olası bir işe yaramıyordum. Hiçbir sanatım, zanaatım, gayem yoktu. Hayatım boyunca buraya varmak için seyahat etmiştim ama burada bir boşluk vardı. King Street'te karaya oturmuştum; dünyada hiçbir amacı olmayan bir mahluktum ben.

Üç rom içtim; kuru üzüm ve şeker kokan, bebek kusmuğu tadında berbat bir şeydi. Hesabı ödedim. Oradan ayrıldım. Hudson'ın korkunç rüzgârından kurtulmak için çabuk çabuk yürüdüm, çok geçmeden Broadway'deydim ve burada işten başka bir şey yoktu: Seyyar satıcılar, bankerler, aklı bir şeyle meşgul, telaş içinde fahişeler. Burası Paris gibi, aklını ve bilgini poponun içinde bir deniz kabuğunda taşıyormuş gibi yapıp oradan oraya beyhude sürüklenip duracağın bir yer değildi. Broadway'de *flaneur*'ler yoktu. Yüzde yüz işle meşguldüler ve bir piyango küresindeki bilyeler gibi birbirlerine çarpıyorlardı.

Bir bürlesk denedim ve kendimi ehlikeyif bir adam olarak hayal ettim; ama caddedeki herkesin bir planı vardı ve ben onların girişimi için bir pazar olmayacaktım. Şehir merkezine koşup eski pansiyonuma uğradım ve postayı sordum. Beni tanıyan kimse yoktu. Park Row'u geçince Eckerd'in oyununun kahrolası afişleriyle burun buruna geldim. Tabii dönüp uzaklaştım oradan.

İstiridye barları öğleden önce açılmıştı; iki düzine kadar istiridyeyi, kaderleri karşısında dehşetle donup limon suyumdan nasıl çekildiklerini izleyerek yedim. Onları hiç zevk almadan çiğnerken, benim kendi gri maddem de şu dünyada güzel bir kadını kucaklamak, onu omurgasının altından kollarımla kavrayıp şilteden kaldırmak ve ona, tekrar resim yapmaya başlamadan önce bir saatlik bir haz yaşatmak dışında bir ama-

cım olmadığı şeklindeki berbat gerçek karşısında irkilerek geri çekiliyordu.

Downing Street boyunca, Minetta Deresi'nin kırık dökük kıyılarındaki pislikler arasında adımlarımı dikkatle atarak yürüdüm ve Mathilde'in evinin arka bahçe kapısının yanındaki kırmızı sumak ağaçlarına vardığımda, Olivier de Garmont'un dostluğunu özlediğimi itiraf ediyordum kendime. Yaşadığım sürece böyle bir şey düşüneceğimi hiç düşünmemiştim. Mutfağa girdiğimde yaşlı kadının esaslı bir yahni yapmış olduğunu keşfettim. Şarap kokusuyla yoğunlaşan dumanlı hava her zamanki gibi midemi guruldattı; ama ben her zamanki gibi değildim, o sabah evden çıkan Parrot değildim artık. Toplumdaki yerini kaybetmiş, kimseyle paylaşamayacağı bir bedbahtlık içinde eve dönen zavallı sefilin biriydim.

VIII

Mathilde'in iyi bir gözü vardı ve normal şartlarda *benim gözümdeki* ışığa ya da lokmamı çiğnerken veya fikrimi değiştirirken nereye baktığıma dikkat edeceğine güvenebilirdiniz. Ama şimdi o katran çukuru resimlerinin derinliklerinde yaşıyordu ve akşamın alacakaranlığında yüzeye çıktıkları sırada sanatçılarda rastlanan o vahşi ve irkilmiş görünüşüyle geldi masaya. O pürüzsüz, dolgun dizlerine kadar çıkan, tüylü, uzun çoraplar giymişti. Karmakarışık saçlarını fırçalamamıştı. Gözlerinin çevresi mavimsi ve gergin, gözbebekleri kocamandı.

Ellerini yıkamadığını biliyordum çünkü pazarcı kadınların bozuk para saymak için kullandığı türden parmaksız eldivenleri üstündeydi hâlâ; tırnakları ve burnu krom sarısı ve deniz mavisiyle lekelenmişti. Pembe dişetlerini ve o sivri uçlu, minicik, kusurlu ön dişi göstererek gülümsedi bana.

Ben de gülümsedim ama aynı zamanda düşünüyordum: Bu şeyleri yapmaya cüret edebiliyor çünkü bir başkası onun için ödeme yapıyor. "Bu şeylerden" kastım, bir âşığın ya da bir

yıldızdan gelen dâhinin dışında hiç kimsenin övgüsünü bekleyemeyecek o ürkünç tuvallerdi. Böyle resim yapmak, kabul edilmez bir gerçeği zorla gözüme sokmaktı.

Çok geçmeden, tablolarını saklandıkları yerden çıkardığını gördüm. Bir alıcısı olup olmadığını sordum.

"Para kazanıyorum" dedi. "Hiç tasalanma, Mösyö."

"Mösyö?"

"Mösyö, sevgilim."

Küçük, yünlü eline dokundum ve buz gibi parmak uçlarını hissettim.

"Nasıl para kazanıyorsun?" diye sordum.

"Cuma akşamı tiyatroya gel" dedi. O zaman anlatırım sana."

Tiyatro derken o Yahudi'nin kurduğu işi kastediyordu tabii, kendimi öyle kederli hissettim ki ağlayabilirdim.

"Geliyorsun değil mi? Söz mü?"

"Söz" dedim. Sonra bir romla biraz sütün bu berbat ruh halimi düzeltebileceğini düşündüm ve böylece arka kapıdan dışarı, paslı sumakların arasına, oradan da köprünün üstüne çıkıp Bridge Inn'e vasıl oldum. Orada elli kadar kükreyen adamla karşılaştım: Tontine'den tüccarlar, kâtipler, aylaklar, yarış pisti çığırtkanları, gazete muhabirleri. Hepsi sıkış tıkış vaziyette bağırıp çağırıyor, yanlarındaki adamın sırtına dayadıkları defterlerine ya da kasap kâğıdına bir şeyler yazıyorlardı.

Hancıya, "Neler oluyor burada?" diye sordum.

"Gümrükte serbest bırakılan *Waterloo* paketi" dedi. Ve başıyla kalabalığın ötesini işaret etti; dumandan sararmış pencerelerin ardına kadar açılıp kıpır kıpır rıhtımı, rüzgârlı nehri gözler önüne serdiği yeri.

"Peki ama bu adamlar ne yapıyor?"

"Ne mi yapıyorlar?" İriyarı, kızıl saçlı, yıpranmış yanaklı, küstah bir İrlandalıydı. "İngiltere'den haberleri alıyorlar. Şuradaki adam *New York Sentinel*'dendir." Bütün gazetelerin ad-

larını saydı ve o konuşurken ben de son gördüğümde güvercinleri boğazlayan o uzun boylu, tel tel sarı saçlı genç adamı fark ettim. Oturmuyordu ama dizini bir sandalyeye dayamış, iki büyük parmağı arasında güdük bir kurşunkalem tutuyordu. Bir an için başını işinden kaldırdığında göz göze geldik ve bana bir dakika sonra yanıma geleceğine dair işaret verdi.

Yanaklarından kan fışkıran İrlandalı, beklediğim sürece bana büyük bir keyifle içki verip durdu. Bana kâğıt kalem bulabilir misin, diye sordum, memnuniyetle getirdi, ben de bir süre bu sahneyi resmetmekle oyalandım.

Keşke size bütün eski hünerlerimin geri döndüğünü ya da daha iyisi, uyuduğum yıllar zarfında yenilerini geliştirdiğimi söyleyebilseydim; ama tabii ki bu doğru değil. Hayatımı boşa harcamıştım ben.

Çok geçmeden güvercinli oğlan döndü, mürekkeplenmiş ellerini masaya dümdüz koyup bütün ağırlığıyla abandı.

"Selam, dostum" dedi.

Bunun için ona bir malt viski ısmarladım.

Sonra yan dönüp oturduk; o sırtını Washington Street'e vermiş ve soluk, sıyrık, sarı botunu oturduğu sıraya uzatmıştı. Genel anlamda ışıltısı uçup gitmişti; gri takım elbisesi ve yeleği, yerini kalın pamuklu ve kaba yünlüye bırakmıştı, ağzı çok daha gergindi ve gözündeki parıltı kalkık burnuna çakmaktaşı sertliğinde dövüşken bir hava veriyordu; oysa asla böyle bir ifadeyi yansıtma niyeti olmadığından emindim.

"Güvercin işine mi döndün? diye sordum; çünkü hisse senedi fiyatlarını nasıl İngiliz gazetelerinden öğrenip Philapelphia'ya uçurduğunu unutmamıştım.

"Bugün yarın bırakacağım" dedi.

Erkek kardeşini sormak üzereydim ki fikrimi değiştirdim. "Sonra yine Georgia'ya ha" diye yokladım.

"Ah, hatırlıyorsun."

"Cass County ve Paulding County" dedim.

"Hepsi satıldı" dedi.

"Umarım iyi bir fiyata?"

"Kimse benim ödediğimden fazlasını vermedi" dedi. Sonra nasıl kardeşi Dirk ile niyet ettikleri gibi Georgia'ya gittiklerini ve Paulding County'deki arsayı aldıklarını anlattı; yeri çok güzeldi, siyah mümbit toprağı biraz bataklık ama pamuk için mükemmeldi (oraya kısa süre önce Louisiana'dan taşınmış diğer toprak sahiplerinin görüşü de böyleydi). Komşuları arasında O'Grady ailesi başlangıçta hayli düşmanca davranmıştı; ama erkeklerin hepsi çekişip boğuştuktan sonra dost olmuşlar ve çok geçmeden de O'Grady'ler kendi anladıkları kadarıyla pamuk işini onlara öğretmeye gönüllü olmuştu.

Oraya yerleşeli ancak iki hafta olmuş ve başka bir insana karşı günah işleyecek zaman bile olmamış iken, hem onlar hem de O'Grady kadınları ve çocukları vahşilerin hücumuna uğramıştı. Her ne kadar O'Grady'lerin evi toprağın bir buçuk metre altına kadar inen kütüklerle iyice tahkim edilmiş ve Dirk beşten fazla, Peter'in kendisi kesinlikle üç Creek vurmuşsa da, sonunda yenilgiye uğramışlar, erkekler ve kadınlar katledilmiş, çocukların kafaları ezilip beyinleri dışarı akmıştı. Dirk bir mızrakla yere mıhlanmıştı ama onu doğruca öldürmek yerine vahşiler tabanlarını kesip ayaklarından ayırmışlardı ve Peter'ı son gördüğünde bir Kızılderili atının arkasına bağlanmış koşuyor ve Tanrım acı bana diye feryat ediyordu.

"Aman Yarabbi" dedim, Peter'ın nasıl kurtulduğunu merak ederek ama hiç sormayarak.

"Topunu cehennemde göreceğim" dedi. Tahminimce kardeşi ölmüş olmalıydı.

"Öyleyse güvercin işine geri döndün."

Bana dimdik baktı; gözleri bir ay öncesinden daha mı pörtlekti acaba? Kızgın, üzgün veya ürkmüştü; hangisiydi bilemiyordum.

"Cahilin biriydim" dedi. "Şimdi bu vahşiler hakkında hayli bilgi edindim. Keşke bunları daha önce bilseydim; ama hepsi aynı değil ki."

"Farklı kabileler olduğunu duymuştum."

"Aynen öyle." Başını onaylar gibi salladı. "Teksas hükümeti sana parsel dedikleri bir şey veriyor, aşağı yukarı yüz bin dönüm, öyle diyorlar. Yüz bin dönüm ve sıfır dert."

"Müthiş bir şey bu."

"Farklı bir bölge" diye açıkladı. "Orada daha barışa yatkın kabileler var. Hepsi değil ama bazıları. Komisyoncu bunun Creek'lerden çok daha kolay halledileceğini söylüyor."

"Teksas kırsalında bazı çok vahşi kabileler olduğunu duymuştum" dedim.

"Evet" dedi. "Aptal değilim ben."

Sonra katlanmış bir kâğıt itti önüme. Onu üç sütuna bölmüştü: DOSTANE, HASMANE, ZARARSIZ.

Ben bir İngiliz'dim, bir Fransız'ın uşağıydım. Bu meselelere dair hiçbir şey bilmiyordum ama kadim topraklarından vazgeçmeleri istendiğinde zararsız olan pek az insan vardır.

Ona New York'ta iyi bir işi olmasını tercih etmez mi, diye sordum.

"Hayır" dedi, "çünkü güvercinlerden senin asla bilemeyeceğin kadar nefret ediyorum."

"Güvercinler dışında bir şey" dedim.

"Başka ne olabilir, bilmiyorum" dedi. "Güvercinlerden bayağı iyi kazanıyorum; ama bir adama göre bir iş değil bu."

"Ah, güvercinlerden çok daha iyisini yapabilirsin" dedim; aslında bir fikrim yoktu ama düşünüyordum: Parrot, Amerika'dasın, sen de hayatınla ilgili bir şeyler yapmalısın.

"Ne?" dedi Peter; ansızın teyakkuza geçmiş, gözünü gözümden hiç ayırmıyordu.

"Ah, söyleyemem."

"Bir planın var" diye haykırdı. "Anladım."

"Pek değil."

"Bir planın var. Besbelli."

Şimdi dikkatini o berbat çizimime vermeye başlamıştı.

"Onu benden saklayamazsın" diye bağırarak öyle bir şid-

detle çekti ki, kâğıt ikiye bölündü. "Berbat bir şey bu" dedi ve adeta teyit niyetine bir yarısını bana iade etti.

Haksız değildi; ama dört kadeh rom ve kesilmiş süt içtikten sonra hayatım genel anlamıyla çok sarsıntılı bir zemin üzerinde duruyor gibiydi ve bir dolarlık banknot hakkındaki bu fikre itibar etmeyecektim.

"Resmimi yırttın" dedim.

Gülmeye çalıştı.

"Seni ahmak" dedim ve hemen ardından masanın üzerinden eğilip, zarif olmaktan ziyade güçlü bir üslupla, yumruğumu gagasının sağ tarafındaki o ıslak ve meşum organizmanın nazarı dikkatine sundum.

Olivier

Kelimeleri kendi elimle şekillendirmek, kendimi şu dünyaya bir tür sakat gibi göstermekten farksız; hep bacağını sürüklemek zorunda olan, bu nedenle de acıma ve tiksinti uyandıran biri gibi. El yazısının doğuştan kazanılmış bir hak gibi zarafet ve güzellikle onurlandırılması makul surette umulabilecek genç bir asilzade olan Olivier de Garmont'dan bir mektup almak daima sarsıcı olmalı. Alıcıyı bir tahayyül edin: Zarfı masumane açıyor ve saygıdeğer asilzadenin kaligrafik ev halinin mahremiyetine giriyor.

Amelia Godefroy'un el yazısı, bütün o harikulade kişiliği gibi gayet ince ve zarifti; ben de onun *secrétaire*'im olarak Mr

Parrot'ın yerini alacağını, o zaman üçümüzün de hayatımızdan son derece hoşnut olacağımızı hayal etmiştim. Gerçekten de, babası arabasının atını kırbaçlayıp bayır yukarı sürdüğünde, uşak da sanki bir av partisindeymiş gibi koca bir selam çığlığı attığında, Amelia'dan mutlu kimse yoktu. Bunu belli de etmişti.

Sonraki iki gün boyunca büyük bir huzur içinde, kütüphaneyi evli bir çiftin tüm sakin hoşnutluğuyla işgal ederek birlikte çalıştık. Ben Fransızca olarak, Amerikan adalet sisteminden ne anladığımı ortaya koyuyor ve yanlış anlamalarımın sayfaya dökülmeden önce düzeltilmesinin benim için bir lütuf olduğunu düşünüyordum.

Çok kültürlü bir genç kadındı; ama Amerikalı olduğu için aynı zamanda gayet de pratikti ve çiftlik yönetiminin bir bölümünü şimdiden elinde tutmasının kimseyi şaşırtmaması gerekirdi. Sahip olduğu bunca zarafet ve fazilete rağmen mektup veya diplomasi sanatlarına aşina olmayabileceği o şartlarda hiç de şaşırtıcı sayılmazdı; ama yine de bütün o çok sevimli Hıristiyan coşkusuyla bir *secrétaire* olarak harcanacak emeği cidden küçümsediğini anlamam bir iki günümü almıştı. Sanırım, bu hizmeti yaşlı bir teyzeye verebileceği bir hizmet gibi görmüştü; bir zamanlar mavi olan bulutlanmış gözleri, düğümlü ve odunsu eklemleriyle bu yaşlı kadının geçen pazarki vaaz üzerine kız kardeşine yazmak istediği mektup konusunda yardımcı oluşu, gördüğümde beni duygulandıran iyi kalpli bir davranıştı.

Ama beni en mutlu eden, Amerikalı güzelime dikte vermek, ona zihnimin işleyişini gururla sergilemek ve dişisini ayartmak için bir yuva inşa eden bir çardak kuşu gibi, ancak bir Fransızın gerçek anlamda yapabileceği şekilde, daha yerlerine otururken göz kamaştıran dalga dalga muhakemelerle en güzel, en ustalıklı cümleleri kurmaktı. Bu bir nebze gösterişçi ya da çılgınca geliyor kulağa; ama onun iç çektiğini işitmedim mi? Konu Amerikan kasabalarının kendilerini merkezi müda-

haleden koruma derecesinden başka bir şey değilken, göğsünün kabardığını da kesinlikle gördüm.

Ona Missouri vakasını dikte ettirmeme izin vermişti; yurttaşlar hükümetin rolüne o kadar az saygı duyuyorlardı ki, senatoya bir keçi seçmişlerdi. Keçiyi Washington'a göndermişler ve Andrew Jackson onu akşam yemeğinde ikram etmişti. Daha sonra bunun doğru olmadığını öğrendim. O paragrafı çıkardım ama kendimi sergilemenin ve cevabın ürpertisini görmenin hınzırca hazzının hatırasını silemezdim.

Wethersfield'in tavuskuşuydum ben ve Fransa'dan uzakta olmaktan çok memnundum.

Günler geçtikçe, sevgilim kahvaltı salonundan kütüphaneye gitgide daha az hevesle geçmeye başlayınca ve ben meşguliyetimin onun umduğundan daha sıkıcı olduğunu anlayınca, uşağımı Babil'den geri çağırmakta yarar gördüm. Bu amaçla bir mektup yolladım, sonra diğerlerini; hepsi onun her gün uğrayıp sormaya söz verdiği New York Post Office aracılığıyla gönderilmişti.

Daha sonra kimseyi gücendirmemeye dikkat ederek, şimdi *opus horribilis* diye atıfta bulunduğum işle ilgili bezginliğimi nazikçe itiraf ettim ve böylece büyük bir mükafat kazandım: Wethersfield'i keşfetme fırsatıydı bu; ancak, tahmin edebileceğimden daha çok mekanik meselelerle ilgili olduğu ortaya çıktı bunun.

İlk ziyaretimizi Mr Godefroy'un daha bir yıl önce satın aldığı mısır soyma makinesine yaptık. Çiseleyen yağmurda durup canavarın beslenmesini seyrettik; mekanizmanın mucizelerini tekrar tekrar açıklayan komşu ve işçilerin sonu gelmiyordu. Tek muhalif ses, aynı zamanda en berrak ve etkileyici olan, Amelia Godefroy'unkiydi; Amerikalıların çok hassas bir noktası olan o dokunaklılığın, o umulmadık nostaljinin, o şaşırtıcı melankolinin, mükemmel bir örneğiydi o. Geçmişleri çok kısaydı; yine de onlar ideal bir dünyanın, gözlerinin önünde yitip giden kusursuz bir tabiatın bilincindeydi.

Demokratik bir toplumdan ziyade aristokratik bir toplumdan beklemenin daha makul olacağı duygulardı bunlar.

İşte Miss Godefroy, yağmur o güzelim yanaklarından aşağı akarken, kollarını muşamba yağmurluğunun içinde kavuşturmuş, mısır soyucu hakkında konuşuyordu: "Sevgili babamı böylesine heyecanlandıran bu mükemmel icattan önce mısır iyi havalarda ambara taşınırdı, sonra kış aylarında gençler akşamları çiftlikten çiftliğe giderek mısır soyma işini toplu bir eğlenceye çevirirlerdi. Kırmızı bir mısır başağını soyan, sevgilisini öpmeye hak kazanırdı. İşi keyfe dönüştürmenin bir yoluydu bu. Şimdi ise yerini bu icada bırakmış durumda. Aralık ayında soğuk bir tarlada günlerce tek başına mısır soyan şu işçiye bakın: Bir sefalet bu!"

Kırmızı başak. Nasıl sevmezdim onu!..

Artık onu dikte angaryasından resmen azat ettim ve bu korkunç sayfadan belli olduğu gibi, Parrot'ın temize çekeceğine güvenerek, işi kendim üstlendim; ama öyleyse şimdi bunları neden Almanca yazıyorum?

Amelia bana neden kendi zarif Fransızca'mı değil de bu çirkin lisanı kullandığımı sorduğu zaman ona hemen Almanca okumayı biliyor mu, diye sordum. Sezmiş olduğum gibi, bilmiyordu. Akıcılığımı korumak için zaman zaman alıştırma niyetine Almanca yazdığımı söyledim; ama işin aslı şuydu ki Amelia meselesini ve bu kızla ilgili olarak ne yapacağımı ele almaya ihtiyaç duyuyordum; çünkü o tam anlamıyla enfes, insanı ürkütecek kadar değişik bir kadın, bir Fransız kadınından hayal edemeyeceğiniz kadar farklı ama aynı zamanda zekâsı ve güzelliğiyle bire bir onunla eşit... yani ben kesinlikle biliyorum neden Almanca yazdığımı, elbette biliyorum...

Amelia sadece zengin değil, o hayatımda karşılaştıklarımın hepsinden yüz kat daha şahane ve arzu uyandıran bir kadın.

Bir süredir zihnimi meşgul eden şey ise evlilik konusu. Bu fikirle flört ederken bile ondan kaçınabileceğimi sanmıştım; ama şimdi iş ciddiye binmeye başlayınca kendimi nazlı gelin

konumunda buluverdim. Aramızda kalacağına güvenerek açıklayayım: *Ließ mich erklären im Vertrauen.*

Babası, veranda konusundaki reformist heyecanıyla beş adet kır evi yaptırmış ve her birinin konumunu manzaranın özellikle *daha iyi* olacağı yerleri düşünerek seçmişti. Ve o küçük evler orada, gölün üzerinde, gözlerini aşağıdaki nehrin harikalarına dikmiş, bekliyordu; nehrin gizli dalgacıkları ve görünmeyen balık sürüleri, o bir türlü gelmiyor gibi görünenlerin karakterlerini ıslah etmeyi bekleyen Prostestan Tanrı'nın ihtişamı içindeki metaforlar olarak öğretici nitelikteydiler.

Belki Godefroy, sürelerini Wethersfield'de tamamlayacak akıllı uslu mahpuslar tahayyül etmişti ve belki de hapishanenin yönetim kurulunda muhafazakâr düşmanların varlığına katlanmış olmasaydı, bu gerçekleşebilirdi. Her halükârda, bu küçük romantik evlerin hepsi boştu ve Amelia beni birer birer bu evlere götürüp, sırf ıslah edilmek üzere gelmişiz gibi davranarak o örümcek ağlarıyla kaplı odaları gezdirmekten zevk alıyordu.

Daha sonra olanları yazabileceğimi sanmıştım ama Almanca olsa dahi, kendimden başka bir okurum olmasa dahi, yazamayacak kadar çekingenim. Bu deniz kabuğunun içinde bile, Amelia'nın bizim hangi dürtülerimizin ıslahını dilediğini itiraf edemiyorum.

Parrot

Çarpışmanın kanını durdurmak için Peter von Gunsteren bana mendilini ödünç verdi. İki romdan sonra da, Philadelphia'da evlenmesi gereken bir sevgilisi olduğunu itiraf ediyor, işinin bütün gün bir meyhanede oturmaktan fazla bir şey gerektirmeyen New York ayağıyla ilgilenmemin ona bir lütuf olacağını söylüyordu. Tek kesin şart İngiliz gazeteleri için asla geç kalmamamdı.

Ona bu konuyu düşüneceğimi söyleyerek dışarı çıktım ve insana ancak bir kavganın layıkıyla verebileceği o canlandırıcı, zihin açıcı duygunun tadını çıkararak Greenwich Street'in hayhuyuna karıştım.

Mektup var mı diye postaneye üçüncü bir defa sormak dışında yapacak pek bir şeyim olmadığından, serbest zamanımı kim olduğumu ve nasıl daha iyi olabileceğimi düşünmek için kullanarak etrafta dolaşmaya başladım. Rıhtım çok soğuk ve sevimsizdi; sadece ipekli kumaşa ve diken diken bir deriye bürünmüş zavallı İrlandalı kızların teni yağmur yumurtalarının rengine dönmüştü. Ben de King Street boyunca yürüyerek kıyıdan uzaklaştım. Çok geçmeden Chambers Street'teydim, sırtıma çarpan sert rüzgâr beni postaneye doğru itiyordu. Burada, kubbenin altında, atışma partnerim beni bekliyordu; bankosunun ardındaki mayasıllı hayatı için giyinmiş, uzun kollu çatık kaşlı bir memurdu bu. Üst üste üç yünlü kazakla, benim Mathilde'im gibi parmaksız eldivenler giymişti.

"Larrit'e bir şey yok" dedi hemen.

Her zamanki gibi bir cevaptı ve neden bu defa farklı olsundu ki... Ama birdenbire Lord Cenapları'nın el yazısının hayali geldi gözümün önüne. Yarabbi, ne korkunç bir manzaraydı o!

Bunun üzerine Mr Yünlü Kazağa geri döndüm ve Carrit adında birine mektup var mı, diye sordum.

"Her zaman Larrit diye soruyorsunuz" dedi.

"Hayır, Carrit diye soruyorum."

Son derece gönülsüz bir tavırla mektup gözlerine döndü; onlara o kadar çok etiket ve elle yazılmış talimat iliştirmişti ki basit işini dünyada başka kimsenin asla çözemeyeceği bir muammaya çevirmişti. Eli boş döndü.

"Öyleyse Jarrit" diye sordum. "Ya da Garrit."

Omzumun üzerinden öyle bir hiddetle baktı ki arkamda sabırsız bir kuyruk olduğunu sanabilirdiniz.

"Şimdi de Garrit mi? G ile mi?"

"Önce onu deneyin."

Az sonra öksürüğe benzer bir ses çıkardı. Ardından da bankonun üstüne birkaç zarf fırlattı.

"Mürekkebi bulaşmış" dedi, sanki ben yapmışım gibi.

"Lekelenmiş de" dedim.

"Böyle geliyorlar" dedi.

"Hiç şüphem yok bundan."

Ve bir an için ikimiz de el yazısı hakkındaki haşin yargımızda birleştik. İttifakımız kısa sürdü; çünkü benim onları bankoda veya hanımların mektuplarını aldığı o küçük kuytu köşede okumama izin vermedi ve böylece o rüzgârlı Chambers Street'te, hizmetime Wethersfield'de acilen ihtiyaç duyulduğunu öğrenmiş oldum. İlk tepkim muazzam bir rahatlama hissiydi. Evlilik ilişkilerinden çok uzakken, dünyada hiçbir faydalı gayesi olmamaktan kaynaklanan bu berbat boşluk duygusundan esirgenmiş olacaktım. Bu uzun süreli bir tatmin değildi. Gerçekten de, benim arabada çalkalamamı istediği Montrachet'yi ısmarlamak üzere Pearl Street'teki şarap tacirlerine ulaştığımda, Wethersfield'e seyahatimi bir güvercinlikteki işten hiç de daha ciddi bir çözüm olarak görmüyordum.

Güvercinler günlerimi doldurabilir diye tahmin ediyordum. Bir dükkân açmak için yeterli parayı biriktirebilirdim. Ama Parrot günlerini nasıl bir dükkân tezgâhının ardında tüketecekti?

Broadway'de bir binanın üstü kapalı sahanlığında çömelip, bizim Garmont'un o kargacık burgacık, lekeli, berbat yazısını okudum. İçimde şefkat uyandırmadı değil; çünkü benim dikenli mevcudiyetimden bu kadar uzakta, tam olarak kim olduğumu unutmuş gibi görünüyordu. Bu bakımdan bana sadece şarap ve banka işlerine ilişkin beklenen emirleri vermekle yetinmeyip, hem ev sahiplerine hem de onların milletine yönelik şahsi duygularını da itiraf ediyordu. Akıl mantık tanımadan seviyordu. Şüphesiz, ışıltılı anayasalarının üzerindeki kölelik lekesi için amansızca yargılıyordu onları; ama hemen bir sonraki cümlede, Massachusetts'in taş döşeli güzel bir caddesinde, kellesini uçurmayı kimsenin planlamadığını bilerek yürümenin ne muazzam bir zevk olduğunu yazıyordu.

Bunu şu ilaveyle berbat ediyordu: *Bilmiyorum, Aziz Dostum, bunu tahayyül edebilir misin?*

Eh, bu hesap kapanmadan onun için cevaplayacağım bir soru bu. Ama o gün, o soğuk caddede sadece kendimi tahayyül ederek yürüdüm; güvercinleri ve para kazanmayı düşünerek, hayatımı borsa fiyatlarını kâğıtlara yazıp kuşların ayaklarına bağlayarak geçirmenin nasıl bir şey olduğunu merak ederek... Şapkalar uçup yanımdan geçtiğinde onların peşine düşmedim. Rüzgâra karşı inatla yürüdüm. Kulaklarım donuyordu, alnım hissizleşmişti; çünkü kendime ait bir şapkam yoktu benim. Sonunda lambır lumbur giden arabaları ve at pislikleri, zavallı üşümüş kızları ve öğle yemeğinden önce kafayı bulmuş gemicileriyle, nehir kıyısına vasıl oldum ve Bull Inn'de Peter'in güvercinliğini yakından incelemek için İrlandalı'dan izin aldım.

Kavga ettiğimizi görmüş olan mal sahibi, bizim arkadaş olduğumuzu anlamıştı ve bana çatı arasına çıkan merdivene erişebileceğim pencereyi işaret etti.

Kafamın arkasına çarpıp duran kanatlar ve New York'luların kusursuz tasviriyle bir bok fırtınasına karşı sıkılmış burnumla bu rahatsız ortamda çömelmiş otururken, Dirk ve kardeşinin sanki ruhları yokmuş gibi kuşların boyunlarını burup öldürmelerini hatırladım. Kendim hakkında bundan daha iyi bir fikirle yetiştirilmiştim ben.

Elimi yüzümü Hudson River'da yıkadıktan sonra bir kez daha, amacı büyük ölçüde çığırtkan, hırsız, seyyar satıcı gibi yabancıları çok mühim bir iş üstündeki meşgul bir adam olduğunuza ikna etmek olan o yürüyüşlerden birine başladım. Böylece, artık bir sahtekârdım ve bildiğim tek gerçek şey, gururum ya da gayemin olmadığı bir eve dönmeyeceğimdi. Akşam olduğunda, bacaklarım günün yorgunluğundan bitmiş bir halde Chambers Street'ten, sonra da Broadway'den aşağı geri gelip Park Row'a döndüm ve kendimi, yüzleşmek zorunda olduğumu gizliden gizliye bildiğim bir şeyle karşı karşıya buldum: Marianne ve ona saldıran burjuvaların tumturaklı bir üslupla resmedildiği muazzam bir afiş. Karanlık çökmüştü ve

afiş yüksek basamakların tepesine dizilmiş, şiddetle kükreyerek yanan çalı çırpı demetleriyle aydınlatılmıştı. Bu ışıkta, külrengi suratlı propagandacı bir yobazın eseri seçiliyordu; Marianne'ın çıplak göğsünün üzerine, hayatında bir göğüs ya da fırçaya dokunmuş herkese bir saldırı olacak kadar sanattan yoksun bir tarzda şunları yazmıştı:

FRANSA'DAKİ İHTİLALİN VE
ONUN AMERİKA'DAKİ ÇOCUKLARININ DRAMI

Orada dururken emprezaryo bana seslendi. Benim tepemde, ilanın altında duruyordu; eğri bir kılıca benzeyen dudakları yüz hatlarına ürkütücü bir gölge salıyordu; ama nihayet bir tebessüm insanın ancak bir anne öpücüğünde bulmayı umabileceğinden de mükemmel bir tatlılığı gözler önüne serdi. Onunki mumlanmış bıyıklı cinstendi. Islak bir halıya benzeyen saçları alevlerin sarı ışığında parlıyordu.

Eckerd bir satıcıydı. Bir Amerikalıydı. Merdivenlerden aşağıya bir dansçı gibi, pabuçlarını dar basamaklara sığdırabilmek için yan yan sıçrayarak indi.

"İşte nihayet geldi" dedi. "Oyunun babası, hatta ebesi de" dedi. "O korkunç günde sen oradaydın. Bütün dünyada" dedi, "sadece sen biliyorsun bizim ne yaptığımızı. Öyle memnunum ki. Hiç kimse bilmiyor, sen hariç. Lütfen gel. Özel koltuklar var, sonra da türlü çeşit sürprizler. Bu oyun" dedi, o parıldayan yabancı gözüyle bana çok yakından bakarak, "hayatını değiştirecek."

Olivier

Garrit, sana bu mesafeden nasıl hitap edeceğimi bilemiyorum. Aslına bakarsan, EFENDİ İLE UŞAK ARASINDAKİ İLİŞKİLERİ DEMOKRASİ NASIL ETKİLER başlıklı bölümüme henüz başlamışken, hayli ilgimi çeken bir mesele bu. Umarım, en kısa zamanda dönüp onun okunaklı kopyasının yazılmasıyla ilgilenirsin; o zaman Wethersfield'de herkesten çok benimle hemfikir olduğunu fark edeceksin.

Başına ne gelmiş olduğunu düşünemiyorum ve itiraf etmeliyim ki her gece defalarca uyanıp başta New York bankamın vekilharçlığı olmak üzere sana tevdi ettiğim yetkiler nedeniyle dehşete kapılıyorum. Muhtemelen, her ne kadar aksini umut

etsem de, efendini böyle içi içini yer durumda muallakta kalmış görmek seni eğlendirecektir. Yine de bu dünyada senden çok güvenebileceğim hiç kimse yok ve başlangıçta yaşadığımız onca güçlüğe rağmen, Marquis de Tilbot'ya verdiğin uzun ve sadıkane hizmete hiçbir zaman kayıtsız kalmadım. Herhalde ona mallarının elinden alınmasını izleyen yıllardaki hizmetlerin hakkında hayli bilgim olduğunu tahmin edersin. Senin, büyükbabasının kitaplarının tasnifiyle dürüst ve onurlu bir şekilde, hem de ihtiyat ve ticari feraset çerçevesinde ilgilendiğini defalarca hatırlatmıştı bana. Asil bir lordun hayatını idame ettirebilmek için bir kitap satıcısı durumuna düşmesi ona fazlasıyla ağır gelmişti ve biliyorum ki sen onun namına bu tasfiyeyi üstlenip kendisine ticari muamelelerin son derece teferruatlı muhasebe kayıtlarını bırakmıştın. Bana senin hizmetlerini teklif ettiğinde, Marquis de Tilbot bu hususu özellikle vurgulamıştı. Onun bu hediyesini cahilce veya hafife alarak kabul ettiğimi düşünmeyesin.

Belki değerinin bana aşikâr olduğunu hissetmemişsindir. İnan bana, kendini defalarca ispat ettin; sadece o ayaktakımına karşı benim yanımda durduğun zaman değil, hizmetini en az takdir ettiğim anlarda bile. *Versailles Impromtu*'yü satın alman böyle bir olaydı; senin oynadığın o komik rolü başarıyla taklit ettim ve aşağı yukarı senin akıllıca önerdiğin yolu izleyerek dile getirdiğim bir dizi yorumla yaptım bunu.

Gururunun seni buradan uzaklaştırması için hiçbir sebep yok.

Bu bakımdan, geri dönmeyişin beni endişelendiriyor; dürüstlüğüne güvendiğim ve yardımına da ihtiyaç duyduğum için, sana bir zarar gelmiş olmasından başka ne düşüneceğimi bilemiyorum. Yoksa hasta mısın?

Bu bölümleri senin dönüşüne hazırlık olarak tamamlamış bulunuyorum:

DEMOKRASİNİN ÜCRETLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
EVLİ KADININ ÇEHRESİNİN ARDINDAKİ GENÇ KIZ NASIL GÖRÜLEBİLİR
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE KIZLARIN EĞİTİMİ
SOSYAL ŞARTLARIN EŞİTLİĞİ AMERİKA'DA İYİ AHLAKIN KORUNMASINA NASIL YARDIM EDER
AMERİKAN GÖRGÜ KURALLARI ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

Böylece aşağı yukarı otuz sayfa bitmiş durumda. Şimdilik Mr Godefroy'un *Virgil* ciltlerinin uzun siyah sırtları üzerinde duruyor ve romanının sayfalarını çevirirken Miss Godefroy'un yanaklarına değip geçen sıcak ışığın aynısı olan alevlerin pır pır edişi, bana ateşin ikili tabiatını hatırlatıyor.

Mösyö, sana şunu söylemek isterim ki şimdiye kadar çok büyük hizmetlerde bulunmuş durumdasın ve umarım bunları sürdürürsün. Günler geçip ben bu kitaba emek verdikçe hissediyorum ki ikimiz de, yani sen ve ben, senin kendi davanı da temsil eden bir meselede ortağız.

Ne zaman istersen, senin için akla hayale gelebilecek en faydalı mektubu yazacağım: Amerikan Başkanlarının seni güvenilir sırdaş ve dost olarak istemelerini sağlayacak mektubu. Aslında bana verdiğin hizmet sona erdiğinde, isteyeceğinin bu olup olmadığını merak ediyorum. Yolunu çizerken göz önüne al bunu; çünkü senin için benim yazmayı düşündüğümden daha iyi bir mektup olabileceğinden şüpheliyim doğrusu.

Azizim Larrit, birkaç defa Wethersfield'in dışına yolculuk yaptım ve insan eli değmemiş, son derece ilkel, ıssız yerlerden geçtim. Geçen hafta şu yoksul göçmen kulübelerinden birine rastgeldim; orada insanın ilk düşüncesi, bu insanlara hayatlarının basitliği, kültürlü bir toplumdan ya da belki Orne köylülerinin bile doğal kabul edeceği konforların hepsinden mahrum oluşları nedeniyle acımak olur. Ama burada, böyle bir

adamın dikkatimi çektiği gibi, durum toprağın paha biçilmez olduğu Fransa'nın tam tersi. Burada toprak bedava, pahalıya satın alınan ise ailenin emeği; ama insan sonunda şunu anlamayı öğreniyor: Konuştuğu kişi arazinin sahibidir ve insanın gözü o sık, vahşi ormanı kendi mülkü olarak görebilirse, kendini aşağı yukarı benim kendimi Château de Barfleur'de görebileceğim gibi görür. İşte bu, Mösyö, senin dikkate alacağın bir hayal olabilir ve eğer öyle ise sana her bakımdan yardımcı olmak isterim. Bunun sana maliyeti aşağı yukarı kırk bölümün yazıya geçirilmesi olacaktır.

Bu göçmen kulübesinin birkaç kilometre ötesinde, bu derin yalnızlığın ortasında, Temmuz İhtilali'ni düşündüm. O ayın yirmi dokuzunun hatıraları nasıl bir şiddetle ruhumu ele geçirdi anlatamam. Çatışmanın feryatları, dumanları, top sesleri, tüfek ateşinin gürleyişi, daha da korkuncu, tehlike çanlarının çalışı; o kızgın atmosferiyle bütün bir gün, ansızın geçmişin içinden yükselip kendini canlı bir tablo gibi önüme koymuş gibiydi. Ortalık aniden aydınlandı. Başımı kaldırıp etrafa baktığımda hayalet çoktan kaybolmuştu. Ama ormanın sessizliği hiç o kadar soğuk, gölgeleri o kadar derin, ıssızlığı o kadar halis gelmemişti bana.

Sen ve ben bu Amerikan caddelerinde yürürken belki de en iyisi babamın "patlamaya hazır bir volkana benziyor" diye yazdığı Avrupa'nın şimdiki durumunun farkında olman. Tesadüfe bak ki Fransa'da adli makamlar benim on sekiz aylık iznimi sınırlama yönünde harekete geçiyor ve ben burada, Old Farm'da, neşeyle çıtırdayan ateşin önünde oturmuş yazarken, Miss Godefroy da romanını kucağına bırakmış, bana ve annesine gülümsüyor; o kadar kötü biri olmadığını belli eden anne de bir ona bir bana göz attıktan sonra yüzünde hoşnutluğa yakın bir ifadeyle tığ işine dönüyor. Cennet imasında bulunmuyorum; o ve Amelia daha bu akşam yemeğinde, Noel'in bir putperest yortusu olup olmadığı üzerine yüksek perdeden, üzücü bir tartışma yaşadılar. Eminim ki tescilli bir ateistin pek

az ilgi duyacağı bir meseledir bu; ancak Godefroy ailesi benden, sana ve ailene yılın o zamanında kendilerini ziyarete gelmeniz için bir davetiye göndermemi istedi.

İlk aklıma gelen bunun şu malum Amerikan yanlış anlamalarından biri olduğuydu. Çünkü herhalde senin de benimle hemfikir olacağın gibi, aristokrasilerde efendilerle uşakların doğal benzerlikleri yoktur; ama her ne kadar varlık, eğitim, görüşler ve haklar onları insani skalada birbirinden çok uzakta tutsa da, zaman her şeye rağmen onları sıkıca birbirine bağlar, o kadar ki birbirlerini masadaki bütün çiftlerden daha iyi tanıyor olsalar da, her ikisi de Noel'de aynı masada oturmamaları gerektiği konusunda aynı görüştedir. Uzun bir süre boyunca paylaşılan hatıralar onları bir arada tutar ve farklılıklarına rağmen giderek birbirlerine benzerler.

Burada, ömrümde hiç olmadığım kadar beklenmedik bir şekilde hoşnut olduğum Wethersfield'de, fikirlerimizin her an sorgulandığını fark ediyoruz. Onlar aristokratların sıradan kitlelere karışacağına inanırken, ben o asiller sınıfının sonunu görmenin çaresizliğini yaşıyorum. Benim sevgili Miss Godefroy'um bir gün Avrupalılarla Zencilerin birbirine karışacağına inanıyor. Bana göre bu bir hüsnükuruntudan ibarettir ve gözlenen hiçbir şey bunu kesinlikle destekleyemez.

Bütün bunlar bir yana, siz, Aziz Beyefendi, Noel zamanı Old Farm'a gelme lütfunda bulunacak mısınız? Hizmetlerinizin her ikimizin de Efendisi olan şu malum kitap tarafından talep edildiğini anlamak için ikinci bir okumaya gerek olmayacaktır.

Ayrıca, mümkünse iki kasa Montrachet ve seyahat ederken emniyetli olacağını düşündüğün kadar altın para lütfen.

Olivier de Garmont

Parrot

I

Oyununun hayatımı değiştireceğini söylediğinde, Eckerd'in bir şekilde bozacağını düşündüm. Yine de peşinden gittim onun.

Paris'te Amerikalıların tiyatrodan hoşlanmadığı, onun yerine kiliseye gittikleri ve hiç içki içmedikleri söylenir. Gerçek ise Chatham Road'da ortaya çıktı: Orada, Eckerd'in Elyseum'unda, düğün pastasına benzer bir tiyatro buldum; tanrılar da Hıristiyan'dan çok Yunan'dı. Yani Eckerd beni koltuğuma götürürken, uzun naylon bir kadın çorabı bir karahindiba tohumu gibi nazlı nazlı süzülerek yere indi. Demek istiyorum ki, seyirciler *karışıktı* ve biletlerini farklı sebeplerle almışlardı; ki-

mileri ne zaman canları sıkılsa botlarını yere vura vura "*Yankee Doodle*" şarkısını söylemek kadar basit sebeplerle. Büyük bir bölüm bankerler ve ailelerinden oluşuyordu; ama aralara serpiştirilmiş hayli çok sayıda keçi sakallı, New York'lu evrak memuruyla onların sevgilileri, makine tamircileri, karaya çıkmış İngiliz denizcileri ve kafalarının tepesinde halen sürüp giden her tür melanetten kaçınmak için gözlerini perdeye dikmiş bir grup sarışın Alman da vardı.

Elyseum bir kerhane gibi kırmızı kadifedendi; içinde şanlı Eckerd'in sığ sularda seyreden bir teknenin yekesi gibi dirseğime dokunarak bana rehberlik ettiği bir tür labirentti. Eckerd öyle ölçülü, öyle nazikti ki. Parmaklarından korkunç türden bir merhamet akıyordu; sanki müşfikçe öldürülmeliydim.

"Beyefendi" dedi, "zevceniz."

Aptalın biriydim ben. Müthiş bir dehşete kapılmıştım. Tüccarların dizlerinin üzerinden tökezleyerek ilerliyor, karılarının kendilerine çok dar gelen kabuklar içindeki zavallı küçük bezelye taneleri gibi sıkışıp kalmış küçük ayak parmaklarına basıyordum. Mathilde koluma girdi. Yan tarafımda sıcacıktı; yumuşacık göğsü koluma yaslanmıştı.

Belli ki paraları sökülen kişi Eckerd, diye düşündüm. "Genç Olivier'den mektup aldım" dedim.

Paltomun omzundan bir güvercin tüyü çekip dikkatle inceledi. Küstah bir papağan değil de bir güvercin olduğumu, kabuklu sıska bacaklarına bağlanmış mesajları taşıyan bir uşaktan başka bir şey olmadığımı görüyor muydu?

Mathilde, efendin senin Wethersfield'e dönmeni mi istiyor, diye sordu.

Ben, "Para nereden geliyor?" diye sordum.

Ama perde açıldı ve Mathilde kurtuldu.

Arka planda bir geri zekâlının kötü bir gravürden edindiği Fransa kavramı vardı. Aldırmayın, önemi yoktu. Pudralı peruğunun altında tanıyamayacağınız Miss Desclée çok güzeldi. İngilizce'si bir hazineydi; bütün bir lisan sekiz hafta gibi bir

sürede öğrenilmişti. Mississippi kıyısında bir yerlerden gelme bir aristokrattı ya da ben öyle tahmin ediyordum; çünkü *Zeus*'un doğma büyüme Natchez'li kaptanı gibi konuşuyordu.

Oyun esneyerek ilerliyordu, ebediyet gibiydi.

Miss Desclée'nin âşığı burjuva bir ihtilalciydi. Tarihi bir karakter olup olmadığını kim bilebilir. Danton saçlı, Londralı bir aktördü ama narin yapılıydı, o bakımdan Robespierre miydi diye merak ettim; fakat o adamın rahipvari tarzı yoktu bunda. Her halükârda oyun yazarının, Shakespeare'i örnek alarak, kendini tarihle fazla kısıtlamaktan hoşlanmadığı aşikârdı.

Miss Desclée'nin, altı metre boyunda resmedilmiş, güzel ve asil bir evi vardı. Bunu yakından inceledim. Bazı bakımlardan İmparatoriçe Josephine'in Malmaison'u olduğunu düşündüm onun, hatta arkadaki okaliptüs ağaçlarına kadar.

Hepsi de Miss Desclée'nin giyotinle idamını talep eden yüz aktörün yer aldığı bir sahne vardı. Seyirciler şaşılacak kadar rahatsız olmuştu. Babamın arkadaşlarının kafasını karıştıracak bir şeydi bu; ama sonradan bunun insan faktörü olduğunu söylediler bana.

Miss Desclée şarkı söyledi. Ona yakıştı bu.

Sevgilisi de şarkı söyledi. Bu ona diğerinin yarısı kadar bile yakışmadı.

Ama neticede, Eckerd Amerikalılarını tanıyordu; erkek ve dişi kahramanını New York şehrinin aslına uygun olarak resmedildiği bir arka perdenin önüne çıkardı. Burada her ikisi de İhtilal'in kazandığını ilan etti.

Bana göre berbat bir şeydi. Ama seyirci, Peter Gunsteren'in diyeceği gibi, *çıldırmıştı*, sahneye meyve ve kuru yemiş fırlatıyordu.

Doğruldum. Kararlı beyaz bir el dizime kondu. Beni seviyor, diye düşündüm. Sonra bunun yerimde kalmam için bir uyarı olduğunu anladım; sebebi şöyle ifade ediliyordu: FİNAL: AMERİKA'NIN ÖZGÜR KUŞLARI.

Işıklar kararda. Sanırım, bir flüt vardı. Bir siluet belirdi; öyle yavaştı ki hani gözünüzü kapadığınızda gözkapaklarınızın ardında beliren resimlerden biri gibiydi. Sevgili rolünü oynamış olan aktördü bu. O avukattı. Işıklar sönükleşti, sonra parladı ve orada, sevgiliyle aynı parlak yeşil giysiler içinde şu bizim zavallı, çarpık çurpuk, kömür gibi Watkins'imiz duruyordu, yangından sonra çiçeklenen bir ağaç gibi.

"Aman Tanrım" diye haykırdım. "Bu ne?"

Bir hilkat garibesi olarak sergilenen hassas dostumuzdu bu. Işıklar parlıyor ve o, elinde bir resim fırçasıyla, tek başına, avuntusuz, duruyordu orada. Bazı hödükler güldü ve sonra seyirciler bir tür dehşet suskunluğuna sığındı.

Ama o, cüce Tiny Ted ya da üç bacaklı leydi değildi. O birinci sınıf bir sanatçı, Algernon Watkins idi ve ahmak seyirciler hayret ya da huzursuzluk çığlıkları atarken, ben de bütün bunlar karşısında hiddetimi avaz avaz haykırdım.

O bir soytarı değil, büyük bir sanatçıydı.

Mathilde, Watkins'in İhtilal'in sıkıntılarını ve Amerika'nın vaadini temsil ettiğini fısıldadı. Eğer öyle idiyse, hiçbir surette açık değildi bu. Watkins fuayede gravürlerini satacaktı. O bir sirk köpeği değil, diye düşündüm.

Alışveriş çok canlıydı ve yarım saatin büyük bir kısmını aldı. Daha sonra balkonların, iplerin ve palangaların yanından geçip yukarıya, Eckerd'in çatının altına inşa ettirdiği küçük daireye götürüldük.

Birazdan bu daireye geleceğim. Ufak çapta bir mucizeydi ve sonraları bir cinayet ve boşanma olayında meşhur olmuştu. Ama o zaman dairenin sahibine öfkeyle saldırdım çünkü Watkins'in bir gravürü elli sente sattığını görmüştüm. Umut vaat etmeyen eksper, gri pantolonlu ve uzun redingotlu bir beyefendiydi. Kıymetli baskıyı dörde katlayıp gömleğinin içine kaydırdı.

"Dayanılmaz bir şeydi" dedim Eckerd'e.

"Ben bir sanatçı değilim" dedi. Bunun, oyunun her tarafından belli olduğunu söylememek için kendimi tuttum. Zavallı Watkins'in bir kuyruk gibi iliştirilmesi bir garabet örneğiydi.

"Ben bir sanatçı değilim ama arkadaşlarıma sahip çıkıyorum" dedi.

Öyleyse oyunu umurunda bile değildi. Sanırım, onu uydururken gördüğümde anlamıştım bunu. Nehir kıyısında bir tabakhane inşa eden bir adam gibi kesip biçmiş, doğramış, çivilemiş, Watkins'i de sanki fazladan bir sandalye veya barakaymış gibi eklemişti senaryoya.

Eckerd başını eğip, itirazımın ne olduğunu tamı tamına anladığından emin olmak için sorguya çekti beni. Çok nazikti. Bir kadeh parlak, kırmızı köpüklü şarap koydu bana.

"Demek ki" dedi, kadehi elime vererek. Benim yaptığımı tasvip etmiyorsunuz. Peki ya siz ne yapardınız Mr Watkins için? Ya da karınız için?"

Tabii buna verecek cevabım yoktu.

Kadehini kaldırarak gülümsedi. "Sahne sizin. Lütfen buyurun."

Dikkatimi Mrs Watkins'e yönelttiğimde, onun bu son dakikalarda bana başını sallıyor olduğunu anladım. Watkins'e doğru baktım ve kat kat bükülüp kırışmış hatlarını, huzursuzluğunu belli eden pembe yara izini gördüm. Mathilde oldu imdadıma koşan, elimi tutan, üstünkörü tıraş edilmiş pürtüklü yanağıma kondurduğu öpücükle bana sahip çıkan.

"Gitmek zorunda olman ne kötü" dedi.

Bulunduğumuz yerin neresi olduğunu daha dikkatlice izah edeyim.

II

Eckerd'in gizli dairesinde olmak, bir viski fıçısının içinde veya beşik tonozlu bir kilise tavanının altında olmak ya da fır-

tınaya karşı tepetaklak edilip sıkıca örtülmüş bir sandala, bir tür Nuh'un gemisine sığınmak gibiydi.

Çok yüksekteydi; bütün o dekorların, iplerin ve palangaların tepesinde, tam çatının altında, kupkuru bir yerdi.

Nuh'un Gemisi'nde bir tek hayvana, bir kediye yer vardı sadece. Mısır kedisi dediklerindendi; gayet serinkanlı mavi gözleriyle gri renkte bir kediydi. Max, adı buydu, kediden ziyade maymun gibiydi, komik bir maymun dönüşüyle bir dolaptan sıçrayıp sahibinin tepesine inebiliyordu. İniş yapılan kafa size ait olmadığı sürece hoş bir şakaydı bu; ama çok geçmeden oturaklara ya da onların yokluğuna ilişkin davranışları fena halde canımı sıkmaya başladı.

Yıkanma, yemek pişirme veya diğer şahsi meseleler için hiçbir düzen, araç gereç yoktu. Her tarafa bir sanatçının bir mizansen yaratmak için kullanabileceği türden kumaşlar ve halılar örtülüp asılmış ve fakir bir kızı parayla odalık tutmaya yarayacak uzun alçak bir kanepe konulmuş olsa da, ayrıca döşemenin üzerinde dizili birçok ot şilte de vardı ve bunlar bir savaş ya da sel felaketi zamanındaki bir kiliseyi çağrıştırıyordu. Şimdi bunlardan birinin üzerine Mrs Watkins oturmuş, kucağına sardığı bir battaniyeyi kocasının dertli başına yastık yapmıştı. Altı yoldaşımın, benim dışarıda bırakıldığım bir planın parçası olduğunu çabucak sezdim.

Önce rahatlamıştım ama sonra benim bu dünyadaki tecrübelerimden yararlanabilecek yerde sanat satışı yaptıklarını anlamak adamakıllı keyfimi kaçırdı. Benim Marquis de Tilbot'nun yanında vermiş olduğum hizmetler hakkında tek bir kahrolası şey bilmiyordu bunlar; hatta Mathilde bile. Bunların o Watkins kuşlarını elli sente satmasını tasavvur edebiliyor musunuz?

O angutun, gravürü yünlü donunun içine tıktığını gördüğümde...

Her neyse: Tekne gibi bir oda. Ot şilteler. Halılar. Odalıklar vesaire. Sonra, o asil, altuni duvarlar boyunca, bazıları üst üste

yığılı, bazıları duvara asılı çok sayıda sanat eseri. Bunlara Mathilde'in, burnumun dibinden, kıçımın tepesinden, King Street çiftlik evinden alıp götürdüğü tablolar da dahil. İşte şimdi burada, kendilerine eşlik eden Watkins gravürleriyle birlikteler. Ayrıca son derece kayda değer bir şey de, bir o tuvale bir öbürüne ha bire püskürtüp duran o Mısır kedisi ve hiç kimsenin ona görgü kurallarını hatırlatmaya zahmet etmeyişiydi. Sanatçıların suça ortak olduğunu görmek adamakıllı tepemi attırmıştı.

Dilimi, organlarım soğuyana kadar köpüklü şarapla yıkadım. İyi Dostlarıma azami nezaket ve dikkatle sordum: Eğer Watkins'in gravürlerini elli sente satmaya hazırsalar, bunun onların karakteri hakkında iyi bir izlenim vereceğini mi düşünüyorlardı?

Eckerd oltaya gelmeyecekti.

Ne de Mathilde ile tartışabilirdim.

O zaman kocasının başındaki kısacık yumuşak saçları okşamakla meşgul olan Mrs Watkins'e döndüm.

Ona, yarım dolara sattıkları o gravürün kendisine kaça mal olduğunu sordum.

"Bana mı? Ne diyorsun, bir kuruş bile değil."

"Ama o bir çalı bülbülü değil miydi?"

"Evet, öyleydi canım."

"Öyleyse, Missouri River'ın kıyılarına epey bir cesaret yatırımı yapmadınız mı?" Neden söz ettiğimi biliyordum; çünkü onun üstüne titreyen kocası uzun uzadıya anlatmıştı. O gravürün maliyetini biliyordum: Kadının iliğine kemiğine kadar işleyen o korkunç yara.

Mathilde hepsinin sanata değer verdiğini söyledi. Başka hiçbir şey düşünmüyorlardı.

"Öyleyse neden" diye sordum, "Watkins'in levhaları neden burada kedi tarafından çürütülmeye terk edilmiş?"

İç çekmek bir cevapsa, bana cevap verdi Watkins.

Kapının yanındaki köşede alçak bir kanepenin üstünde karman çorman duran, bir tabaka kâğıtla bile korunmamış başka levhalar da vardı. En üsttekini aldım, tesadüfen, kaşık gagalı bir papağanın tablosuydu.

"Onu geri ver, beyim."

"Neden, beni tanımıyor musun?"

"Geri ver onu."

"Lütfen" dedi Mathilde, "benim sevgili Parrot'ım. Lütfen alınganlık etme."

Levhayı almaya çalıştı. İzin vermeyecektim.

Ben bakır levhasını itinayla sararken Watkins başını kaldırıp acı acı bağırdı.

Mathilde başını olumsuz anlamda salladı.

Eckerd bana niyetimin ne olduğunu sordu.

Ona tiyatronun her gece denize karışıp gittiğini, battığını, boğulduğunu, hatta o anlı şanlı Burbage'ın bile unutulduğunu kabul etmek zorunda olduğunu söyledim. Oysa bütün bir ülkeyi yıkabilir, kralın kalbini doğrayıp böbrekleriyle birlikte kızartabiliriz; yine de tablolar yaşayacaktır.

Watkins yeteneklere dair kıssaları okumam gerektiğini söyledi.

Parlak yeteneklere dair kıssaları okumam gerektiğini söyledi.

Parlak fikirlerini kendine saklamasını söyledim ona.

Bunu bir yığın laf takip etti ve ancak ortalık durulduğunda anladım ki, arkadaşlarım bir çeşit gizli anlaşmaya dayanarak, geceyi yerdeki şiltelerin üstünde uyuyarak geçirecekti. Ben de bakır levhayı başımın altında emniyete alıp yere uzanmaktan başka ne yapabilirdim? Ve hepimiz orada kaldık, battaniyelerin içinde tırtıllar gibi, neye dönüşeceğimizi bilmeden. Gece müthiş bir rüzgâr aşağıdaki tiyatronun içinden esip geçti. İniltisini ve bir şeyin şangırdadığını duydum. Sonra duvarlardan içeri girdi. O zaman Mathilde yatağıma geldi ve kendini bir

asma kilit gibi gövdeme sarıp kilitledi. Onu kucakladım ve nefesini çenemin altında hissettim.

III

Gece sık sık kalkıp aradıysam da hiç oturak bulamadım. Tam şarap şişesini kullanmaya hazırlanırken merdivenlerde bir ayak sesi duydum.

Çarmıhta acı çeken İsa'ya şükürler olsun, diye düşündüm. Birisi bir zincirle oynuyordu. Bekleyelim görelim bakalım. Eckerd idi bu; onun arkamda bir yerde uyuduğunu sanıyordum ama şimdi karşımda duruyordu işte. Biri ağzından içeriye karbon kâğıdı tıkıştırmış gibiydi.

"Bitti" dedi.

"Kahrolası kabı ver bana."

"Ne kabı?"

"Patlamak üzereyim."

"Çekmecede" dedi. Altınrengi pırıltılı ceketinin üstünde karbon lekeleri gördüm. Hiçbir açıklaması yoktu; sadece kolunun altında gazeteler vardı.

"Çekmeceyi göster bana" diye haykırdım yerde yeniden canlanan gövdelerin arasından. "Oturağı ver bana."

Arkamdan bana doğru uzatıldı; Mrs Watkins'in elindeki teneke bir kovaydı bu. Galiba âdet sahanlığa çıkmaktı ama kimse beni bilgilendirmediğinden, işimi şartlar izin verdiği ölçüde edeplice hallettim.

Diğerlerine dikkat edecek zamanım olduğunda, onları *New York Sentinel*'in sayfalarına dalmış vaziyette buldum. Doğal olarak, oyunun bir eleştirisi olduğunu düşündüm bunun. Bu yanlış anlama Watkins'in, gravürlerinin iyi kabul görmediğini ima eden huzursuzluğuyla daha da güçlenmişti. Eckerd ve Miss Desclée ona kıyasla daha umut verici görünüyordu. Kanepeye tünemişlerdi; Mathilde de onların üzerinden eğilmiş, İngilizce uzun cümleleri tercüme etmesi gerektiğinde hep yap-

tığı gibi kaşlarını çatarak okuyordu. Bu arada Maman da bir o yüze bir bu yüze bakarak haberin uyandırdığı etkiyi okumaya çalışıyordu.

CİNAYET EVİNDE YANGIN

Hızla Gelişen Olay Çevrede Bir Süre
Korkuya Yol Açtı
Mülk Mr Eckerd'e Ait
Ziyan Büyük Ölçüde Önlendi

Hafızalarda korkunç Muldoon cinayetleriyle yer eden King Street 56 Nolu ev dün geceki yangında tamamen yanıp yerle bir oldu. Yangın öyle şiddetliydi ki bu noktada yedi sekiz metre genişliğinde olan King Street'in öbür tarafındaki bir hanı da yakıp yıkmasından bir süre endişe duyuldu. Londra'dan gelen posta gemilerinin gözdesi olan Bull Inn, hamilerinin heyecanlı çabalarıyla yanmaktan kurtuldu. Mr Fachetti'ye ait kereste deposunun parmaklığı ve küçük bir miktar sedir kerestesi ise yanıp kül oldu.

King Street 56 Numara'nın sahibi, genel destekçisi olduğu Eckerd's Elyseum'dan eve dönmesinden hemen sonra, elden ele su taşıyan insan zincirinin göze çarpan yiğit bir ferdi oldu ve mülkünü korumaya yönelik çılgınca gayreti içinde, birçoğumuzun sahne ışıkları altında gördüğü altuni smokinini hiç sakınmayışıyla dikkat çekti.

Mr Eckerd'in bariz üzüntüsünün sebebi, çok geçmeden anlaşıldığı üzere, sadece kısa süre önce almış olduğu evini değil, pek çok

Avrupalı sanatçı ve müzisyenin mektuplarından oluşan bir koleksiyonu da kaybetmesiydi. Ayrıca, bir zamanlar büyükannesine ait olan tarihi bir süs tacının da kaybı söz konusuydu. Komşuların Mr Eckerd'e katılarak sıcak küller arasında, bazıları ileri derecede olan birçok yanığa rağmen sürdürdüğü inceden inceye arama sonucunda bir miktar erimiş altın bulundu. Her ne kadar bu metalin parasal karşılığı azımsanmayacak miktarda olsa da, değerinin erimiş haldeki hazinenin ancak küçük bir oranına tekabül etmesi beklenmektedir.

Mr Eckerd bu kaybın üzerine konuşamayacak kadar üzüntülü görünüyordu; ama Liberty Insurance'ın bir direktörü olan Turtle Bay'den Mr Peek, tacın şirket tarafından sigortalanmış olduğunu teyit etti. Kayıp tacın değerini açıklamasa da, Mr Eckerd'in, bizzat kendi ısrarı üzerine, kısa bir süre önce diğer birçok parça mücevheri de Bank of New York'un kasasına koyduğunu *Sentinel*'e beyan etti.

"Bu çok daha kötü olabilirdi" diye konuşan Mr Peek, Mr Eckerd'in topluma çok iyi bir örnek olduğunu çünkü malın sigortalanmasının akıllıca olmakla birlikte sevilen bir nesneyi asla geri getiremeyeceğini takdir eden biri olduğunu da ilave etti. Bina hâlâ için için yandığı sırada tacın beş adet pırlantasının bulunacağı ve bunun, kurtarılan altının bedeliyle birlikte, kaybın telafisi yolunda hiç değilse küçük bir adım olacağı umudu sürmekteydi.

Hikâye devam ediyordu ama yoldaşlarımın sabrı artık tükenmişti ve her nasılsa gerçek ötesi bir ruh haline bürünmüş olarak öyle bir şamatayla viskileri doldurmaya ve kadeh tokuşturmaya başladılar ki kendinizi bir korsan gemisinde tahayyül etmeniz hiç de zor olmazdı.

Mathilde'e şunu söyledim: "Ama bu seni sigortalamayacağını söyleyen Peek'in ta kendisi."

"Evet, o" dedi bazen karım olduğunu söyleyen kadın. "Zaten beni sigortalamadı ki." Tekrar güldü ve yaşlı annesi de kendine bir yudum içki koyup kadehini havaya kaldırdı. Çoğu kez birinin yanacağından korkuyormuş gibi görünen Mr Watkins ise viskisini bir çay fincanından içiyordu.

"Kendi evini yaktın" dedim Mathilde'e.

Kollarıyla beni sarıp viskili dudaklarını benimkilere dayayarak cevap verdi. "Benim değil ki, Parrot'ım."

"Bir taç var mıydı?" diye sordum Eckerd'e.

Cevap olarak elini pelerinine sokup bir parça erimiş altın çıkardı; ama kendi kurnazlığına pişmiş kelle gibi sırıtmaktan kendini alamıyordu.

"Benden sır gibi sakladığınız buydu ha?" dedim onlara. "Sanırım, bankada da taklit mücevherleriniz var. Değerli bir taş hiç olmadı. Biraz altın erittiniz. Evi yakıp kül ettiniz. Siz aşağılık insanlarsınız, hepiniz."

"Biz *sanatçıyız*" dedi Mathilde. "Yaşamaya hakkımız var."

Ne kadar güzel olduğunu, gözlerinin nasıl ışıldadığını hayal edemezsiniz; ama o anda hoşlanmamıştım ondan ve bu tamı tamına ahlaki bir mesele de değildi. Onun, kendisinin ve Watkins'in sanatçı olduğunu, benim ise olmadığımı söylediğini anlamıştım. Bu doğru olabilirdi ama kalbime bıçak gibi saplanmıştı.

Watkins gözlerini kaçırıyordu benden.

Oysa Eckerd benim bakışımdan kaçmak istemiyordu. Onun içinde yüzüyor, tadını çıkarıyordu.

"Peki ya Peek ikinizi birlikte görünce? Oyununuz bitecek."

"Hiç görmedi" dedi Eckerd. "Hiç görmeyecek."

Şüphesiz, Eckerd ön kapıyı kullanırken hepimizin arka kapıyı kullanmasının nedeni buydu. Kandırılmış, hakarete uğramış, onlarla kıyaslanıp yetersiz bulunmuştum.

"Öyleyse, Sanat bu ha?"

"Amerika'da Sanat" dedi Mathilde.

"Tanrı topunuzun cezasını versin" diye bağırdım ve yaşlı anne sanki itilmiş gibi oturuverdi.

"Burada hiç kimse kaliteden anlamıyor" dedi Watkins. "Hiç kimse bize değerimizin karşılığını vermeyecek."

"Lordların ve asilzadelerin dönmesini mi tercih ederdin? Demokrasi ne içindir? Birbirimizi soyabilmemiz için değildir. Ne de aldatmamız için." *Aldatmamız* derken dişlerimin arasından tısladığımı hissediyordum: al-dat-ma-mız. Âşığımın, karımın, beni aldattığını düşünüyordum. "Sen de Lord Çıtkırıldım Tıknefes'ten daha iyi değilsin. O, sıradan insanların aptal olduğunu düşünüyor. Bir demokraside sanat olamayacağını düşünüyor."

Ama Mathilde'in ateşi sönmeyecekti. Kolunu odada çepeçevre savurdu. "Sanat bu işte" diye haykırdı. "Biz yaptık bunu."

"Ama senin iddian da Garmont'unkinin tıpatıp aynısı. O, kimsenin sanat yapamayacağını söylüyor ve yanılıyor. Sen kimsenin sanatın değerini anlayamayacağını söylüyorsun ve sen de yanılıyorsun."

Bir çift köpek gibi birbirimize hırlıyorduk.

Öfkemin kökleri neydi bilmiyordum. Yeteneklerimi yoldaşlarımın kullandığı gibi kullanmayı başaramamıştım. Onlar benden üstün olduklarını düşünüyorlardı; ben de haklı olabileceklerinden korkuyordum. Kibirliydiler. Haksızdılar. Sadece kendilerinin *görebildiğini* sanıyorlardı. Kendilerini, duyuların aristokratları makamına terfi ettirmişlerdi. Bu rolde, kamuya ait kasalardan diledikleri kadar altını çalmayı kendilerinde hak görüyorlardı.

"Elli sent" diye bağırdım ve gece boyunca muhafaza ettiğim baskı levhasını aldım. "İşte size iki dolar." Paraları şiltenin üstüne fırlattım; Mrs Watkins onları kaptı hemen. Kimse bana yaklaşmadı.

Baskı levhasını fazladan iki tabaka kâğıt ilavesiyle bir daha sarıp sicimle bağladım ve onu Mathilde'in evi yakmadan önce dışarı çıkarma ferasetini gösterdiği eşya torbama koydum.

Sonra, Mathilde'in boyalarını koyduğu sepetin kapağını bir tekmeyle açtım. Daha önce beni hiç böyle davranırken görmemişti. Sepetin içinde bulduğum kavanozları dışarı attım, sonra da her zaman tutumlu olduğundan artakalan boyalarının etrafına sardığı o mumlu bükümlü kâğıtlarla dolu küçük torbayı çıkardım. Bunlara ve birkaç fırçaya el koydum.

"Hırsız olmak için doğmadım ben" dedim ona, "sen de öyle. Bir ev daha yakarsanız geri dönüp o kahrolası tiyatronuzu yakıp kül ederim." Bunu Fransızca olarak da tekrarladım ve Mme Desclée ağlamaya başladı.

İyi, diye düşündüm, bırak ağlaşsınlar.

Torbamı omzuma kaldırdım.

Mathilde haykırdı: "Yapma!" Ama neyi kastettiğini söylemedi. Polisten deli gibi korkardı, belki de buydu mesele; ama ben tiyatrodan ayrıldığımda resmi makamlarla artık işim kalmamıştı, sadece New York'u terk etmeden postaneye son bir ziyaretim olacaktı.

Ben o muhteşem kubbeli salonda boy gösterir göstermez yün kazaklı eski dostum seslendi bana.

"Hey, baksana" dedi ve hemen o küçük deliklerin üstündeki etiketleri gözden geçirmeye girişti, sonra ince uzun bir nesne çıkardı; tam olarak bir zarf değil, Fransa'da asilzadelerin yaptığı tarzda katlanmış bir mektuptu bu.

Adres tanıdığım bir elden çıkmaydı. Eğer Mösyö mektup yazıyorsa, korkarım giyotinler indiriliyor ve ovulup yağlanıyordu.

La Lettre de la comtesse de Garmont
à l'attention du domestique de l'honorable
Olivier-Jean Baptiste de Garmont, actuellement à New York

"*Du domestique*" dedi yünlü arkadaşım, lisanın inceliklerine pek aldırmadan. "Bu sen olmalısın diye düşünüyordum."

"Benim, ahbap. Evet."

Öyle yakınıma eğildi ki soğanlı sandviçinin kokusunu duyabildim.

"Fransızca yazılmış" dedim.

"Hepsi mi?" Sanki onu çoktan buhara tutup açmamış gibi.

"Öyle."

"Pek de hızlı okumayacaksın herhalde" dedi. "Neden şuraya, hanımefendilerin mektuplarını aldıkları yere götürmüyorsun onu? Bu erken saatte senden şikâyet edecek kimse yoktur.

M. Perroquet,

Bu mektubu size Comtesse de Garmont'un emri üzerine yazıyorum. Kendisi, cinsiyetinden kaynaklanan bütün tabii hislerin pençesinde olmanın yanı sıra, doğrudan mı yoksa dolaylı yoldan mı bilmiyorum, sevgili oğlunun o asil ve kadim eve hiçbir fayda sağlamayacak bir evlilik yapmaya karar verdiği bilgisini de almış olarak, oğlunun geri dönmesini sağlamak için elinizdeki tüm imkânları kullanmanızı rica ediyor.

O centilmenin doğuştan güçlü karakterini yakından tanıdığım ve Amerika'daki ilişkisini itiraf etmesini beklemediğim için, kendisini akranlarının yararlı tavsiyelerinin asla erişemeyeceği bir duruma sokmuş olduğundan hiç şüphem yok. Bu durumda, ona hayat vermiş olan kadın şimdi size umut bağlamış bulunuyor ve oğlunun kurtuluşunun belki de onun Havre'*a bindirilmesini sağlayan o etkili tarzda gerçekleştirilmesi gerektiğini tamamıyla anlıyor.*

Ancak, kontes oğlunun halen bir limandan kilometrelerce uzakta ve besbelli "âşık" diye adlandırabileceği o dengesiz ruh

hali içinde olduğunu bildiğinden, sizin ona özel öğretmeni ve eski dostu Abbé de La Londe'un ölüm döşeğinde olduğunu bildirmenizi istiyor. Bunun onu sarsıp, o büyülenmiş vaziyetinden çıkaracağını umut ediyor. En büyük şoku yaşadığı anda da sizin onu, yaşlı adamın yanı başına yetişebilmesi için en yakın limana gidecek arabaya binmeye teşvik etmenizi istiyor. Yine de, elimi vicdanıma koyarak size Abbé'nin geçen hafta vefat ettiğini söylemek durumundayım.

Perroquet, bu ricayla ilgili olarak ne yapacağınıza karar verecek olan sadece sizsiniz. Suç teşkil edecek herhangi bir fiil için sizi cesaretlendirmek istemem; zira Amerikan toprakları üzerinde girişilmesi nedeniyle benim Le Havre*'daki eylemlerimin herhangi birinden çok daha tehlikeli olabilir.*

Bu mektubu aldığınız takdirde, bana kışı geçirme ihtimalim olan Brüksel'deki kişi aracılığıyla bilgi verebilirsiniz. Elimde Baillard'ın bir kopyası olması beni çok mutlu ediyor. Maroken, elden çıkardığımız kıymetli parçanın kalitesinde değil ama baskılar olağanüstü güzel; sabrın mükâfatı olarak siyahlarda daha yüksek bir yoğunluk var.

Olivier

I

Kasvetli bir öğle sonrası ateşin önünde uyukladığım bir sırada Mr Larrit'in ansızın karşımda belirdiğini görmek hatırı sayılır bir sürprizdi; onu duygusallığın etkisi altında hatırladığım gibi değil, gerçekte olduğu gibiydi: Rüzgâr ve güneşten yıpranmış yanaklar, at kılı gibi saçlar, dürüst gözler ve o kayıtsızca alışkanlığıyla gırtlak çıkıntısının etrafında tıraş etmeden bıraktığı birkaç uzun kıl. Montrachet'yi getirmemişti ve bir Amerikan otelindeki bir hizmetkâr gibi, şarabın yakında burada olacağına dair bana söz vermek dışında bir özür girişiminde bulunmadı.

"Eşyalarını" (doğrusu her zamanki yamrı yumru torbasından başka bir şeyi yoktu) yerleştirdikten sonra kütüphaneye

döndü ve kapıyı kapatma zahmetine bile girmeden bana bir teklifte bulunacağını bildirdi.

Tabii ki uşaklar normal şartlarda efendilerine tekliflerde bulunmaz; ama beni asıl irkilten bu kelimeyi kullanışı değil gözlerindeki çok açık ve kesin ifade oldu. Kabaca söyleyecek olursam, elinde "bana dair" şantaj malzemesi varmış gibi görünüyordu.

"Aklından neler geçiyor, John Larrit?"

Cevap niyetine koluma dostça, hafifçe vurdu.

Belki benim dostça mektuplarımdan aldığı cesaretle böyle davranmıştı ya da sadece, Amerikalıların arasında zaman geçirmesinin talihsiz bir neticesiydi bu. Her neyse, soğuk bir tavırla cevap verdim: "Teklifini sunabilirsin."

Bana, kendisinden çok iş beklediğimi bildiğini, bunu dürüstçe yapacağını, her gün makul ölçüde bekleyebileceğim kadar saat süreyle yazı yazacağını söyledi.

Makul ha, diye düşündüm. *Un moment*, sevgili Blacqueville.

"Hayır, hayır" dedi, ben konuşmadığım halde. Hayır, erken kalkmaya ve geç saatlere kadar çalışmaya söz veriyordu; ama kendi çalışmaları için de bir ata ve her gün öğleden sonra üç saate ihtiyacı olacaktı.

Ona ne çalışmaları diye sordum; o da teklifinin aile öğle yemeğine oturduğu zaman evden çıkıp akşam yemeği için vaktinde dönmek olduğu şeklinde cevap verdi. Amerikalı bir demokrat bile onun haddini bilmezliğinden rahatsız olmaz mıydı, diye düşündüm. Her sabah dörtte kalkacağını ve kararlaştırdığı saatlerde orada bulunmayacağı için gece de dokuza kadar çalışacağını söyledi. Bunun aritmetiğini yapmaya davet etti beni; ama buna gerek yoktu çünkü o zaten hesabı yapmıştı. Benim için kârlı bir anlaşma olduğunu söyledi.

"Hakikaten" dedim.

Sesimin tonuna kulak vermemiş olamazdı; ama bana dimdik baktı ve kesinlikle bana karşı bir kozu var diye düşündüm.

Her şeyi itiraf etmiştim. Eğer ona gemideki çılgınlık anlarımda anlattıklarımı unutmuş olsaydı bile, yazdıklarımla hatırlatmıştım. Elbette bu alçak bana böyle dik dik bakabileceğini, sonra da adını koymayacağı bir uğraş için kendisine bir at verilmesini talep edebileceğini sanıyordu.

"Bir dakika" diye bağırdı, yüzümdeki ifadeyi görünce. "Bu tamamen sizin menfaatinize." Sonra da atın ona vaktinin daha çoğunu kütüphanede, çok daha azını ise Wethersfield yolunda geçirme imkânı vereceği şeklinde bir açıklama yaptı.

Onun vakti ha? Öğrendiği çok modern bir kavramdı bu. Ona Wethersfield'de ne işi olabileceğini soramayacak kadar öfkelenmiştim. Mr Godefroy ile at hakkında konuşacağımı söyledim.

Ama o zaten *Miss* Godefroy ile konuşmuştu ve genç kız da onun efendisine danışabileceği halde bunu yapmadan, büyük bir memnuniyetle rıza göstermişti. Görünen oydu ki bir demokraside bir hizmetkârın iradesine karşı çıkamıyordunuz.

Ondan sonra John Larrit, görevlerini kendisi için icat etmiş olduğu şekilde yerine getirdi.

Belki bir hafta kadar sonra, Mr Godefroy'un siyah kısrağının Mrs Dover'in pansiyonunun bitişiğindeki barakada görüldüğü haberi geldi; bu durumda zavallı Mr Godefroy'un acilen, atının orada bulunmasıyla kendi şahsi işlerinin bir ilgisi olmadığını ispatlaması gerekti. Ayrıca yaygın kanaate göre eleştirilemeyecek kadar mükemmel bir şöhreti olmayan Mrs Dover ile uygunsuz bir toplantı halinde de değildi. Godefroy bana bu haberi verirken gayet soğukkanlıydı ve ben de günün birinde kendisiyle yakın bir ilişki kurmayı arzu ettiğim kişinin huzursuzluğuna sebebiyet verdiğim için çok üzülmüştüm. Paylamayı bana bıraktığı uşağım da doğal olarak barakayı kiralamak dışında Mrs Dover ile bir ilişkisi olmadığına kendini paralarcasına yemin etti ve gelecekte baraka kapısının daima kapalı durmasını sağlama sorumluluğunu üstlendi.

Benim iyi kalpli Amelia'm tesadüfen bu konuşmanın üstüne geldi; bir başka hemcinsinin karışmamayı akıllıca bulabileceği bu konuda da, Başkan Jackson'ın eğitimsel yeterliliğine dair görüşlerinde ve Noel türünden tartışmalı konularda olduğu gibi beni şaşırttı. Kütüphanede şöminenin yanında duran her zamanki koltuğuna yerleşip İngilizce romanına uzandı ve onu sanki John Larrit'e el bastırıp yemin ettireceği bir İncil'miş gibi dizinin üstüne koydu.

"Wethersfield'de vaktin nasıl geçti?" diye sordu bizimkine.

"Çok iyi, hanımefendi, teşekkürler."

"Sanırım özel bir iş için gitmiştin?"

"Evet, hanımefendi."

"Ama bizim Molly'mize de göz kulak olmuşsun."

"Bir dahaki sefere onun için bir yem torbası alacağım."

"Duyduğuma göre bir ahırı varmış."

"Bir baraka. Onu kiraladım, hanımefendi."

"Ev sahibesiyle karşılaştın mı?"

"Bir dakikalığına."

"Güzel olduğunu söylüyorlar."

"Evet, çok."

"Bir yabancıyı barındırması bir ilk olmamalı onun için." Bu çift anlamlı sözle en fazla kime sataştığını bilmiyorum.

"Hepsi bu kadar mı, efendim?" diye sordu bana bizimki, kızararak.

"Evet" dedim. "Lütfen bizi yalnız bırak."

O gittikten sonra Amelia bana döndü. "Sana öyle küstahça bakıyor ki" dedi. "Öyle değil mi? Şimdi ona ne için izin verdin?"

Ona hiçbir şey için izin vermediğimi ve eğer müsamahalı davranan biri varsa, bunun ona atı verenin ta kendisi olduğunu söyledim.

Kitabını kenara koydu ve sanki gidecekmiş gibi ayağa kalktı. "Babam, Larrit'in karısını Wethersfield'e kaçırdığını düşünüyor."

Sonra da, küçük çapkın, beni öptü ve ellerimi tutup neredeyse göğüslerine değecek kadar yukarı kaldırdı.

"İnsanın bir karısının olması çok hoş olmalı" dedi, daha önce davetiye çıkarmış ama esirgemiş olduğu hazlara samimiyetle atıfta bulunarak.

"Hakikaten" dedim; başka ne diyebilirdim ki? O kadar parlak, işlek bir zekâsı vardı ki, Fransa'da onun bir aristokrat olduğu sanılabilirdi. Mme Staël gibi; hem de onun fingirdek şöhretinin yükünden uzak bir kadın. Burada, Wethersfield'de, tavuklarına yem taşırken de görülebilirdi; çiftçi kız rolünü oynamıyor, kendisine ait önemli bir işi yürütüyordu. Onu sevmeyen bir erkekle evlenmezdi ve onu seven bir erkek de bunu sadece teklifiyle belli edebilirdi. Er ya da geç ama geç olmaktan ziyade erken, anneme karşı vazife duygumu alt etmek zorunda olduğum konusunda hiç şüphe yoktu zihnimde. Beni bu noktaya getiren bütün o kadim soy soptan kurtulmalı, Clarel'lere ve Barfleur'lere uzanan o kökü, şu dünyadaki yerimin ve şan şeref ümidimin teminatı olan her şeyi kesip koparmalıydım. Ancak, elbette Fransa'daki geçmişim hiç de güvende değildi; ayrıca benim gibilere bir kez daha devletin düşmanı gözüyle bakıldığı şu günlerde geleceğim de güvende olamazdı. Eğer bu ölümcül tehlike bir sınıf imtiyazı ise neden onu başımdan atmayaydım ki?

Amerikan demokrasisi tercihe şayan değil miydi? Fransa'daki hengâme, onu kaçınılmaz olarak demokrasiye götüren yolun sonu, yani asalet nehrinin eşitlik okyanusuyla buluştuğu kalleşçe bir kesişme noktası değil miydi? Gelecekte ikamet etmek geçmişte yaşamaktan daha iyi değil miydi? Ve eğer gelecek yarım yamalak ve ham görünüyorsa, aynı zamanda siyasetten ve partilerden barışçıl bir şekilde özgür de değil miydi? Amerika'da bizim hiziplerimizden, o kan revan içindeki kadim nefretlerimizden eser yoktu. Burada imalatçı eyaletlerle ziraatçi eyaletlerin bir fiyat listesi konusunda çekişmesinden öte bir uyumsuzluk bulamıyordum.

Kırsal Wethersfield'de hayat asla eğlencesiz değildi. Sözgelimi, atın neden Mrs Dover'in barakasında tutulduğunu kısa sürede öğrenmiştim. Meğer Larritt, baskı makinelerini o dulun evinin arkasındaki dar yolda barındıran matbaacı Mr Cloverdale ile birlikte iş yapmaya başlamış. Çok geçmeden herkes Mr Godefroy ile Mrs Dover arasında hiçbir ilişki olmadığını anlamıştı. Ama sonra da bütün köy, uşağımın Cloverdale'den adı sanı duyulmamış pahalı cins bir kâğıt ısmarlamasını talep ettiğini öğrenince dehşete kapılmıştı. Eliyle dokunmak bir yana, hiç kimse bu kâğıdı görmemişti bile; ama fiyatı Cloverdale'in Protestan ruhunu öyle incitmişti ki, endişelerini bir kasaba toplantısına taşımak zorunda kalmışlardı (bu konuda benim cahil kalmamın daha iyi olacağı hükmüne varılmıştı). Toplantı binasında belli ki son zamanlarda yaygınlaşan türden bir sahtekârlık yapılacağından korkan birçok vatandaş boy gösterdi.

Bana gelmeleri gerektiği halde hiç kimse gelmemişti. Neticede uşağım öğleden sonra kasaba halkının huzuruna çağrılmış. Orada bu pahalı kâğıdı ne için istediği kendisine sorulmuş.

Onların suratına açıkça gülüp sormuş: Ne yapacağını sanıyorlarmış?

Söylemek istememişler.

Böylece, demokrasinin harikalarıyla benim o kadar duygulanmış olduğum kilisede uşak, matbaacıyı herkesin önünde sorguya çekerek adamın doğru dürüst bir matbaacı olmadığını kısa sürede gözler önüne sermiş; halk onun cevap veremediği soruları duyunca sarsılmış ve bu yetersizlikler nedeniyle Londra'da veya hatta Hartford'da bile zanaatını icra yetkisinin elinden alınacağını öğrendiğinde dehşete kapılmış. O pahalı kâğıda gelince, uşak onu Boston'dan bizzat alıp getirmiş ve matbaacının burnunun dibinde kullanmış.

Sonra, bazen Parrot adıyla anılan adam toplantıyı bırakıp gitmiş ve elinde kuşun renkli bir oyma baskısıyla geri dönmüş;

kuşu adlandırmaya hazır değilmiş, sadece onun Texas topraklarında görülmüş olduğunu ve her ne kadar kaşık gagalı papağana çok benzediği yönünde yaygın bir kanaat varsa da, başında şarabiden kuyruğunda kükürt mavisine kadar değişen renkleri ve bir Zümrüdüanka ya da efsanevi bir güzel kadın gibi ışıldayışı onu farklılaştırıyormuş. Bu oyma baskının toplantıda sergilenmesi öyle uzun ve yoğun bir sessizliğe yol açmış ki, emsaline dindarlığın uzun mazisinde hiç rastlanmadığına ibadetin zirvesindekiler bile yemin edebilirmiş. Tanrı'nın Amerika'yı böyle bir mucizeyle kutsamasının bu ispatını kaçırdığım için üzgünüm. Nefes kesen ilahi bir mahluk olarak kuşun kendisi başlı başına bir mucize gibi görünmüş olmalıydı ve belki de bu nedenle Wethersfield çok geçmeden kendini bir matbaacıdan mahrum buldu ve Bağımsızlık Günü'nün sonrasına kadar hiç gazete basılmadı.

Bu dönemde ben de Amerikan adli sistemi hakkındaki zorlu bölümleri yazmakla meşguldüm ki bu bir Fransız avukat için hiç de basit bir mesele değildi. Her gün gözlerini dikip sürekli bana bakan uşağımdan tedirgin oluyordum; sanki isteseydi bana anlatabileceği ama istemezse de anlatması gerekmeyen bir şey vardı. Onu defalarca dudakları aralanmış durumda bulmuştum; ama sonra fikrini değiştirmişti sanki.

Bu durum bir kar fırtınasıyla aniden kararan ve aile fertlerinin bu beklenmedik durumla ilgilenmek üzere dışarıda olduğu bir öğle sonrası karar noktasına geldi.

Sıkıcı işimden başımı kaldırınca yine o berrak, kesin bakışla karşılaştım.

"Evet, efendim" dedim ve notlarımı masaya bıraktım. Bu adama yol vereceğim, diye düşündüm. Bıktım usandım ondan.

"Efendim" deyip ayağa kalktı.

Hadi ya, dedim içimden, küstahlığa bak.

"Söylemek istediğin şey nedir? Söyleyebilirsin. İçini dök ve git."

Tereddüt ediyordu.

"Devam et."

"Abbé sizlere ömür."

Böylesine iğrenç bir yalana karşılık alçağın suratına bir tokat aşk ettim.

II

Aristokrasilerde büyük lordların hizmetinde, katlandığı statüyü hissetmeyen ve efendisini öfkelendirmekten korkmadan onun iradesine itaat eden asil ve enerjik karakterli hizmetkârlara rastlamak pek de olağandışı değildir.

Böyle durumlarda birinin diğerine vurması düşünülemezdi.

Oysa bir demokraside, her iki taraf da bilir ki hizmetkâr her an efendi *olabilir* ve böyle olma hırsına sahiptir; hizmetkâr bu bakımdan, her iki tarafın da anlayışına göre, efendiden farklı değildir. Ama bu kaypak eşitlik vaadi bile benim yaptığım gibi Larrit'e vurmayı mazur göstermez.

Doğrusu onun türünden bir adamı dövüşe davet etmenin akıl kârı olmadığını bilmek için Machiavelli'nin zekâsına ihtiyaç yoktur; yetim kalmış, terk edilmiş ve bu yüzden en sütü bozuk mahluklarla iç içe yaşamaya zorlanmış biri, kendini daha yüksek şeylere layık sanma bahtsızlığına uğrayıp zaruretten uşak olmuş biri, önümdeki adamın çarpıcı örneğinde olduğu gibi, kaçınılmaz biçimde acılaşmış bir kişiye dönüşmek zorunda olacak ve vücudu sadece rüzgârın ve güneşin değil, bar dalaşlarının ve belki de kırbacın –görünmeyen– izlerini de taşıyacaktır. Bir bakıma bayağı çekici olan o kendine has burnu bile ebeveyninin ona verdiği burun olmayabilirdi. Kısacası John Larrit, karşısında ayağınızı denk almanızı gerektirecek o kısık gözlü, kibirli tiplerden biriydi.

Gözlerinde şimşekler çaktığını daha önce görmüştüm; en unutulmazı da, beni ranzamda öldüreceğinden haklı olarak iki

defa korktuğum *Havre* gemisindeydi; ama şimdi, o ilk hiddet parıltısından sonra, düşmanlık ya da saldırganlık değil korkunç bir incinmeydi gördüğüm. Sessizce, tepkisizce, beni ölçüp biçiyordu ve düşündüğünü *görebiliyordum* gerçekten. Ne düşünüyordu bilemezdim ama düşüncelerinin varlığı, uçuk yeşil bir gökyüzünde sürüklenerek, şekilden şekle girerek, zaman zaman güneşi örterek geçen bulutlar kadar tartışılmazdı. Bu tekinsiz manzara karşısında kalakalmıştım. Bir efendi, evet ama aynı zamanda kendi gaddarca davranışından dersini almak için bekleyen bir çocuk.

"Demek onu seviyordunuz" dedi nihayet.

"Bunu sana kim söyledi?"

"Siz, efendim. Demek istediğinizi daha güçlü ifade edemezdiniz."

Beni utandırmıştı. Bütün kalbimle özür diledim ondan.

"Efendim" dedi, "insan babası öldüğünde bir şey yapmalıdır. Yoksa acıyı sonsuza kadar hisseder."

"O benim babam değildi."

"Ama hiç şüphe yok ki o tokada değerdi."

Bundan ona ne, diye düşündüm. Gözlerinin bu kadar nemli görünmesi bir ışık oyunu muydu? "Bu kötü haberi sana kim verdi?" diye sordum.

"Fransa'dan geldi." Benim kendi kendime bilemeyeceğim şeyi itiraf etmeden önce uzun bir ara verdi. "Annenizden."

Annem, diye düşündüm. Annem. Beni öylesine yoğun bir sevgiyle seven, kollarında hiçbir zaman uzun uzadıya tutamayan ama gitmeme de asla izin veremeyen annem, kendisini dünyayla bir türlü paylaşamadığım için çimdiklediğim annem.

"*Annemin* bu korkunç haberi *sana* açmasında bir tuhaflık yok mu?" dedim. "Senin hiç *farkında* mıydı o? Neden bana söylemedi?"

"Öyle ya da böyle, onun isteği biraz farklıydı."

"Nasıl farklı? Tam olarak neyi kastediyorsun?"

Ama başlığın yaklaşmasıyla başını sallayıp huysuzlanan bir at gibiydi. "Bunu açıklamak bir bağı koparmak olur."

"Ama sen ve ben... bizim bir bağımız yok mu?"

Kızarmış yanağına dokundu, parmak uçlarına göz atmadan önce bir an ihtiyatla bekleyerek. "Lafı gevelemeyeyim" dedi. "Eve dönmenizi istiyor."

"Yani bir mezarın yanında dikilmek için gemiyle Fransa'ya gitmeliyim ha? Hiç anlamı yok bunun. Annem bu haberi asla dönmem için beni kandırmak maksadıyla vermezdi. Eğer yaşlı papazım ölüm döşeğinde olsaydı, farklı bir şey olurdu bu; ama ben elimi bir taşa dayamak için dünyanın öbür ucuna gitmek istemem."

"Tamam işte. Durum budur."

"Ne? Henüz hayatta mı demek istiyorsun?"

"Ebeveyniniz bunu ima etmemi tercih edebilirdi."

"Lanet olsun bu bilmecelere!" diye bağırdım ama onuruna düşkün biri olarak dimdik durdu o. "Şimdi de papazımı topraktan kaldırmaya mı niyetleniyorsun?"

"Şerefim üzerine yemin ederim, o ruhunu teslim etti."

Tanrı beni hizmetkârların bu vicdan takıntısından korusun, diye düşündüm. Eve dönmemi istiyor annem, elbette. Emellerine hizmet eden her şeyi söyleyecektir, diye düşündüm. Burada keyif yaptığımı duymuştur. Ama nasıl duymuş olabilir?

"Casusluk yapmak için mi gönderildin benimle?"

Bakışları sertleşti.

"Sen değil misin? O halde ona kim haber taşıyor?"

Her ne kadar birkaç yıldır, kızlarına kasıtsızca hakaret etmiş olduğum Mr Peek'ten şüphelenmişsem de, bu soruya asla tatminkâr bir cevap verilmeyecekti. Mr Peek kısa bir süre önce Fransa'daydı ve bana keyifle söylediği gibi "etrafta dolanmış" olduğundan, kaynak o olabilirdi. Ama aslında mantıklı gelmiyordu bu bana; çünkü annem onun türünden bir Amerikalıyı asla misafir etmezdi evinde. Büyük ihtimalle, duygularımı giz-

leyen mektuplarımla kendimi ben ele vermiştim. Annem hassas bir kalbim olduğunu biliyordu. Beni ferasetli ama aynı zamanda da duyguları kolayca coşan ateşli biri olarak tanıyordu. Eğer akıl edip de bir iki Amerikalı kadına *hayranlık* duysaydım, zeki bir kadından, birkaç melodik sesten bahsetmiş olsaydım, gizlediğim aşkı bu kadar açıkça anlamayabilirdi. Onun sezgilerini tarif ederken Parrot'ın kaba bir teşbihle belirttiği gibi, "annem havadaki kısrak kokusunu alırdı".

Her neyse, Comtesse de Garmont oğlunun evliliğe dair niyetlerini bir şekilde sezinlemişti. Sonuç olarak oyun tehlikeli bir safhaya ulaşmış, ben de hiç hazırlıksız, şelalenin tepesinde hayat memat kararlarının verilmek zorunda olduğu yere getirilmiştim. Bir dal yakalamak için hâlâ zaman olabilirdi; ama bunu istiyor muydum?

Kendimi güçlü duyguların pençesinde acı çekerken bulunca, Old Farm'da her zamanki gibi hizmetkârlarca ihmal edilen ateşi takviye etmeye döndüm. İri kütükler hemen hemen bittiği ve çıra stoku yetersiz kaldığı için kendime epey bir iş çıkarma bahanem oldu ama nihayet gözlerimi uşağıma göstermek zorundaydım. Ellerini önlüğünün üstünde kavuşturmuştu ve tırnaklarının altındaki kırmızılı sarılı boya hilalleri görünüyordu. Yokluğunun bu işaretleri sinirime dokunmuştu; onu tekrar hizaya sokmaya, o çok kaçındığı dikte işine döndürmeye karar verdim.

"Şimdi mi?" diye sordu.

"Şimdi" diye emrettim.

Ama konuşurken bile aklım başka yerdeydi. Kontes'in bu taktiği beni kendimle yüzleşmeye zorlamıştı. Amelia Godefroy'u bütün kalbimle seviyordum. Ondan ayrılmaktansa ölmeyi tercih ederdim; ama o da aristokrat Fransa'da mahvolacaktı. Nice akşam Amerika ihtimaliyle sarhoş olmuştum; ama ben Amerika'ya mı âşıktım yoksa Amelia'ya mı? O sevgili, çılgın, harikulade kız bana yardımcı olmadı bu noktada. Çünkü ben bir kasaba toplantısının basit, dolaysız demokrasi-

si karşısında heyecanlanabilirdim; ama Başkan Jackson ve onun Kızılderililere muamelesine öfkeyle karşı çıkan Amelia idi. Benim konsantrasyonumu bozmuyor gibi görünerek kütüphane kapımın altından gizlice kâğıtlar kaydıran oydu. Bu yazılı ricalara cevap verseydim, Jackson'ın Kızılderililerle daha önce yapılan tüm anlaşmaları reddetme planının milletim tarafından engellenmesini sağlamış olacaktım. Aynı zamanda hemen o sabah South Carolina'ya gitmek üzere yola çıkacaktım. Orada, insanın bütün hayatını, ilk nefesinden son nefesine kadar zincire vurulmuş olarak geçirmesinin nasıl bir şey olduğunu öğrenecektim.

Bu muydu evlilikten beklediğim?

O satırları yazan kadını sevmemek mümkün müydü? Ama eğer onunla evlenseydim her anlamda Birliğe katılmış olurdum. O zaman Jackson'ın cürümleri benim de olmaz mıydı?

Sevdiğimle konuşmalarımda her şey iniş çıkışlıydı, bir an müşfik buselerle geçiyor, bir an sonra Başkan despot oluyor, bir an sonra ise aynı adam halkın altınlarını onların halkın iradesine karşı kullanıldığı First United States Bank'tan kurtaracak cesur ve dürüst bir kişiye dönüşüyordu.

Kalbim ve zihnim tam bir keşmekeş içindeydi ama yine de çalışmamı kesemezdim. Öğle yemeği çanını duymamazlıktan geldim ve *secrétaire*'im açıkça huzursuz olsa da Wethersfield'deki öğle sonrası iznini talep etmedi. Ona tüy kalemini bırakmasını söylediğimde akşam yemeği zamanı gelmişti ve midelerimiz koro halindeydi.

Bir pipo yakmak için izin istedi, bu da yeni bir âdetti; uzun bacaklarıyla tam ateşin önünde durduğu zaman da, hemen New York'a gitmek zorunda olduğunu ve dönüşünden emin olamadığını bildirdi.

Onu şimdi kaybedemezdim.

Amerika'da başladığım işin kökleri cezai esaretin çakmaktaşı gibi katı toprağındaydı. Görünürdeki niyetim Wethersfield'e hapishanenin yönetimini incelemek için gelmek değil miydi?

Oysa buraya geldikten sonra hapishaneler önemsiz görünmeye başlamış, Connecticut'ta da ikinci bir proje gelişmişti ve yazarının noksanları, yabancılıktan kaynaklanan cahillikleri, kaçınılmaz kafa karışıklıkları ne olursa olsun, Amerika hakkındaki çalışmamın gelecekte yıllarca değerini koruyacağına inanıyordum. Bu çalışma memleketimin insanları için, demokrasinin o şiddet dolu başlangıcıyla cebelleşirken bir harita ve pusula görevi görecekti. Hangi iş bundan daha önemli olabilirdi? Şüphesiz Mr Parrot'ın işi değil.

Bana gösterdiği gravüre gelince, hiç bu kadar cafcaflı bir şey görmemiştim; sıkıcı bir adam olan Thomas Cole'un tablosunu hatırlatmıştı bana. Onun sonbahar manzarası Mr Godefroy'un fuayesine adeta ürkütücü bir çiğlik getirmişti. Amerikan sonbaharının renkleri, bütün o ihtişamı içinde, hayatınızda gördüğünüz en sihirli şeylerdir; ama çok saf ve başına buyruk bir yapıları vardır, kendilerince vahşi hayvanlardır onlar, sanatın kendilerini ehlileştirmesine izin vermeyecek yaratıklardır. İçeride kaba ve cafcaflıdırlar, keşke akordeonlarını ve çamurlu çizmelerini kapının dışında bıraksalardı diye düşünürsünüz; işte, uzun hayatı boyunca zaten çok fazla acı çekmiş olan zavallı John Larrit'in şimdi varını yoğunu ortaya koyarak umut bağladığı şey, bu tuhaf gravürün bayağı niteliğiydi. Bir sirk kuşundan öte bir şey değildi o; ama Parrot karşımda umut dolu dikiliyordu, tıpkı bir peri masalında dünyalığını düzmek üzere yola çıkan bir oğlan çocuğu gibi.

Onu zamanla derinleşen bir şefkatle seviyordum ve bu kibrine şahit olmak beni fazlasıyla hüzünlendirmişti.

III

"Karını kaybettin" dedi Amelia, yüzüme bir fiske kar atarak. "Çekip gideli haftalar oldu ve sen de o günden beri matemdesin."

"O benim karım değil, uşağım" dedim, şakayı elbette anladıysam da. Ayrıca çok da doğruydu, sonunda gayet faydalı bir adam olmuştu. "Sadece bir uşak mı?" dedi. "O zaman halletmesi kolay. Yeni birini buluruz."

Eğilip ayaklarımızın dibindeki taze beyaz karın üstünden ufak, gri bir taş aldı.

"Lord Cenapları'nın taşı" dedi, iki üst dişinin arasındaki incecik sevimli gölgeyi ortaya çıkaran bir gülümsemeyle. Görünürde bir kusurken neden bu denli büyüleyici bir şeydi o? Mükemmellik sadece Tanrı'ya mahsus olduğu için her seccadeyi minik bir kusurla dokuyan Türkleri düşündüm.

"Onu sizin için ısıtayım mı, efendim?" diye sordu ve taşa hohlamaya, onu kolunun altında tutmaya girişti; ben de o minik aralığın aslında bütün yüzündeki en ustaca fırça darbesi olduğunu düşünüyordum; ama bu boşluğun nasıl böyle bir karakter, canlılık ve kutsanmış şeytanlık duygusu yaratabildiğine aklım ermiyordu. Bu kız bir Hals değil, Rembrandt idi.

Oraya ilk yerleşenlerden, hayatta olanlarca hâlâ hatırlanan birinin adıyla anılan Gibson's Hill'in uzun sırtına gelmiştik ve Old Farm'ın tümü, isteseydim açabileceğim bir hediye gibi yayılıyordu önümde; toz gibi bir karla kaplı soğan tarlaları, sığır meraları ve ağaçlıklar, idealistçe inşa edilmiş teraslarıyla küçük ahşap evler ve bu sivri beyaz çatıların ötesinde, bir zamanlar bugünün bana bahş edileceğini ummaya cüret edemeden, cehalet ve aşk içinde kıyısını arşınlamış olduğum Connecticut River'ın çarpık dirseği.

Sevgilim sağlam uzun çizmeler ve ayı postundan yerli işi uzun bir palto giymişti; ama başında yerel halkın hâlâ geyik avladığı sıralarda benimsemiş olduğu parlak kırmızı başlığı vardı. Bu başlığın çerçevelediği yüz bütün o Grek kusursuzluğuyla, babamın masasında duran Hygeia'yı hatırlatıyordu; ardında gizemli hayatının saklandığı uçuk pembe ağzı, soğuğa karşı sürülmüş kış yağıyla, Elisabeth Vigée-Lebrun'ü Marie Antoinette'in gözdesi yapan o dudaklar gibi parıldıyordu.

"Başka şeylerin peşine düştü o" dedi. "Memnun olmalısın."

Nasıl olur da bu harikulade güzellikle, bu muhteşem yaşam alanıyla ve şimdi seyrine daldığımız bu kırsal manzaranın içinde yaşanabilecek bütün o yüzyılların hayaliyle yetinemezdi insan?

"Senin Larrit'in" dedi, "bir servet yapacak, görürsün bak."

"Hüzünlüysem, bu bir uşak kaybettiğim için değil."

"Sevgili Olly" dedi. "Onu özlemekten utanma. İkinizi birlikteyken izledim. Sahiden de çok hoştu. Sen çok asil bir asilsin, canım."

İtiraf etmeliyim ki sevgilim beni biraz kızdırmıştı. Ama derin ve kalıcı bir muhabbetle birbirine bağlanmış çiftler arasında hal böyledir zaten.

Sonra, birdenbire, o taş herhangi bir taş oldu ve bütün o uçarılık karların içinde savrulup gitti; şimdi iki elimi birden tutmuş, bütün o zaman boyunca gizlemiş olduğum kederi itiraf etmem için dayatıyordu.

Bu sırrı beni teselli edecek olandan niye saklamam gerekiyordu, tam bilemiyorum; sadece, halden anlayışı ve şefkatiyle çözülüp erkekçe duruşumu kaybedebileceğimden korkuyordum. Kendi gözyaşlarımdan korktuğum için, haftalarca, çoğu zaman dayanılmaz olan kronik bir yalnızlık içinde geçirmiştim günlerimi. Mr Godefroy'un ceketine sinmiş yumuşak Virginia tütününün kokusunu aldığımda, Amerika'ya ait şeyleri, South Carolina'nın iptalcilerini ve kölelik günahını değil, Bébé'nin sık sık yanağıma değip geçen ve solgun çocuk tenimi neredeyse acıtan bir sertlikle okşayan pürüzlü yanağını hatırlıyordum. Güçlüler zayıfları nasıl seviyor olmalı ki, o bana bir yuvada ciyaklayan bir serçeymişim gibi şefkat ve ihtimamla bakardı, diye düşünüyordum. Takip etmeyi öğrenmem için koşar, boğulmamam için yüzerdi.

Gitmişti o, bedeni Fransa toprağında, bütün dünyayı yabancı bir yer gibi bırakıp gitmişti.

Yan yana ağır adımlarla on beş kilometre kadar yürüyüp Wethersfield'e, oradan da bir beş kilometre daha gidip sevgilimin bazen çiftçilerin çocuklarına öğretmenlik yaptığı küçük, kırmızı bir okul binasına geldik. Amelia, ilk karşılaştığımız andan beri, demokraside eğitim prensibine inanmış biriydi. Bu noktada, konuya merak ve mizahla yaklaşarak özgürce tartışıyorduk; ama hiç anlayamadığım ve yüz yaşına kadar yaşasam da asla anlayamayacağım şey, onun bu taşralı çocuklara okuttuğu İngiliz romanlarından ne gibi bir fayda umduğuydu. Çünkü bir toplum Jane Austen'dan, evlenmenin çok hoş bir şey olduğu dışında ne öğrenebilir? Bu fikri kendime saklamaktan utanç duyuyor ama birbirimizle daha rahat bir ilişki kurduğumuzda bu meseleyi doğru dürüst tartışma niyetimi hep koruyordum.

Okuldan sonra hatırı sayılır bir tepeye çıkan yolda epey kar birikmişti, yer yer baldırlarımıza kadar yükseliyordu. Amelia'nın fevkalade gücü, pembe yanakları, ışıltılı gülüşü, ara sıra çizmelerinin içine kar girdiği zaman yüzünde beliren o sevimli komik ifadeler az heyecanlandırmıyordu beni.

Zirvenin altında, aşağıya giden arabaların tepeye varmak için son birkaç yüz metreyi tırmanmaya çabalayan trafiğin ivmesini bozmamak için nazikçe kenara çekildiği bir yer vardı. Karanlık bir kayanın çıkıntısında soluklanıp, üzerine şanlı bir tarihin yazılabileceği o dümdüz bembeyaz örtüyü seyrettik; bu tarih belki de şimdi orada ayakta duran, genç, çocuksuz, gelecekleri henüz hayal edilmemiş o iki kişi tarafından yazılacaktı.

"Bu şekilde kapanıp kalmak senin için iyi değil" dedi.

"Ah; ama ben yeterince mutluyum."

"Çok kederlisin, sevgilim, az önce itiraf ettin ya."

"Geçecek o" dedim, o mucize şimdiden gerçekleşmiş olamaz mı diye merak ederek.

"Kendi türünden hiç kimsen yok konuşacak."

"Sen varsın ya."

Cevap olarak başka durumlarda da yapmış olduğu üzere şaşırttı beni; sanki kazara gibi, anatomisinin benimle aynı cinsten olmadığını kanıtlayan öğesiyle kısaca, muzipçe değip geçti bana. Bunu yaptıktan sonra da, küçük şeytan, tepeye doğru yürümeye başladı. Onu biraz şaşkınlıkla takip ettim; Amerikalıların görgü kuralları üzerine yazdığım bölümde değişiklik yapmam gerektiğini biliyordum.

"Sen bir şeytansın" dedim, onu öperek.

"Tanrı'nın gözünde bir melek olabilirim."

Ve böylece sohbetimiz evlilik konusuyla devam etti. Varlığı hep hissediliyordu ama tam olarak hiç dile getirilmemişti. Yine de, *melek* derken kastetmiş olduğu gibi, Amelia Godefroy'u beyazlar içinde, bir mihrabın önünde tahayyül ettim. Böylece, lisanımız yeterince açık ve işlevseldi.

El ele tepeden aşağıya yürüdük; Old Farm'ın dumanı kavakların ardından yükseliyordu. Şeytanlardan ya da meleklerden değil, Bébé'den ve benim o tuhaf çocukluğumdan konuşuyorduk; beni bir defa daha, ona Seine'i, meyve bahçesini, Bottom Hundred'i, annemin rue Saint-Dominique'deki evini tasvire ikna etmişti.

Bütün bunları zihnimde canlandırmaya çabalarken sürekli farkına varıyordum ki gözlem kabiliyetim zayıftı; ama yine de o *bir şey* gördü, bütün canlılığıyla gördü onu ve ben onun heyecanıyla duygulanıp rahatladım.

"Bir gün seninle birlikte yürüyerek Bottom Hundred'in içinden geçeceğim" dedi.

"Dünyanın öbür ucunda o."

"Öyleyse dünyanın öbür ucuna birlikte seyahat edeceğiz" dedi. "Ve ben senin gördüğün her şeyi kendi gözlerimle görerek nice yıllar geçireceğim. Pont Neuf'ü yürüyerek geçeceğim, rue Temple'da bir kafede oturacağım, senin eskiden nasıl bir çocuk olduğunu annenden dinleyeceğim. Nasıl bir yer olacağını tahayyül edemiyorum; ama çok eski, çok kültürlü bir ortam olmalı."

"Ah sevgilim, bunu istemezsin sen."

"Elbette isterim. Neden Fransa'da yaşamayalım ki?"

Burada, iyice telaş ve endişeye kapılabileceğim bu anda, mutlulukla dolup taştığımı hissettim. Kalbim hızlı hızlı çarpıyordu. Onu kollarıma aldım, paltosunun yumuşak tüyleri içindeki narin, zarif bedenini kucakladım, kendimi utanmazca bastırdım ona. "Bana evlenme mi teklif ediyorsun, kızım?"

"Yüz defadır" dedi. Ağzının içi sıcacık ve yumuşaktı.

"Ama sana teklifte bulunması gereken benim. Yoksa siz Amerikalıların terk ettiği bir âdet daha mı bu?"

"Güzel bir âdet" dedi. Ne tebessümdü o! Baküs yanaklarında hafif bir Caravaggio dokunuşuyla, incelik ve muzipliğin nasıl bir karışımıydı...

"Ama babana sormam gerekmez mi?"

"Elbette" dedi. "Ama onun iznini istemek için benden izin almalısın."

Böylece anlaşmış olduk ve ikimizin de Seine kıyısındaki koruluklarda birlikte yürümekten daha iyi bir şey düşünemiyor olmasının mutluluğuyla tüm kederim boğulup gitti. Birlikte bitkileri inceleyip örnekler toplayacaktık ve ona Bébé'nin bana tasnif ettirdiği bütün o su yosunlarını, likenleri, mantarları, kara yosunlarını ve eğrelti otlarını gösterecektim; en güzel ve nadir olanlar bunlar olduğu için değil, Linnaeus'un bitki sınıflandırması sırf üreme organlarının sayısına ve düzenine dayandığı için.

O sevgili müşfik papaz benim dikkatimi, Tanrı'nın yarattıkları arasında belirgin cinsel organları olmayanlara yöneltmeyi seçmişti; Kriptogram sınıfıydı bu, yıllar sonra öğreneceğim gibi, "gizli bir evliliği olan" yegâne "bitkiler" sınıfı. Bunu anlatmamı engelleyen, herhangi bir adabımuaşeret anlayışından ziyade sohbetimizin hızlı akışıydı; çünkü şimdi aramızda belli bir kapı açılmıştı ve o her gece rüyasında Fransa'yı, düzgün yeşil çayırlarını, toprağın yüzyıllarca işlenmesiyle oluşan yumuşak manzaraları gördüğünü itiraf ediyordu.

"Uykumda herkes Fransızca konuşuyor" dedi.

İşte o zaman, Old Farm'a giren dönemeçli uzun yola varmadan önce, annemi sevgilimin konuşma tarzını dinlerken tahayyül ettim. Gözündeki parıltıyı, üstdudağının belli belirsiz kalkışını gördüm. Biz geniş bahçe kapısını açarken, annemin kolunu çimdikleyip gözlerindeki hiddeti seyrettim.

IV

Ertesi sabah erkenden, Mr Godefroy çalışma odasındaki şöminenin kendisini boğduğundan şikâyet ederek tepsilerini ve dosyalarını alıp kütüphaneye geldi.

Godefroy iriyarı, atletik yapılı bir adamdı ve her ne kadar ona kültürlü sıfatından aşağısını asla uygun görmeseniz de, bir yazı masasını işgalinde komik bir taraf vardı; kocaman bacakları, epey zaman önce soğanın meziyetlerini sayıp dökmüş olduğu pencerenin yanındaki o ceviz, sekizgen masanın altına güç bela tıkışmış gibiydi. Fiziki bakımdan bir ambarın inşasında veya bir boğanın yere yıkılmasında adamlarına önderlik etmeye daha uygun görünüyordu.

O gün onu sıkıştıran işler arasında, Bank of the United States'teki arkadaşı Biddle'a yazılacak bir mektubu, işçilerin konutları üzerine bir yazının yeni provalarını, mısır soyucunun imalatçısıyla ara sıra çekişmeli geçen bir yazışmanın en yeni hamlesini ve bir hükümet temsilcisinin Wethersfield'de uygulanan çeşitli cezaların hakkaniyetine dair sorduğu soruya vermesi gereken cevabı hatırlayabiliyorum. Bu son kalem hiçbir surette tehditkâr görünmüyordu ve doğrusu ona pek az dikkat etmiştim. Ben daha büyük bir konu olan Amerika üzerinde harıl harıl çalışıyordum ve eğer o sırada yazmakta olduğum bölüm ev sahibime bir şeyler borçluysa, bu benim onunla tartışmış olduğum bir konu değildi.

"Amerika Birleşik Devletleri'nde edebi çalışmalarla meşgul az sayıda insanın çoğu, köken itibariyle değilse de üslup bakı-

mından, İngilizdir. Bu nedenle demokrasiye, model olarak aldıkları aristokrat toplumda geçerli olan fikirleri ve edebi kullanımları aşılamaktadırlar." Ben tam bunları yazdığım sırada onun da kâh muhakeme kâh misaller yardımıyla, yapmak istediği değişikliğe imalatçıyı ikna etmeye çabalarken tüy kaleminin kâğıtta gezinişinin farkındaydım.

Bir başka deyişle, keyifli şöminesi ve şubat sonlarının kar manzaralarını çerçeveleyen derin pervazlı pencereleriyle o sevimli odada epey bir faaliyet vardı; ama Godefroy'un sürekli bana baktığını hissedemeyeceğim kadar da değil. Bu yardım olmasa da fazlasıyla farkındaydım ki çok geçmeden onunla konuşmak zorunda kalacaktım; ama tereddüt etmemin gayet iyi bir sebebi vardı.

Ziyaretimin her anında son derece uyumlu ve nazik davranmıştı bana; ama onun tutkulu bir Cumhuriyetçi olduğunu hiç unutmamıştım. Bu Fransız asilzadesinin kendisinin oğlu olabileceğini asla tahayyül edemezdi o. Kendi içsel kargaşamla o kadar meşguldüm ki, Godefroy'un benimle konuşmak istediğine dair sinyaller verdiğini anlamamıştım.

"Kapalı yer sıkıntısı" karşılığı olan bir ifade var mı Fransızca'da?" diye sordu sonunda.

Ben elbette birden fazlasını söyleyebilirdim, hem sadece Fransızca değil, Almanca da.

"Bir seyahate çıksak iyi olur" dedi. "Kaçalım bir yerlere."

Doğrusu hiçbir yere gitmek istemiyordum; yazdığım bölümü bitirmek ve sevgilimi görmekten başka hiçbir şey yapmak istemiyordum. O anda yeryüzündeki en iyi yerdeydim. "Elbette" dedim. "Yapalım bunu."

"Altı hafta daha geçsin, Atlanta'da kızılcıklar çiçek açar" dedi. "Onu karşılamak için orada olabiliriz. Orada başka bir Amerika bulacaksın, emin ol." Bunu söylerken dönüp gelmiş, tepemde dikilerek bana gülümsüyordu. Bir an dehşetle, kitabımın müsveddesini okumaya niyetlendiğini sandım. Her ihtimale karşı sayfalara biraz talaş serptim.

"Harika bir fikre benziyor" dedim.

"Eh, doğrusu bunu duyduğuma memnun oldum" dedi, "çünkü Wethersfield'de oturup Mississippi'de neler olduğunu bilemez ya da South Carolina'daki ihtirasları anlayamazsın; orada, tam şu anda, başka bakımlardan akıllı olan insanlar çıldırmış bir halde caddelerde yürüyor ve birlikten ayrılmak için savaşacaklarını ilan ediyorlar."

O anda benim sevgili güzel aşkım içeri girdi.

"Buna ne dersin?" diye sordu kızına, bir çizim uzatarak. Ama ben Godefroy'un, kızını benimle birleştiren gözlerini ve karşılığında kızının sıcak tebessümünü gözleyerek, birdenbire benim evlilik teklifimi konuşmuş olabileceklerinden şüphelendim.

Yanaklarıma kan hücum etti.

Sevgilim mısır soyucu hakkında, benim tam olarak anlamadığım ama besbelli babasının düzeltisinin yararıyla ilgili bir yorumda bulundu. O geniş alınlı baba oturduğu yerden gözlerini kaldırıp, düşünceli yüzünün muntazam hatları dışarıdaki karın ışığıyla yumuşacık aydınlanan kızına bakarken ben de bu tabloyu seyrediyor ve sevgilimin annemle tanışmasını düşünüyordum. Beni korkutması gerekirdi bunun; ama Amelia Godefroy'un Comtesse de Garmont'a bir mısır soyucunun dişli çarkını uzatışını tahayyül etmek eğlenceli geldi bana.

Amelia beni kendisine bakarken yakaladı, sonra içimi müthiş bir hazla doldurarak halıyı geçip yazı masamın yanında durdu ve elini omzuma koydu.

"Peki sen ne diyorsun?" diye sordu.

"Neye ne diyorum?" dedim telaşa kapılarak. Şimdi de o yaman rasyonel Amerikan üslubuyla açık yürekli bir sohbet mi yapacaktık? Hazır değildim buna, hem de hiç.

"Babamın davetine."

Gözlerimin içine baktı ve ne yapmış olduğunu anladım. Babasına söylememişti ama beni onunla bir yerlere göndermek için kumpas kuruyordu; evlilik konumuz açılıp temelli

hallolana kadar bizi bir arabada birlikte kilit altında tutacaktı. Şüphesiz, benim asaletime karşı demokratik muhalefet olacaktı; ama Amelia'nın sevgi dolu azmi nabzımı nasıl da hızlandırıyor, birliğimizin gücünü nasıl da önceden bildiriyordu.

Ayrıca bu seyahatin benim daha geniş çaplı çalışmama sağlayacağı muazzam faydanın da bilincindeydim; çünkü burada, Wethersfield'de kalmayı ne kadar istersem isteyeyim, Amerika'nın en alt bölgelerine girmeyi göze almadan, o çalışma mümkün değil tamamlanamazdı.

Benim bu seyahatlerim, *Demokrasilerde Ahlak ve Görgü Kuralları*'nın önemli bir parçası olarak artık genellikle iyi biliniyor. Bu bakımdan şimdi anlatacaklarım, Barrier adalarının arkasında *Comet* gemisindeki patlamaya, Georgia'da *Creek*'lerle yaptığımız toplantılara veya Başkan Andrew Jackson'ı oldukça sade salonunda tek başına otururken bulup şaşırmamıza dair mevcut hikâyelerimin tekrarı olmayacak.

Mr Godefroy'u hayata bağlayan iştah ve şehvete gelince, bunların iki kitapta da yeri yok; ama bu milletin nabzını yoklamak isteyen herhangi bir yabancıyı ikaz amacıyla söyleyebilirim ki, onu sadece Wethersfield'in Protestan adabı içinde tanımış olsaydım, karakterinin derinliklerini asla keşfedemezdim.

New York eyaletinin serbest ve ferah havasına girer girmez, babam olacağını umut ettiğim adam tüm çarpıcılığıyla kabak çiçeği gibi açıldı ve yol boyunca Virginia'ya kadar bir kez bile beni şaşırtmaktan geri durmadı. Orada bir düello yapması gerektiğinde de fevkalade bir cesaret ve vakar örneği verdi: Zavallı kılıbık rakibi kendi atışında ıskalayıp ölümünü beklerken, Godefroy havaya ateş etti.

O kişinin şerefi iade edilmiş sayılabilir miydi? Bence pek muhtemel değil; ama şurası muhakkak ki uzun zamandır çaba harcadığım kitap Philip Godefroy'suz asla yazılamazdı. Ve eğer burada daha hafif, daha kişisel meseleleri kaydetmem gerekirse, Godefroy'un büyük meselelerin bütün taraflarıyla

dostça ilişkiler içinde olduğunu söylemekle yetineyim. First Bank of the United States'ten Mr Biddle ile yemek yedikten sonra, bankerlerin bütün gücünü yok etmeye kararlı olan Andrew Jackson'ı ziyaret ettik. Mr Calhoun'un misafirperverliğinin ve ufacık tefecik Van Buren'in o fevkalade hoş mizacının tadını çıkardık.

En beterinden yolların bizi sık sık geciktirdiği, denize ya da nehre döndüğümüz zaman da şansımızın daha iyi olmadığı bu çok uzun ve çoğu kez zahmetli yolculuk boyunca Amelia ile sürekli mektuplaştık. Hem tutkulu hem de zekice yazılmış olan bu mektuplar, yolumuzun doğruluğundan daha da emin olmamı sağladı.

V

Konunun ele alınabileceği vakit geldiğinde South Carolina'daydık ama o zaman bile, Godefroy ve kendimden olduğu gibi sizden de biraz daha hoşgörü istememi gerektiren engeller vardı.

Otelin adını unuttum; sadece Charleston'da kalınacak en iyi yer kabul edildiğini söyleyebilirim. Daha biz Georgia'dayken Godefroy bir mektup yazıp konaklayacağımız yeri ayarlamıştı.

Ne yazdığını bilmiyorum ama belli ki güçlü bir intiba uyandırmıştı; çünkü gece geç vakit vardığımız halde herkes el pençe divan bekliyordu bizi, bir oğlan da ateşleri canlı tutması emriyle şefe gönderildi. Sonra otel sahibi bizimle yakından meşgul oldu; sanırım bunu mutfaktaki muhtemel bir gecikmeyi kamufle etmek için yapıyordu ve böylece masaya oturana kadar adamın müteveffa Thomas Jefferson'ın mahzenini satın aldığını ve arabasıyla ta Monticello'ya bizzat giderek ganimeti yüklenip dönerken, hazinesinin haydutlar, şarap uzmanları veya daha beterleri tarafından çalınacağı korkusuyla geceleri arabasının altında uyuduğunu öğrenmiştik.

O elli kasa için ne ödediğini kim bilebilir? Şüphesiz, gücünün yettiğinden fazlasını; çünkü daha o fevkalade gösterişli yemek salonuna gireli bir dakika bile olmadan, *Carte de vin*'i üzerine konuşmaya hazır vaziyette tepemizde bitivermişti. Kafa karıştırıcı bir adamdı doğrusu: Etli butlu, asker görünümlü, kabadayı tavırlı ama aynı zamanda riyakâr biri; bütün milletlerin bayraklarının asılı olduğu galerisiyle o yüksek tavanlı yemek salonunun dekorasyonunda yankılanan bir kişilik. Bu erkeksi atıp tutmanın karşısında, iç bayıltıcı kokular yayan bir yığın yapma çiçek aranjmanı vardı. İkimize de birer şarap listesi verip anlatmaya başladı: Hah hah ha! Eğer benim vatandaşım Lafayette bu şaraptan böylesine zevk almasaymış, daha uzun bir pazarlık olurmuş. Bence çok sıkıcıydı adam.

Adam, müteveffa başkanın nasıl yokluk içinde öldüğünü ve böylece kendisinin çok kârlı bir alışveriş yapmayı başarabildiğini keyifle anlatırken Godefroy yapılandan utanan bir tavırla kaşını kaldırıyordu.

"Eminim ki, mösyö" dedi bana ev sahibimiz, "fiyatlar sizi memnun edecektir."

Mezar soygunculuğu bir yana, liste beni hüzünlendirmişti; çünkü bir devlet başkanının mahzeninde bulmayı bekleyeceğimiz şeyler değildi bunlar. Bir Bergasse vardı, Marsilya'da bir mahzende karıştırılmış ve İngiliz usulü *claret* diye etiketlenmiş bir şarap, ayrıca bir miktar Blanquette de Limoux, çok miktarda da Minervois ve Languedoc. Sadece bir Beaune Grèves Vigne de l'Enfant Jesus, aleladenin üstüne çıkmış gibi görünüyordu.

Godefroy benim seçmemde ısrarlıydı ama ben onun ülkesinde bir yabancı olduğumu söyleyerek kibarca reddettim.

"Sen aileden sayılırsın" dedi, bilmem ne ölçüde bir hesapçılıkla. Sanırım, ikimiz de kızardık.

O anın geldiğine hükmettim.

"*Est-ce que, Monsieur le Commissionnaire, je peux me présenter à toi*?" Bu tam da o anda, kendi başına yemek yiyen komşumuzdan gelmişti.

Toi, diye düşündüm. Kim bana *toi* der ki?

Louisiana'nın Fransız konsolosuna ait olduğu söylenen süt gibi semiz gövdeye ve küçük bağnaz sakala baktım. Eğer bir diplomatsa aynı zamanda görgüsüzün biriydi; çünkü benim görevimi, saygın bir yoldan öğrenme imkânı yokken keşfedivermişti. Hayatımdaki en önemli adamı görmezden gelip beni teklifsizce lafa tuttu; ailemi, arkadaşlarımı ve akrabalarımı sordu. Karşılığında ben de ona New Orleans hakkında kof bir iltifatta bulunup, bütün dikkatimi kayınpederim yapmaya niyetlendiğim adama çevirdim yine.

"İzninizle, beyler."

Godefroy ona kulak asmadan benim kadehimi doldurdu. Çok hızlı içtim. Godefroy tekrar koydu.

"*Monsieur le Commissionaire*" diye ısrar etti komşumuz. "New Orleans'ın kamu yönetimi hakkında bir fikir edinmek ister misiniz?" Ancak o zaman, onun da Jefferson'ın mahzeninden içtiğini ve şimdiden bir Barsac'a epey yatırım yapmış olduğunu anladım. İngilizlerin dediği gibi rüzgârda iki çarşaf misali, ayakta duramayacak kadar sarhoştu.

"New Orleans'ın caddelerini inceleyin, mösyö. Ne delikler var ne de düzen ve hiza bozukluğu! Ama sorun bana, geliri nedir?" Gözleri garip bir heyecanla yıkanıyordu; sanki onu terslemem için bana meydan okuyordu.

"Nedir geliri?" diye dostça sordu Godefroy.

"Geliri, efendim, bir milyon dolardır. Ama hangi ellere gittiğini Tanrı bilir ancak."

Yakınımızda duran zenci bir hizmetkâr vardı; ince uzun sırtı çiçeklerle birlikte aynada yansıyordu. Bir zencinin kafasından neler geçtiğini kim bilebilir?

"Louisiana'nın yönetim kurullarında, konseylerinde yer alanların adlarını okuyun. Silik insanlar, üçüncü sınıf avukatlar, köy kumpasçıları."

Wethersfield'in yurttaşına baktım ve renginin perde perde değiştiğini gördüm.

"Alt sınıflar" dedi o gülünç konsolos, "delegeler kurulunda çoğunluk onlarda. Kendi cinslerinden olanları seçiyorlar. Bir pozisyonu ortadan kaldırıp bir adamı mahvediyor, bir başka pozisyon yaratıp bir dosta ekmek kapısı açıyorlar."

Bu noktada Godefroy sandalyesinden kalktı. "Demokrasiye!" dedi kararlı bir tavırla ve kadehini kaldırdı.

Konsolos sarsakça kalkıp eliyle yeleğinin önündeki bir şeyi süpürdü. "Demokrasiye!" Ama hiçbirimiz onun içtiğini görmedik.

Godefroy hâlâ ayaktaydı, konsolosa yiyecek gibi bakıyordu.

"Özür dilerim" dedi konsolos nihayet; ama bu tonla bir Fransız hakarete uğramış hissederdi kendini. "Benim görüşüm belli ki hatalı."

"Hakikaten, beyim" dedi Godefroy ciddiyetle. "Hakikaten öyle."

Bu defa konsolos, Barsac'ını kaldırıp içti; tombul kırmızı dudaklarında tatlı yapışkan bir parıltı kalmıştı. "Amerikan sisteminin inkâr edilemez bir meziyeti var" dedi.

"Bir?" diye sordu Godefroy hâlâ ayakta dikilerek.

Konsolos korkmasına yetecek kadar bilmiyor, diye düşündüm. Paldır küldür devam etti.

"Maharetten mahrum olduğu gibi kudretten de mahrum o."

"O?"

"*Le système démocratique, naturellement.* Enerjisi olmadığı kadar planları da yok; kötülüğe gücü yetmediği gibi iyilik yapmaktan da aciz. Güçsüz ve pasif. Toplumu yönlendirmeye çalışmadan onu *marcher tout seule* durumunda bırakıyor. Eh, mevcut koşullarda mükemmel bu, değil mi? Refaha ermek için? Amerika'nın ne liderliğe ne de ustaca planlara veya büyük çabalara ihtiyacı var; sadece özgürlük ve daha fazla özgürlük gerek. Bunun sebebi de henüz kimsenin özgürlüğü istismar etmeye ilgi duymaması. Ama bekleyin, mösyö. *Le fou viendra.*"

Godefroy bu son hakareti, bir delinin gelip Amerika'yı yöneteceği kehanetini anlamış mıydı? Tanrı bizi korusun, açıktı bu. "Özgürlüğe!" diye kükredi arkadaşım, terleyen konsolosa ters ters bakarken bir yandan da etrafımızda dolanıp duran otel sahibine gelmesi için işaret ederek.

Ben Grèves Vigne de l'Enfant Jésus siparişini verdim; şişenin mantarı düellodan önce açılacak mıydı acaba?

"*Je fais des excuses, M. le commissionaire.*"

Konsolosu görmezden geliyorduk ve onun hafifçe sallanarak yanımızda kaldığı çok gergin bir süre geçti. Kendimizi zapt etmemizin mükâfatını nihayet, yüksek perdeden teatral bir iç çekiş ve adamın salondan sarsakça ayrılışının altın çerçeveli aynada yansıyan bir düzine kadar görüntüsüyle aldık.

Bir bakıma öfkeyle birleşmiş durumda, ikimiz de kadehlere Beaune konulana kadar tek kelime söylemedik. İlk yudumla Fransa'nın ve tüm inceliklerinin burnumda tütmesi beklenebilirdi; ama zaten Jefferson'ın Bergasse'ı ile mest olmuş değil miydim?

Heyecan ve sevgiyle bir defa daha kadeh kaldırdığımızda Godefroy'a, Fransa'da insanın hapis ve hatta ölüm korkusuyla böyle bir konuşma yapmaya asla cesaret edemeyeceği zamanlar olduğunu ve o sefil konsolosun bütün cehaleti ve müstehzi tavrıyla, aslında demokrasi için duyduğum en iyi savunmayı yaptığını söyledim.

"Özgürlüğe!" diye haykırdım. "Amerika'ya. Güzelliğe. Geleceğe."

Sarhoştum elbette; ama *in veritas* konuşuyordum. Düşüncelerimin bu kadar iyi karşılandığını görmek beni nasıl da duygulandırmıştı. Amelia'nın babası eğilip masanın üzerinden bana uzandı (büyük bir masaydı ama o da büyük bir adamdı) ve elimi yakalayıp sımsıkı tuttu.

"Günün sonunda" dedi, "bir erkeği ya seversin ya da sevmezsin."

Ne diyeceğimi bilemeden kadehimi kaldırmaya yeltendim ama o, sözünün kesilmesini istemedi.

"Sen Amerika hakkında böyle konuştuğunda, burada yaşamak isteyeceğin anlamını çıkarabilir miyim bundan?"

"Kim geçmişte yaşamak ister?" diye cevap verdim.

"Yerleşeceğin yerin Wethersfield olacağını varsayabilir miyim?"

Kalbim küt küt atıyordu. Belki de yanımdaki o zenci garsonun varlığını çok fazla hissediyordum.

Godefroy'a cevaben, kendisine ve ailesine çok yakın bir yerde yaşamak istediğimi söyledim.

"Ama bir gün evleneceğini varsayıyorum" dedi.

"Kesinlikle" diye bağırdım.

Gülümsedi. Tamamdır bu iş, diye düşündüm; ama onun Amerikalı olduğunu hesaba katmamıştım. Dosdoğru konuşmak gerekir. "Efendim, kızınızın dest-i izdivacına talip olabilir miyim?"

"Kadehini kaldırdı; gözleri heyecandan ıslak ıslak parlıyordu. "Ne kadar mutluyum bilemezsin" dedi. "Sana doğruyu söyleyeceğim, Sevgili Olivier, onu alıp bizden uzaklara götüreceğini sanmıştım ve sahiden öleceğimi düşünüyordum."

O sırada getirilen konsome de sahneye dahil oldu.

"Hayır" dedim, "Amerika'nın çiçeği o. Fransa'nın ona mutluluk getireceğine inanmıyorum."

"Ona mutluluk getirecek olan sensin" dedi. "Kızımın bir Fransız aristokratı olması son derece tuhaf bir şey değil mi?"

Eğer Louisiana konsolosu orada olsaydı hiç şüphe yok ki bu şayanı dikkat noktada tartışma çıkarırdı; ama o zat-ı muhterem merdivenlerin altındaki salonda horluyordu.

"Ailemin uzun ve kederli yolculuklarının en sonunda bu noktaya varacağını asla hayal edemezdim" dedi Godefroy. Sesi duyguyla boğuklaşmıştı. Sonra bana duyup duyabileceğim en olağanüstü hikâyeyi anlattı: Babası bir çizmeciydi ve karısının ailesi de İskoçya'daki evinden sürülmüştü.

Elimi tuttu, beni bırakmayacaktı.

VI

Sevgilim,

Evvelki gece öyle mutluydum ve seni rüyamda görüp öylesine yoğun ve coşkulu bir sevgiyle kucakladım ki, uyanıverdim. Şimdi aynı mutluluğu uyanıkken yaşıyor ve kollarımı açmış, sana koşuyorum. Pek az uyuyoruz ve kemiklerimiz sızlıyor ama sevgili babanın fazladan biraz daha yol alıp 4 Temmuz geçit törenlerinin beni gerçek bir Amerikalı yapacağını hissettiği Albany'ye kadar gitmemiz yönündeki ısrarı dışında bir gecikme yok ve en geç 8 Temmuz'da, arabamızla sallana sallana Old Farm'a vasıl olmayı umuyoruz.

Baban, Amelia'nın *çalışkan* anlamına geldiğini söylüyor ve bunun doğruluğundan hiç şüphem yok; ama benim de sana koyacağım ikinci bir isim var ki seni bir defa daha kollarıma aldığım zaman onu kulağına söyleyeceğim.

Rüyalarında kocan olduğunu gören,

Olivier

Parrot

Muhterem Efendim,

Benden istediğiniz hizmeti yerine getirmiş bulunuyorum. Şimdi size Lord Cenapları'nın Abbé de La Londe'un öldüğünden ve annesinin onun Fransa'ya dönmesini istediğinden haberdar olduğunu bildirebilirim. Ancak, kendisi gerek kütüphaneden gerek soğan tarlaları, mandıra ve Connecticut River'ın güzel bir parçasını kapsayan yaklaşık sekiz yüz dönümlük araziyi ihtiva eden kütüphane penceresinden hoşnut olup halihazırdaki durumunu sürdürmektedir.

Ayrılırken, hani derler ya, şans diledik birbirimize.

Sağlığımı hiç sormamışsınız ama ben yine de söyleyeyim. İyiyim. Wethersfield'den ayrıldıktan sonra bendeniz sizin

yapmamı istediğinizden tamamen farklı bir işle iştigal ediyorum ve bu sebeple M. Olivier de Garmont'a, bana emanet etmiş olduğunuz bütün menkul kıymetleri gönderiyorum. Hesaplar eksiksiz ve her şey gerektiği gibidir; ancak imza sahipleriyle ilgili olarak bankayla irtibata geçilmelidir. Belki farkındasınızdır; Lord Cenapları avukatlığı terk etmiş olup kendisini meşhur bir yazar olduğuna inandırmıştır. Wethersfield'de bütün sekreterlik hizmetlerini ifa etme yeteneğine sahip insanlar bulunmaktadır. Diğer hizmetlere gelince, bu konuda yorum yapacak konumda değilim.

Efendim, siz Lord Cenapları'na ne diyeceğim konusunda kararın bana ait olduğunu söylemiştiniz; şimdi de zatıâlinizle ilgili olarak kendime aynı imtiyazı tanımayı arzu ediyorum. Efendim, New York'ta benim hizmetime ihtiyaç bulunmuyor. Amerikalıların hizmetkârları olmadığından değil; ama sizin gibi yüksek seviyede talepleri olan pek az sayıda efendi olduğunu sanıyorum. Bu durumda, beni gayet iyi tanıyor olmanıza güvenerek, size bir iş teklifinde bulunacağım. *Bunu yakmayın.* Aşağıda yazacaklarım sizi hem eğlendirecek hem de yararınıza olacak. Eğer sizi bir nebze tanıyorsam (ki sizin hareket tarzınızı kim daha iyi tahmin edebilir?) benim teneke kutumu açtığınızı ve orada sizi hayrete düşürecek kalitede gravürler bulduğunuzu söyleyebilirim. Asil başınızı evet anlamında sallıyorsunuz. Abartmadığım konusunda benimle hemfikirsiniz.

Efendim, sizin namınıza kaç kilometre yol gittiğimi ve işimin çoğu kez merhum babanızın kütüphanesinden paha biçilmez bir parçayı teslim ederek karşılığında, sırf tarih size miras olarak külleri bıraktığından, sadaka kabilinden birkaç kuruş almak olduğunu düşündüğüm zaman, Mr Algernon Watkins tarafından yapılmış bu güzel renkli oyma baskıların satışından esaslı bir kâr sağlayabileceğiniz düşüncesi beni bir ölçüde memnun ediyor. Bunlar sizin ömür boyu matemini tuttuğunuz herhangi bir antika kitapla aynı seviyededir.

Size bu mektubu yazdığım sırada, iş ortaklarımla benim elimizde *The Birds of America*'nın sadece beş gravürü bulunuyor. Şu anda elinizde tuttuğunuz sadece baskı provaları ama yine de kalite hakkında hüküm verebilirsiniz. Onlara burada her bir baskı için 2 dolar ve her sayı için 10 dolar değer biçtik. New York'ta yüz baskı ihtiva eden tam bir cilt için abonelik bedelleri şöyle:

Ciltlenmemiş baskılar 189 dolar

Yarım ciltli 225 dolar

Tam ciltli 234 dolar

Bu fiyatların tümü Avrupa'daki alım satım durumu ve sizin bu hususta ihtiyaçlarınıza binaen benim tarafımdan belirlenmiştir. Bana söylendiğine göre İngiliz altını 5 dolar değerinde; ama Avrupa paraları hakkında yeterli bilgi sahibi olmayabilirim.

Mr Watkins ve iş arkadaşı Mr Eckerd, görmüş olacağınız gibi Whatman Turkey kâğıdı üzerine basılmış bu çalışma için bir tanıtım broşürü yazılmasında bana yardımcı oldu. *Nota bene:* Her bir tabakanın filigranı tarihi ihtiva etmektedir. Şimdiye kadar kuyumculuk ve tiyatro prodüksiyonu işinde tanınan Mr Eckerd, New York, Boston ve Philadelphia'dan hem de son derece kısa bir süre zarfında sipariş almayı "hiç de zor" bulmamıştır. Sunacağım birkaç isim size bir şey ifade etmeyebilir ama sizi temin ederim ki bunlar *kodamanlardır*: Amerikan Felsefe Cemiyeti, Massachusetts Tarih Cemiyeti, Yale Üniversitesi vs.

Ne dersiniz? Fiyat o kadar uygun ki gayretleriniz için siz de bir yüzde yirmi ilave edebilirsiniz. Muhtemel alıcıları dünyada herkesten iyi bilirsiniz. Burada sadece Fransa'ya değil, Britanya'nın da bütününe atıfta bulunuyorum; Westminster'dan tutun da Dalkeith Hanedanı'na, Ekselansları Buccleuch Dükü'ne kadar. Güneşli güzel bir gün sizin namınıza teslim ettiğim şu Durer kitabı konusunda bu dükün bizi fena halde kandırdığını hatırlıyorum.

Efendim, böyle kuşlar Avrupa'da görülmemiştir; ne havada ne de kâğıt üstünde. Yeniliğin değeri benden ziyade size aşikâr olacaktır; gerçi ben de bir zamanların imparatoriçesi Josephine'i eğlendirmek için resmedebileceğim egzotik bitkiler aramak amacıyla Queensland'in engerek dolu cangıllarında dolaşıp durduğumu hiç unutmayacağım.

Yıllarca hizmetkârınız olduktan sonra böyle bir mektup yazmak! Efendim, kabul ediyorum ki dünya tepetaklak oldu. Bunu haddini bilmezce bir eşitlik iddiası olarak görmeyin; daha ziyade her ikimizin de gravürcünün sanatına değer verdiğimiz şeklinde yorumlayın. Ayrıca, ikimiz de evden uzak, barınaksız ve gıdasız kalmanın ne demek olduğunu biliyoruz. O şartlarda birçok defa birbirimize yardımcı olduk. Efendim, aklıma gelmişken, bir zamanlar bana bir inek fiyatına alabileceğimi söylediğiniz yapının tıpatıp aynısı olan bir ev edindim. Hereford'lar konusunda sizinle tartışmayacağım; ama gravürcümüz Watkins ve onun Fransız karısı için yerimiz olmasından ötürü mutluyum. İşe aldığımız üç Amerikalı koloriste zaman zaman karım yardım ediyor (ama çoğunlukla, benim ısrarım üzerine, kendisine ait çok farklı tablolar üstünde çalışıyor; bunları gravür piyasası yerine oturduğu zaman göreceksiniz). Bana vaat ettiğiniz gibi nehre bakıyor evimiz; ama eminim ki size böyle bir fırsat yaratacağımızı hiç hayal etmemişsinizdir. Birincisi o en yüce estetik haz için, ikincisi gravürcünün sanatına duyulan o entelektüel tutkunun tatmini için, üçüncüsü de sizin yaşlılık döneminizde makamınıza yakışır bir yaşam tarzını koruyacak imkânların temini için.

Ne dersiniz?

Broşürümüzden alıntı yapmama izin verin: "Sanatçının orijinal çizim koleksiyonunun herhangi bir parçasını görmemiş olanlarınız için, onların üstünlüğünün, gerek orantı ve dış hatların hassasiyetinden gerek figürlerin duruş ve konumlarının sahiciliği ve çeşitliliğinden kaynaklandığını belirtmek yerinde olacaktır; bu özellikler, sanatçı tarafından keşfedilip kul-

lanılan kendine has araçların ve resmedilen nesnelerin özenle incelenmesinin sonucudur."

Efendim, biliyorsunuz ki Avrupa'da her eğitimli insan bunları isteyecektir.

Ama şimdi bunu size erkek erkeğe anlatayım, o zaman ne demek istediğimi göreceksiniz. Ben Pleasant Creek'teki bu büyük evi henüz almıştım ki Mr ve Mrs Watkins Manhattan'dan geldi; orada o gün, New Hampshire'in ıssız dağlarında tilkiler için kurulan bir yaylı kapana kısılmış bir Altın Kartalı teslim almışlardı. Günün geç bir saatiydi ve sanatçıyla karısının pek az bir şey yemiş olduğunu anlamıştım; ama Watkins karımla benim kendisi için hazırlamış olduğumuz stüdyoya girmekten başka bir şey düşünemiyordu. Orada, evin önceki sakinlerinin bıraktığı mumlar dışında hiç ışık olmadan çalışmaya başladı ve bütün gece devam etti; önce ana hatları belirledi, sonra da kurşunkalemleriyle çılgınca çalıştı. Hepimiz onun uyuduğunu sanıyorduk; ama ben sabah bir şeyler atıştırdıktan sonra kartala bakmaya gittiğimde, değerli sanatçımızı spazmodik bir nöbete yakalanmış bir halde buldum ve doktoru bulup getirdikten sonra bile hastalık adamcağızı günlerce yatağa mahkûm etti. Hayatta kalan sanatçı çalışmaya devam etti. On dört gün, efendim, kalıbımı basarım bir sirk dışında asla görmediğimiz delice bir coşku içinde. Benimle beraber olsaydınız, ağlardınız. Mösyö, *işte* bir sanatçı; o Avustralya çiçeklerinin ve zencilerinin karşısına onu koymuş olmayı nasıl da isterdim!

Lord de Garmont Cenapları'nın bu yeni ülkede hiçbir zaman değeri olan bir şey yapılamayacağına dair yüksek perdeden ifade ettiği katı bir görüşü vardı; ben de asla onunla tartışarak kendimi rezil etmediğimi umuyorum. Oysa siz, efendim, Paris'tesiniz, gravürlerimize bakıyorsunuz ve eğer tahtta hâlâ bir X. Charles olsaydı, biliyorum ki doğruca Saint-Cloud'daki Royal Château'da M. Pétain ile sohbet etmeye koşardınız.

Efendim, *wampum** var kazanılacak, hem de bayağı çok

* Kızılderililerin para yerine kullandığı boncuk. (ç.n.)

miktarda. Bunun için hepimiz tabiatın cömertliğine teşekkür edebiliriz; ama daha da büyük bir zenginlik var ki o da sizin, kütüphanenizde sessizce ve dikkatle okuyarak geçireceğiniz saatler; çünkü sizi gerçekten tanıyorum, efendim. Bu çalışmanın satın alınmasında ek bir avantaj daha var, o da kazara bir şey dökülmesi veya Chambertin ile başka bir aksilik olması halinde, sanatçının başka hiç kimseye olmasa bile size, hiç ücret almadan yeni bir gravür sağlamaya hazır olmayı taahhüt etmesidir.

Mektupların elinize ulaşması sanırım uzun sürecektir ve kelimelerim nihayet gözlerinizle buluştuğunda, onları yazmamım üzerinden aylar geçmiş olabilir. Bu bakımdan, efendim, bu yayının ticari veçhelerine dair değerlendirmemle hemfikir iseniz, lütfen ilk münasip zamanınızda bizimle irtibata geçmenizi rica ederim. Ortaklarımı *çok zor kazanılmış* sermayelerinin büyük bir miktarını bu plana yatırmaya ikna ettim ve gün geçmiyor ki aralarından biri, ahmak bir kitapçının veya kelebek koleksiyoncusunun tavsiyesi üzerine, planımın söz verdiğim gibi yürüyemeceğine inanmasın. Amerikalıların, Fransızların ne satın alacağı hakkında çeşit çeşit fikirleri var; mesela aptalın biri Paris'te bir kuş baskısını satmanın imkânsız olduğuna, en çok karınca ve tırtılların arandığına yemin ediyor. Londra'dan daha çok bilgi geliyor; ama nitelik açısından daha iyi değil. Bu durumda sizin asil isminizden gelecek bir teşvik mektubunun ne büyük bir fayda sağlayacağını tahmin edebilirsiniz. Watkins'in işinin kalitesine baktığımda, sizin asil ve benim basit annelerimizin bizi neden doğurduğunu hayal etmek hiç de çılgınca görünmüyor bana; bunu kâinatın tarihinde bu noktada büyük sanat eserlerinin Fransa, Amerika ve Britanya'nın önemli kurumlarına ve başka birçok yere (mesela sizin Avustralya'da bazı asil bağlantılarınız olduğunu biliyorum) konulması için yaptılar.

Samarand gemisinde bir çocukken, sizin beni terk etmenizden çok korkarak size bir taşın üzerinde portrenizi verdiği-

mi ve sizin de onu bir yadigâr olarak saklama nezaketini gösterdiğinizi hatırlıyorum. Bugün de ona benzer bir şey hissettiğimi itiraf edebilirim ve her ne kadar artık bir çocuk gibi korku dolu olmasam da ve elinize koyduğum şey bir kralın dikkatine değer olsa da, ikimiz de kazançlı ilişkimizin devamına ilişkin ihtiyacı kabul etmeliyiz.

Perroquet

Olivier

I

Galiplerin o "Şanlı Dört Temmuz'u, tarihin gelgitlerinin ansızın yükseldiği ve nihayet geri çekildiğinde kumsaldaki gemi enkazı ve molozların arasındaki taçları ve kırık asaları gözler önüne serdiği o imkânsız günün yıldönümünü, nasıl kutlamalarını beklerdiniz? İşte şimdiye kadar hayal edilmemiş yeni kelimeler (*ben istikbâlim ve sana hizmet edeceğim*) şafak vaktinin ıslak ışığında parlıyor.

Onca hengâmeden, o patlayan keseden, o dökülen kandan sonra, o bedelin ödenmesi ve imkânsıza erişilmesiyle, yıllık şölende cesur askerlerinizi ve onların oğullarını bir araya getirmez miydiniz ve her bir anne ve eş, sırma teller ve makaslarla,

o apolet ve şeritleri savaşın yırtık ve kanlı kalıntılarına değil de yepyeni bir kumaşa, büyük bir milletin şerefli kostümüne tutturmaz mıydı?

Şanlı Dört Temmuz.

Ne afişler ama.

Afişlerin ardında yeni filozofları, yeni devlet adamlarını, dâhi bestekârları görmeyi umuyoruz; o bestekârlar çarpışmada gözlerini kaybetmiş ya da hatta topların gümbürtüsünden sağırlaşmış olabilir; ama hâlâ, barışın durmaksızın çınlayan sessizliği içinde, zafere ve kır hayatına dair besteler yapabilir ve böylece şimdi o korkunç serflikten gün ışığına doğru yürüyen ışıl ışıl, pis kokulu insanlar için ilahiler yazabilir.

"Bu seni Amerikalı yapacak" dedi Godefroy.

O sözlerle nasıl bir huzur sunulmuştu bana! Hem sadece altuni saçlarıyla sevgili Amelia'yı değil, aynı zamanda Connecticut'ın gümüşi mısır tarlalarını da kastediyorum.

Bağımsızlık Günü benim vaftizim olacaktı, evliliğim de bir şekilde Hıristiyan kilisesine kabul edilip adlandırılmam; ama Şanlı Dört Temmuz'u şansız Üç Temmuz'da tasavvur etmek zordu; çünkü o günü Albany yolunda uzun ağır çamurlu bir yolculukla geçirmiştik: Tekerlekler ve yaşlı bir Hollandalıdan zapt edilmiş öküzler çamur içindeydi. Adam öküzlerini bize kiralamakta beis görmemişti; çünkü dediğine göre çamurlu toprağı sürmenin faydası yoktu ve tarlalarını mahvetmektense bizi kurtarmayı yeğlerdi. Adam demişti ki, hayır, herkes demişti ki, temmuzda pek ender rastlanan bir havaydı bu; ama şimdiye kadar hayli gezip dolaşmış ve bir tayfunla yumurta iriliğinde doluya maruz kalmış biri olarak bütün Amerikan havasının olağandışı olduğunu söyleyebilirdim.

Albany'e pis bir karanlıkta vardık; yumurta ve o kaçınılmaz kızarmış ekmek dışında yiyecek hiçbir şey yoktu. Yatmadan önce hatıra defterime yazacağım notları tamamlamaya kalkışınca, mürekkebimi halıya dökmeyi de becerdim. Sabah oldu-

ğunda hiç şüphesiz bu hasarlı parçaya bin dolar değer biçilecekti.

Şafak sökerken top patlamasıyla uyandım; benim yaşımda bir Fransız için korkunç bir sesti bu. Gece yaptığım kazayı unutarak koyu mavi ayak izleri bıraka bıraka yatağımdan pencereye yürüdüm ve orada Bağımsızlık Günü'nün o anda başladığını anladım. Dantel perdeleri yana çektiğimde günün gerçekten de muhteşem olduğunu gördüm; güneş parlak, gök masmaviydi. O düğün pastası binalar yıkanıp temizlenmişti ve pansiyonun dışındaki küçük meydan göz kamaştıran parlak bir yeşildi. Her ev, her pencere Amerikan bayraklarıyla donatılmıştı.

"Hurra!" diye bağırdım. Keşke yeni karım yanımda olsaydı.

Mürekkeple ilgili konuşmalar beni hayrete düşürecek kadar medeniydi. Kimse tek kuruş kabul etmeyecekti. Müstakbel babam, doğum gününüzde harika sürprizlerle çıkagelen o hayali adamlardan biri gibi, bir amcanın ışıl ışıl gözleriyle beni masada bekliyordu.

"Ye, ye" diye haykırdı.

Şafak vaktinden biraz sonraydı ama şimdiden meydanda çimenleri çiğneyen bir kalabalık vardı; geçit töreni için iyi bir yer bulma hevesinde olduklarını düşündüm. Geçit töreninin *bu olduğunu* ve bunların da toplumun ileri gelenleri olduğunu anlamam zaman aldı. Ve ne yapıyorlardı sanıyorsunuz? İşe bakın, geçit töreninde öncelik sırasının kimde olduğunu kararlaştırıyorlardı.

Ne tuhaf, diye düşündüm. "Öncelik sıranız belli değil mi?"

"Yakında olacak" dedi Godefroy.

"Ama bu ilk Bağımsızlık Günü değil ki."

"Ah, hayır" dedi, "ama öncelik sırası her yıl değişir."

Kendi kendime olsam gülerdim ama büyük bir milletin misafiriydim. Tavsiye üzerine bir kotlet ısmarladım ama yemeye pek zamanım olmadı; çünkü Godefroy'un arkadaşları Mr Azariyah Flagg ile Vali Yardımcısı geldi ve benim de geçit töreninde bir ileri gelen olarak onlara katılmam gerekti.

"Ama ben bir yabancıyım" dedim. "Vatandaşlarla birlikte yürüme hakkına sahip değilim."

"Bizden birisin" diye bağırdılar.

Son derece heyecanlı olduğumu itiraf ettim. İhtilal'in içerisinde güvende olmak, nasıl da huzur veren tuhaf bir duyguydu.

Büyük gün hiçbir bakımdan çamurların içinden bin bir zahmetle buraya gelirken beklemiş olduğum şey değildi. Sırma teller görünürlerde yoktu. Küçük bir muhafız milis gücünden daha gösterişli bir şey yoktu ve bu da haklı olarak, askeri ruhun tam bir meçhul olduğu bir ülkenin milli muhafız teşkilatıydı.

Yine de bu askeri debdebe yoksunluğuna gülmedim ve sadece görgü kuralları gereği ya da Amerika'ya dair kendi şahsi görüşüm nedeniyle değildi bu; ama öyle bir vakar vardı ki, o kültürsüz sade insanları gurur dolu görmek beni alabildiğine duygulandırmıştı. Şehrin bütün zanaat ve cemiyetlerinin temsilci heyetleri mesleklerinin amblemlerini yükseklerde taşıyarak muzaffer bir edayla çıkıp gelmişlerdi.

Aman Tanrım, diye düşündüm, annem görse ölürdü. Ama annem bu dünyada yaşamıyordu.

Tamamen özgündü, daha önce emsali görülmemişti. İlk olarak itfaiye birliği geldi: erkeklerden oluşan tam dokuz bölük. En önde en dik duruşlu ve güçlülerden on iki itfaiyeci vardı. Omuzlarında, tabut taşıyıcılar gibi ve tam da onlar kadar ciddiyetle, minyatür bir itfaiye arabası taşıyorlardı; hem son derece gösterişli bir oyuncak hem de Göğe Yükseliş Yortusu'nda bir köyün içinden omuzlarda taşınarak geçirilen Meryem Ana'ydı o.

Ardından, bir kehanet değerinde altın harfler dizili şarap-rengi ipekten bir afiş taşıyan matbaacılar birliği geldi.

Bunu Albany Tipografi Cemiyeti izledi; onlar da opera sahnesi büyüklüğünde bir geçit arabasının üstünde bir matbaa

makinesini ve salıncaklı sandalyesiyle ilgili olarak bahsetmiş olduğum Franklin'in bir büstünü teşhir ediyorlardı.

Sevgili Blacqueville, nasıl da kıkır kıkır gülerdin sen olsan. Ne komik, diye düşünürdün, sanayi ve zanaatların bu vakur katılımını görseydin. Ne kral veya parlamento ne de kılıçlı veya cüppeli asilzadeler; bunların yerine Kasaplar Cemiyeti ile Çıraklar Cemiyeti vardı ve kabul etmelisin ki refahını sanayi ve ticarete borçlu olan bir toplum için bu amblemler son derece tabiidir. Makinistler Cemiyeti. Marangozların Mimarlık ve Hayır Cemiyeti. Çeşitli rozetler, afişler ve zanaat aletleriyle elli kadar cemiyet.

"Ne harikulade!" dedim, kendi samimiyetsizliğimden utanarak. İhtişam, hâkimiyet ve *şaşaa* yokluğu, daha ferasetli benliğime rağmen, beni sanki ağır bir darbeyle yıkmıştı. Doğal olarak imparatorluk muhafızlarının bulunacağını umduğunuz yerde kırmızı suratlı Karmelit'ler vardı; boğazlarında ve bileklerinde yeşil şeritlerle bağlanmış kar beyazı cüppeleriyle elli kadardılar.

Yabancı ziyaretçi geçmişi arıyordu ve işte orada, burnumun dibindeydiler; Godefroy ve baş muhasebeci, Bağımsızlık Savaşı'ndan sağ çıkan, kurşunlarla delik deşik, cesur, eski bir Amerikan bayrağını gözleri parlayarak selamlıyordu. Bayrak, içinde Washington'la birlikte savaşmış dört ihtiyar askerin bulunduğu bir yük arabasında dalgalanıyordu. Bu askerlerin kutsal emanetler gibi hürmetle muhafaza edildiğini söylediler bana. O halde neden kimse onların pantolonlarını yamamayı akıl etmiyordu? Bağımsızlık Günü'ne tepkimdeki karışıklık böyleydi; duygularım bir kilisenin içinde kısılıp kalmış karatavuklar gibi oradan oraya uçup duruyordu. Burada toz ve kir vardı, şurada altın. Orada dilenciler, burada lordlar, şurada bozuk para veren tacirler. Olivier de Garmont, sen kim oluyorsun ki onları mabetten sürüp çıkaracaksın?

Ah şu caddelerde bir aşağı bir yukarı hızla dolaşabileceğim bir altın bisiklet için neler vermezdim! Çünkü benim imtiyaz-

lı pozisyonumda geçit töreninin büyük bir bölümü görüş sahamın dışında kalıyordu. O halde size yaya olarak refakat edeyim de Katolik bir ülkede bir tatbikat alanı görünümüne sahip bir Metodist kilisesine gidelim. Burada, Fransa'daki Procureur de Roi'nın işlevlerini Amerika'da yerine getiren bir sulh hâkimi, Bağımsızlık Beyannamesi'ni okuyordu.

İşte burada. Gerçekten güzel bir manzara. Derin bir sessizlik hüküm sürüyordu. Böylece sulh hâkiminin sesi, büyük bir hararet ve asaletle İngiltere'nin adaletsizlik ve despotluğunu tekrar ele alan Kongre'nin sesi olmuştu. Salonda dolaşan öfke ve hiddet mırıltılarını işitebiliyor ve *hissedebiliyordunuz.* Hâkim davanın haklılığını ilan edip kurucuların ya Amerika'yı özgürleştirmek ya da ölmek yolunda kararlılığını ifade ettiğinde, adeta bir elektrik cereyanı hepimizin kalplerini titreştirmiş gibi oldu.

Burada insan, bütün bir halkın doğduğu ana dönüşünü iliklerine kadar hissedebiliyordu. Şimdiki neslin o artık yaşamayan nesille birlik olup onun cömertçe tutkusunu o an için paylaşmasında derinden hissedilen, gerçekten yüce bir şey vardı.

Ah keşke orada bitseydi!

Heyhat, ardından bir avukat kürsüye çıkıp bağıra çağıra bir nutuk çekmeye başladı ve böylece, *Albany'nin Büyük Gevezesi* dünyanın tarihindeki her bir ülkeyi zikretmeye mecbur olduğundan, o büyük gün kaba bir komediye dönüştü. Adam bu şekilde, çoğunluğun yükselişine işaret edebilecek böbürlenme, kararsızlık, kültürsüzlük ve hödüklük gibi her şeyi akla getirmiş oldu. Eğer bir fikri varsa, ki sanırım olduğunu teslim etmeliyiz, o da bütün ülkelerin özgürlüğe geri dönüyor ya da dönecek olduğuydu. Bu aptalı nasıl o büyük Guizot ile kıyaslamadan durabilirdim? Kendi duygusal direncime karşı koyup Paris'in kıvrak zekâsını ve irfanını nasıl hatırlamazdım? Ve konuşmacı, kalabalığı Amerika'nın büyüklüğüyle etkilemek amacıyla, milletinin prestijinin bir tür ispatı olarak bana, yani

Fransız Hükümet Temsilcisi'ne atıfta bulunduğu zaman, onun küstahlığından tiksindiğim kadar kendimden de utandım.

Albany'ye, onun o şanlı tarihi ruhuyla tamamen birleşme özlemiyle, bir mühtedinin bir hürriyet mihrabına geldiği gibi gelmiştim. Hayatımı, demokrasinin bana zarar verme ihtimaline hiç aldırmadan yaşamanın mümkün olabileceğine inanmıştım. Halkın nehrini kükretecek dereciklerden, hayır, ırmaklardan biri olmaya, yetenek ve imtiyazlarımı dünyanın şimdiye dek gördüğü en yüksek medeniyet fikrine adamaya heveslenmiştim. Godefroy'un yanında durup Beyanname'nin okunmasını dinlerken, kalbim deli gibi çarpıyor, ensemdeki saçlar diken diken oluyordu.

Ama sonra o *korkunç* avukat.. Kiliseye bir mühtedi olarak girmiştim. Comtesse de Garmont'un oğlu olarak çıktım.

Gerçeği söylemek her zaman akıllıca değildir; ama şimdi onu söyleyeceğim: Fransa, Belçika, Polonya ve Kolombiya'nın bayraklarıyla donatılmış geçit arabasından hiç mi hiç etkilenmemiştim. Üstündeki çalışan matbaa makinesi ve Bağımsızlık Beyannamesi'ni dağıtan deri önlüklü gençle o gülünç platformu beğenmemiştim.

Düşünmek istemediğiniz şeyi düşünmek korkunç bir şeydir. Şöyle: Bir geçit arabasındaki Clymer matbaa makinesinin üzerinde süzülen bir kartalın gagasındaki kâğıt ruloda bir özlü söz, *verité sans peur*, yani "korkusuzca gerçek" yazılıydı.

Nasıl da gururluydu o New York Sabah ve Akşam Gazeteleri Derneği'nin üyeleri. Peki neydi o adamları bu kadar hakkaniyetli yapan? Eh, gazeteleri her gün dolduran bütün o kaba hakaretler, adice yermeler, küstah iftiralar olmalı.

Sağda Amerikan bayrağını taşıyan Özgürlük Tanrıçası vardı, solda ise zincire vurulmuş gerçek boyutlarda bir köle: Bir kolundaki prangaları kırmış, özgürlüğe kavuşmak için matbaa makinesine uzanıyordu.

Ama sadece uzanmak! Kaç yıl boyunca?

Yozlaşmış bir aktör olmuştum, aşağılık bir adam. Elimi Godefroy'un sırtına koyup manzaranın çok hoş olduğunu haykırdım. Güçlükle nefes alıyordum. Amelia beni bekliyordu. Bu insanların dünyanın kahramanları olduğunu hatırlatıyordum kendime. Başaracakları işi henüz tamamlamamışlar. Ben de onlarla birlikteyim, onlardan biriyim, omuzlarının omuzlarıma değdiğini hissetmek heyecanlandırıyor beni. Bir demokrasiyi katlanılır kılan nedir, diye sordum kendime. Acaba akşamki çalışmam için kâfi miktarda mürekkep kalmış mıydı şişemde?

II

Hizmetçi kızı bekleyecek sabrım yoktu. Albany'yi bir an önce terk etmeye can atıyordum; bu yüzden soğuk suyla yıkandım ve kendimi zindeleşmiş hissettim. Heyhat, Godefroy ortaya çıkana kadar birkaç saat geçti ve onun Wethersfield'e ulaşmak için hiç de acelesi olmadığını gördüm. Bilakis, bizi bir şelaleye götürecek bir rota değişikliği bile planlamıştı.

Dikkatli okurun zaten çoktan anlamış olduğu şeyi ben ancak o zaman kavradım: Bağnaz Protestan cemaatinin bu itibarlı ferdi evde olmaktan hoşlanmıyordu. Günlerini Hudson Nehri boyunca, Mississipi'den aşağı ta denize kadar ne kadar kasaba varsa hepsinde, belediye meclisi üyeleriyle birlikte şarap ya da bira içerek geçirmeyi tercih ediyordu. Hatta burada, Albany'de bile, haftanın geri kalanında bizi meşgul edecek hayli şey var gibi görünüyordu. Valinin odası, altın koridor, senatonun merdiveni, senato salonu, toplantı salonu, temyiz mahkemesi salonu, 150 cilt kitap ve Clinton evrakıyla yeni eyalet kütüphanesi. Evet, efendim, Clinton evrakı! Godefroy şimdiden benim bir zamanlar George Wahington'a ait olan bir kılıca dokunabilmem için bir aranjman yapmıştı.

Neden Wethersfield'e koşmak zorunda olduğumu açıklarken kendimi sevdalı bir budala olarak tasvir ettim; yalan da

değildi. Bu onun babalık gururunu o kadar okşadı ki, memnuniyetini peçetesinin ardına gizlemek zorunda kaldı.

"Askeri Arşivler ve Eski Eserler Müzesi'ni görmeden mi gideceksin?"

"Maalesef."

"Beyefendi, orada eyalet alaylarına ait sekiz yüz savaş bayrağı ile düşmandan ganimet olarak alınan birçok sancak var."

"Beyefendi, hiçbir savaş bayrağı kızınızın cazibesiyle rekabet edemez."

"Çok uzun süre ayrı kalmayacaksın ondan" dedi, "çünkü Hudson şehrine buharlı gemiyle gidebiliriz. Yarın dünyanın harikalarından birini göreceğiz, sonra doğru eve. Bazı bozuk yollar olacak ama hiçbiri buraya gelirken geçtiklerinden daha kötü değil."

Ancak o zaman anlayabildim ki bütün bu yolu Hudson Nehri boyunca buharlı gemiyle gelebilirdik. Beni neden çamurların içinden geçirip getirdiğini sordum.

"Bir Amerikalısın artık. Kolayın yanında zoru da kabul edeceksin."

Hislerimi saklamakta fevkalade başarılı oldum. Bazen düşünüyorum da aristokrasinin yegâne yeteneği bu galiba.

Çok sonra, müstakbel kayınpederimin Sing Sing Hapishanesi'nden geçmekten kaçınabilmek için karadan seyahat etmiş olduğunu anladım. Albany'ye giden buharlı gemi orada rıhtıma yanaşacak ve Fransız Hükümet Temsilcisi o efsanevi hapishaneyi teftiş etmek zorunda kalacaktı. Philip Godefroy'un neden bu karşılaşmayı önlemek istediğine gelince, şimdi gayet iyi biliniyor ki Sing Sing'in müdürü Wethersfield Hapishanesi'ni tahkik eden komisyonun üyesiydi ve bu tahkikatın sonuçları da Mr Godefroy'un gözden düşmesine yol açmıştı.

Hepsi de öğlen olmadan kafayı bulmuş makinistler ve milli bayramı kutlayan diğer vatandaşlarla dolu buharlı gemide şamata ayyuka çıkmıştı. Manzarayı not ediyordum: nehrin kıyı-

sında hoş evler ve villalar, nizama sokulmamış açgözlülük ve tahribatın ilk işaretleri. Bu benim yeni ülkem olacaktı ve Hudson'a varana kadar yol boyu onun kazançlı bir yer olduğunu gözledim.

Kıyıya çıkar çıkmaz mide rahatsızlığı mazeretiyle istirahate çekildim; oysa rahatsız olan organ aslında kalpti. Bütün gece rüyamda hâlâ buharlı gemide olduğumu ve güvertede bir ineği kızartan makinistlerin ve karılarının etrafıma üşüştüğünü gördüm. Bu ahmaklık nedeniyle öfkeden gözüm dönerek başımın tepesinden savurduğum bir kürekle onlara öyle şiddetle vurdum ki nehre uçtular ve suyun üstünde sırtüstü yüzen zehirlenmiş bir yığın balık gibi istila ettiler nehri.

Sabah arabayla Kaaterskill Şelalesi'ne gittik; bu yolculuk Godefroy'a Thomas Cole'u övmek için yeni bir bahane oldu; Godefroy'un sofrasında bana bıkkınlık veren ve *Hudson'da Sonbahar* tablosu Godefroy'ların evinin doğal sadeliğini bozan adamdı bu.

Şelaleler konusunda Mr Cole'un ciltler dolusu yazmış olduğu söylendi bana. Sadece dik bir tırmanış, engebeli birkaç adım, ışıltılı kayınlarla bıçak gibi boydan boya yarılmış o sık, karanlık defne ve çamların vahşi manzarası ve bu gözenekli perdenin ardında akan su. Zeytin yeşili bir su, kadife yumuşaklığında. Bir ara bir şahin ya da kartal daireler çizerek dönüp durdu. Gökyüzü mavi, canlanan esinti yılın o zamanına göre sertti. Küçük ahşap bir köprüden geçtik; üzerine çivilenmiş bir çeşit paslı kumbaraya Godefroy birkaç bozuk para attı. Bir anda geniş bir kaya çıkıntısından aşağı dört koldan azgınca dökülen suyu gördüm. Nasıl bir güç ve ağırlıkla o dipsiz derinliğe atlıyorlardı! Godefroy'un bağırdığını duydum, gözlerinin haz ve hayretten fal taşı gibi açıldığını gördüm.

Godefroy'un ve o dar patikanın ısrarıyla devam edip, yassı kayalar, yabanmersini çalıları ve cücemsi sakızlı çamlarla kaplı araziden geçtim.

Ve işte Kaaterskill Şelalesi: Var gücüyle derinliklere dalarken intihar düşüncelerini kışkırtan muazzam bir su kütlesi. Ev sahibim durmayı aklına bile getirmiyordu. Seçme şansım var mıydı? Bu adamın önünde ödlek durumuna düşmeyecektim. Göğsüm sıkışıyordu. Boğazım tıkanıyordu. Yüce Phobos*, kanım senin sunak taşına dökülüyor.

Kaaterskill, Felemenkçe'de *vaşak* anlamına gelen *kaater* kelimesinden geliyor. İlk seviye altmış metre. Sonra hayvan yeni bir sıçrayış için kendini topluyor: Canlı hayvanın kanı yatay olarak on beş metre kadar dalga dalga ilerliyor, ansızın bir otuz metre daha düşüyor, bir kaya çıkıntısından bir diğerine atlıyor. Tanrı beni korusun, buraya neden gelmiştim ki? Godefroy ile yan yana uzandık.

"Ne keyif!" diye haykırdı.

Herhangi biri için kâfi derecede keyifliydi; ama benim gelinimin babası şelalenin arkasına geçmemiz gerektiğinde ısrar ediyor, bir yandan da bağıra çağıra yazın genellikle "böyle olmadığını" söylüyordu; oysa elbette tam *böyle* ya da *böyle*'den beterdi çünkü şimdi de rüzgâr öyle şiddetli esiyordu ki neredeyse ölümüme uçuracaktı beni. Kayalık bir köprüden sürünerek geçip şimdiden sırılsıklam ve tir tir titreyerek, uyanıkken hayal edilemez bir yerde, şelalenin arkasında, yüzlerimiz nefes kesen bir serpintinin taarruzu altında öylece duruyorduk.

"Artık bir Amerikalısın" diye haykırdı kulağıma.

Amerika'da hiç hava yoktu, beni tamamen sürükleyip götürecek olan bu muazzam, nefes tıkayan kitle vardı sadece. Ağzımı arkamdaki kayaya dayadım ve bir nebze soluk alabildim. Ne var ki bu karanlık yürekte içime korku salan yabancı bir belirsizlik hüküm sürüyordu hâlâ. O anda beliren ve beni rahatlatmaktan ziyade çevremi saran uçsuz bucaksız kaosu hissettiren keskin, çelik gibi ışık huzmesinin kasvet ve dehşetini tarif edemem.

* Korku Tanrıçası. (ç.n.)

Öyle büyük bir korku ki. İzahı yok. Bu dehşet, şelalenin karanlığı ötesinde de yakamı bırakmadı. Godefroy bana eşlik edip o küçük köprüden güvenle geçirdi ama o zaman bile, mürekkep siyahı bir melankoli bulutu içinde, hiç konuşamadım. Akşam yemeği boyunca ve bütün gece, çarşafların, örtülerin arasında Albany geçit töreniyle didişirken, böylece sürüp gidecekti bu. Amerika'nın kitlesi beni boğacaktı.

Üstelik: Zavallı Bébé'm ölmüştü.

Üstelik: Fransa'da bir iç savaşın başlamak üzere olduğundan emindim; savaş en sevdiğim insanlara nice tehlike getirecekti. Kaaterskill Şelalesi'nin altında çektiğim acı onların ölümü müydü?

Ne var ki aynı zamanda, bütün bu dehşetin içinde, Amelia'yı seviyordum ve o simsiyah gecede, dışlanmış ve lanetlenmiş biri gibi, beyaz pelerini boynuma sarılmış sevgilimin cömert göğsünü arıyordum.

III

Eğer Kaaterskill'den Wethersfield'e varıncaya kadar her derede alabalık tutmayı planlamıyorsak, eve dönmek için daha az akıl kârı bir yol tasarlayabileceğimizden şüpheliydim. Öyle dik tepeler vardı ki arabanın arkasından yürümek zorunda kalıyorduk. İki arabanın yan yana geçemeyeceği kadar dar yollar, çamurlu arabaya köşeyi döndürmek için belki bir saat manevra yapmayı gerektirecek kadar dar dönemeçler vardı.

O berbat geçit töreninden beri pek iyi değildim. Kaaterskill Şelalesi altındaki aleni buhranımdan sonra çok daha kötüleşmiştim. Keşke uyuyabilseydim; ama hem konuşup hem uyuyamayacağıma göre uykuya izin yoktu. Yaşadığım tüm dehşeti müstakbel eşimin babasından saklamak için elimden geleni yapıyordum. Kaaterskill'de "tuhaf bir nöbet" geçirdiğim konusunda hemfikirdik, her ne kadar bana pek yabancı gelmediyse de. İnce çeperli damarlarımda hararetin yükselişi, kal-

bimdeki basınç, o muazzam baş döndürücü dairevi karmaşa, bronşitin hışırtılı sesleri; bunlar benim kadim yoldaşlarımdı.

Yollar boğucu bir tozla doluydu. Araba sıcak ve havasızdı. Ama yine de damatlık sınavında başarısız olmamalıydım. Nehirlere, dağlara, Great Barrington'un yeni meralarına, New Marlboro'daki handa gördüğümüz nezakete hayranlık duymaya gayret ediyor, her birini sevmeye çalışıyordum.

Belki sadece Amelia'yı, sonra babasını, daha sonra da ülkenin kendisini ve başka şeyleri sevmek yeterli olacaktı. Ancak, ben bütün bu el değmemiş tabiatın ve cehaletin zamanla o Şanlı Dört Temmuz'un kabalığına, bayağılığına değil, yeni, güzel, Beyanname'ye layık bir şeylere dönüşeceğine güvenerek onları yüreğime alıp kucaklamayı bir şeref borcu olarak görüyordum. Püritenlerin kuvvetli ruhaniliği yine bu koruluklarda doğmamış mıydı ve bu zaten Temmuz Monarşisi'nin *enrichessez-vous* düsturundan daha asilane değil miydi?

Ama hastalanmadan kaç geçit törenine tanık olmaya sahiden katlanabilirdim?

Ve Fransa'mdan uzakta nasıl yaşayabilirdim?

Bu berbat sıcakta nefes almayı nasıl öğrenecektim?

Boynumdan yanaklarıma çınlayarak yükselen kanımın gezginci korolarını, annemin o kaymaksı ipeksi tenini mahveden ve hizmetkârları merdivenlerden paldır küldür bir aşağı bir yukarı koşturan o ateş basmalarını tevarüs etmiştim ben.

Belki de hacamat ihtiyacında olduğumu düşündüm yüksek sesle.

Ve işte tam Amerikanvari bir şey; çünkü bu daha ağzımdan çıkar çıkmaz Godefroy pabuçlarını, çoraplarını fora etmiş, arabayı durdurmuş, bir göletin kenarındaki sazların arasına dalmıştı bile. Orada gülerek dikilmiş, şahane beyaz kaşkolu suyun içinde sürüklenirken, adeta İyiliğin kendisinden kaçmakta olan bir engerek yılanını gösteriyordu.

Sonra güçlü baldırlarına yapışıp kalmış altı tane sülükle arabaya döndü ve Yale'de tıp okuduğu için onları büyük bir

maharetle etinden ayırıp hâlâ canlı ve keyifli sülüklerin ikisini burnumun bir yanına, ikisini de öbür yanına, son iki tanesini de alnıma yerleştirdi.

Böylece, o sevgili aziz insan beni huzura kavuşturdu ve Wethersfield'e yolculuğumuzun son yarım gününde hayal meyal Odile'i ve sülükleri yakalamak için yapmış olduğu o tuhaf kepçeyi hatırladım. O çatlarcasına doymuş yaratıkları ateşe atmayı ne kadar da severdi. "Defolun, şeytanlar sizi. Yanın cehennemde!"

Wethersfield'den nehir boyunca Old Farm'a uzanan yolda giderken benim Philip'im o *vieillies amies*'i nazikçe yerlerinden çıkarıp dışarıdaki yaz havasına fırlattı, ben de kendimi emin ellerde, sevecen bir dostla birlikte, önümdeki zorluklarla başa çıkacak güçte hissettim.

Araba Chapel Hill'e nihai tırmanışını tamamladığında Amerika'nın o harikulade hediyesi önümüzde sere serpe yayılıyordu. Durakladık ve Godefroy pencereden dışarı tırmanıp arabacının yanındaki sandığın üstünde ayağa kalkarak dizginleri eline aldı ve kocaman bir *dehhh* çekmesiyle korkunç bir süratle dörtnala aşağı indik. Şu ağacı, şu bahçe kapısını, nehrin şu kolunu sevdiğime kendimi inandırmaya yeltenmedim. Artık bu yeni sevgileri tartıp bir zamanlar Château de Barfleur'e yaklaşırken hissetmiş olabileceğim duygularla kıyaslamıyordum.

Hidrolik sistemim ayarlanmıştı. Artık Marquis de Tilbot ailedeki yerini, karıncaların hücumuna uğrayıp yeryüzünden silinen bir leş misali kaybetmiş olduğuna göre, buraya olan sevgimin Château de Barfleur'ün parçalanıp dağılmasına yol açmayacağına inanabilirdim.

Godefroy'ların evine doğru doludizgin koştururken, arkamızda bir şövalyenin başlığındaki sorguç gibi kocaman turuncu bir toz bulutu bırakıyorduk. Yaz akşamının alacakaranlığında, nehir yönünden bize doğru tarlaların arasından yürüyen uzun beyaz elbiseli bir siluet ilişti gözüme.

"Amelia" diye haykırdım.

Araba durdu. Müstakbel babam inmeme yardım etmek için inmişti bile. Ellerini omuzlarıma koyup beni yatıştırdı.

"Dur bakalım" dedi kesin bir tavırla. Sonra mendilini bir hastabakıcı gibi ıslatıp, sülüklerin yanaklarımda bıraktığı birkaç kan lekesini sildi.

"Hadi git, beyim!" diye bağırdı. Ve ben bahçeden yola çıkıp meyve bahçesinin içinden, çapalarını bırakan soğan kızlarının yanından koşarak geçerken gülmekten kendimi alamıyordum. Geniş çayırlık bir yarış pisti gibiydi ve ben son hızla, elindeki çiçekleri bırakmadan, çamurlu otlara değdirmemek için eteklerini kaldırarak bana ismimle seslenen sevgilime koşuyordum. İsmim onun sesinde, o sevimli kıvrak Amerikan tonlamasıyla ne kadar da tatlı geliyordu kulağıma.

Ve böylece buluştuk, muazzam bir arenanın ortasında, soğan kızlarının alkış ve kahkahaları, Godefroy ailemin arabanın yanından yükselen tezahüratı eşliğinde.

İşte buradaydı, kollarında nehrin kenarında yetişen o kar beyazı yabani ortancalarla bu baş döndürücü, parlak gözlü Viking güzelinin eli elimdeydi.

Gözleri ışıl ışıldı ve bana olan aşkıyla doluydu, dudakları öpücüklerimi kabule hazırdı; ama sonra yüzündeki ifadenin tamamen değiştiğini gördüm.

Tanrım, dedim içimden, o güvenilmez Fransız kalbimdeki karışıklığı gördü.

"Olivier" diye haykırdı, ağzı kandan kıpkırmızıydı.

Ben Olivier-Jean-Baptiste de Clarel de Garmont idim ve burnum kanıyordu, kalbim çatlamıştı. Bir buhranın kocaman kırmızı lekesi, üstümdeki gömlek kadar ayan beyan göstermişti kendini.

IV

Keten gömleğimi sırılsıklam ıslatan, çiçeklerin üzerine yayılan, sevgilimin ağzına bulaşan kanda korkunç bir şey vardı. Onu hafife almanın veya Godefroy'ların şarapsız akşam yemeği boyunca o derin mahcubiyete katlanmak dışında bir şey yapmanın hiçbir yolu yoktu.

Nişan konusunda tek kelime söylenmedi; ben de onların suskunluğunu yakışıksız bulmadım. Bunun yerine, Amelia'nın ailesinin tartışılmaz tutkularının nasıl yön değiştirip tamamen alakasız meseleler hakkında hızla büyüyen bir heyecana dönüştüğünü gözledim. Konu dişe dokunur bir şey değildi. Mısır soyucular ya da çekirgeler olabilirdi; ama en yakında olan, bütün ülkede her odada durmaksızın köpürtülen şey, Başkan Jackson'ın, hükümetin mevduatını First Bank of the United States'ten çekip birkaç küçük banka arasında paylaştırma tehdidiydi. Bunu yapmak istiyordu çünkü iddiasına göre para halka aitti ve First Bank of the United States halkın varlığını halkın hükümetine karşı harekete geçmek için kullanıyordu.

Bu meselede çok öfkeli Mrs Godefroy ile kızı, sofralarında daha önce şahit olmadığım bir sertlikle birbirlerine karşı çıktılar. Godefroy kendi yol hikâyelerini anlatmaya yeltendi ama kadınların münakaşası o kadar şiddetliydi ki o da haşlanmış sığır etini ince ince kesip ağır ağır çiğnemekten başka bir şey yapamadı.

Bu harp meydanı, yani bir yirmiye iki kırk ebadındaki çok zarif masa, iki kız kardeş tarafından toplanıp temizlendikten sonra, sevgilimle ben izin alıp önce verandaya sonra da dışarıdaki çakıllı patikalarda yürüyüşe çıktık. Yollar kavakların orada birbirini dik kesen hatlarla muntazam bir kafes gibi başlayıp sonra tuhaf bir doğallıkla budanmış ağaçların arasından kıvrıla büküle devam ederek bir yandan el değmemiş kırsal araziye bir yandan da o karanlık ve kanayan gölgelerini kendine saklayan Connecticut Nehri'nin kıyısına uzanıyordu.

Kolum sevgilimin ince, muntazam omuzlarındaydı. Kaburgalarım göğsünün o sancılı yumuşaklığını tanıyordu. Patikanın üzerindeki ayak seslerimizden başka o ılık ve leziz sessizliği bozacak bir şey yoktu.

"Annenin canını sıkacak ne yaptım ben?"

"Pekâlâ da biliyorsun."

"Burnum?"

"Dudakların, budala!"

Şimdi büyük bir akarsuya karışan daha küçük bir çay ya da derenin belirgin sesini duyabiliyorduk. "Öyleyse burada suçumu tekrarlıyorum."

"Hayır, tatlım, bu mahrem bir şey. Suç, herkesin ortasında olmasıydı."

"Onun damadı olacağım. Biliyor bunu. Babanın mektubunu aldı, değil mi?"

Çenesini kendime doğru çevirdim ve bu defa beni öpen o oldu; ağzı öyle yumuşak ve değişkendi ki girdap gibi çekiyordu içine.

Gülümsedi ve burnunu burnuma dayadı. "Belki senin öpüşün ona fazla Katolikçe gelmiştir."

"Katolikçe mi?"

"Ben Katolik olursam diye endişeleniyor. Onun için Fransız olmakla aynı şey bu."

"Ama Katolik dediğin bir Hıristiyan'dır" diye savundum, az buz sayılmayacak bir riyakârlıkla. "Ona bu kadar korkunç gelebilir mi?"

"Hayır, efendim, daha da beter. Onun için bu edepsizcedir, haysiyetsizliktir. Üstelik o sadece kurtuluş umudu olmayan İrlanda Katoliklerini tanır."

"Yok canım! Söyle bana. Burundu sebep."

"Zavallı burun, davana yardımcı olduğunu sanmam onun da."

Burada, tam nehrin dönemecinde, Godefroy'un emriyle kesilip kendini bir ahşap bank olarak geliştirmiş bir meşe kütüğü vardı. Oturduk.

"Katolik memleketlerde" dedim, "biz Mrs Godefroy'un bildiğinden çok daha terbiyeliyizdir. Benim annem de Amerikalı kadınların alışkanlıklarına bakıp onları utanılacak şeyler olarak görebilirdi. Bu aniden çekip gitme mesela."

"Ah" diye içini çekti, "biz çok taşralıyız. Böyle olmamasını isterdim."

"Ben sadece olduğu gibi olsun isterim."

Bunu uzun ve mahrem bir an izledi. Çok güzeldi, sadece tabiatın tuhaf olaylarıyla kesintiye uğruyordu; havaya sıçrayan bir balık ya da suya dalan bir kuş, ikisinin sesi de aynı geliyordu kulağıma.

"Aslında Katolik olmayı tercih ederdim" dedi.

Bunu öyle kaygısızca söylemişti ki, kendimi tutamayıp burnumdan hırıltıyla çıkan bir kahkaha attım; sanırım çirkin bir sesti.

"Neden gülüyorsun?" Cömertçe tebessümü incinmesini gizleyemiyordu ve ben de bir itfaiyeci gibi zararı telafiye koştum; Avrupa'da bizim çok kanlı bir şekilde tartışmış olduğumuz doktrin meselelerini Amerikalıların hafife aldığını görmenin bir Fransız üzerinde daima bir şok etkisi yaptığını açıklamaya çalışıyordum. Kendimi artık bir Katolik olarak görmüyordum ama içimde bir tortu gibi Katolik zevklerini, duyarlıklarını ve bazı kadim önyargılarımızı taşıyordum.

"Ama bu zaruri olacak, öyle değil mi?" diye sordu. "Eğer evleneceksek Katolik olmak zorundayım."

Bu Connecticut Nehri kıyılarında tartışmayı tercih etmediğim bir meseleydi; bunun yerine sevgilimi taze biçilmiş çimlere uzanmaya razı edip saçlarını sere serpe yayarak berrak mavi Viking gözlerini öptüm.

"Evini görmek için sabırsızlanıyorum" dedi.

Elimle gözlerini örttüm ve kirpiklerinin pervane kanatları gibi titreştiğini hissettim.

"Fransız toplumu içinde böyle gezinemezdik" dedim.

"Ama evli bir çift olacağız. Farkı unutuyorsun."

"Evet" dedim ve elimi *oraya* koydum. O da kendi sıcak elini getirip kısa bir süre elimin üstüne koydu, sonra zarif bir hareketle onu yavaşça kaldırıp dudaklarına götürdü.

"O küçük kilisede" dedi, Blacqueville'in hep *enfiye kutusu* dediği, başparmakla işaretparmağı arasındaki kuyucuğa burnunu sürterek. Doğal olarak bizim Château de Barfleur'de evleneceğimizi kastettiğini hemen anlayamadım.

"Hangi kilise?"

"Hani senin müteveffa Bébé'nin ibadet ettiğinde" dedi dudaklarını başparmağımda gezdirerek.

Cevap vermedim. Söyleyebileceğim hiçbir şey yoktu.

"Bébé'yi mi düşünüyorsun?"

Kazanacak bir müdafaası olan bir avukat gibi düşünüyordum. "Ama bir Amerikalı Fransa'da mı evlenmeli?"

Bana keskin bir bakış fırlattı, ellerini çekip kollarını tuttu. "Neden evlenmeyeyim? Katolik olacağım ben."

"Hayır, sevgilim, kendimi kastediyorum. Ben Amerikalı olacağım. Kendimi tamamen sana adamaya yemin ediyorum."

Güldü. "Sevgili Olivier, babam sana ne yaptı? Seni Natchez'in sularında mı yıkadı?"

"Beni Thomas Jefferson'ın berbat şarabını içmeye zorladı."

"Hayır, benim tatlı, sevgili, yakışıklı erkeğim. Şu güzel burnuna, şu mükemmel dudaklarına bak. Gözlerine bak. Onların içinde ayı görebiliyorum."

"Ben bir kadın değilim. Bana böyle hayranlık duymamalısın."

"Hayır, sen bir *de Garmont*'sun."

Onu düzeltmedim, hatta o kulak tırmalayan notayı kendime bile itiraf etmedim. Tabii ki o *"de"*yi kullanmaması gerekirdi.

"Sen asil bir kontsun sevgilim; bütün soğan kızlarının gözünde olağanüstü nadir bir yaratıksın. Senin iki başlı olmayışına ve hizmetkârlarını dövmeyişine şaşıyorlar."

"Amerika'da hiç asilzade yok." Şunu demek istiyordum: "Artık ben de olmayacağım, bu imkânsız."

Besbelli dikkatini vermiyordu muhakemeye. "Evet" dedi. "Annem bunu enine boyuna düşündüğü zaman yüzünü görmek için sabırsızlanıyorum."

"Neyi *enine boyuna* canım?"

"Bir Fransız kadını olacağım. Bu kafasına dank ettiğinde ne yapacak acaba?"

"Sen benim karım olduğun için bir Fransız kadını olacaksın, tıpkı benim senin kocan olduğum için Amerikalı olmam gibi. Annen Wethersfield'de seni benim yanımda gördüğü zaman senin Fransız olduğunu düşünmeyecek."

"Ama biz Wethersfield'de evlenmeyeceğiz ki!"

"Neden evlenmeyelim ki?"

"Çünkü Fransa'da evlenmemiz gerekir."

"Hayır."

"Öyle demiştin."

"Yemin ederim ki hayır."

"Sevgilim, seni bütün ruhumla sevdiğimi düşünmüyor musun? Senin Wethersfield'de evlenmeni nasıl isteyebilirim? Seni sen yapan her şeyden ayrılmanı istemem ben. Sen bir *de Garmont*'sun. Seni hayatının annesine bağlayan kordonu kesen bıçak olur muyum hiç?"

"*De*'yi söylememen gerek."

"Sevgilim, benden utanıyor musun?"

"Budalalık etme."

"Evet, benden utanıyorsun."

"Hayır."

"Beni bu yüzden evine, Fransa'ya götürmeyeceksin."

İlk kısım tabii doğru değildi; ama heyhat, ikinci kısım doğruydu. Onun akça pakça tazecik kollarının arasında aşkımdan ölebilirdim; ama onu rue Saint-Dominique'de takdim edemezdim. Kendini bir köylü gibi kuyusunda boğup öldüren zavallı Heudreville'den daha sefil duruma düşürülürdük.

"Birlikte Amerikalı olacağız."

"Lütfen böyle konuşma, Olivier. Sen Amerikalı değilsin. Bana gelince, henüz şekillenmekte olan bir yaratığım. Taşralı olmaktan başka bir şey değilim."

"Neden birileri bunun kötü bir şey olduğunu düşünür?"

"Öyleyse kabul ediyorsun! Taşralıyım ben."

"Taşralıların arasında yaşamak merkeziyetçilerin kurbanı olmaktan iyidir. Sevgilim, somurtma. Dünyanın en büyük medeniyeti olacak bu. Fransa, Amerika'nın şimdiden yaptığını asla yapamayacak."

"Buna inanmıyorsun."

"İnanmak mı? Israr ediyorum."

"Benim bir taşralı olduğum ve beni Fransa'ya götürmeyeceğin konusunda ısrar ediyorsun."

"Evet" dedim, sabrım taşarak.

"O halde iyi geceler, efendim" diye bağırdı ve karanlığın içine doğru koşup gitti.

V

Neden güçlü ve mutlu bir adam bu kadar kolayca yıkılabiliyor, sevdiği bir kitabın sayfalarında bile teselli bulamıyor ve orada umduğu huzur yerine sadece giyotinin gaddarlığını, matbaa makinesinin şeytani vuruşlarını hissediyor?

Onu öyle sevmiştim ki.

Memleketini sevmemiştim. Beni heyecanlandırıyor ama itici geliyordu; yine de orada yaşayacaktım. Orada ölecektim. Sadece iyi olanı görecektim. İyilik yapacaktım. Amerika'da isim yapacaktım. Kendimi Amerika'ya dönüştürecektim. Bu büyük tecrübeyi tasvir eden ilk büyük kitabı yazacaktım.

Ne var ki yapamayacaktım. Çünkü o beni istemiyordu.

Alt katta babasına rastladım; elinde yanan mumu ve o budalaca gecelik entarisinin altından görünen kocaman kıllı bacaklarıyla evin içinde dolanıyordu.

"Konyağınız var mı?" diye sordum.

"Tanrı aşkına, dostum. Buna bir son vermelisin. Benim hatırım için, lütfen."

Seyahat eden yol arkadaşları olsaydık içki isteğimde ısrar ederdim. Oysa şimdi bir çocuk gibi itaat ettim ve uykunun kıyısında, karaya vurmuş bir köpekbalığı gibi çırpınıp durdum ve nihayet ay suları yükselttiğinde açıklara sürüklendim ve sonra tekrar kıyıya vurduğumda kendiminkinin yanında boylu boyunca uzanmış bir insan bedeni buldum. Bir yatalağa çorba verilir gibi başım kaldırıldı. Ve sonra öyle bir güç kaynadı ki kanımda. Çünkü aile yadigârı bir kaşığın muazzam soğuk gümüşüyle değil, nişanlımın capcanlı dudaklarıyla besleniyordum; onlar şimdi beni emerek, ısırarak, parçalayarak bir *pain saucisson* gibi oburca yiyip bitirmeye çabalıyordu ve ben tam doğrulup o çılgınca iyi talihimi kucaklayacakken, elimden kayıp gidiverdi. Kapı kapandı.

Mutlu olduğumu sanabilirdiniz.

VI

Bir süre sonra alt kattan ayak sesleri duydum. *Amelia*, diye düşündüm. Bir mumun yardımından yoksun, bir tırabzandan başka kılavuzum olmadan yol aldım. Şüphesiz benim bacaklarım da Godefroy'unkiler kadar gülünçtü. Aldırmadım. Kütüphane kapısının altından sızan bir mum ışığı gördüm.

Burada Amelia'yı değil, satranç masasında bir viski şişesi ve tek bir bardakla oturan babasını buldum.

"Gülünç görünüyorsun" dedi. "Hemen otur."

Çadır kazığımın göründüğünü anladım ve itiraz etmeden oturdum. İkinci bir bardak alıp doldurdu.

"Onun bedbaht olmasına izin vermeyeceğim." Bet bet bakıyordu, gözleri şiş ve ıslaktı, kır saçları tuhaf açılarla sağa sola dikilmişti. "Babasıyım onun" dedi. "Bunu yapmayacağım."

Adi bir viskiydi ama boğazımı yakması beni rahatlatmıştı.

"Özür dilerim" dedim. "Onun için en iyiyi istemekten başka bir niyetim yok."

Bardağımı birkaç santim daha doldurdu. "Onu benden alıp uzaklara götürmemen için söz verdirdim sana. Sen iyi bir delikanlısın, Garmont. O fedakârlık için nasıl da takdir ettim seni."

O halde benim iyi taraflarım olduğunu görüyordu. Bana karşı değildi.

"Kızınızı sevdiğimi biliyorsunuz."

"Onu biliyorum."

"Onun için geçmişimden, memleketimden, her şeyden vazgeçmeye hazırım."

"Fevkalade bir insansın. Sana oğlum demekten gurur duyacağım."

"Öyleyse efendim, size Charleston'da söylediğim gibi. Bana bunu söyleten asilzade kişiliğim değil; ama yine de bir gerçek bu: Biz Fransa'da evlenemeyiz."

"Anlamıyorsun. İtirazımı geri çektim. Keyfi nerede isterse orada evlenecek."

"Mr Godefroy. Yürümez bu."

"Hayır hayır, Katolik olacak. Annesi buna alışmak zorunda. İşte o kadar. Oldu bu iş."

"Bu bir din meselesi değil, efendim."

"Öyleyse nedir mesele?" diye bağırdı. "Ben değilim, şüphesiz. Hiçbir engel yok. Eğer o öyle buyurursa, ben yarın gemiyle Fransa'ya giderim."

"Fransız toplumu ne sizin enerjinize sahip ne de yenilik aşkınıza. Geriye baka baka kendi felaketine doğru yürüyor."

"Ne diyorsun sen?"

"Küstahlık etmek değil niyetim."

"Beni tokatla, dostum. Aldırmam. Yanılmışım."

"Amelia'nın özgünlüğünü, farklılığını kavramaktan aciz kalacaktır onlar."

"Amelia farklı mı?"

"Annem, babam, bütün aile. Hayatları dar bir çerçeveyle sınırlanmış."

"Çerçeveyle mi sınırlanmış?" diye sordu, bana doğruca bardağının içinden bakarak ve sonra onu son derece dikkatle masanın üstüne koyarak.

"Daha açık konuşayım mı?"

"Onlar züppe mi demek istiyorsun?"

"Bir hayat tarzları var."

"Züppeler."

"Onları öyle düşünebilirsiniz."

"Eh, canları cehenneme, beyim. Ben Franklin'le hiç tanışmadılar mı, beyim?"

"Gerçeği söylemek gerekirse. Ama biz burada, Wethersfield'de evlenmeliyiz."

"Ve kızıma da, Fransa için yeterince iyi değilsin diyeceksin. Ya Lafayette? O hiçbir zaman bizim onun için yeterince iyi olmadığımızı söylemedi. O da bir asilzadeydi, beyim, hani olur da unutursanız."

"Ben de sizin hepsinden iki kat daha iyi olduğunuzu söylemek isterim."

Yabancı biri bu sohbetin kötüye gittiğini düşünebilirdi ama benim iyi bir netice ummak için sebebim vardı; çünkü Godefroy, tutkusu ne olursa olsun, tartışmayı seven bir adamdı ve bazen karışıklık içinde başlasa da sonunda taşları yerine oturturdu.

Ne var ki tam bu noktada, taşlar aramızda karmakarışık dururken, Amelia odaya girdi. Gecelikli değil tamamen giyinmiş, saçlarını çenesinin o çekici sertliğini vurgulayacak şekilde yukarı çekip taraklarla tutturmuştu.

"Sizi duydum".

Biraz annesine benziyor, diye düşündüm.

"Amelia" dedi babası yarı ayakta. Sesinin tonu birdenbire yumuşamıştı. "Bunu yapmayacağına söz vermiştin. Ne kadar süredir dinliyorsun?"

"Kalbimi kıracak kadar uzun bir süredir."

Sonra Godefroy tamamen ayağa kalktı ve kızının peşinden odadan çıktı. Merdivende ayak seslerini duydum, babanın çıplak ayaklarını, kızının kösele tabanlarını. Bir kapı çarptı. Sonra başımın tepesinde uzun adımlarla bir o yana bir bu yana yürüyüşler başladı.

Viskimi içtim ve bir bardak daha koydum. Ben hâlâ sandalyemde otururken güneşin ilk ışıkları Old Farm'a vurdu; öyle parlaktı ki sırtımı manzaraya dönüp sandalyemi daha çok viskiye bakacak şekilde ayarladım.

Godefroy bu sıralarda döndü.

"Çok üzgünüm, ahbap" dedi. Günün işlerine başlamak üzere giyinmişti ve ben kendi durumumu, söyleyebileceği herhangi bir şey kadar iyi anladım bundan.

"Eşyalarımı hemen toplarım" diye önerdim.

"New Britain'da iyi bir han var" dedi. "Seni oraya götürürüm."

Yarabbim, bu Amerikalılar sahiden gaddar. Boynunu bir anda sertçe kırıp öldürdükleri yaralı bir tavşan gibi bitirmişlerdi işimi.

Parrot

I

Marquis de Tilbot bir seyyar satıcıya dönüşmüştü; Watkins kuşlarının temsilcisi olmak işine geliyordu. Belki casusluk kadar değil ama bu onun karakterine eski dostlarının şatolarına davetiye dilenmekten çok daha uygundu. Sattığı şeylerin sanatsal değerini anlayıp anlamadığına gelince hiçbir zaman tam manasıyla emin değildim; çünkü sizi metheden bir insanın, gözüyle bağlantılı iyi bir beyni olduğu fikrine karşı koymak çok zordur.

Aziz M. Perroquet, diye yazmıştı bana, bunların hepsi mükemmel çalışmalar, hakikaten şimdiye dek gördüklerimin en iyisi ve eğer bunun aksini söyleyecek olursa, şeytan görsün York Dükü'nün yüzünü. Eğer John Larrit ve Ortakları bu mü-

kemmel imalata devam edebilirse, ismin düşünebileceğimizden çok daha uzaklara yayılacaktır. Babam ortaklığımızı duyacak olsa mezarından kalkıp gelirdi; ama bu müthiş bir girişim ve ben gerek geniş çapta güven kazanmış görüşlerime gerek Delaware'in en yeni kuşçularından edindiğim kanıtlara dayanarak yeni abonelerin sayısını kırk üçe ulaştırdım ve bu rakamı önümdeki sayfanın üzerinde görmek hâlâ şaşırtıyor beni.

Bundan sonra sanırım fiyatı yüzde yirmi kadar artırabilirsin ve bunu kabul edersen ben kendi yüzdemi de artırırım ama daha küçük bir miktarda, belki yüzde yedi. Emin ol ki müstakbel abonelerin iştahını hiç azaltmayacaktır bu. Eğer böyle olursa, ki olmayacak, o zaman senin kaybını telafi sorumluluğunu ben üstlenirim. Sözüm sözdür, bilirsin.

Ben hâlâ Bruges'deyim ve *ikinci* cilt için beş abone kaydı daha yaptım. Malum bir banker dışındaki her girişimimde tam anlamıyla başarılı oldum. O bankeri muhakkak hatırlarsın çünkü onun karısı geçmişte sana çok değer verirdi. Eminim ki sen ona hiçbir şey yazmamışsındır; dolayısıyla kadının neden bizim işletmemizin aleyhine döndüğü konusunda şaşkınlık içindeyim. Şimdi kocasının aboneliğini iptal ettirmek istiyor. Eline geçen folyoların evinde yer ayıramayacağı kadar kötü olduğunu söyledi bana. Bu haber beni incitmiş gibi davrandım ama sonra bir bardak Hollanda cininin keyfini çıkarırken senin geçmişteki hangi şeytanlığının buna sebep olduğunu hayal etme lüksünü yaşadım kendimce.

Bruges sakinlerinden Herr de Kok daha yarım saat önce salonuma buyur edilmişti; bu yüzden tüy kalemim kısa bir süre kuru kaldı. Mensup olduğu millete has karakteriyle hemen sadede geldi: Yani, *abone oldu.* Bu durumda lütfen, M. Perroquet, lütfen ona güzel, temiz bir kopya bul; bütünü kalaylı kâğıda sarılı, kaliteli bir resim çantasında başlık sayfası, içindekiler ve abone isimlerini ihtiva eden sayfa ile birlikte, iyi renklendirilmiş yirmi nüsha. Son sevkıyatta yaptığın gibi ambalajla onu. Ek masrafa ziyadesiyle değer.

Aklıma gelmişken, o hoş nehrin kıyısındaki evinin resmi için teşekkür ederim. Comtesse de Angerbaud de Texerau resme hayran kaldı ve kızlarıyla bir ağızdan onun *döneme ait* olduğu hükmüne vardı; her ne demekse. Onlara seni, uşağımı, hatırlayıp hatırlamadıklarını sormaktan büyük zevk duydum.

"Ne, o berbat uşak mı?" diye bağırıştılar.

Amerika'da, dedim, bu da onun evi.

Ne eğlence ama! Alabildiğine coşkulu bir hayret ve hiddet karışımıyla kendilerini kaybettiler. Kızların daha genç olanı nehrin üstündeki köprünün mükemmelliğini öve öve bitiremedi ve senin mimarının kim olduğunu bilmek istedi.

Üçü de huzurlarında açtığım Mr Watkins'in "Beyaz Başlı Kartal ve Yumurtaları'ndan çok etkilendi ve her ne kadar Kontes bir köylü gibi çekişe çekişe pazarlık etmeden Comédie-Française'e bilet bile almasa da, bu noktada üç abonemiz olabileceği inancındayım. Benim için en büyüleyici olan eseri ise gözlerden uzak tutmak en iyisi diye düşündüm. Neyi kastettiğimi biliyorsun: Senin o fevkalade hoş karının el boyaması küçük gravürü. Elini karnının üstüne dikkatle koyarak verdiği poz kadar, vücut hatlarındaki belli belirsiz değişiklik de, senin bu hatırı sayılır yaşında baba olacağının tüm işaretlerini veriyor. Bu gravürü şahsi bir yadigâr, ender rastlanır türden dostluğumuzu kutlama amaçlı bir hediye olarak anlamakta hata etmediğimi umuyorum. Bana yanılmadığımı söyler misin? Bu varsayımdan tamamen eminim; çünkü *enceinte* bir kadının portresini satın almayı kim ister bilmiyorum.

Dilerim bu talihsiz gelişmeyi sükûnetle kabul edebilirsin; ama belki de Amerika'da, daha önce bildirdiğin gibi herkes sonsuza dek yaşayacaksa ve sen de orada kalmayı düşünecek olursan, çocuğunu ana rahminden mihraba kadar göreceksin demektir. Birkaç kıtada gözlediğime göre yaşlı babaların çocukları hüzünlü bir grilik taşıyor gözlerinde. Bu belki yaşlı bir adamın bilgeliğini tevarüs ettiklerinden değil, kendilerine hayat verene kısa bir süre sonra veda etmek zorunda olduklarını

bilerek doğmalarındandır. Benim hiç çocuğum yok ve buna tek bir gün pişman olmadım. Zaten onlara, hayatım boyunca başıma hep bela açmış bu berbat unvan dışında bırakacak bir şey olmayacaktı.

Sen, M. Perroquet, şimdi bariz şekilde farklı bir durumda görünüyorsun. Sana zengin olacağını ima ederek hakarette bulunmayacağım; ama bu çocuk için plan yaparken bir eşekarısını taklit etmen tavsiyesinde bulunacağım. Eşekarılarının, yavrularını beslemek için bir örümcek veya başka bir böceği felce uğrattıkları doğru değil midir? Sonra, her ne kadar ebeveyni çoktan ölmüş de olsa, eşekarısının yavrusu bolluk içinde büyür. Eğer yanılıyorsam boş ver, zararı yok. Yine de iyi bir prensiptir. Watkins mutlaka biliyordur.

Her halükârda karın fevkalade hoş bir kadın; geriye attığı omuzları, rüzgârın hafifçe havalandırdığı saçlarıyla, Amerikalı çocuklarınızı mümkün olan en iyi ruh hali içinde, kuvvet ve enerjiyle dünyaya getireceğini düşünmemi teşvik eden bir duruşu var. Watkins'in o kuş yumurtası arayan kartal gravürü için yazdığı notları düşünüyorum.

Yavrular henüz küçükken anne babaların onlara bağlılığı çok büyüktür... Ama yavrular geliştikten, kanatlanıp uçabildikten ve kendi kendilerine yetebildikten sonra da uçup gitmeye hevesli olmazlar; yaşlı kuşlar onları dışarı atar ve döverek kendilerinden uzaklaştırır.

İşte sana yaşlı bir adamın, hatta neredeyse seksen yaşına gelmiş ve bunun altmış yılını kıt kanaat yaşayarak geçirmiş bir adamın tavsiyesi: Daha fazla çocuk yapma.

Ama senin konumundaki biri için aşırı cin fikirli ve ketum bir şeytansın sen ve sanırım kendi dilediğin ya da talihin senin için dileyeceği şekilde yaşamaya devam edeceksin.

Amerikan parasının halihazırdaki güvenilmezliğine dair notunu dikkate alarak, parayı rica ettiğin gibi sigortalayarak gönderiyorum.

Monsieur

II

Kendimize Bloomingdale Road üzerinde bir çiftlik aldık. Gerçi çiftlik dediysem Hoagland gibi bir yerden ziyade Harlem Heights'ın dört beş kilometre güneyinde, North veya Hudson Nehri kıyılarındaki sarp vadiler ve ağaçlık tepeler bölgesini kastediyorum. Hudson'ın kadim mucizesine ilaveten bir de gayet işe yarar bir deremiz vardı; adının Ratskill olduğunu söylemişlerdi ama biz ona Pleasant Creek [Hoş Dere] adını takmıştık; gerçekten de öyleydi.

Buğulu bir yaz öğle sonrasında, gözün her tarafta nemli cangıl yeşillerine gömüldüğü bu yerde, Mathilde bir kez daha kalbinden çıkıp bizi çepeçevre kuşatan bu ışığı yayacak bir tuval hazırlamaya uğraşıyordu. Kolorist kızları tozdan koruma amaçlı bir kadife perde asılmış olan üst kat atölyesindeydi; kızların üçü de aynı uzun salonda kendi kuşlarıyla meşguldü. Bir tuvalin düzgün hazırlanması benim harikulade sevgilimin bitmez tükenmez çilesiydi ve ben onunla birlikte tebeşir, yarı-tebeşir, yağ ve hatta grafit günlerini yaşamıştım. Bu bazen ikimiz için de bir ıstıraptı; gerçi ben genellikle, kocalar için dedikleri gibi, *iyi* idim.

Bugün de daha önce deri eldiven soyuntularıyla tutkalladığı bir sathı sünger taşıyla inceltmeye çabalıyordu. Bundan sonra yine kurşun beyazı, ardından o sonu gelmez sünger taşı gelecekti ve bunun bir pastırma yazı öğle sonrasının ışığını yakalayıp yakalayamayacağını kim bilebilirdi? Bu ülkenin ışığı en büyük nimeti ve külfetiydi onun.

Deri eldivenlerin öfkeli hücumundan başını kaldırınca, tozlu yoldan Harlem'e doğru ilerleyen bir adamı fark etti. Derhal ayağını üç defa yere vurdu; çünkü bir zamanlar o kadar gözü kara davranmışken, şimdi sigorta temsilcileri ve casuslarının küçük bir ziyareti ihtimaliyle daimi bir endişe içindeydi.

Ön kapımdan malikânenin lordu gibi çıktım. Sahiden de öyleydim, malikânemiz tamamen derin vadilerden, cangıldan ve sarı kilden ibaret olsa da, etrafta Biff adında bir yük beygiri

dışında tek hayvan olmasa da. Bize doğru gelen, bir sigorta temsilcisi değildi. Aslında bu yaratık, bir gübre topağı taşıyan kınkanatlı bir böcek gibi ilerliyordu; ama bu gübre topağının, beyefendilerin seyahatlerine götürmeye alışkın olduğu türden çok büyük bir portmanto olduğu ortaya çıkacaktı.

Yolcunun benim Lord Migrain'im olduğunu anlamam çok zaman aldı; onu çoktan pes ettirmiş bir yükü taşıma gayretiyle kızaran yüzü kil tozuyla kaplanmıştı. Yükünü sol omzundan sağ omzuna sonra sırtına kaydırıyor, kâh yere indirip elleriyle yuvarlıyor kâh tekrar kaldırıp küçük köprümüzün parmaklığının üstüne koyuyordu.

Gelmiş geçmiş en büyük dalkavuk gibi ona yardıma koştum; ama tam önüne vardığımda hiçbir şey söyleyemeyecek kadar mahcuptum. Sandığını sırtıma aldım ve tek bir selam sözü sarf etmeden ya da nasıl böyle bir duruma düştüğüne dair herhangi bir soru sormadan onu evimize götürdüm.

Evlilik umutlarının yanıp kül olduğunu anlamak için bir Oxford profesörü olmam gerekmezdi ve elbette kalbim bu zavallı sutavuğu için burkuldu. Ancak, o adi bedensel organ bir iplik eğirme makinesi kadar karmaşıktır ve Lord Cenapları karşıma bu şekilde, şeritleri yırtılıp sökülmüş, çıplak teni uzun çorabından görünür halde çıkıverince, Tanrı affetsin, günahkârca bir sevinç kıpırdadı içimde. Tabii ki kalpsiz alçağın teki değilim ben. Gözüme ilişen ıstırabı beni memnun etmemişti; ama sanırım ben de herkes kadar kendi kendimle doluydum ve üstündeki o şatafatlı cilanın dökülmüş olmasından azıcık keyiflenmiştim. O anda, buharlı bir öğle sonrasının ortasında, sanki bizimle birlikte olmak, bizim *gibi* olmak, bizim bahtımızı paylaşmak için gelmiş gibi görünüyordu. İşte bu mutlu etmişti beni. Sanırım, adamakıllı utanmam gerekir.

Beyefendiyi masadaki tek sağlam sandalyemize oturttum ve Mathilde ona çay, ekmek ve tereyağı verdi; o da üç dilim yedi. Zaten elimizdekinin hepsi buydu. Maman bir kazan su kaynatmıştı (yerden kilometrelerce yukarıda gökyüzünde uçarken

vurulan talihsiz bir yabankazını haşlayıp yolmak için), o suya el koyup aşağıya, evin yanına taşıdım ve küvetimizi doldurup biraz da Hudson'ın suyuyla karıştırarak iyi bir sıcaklığa getirdim. Sonra o zavallı insanoğluna refakat ederek onu bu güzel yere getirdim. Hâlâ sesi soluğu çıkmıyordu, üstlerinde portakal kabuğu kadar pütürlü, su toplayıp patlamış kabarcıklar olan ayakları suya değdiğinde attığı küçük çığlık dışında.

Ona ihtimam göstermek büyük bir zevkti ve bunu hisseden sadece ben değildim. Mrs Watkins memleketlisi için iyi bir şarap bulmak umuduyla arabayı alıp Harlem'deki meyhaneye gitti, Mathilde ise lord geldiğinde üstünde olanlar yerine temiz parçalar aramak için onun sandığına dalmıştı bile.

"Hiç hizmetkârı yok" diye fısıldadı daha sonra; böylece sandığının nasıl bir karmaşa içinde olduğunu ve eşyalarını toplamasında kimsenin yardımı olmadan Wethersfield'den apar topar gönderildiğini anladım.

Saçlarını yıkarken kum, taş parçacıkları ve çerçöple dolu olduğunu fark ettim; öyle kirliydi ki köpürmesi için üç defa sabunlamak gerekti ama iş bittiğinde o akıllı kellesini havluyla kuruladım ve saçları kilisedeki bir melek gibi hafif ve kıvır kıvır kabardı.

"Teşekkür ederim, Larrit Efendi" dedi.

"Rica ederim" diye cevap verdim. Gerçi bu özel durumda Bay hitabının daha iyi olacağını düşünmedim değil. Ona, ben size bakarım, demek için büyük, çocuksu bir arzu duyuyordum; bu benim kendi evim, bu benim sevgili karım, bu benim başarılı işim. Burada güven içinde kalabilir ve dilediğin kitabı yazabilirsin.

"Bana bir yatak bulabilirseniz minnettar kalırım" dedi.

Mathilde'in annesi o kara ütüsünü ısıtıp bir gömlek ütülemişti, artık temizce çoraplar ve pantolonlar da vardı ve adam gibi olduğunda ona refakat edip içeri alarak merdivenlerden yukarı çıkardım. Görüyorsun ya, dedim içimden, ne çok odam var. Enikonu afallamış olmalıydı.

"Bir dakika bekleyin" dedim ve onu üst kattaki koridorda bırakıp küçük sevimli koloristlerden ikisine o gece bir yatakta yatabilirler mi diye sordum. Elbette, şiltelerini bir Fransız asilzadesine vermekten mutluluk duydular. Dışarı çıktığımda koridoru boş buldum. Sonra ayakkabılarının yere düştüğünü duydum ve bizim odamızda yattığını anladım.

Bir an sonra eski efendim mışıl mışıl uyuyordu. Ben manzarayı görmesi için Mathilde'i getirdiğimde nazikçe horluyordu. Birlikte dikilip kaldık; karım ve ben, benim kolum onun omzuna sarılmış, ikimiz de budalaca gülümsüyorduk, sanki o bizim çocuğumuz gibi. Sevgili babam ve onun arkadaşları bunu bilseler mezarlarından kalkıp gelirlerdi; ama Mathilde ile ben, bir süreliğine böyle geniş ve güzel bir odada dinlenebildiği için onun adına mutluyduk. Kocaman pencereler Hudson'dan esen meltemlere açıktı ve duvarlarda nehrin çeşitli görünümleri vardı; hepsi de sevgilimin gündoğumunun ve günbatımının uçar kaçar renklerini, öğle vaktinin alabildiğine berrak ışığını ve tam bu öğle sonrasının viski rengi sıcak buğusunu yakalayıp onlarla sürgit boğuşmasını yansıtan yağlıboya çalışmalardı.

Mathilde ve ben nice şilteyi paylaşmıştık ama bu bizim kuzeye doğru seyahat eden bir aileden yol üstünde satın aldığımız ilk karyolamızdı. Onun üstünde kimlerin yatmış olduğunu sormamaya özen göstermiştim ama hem kelepir hem de çok güzeldi; süslü ferfoje bir karyolaydı ve başucunda bronz bir güneşle her bir direğinde birer ay vardı.

Ve işte burada, şimdi bizim ihtimam ve himayemizde, dostumuz, misafirimiz, Olivier-Jean-Baptiste de Clarel de Garmont yatıyordu.

Mathilde'in M. Proudhon'un atölyesindeki çalışmaları ona Fransa'nın aristokratlarına ince hisler beslemesi için tek bir sebep bırakmamıştı; ama gözlerine baktığım zaman onun, belki de dünyanın bu türden görüp göreceği yegâne örnek olan, dostlukların bu en imkânsızı karşısında duygulandığını gördüm.

III

Bruges'deki müşteri, folyosuna evinde yer vermeyi reddettiğinden beri öfkesi burnunda olan Watkins dışında hepimiz Lord Cenapları'nın horlamasını duymaktan çok hoşnuttuk. Tirsi balığı çorbamızı sessizce içtik ve ateşlenen sevgili yeğenlerinin hemşireliğini yapan bir teyzeler ailesi gibi, merdivenlerden ayaklarımızın ucunda, genel bir saadet havası içinde inip çıktık. Ve elbette yerdeki bir ot şilteyi paylaşanlar Mathilde ve ben olduk.

Gece bir ara misafirimizin üzerine bir yorgan örttüm.

Şafak sökerken hâlâ uyuyordu, hatta öyle derin uyuyordu ki birdenbire onu evden bir daha çıkaramamaktan korktum. Bu mevzuda birkaç kelime söylemeliyim çünkü –beyefendi, hanımefendi– o yatağa ve onun işgal ettiği odaya bir hazine gibi değer veriyordum. Tek bir sabah yoktu ki Parrot Larrit uyanıp da o iki büyük pencereden nehri görmesin ve hayatının nasıl bir mucize olduğunu idrak etmesin. İşte şurada, kabaran karnıyla, kovuğunda güven içinde çok sevimli ve *exquise* bir hayvan gibi çarşafın üstünde duran burnuyla, yeryüzünde ona zarar verecek tek bir canlı olmadığını bilerek uzanmış yatan canım karım. Ve burada, sağ taraftaki duvarda, bir iskambil falı gibi tanzim edilmiş küçük tuvalleri. Bu durumda, her ne kadar Lord Migrain'e her türlü bakım ve konforu sunmak benim için bir onur meselesi olsa da, yatağımda ikinci bir gece daha yatmasına dair hiçbir planım yoktu.

Böylece çok erken bir saatte, her zaman bir fincan çayın keyfini çıkarırken bir yandan da karabatakların Hudson'ın sathı altında ölümcül balıklar misali kaymasını seyrettiğim vakitlerde, bir karyola yapmaya başladım. Daha sarıçam kerestelerini tezgâhın üstüne koyarken, onlardan raf yapmak için Watkins'e söz vermiş olduğumun pekâlâ farkındaydım. Taşıyıcı tahtaları henüz ölçmüş ve daha testereyi bile kaldırmamışken, flanel sabahlığıyla Watkins yanımda peyda oldu. Parlak mavi gözleri kabahatimin hararetiyle tutuşmuştu.

Kendisinin de bildiği gibi o büyük bir sanatçıydı; Cole'den ve hatta Church'den bile çok daha büyüktü. Biçimsel bakımdan hepsinden üstündü. Daha iyi bir ritim duygusu vardı. Yerleştirmesi öyle güçlüydü, çalışmalarında öyle müşkülpesentti ki. Kusursuz bir örneğe ulaşmak için Mrs Watkins'den tek bir türden altmış dört kuş vurmasını istediğine tanık olmuştum.

Ancak, şimdi olduğu gibi, dünyada başkalarının da bulunduğunu unutabiliyordu ve yeni konumuna erişmek için kader ve koşullarla öylesine cebelleşmişti ki, artık kimse için feragatte bulunmuyordu; oysa dikkate alması şayanı tavsiye olacak nice insan vardı: Aralarında hayli önemli biri olan gravürcüsü Cloverdale ilk altmış levhamızın elli beşini imal etmişti; bir de koloristler ve sanatçılar vardı. Tümü sonsuz gecede yitip gitmeden önce onları da sayayım: Bessi Coady baskılardan otuz beşi için çiçekler, yapraklar ve böcekler resmetmişti; "Şirin" Cudlipp elliden fazlasını, Mathilde en az kırk tanesini renklendirmişti. Ben kendim de sayısız baskıyı renklendirmiştim. Onun için öylesine veriverdiğim bütün o minik hediyeleri saymıyordum bile; fazladan bir ince dal ve örümcek ağı eklediğim 150 Nolu Kırmızı Gözlü Vireo gibi.

Watkins bütün bunları unutmaktan memnundu ve şöhretinin zirvesinde bile kendisi dışında kimseye asla teşekkür etmeyecekti. Bu bazen onu hem kafa karıştırıcı hem de eğlendirici hareketlere sevk ediyordu. Mesela, atölyesinin duvarına itinayla üç adet yangın sigortası levhası asmıştı. Sanırım, bunları tuhaf bir mülkiyet ispatı olarak görüyordu. Şüphesiz, onların kendisini, bakış açınıza göre ya bir kundakçı ya da bir ödlek olarak zan altında bıraktığını görmeyi reddediyordu. Bu hatıralar parçalanıp ateş yakmak için kullanılmalıydı; ama anonim şirketimizin yüzde kırk ikisine sahip olan Mr Eckerd bizim namımıza bu ricayı iletmek için görevlendirildiğinde, Watkins küplere binmiş ve onunla konuşmak istememişti.

Bana sarıçamın bir karyola yapmak için kötü bir malzeme olduğunu söylemesi için bu dahiye ihtiyacım yoktu. Ama yine

de yaptı bunu; bir ayaktan öbürüne zıplarken, kayalık yerlerdeki otlara benzer zavallı acıklı birkaç tutam saçı, kalın derisindeki kabartmaların öfkeli kızıl ve narçiçeği renkleriyle, kendi kreasyonlarından biri gibi görünüyordu. Kızışmış maymunların kıçını hatırlatıyordu bana.

Zavallı Watkins'in anormallikleri ona Lord Devon'un yangınıyla vurulmuş damgalardı; ama onun her zaman bu üstünlüğün işaretini taşımış olduğuna inanıyorum. Onu o öldürücü papaz hücresinde ilk gördüğüm zaman bir ipekböceğine benzetmiştim. Ama şimdi onun daha çok bir örümcek gibi olduğunu düşünüyordum; kâğıtlarını kaç defa yırtsanız, kalemini kaç defa çalsanız da, her zaman yeni kâğıt, karakalem, suluboya, pastel, tebeşir, yumurta akı, kil bulurdu o. Yeniden başlardı. Yaradılışı böyleydi.

Çoğu kez, *sana acıyorum*, diye düşünürdüm; ama her ne kadar görünüşü merhametimizi davet etse de o bunun menzilinin çok ötesinde yaşıyordu. O bir dâhi ve bir despottu ve hiç kimseye teşekkür etmeyecekti. Bir telaş olduğunda ağırdan alır, hiç sebep yokken fırtına gibi olurdu. Pamuklar içinde bir ardıç kuşu yumurtası gibi aşırı ilgiyle şımartılıyordu.

Neyse ki bir karısı vardı onu seven, onu dünyadan ve bizi de ondan koruyan.

Nihayet yulaf lapasını yemeye gitti, ben de ondan sonra bir saat kadar çalışmaya daldım ve tam tahtaya ikinci deliği açmayı tamamlarken başımın tepesinde yatak odası penceremin çarparak kapandığını duydum.

Eyvah, misafirimizi uyandırdım galiba.

Gittiğimde Lord Cenapları'nı lavabonun önünde dikilmiş, defterine yazarken buldum. Pencere yüzünden onu sinirli bulacağımı sanmıştım; oysa bütün gördüğüm gözlerindeki derin mi derin üzüntüydü. Belki sadece utançtı bu; ama onda daha önce hiç görmediğim bir bakıştı.

İyi uyuduğunu söyledi bana.

Onun için yeni bir karyola imal etmekte olduğumu ve o geceye kadar hazır olacağını söyledim ona.

"Öyle mi" dedi, "ben gayet memnunum yerimden."

Yok canım, nasıl yani, elbette memnundu! Onu o güzelim yatak odamın ortasında dikilirken düşündüm: Kuzeye bakan duvar nehrin ışığını tuval karelerinde tutuyordu, bitmiş eserler değildi bunlar ama canlı çalışmalardı, her birinin amacı boyanın altındaki zeminin ne yapacağını görmekti. Tasvir edilmeyecek kadar çoktular ama işte onlardan biri: Akşamın ışığı incecik bakır bir tabaka gibi. Onun altında, suyun içinde ışıldayan bir kum yatağı gibi, sihirli bir zemin uzanıyor; ışığın motoru bu. Pencereden tam Hudson'ın üzerindeki şafak vakti ışığına bakarken sevgilimin eserlerine dalıp gidebiliyor ve onun tatlı hevesinin, havanın ta kendisinin rengini taklit etmek olduğunu anlayabiliyordum.

Burası *benim* yerim, *benim* sarayımdı, onun değil.

"*Je suis tout à fait heureux ici, merci*" dedi bana. Mathilde sonraları bunu şakaya vuracak ve şarabını benimle paylaşmayı reddettiği zaman, "Hayır, teşekkür ederim, ben gayet memnunum hayatımdan" diyecekti bana.

Sarıçamıma geri döndüm ve bu defa da matbaa makinemizin yeni ayakları için saklamış olduğum meşeyi karyolanın ayakları için kullanmak zorunda kalmaktan ben de tıpkı Watkins kadar rahatsız oldum. Ben bir aptalım, diye düşündüm. Uşak ruhluydum, biliyordum; ama yine de hiçbirimiz o zavallının yarasından şüphe etmiyor ve ona elimizden geldiği kadar hizmet ediyorduk. Maman onun yırtık çoraplarını örüp yamamış, çarşaflarını yıkamıştı. Mrs Watkins şehirdeki çılgın arabalardan çekindiği halde, ona daha layık bir şarap bulmak için küçük gezi arabasını alıp Pearl Street'e kadar gitmişti. Ayrıca öğleden sonra onu birkaç av hayvanı vurabileceği bir yere götürmeyi teklif etmişti. Onları birlikte giderken gördüm: Asilzademiz pek keyifli yürüyor, Mrs Watkins'in kıymetli sila-

hını sanki kendi hakkıymış gibi taşıyordu. Bu kadının tüm işimizin dayandığı nişancı olduğunu tabii ki anlamamıştı.

Öğle sonrasının daha geç saatlerinde, havanın çok sıcak olduğu ve benim de çam raflarımızı şekilsiz çirkin bir şeye dönüştürdüğümü kendi kendime itiraf ettiğim sırada Mathilde yanıma geldi. Karyola hakkında hiç yorum yapmadı; sadece bizim iki avcının bir geyik sürüsüne rastladığını ve Lord Cenapları'nın her nedense bir kaçak avcı olarak tevkif edileceği zannıyla tüfeği kaldırmayı reddettiğini söyledi.

Bunun üzerine gözü pek Mrs Watkins silahı ondan kapıp hayvanı kalbinden vurmuştu. Ama kadıncağız akşam yemeğimizi böylece sağlama aldığı halde azarlanmış, ona ikinci dilinden daha zalimce gelen anadilinde, aptal bir kadın olduğu ve bu suçu için hâkimin karşısına çıkarılacağı gibi bir yığın laf işitmişti.

Sefil marangozluğumu bırakıp o zavallı yorgun atı yakaladım ve tekrar arabaya koştum. Sonra Mrs Watkins'le ben avımızı emniyete almak için işe giriştik. İki bacağı kestim ve geri kalanı Harlem Heights'daki hana götürdük; orada Mandal lakaplı bir Hollandalı olan han sahibi onu istemiyormuş gibi yaptı. Sonunda bir şişe konyağa razı oldum çünkü bugün kasaplık yapmaya hiç vaktim yoktu.

Evimiz normal şartlarda fazla heyecanlı bir yer değildi ve bugün her zamankinden daha çalkantılı geçmişti; yine de kızaran geyik etinin kokusu hepimize iyi gelmiş gibiydi. Watkins de nasibini almıştı; iki sandalyemizden birine oturmuş, memlekette dedikleri gibi, yem torbasıyla meşguldü.

Lord Cenapları'na gelince, söylemek gerekir ki masamızda monte ettiğimiz çeşitli kutu ve sandıkları zihninde tartar gibi görünüyordu; ama bir sandalyeye buyur edilince itiraz etmedi.

Bunun dışında her bakımdan nazik ve cana yakındı. Orada kaptan koltuğunda oturdu ve hepimizle, bu arada evimizde kalan baskıcı ve koloristle de yakından ilgilendi. Onlar da kendi paylarına, ülkelerine olan ilgisi ve bilgisi çoğu kez kendileri-

ninkini geçen bu adama meftun olmuştu. Benim açımdan olay daha karmaşıktı çünkü aynı tonu Philadephia'da bir mahkûma soru sorarken de duymuştum: "Hücrene ilave edilen avlunun sağlığın için lüzumlu olduğunu düşünüyor musun?"

Doğrusu, onun kendi kitabında bu akşam yemeğinin bambaşka bir anlatımını okuyacaksınız; çünkü ek denilen bölümde "Harlem'deki Göçmenlere Dair Bir Rapor" başlıklı beş sayfa var. (O çok orijinal gözlemlerin hiçbirini burada tekrarlamamaya özen gösterdim; onlar sadece kendisine ait olup tarafımdan haksızca kullanılmayacaktır.)

Yemeğini bitirdiğinde ayağa kalkıp İngilizce ve Fransızca olarak hepimizin sağlığına kadeh kaldırırken, *küfelik* gibi argo kelimeleri pek sevimlice kullanarak bize hayli keyifli anlar yaşattı. O Fransız aristokratlara has jestlerle, bir İngilizin gözüne yapmacıklı gelen ama menüet yaparcasına bariz bir zarafetle, çok güzel konuşuyordu. Heyecandan renklenen teni ve mavi gözleri bana sahnedeki bir aktörü hatırlattı ve Miss Godefroy'a kur yapması için ona aldığım *Tartuffe*'ü düşündüm. Gayet güzel örülüp yamanmış çoraplarıyla ayakta dikilirken, bilhassa yemeğin geçen yıl boyunca başka evlerde tatmış olduğu her şeyden üstün olan kalitesini vurguladı; oysa aslında yemek gayet basitti: Geyik etinin yanında yabani yeşilliklerden bir salata ve geçen yıldan kalma patatesler vardı. Evin yapısı ve manzaralı konumu hakkında son derece büyük bir heyecanla konuştu ve kadehine koyduğumuz şarabı methetmeyi kendine yediremediyse de, onun kendisine Loire'a yaptığı bir seyahati ve üzümlerin yetiştirildiği yerden ancak bir buçuk kilometre kadar uzaktaki o mükemmel şirin minik köyü hatırlattığını söyleme gayretini gösterdi.

O bir asilzadeydi. Onlar böyle konuşurdu.

Masamızın kendisine değil de sadece ahşabın dokusuna hayran olmasına aldırmadım. O bir asilzadeydi, nasıl unutabilirdim? Ayrıca tüm ruhu bir karidesin ince uzun bağırsağı gibi

içinden çekilip çıkarılmış bir adam olduğunu bilmediğim, cesaret ve zarafetinin farkında olmadığım tek bir an bile yoktu.

Ancak, nihayet anlamıştım ki durumumuzun en kayda değer veçhesi hakkında, yani kendisinin de bildiği üzere (çünkü ben söylemiştim ona) Paris'te yok pahasına satılan o son derece ışıltılı ve güzel sanat eserlerini o harabeye dönmüş Watkins ile karısının yaratmış olması konusunda hiçbir şey söylemeye niyeti yoktu. Ayrıca karımın artık bir tabloyla bir patatesi ayırt edemeyecek müşterilerin kof gururunu okşamak için değil, New York ziyasının ışıltılı esrarını çözmek için, keyfi ne isterse onu resmettiğini de biliyordu. Hayatımın bu iki temeli konusunda sessiz kaldığı için canım sıkılmıştı.

IV

Evle Hudson arasında gömülü dar ve uzun bir kaya çıkıntısı vardı; vasıfsız işçilerin Manhattan *shitz* diye bildiği bu elmas sertliğinde gri kaya kendini toprağın üst tabakasından dışarı fırlatmış ve böylece köklerle sıkı sıkıya bağlanmış topraktan duvarlarla, düşünüp taşınma sonucu değil yaygın kullanım nedeniyle Piknik Kayası diye adlandırılmış mükemmel bir açık alan oluşturmuştu.

İşte M. de Garmont ile ben, geyik etli yemeğimizden sonra buraya çekildik; ikimiz de konyaklarımızı eldeki yegâne kaplar olan ve kasaba pastanelerindekine benzer iki kaba çay fincanında getirmiştik.

Tam o vakitti işte; son renk zerresinin terk ettiği sular kendi gizli hayatında şıpırdayarak aşağımızda uzanıyor, tepemizde gece seması, gerçekte veya hayalimizde, mavinin en derin, en koyu tonlarını yansıtıyordu. Sabahları doğu güneşinde altuni ışıklarla parlayan kayalık uçurumlarıyla Palisades olduğunu bildiğim karşı kıyının şimdi ancak dış hatlarını seçebiliyordum. Burada, sanırım Cennet'te, oturuyorduk, sırtımızı çimenlik kıyı seddine yaslamış, konyağımızın ve taze kesilmiş

limon kokusunun tadını çıkarıyorduk. Yoldaşımın limonu sivrisinekleri uzaklaştırmak için kullanmasını çılgınca bir müsriflik olarak görüyordu Mathilde.

Konyağından ikinci bir yudum aldı ve kibarlığından "tas" diyemediği kâsenin kalınlığıyla, içkinin hoş bir *yuvarlaklık* kazandığını söyledi. Dediğine göre ilk defa anlıyordu ki, bazı konyaklar ta en baştan beri, lüzuciyeti taklit etmeye yarayan ve dolayısıyla adeta lezzetin bir parçası olan bu kalınlıktaki kâselerden içilmiş olmalıydı.

Uzun sözün kısası, bir denizciyi kör edecek kadar sertti içki.

Dimdik dalarak alçalan yarasalar, siyah kanatlarını diğer siyahların müphem yamalı bohçasına katıyordu. Cüce baykuş bermutat tiz çığlıklar atmaya başladı ve ben her nasılsa yoldaşımın onun adını sormamasına memnun oldum; çünkü *muhalefet* edecekti. Onun yeni ülkelerdeki nebat ve kuşlara isim verme problemi ve mesela cüce baykuş ve kaynana dili gibi isimlerin kulağa çocuk dili gibi gelmesi hakkındaki yazısını temize çekmiştim zaten.

Sabırlı olduğunuz takdirde konyak hiç de fena değildi.

"Demek ki" dedi, "buraya senin hayatının önemli bir anında gelmişim."

"Öyle."

"Yol ayrımı diyorlar, sanırım."

"Evet."

"Bir iş kurmuşsun." Evet, dedim, bizi yeryüzündeki ilk insanlar gibi mirasımızın mahiyetini kaydederken bulduğu bu yerde, burnunun dibinde olup bitenleri nihayet kabul edecek diye düşünerek.

"Sanat işi" dedi ısrarla.

"En yüksek türden bir iş."

Ses çıkarmadı.

"Aynı fikirde değil misiniz?" diye sordum; çünkü kibarlığı ve kaçamak tavrı gerçekten sabrımı taşırıyordu ve eğer sanat

hakkında da konyak hakkında konuştuğu gibi konuşursa boynunu kıracaktım.

Nihayet konuştu: "Aziz dostum, başka hiç kimse bunu sana söylemeyecek, bu yüzden beni bağışla. Resimler berbat."

Güldüm.

"Âşıksın sen. O resimler berbat. O çıplak odadaki yatakta yatıyorum ve gözlerimin gidebileceği başka hiçbir yer yok. Onları saatlerce inceledim."

"Onlar tam anlamıyla resim değil."

"Aynı fikirdeyim" dedi.

"New York ışığıyla deneyler yapıyor."

"Her şeyin üstünde aynı güneş parlıyor. Buradaki ışık Fransa'dakinin aynısı. Farklı düşünmek gülünç olurdu."

Gökyüzüne bakıyor gibi görünüyordu. Önce çılgın öfkeye kapıldım ama sonra, O miyop, diye düşündüm. Yıldızları bile göremez zavallıcık.

"Bir kadını sevdiğin zaman, istediğin meziyetleri ona yakıştırırsın."

Zavallıcık, diye düşündüm yine. Miss Godefroy'u delicesine seviyordu. Bütün o kahrolası Godefroy'ları seviyordu. Sofrada oturup mutluluktan gülümseyerek bir o gergin surata bir bu gergin surata bakacaktı.

"Paris'e gel" dedi birdenbire.

Onu gayet iyi işitmiştim ama aptalların yaptığı gibi cevap verdim: "Ne?"

"Karşılığını ödeyeceğim."

"Bunu bırakıp gitmek mi?"

"Sen dikkate değer bir adamsın" dedi nihayet. Kendi dehanı keşfettin sen. Amerika'dan ayrıldığında da yine dikkate değer bir adam olacaksın. Burada bir evin var. Ben seni orada da bir eve yerleştireceğim."

Öfkelendiğimi düşünebilirsiniz ama ben daha beterim; çünkü ses tonumdan sezilmese de gururum okşanmıştı.

"Ne, bir keşiş kulübesi gibi bir şey mi? Rousseau gibi mi? Sanırım, o hep asiller tarafından misafir edilmişti."

"Aynen öyle."

"Çocuklarını yetimhaneye verdiğini söylerler."

"Neyse ki senin çocuğun yok."

"Ama var."

"Hayır!" diye haykırdı, sanki ben ölümden söz etmişim gibi.

"Evet, bir de karım ve onun annesi var."

"O halde" dedi, sonra duraksadı. "Ah." İçini çekti. "Bir iş ha."

Yüzünden nasıl bir duygu karmaşası geçtiğini asla bilemeyeceğim; ama kolunu beklenmedik bir aciliyetle sımsıkı omzuma sarıp beni sertçe kendine çekti. Limon kokusu çok kuvvetliydi.

"Demek ki" dedi beni nihayet serbest bırakırken, "bana hiç yer yok."

Sessizlik içinde oturduk. Ne düşüneceğimi, ne söyleyeceğimi bilemiyordum.

"İyi olgunlaşmayacak o."

"Efendim, o benim karım."

"Güzel karını kastetmiyorum. Bunu, demokrasiyi kastediyorum. Gerçekten hoş bir çiçek, minik körpe bir meyve; ama iyi olgunlaşmayacak. Göreceksin."

Zavallıcık, diye düşündüm. İnsanların kendi geleceklerini gayet iyi inşa ettikleri aşikâr değil mi ona? Ya bizim küçük fabrikamız? O neydi ya? Kendisinin de burada yaşamasına ramak kalmamış mıydı?

"Burayı sevmeye çalıştım" dedi. "Yapamadım."

"Yatak odanın duvarında ne gördün?" diye sordum. Aptalca bir soruydu ama ıstırabı beni mahcup etmişti ve onu neşelendirmeye çalışıyordum.

"Çoğunluğun korkunç istibdadını gördüm" dedi.

Seni kahrolası çaçabalığı, dedim içimden. "Lord Cenapları bunu yazmamı mı istiyor?"

"İstihza sana yakışmıyor, John Larrit. Beni iyi dinle. Bir demokraside bütün sanat dallarında estetik anlayış ve beğenisini geliştirecek boş zamana sahip sınıf yoktur. O sınıf olmayınca sanat piyasanın zevklerine uyacak şekilde üretilir; piyasa ise kendi şüphe, kibir ve cehaletiyle, her gösterişli ama değersiz şeye kanıp heyecanlanma kabiliyetiyle doludur. Eğer bu insanlara hitap edecek bir iş yapacaksan hayatının tümü, ışığa ulaşmak için mücadele edebilecek bir toplumsal zevki yozlaştırmakla geçecektir. Sevgili John Larrit, gaddarca ve iğrenç bir şey bu. İyilikten başka kastım yok. Kendini uzaklaştır buradan."

"Amerika yeni bir yer."

"Kesinlikle" dedi. Doğrusu onun hükmünün kesinliğinden nefret etmiştim. Çekip gidebilir ve bunun hakkında bir kitap yazabilirdi; ama bu kadar kısa bir ziyaretten ne öğrenebilirdi ki? Bu milletin yaratılması için gerekecek zaman yüzyıllarla ölçülecekti ve senin işlemeli yeleklerin ve tokalı ayakkabılarınla kırıta kırıta buralara gelmenin bir yararı yoktu; *New York Sentinel* senin dediklerini yazsa da, senin bildiğin anlamına gelmezdi bu.

"Bu insanlar sizin Fransa'da güvenmediğiniz insanlarla bir değil. Öğrenim görecek onlar."

"Aman Tanrım" deyip başını ellerinin arasına aldı ve ben bunun çok kötü bir fikir olduğunu mu düşündüğünü yoksa öğrenimi imkânsız addederek insanlarımızın hepsinin ve onların ardından da çocuklarının cahil yetişeceğini mi beklediğini anlayamadım.

"Kültürlerini nereden alacaklar?" diye bağırdı. "Gazetelerden mi? Tanrı cümlenizin yardımcısı olsun."

Burnuna bir yumruk indirdim diyeceğimi sanıyorsunuz; oysa kalbinin kırıldığını biliyordum. Kâbusları için acıyordum ona. Günlerinizi halktan korkarak, onların bağırsaklarınızı söküp gözlerinizin önünde yakmasını bekleyerek geçirmek son derece dehşet verici bir şey olmalı.

Elbette özür diledi; ama özür dilerken bile kabahatini üçe

katladı. Sıradan Amerikalıların, liderlerinin de kendileri kadar eğitimsiz olmasını tercih ettiği kanaatindeydi.

"Ah; ama büyük adamlar seçiyorlar."

"Andrew Jackson ile tanıştın mı? Ben tanıştım. Bir oduncu, bir yetim o. Tanrı hepinize acısın."

"Öyleyse o bir mucize ve ondan fazlası da olacak."

"Evet" diye haykırdı, şimdi değişmişti, önceki hor görmeden eser kalmamıştı. Artık kaykılıp arkasına yaslanmıyor, dimdik oturuyordu, sesi de yükselmişti. "Evet, siz başkanlarınız olarak kürk tacirlerinin ve oduncuların peşinden gideceksiniz, onlar da orduların başında, coğrafyadan ve bilimden bihaber barbarlar gibi, her gün kalleş bir basın tarafından eğitilen bir ayaktakımının liderleri olacak; o basın onları öyle kendinden emin ve cahil yapacak ki raflarında kitap namına sadece kullanım kılavuzları olacak; tiyatro zevksiz gösterilerden ibaret olacak; tablolar, aristokrat zevklere sahipmiş gibi yapan ama sırf en moda sanatçıya en yüksek fiyatı ödeme arzusuyla panayır güreşçileri gibi birbirleriyle çekişen o yarı burjuva yarı mücrim, ahlaki karakterden yoksun pespaye bankerler sınıfını memnun etmek için yapılacak. Gülme beyim. Dinle. Hayli seyahat ettim ben. Bu ülkenin çocukluğunu gördüm. Onun ne olacağını söylüyorum sana. Şehir meydanları Shakespeare'den tek bir dize alıntı yapamayan eğitimsiz bir sınıf tarafından işgal edilecek."

Miss Ameila Godefroy onu kendisinin istediği gibi sevmeyecekti, canlı canlı derisi yüzülmüştü ve acısının ortasında sadece hayatın ihtimallerine dair karamsarlığını açığa vuruyordu. İncinmiştim kuşkusuz; ama bir erkek o korkunç giyotinin çocuğuna kızamazdı.

"Çok üzgünüm" dedi. "Rezilce davrandım."

Ayağa kalktı. Kucaklaştık. Bana kabı verdi; konyağa hemen hiç dokunmamıştı. Bir cüce baykuş bağırdı, çılgınca çaresiz, esrarengizce güzel. İçini çekti ve tek başına eve doğru yürüdü, zavallıcık.

İthaf

Paris'in kütüphane ve mücellithanelerinde, beyzadeler için yazılmış bir kitabın ithaf bölümünün başlangıçta yer alması gerektiğini fark etmiştim. Burada yazar derhal bir asil lorda veya hanımefendiye teşekkür eder ve o olmasaydı asla vs vs der; ama ben şimdi bir demokrasinin yurttaşı olduğuma ve Lord Cenapları'nın keşiş kulübesinde yaşamadığıma göre, ithafımı gayet dostane bir ruh hali içinde buraya koyuyorum. Aslında onu azap çeken velinimetime teselli mahiyetinde arz etmek isterim; çünkü velinimetimdi o, her ne kadar o sırada bunu bilmiyorduysa da.

Hayatlarımızın ve seyahatlerimizin bu hikâyesini Olivier-

Jean-Baptiste de Clarel de Garmont'a, annesinin veya daha büyük ihtimalle Abbé de la Londe'un onu çocukluğunun korkulu gecelerinde avuttukları zamankinin hemen hemen aynısı bir ruhla ithaf ediyorum. Ona bütün kalbimle diyorum ki, Efendim, korkularınız birer hayaletten ibarettir.

Bakın, işte gün ışığı. Ortalıkta Paris'in baldırıçıplakları yok ve bir daha hiç olmayacak. Amerika'da istibdat yok ve hiç olamaz. Kürk tacirlerine dair o korkunç kuruntularınızın aslı esası yok. O kara cahiller seçilmeyecek. Eğitimsizler asla hükmetmeyecek. Bir demokraside sanat olamayacağına dair sabit fikrinizi gerçekler teyit etmiyor.

Yanılıyorsunuz, Saygıdeğer Efendim, yanıldığınızın ispatı da burada, benim şu karman çorman hayatımda; çünkü ben sizin uşağınızdım, dostunuz oldum. Memurunuzdum ama artık sizin ceddinizim; yani siz bir uşak, bir serseri tarafından NEW YORK'TA YARATILDINIZ demek istiyorum. Demek istiyorum ki bütün bu kelimeler, bu lekeler ve gözyaşları, bu karanlık, bu kaypak tarihçe, her ne kadar Londra'da da yazılabileceği gibi yazılmış olsa da, benim tarafımdan, yani o ne oldum delisi John Larrit tarafından, Harlem Heights'ta uyduruverilmiş ve 10 Mayıs 1837'de mürettibimize teslim edilmiştir.

İki kez Man Booker Ödülü kazanmış edebiyat dahisi Peter Carey, gerçek bir ustalık eseri olan *Parrot ile Olivier Amerika'da* ile üçüncüyü de hak ettiğini gösteriyor. Edebiyat dünyasının bu dil sihirbazı yarattığı karakterlerle bizi 1830'ların Amerika'sına götürmekle kalmıyor, Parrot'ın kişiliğinde Charles Dickens'ın, Olivier'nin kişiliğinde ise Alexis de Tocqueville'in gözleriyle o günlere dair eşsiz gözlemlerde bulunuyor. Kitap boyunca eski kıta Avrupa'yla yeni dünya Amerika kıyaslanıyor, bir aristokratla bir reformistin gözünden. Bir eleştirmenin benzetmesiyle: "Kristof Kolomb Amerika'yı keşfetmiş olabilir ama yeni romanıyla Carey okurlara bu kıtayı yeniden keşfetme zevkini tattırıyor."

Alexis de Tocqueville'in hayatından esinlenerek yaratılmış roman kahramanı Olivier, Fransız Devrimi sonrasında doğma talihsizliğine uğramış genç bir aristokrattır ve artık kendisini Fransa'da politik olarak imkânsız bir konumda görmektedir: Kendisi "liberal bir modern erkek" olduğu halde "hâlâ soylu sınıftan"dır ve dolayısıyla suçlu biridir. Parrot ise gezgin bir matbaacının oğludur; sanatçı olmak istemiş ama bir uşak olmanın ötesine geçememiştir.

Görünürde hapishanelerini incelemek için ama aslında yeni bir devrime daha dayanamayacağından Amerika'ya doğru yola koyulan Olivier'nin yanına annesi hem bir casus hem de koruyucu olarak Parrot'ı verir. Bu heyecanlı Yeni Dünya, parası, kadınları, ceza sistemi, demokrasisi, sanatı, kısacası her şeyiyle onları kuşatacak, benzersiz bir ikili olarak yaşadıkları bizi hem güldürecek hem de düşündürecektir.

Peter Carey'in eserlerini okuyan herkes onun ne kadar baştan çıkarıcı, kıtalar ve asırlar arasında maharetle gezinen, bizi keşfettiği ve hayal ettiği dünya her neyse ona inandıran çılgın bir fikir cambazı olduğunu bilir. Belki de bu hikâye anlatma ustasının en cazip ve en heyecanlı eseri olan bu kitabın kahramanları, Parrot ve Olivier bizi 1830'ların kaba, vahşi ve karışık Amerika'sına götürüyor. Onun yazıları hep canlı, güçlü ve müzikal olmuştur. Açın kitabı ve Peter Carey'in şarkısını dinleyin.

Paul Auster

AYRINTI • EDEBİYAT
ISBN: 978-975-539-929-4

